T C 78
Originaali tiitel:
Mohawk Edition The Works of James Fenimore Cooper
THE PRAIR1E
G. P. Putnam's Sons
New York and London

Tõlkinud B. Betlem Illustreerinud H. Mitt
Toimetaja L. Targo. Kunstiline toimetaja H. Tikand. Tehniline toimetaja V. Alev. Korrektorid L. Kukk Ja M. Pedajas

Ladumisele antud 5. IX 1962. Trükkimisele antud 23 X '^ £ª£?ʳ 54X84, '/.«• Trükipoognaid 275+1 lisa. Tingpoognaid 22 66. Arvestu poognaid 2556 Trükiarv 30000. Tellimise nr. 2B22. Trükikoda «Ühiselu», Tallinn, pikk tn. 40/42.

Hind 94 kop.

Kynep

Ha 3CTOHCKOM H3bIK6. O^OpMJIeHHe X. MUTTH.
3CTOHCK06 TocynapcTBeHHoe HanarejibCTBO , nnpHycKOe iiiocce, 10.
7—1

Nahksuka jutud

Preeria

SISSEJUHATUS

See osa Ameerika Ühendriikidest, mis Alleghany mäeaheliku ja Kaljumäestiku vahel asub, on oma geoloogilise formatsiooniga paljudeks teravmeelseteks teooriateks põhjust andnud. Kogu see tohutu ala on peaaegu üleni lausik. Ligi tuhat viissada miili idast

läände ja kuussada miili lõunast põhja laiuval tasandikul leidub küll vaevalt kõrgendikku, mida mäeks maksaks nimetada. Isegi kingud ei ole sagedased, kuid ometi on maapind suurelt osalt enam või vähem säärase «kühmulise» ilmega, nagu selle teose alguslehekülgedel kirjeldatakse.

On küllalt põhjust arvata, et territoorium, mis nüüd hõlmab Ohio, Illinoisi, Indiana, Michigani ja suure maa-ala lääne pool Mississipit, oli varematel aegadel vee all. Kõigi eelnimetatud osariikide pinnas näib olevat uhtsetteline; pealegi on leitud üksikuid kaljurahne, mille ehitus ja asukoht kinnitavad arvamust, et oma praegustesse sängidesse on nad kantud ujuvast jääst. Seesama teooria peab tõeks, et Suured Järved olid kunagi üheainsa tohutu mageda veekogu hauakohad, liiga sügavad selleks, et too äkiline muutus, mille tagajärjel maapind paljastus, oleks suutnud nad tühjaks viia.

Tuleb meeles pidada, et prantslased, kui nad veel Kanada ja Louisiana peremehed olid, nõudlesid kogu kõnealust territooriumi. Nende kütid ning sõjaväe eelsalgad astusid esimestena ühendusse metsikute pärismaalastega ja kõige varasemad kirjalikud andmed, mis meil nende tohutute maaalade kohta olemas on, pärinevad prantsuse misjonäride sulest. Seetõttu on Ameerika selles osas tulnud kohalikku kõnekeelde palju prantsuskeelseid sõnu ja suur hulk tolles keeles antud nimesid on seniajani püsimata anud. Kui seiklejad, kes esimestena nendesse metsikutesse paikadesse tungisid, laante keskel lopsaka haljuse ning vohava rohuga käetud mõõtmatuid tasandikke kohtasid, nimetasid nad loo-

mulikult neid omas keeles aasadeks. Prantslastele järgnenud inglased leidsid eest omapärase looduse, mis erines kõigest siinsel kontinendil nähtust ning kandis juba nime, millel nende keeles mingit tähendust ei olnud. Nad jätsid kaunite rohumaade üldiselt tuntud nimetuse alles ja sedaviisi tuligi inglise keelde prantsuskeelne sõna *prairie.*

Ameerika preeriaid on kahte liiki. Need, mis laiuvad ida pool Mississipit, on suhteliselt väikesed, äärmiselt viljakad ja alati ümbritsetud põlislaantest. Neid on väga kerge üles harida ja nende asustamine sünnib kiiresti. Ohios, Michiganis, Illinoisis ja Indianas leidub niisuguseid preeriaid külluses. Nende halbuseks

on puude ja vee vähesus — tõsist liiki pahed, niikaua kui neid looduslikke vajakuid kunstlikul teel tasa ei tehta. Et aga kivisütt olevat kogu selles piirkonnas rohkesti ja siinsed kaevud annavad piisavalt vett, saavad ettevõtlikud uusasunikud järk-järgult nendest raskustest jagu.

Teist liiki looduslikud aasad laiuvad Mississipi jõest mõnesaja miili kaugusel lääne pool ja neid kutsutakse Suurteks Preeriateks. Nad sarnanevad rohkem kui ükski muu tuntud maa-ala Tatarimaa[1] steppidega, kujutades endast tegelikult tohutut maalahmakat, mis juba nimetatud kähe suure puuduse tõttu ei ole suuteline tihedat rahvastikku ara elatama. Jõgesid on sellel territooriumil küll rohkesti, kuid ei ole peaaegu ühtki oja ega väiksemat veekogu, mis elu mõnusamaks ja maapinna viljakamaks muudaksid.

Ameerika Suurte Preeriate päritolu ja vanus on tänini üks looduse ülevamaid saladusi. Ühendriikide, Kanada ja Mehhiko üldiseks iseloomustavamaks jooneks on maapinna äärmine viljakus. Maailmas on raske leida teist niisama suurt territooriumi, kus nii vähe kasutamiskõlbmatut maad oleks kui Ameerika Ühendriikide asustatud paikkondades. Enamik mägesidki on haritavad, ja isegi preeriad on vabariigi selles osas kaetud paksu uhtsettekihiga. Sama on maksev ka Kaljumäestiku ja Vaikse ookeani vahelise ala kohta. Nimetatud kähe ala vahel aga asub lai, suhteliselt vähem viljakas vöönd, mis on meie jutustuse tegevuspaigaks ja moodustab nagu tõkke Ameerika rahva edasiliikumisele lääne suunas. Ent sellest peale, kui käesolev raamat esmakordselt trükist ilmus, on vabariigi piirid kuni Vaikse ookeanini välja nihkunud ja «asunik», kes pärast «trapperit» siia

[1] Tatarimaa — Kesk-Aasia ajalooline nimetus. *Tõlk.*

tuli, on end juba tolle ääretu mere rannikualadel sisse seadnud. Suured Preeriad on ilmselt punanahkade viimaseks kogunemiskohaks. Mohikaanlaste ja delavaaride, kriikide, tšoktode ja tšerokeeside riismed on määratud oma elupäevi nendel mõõtmatutel tasandikel

mööda saatma. Indiaanlaste hu!ka Ühendriikides on erinevalt hinnatud, alates sajast tuhandest kuni viiesaja tuhande hingeni. Enamik neist elutseb lääne pool Mississipit. Ajal, mil meie jutustuse tegevus toimub, elasid kõik need hõimud avalikus vaenus, sest rahvuslik vimm kandus sugupõlvelt sugupõlvele edasi. Vabariigi võimud on palju teinud nendes metsikutes paikkondades rahu jaluleseadmiseks, ja seal, kuhu tsiviliseeritud inimene kakskümmend viis aastat tagasi ei söandanud ilma kaitseta jalgagi tõsta, on praegu võimalik julgelt reisida.

Hiljutised sündmused on Suured Preeriad tähelepanu keskpunkti toonud ja praegu loeme sinna tehtud retkedest, nagu me pool sajandit tagasi lugesime jutustusi Ohiosse ja Louisianasse väljarändajatest.

On eriti märkimisväärne, et praegu juba elavalt arutatakse, kustkaudu läbi nende tohutute tasandike raudteid viia, ja et inimesed ei pea seda projekti enam sugugi võimatuks ega teostamatuks.

Selles raamatus jõuab Nahksuka elukäik lõpule. Aastad on talle oma mõju avaldanud: ta on loobunud küttimisest ja sõjapidamisest ning hakanud avaras Läänes trapperiks, Kirve paukumine on teda armastatud metsadest välja ajanud ja mingi lootusetu allaheitlikkus teda sundinud lagedatel, Kaljumägedeni ulatuvatel tasandikel pelgupaika otsima. Siin mööduvad ta elu vähesed lõpuaastad ja ta sureb, nagu ta elaski, kõnnumaade filosoofina, kel oli vaid mõni üksik puudus, aga mitte ühtki pahet, ja kes alati jäi tõele ustavaks.

I PEATÜKK

Kui, lambur, kulla või hea sõna eest
ses laanes leidub mingit kostilust,
meid sinna vii, kus puhkust saab ja sööki.

Shakespeare, «Nagu teile meeldib»

Omal ajal räägiti ja kirjutati palju poliitikast, mille tulemusena Louisiana ääretud maa-alad Ühendriikide niigi juha tohutu ning

üksnes pooleldi asustatud territooriumi külge liideti. Kui aga tulised vaidlused raugesid ja erakondlikud kaalutlused liberaalsematele vaadetele maad andsid, hakati selle sammu arukust üldiselt tunnustama. Ka kõige kasinama mõistusega inimestele sai peagi selgeks, et selle sammu tulemusena omandas meie rahvastik, kelle edasiliikumisele läände loodus kõnnumaa näol tõkke ette oli seadnud, pererneheõiguse viljakale maavööndile, mis tol segaduste ajajärgul kergesti mõne võistleva rahva kätte oleks võinud langeda. See andis sisemaa suure ühendustee ainuüksi meie valdusse ja seadis piki meie piire paiknevad loendamatud metslaste suguharud täielikult meie kontrolli alla. See lepitas vastandlikud huvid ja leevendas umbusaldust rahvuste vahel; see avas tuhanded uued teed sisemaaga kauplemiseks ning kindlustas väljapääsu Vaiksele ookeanile. Ja kui kunagi aeg või vajadus peaksid nõudma selle tohutu impeeriumi rahulikku jaotamist, siis on meile tagatud naaber, kel on meie keel, meie usk, meie asutused, ja nagu võib loota, ka meie arusaam poliitilisest õiglusest.

Kuigi ost oli toimunud 1803. aastal, ei tunnistanud Hispaania ettevaatlikud ametnikud, kes seda provintsi tema eurooplasest isanda tarbeks hoidsid, esiotsa uute omanike võimu ja õigusi; nad isegi ei lasknud neid enne järgmise aasta kevade algust nende valdustesse. Vaevalt olid aga üleandmise formaalsused lõpetatud ja uus valitsus tunnus-

tust leidnud, kui terved parved neid rahutuid inimesi, keda Ameerika valduste ääremaadel alati ringi liikumas võib leida, Mississipi parempoolse käida tihnikutesse sukeldusid ja sama uljuse ning visadusega edasi tungisid, mis juba nii paljusid neist oli toetanud ning julgustanud nende vaevarikkal teekonnal Atlandi-äärseist riikidest «Jõgede isa»[1] idakallasteni.

Oli vaja aega, et provintsi alaosa arvukaid ning jõukalt elavaid koloniste nende uute kaasmaalastega segada ja ohte sulatada, samal ajal kui ülaosa hõredam ning mõnevõrra allaheitlikuni elanikkond peaaegu kohe immigratsiooni hoogsasse keerisesse neelati. Pealetung idast oli selle rahva uueks ning äkiliseks eneseavalduseks, kel oli tulnud ajutisi kitsendusi taluda, pärast seda kui jõudsad edusammud olid ta peaaegu võitmatuks teinud.

Varasemate ettevõtete ohud ja vaevad unusid sedamaid, kui need ääretud läbiuurimata alad kõigi oma kujutletud ja tõeliste eelistega nende südikale pealehakkamisele kättesaadavaks muutusid. Tagajärjed olid muidugi säärased, nagu võib juba arvata, kui niivõrd ahvatlev pala on asetatud sellise inimtõu silma alla, kes on seiklustes vilunud ja ohtudes ning raskustes üles kasvanud.

Tuhanded vanemad elanikud nendel maa-aladel, mida tollal uuteks osariikideks[2] kutsuti, hülgasid vaevarikkalt kättevõidetud heaolu ning tungisid oma arvukate, Ohio ja Kentucky põlislaantes sündinud ning kasvanud järeltulijate eesotsas sügavamale sisemaale, püüdes sealt leida seda, mida luulekunstilt abi otsimata võiks nende loomupäraseks ja vaimulaadile vastavamaks atmosfääriks nimetada. Üks nende hulgast oli too tuntud ning kindlameelne metsaelanik, kes omal ajal esimesena viimati mainitud osariigi metsikutele aladele tungis. Seda ettevõtlikku ning auväärset patriarhi nähti nüüd viimast korda oma elukohta vahetamas: ta jättis «lõputu jõe» enda ja selle rahvahulga vahele, keda tema edusammud ta ümber olid kogunud, et leida uuesti

[1] Nii nimetatakse paljudes indiaani keeltes Mississipit. Selle jõe tähtsusest saab lugeja õigemini aru, kui la tuletab meelde tõsiasja, et Missuuri ja Mississipi on õigupoolest üks ja sama jõgi. Nende mõlema pikkus kokku ei tohiks olla kuigi palju alla nelja tuhande miili. *(Autori mähkus.)*

[1] Kõiki osariike, mis pa>ast revolutsiooni Ameerika Liitu vastu võeti kutsutakse uuteks osariikideks, välja arvatud Vermont, kel enne sõda oli pretensioone, mis aga alles palju hiljem rahuldamist leidsid. ,*{Autori märkus.)*

kõik need mõnud, mis inimühiskonna eluvormidest kammitsetuna olid ta silmis väärtusetuks muutunud.[1]

Niisuguste seikluste tagaajamisel valitsevad inimesi tavaliselt nende harjumused või viivad eksiteele nende soovid. Vähesed, keda juhtisid ähmased ja auahned lootused kiiresti rikastuda, otsisid selles neitsilikus valdkonnas maapõue aardeid, kuid arvukam osa väljarändajatest rahuldus sellega, kui ta leidis endale asupaiga suuremate jõgede kaldail, kus viljakad uhtsettemadalikud ka kõige vähema hoolitsuse puhul alati rikkalikku saaki andsid. Nii loodi

uusä kogukondi otse maagilise kiirusega, ja enamik nendest, kes selle asustamata territooriumi ostmise tunnistajaiks olid, jõudsid veel oma elupäevil näha, kuidas siin välja kujunes tihedalt asustatud sõltumatu riik, mis poliitilise võrdõiguslikkuse tingimustel rahvusliku uniooni rüppe vastu võeti.

Selle jutustusega seotud sündmused ja stseenid leidsid aset tolle ajajärgu alguspäevil, siis, kui alles alustati ettevõtet, mis nii suuri ja nii peatseid tulemusi andis.

Esimese aasta saak meie uuelt valduselt oli juba ammu kokku pandud ja väheste siin-seal kasvavate puude koltuv lehestik hakkas juba sügisvärve ning -varjundeid näitama, kui rida veovankreid ühest kuivanud ojasängist nähtavale tuli, et jätkata oma teekonda mööda lainjat maapinda, mida selle maa keeles, millest meil juttu on, «kühmulise preeria» nime all tuntakse. Majapidamiskraami ja põllutööriistadega koormatud veokid, mõned lambad ja veised korratu karjana nende järel, käreda välimuse ning muretu näo-ilmega toekad mehed, kes pikaldaste -veoloomade kõrval aeglaselt edasi lonkisid, — kõik kokku kõneles sellest, et tegemist oli ühe ümberasujate salkkonnaga, kes Lääne ihaldatud eldoraadot[2] otsis. Vastupidi omasuguste inimeste tavadele oli see salkkond madalike viljaka pinnase maha jätnud ja mitmesugusel viisil ning mitmesuguste vahenditega, mida tunnevad ainult niisugused seiklejad, murdnud endale tee läbi kuristike ja mägiojade, üle sügavate raba-mülgaste ja kuivade kõndude, et jõuda kohta, mis asuskau-gel väljaspool tsiviliseeritud elupaikade tavalisi piire. Nendest eespool laiusid avarad tasandikud, mis nii vähe üks-

1 Kolonel Boone, Kentucky patriarh, auväärne ning vapper tsiviti-satsioonirajaja, rändas oma üheksakümne teisel eluaastal valin ühte valdusse kolmsada miili lääne pool Mississipit, sest ta leidis, et kümme inimest ruutmiili kohta on liiga tihe asustus. *(Autori märkus.)*

[1] E l d o r a a d o — muinasjutuline kullamaa. *Tõlk.*

teisest erinedes kuni Kaljumägede jalamini välja ulatuvad; ja palju pikki süngeid miile nendest tagapool vahutasid Platte'i kiired ning hägused vood.

Niisuguse voori ilmumine sellesse üksildasse ning kõledasse

paika oli seda tähelepanuväärsem, et ümbritsev maakoht saamahimulisele ettevõtjale nii vähe ahvatlevat pakkus ja veelgi vähem seda, mis mõnele tavalisele uute maade asukale meele järele oleks võinud olla.

Preeria kasin rohukate ei suutnud omalt poolt midagi lisada kivikõvaks paatunud pinnasele, kus veovankrite logisevad rattad nii kergesti edasi veeresid, nagu sõidaksid nad mööda paljukäidud teed; ei veokitest ega elajatest jäänud muid, püsivamaid jälgi kui mahatallatud närtsinud rohi, mida loomad aeg-ajalt mokkade vahele napsasid, kuid samas kohe välja puristasid, sest isegi nälg ei olnud võimeline nii kibedat toitu suupäraseks muutma.

Mis nende seiklejate lõppeesmärk ka oli või kus peitusid põhjused, mis neile nii üksildases ja kaitsetus paigas säärast näilist kindlusetunnet andsid, aga nende hulgas ei tulnud ilmsiks ühtki rahutuse, kõhkluse või ärevuse tundemärki. Mõlemast soost ja igast vanusest inimesi kokku arvates oli neid salkkonnas rohkem kui paarkümmend.

Teistest pisut eespool sammus inimene, kes oma köha ja ilme järgi salkkonna juht näis olevat. See oli pikakasvuline, päevitunud, vanapoolne mees, tusase näo ning ükskõikse olekuga. Tema keha näis lodev ning painduv, kuid oli tohutult kogukas ja varjas endas tegelikult imestamapanevat rammu. Ainult puhuti, kui mõni tühine takistus ta aeglast edasiliikumist segada püüdis, ilmutas see kogu, oma tavalises kõnnakus nii rammetu ja lõtv, võimukat südidust, mis nagu elevandi suikuv ning raskesti virguv, kuid kohutav jõud ta sisemuses peidus oli. Tema näo alaosa jooned olid karmid, ilmetud ning laialivalguvad, kuna ülaosa ehk see õilsam pool, mida vaimse olemuse mõjutajaks peetakse, oli madal, tagasikalduv, lame ning eemaletõukav.

Selle isiku keha kattis omapärane segu jämedaist maa-meheriietest ja nahkrõivaist, mis niihästi moe kui ka pruugi tõttu tema praeguse tegevusega seotud inimeste juures mõningal määral vajalikuks olid saanud. Kuid tema kirevale •rüüle lisandus veel mingi kummaline ning korratu valik toretsevaid ja maitsetuidvehteasju. ümber keha oli tal tavalise hirvenahast vöö asemel räigevärviline määrdunud siid-särp; tema noa hirvesarvest käepidet kaunistasid rohked.

hõbeplaadid; mütsi ääristas ümberringi kärbinahk, mis oli nii peen ning kahune, et isegi kuninganna selle üle kadedust oleks võinud tunda; jämevillase võidunud kuue nööbid olid valmistatud säravatest Mehhiko müntidest; terna püssi laad oli toredast mahagonipuust, selle needid ja rõngad aga samuti hõbedast; ja vähemalt kolme odava uuri ketid ning ripatsid kõlkusid mitmel pool ta keha ümber. Peale pambu ja püssi, mida ta koos pungil täis ning hoolikalt kaitstud haavlikoti ja püssirohusarvega seljas kandis, oli ta hooletult õlale heitnud vaheda läikiva metsakirve; ja kogu seda raskust näis ta nii kergeiti taluvat, nagu poleks see üldse ta liikmeid aheldanud ega edasiliikumisele takistuseks olnud.
Veidi maad sellest mehest tagapool tuli rühm noorukeid, kelle riietus oli peaaegu samasugune ja kes olid üksteisega ning oma juhiga küllalt sarnased, et neid ühe pere lasteks pidada. Kuigi noorim neist oli ilmselt alles hiljuti ületanud vanusepiiri, mis inimese seaduse ees vastutavaks teeb, oli ta end ometi sedavõrd eelkäijate väärilisena üles näidanud, et tema jõudsasti kasvav kogu oli juba suguvõsa tavalisele pikkusele järele jõudnud. Selles salkkonnas võis märgata veel paari erineva väljanägemisega meest, kelle kirjelduse aga peame meie edaspidise jutustuse hooleks jätma. Õrnema soo hulgast olid vaid kaks naiseikka jõudnud, ehkki voori esimesest vankrist mitu valgepäist, oliivikarva näoga olendit välja piilus, silmades erk uudishimu ja loomupärane elavus. Vanem kahest täisealisest, kahkja ning kortsulise näoga naine, oli salkkonna suurema osa ema; noorem naine aga oli reibas, toimekas kaheksaleistkümneaas-tane tütarlaps, kes kujult, riietuselt ja näoilmelt näis kuuluvat seltskonnakihti, mis oli mitme astme võrra kõrgemal kõigi ta praegu nähtavate kaaslaste omast. Teine sõiduk oli kalevist kummiga nii hoolikalt kaetud, et sisemusest ei olnud midagi näha. Ülejäänud veovankrite koorma moodustas algeline majakraam ja muu seesugune isiklik vara, mis võis kuuluda ainult inimestele, kes iga silmapilk on valmis oma elukohta muutma, aastaajast ning kaugusest hoolimata.
Võib-olla oli selles vooris või selle omanike väljanägemises vähe niisugust, mis siinse muutliku ning rändava maa suurematel teedel mitte iga päev silma ei hakka. Kuid too •üksildane ning omapärane

paikkond, kuhu voor nii ootama-

tult ilmus, andis kogu salgale mingi eriliselt seiklusliku ning metsiku iseloomu.

Väikestes orgudes, kuhu rändurid korrapärase pinnaehituse tõttu iga läbikäidud miili järel sattusid, piirasid kahest küljest vaadet madalad järjestikused kõrgendikud, mille järgi siinne preeria ongi oma eespool mainitud nimetuse saanud. Teistelt külgedelt avanesid pilgule pikkade, kitsaste perspektiividena kehvad, viljakandmatud maa-alad, mida käreda, ehkki osalt lopsaka taimestiku kadalad laigud ai-fiult pisut elustasid. Lainjate kõrgendike harjadelt vaadates väsitasid silma maastiku üksluisus ning nukraks tegev kõledus. Maa sarnanes ookeaniga, mille rahutud vood veel raskelt kerkivad, kui ägedalt möllav ning raevutsev maru on juba raugemas. Siin võis samuti näha korrapäraselt lainetavat pinda, siin polnud samuti midagi võõrastavat ja siin oli samuti piiritu vaateväli. Sarnasus ookeani ja maastiku vahel oli tõepoolest niivõrd rabav, et poeedil võis tahtmatult jääda mulje, nagu oleks üks kujunenud teisest, naergu geoloog säärast lihtsat teooriat niipalju kui talle meeldib. Siin ja seal kerkis orupõhjast mõni kõrge puu nagu üksildane laev, sirutades igale poole oma paljaid oksi; ja et pettekujutlust veelgi tugevdada, ilmusid kau-guses nähtavale paar-kolm ümarat tihnikut, mis udust varjatud silmapiiril ähmaste, vees ujuvate saartena esile ker-kisid. Kogenud lugejat ei ole siinkohal tarvis hoiatada, et ühetaoline maastik ja asjaolu, et vaatajad asusid madalal, suurendas kaugusi; kui aga küngas järgnes künkale ja saare tagant ilmus nähtavale uus saar, siis kujunes paratamatult masendav järeldus, et enne kui kõige tagasihoid-ükumagi põlluharija soovid täide võiksid minna, tuleb läbi käia suured, lõpmatuna näivad maa-alad.

Sellest hoolimata jätkas väljarändajate juht püsivalt oma teed, ainsaks suunanäitajaks päike taevas. Kindlalt ning otsustavalt jättis ta tsivilisatsiooni selja taha ja sukeldus iga sammuga üha sügavamale — võib-olla tagasipöördumatult— selle maa barbaarsete, metsikute valdajate asupaikadesse. Kui aga päev juba õhtusse kaldus, hakkas ta meel, mis väljaspool käesoleva hetke ülesandeid oli ehk võimetu midagi süsteemikindlalt ette kavatsema,

mõnel määral muret tundma, kuidas hoolitseda kõigi nende vajaduste eest. mis ööpimedus endaga kaasa toob.
Jõudnud tavalistest pisut kõrgema kingu harjale, jäi ta silmapilguks peatuma ning heitis paremale ja vasakule

pooleldi uuriva pilgu, otsides hästi tuntud märke, mis võiksid kätte näidata köha, kust üheaegselt leida kolme kõige hädavajalikumat asja — vett, põletist ja loomasööta.
Nähtavasti ei andnud ta otsingud tulemusi, sest uurinud veel mõne hetke ükskõikselt ning hajameelselt ümbruskonda, laskis ta justkui ülenuumatud härg, keda ta enda raskus tagant tõukab, oma võimsal kogul laugest nõlvakust laisalt alla vajuda.
Tema kannul sammuvad noormehed talitasid sõnagi lausumata täpselt niisamuti, ent ilmutasid tolle lühikese vaatlusviivu kestel, kui nad üksteise järel mäeharjale jõudsid, siiski palju suuremat huvi ja vahest ka rohkem muret. Niihästi loomade kui ka inimeste pikaldase liikumise järgi oli nüüd ilmne, et vajaliku puhkuse aeg enam kaugel ei olnud. Madalamates kohtades kasvav tihe rohi hakkas neile väsimuse tõttu peaaegu ületamatu takistusena näima, ja juba oli vaja piitsa, et kurnatud veoloomi tööle sundida. Sel hetke!, mil rändurite üle, peale nende juhi, üldine roidumus võimust hakkas võtma ja kõikide pilgud mingi ühise aje sunnil igatsevalt ettepoole olid suunatud, pani kogu salkkonna peatuma niisama äkiline kui ootamatu vaatepilt.
Päike oli preeria kõige lähema laineharja taha vajunud ja jätnud oma teele, nagu tavaliselt ikka, eredalt hõõguva laia vöödi. Selle lõõmava valgusvihu keskel ilmus nähtavale inimese kuju, mis kullatud tagapõhjal nii selgesti esile kerkis ja nii lähedal seisvat tundus, nagu poleks tema kompamiseks muud vaja olnud kui vaid käsi välja sirutada. Kuju oli tohutu, tema hoiak nukralt mõtlik, ja ta

asus otse reisijate teel. Kuid teda raamiva ereda valguse tõttu oli võimatu kindlaks teha, millised on tema õiged mõõtmed või kes ta üldse on.
Niisugune vaatepilt avaldas kõhe tugevat mõju. Väljarändajate juht jäi äkitselt seisma ja vahtis saladuslikku ilmutist tuima uudishimuga, mis aga peagi ebausklikuks aukartuseks muutus. Niipea kui .esimene

hämmastus natuke vaibus, kogunesid ta pojad aeglaselt tema ümber, ja kui ka veoloomade ajajad üksteise järel nende eeskujule järgnesid, moodustas peagi terve salkkond üheainsa vaikiva ning uudistava rühma. Hoolimata sellest, et nägemus viimasele kui ühele rändurile üleloomulikuna mõjus, oli siiski kuulda püssikukkede naksumist ja paar teistest julgemat noorukit sirutasid varmalt oma sõjariistad ette.
«Saada poisid paremale välja!» hüüdis teraval, kriiskaval häälel kindlameelne naine ning laste ema. «Ma ei kahtle, et Asa või Abner toovad meile teate, mis elukas see on!»
«Võib-olla tuleks püssi proovida,» pomises keegi töntsi-ilmeline mees, kes näojoonte ja välimuse poolest eelmise

kõnelejaga küllalt sarnane oli. Nende sõnadega haaras ta-püssi õlalt ja seadis selle osava liigutusega palge. «Räägitakse, et pooniluupid peavad nende! tasandikkudel jahti oma sajameheliste salkadena. Kui see nii on, ei märka nad ealeski ühe mehe puudumist oma suguharust.»
«Pea!» hüüdis mahe, kuid erutatud neiuhääl. Ei olnud raske kindlaks teha, et see tuli noorema naise värisevailt huulilt. «Meie omad ei ole kõik koos; see võib olla sõber!» «Kes on praegu maad kuulamas?» päris isa, libistades tusase, rahulolematu pilgu uurivalt üle oma söakate poegade. «Lase püss alla, ütlen ma sulle!» lisas ta ning lükkas teise mehe sõjariista oma hiiglasesõrmega sihist kõrvale; seejuures oli tal inimese ilme, kes ei kannata mingit vasturääkimist. «Minu kavatsus pole veel täide viidud, ja selle vähese, mis veel teha on jäänud, tahan rahus lõpetada.»
Mees, kes o!i ilmutanud vaenulikkust, mõistis nähtavasti teise vihjet ega hakanudki vastu vaidlema. Pojad pöörasid uurivad pilgud selgituse saamiseks neiu poole, kes nii innukalt cii rääkinud, kuid viimane, otsekui rahul selle ajapikendusega, mille ta võõra käsuks oli saavutanud, laskus jällegi oma istmele tagasi ja pidas paremaks tütarlap-selikult vaikida.
Selle aja sees olid taevalaotuse värvingud mitmel korral vaheldunud. Silmipimestavalt heledale kiirgusele oli -maad andnud tuhmim ning pehmem valgus, ja sedamööda . kuidas loojanguhelk kaotas oma hiilguse, vähenesid ka viirastusliku kuju mõõtmed, kuni ta lõpuks päris selgesti hariliku inimesena paistis. Nüüd, kus tõde

oli ilmsiks tulnud, pidas salga juht endale häbistavaks veel kauem viivitada ja jätkas uuesti poolelijäänud teekonda. Kui ta lauget nõlvakut mööda üles hakkas ronima, võttis ta ettevaatusest püssi õlalt ja seadis selle äkilise vajaduse puhuks käepärasemasse asendisse.

Sääraseks valvsuseks oli aga ilmselt vähe tarvidust. Sellest hetkest peale, kui võõras nii seletamatul kombel nõnda öelda maa ja taeva vahel nähtavale ilmus, ei olnud ta ennast liigutanud ega vähimatki vaenulikkuse tundemärki avaldanud. Ja kui tal olekski mõni kuri kavatsus olnud, siis see inimolend, kes nüüd selgesti nähtavaks sai, oleks küll vaevalt suutnud seda täide viia.

Keha, mis rohkem kui kaheksakümmend aastat oli raskusi ja vintsutusi talunud, ei saanud kuidagi ümberasuja-

taolise võimsa mehe rinnas kartust äratada. Kõrgele eale ja väsinud või isegi kannatavale ilmele vaatamata oli selle üksildase olendi juures ometi midagi, mis ütles, et mitte tõbi, vaid aeg oli oma raske käe tema õlale pannud. Aastad olid ta keha küll närtsitanud, kuid mitte laastanud. Sooned ja musklid, mis kord jõurikkusest tunnistust olid andnud, olid kokku kuivanud, aga siiski veel märgatavad, ja kogu tema kuju oli just nagu paatunud ning oleks nähtavasti veel kaua suutnud edasisele närbumisele vastu panna, kui mitte inimsoole omane kaduvus ka tema juures ilmsiks poleks tulnud. Ta rõivad koosnesid peamiselt nahkadest, mida ta kandis, karv väljapoole; puusal rippusid tal jahitasku ja püssirohusarv ning ta toetus ebatavaliselt pikale püssile, mis samuti nagu ta omanikki kauase ning raske teenistuse märke känd.s.

Kui salkkond sellele üksikule olendile lähemale jõudis, nii et üksteist oli võimalik kuulda, kostis rohust ta jalge eest tasane urin ja suur, lahja ning hambutu jahikoer tõusis laisalt jalule, raputas ennast ja tegi säärase näo, nagu ei lubaks ta rändureid ligemale tulla.

«Maha, Hektor, maha!» lausus tema peremees vanadusest pisut väriseva ning õõnsa häälega. «Mis on sul, kutsikas, pistmist inimestega, kes rahulikult oma teed rändavad?»

«Kuulge, võõras,» sõnas väljarändajate juht, «kui te seda maakohta hästi tunnete, siis ehk võiksite teekäijale öelda, kust ta endale kohase ööbimispaiga leiab?»

«Kas siis teisel pool Suurt jõge, enam sugugi ruumi ei leidu,» päris vanamees väärikal häälel, nagu poleks ta teise küsimust kuulnudki, «sest miks muidu näen ma seda, mida ma enam iialgi ei mõelnud näha saada?»
«Maad seal ju tõepoolest leidub, kuid ainult nende jaoks, kel on raha ja kes eriti kohta ei vali,» vastas ümberasuja, «aga minu meelest on seal juba liiga rohkesti rahvast. Kui palju maad võiks siit olla kõige lähema kohani peajõe ääres?»
«Hirv, kellele jahti peetakse, ei saaks Mississipis oma külgi jahutada, ilma et ta viitsada väsitavat miili maha ei jookseks.»
«Ja kuidas te seda piirkonda siin nimetate?»
«Missuguse nime annaksite te kohale, kus te seda pilve näete?» vastas vanamees, osutades tähendusrikkalt ülespoole.

Ümberasuja vaatas võõrale otsa, nagu ei saaks ta nende sõnade tähendusest aru ja nagu poleks ta päris kindel, kas tema üle nalja ei heideta, kuid ta rahuldus sellega, et ütles:
«Te olete vist samasugune uusasunik nagu ma ise, sest muidu te ei keelduks reisijat oma nõuga abistamast; sõnad maksavad ju vähe ja loovad mõnikord sõbralikke vahekordi.»
«Nõuanne ei ole kingitus, vaid vanade võlg noortele. Mida te tahaksite teada saada?»
«Kus ma võiksin ööseks laagrisse jääda. Ma ei ole kes teab kui nõudlik magamisaseme ja toidu suhtes, aga kõik minutaolised vanad rändurid teavad hästi, missuguse väärtusega on värske vesi ja hea karjamaa loomade jaoks.»
«Siis tulge aga minuga kaasa, ja te leiate nii üht kui teist. Ja vaevalt võiksin ma selles viljatus preerias midagi rohkemat pakkuda.»
Seda öeldes tõstis vanamees oma aastate ning väljanägemise kohta tähelepandava kergusega raske püssi õlale, ja ilma et rohkem sõnu oleks raisanud, juhtis rändurid üle nõlvaku lähedal asuvasse orgu.

II PEATÜKK

Telk seadke üles! Siin ma puhkan öösel ... ent homme kus? Noh, see ükskõik on mulle. ..
Shakespeare, «Kuningas Richard Roimas»

Peagi täheldasid rändurid tuttavaid ning kindlaid tundemärke, mis näitasid, et mitmed asjad, mida nad oma seisukorras hädasti vajasid, enam kuigi kaugel polnud. Mäenõlvakust uhkas välja selge sulisev allikas ja liitis oma vee teiste samasuguste väikeste naaberlätetega ühiseks ojaks, mida siin-seal tema niisketel kallastel kasvava lopsaka roheluse järgi võis preerias hõlpsasti miilide kaugu-sele jälgida. Siia juhtiski võõras rändurid. Kuulekad veo-i loomad sammusid kärmesti tema kännul, aimates juba vaistlikult ette värske rohu ja puhkuse lähedust.
Oma meelest kohasesse paika jõudnud, jäi vanamees : seisma ja tema uuriv pilk näis küsivat, kas siin on ka ;kõike vajalikku. Salkkonna juht vaatas asjatundlikult ringi ja uuris kättenäidatud kohta nagu inimene, kes nii tähtsas küsimuses on täiesti suuteline õiget otsust langetama, kuid tegi seda pikatoimelisel ning kaalukal viisil, mis tal harva ennatlikkust välja paista laskis.
«Jaa, sellega võib leppida,» lausus ta lõpuks, rahul oma põhjaliku vaatluse tulemustega. «Poisid, te nägite, et päike läks looja. Tehke kähku!»
Noormehed ilmutasid üpris omapärast kuulekust. Käsku — sest kõneleja ilme ja hääletooni järgi otsustades oli see tõepoolest käsk — panid nad aukartusega tähele, ent selle peale ainult langetati paar kirvest õlalt, kuna omanikud ise endist viisi tuimalt ning ükskõikselt ümbrust vahtisid. Vahepeal heitis vanem rändur, kes oma laste toi-minguid juhtivate siseajede iseloomu väga hästi tundis, oma püssi ning pambu seljast ja hakkas rahulikult veoloomi lahti rakendama, kusjuures teda abistas sama mees,
kes alles asja pikemalt mõtlemata oli valmis olnud püssi haarama.

Viimaks astus kõige vanem poegadest raskel sammul ette ja mattis ilma igasuguse nähtava pingutuseta oma kirve kuni silmani papli pehmesse tüvve. Ta seisatas hetkeks ja isilmitses oma löögi tulemust samasuguse halvakspanuga, millega hiiglane kääbuse armetut vastupanujõudu võiks hinnata. Siis tegi ta oma tööriistaga pea kõhal niisama graatsilise ning osava liigutuse, nagu vehklemis-kunsti meister oma õilsamat, ehkki kasutumat relva käsitsedes teeb, ja raius kõrge puu ühe hoobiga läbi, mispeale see tema uljusele alistudes

ladvaga vastu maad prantsatas. Ta kaaslased vaatasid kogu seda toimingut kaunis ükskõikselt pealt, aga kui nad tüj/e sirakil maas nägid, oli see nagu märguandeks üldisele rünnakule ja kõik nad asusid justkui üks mees tööle. Lühikese ajaga ja sellise hoolikusega, mis asjatundmatut pealtvaatajat jahmuma oleks pannud, puhastasid nad väikese, kuid sobiva laagri-platsi metsaräsust niivõrd põhjalikult ja peaaegu niisama kähku, nagu oleks tuulispask sellest kõhast üle käinud. Võõras oli vaikselt, kuid tähelepanelikult nende tegevust pealt vaadanud. Kui puu puu järel vihisedes maha langes, tõstis ta oma silmad kurvalt üles tühjale kõhale, kust nüüd taevas paistis, ja lõpuks pöördus ta kõrvale ning pomises kibedasti naeratades midagi habemesse nagu inimene, kes oma rahulolematust ei taha kõvemini kuuldavale tuua. Läbi reipalt sagiva lastekarja tungides, kes juba lustliku tule üles oli teinud, pööras vanamees -oma tähelepanu ümberasujate juhi ja selle metsiku väljanägemisega abilise toimingutele. Need kaks olid juba veoloomad lahti päästnud, kes nüüd langetatud puude ladvust ahnelt maitsvaid võrseid napsisid, ning askeldasid praegu vankri ümber, mille sisemus, nagu juba kirjeldatud, nii ilmse hoolikusega oli varjatud. Olgugi et see iseäralik sõiduriist näis niisama vaikne ning inimtühi nagu ülejäänud veovankrid, pingutasid mehed siiski jõudu ja veeretasid ta teistest kaugemale, kuivale ning kõrgemale kõhale tihniku serval. Siis tõid nad mõned teibad, mida nähtavasti juba kaua niisuguseks otstarbeks oli käsutatud, ja lõid need jämedamaid otsi pidi tugevasti maa sisse, kuna peenemad otsad seoti võrude külge, mis vankri katet ülal hoidsid. Järgnevalt tõmmati veokist välja suur kokkupandud riie, laotati see kõigest üle ja kinnitati vaiadega maa külge, nii et sellest küllaltki ruumikas ning üpris mugav telk sai. Pärast seda kui mehed oma töö

uuriva ning võib-olla kuva pilguga üle olid vaadanud, siin üht volti kohendanud, seal mõne vaia tugevamini sisse löönud, rakendasid nad veel kord oma jõudu vankri kallal. tõmmates seda telgi keskelt väljaulatuvast tiislist, kuni kattest ilma jäänud ning tühiste majariistadega koormatud veok telgi alt välja tuli. Otsekohe tassis rändur kogu selle kraami üksinda telki, just nagu oleks sinna sisse-minek mingi eesõigus, mida ta isegi oma südamesõbrale poleks loovutanud.

Uudishimu on kirg, mida üksindus pigem õhutab kui hävitab, ja neid ettevaatlikke ning salapäraseid toiminguid pealt vaadates tundis vana preeriaelanik tõesti mõningal määral selle kire sundi. Ta astus telgi juurde ilmse kavatsusega selle sisemust lähemalt uurida ja tahtis parajasti veidike telgiriiet paotada, kui mees, kes juba kord tema elu ohtu oli seadnud, tal äkki käsivarrest kinni haaras ja ta toore jõuga eemale tõukas sellest kõhast, mida vanamees kõige paremaks vaatluspaigaks oli pidanud.

«On olemas üks väärt reegel, sõber,» tähendas vahele-astuja kuival toonil, ehkki ta pilk oli kaunis ähvardav. «See aitab nii mõnegi pahanduse ara hoida ja kõlab nõnda: «Ara topi oma nina võõrastesse asjadesse!»»

«Siia kõnnumaadele toovad inimesed harva midagi niisugust, mida oleks tarvis varjata,» vastas vanamees, nagu oleks ta omavoli. eest, mida ta endale lubas, meelsasti tahtnud vabandada, kuid ei teadnud, mismoodi seda teha, «ja ma ei arvanud, et ma sellega midagi kurja teen, kui teie asju lähemalt vaatan.»

«Minu meelest toovad nad iseendidki siia harva. Kuigi see näeb välja nagu mõni põline maakoht, ei paista mulle sugugi, et siin üleliia rahvast oleks.»

«Ma usun, et maa on niisama vana nagu kõik muugi, mis jumal on loonud, aga see, mis te siinsete elanike kohta ütlesite, on tõsi. Mitu kuud on sellest mööda läinud, kui mu silmad viimati minu endaga üht värvi nägu nägid. Ütlen teile veel kord, sõber, ma ei mõelnud midagi paha; tahtsin üksnes teada saada, kas seal lõuendi taga pole ehk midagi niisugust, mis mulle endisi päevi võiks meelde tuletada.»

Kui võõras oma lihtsa seletuse oli lõpetanud, läks ta vagusi eemale, just nagu sügavasti tunnetades seda õigust, mis igaühel on oma isikliku vara rahulikuks valdamiseks, ilma et tülikas naaber kuidagi vahele segaks. Selle kasu-

liku ning õiglase põhimõtte oli ta tõenäoliselt oma üksildase elu harjumustest ammutanud. Kui ta ümberasujate väikese laagri poole sammus, milleks see paik nüüd oli muutunud, kuulis ta nende juhti valju käheda häälega hüüdvat:

«Ellen Wade!»

Neiu, keda me lugejale juba oleme tutvustanud ja kes nüüd koos teiste oma soost kaaslastega tule ümber askeldas, hüppas selle

kutse peale kuulekalt püsti, ja möödunud võõrast noore antiloobi väledusega, kadus sedamaid teistele keelatud telki. Kuid ei tema äkiline äraminek ega ükski teine toiming, millest oleme juttu teinud, paistnud ülejäänud salkkonna hulgas esile kutsuvat vähimatki imestust. Noored mehed, kes raiumistööga valmis olid saanud, olid kõik oma viitsival ning ükskõiksel viisil millegagi ametis: mõni neist jagas loomadele parajaid toiduportsjoneid välja, teised tampisid kantavas uhmris raske nuia abil teri peeneks, paar või kolm veeretasid ülejäänud vankrid kõrvale ning seadsid need niiviisi, et nad muidu kait-setule bivakile[1] midagi välikindlustuse-taolist moodustasid.
Need mitmesugused toimetused lõpetati peagi, ja kui pimedus hakkas ümberkaudset preeriat varjama, teatas vana megäär [2] kriiskava häälega, mida ta oma laisklevate ning loidude järeltulijate hulgas laagrisse jäämisest saadik usinasti oli tarvitanud ja mille kõrged toonid ohtlikult kaugele kostsid, et õhtusöök on valmis ning ainult ootab neid, kellele see on määratud. Missugused ka poleks piiri-elaniku teised omadused, kuid harva puudub tal külalislahkus. Niipea kui ümberasuja oma naise läbilõikavat hüüdu kuulis, laskis ta otsekohe pilgul ringi käia, otsides võõrast, et lihtsa õhtusöögi juures, kuhu neid nüüd nii järsul toonil kutsuti, talle aukohta pakkuda.
«Aitäh teile, sõber,» kostis vanamees vastuseks rohmaka kutse peale võtta istet aurava katla juures, «aitäh kogu südamest, kuid tänaseks päevaks olen ma juba söönud, ja ma ei kuulu nende hulka, kes endale oma hammastega hauda kaevavad. Hea küll, kui te seda soovite, istun ma teie juurde, sest kaua aega ei ole ma enam näinud, kuidas minuga ühte värvi .inimesed oma igapäevast leiba söövad.»

[1] Bivakk — välileer. Tõlk.
[2] Megäär — õel ning üge naine, «tulehark», Toffc,

«Te olete siis juba ammu nendesse paikadesse elama asunud?» pigem tähendas kui küsis väljarändaja, suu pungil maitsvat maisiputru, mille ta osav, kuigi eemaletõukav elukaaslane oli valmistanud.
«Meile räägiti, et asunikke on siinmail üsna hõredasti, ja ma pean ütlema, et see on päris õige, sest pärast kanada kaupmehi Suure jõe ääres olete teie esimene valge, kellega ma tervelt viiesaja miili ulatuses olen kokku puutunud, see tähendab, kui seda maad arvata teie enda rehkenduse järgi.»

«Ma olen küll siin kandis mõned aastad mööda saatnud, aga vaevalt võib mind siiski asunikuks kutsuda, sest mul pole kindlat eluaset ja harva jään ma samasse paika enamaks kui kuuks.»
«Te olete vist kütt,» jätkas teine pilku kõrvale pöörates, et lähemalt silmitseda oma uue tuttava jahiriistu. «Teie varustus ei paista niisuguse elukutse jaoks just eriti hea olevat.»
«Ta on vana ja tuleks juba kõrvale panna, samuti nagu ta isandki,» lausus vanamees oma püssi silmitsedes, kusjuures ta pilgus olid iseäralikult ühte sulanud kiindumus ja kahjutunne, «ja ma võin öelda, et suuremat vajadust tema järele ka ei ole. Te eksite, sõber, kui mind kütiks kutsute; ma olen vaid lihtne trapper'.»
«Kui te ühte ametit hästi tunnete, siis võin ma julgesti öelda, et te midagi ka teisest teate, sest siinmail on need kaks enamasti teineteisega seotud.»
«Inimese kohta, kes jahti suudab pidada, pole auks seda öelda,» vastas trapper, keda me edaspidi tema elukutse järgi nimetame. «Üle viiekümne aasta rändasin ürgmetsades oma püssiga ringi, ilma et ma üiitki püünist oleksin seadnud isegi linnule, kes lendab taeva all, veel vähem siis metsloomale, kellele loodus peale jalgade midagi muud ei ole andnud.»
«Ma ei näe siin kuigi suurt vahet, kas inimene karus-nahku püssi või lõksu abil muretseb,» sõnas ümberasuja tigedailmeline kaaslane oma karmil ning süngel viisil. «Maa on loodud inimeste jaoks ja kõik sellel asuvad olendid samuti.»

[1] See ameerika sõna tähendab inimest, kes oma jahisaaki lõksu abil püüab. Piiriasukate hulgas on see üldiselt käibel. Kobrast, kes on liiga tark loom selleks, et teda kergesti saaks tappa, püütakse sagedamini just sel tegi kui mingil muul viisil. (Autori märkus.)

«Teil näib vähe noosi[1] olevat inimese kohta, kes nii kaugel võõrsil elab,» segas ümberasuja järsult vahele, just nagu soovides kõneainet muuta, «Loodan, et teil nahkadega lugu parem on.»
«Mulle ei ole kumbagi palju tarvis,» vastas trapper rahulikult. «Minu aastates on veel üksnes söök ja riided vajalikud. Mul ei ole midagi sellega peale hakata, mida teie noosiks kutsute, vahest ehk ainult niipalju, et seda aeg-ajalt sarvetäie püssirohu või kangi tina vastu vahetada.»

«Sõber, te ei ole siis siitmailt pärit,» jätkas ümberasuja, kui nägi, et võõras seda kahemõttelist sõna pahaks pani, mida ta ise selle maa kombe järgi «kraami» või «vara»[1] tähenduses oli kasutanud.
«Ma sündisin mere kaldal, kuigi suurem osa mu elust on metsades mööda saadetud.»
Kogu salkkond vaatas nüüd talle otsa, nii nagu inimesed tavatsevad silmitseda mõnda ootamatut üldist huviobjekti. Mõned noorematest kordasid sõnu «mere ääres»; ja otsekui austusest lugupidamisväärse külalise vastu, kes nii palju on rännanud, püüdis ümberasuja naine võõra vastu viisakas olla, ehkki see tal kohmakalt välja tuli: ta polnud harjunud oma külalislahkust viisakussõnadega kaunistama.
Pärast pikka ning pealtnäha mõtlikku vaikimist võttis ümberasuja, kes oma närimislihastele polnud siiski pidanud vajalikuks puhl?ust anda, jutujärje uuesti üles.
«Ma olen kuulnud, et läänepoolsetest vetest on suure mere kallaste äärde üsna pikk tee.»
«See on tõesti väsitav rada, sõber, ja seda mööda rännates olen ma palju näinud ning mõndagi kannatanud.»
«Niisiis tuleks rohkesti vaeva näha, kui tahaks selle tee kogu ulatuses maha käia?»
«Neil teedel olen ma seitsekümmend viis aastat rännanud ja Hudsonist siiani ei leidu igatahes mitte palju rohkem penikoormaid, kus ma omaenda tapetud jahisaaki ei oleks maitsnud. Kuid see kõik on tühine hooplemine. Mis

[1] Ameerika läänepoolsetes osariikides tarvitatakse reisikraami lähenduses oma erikeelset sõna «noos». See termin võib kergesti sealsete inimeste iseloomust väära kujutluse anda; selle ilmeka sõna tarvitamisest hoolimata on nad niisama külalislahked ja ausad nagu kõigi uute asundususte elanikud. Kelmust, millele sõna «noos» vihjab, võib peaasjalikult tsiviliseeritumates paikkondades kohata. (Autori märkus.)

kasu on endistest tegudest, kui su elupäevad lõpule lähenevad.»
«Kord puutusin kokku mehega, kes sellel jõel, mida ta praegu siin nimetas, paadiga oli sõitnud,» tähendas kõige vanem poegadest tasakesi, just nagu oleks ta oma teadmistes, kahelnud ja mõistlikuks pidanud nii palju näinud inimese juuresolekul sündsat tagasihoidlikkust üles näidata. «Tema jutu järgi otsustades peab see jõgi väga suur ja

algusest lõpuni isegi kuluga laevadele küllalt sügav olema.»
«See on lai ning sügav veetee ja tema kallastel on kerkimas palju kauneid linnu,» vastas trapper, «aga ometi on see vaid ojake Lõputu jõe kõrval.»
«Veekogu, millest inimene võib ümbert ringi minna, pole nimetamisväärtki,» lausus väljarändaja tusane kaaslane. «Tõelisest jõest tuleb põiki üle minna, aga mitte teda ümber piirata nagu mõnd käru maakonna ajujahil[1].»
«Kas olete käinud kaugel loode pool, sõber?» segas ümberasuja vahele, just nagu tahtes oma sünget kaas-last nii palju kui võimalik vestlusest kõrvale hoida. «Ma näen, see siin on õige avar lagendik, kuhu ma välja olen jõudnud.»
«Te võite nädalate kaupa rännata ja näete sed'a ikka samasugusena. Ma mõtlen sageli, et looja on asetanud selle viljatu preeriavöö sira Ühendriikide taha inimestele hoiatuseks, et nad näeksid, missuguseks nende sõgedus maa võib muuta. Jaa, nädalaid, isegi kuid võid sa reisida nendel lagedatel väljadel, kus ei leidu ei hoonet ega elupaika ei inimestele ega lojustele. Isegi metsloomad rändavad miilide kaupa, et oma koopaid üles otsida. Aga harva puhub tuul idast, ilma et mu kõrvad kirvehoope ja mahalange-vate puude raginat ei arvaks kuulvat.»
Kui vanamees sedaviisi rääkis, niisuguse tõsiduse ja väärikusega, mida aastad tavaliselt isegi vähem tabavatele mõtetele annavad, kuulasid kõik teda sügava tähelepanuga ja vaikselt nagu haud. Nii jäi trapperi enda hooleks jutujärge edasi viia, mida ta ka peagi tegi, esitades

[1] Uutes maades on kombeks saanud mõne suure territooriumi, vahel terve maakonna mehed kiskjate hävitamiseks kokku koguda. Nad moodustavad mitme miili ulatusega ringi ja tõmbuvad järk-järgult koomale, tappes kõik enda ees. Ülaltoodud vihje on tehtud selle kombe kohta. (Autori märkus.)

omalt poolt küsimuse — vihjamisi, nagu see piirielanikel kombeks oli saanud.
«Teil ei olnud kerge, sõber, kõigi oma veohobuste ja loomakarjadega läbi jõgede ja ojade kahlata ning endale nii sügavale preeriasse teed rajada?»
«Ma liikusin Suure jõe vasakut kallast mööda,» vastas ümberasuja,

«kuni leidsin, et jõgi meid liiga, kaugele põhja poole juhib. Siis parvetasime sellest üle, ilma et suurt kannatada oleksime saanud. Naine kaotas paar villakut, mida järgmisel aastal pügada oleks saanud, ja tüdrukutel on üks lehm vähem lüpsta. Sellest peale oleme vapralt ametis olnud ja iga päev või päeva tagant mõne jõeharu ületanud.»
«Te lähete tõenäoliselt kogu aeg lääne poole, kuni asumiseks kohasema paiga leiate?»
«Niikaua kui ma peatumiseks või tagasipöördumiseks põhjust ei leia,» vastas ümberasuja järsult, tõustes samal ajal püsti ja katkestades selle äkilise liigutusega nende vestluse. Trapper järgnes tema eeskujule, samuti kogu ülejäänud salkkond, ja pööramata külalisele erilist tähelepanu, hakkasid rändurid magamaminekuks valmistuma. Puulatvadest, karedaist kodukootud tekkidest ja pühvlinahkadest, mis kõik omavahel kokku olid sobitatud, ilma et peale ajutise mugavuse midagi muud oleks silmas peetud, oli juba mitu väikest* lehtmaja või õigemini hütti kombineeritud. Lapsed koos emaga pugesid peagi nendesse varjualustesse, kus nad päris tõenäoliselt kiiresti unehõlma vajusid. Mehed aga ei saanud niipea puhkama heita, sest neil oli teha veel mitmesuguseid pisitoimetusi: lõpetada kaitse ehitamine laagri ümber, varjata hoolikalt lõkketuled, varustada loomad küllaldase toiduga ja asetada välja valvepostid, kes salkkonda lähenevatel öötundidel kaitseksid.
Esimese ülesande lõpuleviimiseks lohistati kõhale mõned puutüved, mis vankrite vahekohtadesse ja veokite ning tihniku vahele seati, et kaitsta lagedat platsi, kus, nagu sõjamehed ütlevad, laager oli üles löödud; nõnda siis kait-ses positsiooni kolmest küljest midagi chevaux-de-frise'i[1] taolist. Nende kitsaste piiride vahel olid nüüd koos nii inimesed (välja arvatud need, kes olid telgis) kui ka loomad;

[1] Chevaux-de-frise (loe: šövoo dö friiz) harktõke kaitseks ratsaväe vastu (prantsuse k.). Tõlk.

viimased olid oma väsinud jalgu puhates liigagi õnnelikud, et oma veidi arukamaile kaaslastele ebasobival ajal tüli teha. Kaks noormeest võtsid püssid, puistasid süütepanni-dele värsket püssirohtu ning silmitsesid äärmise hoolikusega tulekivisid. Seejärel läks üks neist laagri parempoolsesse, teine vasakpoolsesse otsa, kus nad asusid valvekohale tihniku varjus, nii et ise märkamatuks jäädes kumbki oma osa

preeriast sai silmas pidada.

Trapper, kes ümberasuja pakkumise nende lihtsat aset jagada oli tagasi lükanud, uitas laagriplatsil ringi, kuni kõik toimetused olid lõpule viidud, ja eemaldus siis puhkepaigast aeglasel sammul, ilma et ta lahkumisel ühtki sõna oleks lausunud.

Oli esimese öise vahikorra aeg. Noorkuu kahvatu, petlik valgus väreles preeria lõputuil laineil, puistates künkatippudele hõbedast sära ning mähkides nende vahemikud sügavasse varju. Niisuguste üksinduspiltidega harjunud, seadis vanamees laagrist lahkumisel sammud kõnnumaa poole just nagu mõni uljas laev, mis sadama maha jätab, et ääretuile ookeaniväljadele sõita. Mõnda aega näis ta liikuvat ilma kindla eesmärgita, või vähemalt ei paistnud ta endale aru andvat, kuhu jalad teda kannavad. Jõudnud viimaks ühe kühmu veerule, jäi ta seisma, ja esimest korda pärast salkkonnast lahkumist, kes oli ternas esile kutsunud niisuguse mõtiskluste ning mälestuste tulva, sai ta teadlikuks oma praegusest olukorrast. Ta asetas püssi ühte otsa pidi maha, nõjatus ise teisele otsaleja vajus jälle hulgaks ajaks sügavaisse mõtteisse, kuna ta koer tuli ja tema jalge ette lümitas. Alles tõsine ning ähvardav urin, mille see truu loom kuuldavale tõi, äratas ta mõtisklusest.

«Noh, mis nüüd, mu peni?» küsis vanamees oma kaas-lasele alla vaadates, nagu oleks ta kõnetanud mõistuselt endaga võrdset olendit, ja tema hääletoonis võis tähele panna suurt kiindumust. «Mis sinuga on, kutsu? Noh, Hektor, mida sa seal haistad? Mis sa ikka, peni, mis sa ikka! Isegi noored hirved löövad avalikult meie silma all kepsu, ilma et nad nii väsinud krantsidest nagu sina ja mina välja teeksid. Vaist on nende loomuanne, Hektor, ja nad on aru saanud, et meid ei pruugi neil kuigi palju karta . . . jah, on aru saanud!»

Koer sirutas koonu ülespoole ja vastas oma peremehe sõnadele pika ning kaebliku kiunumisega, mida ta ei katkestanud isegi siis, kui ta oma pea jälje rohtu mattis.

Paistis, nagu annaks ta mõtestatud häälitsusi sellele edasi, kes küllalt hästi oskas tema sõnadeta kõnest aru saada.

«See on ilmne hoiatus, Hektor!» jätkas trapper ettevaatusest oma häält tasandades ja valvsalt enda ümber vaadates. «Mis on siis lahti, kutsu? Kõnele selgemini, mis see on.»

Koer aga oli juba koonu maha pannud ning vait jäänud; ta näis suigatavat. Kuid tema isanda terased pilgud tabasid varsti mingi kauge kuju, mis petlikus valguses paistis piki sedasama kõrgendikku hõljuvat, millel vanamees praegu seisis. Peagi muutusid piirjooned selgemaks ja siis ilmus nähtavale üksiku naise nõtke kuju, kes hetkeks kõhklevalt peatus, just nagu kaalutledes, kas on mõistlik edasi minna. Ehkki koer, nagu kuupaistel näha võis, laisalt silmi pilgutades ikka veel tulija poole vaatas, ei ilmutanud ta siiski enam mingeid rahulolematuse tundemärke.
«Tulge lähemale, siin on sõbrad,» ütles trapper, rääkides nõndaviisi endast ja oma koerast, kellega teda pikaajaline harjumus ja vist ka mingi tugev seesmine side ühendas. «Me oleme teie sõbrad, keegi ei tee teile halba.»
Julgustatud trapperi mahedast häälekõlast, ja võib-olla ka oma eesmärgi tõsiduse sunnil astus naine lähemale, kuni ta vanamehe kõrvale seisma j|i. Nüüd tundis trapper oma külalises ara noore neiu, kellega lugeja kui Ellen Wade'iga on juba tuttavaks saanud.
«Ma 'arvasin, et te olete ara läinud,» ütles neiu kartli-kult ning ärevalt ringi vaadates. «Mulle öeldi, et te olete lahkunud ja et me teid enam kunagi ei näe. Ma ei arvanud, et see teie olete!»
«Nendel tühjadel väljadel .pole inimesed sugugi igapäevane nähtus,» kostis trapper tema sõnadele vastuseks, «ja kuigi ma nii kaua kõnnumaa loomadega seltsinud olen, loodan siiski alandlikult, et ma oma tõugu olendite väljanägemist veel täiesti kaotanud ei ole.»
«Oo! Ma teadsin, et te olete inimene, ja arvasin kiu-numise järgi ka koera ara tundvat,» vastas neiu kiiresti, justkui midngi seletada kavatsedes, Ja jäi siis äkki vait, nagu oleks ta millegipärast hirmul, et on juba liiga palju öelnud.
«Teie isa voori hulgas ei näinud ma ühtki koera,» tähendas trapper.
26

«Isa!» hüüatas neiu tundeliselt. «Mul et olegi isa! Võiksin peaaegu öelda, et ka sõpra mitte.»
Vanamees pööras tema poole lahke ning osavõtliku pilgu, mis isegi rohkem usaldust äratas kui tema tuulest parkunud näole tavaliselt omane ausameelne ning heasoovlik ilme.
«Miks te siis võtsite endale julguse niisugusesse kohta välja rännata, kuhu ainult tugevad peaksid tulema?» päris trapper. «Kas te ei

teadnud, et üle Suure jõe tulles jätate maha sõbra, kes alati on kohustatud teiesuguste noorte ning nõrkade eest hoolitsema?»
«Kellest te kõnelete?»
«Seadusest. On halb, kui ta olemas on, aga mõnikord ma mõtlen, et on veelgi pahem, kui teda üldse ei ole. Vanadus ning jõuetus on selle põhjuseks, et ma mõnikord säärast nõtrust tunnen. Jaa, jaa, seadust on tarvis, kui tuleb hoolt kända niisuguste eest, kellele pole antud jõudu ega arukust. Ma loodan, noor näitsik, et kui teil pole isa, on teil vähemalt vend.»
Neiu tundis selles varjatud küsimuses kaudset etteheidet ja jäi viivuks hämmeldunult vait. Saatnud aga põgusa pilgu vestluskaaslase leebetele ning tõsistele näojoontele, kes teda ikka endiselt huviga silmitses, vastas neiu kindlal häälel, mis ei jätnud kahtlust, et ta teise mõttest aru oli saanud:
«Taevas hoidku, kui mõni nende hulgast, keda te nägite, minu vend või kuidagi teisiti mulle lähedane või kallis peaks olema! Aga öelge mulle, vanake, kas te tõesti üksinda sellel tühjal kõnnumaal elate? Kas siin siis tõepoolest ei ole kedagi peale teie?»
«Nendel tasandikkudel hulgub ringi sadu, ei, koguni tuhandeid selle maa pärisomanikke, kuid väga vähe neid, kes on minuga ühte nahavärvi.»
«Kas te siis peale meie ühtki valget pole kohanud?» katkestas teda neiu, just nagu poleks ta kärsinud vanamehe aeglasi seletusi ara kuulata.
«Juba ammu mitte ühtegi. Tasa, Hektor, tasa!» lisas ta vastuseks koera tumedale, peaaegu kuuldamatule urinale. «Peni haistab midagi halba. Mustad kärud tulevad mägedest mõnikord isegi veel kaugemale. Koer ei annaks meile märku, kui mõne kahjutu loomaga tegemist oleks. Ma ei suuda küll enam nii kärmesti ning täpselt oma tulelukku tarvitada nagu varemail aegadel, aga omal ajal olen ma

tabanud isegi kõige metsikumaid preeriakiskjaid. Seepärast on teil, piiga, vähe põhjust kartmiseks.»
Neiu tõstis silmad sellel erilisel viisil, mida tema sookaaslased nii sageli käsutavad: nad algavad maa silmitsemisega oma jalgade ees ja lõpetavad sellega, et märkavad kõike, mida inimene on võimeline nägema. Kuid tema pilk väljendas pigem, kannatamatust kui jiirmutunnet.

Koera lühike haugatus aga andis mõlema pilgule uue suuna ja peagi ilmus selle uue hoiatuse põhjustaja ähmane kuju nähtavale.

III PEATÜKK

Muidugi! Oled sihuke märatseja väänkael, et teist sinusugust ei ole terves Itaalias: vihastad ennast sama kergesti märatsema, kui märatsed ennast vihale.

Shakespeare, «Romeo ja Julia»

Ehkki trapper näis pisut üllatatud olevat, kui ta juba teist inimkogu endale lähenemas märkas, ja pealegi veel ümberasuja laagri vastasküljelt, jäi ta siiski rahulikuks nagu kunagi see, kes hädaohtudega on harjunud.

«See on inimene,» lausus ta, «inimene, kelle soontes voolab valge veri, või muidu oleks ta samm kergem. Ei tee paha kõige halvemaks valmis olla, sest segaverelised, keda siin kaugetes paitades vahel kohtab, on üldiselt julmemad kui pärismetslased.»

Nõnda rääkides tõstis ta püssi ja katsus käega tulekivi ning süüterohtu, et nende seisukorrast selgust saada. Kui ta aga püssitoru ettepoole sirutas, haarasid ta käsivarrest kinni kaaslase agarad ning väriseyad sõrmed.

«Jumalapärast, ärge liialt rutake!» sõnas neiu. «See võib olla mõni sõber . .. tuttav . .. naaber!»

«Sõber!» kordas vanamees järele, aeglaselt oma kätt teise haardest vabastades. «Sõbrad on haruldased igal maal, ja siin on neid ehk vähem kui kusagil mujal. Ümbruskond on selleks liiga hõredast! asustatud, et inimest, kes praegu meie poole tuleb, isegi tuttavaks võiks pidada.»

«Kui see ka võõras on, ei taha te ometi tema verd valada!»

Trapper silmitses tõsisel pilgul neiu ärevat ning kohku-nud nägu ja laskis siis püssipära maha langeda, nagu oleks ta oma kavatsust äkitselt muutnud.

«Ei,» sõnas ta, pigem iseendale kui kaaslasele kõneldes,

[1] Segaverelised ehk mestiitsid — valgete meeste ja indiaani naiste järglased. Sellele tõule on omased paljud tsivilisatsiooni pahed ja tal puuduvad metslaste voorused. (Aurori märkus.)

«tüdrukul on õigus: ei ole tarvis verd valada, et nii kasutu inimese elu päästa, kes pealegi oma päevade lõpule on jõudmas. Laseme tal siis

lähemale tulla; mu nahad, püünised ja isegi mu püss peavad temale saama, kui ta vajalikuks peab neid endale nõuda.»
«Ta ei nõua neist midagi. . . ta ei vaja neist midagi,» lausus neiu ta sõnadele vastuseks. «Kui ta on aus inimene, on ta kindlasti rahul oma varaga ega nõua midagi, mis teisele kuulub.»
Trapperil ei olnud mahti avaldada imestust, mida ta nende seoseta ning omavahel vastukäivate sõnade üle tundis, sest lähenevat inimest eraldas veel ainult viiskümmend jalga kohast, kus nad seisid. Vahepeal ei olnud aga Hektor sündmuste erapooletuks tunnistajaks jäänud. Eemalt kostvate sammude kaja peale oli ta end oma soojast pesast peremehe jalge eest üles ajanud, ja nüüd, mil võõras avalikult nähtavale ilmus, hiilis ta aeglaselt tema poole, hoides ennast maapinna ligi nagu hüppevalmis puuma.
«Kutsuge oma koer ara,» ütles kindel ning sügav mehine hääl pigem sõbralikul kui ähvardaval toonil. «Ma armastan hagijaid ja mul oleks kahju loomale haiget teha.»
«Kuuled sa, krants, mis sinu kohta räägitakse?» vastas trapper. «Tule siia, narrikene! Uriseda ja haukuda ta ainult veel suudabki. Tulge julgesti lähemale, sõber, koer on hambutu.»
Võõras ei lasknud seda kaht korda öelda. Kärmel sammul astus ta edasi ja hetke pärast oli juba Ellen Wade'i kõrval. Heitnud viimasele rutulise, kuid terase pilgu, et kindlaks teha, ka s see ikka on tema, hakkas ta kiiresti ning kannatamatult, mis tõendas tema huvi tulemuste vastu, neiu kaaslast samasugusel viisil uurima.
«Missugusest pilvest, mu hea vanamees, te küll alla olete kukkunud?» küsis ta muretult ning sundimatult oma hooletul viisil, mis näis liialt loomulik, et teeseldud olla. «Või elate tõesti siin, selles preerias?»
«Ma olen kaua elanud maa peal ja loodan, et mitte kunagi lähemal taevale kui praegusel silmapilgul,» vastas trapper. «Minu elupaik, kui seda üldse elupaigaks saab nimetada, ei asu siit kaugel. Võin ma nüüd teiega niisama vabalt talitada, nagu teie nii varmas olete teistega talitama? Kust te tulete ja kus on teie kõdu?»
«Pidage, pidage! Kui mina oma küsimustega lõpule olen

jõudnud, on teil aeg omadega alustada. Mis loomad need on, kellele te kuuvalgel jahti peate? Niisugusel tunnil ei jälita te ometi pühvleid!»
«Nagu näete, tulen ma praegu rändurite laagrist, mis tolle kingu taga

asub, ja lähen oma vigvami poole. Sellega ei tee ma kellelegi ülekohut.»

«Tõsi mis tõsi. Ja te võtsite selle noore neiu kaasa, et ta teile teed juhataks, sest ta tunneb seda nii hästi ja teie ise nii väga halvasti!»

«Teda kohtasin samuti juhuse tõttu nagu teidki. Kümme väsitavat aastat olen ma nendel lagedatel väljadel elanud ja enne tänast õhtut pole ma veel kunagi niisugusel tunnil juhtunud valge nahaga inimesi nägema. Kui mu siinviibimine kedagi pahandab, kahetsen jn a väga ja lähen oma teed. On aga siiski enam kui tõenäoline, et te mu juttu paremini hakkate uskuma, kui .oma noore sõbratari loo otsast lõpuni ara olete kuulanud.»

«Sõbratari!» lausus noormees, võttes peast oma karusnahkse mütsi ja libistades sõrmedega aeglaselt läbi tihedate mustade juuksekahlude. «Kui mu silmad enne tänast õhtut kunagi seda neiut on näinud, siis olgu ma ...»

«Aitab, Paul,» katkestas teda neiu, oma kätt nii tuttavlikult noormehe suule surudes, et see viimase kavatsetud kinnituse täielikult ümber lükkas. «Selle ausa vanamehe poolt pole meie saladusele mingit hädaohtu karta. Ma näen seda tema pilkudest ning lahketest sõnadest.»

«Meie saladus! Ellen, oled sa unustanud…»

«Ei, ma ei ole midagi unustanud, mis mul meeles tuleb pidada. Kuid ma ütlen siiski, et selle ausa trapperi poolt ei ole meil midagi karta.»

«Trapper! On ta siis trapper? Andke mulle oma käsi, taat, meie ametid peaksid meid tuttavaks tegema.»

«Siinmail on niisuguse käsitööga vähe peale hakata,» vastas trapper noormehe jõuküllast, toimekat kogu tunnistades, kui see hooletult ning nõtkelt oma püssile toetus. «Kunst jumala loodud olevusi lõksudesse ja võrkudesse püüda nõuab rohkem kavalust kui mehisust, ja siiski pean oma vanas põlves seda tegema! Kuid teiesugusel mehel oleks küll kohane pidada ametit, mis teie aastate ja vaprusega paremini kokku sünnib.»

«Minul! Ei ole ma eales isegi hiilivat naaritsat ega pladistavat biisamrotti püüdnud, kuigi pean tunnistama, et mõnele tumedanahalisele saatanale olen pipart andnud

küll, ehkki mul mõistlikum oleks olnud püssirohtu sarves ja tina kotis hoida. See ei ole minu amet, vanamees; mitte kellelegi, kes maad

mööda roomab, ei ole ma jahti pidanud.»
«Kuidas te siis endale ülalpidamist muretsete, sõber? Saab ju inimene nendes paikades vähe tulu, kui ta oma seaduslikust õigusest metsloomadele lahti ütleb.»
«Ma ei ütle millestki lahti. Kui karu mu teele satub, on ta peagi paljas mesikäpa vaim. Hirved hakkavad mind lõhna järgi tundma, ja mis pühvlitesse puutub, vanamees, siis neid olen rohkem tapnud kui kogu Kentucky kõige suurem lihunik.»
«Te siis oskate püssi lasta?» küsis trapper, silmis hõõgumas varjatud tuluke. «Ons teie käsi kindel ja pilk nobe?»
«Käsi on just nagu teraslõks ja pilk rentkuulistki[1] nobedam. Ma tahaksin, et praegu kuum keskpäev oleks, vanaisa, ja et üle meie peade suur parv valgeid luiki või musta-sulelisi parte lõuna poole lendaks. Teie või Ellen valiksite välja kõige ilusama nende seast, ja ma vean sarvetäie püssirohu peale kihla, et viie minuti pärast oleks sel linnul pea longus, ning seda vaid üheainsa kuuli läbi. Ma põlastan haavlipüssi! Ükski inimene ei saa öelda, et ta mind iial säärast riistapuud kusagil kandmas oleks näinud.»
«Ta on tubli ning mõistlik noormees! Näen seda selgesti kogu tema olemisest,» sõnas trapper Elleni poole pöördudes, endal näol julgustav ilme. «Ma pean tähendama, et te ei talita rumalasti, kui temaga kokku saate, öelge mulle, noormees, kas olete kunagi hüppavat hirve sarvede vahele tabanud? Vait, Hektor, ole vait, kutsikas! Juba paljas hirve nimetamine paneb penil vere kiiremini käima. Olete te kunagi sedaviisi pika hüppe pealt mõnele loomale pihta saanud?»
«Te võiksite mult niisama hästi küsida, kas ma kunagi söönud olen. Igasugusel kombel on hirved mu kätt tunda saanud, ainult mitte siis, kui nad parajasti magavad.»
«Ja-jaa, teid ootab ees pikk ning õnnelik… jah, ja aus elu! Ma olen vana, ja võiksin koguni öelda, et ara kulunud ning käsutu. Kui aga mulle peaks antama võimalus endale aastaid määrata ja uus elukoht valida — ehkki niisuguseid asju ei anta ega peagi antama inimese meelevalda —, kui säärane arm mulle osaks peaks saama, siis

[1] Rent kuul — jäme haavel. Tõlk.

ütleksin ma: kakskümmend ja põlismets! Kuid jutustage, mismoodi te karusnahkadest lahti saate?»

«Karusnahkadest! Ma pole veel kunagi hirvelt nahka nülginud ega hanelt sulgi kitkunud. Aeg-ajalt koksan neid söögiks maha, mõnikord ka selleks, et kätt harjutada, aga kui nälg on rahuldatud, saavad preeriahundid ülejäägi. Ei, ei, ma jään oma ameti juurde; see toob mulle rohkem
tulu kui kõik karusnahad kokku, mis mul sealpool Suurt jõge võimalik oleks maha müüa.»

Vanamees näis viivuks mõttesse vajuvat, siis aga vangutas pead ning jätkas:

«Mulle on teada vaid üks amet, mida siin kasuga pidada võib ...»

Noormees ei andnud talle mahti lõpetada, vaid tõstis väikese plekist toosi, mille ta endale kaela oli riputanud, võõra silme ette. Kui ta toOiSi kääne 'avas, tungis sealt trapperile otsekohe ninna kõige puhtama mee hõrk lõhn.

«Mesilastepüüdja!» tähendas vanamees elavalt, mis tõendas, et ta selle ameti olemust mõistis, ehkki teda pealtnäha julge ning südika noormehe nii tähtsusetu tegevus mõnevõrra üllatas. «Asunduste läheduses tasub see end hästi, kuid tühjemates paikades on see minu meelest üpris kahtlane äri.»

«Teie arvates on sülemile vaja puuõõnt, kuhu ta sisse asub! Mina aga tean, et see nii ei ole, ja seepärast olen ma kõmpinud mõnisada miili tavalisest kaugemale läände, et siinset mett maitsta. Ja nüüd, kas ma teie uudishimu olen rahuldanud, võõras, astute vahest pisut kõrvale, kuni ma oma ülejäänud loo sellele noorele neiule jutustan.»

«Seda pole vaja, tal pole tõesti tarvis meie juurest ara minna,» sõnas Ellen rutakalt, mis näitas, et ta noormehe soovi imelikuks, kui mitte koguni sündsusetuks pidas. «Sul ei saa olla midagi niisugust öelda, mida kogu maailm ei võiks kuulda.»

«Tõesti! Nõelaku mesilased mind surnuks, kui ma naisterahva tujudest aru saan! Mis minusse puutub, Ellen, siis ei hooli ma millestki ega kellestki ja olen praegu niisama valmis kui aasta pärast minema sinna, kus sinu onu — kui sa võid kutsuda onuks inimest, kes sulle, võin vanduda, üldsegi sugulane ei ole — õrna veoloomad kammit-sasse on pannud, ja vanamehele kõik südamelt ara rääkima. Sul tarvitseb vaid öelda üksainus sõna, ja ma teen seda, olgu see talle meele järele või mitte.»

33

«Sina oled alati nii tormakas ja läbematu, Paul Hover, et ma harva sinu peale kindel võin olla. Kuidas võid sa üldse rääkida minu onu ja

tema poegade juurde minemisest? Sa ju tead, missugune oht meid ootab, kui meid üheskoos peaks nähtama!»
«On ta teinud midagi niisugust, mille pärast tal põhjust on häbi tunda?» küsis trapper, kes tolli võrragi polnud liikunud paigast, kuhu ta kord oli seisma jäänud.
«Taevas hoidku! Kuid on põhjusi, miks ta just nüüd ei tohi ennast näidata. Need ei võiks talle kurja teha, kui neid tuntaks, aga neid ei saa veel praegu ilmutada. Niisiis, vanaisa, kui te ootaksite seal pajupõõsa juures, kuni ma olen ara kuulanud, mida Paulil võiks olla mulle öelda, tulen ma kindlasti teile head ööd soovima, enne kui laagrisse tagasi lähen.»
Trapper sammus aeglaselt kõrvale, nagu oleks ta Elleni mõnevõrra seosetu põhjendusega, miks tal tuleb eemale minna, rahule jäänud. Kui ta küllalt kaugel oli, nii et ta sellest tõsisest ning rutulisest kahekõnest, mis nüüd noorte inimeste vahel algas, enam midagi ei kuulnud, jäi vanamees taas seisma ning ootas kannatlikult silmapilku, mil võiks uuesti juttu alustada inimestega, kelle vastu ta kas-vavat huvi tundis, mitte niivõrd nende salapärase vahekorra, kuivõrd loomuliku poolehoiu tõttu, mida temas ära-tasid kaks nii noort ja — nsrgu ta oma südame lihtsuses käidus uskuma — kaks nii teineteist väärivat armastajat. Teda saatis ta laisavõitu, kuid ustav koer, kes järjekordselt oma isanda jalge ette aseme tegi ja nagu tavaliselt varsti suikuma jäi, pea tihedasse preeriarohtu maetud.
Oli nii harjumatu näha inimkuju keset seda üksildust, milles trapper elas, et ta ei suutnud silmi pöörata uute tuttavate ährnastelt kogudelt. Ammu unustusse vajunud tunded võtsid ta üle uuesti võimust. Noorte lähedalolek kutsus esile mälestusi ja elamusi, millele ta visa, kuid aus loomus viimasel ajal vähe tähelepanu oli pöörantfd, ja ta silme ette hakkasid kerkima mitmesugused pildid vaevarikkast elust, kummaliselt läbisegi piltidega omapärastest ning metsikutest lõbudest. Ta mõttelend oli teda ettekujutuses juba kaugele täiuslikku maailma viinud, kui ustava koera liigutused talle äkitselt uuesti tegelikku olu-korda meelde tuletasid.
Koer, kes oma aastatele ja põdurusele alistudes oli ilmutanud nii tugevat kalduvust magada, tõusis üles ja sam-

mus aeglaselt välja varjust, mida ta isanda pikk kogu heitis, ning hakkas

kaugele preeriasse vahtima, just nagu oleks ta instinkt talle teada andnud veel ühe külalise lähedusest. Siis aga, nähtavasti rahul oma tähelepanekutega, tuli ta oma mugavale asemele tagasi ja sirutas väsinud liikmed välja õige kaalukalt ning valvsalt, mis näitas, et ta enesealalhoiu kunstis sugugi enam algaja ei olnud.

«Mis siis jälle lahti on, Hektor?» küsis trapper vaigistava häälega, mida ta siiski ettevaatusest summutas. «Mis on, kutsu? Räägi aga kõik oma isandale ara. Ütle, peni, mis see on?»

Hektor vastas sellele jälle urinaga, kuid jäi rahulikult oma asemele lamama. Need olid juba selged tõendid, et ta midagi kahtlast oli märganud, ja nii kogenud jahimees nagu trapper ei võinud neile tähelepanu pööramata jätta. Uuesti hakkas ta koeraga kõnelema ja virgutas teda tasase, ettevaatliku vile abil valvsusele. Aga loom, nagu olles teadlik, et ta oma kohuse juba on täitnud, keeldus kangekaelselt pead rohust üles tõstmast.

«Niisuguse sõbra märguanne on kaugelt parem kui inimese nõu,» pomises trapper, kui ta aeglaselt noorte poole sammus, kes ikka veel nii tõsiselt ja innukalt juttu ajasid, et neil mahti ei olnud tema lähenemist märgata, «ja ainult mõni sõge asunik ei pööraks sellele tähelepanu nagu kord ja kohus. Lapsed,» lisas ta, kui oli küllalt lähedal, et teised võisid teda kuulda, «nendel süngetel väljadel ei ole me mitte üksinda, siin on ka teisi ümber hulkumas, ja seepärast — olgu see öeldud häbiks meie soole — on hädaoht lähedal.»

«Kui keegi piiriränduri Ishmaeli laiskadest poegad&st täna õhtul laagrist välja peaks hiilima,» lausus noor me-silastepüüdja õige agaralt ning säärasel toonil, mis peaaegu ähvardusena kõlas, «siis võib ta teekond lõppeda enne, kui tema või ta jsa sellest undki jõuab näha!»

«Vannun, et nad kõik on õrna vankrite juures!» ütles neiu rutakalt. «Ma ise nägin neid kõiki magamas, peale kähe, kes on väljas vahipostil; ja nende loomus peaks tublisti muutunud olema, kui ka nemad praegusel hetkel kalkunijahist või käsikähmlusest und ei näe.»

«Mõni tugeva lõhnaga loom on koerast pealttuule mööda läinud, vanaisa, ning see teeb krantsi rahutuks; aga võibolla näeb ka tema und. Mul endal oli KenUrekys üks kut-

sikas, kes ühtepuhku otse sügava une pealt pikka jahil-käiku alustas, ja seda vaid tühipalja ettekujutuse pärast. Minge ja näpistage teda

kõrvast, et loom endas eluvaimu tunneks.»

«Ei, ei, lugu ei ole nii,» vastas trapper pead raputades; ta tundis oma koera paremini. «Noored magavad tõepoolest ja näevad ka und, kuid vanad on ärkvel ning alati valvsad. Selle krantsi nina ei peta kunagi, ja ammused kogemused on mind õpetanud tema hoiatusi tähele panema.»

«Ega te kunagi temaga röövloomadele jahti pole pidanud?»

«Oh ei. Peab ütlema, et vahel on nad küll mu kiusatusse viinud ja ma olen koera lahti lasknud, sest teataval ajal on nad hirveliha peale niisama maiad nagu inimesed; aga siis ma tean, et koera mõistus ütleb taile ise, mis ta te-' gema peab. Ei, ei, Hektor on loom, kes inimese viise tunneb ega satu kunagi valedele jälgedele, kui on vaja õigeid leida.»

«Ahaa! Asi on selge. Te olete penil lasknud hunte taga ajada ja ta nina mäletab seda paremini kui tema isand,» ütles mesilastepüüdja naerdes.

«Olen näinud seda looma tundide viisi magavat, kui hundikarjad üksteise järel temast mööda jooksid. Hunt võiks isegi tema kausist süüa ja ta ei uratakski selle peale, muidugi kui tal just otse nälg varuks ei ole; siis on Hektor tõesti valmis enda kaitseks välja astuma.»

«Mägedest on mõned puumad alla tulnud: ma nägin, kuidas üks neist päikeseloojakul haige hirve peale viskus. Minge, vanaisa, oma koera juurde tagasi ja öelge talle, milles asi on. Kohe saan ma ...»

Pikk, vali ning kaeblik ulgumine, mis nüüd koera suust kuuldavale tuli, ei lasknud tal lõpuni kõnelda. See kajas läbi öise vaikuse nagu mõne rohtlavaimu kaeblemine ja kandus kaugele preeriasse, kord tõustes, kord vajudes nagu selle kõnnumaa lainjas pind. Trapper seisis liikumatult paigal ja kuulatas teraselt. Isegi südikas mesilastepüüdja jahmus nende kaeblike, metsikute helide mõjul. Pärast lühikest vaikushetke vilistas vanamees koera enda juurde, pöördus siis oma kaaslaste poole ja sõnas tõsisel ning väärikal häälel, nagu seda tema meelest olukord
nõudis:

«Need, kes arvavad, et inimene kõiki jumala loodud

olevuste teadmisi valitseb, saavad elus pettumust tunda, kui nad samuti nagu mina kaheksakümmend eluaastat seljataha on jätnud. Ma ei võta endale julgust öelda, missugune hädaoht meid praegu ähvardab, samuti ei või ma kindel olla, et isegi koer nii palju teab; kuid et midagi

halba»on tulemas ja et arukus kutsub meid sellest hoiduma, seda olen nüüd kuulnud sõbra suust, kes kunagi ei valeta. Esialgu mõtlesin, et krants ei ole enam harjunud inimese samme kuulma ja et teie siinolek teda rahutuks tegi, aga terve õhtu on ta nina püüdnud mingit kauget lõhna, ja see, mida ma ekslikult teie tuleku märgiks pidasin, tähendab hoopis midagi tõsisemat. Seepärast, lapsed, kui te heaks arvate vanamehe nõuannet kuulda võtta, minge kiiresti kumbki oma teed, sinna, kus te peavarju ja kaitset leiate.»

«Kui ma Elleni niisugusel tunnil maha jätan,» hüüdis noormees, «siis olgu ma ...»

«Küllalt, küllalt!» katkestas teda neiu, võttes jälle abiks käe, mis oma peenuse ja värvuse poolest hoopis kõrgemat seisust oleks võinud kaunistada. «Mul ei ole enam aega ja meil tuleb igal juhul lahku minna. Niisiis head ööd, Paul, head ööd, vanaisa!»

«Pst!» tegi noormees Elleni käest kinhi haarates, kui neiu parajasti minema tahtis lipsata. «Tasa! Kas sa siis midagi ei kuule? Üsna meie lähedal möllavad pühvlid. See paneb maapinna niiviisi vappuma, nagu lööks hullunud kuradikari siin ringtantsu!»

Mõlemad kaaslased jäid pinevalt kuulatama, sest inimesed sellises olukorras on alati valmis kõiki oma võimeid kasutama, et igasuguse kahtlase heli tähendust kindlaks teha, eriti veel siis, kui noid hääli on märgatud pärast nii paljusid ja nii hirmutavaid hoiatusi. Ja kummalisi hääli võis nüüd juba selgesti, kuigi alles nõrgalt kuulda. Noormees ja ta neiust kaaslane olid nende kohta mitu rutakat ni-ng kõhklevat oletust teinud, kui äkitselt öise tuule puhang hoogsate trampivate sammude müdina nii tajutavalt nende kõrvu kandis, et eksida polnud enam kuidagi võimalik.

«Mul on õigus,» ütles mesilastepüüdja, «puuma ajab enda ees karja, või siis jälle võitlevad loomad omavahel.»

«Teie kuulmine petab teid,» vastas vanamees, kes sellest peale, kui ta noid kaugeid hääli juba oma kõrvadega oli suuteline tabama, seisis tummalt ning vaikselt nagu

raidkuju, mis peab kehastama sogavat tähelepanu. «Pühvli jaoks on need hüpped liiga pikad ja heitunud looma jaoks pealegi liiga ühtlased. Tasa! Nüüd on nad alla orgu laskunud, kus rohi on kõrge ja müdin summutatud. Aga juba astuvad nad kõvale pinnale. Ja praegu tulevad

nad sellest künkast üles, otse meie peale! Nad jõuavad siia enne, kui te pelgupaiga leiate!»
«Tule, Ellen!» hüüdis noormees oma kaaslasel käest haarates. «Katsume laagri poole põgeneda.»
«Liiga hilja, liiga hilja!» hüüdis trapper. «Juba on nad selgesti näha. See on neetud verejanuliste siuude jõuk, otsustades nende vargaliku väljanägemise ja korratu rivi järgi, milles nad ratsutavad.»
«Olgu siuud või kuradid — nad peavad meid meestena eest leidma!» lausus mesilastepüüdja vihase näoilmega, otsekui oleks ta juhtinud tugevat salka niisama vapraid mehi, nagu ta ise oli. «Teil on püss, vanamees, ja te võite ometi abitu kristlasest tütarlapse kaitseks triklile vajutada!»
«Heitke maha, rohu sisse — maha mõlemad!» sosistas trapper, käskides neid märkide abil kõrvale astuda ja pikka rohtu varjule pugeda, mis läheduses tavalisest tihedamini kasvas. «Teil pole ei aega põgenemiseks ega küllalt mehi võitlusse astumiseks, sõge noormees. Heitke maha, kui seda näitsikut armsaks peate või oma elu küllalt kalliks hindate!»
Vanamehe ägedalt manitsevad sõnad, saadetuna kiiretest, tarmukatest liigutustest, ei jätnud mõju avaldamata ja noored alistusid nendele kuulekalt, sest olukord näis seda tõepoolest pakiliselt nõudvat. Kuu oli peitunud silmapiiri ääristavate õhukeste sulgjate pilvede varju, mis nõrka ning värelevat valgust siiski niivõrd läbi lasksid, et ümberkaudsete esemete kuju ja piirjooned ähmaselt nähtavaks jäid. Trapperil, kes oma kaaslastele seda laadi mõju avaldas, mis kogenud ja meelekindla inimese juures äkilistes ohtudes ikka ilmsiks tuleb, oli õnnelikult korda läinud oma seltsilised rohtu ara peita. Nüüd võis ta kuukiirte kahvatus valguses lähemalt jälgida korratut salka, kes nagu trobikond hullumeelseid otse nende poole ratsutas.
Jõuk olevusi, kes pigem deemonite kui inimestega sarnanesid — deemonitega, kes oma öises piljerkaarituses üle kõleda tasandiku kepslesid —, lähenes tõepoolest ko-

hutava kiirusega ja niisuguses suunas, mis ei jätnud kuigi palju lootust, et mitte ükski neist ei kihuta üle koha, kus trapper ja tema kaaslased varjul olid. Aeg-ajalt kandis öine tuul nende kõrvu selgesti kuuldavat kabjaplaginat; siis jälle liikus kogu jõuk kiiresti ning vaikselt läbi tiheda sügisese rohu, muutes vaatepildi veelgi ebamaisemaks. Trapper,

kes koera enda juurde oli kutsunud ja käskinud tal rohtu maha heita, laskus nüüd ise tema kõrvale põlvili ja jälgis terase ning valvsa pilguga jõugu liikumist, rahustades samal ajal hirmunud neiut ja hoides vaos noormehe kärsitust.

«Kui neist lurjustest ühte näed, siis on neid kolmkümmend,» märkis ta oma sosinal lausutud seletuste vahel. «Vaata aga vaata, nad pöörduvad jõe suunas. Tasa, krants, tasa! Ei, nüüd tulevad uuesti siiapoole — nähtavasti ei tea need varganäod isegi, kuhu lähevad. Oleksime praegu kuuekesi, vennas, kui tore oleks neile siit varitsuspaigast peale langeda ... Ei, see ei lähe, ei lähe, vennas — hoidke oma pea madalamale, muidu võivad nad seda vee! näha —, pealegi ei ole ma sugugi kindel, kas meil oleks õigust nõndaviisi toimida, sest nad pole ju meile midagi paha teinud. Praegu keeravad nad jälle jõe poole ... ei, juba ronivad kingust üles. Nüüd on aeg nii vakka olla, nagu oleks hing oma töö teinud ja keha hoopiski maha jätnud.»

Nõnda rääkides vajus trapper rohtu, nagu olekski lõplik lahkumine, millele ta asja oli vihjanud, tema enda juures tegelikult aset leidnud, ja järgmisel silmapilgul vuhises neist mööda jõuk metsikuid ratsamehi. See sündis nii kiiresti ja käratult, et salka oleks võinud viirastuseks pidada. Tumedad ning vilkad kogud olid juba kadunud, kui trapper jälle pead söandas tõsta, nii et see painduvate , rohulatvadega tasa ulatus. Samal ajal andis ta oma kaaslastele märku, et need köhale jääksid ja vaikiksid.

«Nad laskuvad kingust alla laagri suunas,» jätkas ta endisel valvsal toonil. «Ei, nad peatuvad all orus ja kogunevad nagu hirved kobarasse nõu pidama. Kirevase pärast, nad pöörduvad jälle ümber, ja meil tuleb, veel nende madudega tegemist teha!»

Uuesti puges ta oma sõbralikku pelgupaika, ja järgmisel silmapilgul võis tumedaid kogusid näha korratult ringi ratsutamas sellesama väikese kõrgendiku tipul, kus trapper ja ta kaaslased lamasid. Nüüd oli peagi ilmne, et

nende eesmärgiks oli ülalt kingult hämarat ümbrust uurida. Mõned neist tulid hobustelt maha ning teised ratsutasid siia ja sinna, just nagu oleksid nad paikkonna vastu eriti suurt huvi tundnud. Peitu pugenud salga õnneks oli rohi, mis teda vaenlaste silme eest varjas, tõkkeks ka hobustele, kes olid niisama metsikud

ja taltsutamata nagu nende indiaanlastest peremehedki; rohu tõttu ei saanud nad korratult ringi trampides lamajaid jalge alla tallata. Lõpuks kutsus keegi jõulise kehaehitusega sünge indiaanlane, kes oma võimuka ilme»järgi otsustades selle jõugu juht näis olevat, teised pealikud enda juurde nõupidamisele, mis viidi läbi hobuste seljas istudes. Nad kogunesid otse sellesama puhmastiku aarde, kus trapper ja ta kaaslased varju olid leidnud. Kui noormees korraks üles . vaatas ja metsiku väljanägemisega salka silmas, mis igal silmapilgul mõne uue ja eelmisest ilmselt veelgi peletavama näo ning kuju võrra suurenes, tõmbas ta loomusunnil enda alt püssi ja hakkas seda laskmiseks valmis seadma. Tunde mõjul, mis tema soo ja harjumuste juures vahest ehk niisama loomulik oli, mattis neiu ta kõrval näo sügavale rohtu, lastes noormehel tema kuuma vere käsku kuulda võtta, kuid elatanud ning hoopis mõistlikum nõuandja sosistas karmilt mesilastepüüdjale kõrva:

«Luku naksatus on nendele kelmidele niisama tuttav, nagu on trompetihääl sõjamehele. Laske püss alla, laske alla! Juhtuvad kuukiired rauale langema, siis märkavad need saatanad seda kohe: nende silmad on terasemad kui kõige mustema mao silmad. Vähimgi liigutus tooks meile praegu kindlasti mõne noole kaela.»

Mesilastepüüdja võttis teda niivõrd kuulda, et jäi liikumatult ning vaikselt lamama. Kuid oli veel küllalt valge, et ta kaaslane tema kortsus kulmude ning ähvardava ilme järgi võis veenduda, kui kalliks metslastele nende pelgupaiga avastamine maksma läheks.

Nähes, et tema nõuannet tähele ei panda, tegi ka trapper vastavad ettevalmistused ja jäi siis talle omase allaheitlikkuse ning rahuga ootama, mis edasi saab.

Vahepeal aga olid siuud (ohtlike naabrite suguharu suhtes ei olnud vanamehe elutarkus teda petnud) nõupidamisega lõpule jõudnud ja uuesti seljakut pidi laiali valgunud, just nagu oleksid nad midagi otsinud, mis nende silme eest peidetud oli.

«Need põrgulised on koera häälitsemist kuulnud!» sosistas trapper, «ja nende kõrvad on liiga erksad, et vahemaa suhtes eksida. Peitke ennast hoolega, noormees, ja suruge pea vastu maad nagu magav koer!»

«Tõuseme parem üles ja usaldame end mehisuse hoolde,» kostis tema

läbematu kaaslane.
Ta oleks veel midagi öelnud, kuid tundes, et kellegi raske käsi talle jõhkralt õlale langes, pööras ta silmad ülespoole ja märkas indiaanlase tumedat nägu, mis talle metsikult irvitades otsa vaatas. Hoolimata üllatusest ja õrna olukorra halvemusest, ei mõelnudki noormees end niisama kergesti vangi anda. Kiiremini kui sähvatus ta oma püssist kargas ta jalule ja haaras vastasel nii tugevasti kõrist, et võitlus oleks peagi lõpule jõudnud, kui ta mitte äkit-selt trapperi käsi oma keha ümber poleks tundnud. Need aheldasid teda niisuguse jõuga, millest ta ramm vaid pisut üle käis. Enne aga, kui ta selle ilmse reetmise pärast oma kaaslasele etteheiteid sai teha, ümbritses neid tosin siuud ja kõik kolm olid sunnitud end vangi andma.

IV PEATÜKK

Mul palju, palju hirmsam pealt on näha su võitlust kui sul eidal läbi teha.

Shakespeare, «Veneetsia kaupmees»

Õnnetu mesilastepüüdja ja tema kaaslased olid sattunud vangi rahva kätte, keda ilma liialdamata Ameerika kõnnumaade ismaeliitideks[1] võib nimetada. Igivanast. ajast peale on siuud oma preerianaabritega vaenujalal olnud, ja isegi praegu, kus tsiviliseeritud valitsuse mõju ning autoriteet hakkab ennast nende juures tunda andma, peetakse neid reetlikuks ning ohtlikuks inimtõuks. Ajal, mida meie jutustus hõlmab, oli lugu hoopis halvem: üksnes vähesed valged söandasid nendele kaugetele ning kaitse-tutele aladele tungida, kus nii äraandlikku suguharu teati elavat.
Ehkki trapper rahulikult alla oli andnud, tundis ta hästi tolle jõugu loomust, kelle kätte ta vangi oli langenud. Kuid .ka kõige täpsemal kohtunikul oleks raske olnud otsustada, kas vanamehel oli salajaseks ajeks hirm, ettevaatlikkus või alandlikkus, kui ta lubas end niiviisi, ilma igasuguse nurinata, paljaks riisuda. Vähe sellest, et ta oma allaheit-jate jõhkrusele ja vägivallale mingit vastupanu ei aval-danud, kui need tema kallal oma tavakohast tööd tegid; ta rahuldas isegi ette nende ahnust, pakkudes pealikutele niisuguseid asju, mis tema arvates kõige ihaldatavamad võisid olla. Seevastu aga Paul

Hover, kes oli sõna tõsises mõttes võidetud mees, ilmutas vägivalla vastu, mis tema isiku ja vara kallal tarvitati, kõige suuremat jälestust. Selle lühikese aja jooksul näitas ta mitu korda äärmise selgusega oma pahameelt ja oleks nii mõnelgi puhul avalikku ning meeleheitlikku vastupanu alustanud, kui teda poleks tagasi hoidnud väriseva neiu manitsused ning palved, kes usaldavalt tema vastu liibus, nagu tahtes

[1] Ismaeliit — ühiskonnaga vaenujalal olija. Tõlk.

mõista anda, et tema lootused olid nüüd rajatud samavõrra noormehe arukusele kui ta soovile teda aidata.

Vaevalt olid aga indiaanlased vangidelt nende relvad ning laskemoona ära võtnud ja mõned vähe kasulikud ning võib-olla veelgi vähem väärtuslikud riidehilbud maha koorinud, kui nad ilmselt otsustasid mõneks ajaks nad rahule jätta. Palju suurema tähtsusega ettevõte kihu-tas neid tagant ja nõudis nende tähelepanu. Jällegi tulid pealikud kokku nõupidamisele, ja need vähesed, kes seal kõnelesid, tegid seda tõsiduse ning ägedusega, mis ei jätnud mingit kahtlust, et sõjamehed oma võitu kaugeltki veel lõplikuks ei pidanud.

«On veel hea, kui need lurjused pajuvõsa ääres puhkavaid rändureid otse une pealt ei taba,» sosistas trapper, kes küllaldaselt siuude keelt oskas, et täielikult nende läbirääkimiste sisust aru saada. «Nad on väga kavalad ega usu ilmaski, et nii kaugel asundustest võib «kahvanägude» naist kohata, ilma et valge inimese leiutised ja mugavused tal käepärast oleksid.»

«Kui nad rändava Ishmaeli suguvõsa Kaljumägede juurde toimetavad, võin ma neile kelmidele andeks anda,» lausus noor mesilastepüüdja, leevendades oma tuska ki-beda naeratusega.

«Paul! Paul!» hüüatas ta kaaslane etteheitval toonil. «Sa unustad kõik! Mõtle ometi kohutavate tagajärgede peale!»

«Aga ma ju mõtlesin selle peale, mida sina tagajärgedeks nimetad, Ellen, kui ma tolle punase kuradiga mitte kõhe arveid ei õiendanud ja üht ägedat löömingut maha ei pidanud! Vana trapper, häbi ja teotus selle argpüksliku sammu pärast langeb teie pea peale! Ent küllap on see teie igapäevane amet — inimesi niisamuti kui metsloomi püünistesse ajada.»

«Ma anun sind, Paul, ole rahulik, ole kannatlik!»

«Noh olgu,» vastas noormees oma kibedust alla neelates, «kui sina

seda soovid, Ellen, siis püüan ma selle kat-sumuse läbi teha, ehkki sa peaksid hästi teadma, et meie, kentakilased[1], oma kohuseks loeme äparduse puhul pisut viha välja valada.»

«Ma kardan, et teie sõbrad sealpool orus ei jää nendel põrguliste silma eest varjule,» jätkas trapper nii rahuli-

[1]Kentakilane Kentucky osariigi elanik, tõlk.

kult, nagu poleks ta vahepealsest kõnelusest silpigi kuulnud. «Nad haistavad saaki, ya neid kavalaid rebaseid on niisama raske jälgedelt kõrvale juhtida nagu koera jahisaagi juurest eemale ajada.»

«Kas siis midagi ei ole võimalik teha?» küsis Ellen anuval häälel, mis tõendas, et ta tõsiselt mures oli.

«Oleks ju väga lihtne valjusti hüüda, nii et vana Ishmael unes võpataks ja mõtleks, et hundid ta karja sekka on tunginud,» vastas Paul. «Neil lagedail väljadel võib mind terve miili taha kuulda, tema laager aga on meist napilt veerand miili kaugusel.»

«Ja tasuks vaeva eest võite tomahoogiga pähe saada,» lausus trapper. «Ei, ei, kavalusele tuleb vastu seada kavalus, või need koerad löövad kogu perekonna maha.»

«Löövad maha! Ei, seda ei pea juhtuma. Ishmael armastab nii väga rännata, et ei oleks põrmugi paha, kui ta ka teist ilma näeks, kuid vanamees on liiga halvas olukorras, et seda pikka reisi ette võtta. Enne kui ta lõplikult maha lüüakse, tahaksin ma siiski oma püssil kõnelda lasta.»

«Tema salk on hulgalt tugev ja sõjariistu on tal küllalt. Kas arvate, et nad võiksid vastu panna?»

«Pange tähele, vana trapper: on vähe inimesi, kes Ishmael Bushi ja ta seitset karukäpalist poega nii põhjalikult vihkaksid kui Paul Hover, aga isegi näruse tenessiilase[1] -laimamist pean ma põlastusväärseks. Nende hulgas on just niisama palju tõelist mehisust nagu ükskõik missuguses perekonnas, kes kunagi Kentuckys. endas üles on kasvanud. Nad on pikka ning tugevat tõugu, ja see, kes mõnda neist pikali tahab sirutada, peab üsna hea löömamees olema.»

«Tasa! Metslased on oma jutud lõpetanud ja valmis oma neetud plaane täide viima. Ootame kannatlikult ara, asi võib veel teie sõprade käsuks pöörduda.»

«Sõbrad! Ärge nimetage kedagi sellest suguvõsast minu sõbraks,

trapper, kui te pisutki mu tunnetest lugu peate! Mis ma nende kasuks ütlen, tuleb pigem aususest kui armastusest.»
«Ma ei teadnud, et see tütarlaps nende sugukonda ei kuulu,» tähendas vanamees kuivavõitu toonil, «aga mis pahasti mõeldud ei ole, seda ei pea ka pahasti võtma.»

[1] Tertessiilane — Tennessee osariigi elanik. Tõlk,

Pauli suule langes uuesti Elleni käsi, kes vastamise enda peale võttis, lausudes õrna, lepitava häälega:
«Kui meie võimuses on üksteist aidata, peaksime kõik nagu üks pere olema. Me loodame ainult teie tarkusele, hea vanaisa, et leida vahendeid meie sõprade hoiatamiseks ähvardava ohu eest.»
«Sellest tuleb tore lööming,» pomises mesilastepüüdja naerdes, «kui poisid nood punanahad tõsiselt käsile võtavad!»
Teda katkestas üldine sagin indiaanlaste hulgas. Siuud tulid viimseni hobuste seljast maha ja andsid need kolme või nelja mehe hoolde, kellele usaldati ka vangide valvamine. Seejärel moodustasid nad ringi sõjamehe ümber, kes näis nende juht olevat, ja märguande peale hakkas kogu jõuk aeglasel, ettevaatlikul sammul ringi keskkohast otsejoones igale poole laiali minema. Enamikus sulasid nende tumedad kogud pruuni preeriavaibaga peagi ühte, ent ometi võisid vangistatud, kes oma vaenlaste vähimaidki liigutusi valvsal pilgul tähele panid, vahetevahel silmapiiril inimkuju kerkimas näha, kui mõni teistest agaram ennast täies pikkuses sirgu ajas, et oma vaatevälja avardada. Kuid needki põgusalt nähtavad kogud liikuvast ning pidevalt laienevast ringist kadusid peagi ja kartusele lisandusid nüüd kindlusetus ning igasugused oletused. Niiviisi möödus hulk pikki ärevaid minuteid, mille kestel vangid kartsid iga hetk kuulda kallaletungi-jate kisa ja piiratute karjeid koos läbi öise vaikuse kandumas. Kuid ilmselt ei andnud ka nii usinad otsingud mingeid tulemusi, sest umbes poole tunni pärast hakkasid indiaanlased ükshaaval tagasi tulema, sünged ning tusased nagu kunagi inimesed, kellele pettumus osaks on saanud.
«Kord on jõudnud meie kätte,» tähendas trapper, kes pisimatki sündmust ja vähimatki vaenuavaldust metslaste hulgas tähele pani. «Nüüd hakatakse meid üle kuulama, ja kui ma midagi meie olukorrast mõistan, siis arvan küll niiviisi, et mõistlik oleks valida meie hulgast üks, kes nendega läbirääkimisi peab; muidu võivad meie tunnistused

lahku minna. Ja kui vana ning väärtusetu kahek-sakümneaastase küti arvamust maksab tähele panna, siis julgeksin lausa öelda, et see inimene peaks väga hästi indiaanlase loomulaadi tundma ja ka pisut nende keelt mõisima. Sõber, kas te siuude keelt oskate?»
45
«Pange oma taru tööle!» vastas rahulolematu mesilaste-püüdja. «Kui te ka millekski muuks ei kõlba, vana trap-per, siis sumiseda oskate hästi.»
«Jah, noorus on ikka läbematu ning tormakas,» kostis trapper rahulikult. «Omal ajal, noormees, oli minu veri samasugune nagu teie oma — liiga kure ja liiga kuum, et soontes rahulikult voolata. Aga mis käsu on minu vanuses rääkida mõtlematusest ja kergemeelsetest tegudest? Hall pea ei tohiks ei mõistmatut aru ega hoopleja keelt varjata.»
«Oige, õige,» sosistas Ellen. «Nüüd peame muude asjade üle mõtlema. Sealt tulebki indiaanlane, et meile oma küsimusi ette panna.»
Neiu, kelle meeli virgutas kartus, ei eksinud. Veel ei jõudnud ta lõpetada, kui pikk poolalasti metslane lähenes kohale, kus nad seisid: Kui ta kogu salka täielikus vaikuses rohkem kui minuti nii teraselt oli silmitsenud, nagu seda võimaldas tuhm valgus, tõi ta oma keeles rämedal kurguhäälel kuuldavale tavalise tervituse. Trapper vastas nii hästi kui suutis, ja nähtavasti saadi sellest küllalt hästi aru. Et meile pedantsust süüks ei pandaks, anname järgneva kahekõne sisu ja niivõrd kui võimalik ka selle vormi edasi juba tõlkekeeles.
«Kas kahvanäod on omad pühvlid ara söönud ja nahad kõigilt oma kobrastelt maha nülginud,» jätkas metslane, kui ta pärast tervitussõnu mõne hetke väärikalt oli vaikinud, «et nad tulevad üle lugema, kui palju neid poonide maale on jäänud?»
«Mõned meist on tulnud siia, et osta, teised jälle selleks, et müüa,» vastas trapper, «kuid meie järel ei tule siia enam keegi, kui kuulda saadakse, et siuu onnile on ohtlik läheneda.»
«Siuud on varganäod ja elavad keset lund. Mis läheb meile korda rahvas, kes nii kaugel elab, kui meie oleme praegu poonide maal?»
«Kui see maa on poonide oma, siis on valgetel siin samasugused õigused nagu punanahkadelgi.»
«Kas kahvanäod ei ole punanahkadelt juba küllalt varastanud, et sa nii kaugele säärase valega tuled? Ma ütlesin, et see on minu suguharu jahimaa.»

«Minul on samasugune õigus siin olla nagu sinulgi,» väitis trapper segamatu rahuga. «Ma ei ütle, mida võiksin öelda, — parem on vait olla. Poonid ja valged mehed on

vennad, siuud aga ei julge luupide külades nägugi näidata.»

«Dakootad on mehed!» hüüdis metslane ägedalt, unustades vihahoos endale võetud osa ning käsutades nime, mille peale tema rahvas kõige enam uhke oli. «Dakootad ei karda mitte midagi! Kõnele, mis toob sind siia, kahva-nägude küladest nii kaugele?»

«Olen paljudel nõupidamistel näinud päikest tõusmas ja looja minemas ning kuulnud tarkade meeste sõnu. Lase oma pealikul siia tulla, ja ma tahan oma suu lahti teha.»

«Mina olen suur pealik!» lausus metslane solvatud väärikust teeseldes. «Kas pead mind assiniboiniks[1]? Vjuutša on sõjamees, kelle nime tihti nimetatakse ja kelle sõnu alati ustakse!»

«Olen ma siis mõni narr, et ma kõige ehtsamat tetooni ei tunne?» ütles trapper vankumatu rahuga, mis tema närvidele au tegi. «Mine! Praegu on pime ja sa ei näe, et mu peas on hallid juuksed!»

Indiaanlane sai nüüd nähtavasti aru, et ta polnud kasutanud küllalt kavalaid riukaid nii suurte kogemustega inimese petmiseks, nagu oli tema vastaskõneleja. Ta kaalutles, mida tuleks järgmiseks välja mõelda, et oma tõelist eesmärki saavutada, kui korraga jõugu hulgas väike liikumine tekkis ja kõik ta plaanid otsekohe nurja ajas. Heitnud pilgu selja taha, just nagu kartusest, et teda äkitselt segatakse, lausus indiaanlane hoopis taltsamal toonil kui varem:

«Anna Vjuutšale pikknugade[2] piima, ja ta hakkab oma suguvõsa suurte meeste kuuldes sinu nime ülistama.»

«Mine,» kordas trapper äärmise põlgusega, andes talle käega märku lahkumiseks. «Teie noormehed kõnelevad Mahtoreest. Mu sõnad on määratud pealiku kõrvadele.» Metslane heitis vanamehele pilgu, milles tuhmist valgusest hoolimata paistis küllalt selgesti lepitamatut vaenulikkust. Siis kadus ta vargsi oma kaaslaste hulka, püüdes pettust, mida oli proovinud kasutada, samuti kui reetlikku kavatsust röövsaaki ebaõiglaselt jaotada, igati varjata mehe eest, keda trapper oli nimetanud ja keda ta nüüd ka teadis lähenevat, sest tema nimi liikus jõugus suust suhu. Vaevalt oli metslane jõudnud kaduda, kui tumeda ringi keskelt

' Assiniboinid — indiaanlaste suguvõsa. Tõlk.
[2] Niiviisi kutsuvad indiaanlased valgeid nende mõõkade pärast. (Autori märkus.)

võimsa kujuga sõjamees esile sammus ja säärase aukartustäratava rühiga, millega kuulus indiaani pealik alati teiste hulgast silma paistab, vangide ette seisma jäi. Talle järgnes kogu salkkond, kes nüüd sügavas ning aupaklikus vaikuses tema ümber koomale tõmbus.

«Maa on suur ja lai,» alustas pealik pärast hetkelist vaikust kus tuli ilmsiks see tõeline väärikus, mida tema petisest kaaslane nii haledalt järele oli aimanud. «Miks minu suure valge isa lapsed selle peal endale kohta ei suuda leida?»

«Mõned nende hulgast on kuulda saanud, et nende sobrad preeriates paljudest asjadest puudust tunnevad,» vastas trapper, «ja nad on tulnud järele vaatama, kas see ka tõsi on. Mõned jällegi vajavad seda, mida punanahad nõus on müüma, ja nad tulevad oma sõpru tekkide ning püssirohuga rikkaks tegema.»

«Tulevad siis kaupmehed üle Suure jõe tühjade kätega?»

«Meie käed on tühjad sellepärast, et teie noormehed ker-gendasid meie kandamit, sest nad arvasid, et oleme väsinud. Kuid nad eksisid: ma olen vana, aga siiski veel tugev.»

«Ei või olla! Te kaotasite oma kandami kuhugi preeriasse. Näita mu noormeestele see koht kätte, et nad asjad üles saaksid korjata, enne kui poonid nende peale satuvad.»

«Tee sinna kohta on käänuline, ja öö on juba kätte jõudnud. On aeg magama heita,» lausus trapper täiesti rahulikult. «Käsi oma sõjameestel üie selle künka minna;.seal leiavad nad vett ja puid. Las nad süütavad oma lõkked ja heidavad puhkama, jalad soojas. Kui päike uuesti välja tuleb, tahan ma sinuga rääkida.»

Läbi tähelepaneliku kuulajatehulga tungis tasane pomin, mis siiski küllalt selgesti,meelepahast tunnistust andis ja vanamehele otsekohe teadustas, et ta liiga ennatlikult oli soovitanud sammu, mis tema plaani järgi pidi tihnikus puhkavatele' ränduritele ohtlike naabrite lähedalolekust märku
andma. Mahtoree aga ei reetnud põrmugi erutust, mis ta kaaslaste juures

nii võimakalt esile tuli, ja jätkas kõnelust endise väärikusega.
«Ma tean, et mu sõber on rikas,» lausus ta, «et tal on läheduses palju sõjamehi ja ohtramalt hobuseid kui punanahkadel koeri.»
«Siin on mu sõjamehed ja mu hobused.»
«Mis! On sel naisel mõne dakoota jalad, et ta nõrkema-, tult kolmkümmend päeva preeriates ringi suudab kõndida! Mulle on teada, et metsades asuvad punanahad teevad pikki rännakuid jalgsi, kuid meie, kes me elame niisugustes paikades, kus silm ühe hüti juurest teiseni ei ulatu nägema, armastame oma hobuseid.»
Nüüd jäi trapper omakorda kõhklema. Ta oli täiesti teadlik, et pettus, kui see välja tuicb, võib hädaohtlikuks saada; pealegi oli igasugune kõrvalekaldumine tõest ta püüdlustele ja loomusele sügavalt võõras. Kui ta aga meelde tuletas, et tema kätte on antud mitte üksnes ta enese, vaid ka teiste inimeste saatus, otsustas ta asjadel oma rada lasta

minna ja jätta dakoota pealiku hooleks, kas ta tahab ennast petta või mitte.
«Siuude ja valgete meeste naised ei ole ühest ja samast vigvamist,» kostis ta põiklevalt. «Kas tetooni sõjamees tahaks oma naist endast kõrgemale seada? Ma tean, et ta seda ei tahaks, ja ometi on mu kõrvad kuulnud, et on olemas niisuguseid maid, kus skvood nõupidamisi läbi viivad.»
Teistkordne kerge kähin, mis nüüd metslaste tumedaid ridu läbis, andis trapperile teada, et ta sõnad imestust või isegi peaaegu usaldust äratasid. Ainult pealik üksi näis kõigutamatu; ka ei ilmutanud ta sugugi kalduvust oma hoiaku aukartustäratavat väärikust ning majesteetlikkust vähendada.
«Mu valged isad, kes Suurte Järvede ääres elavad, on öelnud, et nende vennad tõusva päikese pool üldse mehed ei ole,» lausus ta, «ja nüüd ma tean, et nende sõnad ei olnud valed! Ons see siis miski rahvas, kelle pealikuks on skvoo! Oled sa selle naise koer ja mitte mees?»
«Ma ei ole ei üks ega teine. Enne tänast päeva pole ma tema nägu eales varem näinud. Ta tuli preeriasse, sest talle öeldi, et siin elab suur ning helde rahvas, keda dakootadeks kutsutakse, ja ta soovis neid inimesi näha. Kahvanägude naised, nagu siuude naisedki, himustavad vaadata uusi asju; kuid ta on vaene nagu minagi ja ei saa kusagilt leiva-

vilja ega pühvleid, kui te selle vähese ära võtate, mis temal ja ta sõbral veel olemas on.»
«Mu kõrvad kuulevad palju alatut valet!» hüüdis tetoon nii karmil häälel, et isegi ta punanahalised kaaslased tagasi põrkasid. «Olen ma siis mõni naine! Kas dakootal silmi ei ole! Ütle mulle, valge kütt, kes on need sinuga ühte värvi mehed, kes seal mahalangenud puude juures magavad?»
Nende sõnade juures osutas pahane pealik Ishmaeli laagri suunas. Trapperile ei jäänud enam mingit kahtlust, et selle mehe suurem toimekus ja terasem mõistus olid päevavalgele toonud tõsiasja, mis ülejäänud salkkonna eest varjule oli jäänud. Ehkki mures kujunenud asjaolude pärast, mis magajatele saatuslikuks võisid saada, ja nagu pisut pahanegi, et ta kavalus eespool toodud kahekõnes nii täielikult üle oli trumbatud, hoidis vanamees siiski oma meelerahu vankumatult alal.
«See võib tõsi olla,» vastas ta, «et valged inimesed preerias magavad. Kui mu vend seda ütleb, peab see tõsi

olema. Aga missugused need inimesed on, kes ennast säärasel kombel tetoonide armu ja helduse hoolde usaldavad, ei oska ma mitte öelda. Kui seal võõrad peaksid magama, saada oma noored mehed neid äratama ja lase neilt küsida, miks nad siin on; igal kahvanäol on ju olemas keel.»
Metslase kombel tigedalt naeratades vangutas pealik ägedasti pead ja vastas järsult, pöördudes ise kõrvale, et jutuajamisele lõpp teha: «Dakootad on tark ning arukas suguharu ja Mahtoree on nende pealik! Ta ei hakka võõraid hüüdma, et need üles võiksid tõusta ja oma karabiinide abil temaga kõnelda. Mahedalt sosistab ta neile kõrva. Ja kui ta seda on teinud, las siis tulevad nende oma värvi mehed ja äratavad nad üles!»
Kui ta nende sõnade juures ennast kannal ümber pööras, läbis metslaste tumedat ringi tasane heakskiitev naer. Ring lagunes ka otsekohe ja mehed järgnesid pealikule, kes vangidest veidi maad eemale sammus. Seal kogunesid need tema kaaslastest, kellele oli õigus antud nii suure sõjamehega arvamusi vahetada, uuesti ta ümber kokku, et nõu pidada. Vjuutša käsutas nüüd juhust ja muutus jällegi pealetikkuvaks, kuid

trapper, kes juba teadis, missugune suur petis ta oli, tõrjus ta meelepahaga endast eemale. Selle õela metslase tülitamisele tegi aga hoopis tõhusama lõpu kogu salkkonnale antud käsk koos loomadega uude asukohta ümber kolida. Edasiliikumine toimus surmavaikuses ja niisuguses korras* mis isegi rohkem valgustatud olevustele oleks võinud au teha. Varsti aga jäädi uuesti peatuma, ja kui vangid said mahti ringi vaadata, leidsid nad ennast madala tumeda võsa lähedalt, mille ääres Ishmaeli uinuv laager paiknes.

Siin peeti jällegi maha lühike, kuid äärmiselt tõsine ning kaalukas nõupidamine.

Loomad, kes nähtavasti olid harjunud niisuguste vargsete ning kärata rünnakutega, anti jällegi hoidjate hoole alla, kellele, nagu ennegi, tehti ülesandeks ka vangide järele valvata. Trapper, keda valdas iga hetkega üha suurenev rahutus, ei tundnud vähimatki kergcndust, kui ta leidis, et Vjuutša tema juurde seisma jäi, ja nagu indiaanlase võidurõõmsa ning käskiva ilme järgi 'võis otsustada, ka valvkonna pealikuks oli pandud. Metslane aga, kellel olid kahtlemata oma salajased juhtnöörid, rahuldus esialgu sellega, et vibutas tähendusrikka liigutusega tomahooki,.

mis, Ellenile ähvardas surma tuua. Hoiatanud niisugusel ilmekal viisil oma meessoost vange saatuse eest, mis otsekohe nende õrnemat kaaslast tabab, kui keegi neist vähimatki häält peaks tegema, oli ta valmis ranget vaikust pidama. See kannatlik enesevalitsemine, mida Vjuutšalt ei võinud kuidagi oodata, võimaldas trapperil ja ta kahel seltsilisel pühendada kogu tähelepanu sellele vähesele, mida neil nende ees toimuvatest huvitavatest askeldustest oli võimalik jälgida.

Mahtoree võttis korralduste andmise täielikult enese peale. Tundes põhjalikult oma kaaslaste võimeid, näitas ta igaühele ise oma soovi kohaselt kätte täpse asukoha, ja tema käsud täideti otsekohe ning vastuvaidlematult, nii nagu indiaani sõjamehed alati otsustaval hetkel on harjunud oma pealiku juhtnööridele alluma. Mõned paigutas ta paremale, teised jälle vasakule. Iga mees lahkus hääletul ning kurel sammul, mis sellele inimtõule omane, kuni kõik neile määratud kohtadele välja olid jõudnud. Ainult kaks valitud sõjameest jäid oma juhi lähedusse. Nüüd pöördus Mahtoree oma kaaslaste poole ja andis

viipe abil märku, et otsustav silmapilk, mil ta kavatsetud plaan pidi teoks saama, on kätte jõudnud.
Kõik kolm panid kõrvale väikese kerge linnupüssi, mida nad oma seisuse tõttu kandsid ja karabiiniks nimetasid, vabastasid end kõikidest rasketest kehakatetest ja jäid siis loomulikus asendis ning peaaegu looduse poolt kingitud rüüs seisma, sarnanedes metsikuilmeliste raidkujudega. Mahtoree katsus järele, kas ta tomahook on õiges asendis ja kas nuga nagu kord ja kõhus oma nahkses tupes püsib, tõmbas pingumale vampumvöö ja kohendas oma uhkete, narmastega ääristatud säärekatete nööre, et need teda liikumisel ei takistaks. Kõik niiviisi korda seadnud ja enese huMiulge teo vastu ette valmistanud, andis tetoon käega ; märku edasi liikuda.
Kolm sõjameest sammusid hanereas rändurite laagri suunas, kuni nende tumedad kogud hämaruses, kus neid vaevu näha oli, peaaegu täielikult vangide silmist kadusid. Nüüd peatusid nad ja vaatasid enda ümber nagu ikka inimesed, kes kaua arutavad ning tagajärgede üle järele mõtlevad, enne kui hulljulge sammu astuvad. Siis sulasid nende kogud ühte ja kadusid peagi preeriarohtu.
Ei ole raske endale ette kujutada seda ängistust ja hirmu, mis nende ärevate askelduste puhul üht või teist

pealtvaatajat haaras. Millised võisid ka iganes olla põhjused, miks Ellen selle perekonna vastu, kelle hulgas lugeja teda esmakordselt kohtas, eriti suurt kiindumust ei tundnud, olid tema soole omased tunded ja võib-olla mõned heasoovlikkuse külvatud seemned siiski ta südames ülekaalus. Mitmel korral tundis ta kiusatust trotsida seda kohutavat silmapilkset ohtu, mis teda niisuguse teo puhul ähvardas, ja tõsta oma nõrk ning jõuetu hääl piiratute hoiatamiseks. Nii tugev ja nii loomulik oli see soov, et ta üsna tõenäoliselt selle ka täide oleks viinud, kui Paul Hover teda sageli, ehkki sosinal, poleks ägedalt manitsenud. Noore mesilastepüüdja enda rinnas võimutses iseäralik tunnete segu. Noormehe esimene ning peamine hool kuulus kind-lasti tema õrnale kaaslasele, kes ta abi ning toetust vajas, kuid murega neiu saatuse pärast segunes läbematu metsaelaniku rinnas uhke ning ohjeldamatu ja kaugeltki mitte ebameeldiv erutus. Ehkki teda väljarändajatega ei köitnud niigi tugevad sidemed kui Ellenit, igatses

ta siiski kuulda nende püsside raksatusi, ja kui selleks juhus oleks tulnud, oleks ta meelsasti esimesena otsekohe neile appi tõtanud. Oli isegi silmapilke, mil ta omakorda tundis peaaegu vastupandamatut kiusatust söösta teadvuseta magajate juurde ja need unest üles äratada, kuid ühestainsast pilgust Ellenile oli küllalt, et noormeest mõistusele tuua ja teda tagajärgede eest hoiatada. Ainuüksi trapper jäi rahulikuks ning valvsaks, just nagu poleks midagi juhtunud, mis tema isiklikku 'heaolu ning kindlus-tunnet kuidagi häirida oleks võinud. Tema paigalpüsimatud, valvsad silmad jälgisid iga vähimatki toimingut säärase inimese meelerahuga, kes on ohtudega liialt harjunud, et nii kergesti ärevusse sattuda, ja tema rahulik, otsusekindel ilme näitas, et tõeliselt kavatses ta ara käsutada vähimatki tähelepanematust, mis valvurite juures ilmsiks võiks tulla.

Vahepeal ei olnud tetooni sõjamehed aega kaotsi lasknud. Käsutades nõgudes kasvavat kõrget rohtu, olid nad salakavalate madude kombel, kes oma ohvrile järele hiilivad, loogeldes läbi puhmaste tunginud ja välja jõudnud kõhani, kus nende edasiliikumine erilist ettevaatust nõudis. Ainult Mahtoree oli oma sünge ning karmi näo vahetevahel rohust välja tõstnud ja läbitungiva pilguga tihnikuveert ääristavat pimedust puurinud. Need põgusad vaatlushetked koos varasemal juureretkel saadud andmetega

53

andsid talle kavatsetavate ohvrite asupaiga kohta küllaldaselt teateid, kuigi tal nende arvust ja kaitsevahenditest veel mingit ettekujutust ei olnud.

Kõik ta püüded nende kahe olulise punkti kohta vajalikke teateid saada läksid aga täielikult nurja, sest laagris valitses nii sügav vaikus, nagu oleks see sõna tõsises mõttes surnute asupaik olnud. Liiga ettevaatlik ja umbusklik, et nii kahtlases olukorras kedagi endast nõrgemat ja saamatumat usaldada, käskis dakoota oma kaaslastel kõhale jääda ja astus üksipäini ohule vastu.

Mahtoree liikus nüüd edasi õige» aeglaselt. Igale teisele, kes sääraste pingutustega vähem harjunud oli kui tema, oleks see toiming raske ning vaevaline tundunud. Aga isegi kaval madu poleks roomanud kindlamini ning kära-tumalt, kui indiaanlane seda tegi. Samm-sammult nihutas ta oma keha läbi koolduva rohu, peatudes iga liigutuse järel ning püüdes tabada vähimatki heli, mis talle teada

oleks andnud, et rändurid tema lähedust aimavad. Pikapeale läks tal korda kuu kahvatust valgusest välja hiilida ja ennast tihniku varju lohistada, kus ta tumedat kogu nii hõlpsasti näha ei võidud ja kus ka ümberkaudsed esemed tema teravatele ning valvsatele pilkudele hoopis selgemini märgatavad olid.
Siin peatus tetoon kaua ning silmitses ettevaatlikult ümbrust, enne kui söandas edasi liikuda. Tema asukoht võimaldas tal kogu laagrist ühes telgi, vankrite ja leht-onnidega hämara, kuid küllalt selge pildi saada, mis kogenud sõjamehel lubas kaunis täpselt hinnata jõude, kellega tal tuli kokku põrgata. Laagris valitses ikka veel ebaloomulik vaikus, nagu oleksid inimesed isegi öist rahulikku hingamist tagasi hoidnud, et oma vaenlastele suuremat usaldust sisendada. Mahtoree kallutas pea maapinna ligi ja kuulatas pinevalt. Pettunult tahtis ta juba tõusta, kui ühe rahutult magava ränduri pikad norisevad hingetõmbed tema kõrvu ulatusid. Indiaanlane tundis liialt hästi kõiki sõjakavalusi, et mõne tavalise riuka ohvriks langeda. Kuid hingamisele omase rütmi järgi sai ta aru, et see on loomulik, ja talle ei jäänud enam mingit kahtlust.
Vähem karastatud närvidega inimene, kui seda oli metsik ning võitlushimuline Mahtoree, oleks teravalt tunnetanud hädaohtu, .mida ta endale kaela tõmbas..Valged seiklejad tungisid nii sageli tema rahvast asustatud kõnnumaale, et nende vahvus ja jõud olid talle hästi teada. Kui

ta aga siiski lähemale roomas, unustamata seejuures mõistlikku ettevaatust, mida vapper vaenlane alati sisendab, tegi ta seda punanaha tasuhimulise vaenu tõttu, keda on haaranud kadedus ning vimm võõraste sissetungi pärast.
Endisest suunast kõrvale pöördudes roomas tetoon mööda rohtu otse tihniku aare suunas, õnnelikult selle olulise punktini jõudnud, tõusis ta istukile, et oma asukohast paremat ülevaadet saada. Ainsa pilguga leidis ta köha, kus üks pahaaimamatu rändur lamas. Lugeja taipab muidugi hõlpsasti, et metslane oli ohtlikult lähedale jõudnud ühele Ishmaeli laisale pojale, kelle ülesandeks oli rändurite üksildast laagrit valvata.
Kindlaks teinud, et keegi ei olnud teda märganud, tõusis dakoota

jälle üles ja kallutas kummardudes oma tumeda näo magaja kõhale võidutseval ning salakavalal kom-bel nagu madu, kes mõnikord oma ohvri ümber mängib, enne kui ta teda salvab. Jõudnud lõpuks küllaldasele selgusele mitte üksnes võõra seisukorra, vaid ka tema välimuse suhtes, oli Mahtoree juba valmis pead tagasi tõmbama, kui magaja kerge liigutus elustuva teadvuse tunnuseid ilmutas Metslane haaras noa'järele, mis tal vöö küljes rippus, ja hoidis seda järgmisel hetkel juba noore ränduri rinna kohal. Siis aga muutis ta äkki oma kavatsust ja tõmbus niisama kiire liigutusega nagu tema enda mõttesähvatused mahalangenud puu tüve taha, mille vastu magaja nõjatus, ning jäi selle varju lamama niisama tumedana, niisama liikumatuna ja pealtnäha niisama teadvusetuna, nagu seda oli puutüvi ise. Hooletu vahimees avas nüüd oma rasked silmad, vahtis hetkeks sumeda laotuse poole, tegi ebatavalise jõupingutuse ja kergitas oma võimsa kogu puutüve najalt veidi üles. Siis vaatas ta mõningat valvsust meenutava pilguga ringi, lastes unistel silmadel üle ähmaste laagriesemete libiseda, kuni ta lõpuks avara preeria hämaraid välju vahtima jäi. Kohtamata seal midagi kütkestavamat kui needsamad küngaste ja orgude kähvatud piirjooned, mis kõikjal ta uniste silmade ette kerkisid, muutis ta asendit, pöördudes nüüd otse seljaga oma ohtliku naabri poole, ja laskus aeglaselt jälle oma endisse lamaskil olekusse tagasi. Järgnes pikaajaline vaikus, tetoonile ärev ning piinarikas, kuni ränduri sügav hingamine uuesti teada andis, et ta on unehõlma suikunud. .Siiski kahtlustas metslane teesklemist ning oli flbüga ettevaatlik, et neid esimesi unetunnuseid usaldada.

55

Kuid erakordselt raske päeva askeldused olid tunnimehe tõesti väga ära väsitanud ja metslase kahtlus hajus peagi. Ometi tõusis Mahtoree niivõrd käratult ja ettevaatlikult põlvedele, et ka kõige valvsam silm võis vaevalt ta liigutusi märgata. Lõpuks kummardus dakootade pealik uuesti oma vaenlase kõhale, tekitamata valjemat heli, kui seda tegi papli leht, mis mööduvais tuulepuhanguis tema kõrval liples.

Mahtoree tundis ennast nüüd magaja saatuse peremehena. Samal ajal kui ta tähelepanelikult noormehe tohutuid proportsioone ja tema jõulisi liikmeid silmitses, tehes seda niisuguse imetlusega, mida kehaline tublidus metslase rinnas tavaliselt ikka esile kutsub,

valmistus ta külmavereliselt kustutama eluleeki, mis ainuüksi oli võimeline neid kehavorme kõhutavaks muutma. Riidevolte ettevaatlikult kõrvale lükates tegi ta'kindlaks südame asukoha, tõstis siis terava sõjariista ja oli juba valmis surmavasse löögi kogu oma jõudu ning osavust panema, kui noormees äkitselt oma musklilise käe hooletult tahapoole heitis, nii et tohutu lihaskimp nähtavale tuli.

Tark ning ettevaatlik tetoon peatus. Ta terane mõistus taipas kohe, et uni oli talle praegusel hetkel vähem ohtlik, kui isegi surm oleks võinud olla. Kogemuste salvest tõi kiire mõttelend metslasele vaimusilma ette surmaheitluse, mis niisuguse hiiglakogu elust lahkutnist tõenäoliselt saadaks, ja ta teadis, mida vähimgi kära tähendaks. Hoolikalt silmitses ta laagrit enda taga, pööras siis näo tihniku suunas ja laskis oma hõõguvatel pilkudel üle metsiku ning vaikse preeria libiseda. Veel kord oma säästetud ohvri kõhale kummardudes tegi ta kindlaks, et see raskesti magab, ja loobus siis ainult salakavalama tegevusplaani kasuks oma esialgsest kavatsusest.

Mahtoree lahkus niisama vaikselt ja ettevaatlikult nagu oli tulnudki. Ta võttis nüüd suuna laagri poole, hoidudes tihnikuveere lähedusse, kus ta vähimagi hädaohu korral võis hõlpsasti pelgupaika leida. Kui ta möödus üksikult seisvast telgist, paelus see ta tähelepanu. Uurinud telki igast küljest ja kuulatanud pineva tähelepanuga, kas talle midagi kõrva ei hakka, söandas metslane alumist riideserva pisut kergitada ja oma tumeda näo selle alla pista. Umbes minut võis möödunud olla, kui tetoon pea jälle tagasi tõmbas ja lõuendist telgi kõrval istet võttis. Siin püsis ta .tükk aega jäigalt liikumatuna, ilmselt nähtu üle järele mõeldes. Siis

tõmbus ta uuesti küüru ja pistis teist korda pea telgiriide serva alla. Seekordne külastus kestis kauem ja oli veelgi pahaendelisem kui esimene. Kuid ka sellele tuli lõpp, ja metslane viis jälle oma kiirgava pilgu telgi saladuste juurest eemale.

Mahtoree oli juba hulk jarde sellest paigast eemale jõudnud, lähenedes aeglasel sammul kokkukuhjatud asjadele, mis talle laagri keskkoha kätte näitasid, ent jäi siis uuesti seisma, pöördus

ümber ja vaatas üksiku telgi poole, mille juurest asja oli lahkunud, just nagu kaheldes, kas ta ei peaks sinna tagasi minema. Kuid okstest rajatud chevaux-de-frise oli tal nüüd käeulatuses, ja juba see ettevaatusabinõu üksinda, mis kõneles selle varjus peituvate asjade väärtusest, kannustas metslase ahnust ja sundis teda edasi minema. Seda, kuidas indiaanlane paplipuu õrnade ning habraste okste vahelt läbi puges, võis võrrelda 'ainuüksi roomajate siugleva hääletu looklemisega, mida ta igati järele aimas. Kui ta oma eesmärgi oli saavutanud ja esimeseks tutvumiseks pilgu üle tarandiku lasknud käia, puhastas metslane endale ettenägelikult tee, mille kaudu kiiresti võiks taganeda. Siis tõusis ta täies pikkuses püsti ja sammus tähtsalt läbi laagri nagu kuri ilmutis, otsides objekti, keda või mida esimesena oma õelatele kavatsustele ohvriks tuua. Juba oli ta uurinud hüti sisemust, kus olid koos ümberasuja naine ja nooremad lapsed, ning möödunud mitmest oksahunnikust, millel pikutasid vägifaslikud kehad, tema õnneks täiesti teadvusetuna, kui ta lõpuks Ishmaeli enda puhkekoha juurde välja jõudis. Niisugusele teravapilgulisele mehele, nagu seda oli Mahtoree, ei saanud märkamatuks jääda, et tema võimuses oli nüüd rändurite peamees. Kaua seisis ta väljarändaja lamava heraklesekogu kõhal kummargil, kaaludes mõttes igasuguseid võimalusi, kuidas oma ettevõtet edukalt lõpule viia, ja otsides kõige mõjusamaid vahendeid, kuidas sellelt kõige rikkalikumat saaki koguda.

Mahtoree pistis noa, mille ta oma tuliselt kihutavate mõtete sunnil kätte oli haaranud, tuppe tagasi ja sammus juba eemale, kui äkki Ishmael end asemel pööras ja rämeda häälega päris, kes see on, kes tema poolavatud silme ees liigub. Ainult metslase kärmus ning osavus võisid teda sellest ohtlikust olukorrast päästa. Aimates järele pahuraid toone ning peaaegu arusaamatuid helisid, mis ta kuulis, laskis Mahtoree oma kehal raskelt maha kukkuda,

nagu kavatseks ta magama heita. Ehkki Ishmael kuidagi ähmaselt seda liigutust nägi, oli see siiski niivõrd julge ja nii imetlusväärselt osav, et ei äratanud temas mingit kahtlust. Unine isa sulges silmad ja jäi uuesti raskelt magama, ilma et tal aimugi oleks olnud, et tema perekonna kcskel niisugune salakaval vaenlane ringi hiilib.

Tetoonil tuli paljudeks pikkadeks ning väsitavateks minutiteks võetud asendisse jääda, kuni ta selgusele jõudis, et teda enam ei jälgita. Kuigi ta keha lamas täiesti liikumatult, töötas ta toimekas mõistus edasi. Need hetked kasutas ta ära, et lõplikult välja töötada plaan, mis tema kavatsuse kohaselt terve laagri, niihästi vara kui ka selle omanikud, täiesti tema meelevalda pidi andma. Niipea aga, kui ta ennast kindlana tundis, liikus väsimatu metslane jälle edasi. Ta võttis suuna kcrge tarandiku poole, kuhu kariloomad olid kinni pandud, siueldes nagu ennegi osavalt ning valvsalt mööda maapinda edasi.
Esimene, loom, kellele ta elajate hulgas sattus, põhjustas pika ning ohtliku viivituse. Väsinud lojus, kes oma salajase vaistuga arvatavasti tajus, et lõputus tühjas preerias võib ta inimeses kõige kindlama kaitsja leida, allus äärmiselt kuulekalt ning rahulikult sellele hoolikale läbivaatusele, mis tema kallal toime pandi. Umberhulkuva tetooni käsi libises väsimatus uudishimus üle taltsa looma udeja naha, vagura koonu ja saledale jäsemete, kuid lõpuks jättis ta oma saagi sinnapaika, sest röövretkedel ei saanud see mingit kasu tuua ega olnud ka kuigi isuäratav. Ent niipea kui ta ennast veoloomade hulgast leidis, tundis ta ääretut heameelt ning suutis vaevu rõõmuhüüatusi tagasi hoida, mis korduvalt ta huulilt valla püüdsid pääseda. Siin unustas ta kõik ohud ja takistused, mida ületades ta sellesse ohtlikku paika välja oli jõudnud, ja ettevaatliku ning kogenud sõjamehe valvsus loovutas hetkeks koha metslase rõõmusööstile.

V PEATÜKK

Miks, isa? Mida on meil kaotada? Ta vandus elu võtta meilt; ja seadus ei kaitse meid. Miks peaks me taluma, et meid tükk ülbet liha ähvardab, me kohlunikuks saab ja timukaks?
Shakespeare, «Cymbeline»
Sel ajal kui tetoon nii peenelt oma iseäralikku osa mängis, ei katkestanud ükski hääl ümberkaudse preeria vaikust. Kõik ta alamad seisid oma kohtadel, oodates pärismaalaste hästi tuntud kannatlikkusega signaali, mis neid tegevusse pidi kutsuma. Ärevil pealtvaatajaile, kes asusid väikesel kõrgendikul, mida me juba vangide asukohana kirjeldasime, kujutas tegevuspaik suurejoonelist vaatepilti avarast puustusmaast, mida pilvedest varjatud kuu

kumavad kured ähmaselt valgustasid. Laagri asupaika tähistas pimedus, mis oli tihedam kui kähvatud varjud mujal orunõlvadel, ja siin-seal värvis mõni heledam vööt seljandike kühmjaid harju. Kõikjal ümberringi valitses sügav, aukartustäratav kõnnuvaikus. Nendes aga, kes nii hästi teadsid, kui palju ähvardavat oli peidus selle öise vaikuse kätte all, tekitas see vaatepilt lausa pöörast erutust. Nende ärevus üha kasvas, kui minut minuti järel mööda läks ja vaikusse ning pimedusse mähitud võsastikust vähimatki elumärki kuuldavale ei tulnud. Pauli hingetõmbed muutusid ikka valjemaks ning sügavamaks ja Ellen tundis mitmel korral hirmuvärinaid, teadmata isegi, mille ees, kui ta toetust otsides usaldavalt noormehe käsivarrele nõjatus ja enda kõrval teovalmis keha võbisemist tundis. Vjuutša kaheldavast ausust, samuti kui talle omasest iseloomunõrkusest on juba juttu olnud. Seepärast ei valmista lugejale üllatust, kui ta teada saab, et see metslane oli esimene unustama neid korraldusi, mis ta ise maksma
59
oli pannud. Just sel hetkel, mil me Mahtoree peaaegu ohjeldamatus vaimustuses Ishmaeli arvukate veoloomade väärtusi silmitsema jätsime, otsustas indiaanlane, kelle hoolde tetoonide pealik oma vangid oli usaldanud, nende piinamisega endale õelat lõbu valmistada, ehkki ta kõhus oli neid kaitsta. Kallutanud pea trapperi kõrva juurde, metslane pigem pomises kui sosistas:
«Kui tetoonid oma suure pealiku pikknugade käte läbi kaotavad, peavad surema nii vanad kui noored!»
«Elu on Vakonda and,» kõlas vastuseks rahulik hääl. «Punanahaline sõjamees peab alluma tema seadustele samuti nagu ta teisedki lapsed. Inimesed surevad ainult siis, kui tema seda tahab, ja ükski dakoota ei saa seda tundi muuta.»
«Vahi!» vastas metslane, välgutades oma noa tera otse vangi näo ees. «Koerale on Vjuutša ise Vakondaks.»
Vanamees tõstis silmad ja vaatas oma valvuri metsikusse näkku; hetkeks kiirgas nende sügavates koobastes tõelise ning sügava põlguse säde, kuid see kadus sealt otsekohe, andes maad kaastundele või koguni kurbusele.
«Miks peaks küll inimene, kes jumala palge järgi on loodud, laskma ennast mõistuse tühipalja varjukuju poolt ärritada,» lausus

trapper'inglise keeles ja palju valjemal hääletoonil, kui Vjuutša selleks jutuajamiseks oli valinud. Viimane käsutas ara» asjaolu, et ta vang tahtmatult vaikimiskäsust üle oli astunud, haaras tema hõredatest hallidest juustest, mis tal mütsi alt välja rippusid, ja o.li juba valmis õelas võidurõõmus nende juuri läbi lõikama, kui äkitselt pikk terav kärje õhku lõhestas ning ümberkaudselt kõnnumaalt otsekohe vastu kajas, nagu oleksid tuhat deemonit korraga väljakutsele vastanud. Vjuutša laskis oma ohvri lahti ja tõi kuuldavale juubeldava rõõmukisa.

«Hei!» hüüdis Paul, suutmata oma kärsitust kauem maha suruda. «Hei, vana Ishmael, aeg on näidata tõelist kentakilase loomust! Poisid, laske madalalt, sihtige nõgudesse, sest punanahad suruvad end päris maa ligi!»

Ta hääl aga kadus või õigemini jäi märkamatuks keset karjeid, hüüdeid ja kisa, mis sel hetkel viiekümnest kõrist kõikjal ta ümber valla pääsesid. Vangivalvurid jäid küll oma postidele, kuid neid haaras samasugune kärsitus nagu stardipaigal seisvaid ratsusid, kes vaid ootavad märguannet võidusõidu alustamiseks. Metsikult pildusid nad

sõjariistu Õhku, kekslesid pigem juubeldavate lastena kui mõistlike täiskasvanutena üles ja alla ning tõid kuuldavale kõige pöörasemat kisa.

Keset kogu seda kära ja möllu oli äkki kuulda korratut jooksumüdinat, nagu oleks oodata piisonikarja möödumist, «ning siis ilmusid nähtavale Ishmaeli veised ja hobused üheainsa segadusse aetud, ärahirmutatud trobikonnana.

«Nad on skvotteri elajaist paljaks röövinud!» ütles tähelepanelik trapper. «Need maod on ta ilma kapjadeta ning sõrgadeta jätnud justkui kopra!» Ta ei jõudnud veel lõpetada, kui kogu kari heidutatud loomi väikesest nõlvakust üles tormas ja tema asukohast mööda pühkis, tumedad deemonlikud kujud kännul, kes neid meeletult edasi kihutasid.

Nende kihk kandus üle ka tetoonide hobustele, kes olid ammust ajast harjunud oma isandate taltsutamatuid kirgi jagama, ja üksnes suurte pingutustega läks hoidjail korda nende kärsitust ohjeldada.

Sellelhetkel, kui kõikide silmad tuulispeana mööda sööstvatele inimestele ja loomadele olid suunatud, kiskus trapper niisuguse

jõuga, mida tema vanuses kuidagi ei võinud oodata, oma tähelepanematu valvuri käest noa ja lõikas üheainsa löögiga läbi nahast rihma, mille külge kõik hobused olid seotud. Metsikud loomad norsatasid rõõmust ja hirmust ning tormasid tagajalgadega mulda üles paisates preeria-avarusse, kadudes kümnes eri suunas.

Vjuutša pöördus ründaja vastu nagu raevukas ning väle tiiger. Ta otsis kobamisi relva, mis tema käest nii äkitselt ara oli kistud, haaras abitult kiirustades tomahoogi käepideme järele ja heitis samal ajal lääneindiaanlasele omase ihaleva pilgu põgeneva karja suunas.

Võitlus kättemaksuhimu ja ahnuse vahel oli äge, kuid lõppes peagi. Viimane neist sai kiiresti ülekaalu selles rinnas, kus olid üldiselt võimul madalad kired, ja loomade põgenemisest ei olnud veel minutitki möödunud, kui kõik valvajad tormasid neid taga ajama.

Trapper oli kogu aja külmavereliselt oma vaenlasele näkku vaadanud, kui see pärast tema julget tegu hetkeks kõhklema oli löönud. Nüüd, kus Vjuutša oma kaaslastele järgnes, osutas vanamees tumeda rodu suunas ja lausus läbi tuhmi, peaaegu kuuldamatu naeru:

«Punanahk jääb punanahaks, olgu see preerias või

põlislaättes! Kui keegi lubaks endale niisugust vabadust kristlasest tunnimehega, oleks tubli löök pähe talle kõige väiksemaks tasuks; aga näe, seal lippab tetoon oma hobustele järele joosta, nagu oleksid säärases võiduajamises kaks jalga tema meelest niisama head kui neli! Ja ometi saavad need põrgulised iga kabjakandja kätte veel enne, kui päev koitma hakkab, sest siin on mõistus instinkti vastu. Armetu mõistus, pean ma ütlema, aga siiski on indiaanlases palju inimlikku. Pagana pihta! Niisugustele punanahkadele, nagu on delavaarid, võiks Ameerika uhke olla! Kuid mis on saanud sellest võimsast rahvast? Ta on väheseks jäänud ja laiali pillutatud! ... Nojah, väljarändaja võiks ju ka sinnasamasse elama jääda, kus ta praegu on: vett on seal küllaldaselt, kuigi loodus on ta ilma jätnud lõbust puhastada maapinda puudest, mis siin oleksid pidanud kasvama. Oma neljajalgseid elajaid ei saa ta küll enam kunagi näha, või ma tunnen halvasti siuude kavalust.»

«Kas meil poleks parem Ishmaeli salgaga ühte hoida?» arvas mesilastepüüdja. «Siin on tulemas tõsine taplus, kui vanamees äkki argpüksiks ei ole muutunud.»

«Ei-ei, ei!» hüüdis Ellen kohe kiiresti.

Trapper ei lasknud tal edasi kõnelda. Pannes oma käe õrnalt ta suule, hoiatas vanamees:

«Kuss! Tasa! Häälte kõla võib meile hädaohu kaela tuua. Kas teie sõber,» lisas ta Pauli poole pöördudes, «on küllalt vapper ja julge mees?»

«Ärge nimetage skvotterit minu sõbraks!» katkestas teda noormees. «Ma pole veel kellegagi ühe katuse all viibinud, kel pole olnud ette näidata kätt ja pitsatit selle maa peale, mis teda toidab.»

«Hea küll, hea küll. Nimetame teda siis tuttavaks. On ta mees, kes oma varandust südilt püssirohu ja tina abil kaitseb?»

«Või veel! Ta on valmis kaitsma ka seda, mis tema oma ei ole! Kas võite mulle öelda, vana trapper, kelle püss sirutas .maha šerifi asetäitja, kui see kavatses minema kihutada seadusevastased asunikud, kes olid endale elupaigaks valinud Pühvliallika ümbruse vanas Kentuckys? Just sel päeval ajasin ma taga toredat sülemit, kes lõpuks ühe kuivanud pöökpuu õõnde laskus, ja puu juurtel lamaski see ametnik, auk otse läbi ametitunnistuse, mida ta oma kuue taskus südame kohal kandis, just nagu oleks ta moel-

nud, et tükike pärgamenti on talle rinnakaitseks skvotteri kuuli vastu! Aga sul ei ole vaja muret tunda, Ellen, sest seda pole kunagi otseselt temale süüks pandud: oli ju seal viiskümmend teist asunikku, kes oma telgid sinna ümbruskonda täpselt samasuguse õigusega nagu temagi üles qlid löönud.»

Vaene tütarlaps võpatas ja värises, püüdes kõigest väest alla suruda ohet, mis tema pingutustest hoolimata kurku tõusis, just nagu oleks see kõige sügavamast südamepõhjast tulnud.

Vanamees jäi lühikese, kuid sisuka kirjeldusega, mis Paul oma vastuses ümberasujate kohta andis, täiesti rahule. Ta mõistis nüüd, mis mehed need olid, ega pärinud rohkem, kas Ishmael on valmis talle tehtud ülekohtu eest tasuma. Selle asemel jälgis ta mõttekäiku, mida olukord talle sisendas.

«Igaüks teab kõige paremini neid sidemeid, mis teda kaasinimeste külge köidavad,» vastas ta. «Ehk küll tuleb väga kahetseda, et nahavärv ja varandus ja keel ja teadmised nii suurt vahet teevad nende seas, kes on ikkagi vaid ühe isa lapsed! Aga ükskõik,» jätkas ta ühelt

mõttelt teisele üle minnes, mis tema meelelaadile ja tunnetele küllaltki iseloomulik oli. «Et siin on oodata pigem taplust kui vajadust jutluse järele, siis on kõige parem selleks valmis olla. Tasa! All orus on kuulda liikumist — võimalik, et meid on nähtud.»
«Kogu perekond on jalul!» hüüdis Ellen väriseva häälega, -mis näitas, et ta oma sõprade lähenemist peaaegu niisama palju kartis kui enne oma vaenlasi. «Mine, Paul, jäta mind üksi! Vähemalt sind ei tohi nad näha!»
«Kui ma sinu, Ellen, siin rohukõrbes maha jätan, enne kui su tervena ning ohutuna kas või vana Ishmaeli hoole alla olen andnud, siis argu ma enam iial kuulgu ühegi mesilase suminat, või mis veel halvem, ärgu nähku, kuhu ta lendab!»
«Sa unustad selle hea vanamehe. Tema ei jäta mind maha. Sa ju tead, Paul, meil on varemgi tulnud teineteisest lahku minna, ja seda veel üksildasemates kohtades kui see kõnnumaa.»
«Ei iialgi! Indiaanlased võivad huilates tagasi tulla, ja mis teist siis saab? Olete poolel teel Kaljumägedesse, enne kui kellelgi lõpuks korda läheb teie jäljed üles leida.

Mida arvate teie, vana trapper? Kui kaua läheks aega, enne kui tetoonid, nagu teie neid kutsute, vana Ishmaeli ülejäänud kraamile järele tulevad?»
«Olge mureta,» kostis vanamees talle omase hääletu .naeruga. «Võin vanduda, et need põrgulised veel tundi kuus oma loomade järel plagavad! Kuulake, seal nad praegu lippavad all orus pajude vahel. Jaa, üks tõeline siuude kari jookseb nagu pikakoivalised põdrad. Tasa! Kükitage jälle rohu sisse, heitke kõhe pikali maha! Nii tõesti kui ma vilets inimpõrm olen, kuulsin ma püssiluku loginat.»
Trapper ei andnud oma kaaslasfele aega kauem viivitada. Viimaseid sõnu kõneldes vedas ia mõlemad endaga kaasa ja mattis ka enda peaaegu üleni metsikusse preeria-rohtu. Oli õnn, et eaka küti meeled ikka veel nii terased olid ja et ta midagi oma teovalmidusest polnud kaotanud. Vaevalt olid nad kolmekesi maha heitnud, kui Läänes hästi tuntud püsside teravad ning lühikesed paugatused nende kõrvu hakkasid kostma, ja samas oli nende peadele ohtlikus läheduses ka tinatükkide vihinat kuulda.

«Hästi tehtud, noored võsud! Hästi tehtud, vana känd!» iausus Paul tasakesi, kelle tuju ükski hädaoht ega olukord täielikult rikkuda ei suutnud. «Tore kogupauk — niisugust võib ainult soovida, kui sa püssipära pool seisad! Mis te arvate, vana trapper, siin tuleb nähtavasti koime-noolne sõda. Pean ma neile niisama hästi vastama?»
«Ärge vastake neile muuga kui vaid lahkete sõnadega,» lausus vanamees kiiresti, «või te olete mõlemad kadunud.»
«Ma ei ole kindel, et see asja palju parandaks, kui ma püssi asemel peaksin keelega rääkima,» ütles Paul pooleldi naljataval, pooleldi mõrukal hääletoonil.
«Taeva pärast, nad võivad sind kuulda!» hüüdis Ellen. «Mine, Paul, mine, praegu on sul seda hõlpus teha!»
Mitu kiiresti üksteisele järgnevat lasku, millest igaüks oma ohtliku saadiku veelgi lähemale kandis kui eelmine kogupauk, lõikasid ta sõnad nagu noaga kätki; niihästi ettevaatus kui ka hirm ei lasknud tal edasi kõnelda.
«Sellele tuleb lõpp teha,» lausus trapper väärikalt tõustes nagu inimene, kellele on tähtis ainult tema eesmärk. «Ma ei tea, lapsed, mis sunnib teid kartma neid, keda te peaksite nii armastama kui ka austama, aga midagi tuleb teie elu päästmiseks teha. Mõned tunnid enam või vähem ei tähenda midagi inimesele, kes juba nii palju päevi on

näinud, seepärast astun mina nüüd lagedale. Teie ümber on vaba väli. Kasutage seda, nagu vajalikuks peate, ja andku jumal teile õnne ning õnnistust, mida te olete ara teeninud!»
Vastust ootamata sammus trapper julgelt nõlvakust alla, võttes suuna laagri poole, ilma et oma samme ärevusest oleks kiirendanud või neid hirmu tõttu aeglustuda lasknud. Kuuvalgus langes korraks heledamini tema pikale, kõhetule kuju'e ja teatas ümberasujaüe ta lähenemisest. Kuid trapper ei pööranud sellele ebasoodsale olukorrale mingit i tähelepanu, vaid jätkas vaikselt ning rahulikult oma teed võsastiku suunas, kuni üks ähvardav hääl talt küsis:
«Kes tuleb, sõber või vaenlane?»
«Sõber,» oli vastus. «Keegi, kes on elanud küllalt kaua, et oma elulõppu mitte tülidega rikkuda.»

«Siiski mitte nii kaua, et oma noorusvempe unustada,» lausus Ishmael oma tohutut kogu madala põõsa alt üles ajades, mis talle varjuks oli, ja trapperile otse näkku vaadates. «Vanamees, sina tõidki selie punaste kuradite suguvõsa meile kaela ja homme jagad sa nendega röõvsaaki.»

«Mis teil siis kaotsi on läinud?» päris trapper rahulikult.

«Kaheksa kõige paremat mära, kes üldse kunagi rakkes on olnud, peale selle üks sälg, väärt nelikümmend kõige väledamat mehhiklast, kes Hispaania kuninga vappi kannavad. Naisele pole jäänud ühtki sõralist, kellelt piima või villa saada, ja ma usun, et isegi kärssninad, kuigi nad on jalust ära, praegu preeriakamarat künnavad. Ja nüüd öelge, võõras,» lisas ta, lastes püssipäral niisuguse kõlinaga kõva maa peale kukkuda, et see mõnele araverelisemale kui trapper hirmu nahka oleks ajanud, «kui paljud nendest elajatest siis teile osaks langevad?»

«Hobuseid ei ole ma kunagi ihaldanud ega neid isegi kasutanud, olgugi et vähesed on laiemalt Ameerika tohututel maadel ringi rännanud, kui seda olen teinud mina, vana ja vilets, nagu ma välja näen. Yorgi mägedes ning metsades on hobusest vähe kasu — ma räägin Yorgist, nagu ta vanasti oli, sest praegu, ma kardan, ei ole ta enam niisugune. Mis aga lehmapiima ja villasesse vaipa puutub, siis niisuguste naistetarvete järele ei ole mul mingit himu! Metsloomad annavad mulle toitu ja kehakatet. Ei, ma ei ihalda paremat riidehilpu, kui seda. on hirve nahk, ega ühtki maitsvamat rooga kui selle loomaliha,»

65

Ümberasujale, kelle tönts loomus järk-järgult üha enarn lõkkele puhkes ja peagi ohtliku jõuga oleks võinud plahvatada, ei jätnud trapperi otsekohesed sõnad, millega too nii lihtsalt ennast õigustas, oma mõju avaldamata. Ta kuulas nagu inimene, kes juba kõhklema on löönud, kuigi mitte veel täiesti veendunud, ja pomises ainult läbi ham-' maste süüdistuse, millega ta natuke aega tagasi oleks kohest kättemaksu alustanud, mis tal kindlasti meeles oli mõlkunud.

«Need on julged sõnad»» uratas ta lõpuks, «aga minu meelest liiga seadusemehe moodi ühe otsekohese ja igasuguseid päevi näinud küti suus.»

«Ma olen vaid lihtne trapper,» kostis teine vagural häälel.

«Kütt või trapper, suurt vahet seal ei ole. Vanamees, siia maale tulin ma sellepärast, et seadus mind liialt rõhus, ja ma ei armasta eriti naabreid, kes ei suuda lahendada ühtki riidu, ilma et tülitaksid kohtunikku ja tosinat vandemeest. Aga selleks ma küll ei tulnud, et lasta oma varandus ara röövida ja öelda veel pärast aitäh inimesele, kes seda tegi!»
«See, kes söandab nii kaugele preeriasse tulla, peab selle omanike eluviisidega harjuma.»
«Omanike!» kordas skvotter kajana. «Mul on niisamasugused õigused sellele maale,«kus ma seisan, nagu mõnel Ühendriikide kuberneril! Kas te võite mulle öelda, võõras, kus on niisugune põhjendus või seadus, mis ütleb, et üks inimene võib käsutada tervet piirkonda või linna või isegi provintsi ja teine peab manguma endale sedagi tükikest maad, kuhu ta endale haua saaks kaevata? See ei ole sugugi loomulik, ja säärast seadusi ma ei tunnista. See tähendab, teie ametlikku seadust.»
«Ma ei saa öelda, et teil poleks õigus,» vastas trapper, kelle arvamused selles tähtsas küsimuses, ehkki need tulenesid väga erinevatest põhimõtetest, tema kaaslase vaadetega imelikult kokku langesid, «ja ma olen sageli selle üle mõelnud ja sellest ka kõnelnud, kus ja millal ma
iganes uskusin, et minu häält võidaks kuulda. Kuid inimesed, kes sinu elajad ära varastasid, peavad ennast kõige isandaiks, mida nad iganes siin kõnnumaadel leiavad.»
«Selle küsimuse üle poleks neil tarvis vaielda inimesega, kes seda asja paremini teab,» lausus skvotter kurjakuulu-

tava tooniga, ehkki ütlemisviis oli niisama aeglane ning raskepärane nagu kõneleja ise. «Ma pean ennast õiglaseks kaupmeheks, kes sama mõõduga vastu mõõdab, millega talle mõõdetakse. Kas te indiaanlasi nägite?»
«Nägin — nad hoidsid mind vangis, kui nad teie laagrisse hiilisid.»
«Valgele mehele ja pealegi kristlasele oleks hoopis sündsam olnud seda kõike mulle õigel ajal teada anda,» säh-.vas Ishmael, kõõritades trapperit vimmaka pilguga, nagu oleks ta ikka veel kurja kavatsenud. «Mul pole just kom-beks igaüht, keda juhuslikult kohtan, vaderiks kutsuda, aga nahavärv peaks siiski midagi tähendama, kui ristiini-

mesed niisuguses paigas kokku juhtuvad. Kuid mis tehtud, see tehtud, ja sõnadega ei saa seda enam parandada. Tulge peidust välja, poisid, siin pole kedagi peale vanamehe. Ta on minu leiba söönud ja peaks meie sõber olema, kuigi on küllalt põhjust kahtlustada, et ta meie vaenlastega ühte kampa kuulub.»

Trapper ei vastanud sõnagi selle kurja kahtluse peale, mille teine vähimagi kõhkluseta nii hoolimatult välja ütles, vaatamata kõigile selgitustele ja eitamistele, mis ta asja oli kuulriud. Rohmaka skvotteri kutse peale tuli nende seltskonnale otsekohe lisa. Neli või viis ümberasuja poega ilmusid välja põõsaste alt, kus nad köhad sisse olid võtnud, arvates, et künkanõlval nähtud kujud moodustasid osa siuude kambast. Üksteise järel lülid nad lähemale, hoides püssi hooletult kaenla all, ja heitsid loiu, kuid uuriva pilgu võõrale näkku, ehkki mitte keegi nende hulgast ei näidanud üles vähimatki uudishimu, et teada saada, kust vanamees oli tulnud või mispärast ta seal oli. See kannatlikkus tulenes aga ainult osaliselt nende pikatoimelisest loomusest; sagedased ning kauaaegsed kogemused samalaadsete stseenide puhul olid neile tagasihoidlikkuse voorust õpetanud. Trapper talus nende tusaseid pilke kind-lalt, sest ta oli niisama kogenud kui nemadki, ja täiesti süütu inimese meelerahuga. Vanameest hetke teraselt silmitsenud, pöördus kõige vanem poeg — see oligi süüdlane vahimees, kelle hooletuse kaval Mahtoree nii hästi oli ara kasutanud — isa poole ja ütles järsult:

«Kui see mees on ainus, kes tollest kambast seal kõrgendikul järele on jäänud, pole me oma laskemoona asjatult kulutanud.»

«Jah, õigus, Asa,» ütles isa, pöördudes äftltselt trapperi

poole. Poja vihje oli talle juba ununenud mõtte uuesti meelde toonud.

«Kuidas sellega on, võõras? Nüüdsama oli teid seal kolm, või siis ei saa ma kuuvalgust enam usaldada.»

«Mu sõber, kui te oleksite näinud tetoone hulgaliselt nagu musti kuradeid teie kariloomade kannul läbi preeria kihutamas, siis oleksite hõlpsasti võinud endale ette kujutada, et neid on terve tuhat.»

«Mõne linnas kasvanud poisikesega või kergesti heituva, naisterahvaga võib ju niisugune asi juhtuda, ehkki näiteks vana Esther ei karda punanahka sugugi rohkem kui mõnd imevat karupoega või

hundikutsikat. Võin teile kin-nitada, et kui need hiilivad kuradid oleksid meile päevavalgel kallale tunginud, siis oleks see tubli naisterahvas neid päris kõvasti kolkinud ja siuud oleksid tunda saanud, et tal pole kõige vähematki tahtmist oma juustu ja võid ilma tasuta ära anda. Kuid tuleb aeg, võõras, mil õiglus võidule pääseb, ja seda üsna varsti ning ilma selle abita, mida teie seaduseks kutsute. Me oleme aeglast tõugu, seda võib meie kohta öelda ja on ka tihti öeldud, kuid aeglaselt tehtud on kindlalt tehtud, ja vähe on mehi, kes võivad öelda, et nad Ishmael Bushile hoobi on andnud, ilma et niisama ränka vastutasuks oleksid saanud.»

«Siis on Ishmael Bush küll talitanud pigem metselajate loomusunni järgi kui selle põhimõtte alusel, mis tema soo kohta peaks käima,» vastas järeleandmatu trapper. «Ka mina olen nii mõnegi hoobi andnud, kuid pole siis kunagi tundnud niisugust hingerahu, mida õiguse poolest peaks tundma inimene, kes end mõistusel juhtida laseb. Ma pole ka siis endaga rahul olnud, kui mõne hirvevasika olen tapnud, ilma et ma tema liha või nahka oleksin vajanud; vähemalt mitte nõnda nagu tollal, kui ma avalikus sõjas ausalt oma kohust täites mõne mmgo matmatult metsa maha jätsin.»

«Mis? Te olete siis sõjamees olnud, trapper! Vaat kus lugu! Kui ma veel noormees olin, tegin minagi paar röövretke tšerokeeside maale kaasa. Ühe terve suve järgnesin Pöörasele Anthonyle[1] läbi pöögimetsade. Aga. tema väesal-

[1] Anthony Wayne, pensilvaanlane, kes väepealikuna Iseseisvussõjas ja seejärel võitluses lääneindiaanlaste vastu oma hulljulgusega silma paistis, mistõttu ta oma alluvatelt Pöörase Anthony hüüdnime sai. (Autori märkus.)

kades oli minu jaoks liialt trummipõrinat ja käsutamist, seepärast tulin sealt ara, ilma et kassameistri juures oma arveid oleksin klaarinud. Siiski oii Esther, nagu ta pärastpoole hooples, palgaraamatu niiviisi ära käsutanud, et Ühendriigid minu hoolimatuse läbi kuigi suurt summat ei võitnud. Te olete muidugi Pöörasest Anthonyst kuulnud, kui pikemat aega sõjameeste hulgas olite?»

«Minu arust pidasin rna oma viimase lahingu tema juhtimisel,» vastas trapper ja ta tuhmid silmad lõid hetkeks särama, justkui oleks ta seda

sündmust mõnuga meelde tuletanud; siis aga järgnes sellele äkiline murevari, nagu oleks ta sisemist manitsust tundnud sääraste vägivallastseenide meenutamise pärast, milles ta nii sageli tegelaseks oli olnud. «Olin just teel mereäärsetest osariikidest siia kaugeile maile, kui ma tema armee järelväele sattusin, ja astusin siis lihtsa pealtvaatajana selle ridadesse. Aga kui löömaks läks, kõneles ka minu püss teistega kaasa, ehkki ma oma häbiks pean ütlema, ti ma isegi ei teadnud, kummal poolel selles tülis õigus oh; vähemalt ei tead-nud ma seda nii täpselt, nagu üks' seitsmekümneaastane inimene peaks oma tegude põhjust teadma, enne kui ta surelikult elu võtab, sest elu on niisugune kingitus, mida ta kunagi ei suuda tagasi anda.»

«Lähme, võõras,» ütles ümberasuja, kelie meel tublisti mahenes, kui ta kuulis, et nad mõlemad Lääne metsikus sõjategevuses ühel ja samal poolel olid võidelnud. «Kui ristiinimene seisab metslase vastu, ei ole üldse tähtis teada, mis tüli põhjuseks võib olla. Homme saame selle hobusevarguse kohta rohkem kuulda, täna aga on kõige mõistlikum ning kindlam magama heita.»

Nõnda lausudes sammus Ishmael aeglaselt oma paljaksröövitud laagri poole tagasi ja juhtis mehe, kelle elu mõne minuti eest tema vihameele tõttu tõelises ohus oli olnud, päris oma perekonna keskele. Siin selgitas ta mõne sõnaga, mida saatsid üksikud napid, kuid pahaendelised ähvardused röövijate pihta, oma naisele olukorda preeria ja teatas, et kavatseb nüüd katkestatud puhkeaja tasa teha, pühendades ülejäänud öö magamisele.

Trapper nõustus meelsasti selle ettepanekuga ja viskas oma kõhetu keha talle pakutud oksahunnikule siruli, tundes seejuures samasugust meelerahu nagu mõni riigivalitseja, kes oma kindlalt kaitstud pealinnas ja relvastatud valvuritest ümbritsetuna . ennast une hoolde usaldab.

ometi ei sulgenud vanamees enne silmi, kui ta oli veendunud, et Ellen Wade on tagasi ja asub perekonna naissoost liikmete hulgas ja et tema sugulane või armsam, kes ta ka iganes võis olla, ettevaatust silmas pidades nägemisulatusest kaugemale hoidus. Alles siis jäi vana trap-per magama, kuigi ka kõige sügavamad öötunnid ei suutnud talt röövida seda erilist erksust, mis on omane ammust ajast valvsusega

harjunud inimesele.

VI PEATÜKK

Ta on liiga viimistletud, liiga peenutsev, liiga tehtud, liiga veider, nagu öeldakse, ja liiga võõramaa-laslik, nagu ütleksin mina.
Shakespeare, «Asjatu armuvaev»

Anglo-ameeriklased kalduvad hooplema — ja mitte põhjusetult —, et nemad võivad suurema õigusega kui ükski teine usaldatava ajalooga rahvas oma päritolu lugupidamisväärsusele pretendeerida. Missuguseid puudusi esimestel kolonistidel ka võis olla, on nende voorustes küll harva kaheldud. Ehkki ebausklikud, olid nad siiski siiralt jumalakartlikud ja järelikult ausad. Nende lihtsameelsete ning otsekoheste provintslaste-järeltulijad on rahulikult kõrvale heitnud kõik tavalised ja kunstlikud vahendid, millega mõned perekonnad endale jäädava austuse on saavutanud, ning asendanud need reegliga, et avaliku arvamuse tuleproovist peab inimene ise läbi käima, ilma et ta esivanemaid kuigi palju arvesse võetaks. Selle tagasihoidlikkuse, ennastsalgavuse või kaine praktilise mõistuse pärast — ükskõik missuguse nimetusega säärast talitusviisi ka peetaks kohaseks iseloomustada — on tollele rahvale süüks pandud, nagu põlvneks ta vääritust soost. Kui tasuks andmeid koguda, siis tuleks välja, et neis endistes kolooniates leidub emamaa kuulsaid nimesid praegu rohkem, kui keegi võiks arvata; ja neile väheseile, kes säärase tähtsusetu materjali hankimiseks küllalt aega on raisanud, on väga hästi teada tõsiasi, et paljude äbarike suguvõsade otsesed järglased, kelle eellasi Inglismaa poliitikud on otstarbekohaseks pidanud kaudselt toetada, nüüd selle vabariigi rüpes lihtsaid kodanikukohustusi täidavad. Taru on jäänud oma kõhale ja neil, kes selle auväärse pehkinud eluaseme ümber kihavad, on kombeks endisaja tühist hiilgust taga nõuda, hoolimata niihästi selle varjupaiga pudedusest kui ka arvukate elujõuliste sülemite, mõnudest, kes neitsilikust maailmast värskemat mett koguvad. Et aga

see teema pigem poliitiku ja ajaloolase kui tagasihoidliku jutustaja valdkonda kuulub, kes lihtsaid, igapäevaseid sündmusi tahab esile tuua, tuleb meil oma mõttemõlgutustes piirduda ainult niisuguste

asjaoludega, millel käesoleva jutustuse ainega otsene seos on.
Ehkki Ühendriikide kodanik võib nii korralikele esivanemaile pretendeerida, pole ta kaugeltki vaba nuhtlusest, mida on talle toonud nende patud. On ju teada, et ühetaolised põhjused kutsuvad esile ka ühetaolisi tagajärgi. See andam, mida inimesed nähtavasti alati peavad maksma ja raske töö ning katsumuste näol Gerese[1] altarile tooma, enne kui nad tema ülirohkeid ande saavad maitsta, nõutakse Ameerikas teataval määral sisse eellaste asemel nende järglastelt.
Tsivilisatsiooni võidukäigul Ühendriikides on suur sarnasus kõigi tulevaste sündmustega, mis, nagu teada, «oma varju-ette heidavad». Ühiskonna arenemisastmeid, alates staadiumist, mida nimetatakse kultuurseks, ja lõpetades tasemega, mis niivõrd läheneb barbaarsusele, kuivõrd kokkupuutumine intelligentsete inimestega iganes võimaldab, võib jälgida alates Ühendriikide südamest, kus jõukus, luksus, teadus ja kunst hakkavad juuri ajama, ja liikudes nende kaugete ning üha taanduvate piiride poole, mis tähistavad aaremaid ja kuulutavad suure rahva lähenemist, nagu õhus hõljuv udu eelneb algava päeva tundemärkidele.
Siin ja ainult siin on leida seda laialt levinud, kuigi mitte eriti arvukat inimklassi, keda igas suhtes võib kõr-vutada pioneeridega, kes rahvaste vaimsetele edusammudele Vanas Maailmas .teed on sillutanud. Sarnasus Ameerika piirielaniku ja tema eurooplasest prototüübi vahel on ainulaadne, ehkki mitte alati samakujuline. Nad kumbki ei tunne tõkkeid, sest üks neist seisab seadusest kõrgemal, teine aga väljaspool selle võimupiire. Mõlemad on vaprad, sest nad on ohtudest läbi käinud, uhked, sest nad on iseseisvad, ja tasuhimulised, sest kummalgi on tulnud talle tehtud ülekohtu eest ise kätte maksta. Oleks ebaõiglane piirielaniku vastu, kui me rohkem paralleele tõmbaksime. ta on uskmatu, sest ta on pärandiks saanud teadmise, et usk ei seisa vormitäitmises, ja ta mõistus ei salli teesklemist. Ta ei ole rüütel, sest tal pole võimu auastmeid

ceres põllutöö ja viljakuse jumalanna rooma mütoloogias,Tõlk.

jagada; võimu aga ei ole tal sellepärast, et ta on süsteemi sünnitis ja mitte selle looja. Millisel viisil need mitmesugused omadused viimati mainitud inimklassi ühe kõige märkimisväärsema olendi juures esile

tulevad, selgub meile järgneva jutustuse käigust.
Ishmael Bush oli kogu oma elu, üle viiekümne aasta, inimühiskonna ääremaadel mööda saatnud. Ta uhkustas, et ta mitte kunagi polnud elanud niisuguses paigas, kus ta iga puud, mida ta oma maja lävelt nägi, poleks võinud vabalt maha raiuda, et seadusel oli tema raatmaaga vähe pistmist ja et ta kõrvad polnud kunagi heameelega kiriku-kella helinat kuulnud. Tema pingutused ületasid harva ta seisusekohaseid vajadusi, mis peaaegu kunagi rahuldamata ei jäänud. Koolitarkustest ei pidanud ta lugu, välja arvatud tohterdamiskunst, sest ainult niisugusest teadmiste rakendamisest oskas ta aru saada, mida meelte abil võis tajuda. Lugupidamisest selle erilise teadusharu vastu oli ta kuulda võtnud ühe tohtri palvet, kes oli niivõrd loodusteadusse kiindunud, et ta skvotteri rännukalduvusi soovis ära kasutada. Selle mehe oli ta lahkesti oma koda-kondsete hulka või pigem oma kaitse alla võtnud, ja nad olid siiamaani täielikus üksmeeles läbi preeriate rännanud. Ishmael oli tihti oma naisele õnne soovinud, et neil on niisugune kaaslane, kes nende uues elukohas, kus see ka eales juhtuks olema, võib väga kasulik olla, kuni perekond lõplikult «aklimatiseerub». Kuid loodusteadlase uurimisretked viisid teda sageli mitmeks päevaks sellelt otseteelt kõrvale, mida mööda liikus skvotter, kel harva näis olevat mingit muud juhti peale päikese. Enamik inimesi oleks pidanud ennast õnnelikuks, kui nad sellel ohtlikul tunnil, mil siuud oma röövretke ette võtsid, laagrist eemal oleksid olnud nagu kõnealune ettevõtlik mees Obed Bat (või Battius, nagu talle endale meeldis oma nime kuulda), arstiteaduse doktor ja mitme õpetatud seltsi liige siinpool Atlandi ookeani.
Ehkki Ishmaeli pikaldane loomus tegelikult veel virgunud ei olnud, tundis ta teravat torget omavoli pärast, mis tema varanduse kallal toime oli pandud. Ometi jäi ta uuesti magama, sest oli ju parajasti niisugune tund, mille ta kosutavaks puhkuseks oli määranud, ja pealegi teadis ta küllalt selgesti, kuivõrd käsutud on igasugused kat-sed keset ööpimedust oma varandust leid#. Samuti teadis ta liialt hästi, missuguses olukorras ta oli, et riskida

veel sellegagi, mis talle oli jäänud, kui ta kadumaläinud vara hakkab taga ajama. Kuigi oli teada, et preeriaelanikud hobuseid väga armastavad, oli nende kiindumus paljudesse asjadesse, mis veel

reisijate valduses olid, niisama hästi mõistetav. Oli üldtuntud kavaluseks kari põgenema ajaja ja siis tekkinud segadust ära kasutada. Kuid praegusel juhul oli Mahtoree selle mehe elutarkust, kellele ta
nii ootamatult kallale tungis, nähtavasti alahinnanud. Skvotteri flegmaatilisus ja külmaverelisus üleelatud kaotuse puhul on juba ilmsiks tulnud; nüüd jääb veel üle tema küpsematest otsustest kõnelda. Kuigi laagris oli palju silmi, mis tükiks ajaks lahti jäid, ja palju kõrvu, mis ahnelt püüdsid vähimatki tõendit uuest hädaohust, valitses seal siiski kogu ülejäänud öö kestel sügav rahu. Vaikus ning väsimus avaldasid lõpuks oma tavalist mõju ja enne hommikut olid kõik jälle peale tunnimeeste sügavasse unne vajunud. Kui hästi või halvasti need laisad valvurid pärast ootamatut kallaletungi oma kohustusi täitsid, on jäänud igavesti teadmatuks, sest hiljem ei sündinud ju midagi, mis nende valvsust proovile oleks pannud.
Niipea aga, kui päev köitma hakkas ja hall valgus ülalt taevalaotusest hämarale kõnnumaale langes, kerkis Ellen Wade'i pooljahmunud ning murelik, kuid siiski veel õitsev nägu korratu lastepuntra kohale, kelle hulka ta pärast vargset laagrisse tagasitulekut magama oli heitnud. Tasahilju ennast püsti ajanud, astus ta nobedasti üle maas lamavate kehade ja hiilis väga ettevaatlikult Ishmaeli kõige viimaste kaitsetarade juurde. Siin jäi ta kuulatama, just nagu kaheldes, kas kaugemale minna on mõistlik. Peatus oli aga ainult hetkeline, ja ammu enne seda, kui unine tunnimees jõudis tema vilgast kuju märgata, oli ta juba orgu lipsanud ja lähima kõrgendiku harjale välja jõudnud. Siin jäi Ellen teraselt kuulatama, püüdes tabada mõnd muud heli peale hommikuvinu kerge hinguse, mis õrnalt rohtu ta jalge ümber sahistas. Ootustes pettunud, pidi ta juba tagasi pöörduma, kui ta kõrvu kostsid läbi tiheda rohu kahlava inimese sammud. Agaralt edasi sööstes silmas ta peagi inimkogu, kes laagri vastasküljel asuvast nõlvast tiles tuli. Neiu oli juba Pauli nime lausunud ja valmistus rutulisel ning innukalt kõnelema, nagu seda teeb armastav naine oma sõbraga kokku saades, kui la äkki pettunult tagasi põrkas ja tervituse asemel külmalt lausus;

«Ma ei oodanud, doktor, et sellisel ebatavalisel tunnil teiega kokku saan.»

«Kõik tunnid ja kõik aastaajad, mu hea Ellen, on tõelisele loodusearmastajale ühetaolised,» vastas väike ning kõhetu, kuid äärmiselt toimekas, pisut üle keskmiste aastate mees, kelle riietuse moodustas imelik segu kalevist ja nahkadest. Ta astus niisuguse pealetükkiva sõbralikkusega otse neiu kõrvale, nagu oleks ta mõni vana tuttav. «Sellele, kes ei mõista, kui palju imetlusväärseid asju võib selles kahvatus valguses näha, jäävad kättesaamatuks paljud naudingud, millest ta lõbu võiks tunda.»

«Väga õige,» sõnas Ellen, kuna talle äkki meelde tuli, et tal on samuti vaja selgitada oma jalutuskäiku sellel ebakohasel tunnil. «Ma tean paljusid inimesi, kes arvavad, et maa pale on öösel palju ilusani kui kõige heledamal päikesepaistel.»

«Oo! Nende nägemisorganid peavad siis küll liiga konvekssed[1] olema! Kuid inimene, kes kaslaste eluviise või albiinode[2] teisendeid tahab uurida, peab tõesti praegusel tunnil jalul olema. Ma võin öelda, et on olemas inimesi, kes koguni eelistavad vaadelda esemeid hämarikus, ja sel väga lihtsal põhjusel, et nad siis paremini näevad.»

«Kas see ongi põhjus, miks te nii palju öösel väljas viibite?»

«Mu armas laps, ma olen öösel väljas sellepärast, et maa pideva pöörlemise tõttu langeb päikesevalgus antud meridiaanile vaid poole ööpäeva jooksid, ja sellepärast, et kaheteistkümnest või ka viieteistkümnest tunnist ühtejärge minu ülesannete jaoks ei piisa. Praegu olen ma tervelt kaks päeva perekonna keskelt eemal olnud, otsides taime, mida teatakse kasvavat Platte'i harujõgede ümbruses, kuid pole seni näinud ühtki rohuliblel, mida ei oleks juba registreeritud ja liigitatud.»

«Teil ei olnud siis õnne, doktor, aga ...»

«Ei olnud õnne!» kordas see väikesekasvuline me<skaas-lasele lähemale nihkudes ja oma märkmikku välja võttes, kusjuures ta näol käis kummaline võitlus juubeldava rõõmu ja teeseldud enesealanduse vahel. «Ei, ei, Ellen,

[1] K o n v e k s n e — kumer. Tnlk.

[2] A l b i i no — piimvalge naha, valsjeie juuste ja punase vikerkesta ning silmaavaga indiviid. Albimosid esineb ka loomade seas (kodujänesed,.. hiired, rotid jt.). -Vastav -nähtus — albinism — on tingitud kaasasündinud pigmendipuudusest. Tõlk.

ma olen kõike muud kui õnnetu! Kas võib õnnetuks nimetada inimest, kellele varandus on sülle langenud, kelle kuulsus jääb alatiseks püsima, kelle nimi antakse järelpõlvedele edasi koos Buffoni' nimega! Buffon! Paljas kompilaator[2], mees, kes uhkeldab teiste töödele rajatud alusel. Ei, pari pässu[3] Solanderiga[4], kes saavutas oma teadmised vaeva ja higiga.»
«Kas olete mõne maavara leidnud, doktor Bat?» «Rohkem kui maavara — münditud aarde, mida võib otsekohe käsutada. Kuulake, neiu! Pärast viljatuid otsinguid võtsin teie onu tee ristamiseks vajaliku nurga, kui äkki kuulsin müra, nagu oleksid tulirelvad paukunud . ..»
«Oo jaa,» hüüatas Ellen agaralt, «meil oli suur ärevus ...»
«Te arvasite, et ma olen ara eksinud,» jätkas õpetlane, liialt ametis omaenda mõtetega, et neiu sõnade tähendust mõista. «See oli asjatu kartus! Ma võtsin oma asukoha aluseks, arvutasin perpendikulaari pikkuse, ja selleks et tõmmata hüpotenuus, tuli vaid nurk kindlaks teha. Ma arvasin, et püssidest tulistati mulle märguandmiseks, ja muutsin oma suunda paukude sihis — mitte et ma oleksin meeli täpsemaks või isegi niisama täpseks pidanud kui matemaatilist arvutust, aga ma kartsin, et mõni lastest võiks minu teenete järele vajadust tunda.»
«Nad on kõik õnnelikult.. .»
«Kuulake!» katkestas teda doktor, kes juba samas unustas oma tehtud mure patsientide pärast, sest praegune kõneaine oli tema jaoks hoopis tähtsam. «Ma olin ületanud laia preeriaala — seal, kus maa on tasane, kandub hääl ju väga kaugele —, kui ma jalgade trampimist kuulsin, just nagu oleksid piisonid maad sõtkunud. Siis silmasin kauguses neljajalgsete karja, kes kmkudest üles ja alla tormas. Need loomad oleksid praeguseni tundmatuks jäänud ning neid ei oleks keegi kirjeldanud, kui poleks esinenud kõige õnnelikumat juhust! Üks loomadest — tõeliselt suursugune eksemplar! — jooksis pisut teistest

' B u f f o n , George Louis Leclerc (1707—1788) prantsuse loodusteadlane ja kirjanik. Tõlk.

[2] K o m p il a a t o r — inimene, kes põimib oma teose kokku teiste autorite töödest, ilma et ainestikku iseseisvalt läbi töötaks. Tõlk.

" P a r i p a s s u — võrdsel sammul, koos; üheaegselt; samal määral (lad. k.). Tõlk.

[4] Solander, Daniel (1736—1781) - rootsi loodusteadlane, Linne õpilane. Tõlk.

eemal. Kari tegi pöörde minu suunas, üksik loom nendega koos, ja nii sattus ta viiekümne jardi kaugusele kõhast, kus ma seisin. Ma kasutasin juhust, võtsin tuleraua välja ning koostasin vahaküünla valgel otsekohe kirjelduse. Ma oleksin andnud tuhat dollarit, Ellen, kui mõni poistest seal oleks olnud ja oma püssist üheainsa lasu tulistanud!»

«Teil on ju püstol, doktor, miks te siis seda ei kasutanud?» ütles neiu poolhajameelselt, ise rahutult preeriat silmitsedes, ilma et ta siiski oma kõhalt oleks liikunud, ja üsna päri, et teine teda kinni peab.

«Seda küll, kuid see on laetud üksnes tillukeste tina-tükikestega, mis on kõlblikud vaid suuremate putukate ja roomajate hävitamiseks. Ei, ma toimisin õigemini, kui et. oleksin võitlust alustanud, milles ma ei saanud võitjaks tulla. Ma tähendasin selle sündmuse märkmikku üles, pannes iga viimase üksikasja teaduses nõutava täpsusega kirja. Ellen, te peate seda kuulda saama, sest te olete hea ning tähelepanelik neiu, ja kui te meelde jätate, mis te niimoodi õpite, võib sellest teadusele veel suur käsu olla, juhul kui minuga mingi õnnetus peaks juhtuma. Näete nüüd, mu kuldaväärt Ellerr, et minu ametis on samuti omad ohud nagu sõjamehe ettevõtteski. Tänasel ööl,» jätkas ta, põgusat pilku selja taha heites, «sel kõledal ööl ähvardas mu eluküünalt suur oht, nii et see oleks võinud igaveseks kustuda!»

«Misläbi?»

«Tollesama koletise läbi, kelle ma avastasin. Ta lähenes mulle korduvalt, ja alati, kui ma taganesin, liikus ta edasi. Ma usun, et mind ei kaitsnud miski muu kui üksnes see väike lamp, mida ma kaasas kandsin. Ma hoidsin seda kogu aeg meie vahel, kui ma kirjutasin, käsutades seda kaheks otstarbeks — valgusallikaks ja kilbiks. Kuid te peate ara kuulama selle eluka iseloomustuse, siis võite ise. otsustada ohtude üle, mis meil, teaduse edasiviijatel, tuleb inimkonna heaks taluda.»

Loodusteadlane tõstis oma märkmiku laotuse poole ja valmistus lugema, nii hästi kui ta suutis selles hämaras valguses, mis ülalt alla tasandikule langes, lausudes sissejuhatuseks:

«Kuulake, neiu, ja te saate teada, missuguse aardega minu õnnelik

saatus on lasknud mul loodusloo lehekülgi rikastada!»
«See on siis teie enda Ioodud olend?» ütles Ellen, jättes

oma viljatud otsingud, kusjuures ta elavates sinistes silmades lõi äkitselt vilkuma kiirgav tuluke, mis näitas, et tille on teada, kuidas oma õpetatud kaaslase nõrkust lõbusalt ara kasutada.
«Kas on siis inimese võimuses hingetule mateeriale elu anda! Kui see vaid nii oleks! Siis saaksite peagi näha raamatut «Historia naturalis americana», mis sunniks prantslase Buffoni parodeerijad häbi tundma! Võiks teha suuri parandusi kõikide neljajalgsete kujus, eriti nende omas, kelle peamise väärtuse moodustab edasiliikumise kiirus. Jäsemete kaks alumist liiget tuleks kangi põhimõttel töötama panna; võib-oila on tarvis rattaid, niisuguseid, nagu neid praegu ehitatakse. Ma ei ole ainult veel lõplikult otsustanud, kus seda täiendust oleks parem läbi viia, kas esimeste või tagumiste jäsemete juures, sest mul tuleb veel põhjalikult'uurida, mis nõuab suuremat musklite pingutust: tõmbamine või tõukamine. Loomulik higistamine võiks aidata hõõrdumist ületada, ja võimas liikumisjõud olekski saavutatud. Kuid see kõik on lootusetu — vähemalt praegu!» lisas ta oma märkmikku jälle taeva poole tõstes, ja hakkas valju häälega lugema: ««6. oktoobril 1805.» See on lihtsalt kuupäev, mida te vististi minust paremini teate. «Mem. Quadrupes[2], nähtud tähevalgel ja taskulambi abil Põhja-Ameerika preeriates — vaata laius-ja pikkuskraadide päevikut. Qenus* — tundmatu; nimetatud seepärast avastaja järgi, ühtlasi arvesse võttes õnnelikku asjaolu, et teda nähti õhtul, Vespertilio horribilis americanus*. Dimensioonid (silma järgi): suurim pikkus üksteist jalga, kõrgus kuus jalga; pea — püstine; ninasõõrmed — laiad; silmad — ilmekad ning tulised; hambad — sakilised ning rohkearvulised; saba — horisontaalne, lehviv ja pisut kaslasi meenutav; jalad — suured ning karvased; küünised — pikad, kõverdatud ning

[1] Historia naturalis americana — Ameerika looduslugu (lad. k). Tõlk.

[2] Mem. — lühend ladinakeelsest sõnast memorandum (märkus meelespidamiseks) . Quadrupes — neljajalgne, kvadrupeed (lad. k.).Tõlk.

[3] Genus — (botaanikas, zooloogias) perekond, geenus (lad. k.).Tõlk.

[4] Vespertilio horribilis americanus — ameerika kohutav

nahkhiir (lad. k.). Looduseuurija Bat on ühtlasi ingliskeelne sõna, mis tähendab nahkhiirt. Õhtu vasteks ladina keeies on *vesper*. Tõlk.

ohtlikud; korvad — märkamatud; sarved — pikad, lahknevad ning hirmuäratavad; värvus—tinakarva tuhkjas, kiirgavate täppidega; hääl — kõlav, sõjakas ning kõhutav; eluviisid —karjana elav, lihasööja, metsik ning kartmatu.» Vaat see on elajas, kes tõenäoliselt hakkab võistlema lõviga loomade kuninga tiitli pärast!» hüüdis Obed, kui ta selle õpetliku ja laiahaardelise kirjeldusega lõpule oü jõudnud.
«Ma ei mõista kõige selle tähendust, millest te siin kõnelesite, doktor Battius,» lausus teravmeelne neiu, kel oli filosoofi nõrkus teada ja kes sageli hellitas teda tiitliga, mida ta nii väga armastas kuulda, «aga niipalju ma taipan, et on õige ohtlik laagrist kaugele minna, kui niisugused koletised preerias saaki varitsevad.»
«Te võite seda õigusega varitsemiseks nimetada,» vastas loodusteadlane, kusjuures ta neiule veelgi lähemale nihkus ja oma häälele säärase maheda ning usaldava tooni andis, mis ta mõtte veelgi teravamaks muutis, kui ta oli kavatsenud. «Kunagi varem ei ole ma kogenud niisugust närvisüsteemi proovi, ja ma pean tunnistama, et minu fortiter in re[1] nii hirmsa vaenlase ees hetkeks vankuma lõi. Kuid armastus loodusteaduse vastu andis mulle julgust ja viis mu võidule!»
«Teie keel on nii erinev sellest, millega me Tennessees harjunud oleme,» ütles Ellen, vaevu naeru tagasi hoides, «et ma sugugi ei tea, kas ma teie mõttest õigesti aru saan. Kui ma ei eksi, tahate te öelda, et teil oli sel hetkel kanasüda rinnas.»
«See on absurdne võrdlus, mis tuleneb teadmatusest kahejalgsete kehaehituse suhtes. Kana südamel on teiste organitega õiged proportsioonid ja see kodulind on oma loomulikus olekus päris vapper sulekandja. Ellen,» lisas ta nii pühaliku ilmega, et see tähelepanelikule neiule kind-lasti mõju pidi avaldama, «mind aeti taga, mulle peeti jahti, ja ma olin ohus, mida ma ei taha meelde tuletada . .. Pea, mis see on?»
Ellen võpatas. Kaaslase tõsidus ja kohtlane avameelsus olid tema muidu nii lõbusale loomule ometi mõju avaldanud ja ta teise juttu teataval määral uskuma pannud. Vaadates doktori poolt näidatud

suunas, silmas ta tõepoolest mingit looma üle preeria jooksmas ja otsejoones ning

'Fortiter in re - tegevuskindlus (lad. k.. Tõlk.

kiiresti sellele kohale lähenemas, kus nad seisid. Päev ei, olnud veel küllalt köitma hakanud ega võimaldanud neiul kindlaks teha looma kuju ja mõõtmeid, kuid kõik, mida Ellen nägi, sundis teda arvama, et tegemist on raevunud ning metsiku elajaga.

«Ta tuleb! Ta tuleb!» hüüdis doktor, köhades kuidagi vaistlikult oma märkmiku järele, kuna ta jalad tublisti värisesid hirmsatest pingutustest, mida ta tegi, et oma kohale püsima jääda. «Nüüd, Ellen, on õnnelik juhus andnud mulle võimaluse parandada neid vigu, mis ma tegin tähevalgel ... Niisiis . .. tinakarya tuhkjas ... kõrva-deta ... sarved ülipikad.» Looma möirgamine või pigem karjumine, mis oli selleks küllalt kõhutav, et jahmatada isegi mehisemat südant kui loodusteadlase oma, aheldas niihästi ta hääle kui ka käe. Looma karjed kändusid üle preeria imelikes kadentsides[1], ja siis järgnes sügav ning pühalik vaikus, mille katkestas alles Ellen Wade'i hoopis musikaalsem ohjeldamatu naerulagin. Samal ajal seisis loodusteadlane paigal otsekui ülimat hämmastust väljendav raidkuju ja laskis suurekasvulisel eeslil, kelle vastu ta oma ülistatud valguskilpi nüüd enam käsutusele ei võtnud, ennast ümberringi nuusutada, ilma et oleks sõnagi lausunud või mingeid muid takistusi teinud.

«See on ju teie oma eesel,» hüüdis Ellen, niipea kui ta jälle kõnelda suutis, «teie karinatlik, rähklev tööori!»

Doktor viis oma jõllis silmad elajalt Ellenile ja uuesti Ellenilt elajale, kuid ei lasknud oma imestusel kuuldavale tulla.

«Kas te ei taha tunda looma, kes nii kaua teie teenistuses on olnud?» jätkas neiu läbi naeru. «Looma, kelle kohta te tuhat korda olete öelnud, et ta teid truult ja ustavalt on teeninud ja et te teda nagu venda armastate!»

«Asinus domesticus!*» hüüatas doktor hinge tõmmates, nagu oleks teda lämbumine ähvardanud. «Geenuse suhtes ei ole mingit kahtlust ja ma jään õrna väite juurde kindlaks, et see loom ei ole liigist Equiis*. See on kahtlemata Asinus ise, Ellen Wade, ja mitte preeriate Vespertilio

horribilis! Need on väga erinevad loomad, seda võin ma teile kinnitada, neiukene, ja hoopis erinevalt iseloomusta-

[1] Kadents — muusikalise lause harmooniline lõppkäik; virtuooslik vaheosa heli'öös. Tõlk.

[2]'Asinus domesticus — kodueesel (lad. k.). Tõlk.

[3]Equus — hobune (lad. k.). Tõlk.

tud igas tähtsas üksikasjas. Too on lihasööja,» jätkas ta, silmitsedes oma märkmiku avatud lehekülge, «see siin aga teraviljasööja; loomus — metsik, ohtlik; loomus — kan-natlik, käsin; kõrvad — märkamatud; kõrvad — pikad; sarved — lahknevad jne.; sarved — puuduvad!»
Tema sõnu katkestas uuesti Elleni lõbus naerupahvatus, mis tal mõnel määral mõistuse juurde aitas tulla.
«Vespertilio kujutis oli mu silmade võrkkestal,» tähendas just nagu vabandades hämmastunud arstiteadlane, kes looduse saladusi uuris, «ja ma olin küllalt rumal, et oma ustavat looma koletiseks pidada. Kuigi ma ikka veel väga imestan, et see loom nii vabalt ringi jookseb!»
Nüüd jätkas Ellen oma jutustust öisest kallaletungist ja selle tagajärgedest. Ta kirjeldas niisuguse täpsusega, mis tema enda käikude suhtes mõnes vähem lihtsas inimeses kahtlusi oleks võinud äratada, kuidas elajad laagrist välja sööstsid ja tuisates üle avara tasandiku laiali jooksid. Kuigi ta hoidus seda just otse välja ütlemast, läks tal ometi küllalt hästi korda oma kuuljale tõendada, et viimane Ishmaeli heitunud karja eksikombel metsikuteks elukateks oli pidanud. Ta lõpetas oma jutustuse kibeda kurtmisega nende kaotamise üle ja mõne väga loomuliku märkusega selle abitu olukorra kohta, millesse nüüd perekond oli sattunud. Looduseuurija kuulas vaikses imestuses, ilma et oleks jutustust katkestanud või ainsatki üllatushüüet kuuldavale toonud. Teravapilgulisele neiule ei jäänud aga tähele panemata, et tema jutustuse ajal tähtis leht märkmikust välja rebiti, ja seda niisugusel viisil, mis ilmselt tõendas, et selle omanik samal hetkel pettekujutlusest vabaks oli saanud. Sellest silmapilgust peale ei ole maailm Vespertilio horribilis americanus'esi enam midagi kuulnud ja loodusteadused on igaveseks kaotanud ühe tähtsa lüli selles pikas elusolendite ahelas, mis arvatakse ühendavat maad ja taevast ja milles inimest peetakse ahviga nii lähedalt seotuks.

Kui doktor Bat kallaletungi kõikidest üksikasjadest täieliku ülevaate oli saanud, võttis ta meeli valdav-äre-vus otsekohe teise suuna. Ta oli jätnud Ishmaeli hoida oma mitmesugused fooliod[1] ja rikkalikult täidetud kastid haruldaste taimede ning väljasurnud loomadega, ja talle tur-

[1] F o o l i o - paberipoogen; poole kirjutuspoogna suurune kaust. Tõlk.

gatas sedamaid pähe mõte, et nii osavad röövlid nagu seda olid siuud, ei jätaks ealeski kasutamata juhust teda nendest aaretest paljaks riisuda. Mitte ükski Elleni vastuväide ei olnud võimeline tema ärevust vaigistama, ja nii nad läksidki lahku: loodusteadlane oma kahtlusi ning kartusi leevendama, neiu aga vaiksesse ning üksildasse telk niisama kiiresti ning käratult tagasi, nagu ta sellest äsja mööda oli tulnud.

VII PEATÜKK

Mis! Poolesajast saatjast ühel hoobil pean loobuma?!
Shakespeare, «Kuningas Lear»

Päev oli nüüd täielikult eemaldanud kätte lõpmatuna näiva preeria-avaruse kohalt. Obedi ilmumine laagrisse säärasel hetkel, eriti aga tema tänitav kurtmine oma arvatava kaotuse üle, pidi skvotteri suikuva perekonna paratamatult ärkvele ajama. Ishmael koos oma poegadega ja tema eemaletõukava välimusega naisevend tõusid kõik kiiresti jalule, ja kui päike hakkas vaigust selle köha peale alla valama, jõudsid nad vähehaaval selgusele oma kaotuse suuruses.

Ishmael, hambad tugevasti kokku surutud, silmitses liikumatuid ning raskelt koormatud veovankreid, heitis pilgu abitule lastekarjale, kes kohkunult oma tusase, kuid seekord julguse kaotanud ema ümber kobarasse oli kogune-nud, ja sammus siis eemale avarale lagendikule, nagu oleks tal laagris vähe õhku olnud. Talle järgnes mitu meest, kes tähelepanelikult jälgisijl ta sünget ilmet, et selle järgi aimata, mis neil edaspidi teha tuleb. Sügavas, kurjakuulutavas vaikuses tõusid nad lähima künka harjale, kust neile peaaegu piiritu vaade alla paljastele tasandikele avanes. Kuid nad nägid vaid üksikut pühvlit, kes pisut eemal närbuvat rohtu näksis, ja arsti eeslit, kes oma vabadust ara kasutas

tavalisest rikkalikuma söömaaja nautimiseks.
«Seal all on üks lojustest, kelle need lurjused meie pilkamiseks maha on jätnud,» sõnas Ishmael eeslile pilku heites, «ja seegi kõige viletsam kogu karjast. Poisid, maa on siin külvamiseks liialt paatunud, kuid ometi tuleb kusagilt toitu leida, et täita nii paljusid näljaseid suid!»
«Niisuguses paigas, nagu see siin, on püss kõplast hoopis etem,» vastas kõige vanem poegadest, koksates jalaga põlglikult maapinda, mis oli kõva ning janunes vee järele. «Maa on siin hea ainult niisuguste jaoks, kes maisi-
83
pudru asemel armastavad viletsat oasuppi helpida. Vareselgi valguksid pisarad silma, kui tal sellest paigast tuleks üle lennata.»
«Mis teie ütlete, trapper?» päris isa kohutavat, metsikut naeru lagistades ning osutas vaevu märgatavale jäljele, mille ta oma võimsa kannaga tihkesse pinnasesse oli vajutanud. «Sobib see maa inimesele, kes kunagi ei tülita maakonna ametimehi omandiõiguse paberite pärast?»
«Orgudes leidub paremat maad,» kostis vanamees rahulikult. «Enne kui te siia viletsasse paika jõudsite, tuli teil läbi käia miljoneid aakreid[1], kus inimene, kes armastab maad harida, võiks pintide [2] vastfl buššeleid [3] saada, ja sedagi ilma eriti ränga vaevala. Kui olete tulnud maad otsima, siis olete rännanud sadasid miile rohkem kui vaja, või te peate niisama palju miile edasi rändama.»
«Teise mere pool on siis valikut rohkem?» päris skvotter, näidates käega Vaikse ookeani suunas.
«On, ja ma olen seda kõike näinud,» vastas trapper, asetas oma püssi vastu maad ja jäi torule nõjatudes seisma nagu inimene, kes nukralt, kuid siiski teatava mõnuga meenutab pilte, mis tal kunagi silme ees on olnud. «Olen näinud kahe mere voogusid! Ühe kaldal olen ma sündinud ja sirgunud — niisamasuguseks nagu seal see hullav poisike. Näete, mehed, Ameerika on mu noorpõlvest saadik kasvanud ja muutunud palju suuremaks riigiks, .kui ma kord arvasin terve rrfaailma olevat. Ligi seitsekümmend aastat elasin ma Yorgis, mis on provints ja osariik ühtlasi. Te olete vist Yorgis olnud?»
«Ei, ei ole; ma ei ole kunagi linnades käinud, aga sellest kohast olen küll tihtipeale kuulnud, millest te kõnelete. Ma arvan, seal on palju raadatud maad.»
«Liiga palju! Liiga palju! Oma kirvestega on nad maale otse

nuhtluseks. Missuguseid mägesid ning jahimaid olen ma näinud — ja kõik need on ilma kahetsustunde või häbita Jumala andidest paljaks riisutud! Ma jäin nendesse paikadesse seniks, kuni puuraiuja kirvehoobid sundisid

[1] A a k e r — inglise ja põhja-ameerika pinnaühik, võrdub 40,467 aariga ehk 0,4 hektariga. Tõlk.

[2] P i n t — vedelike ja teravilja mahuühik Inglismaal ja Ameerika Ühendriikides, võrdub ligikaudu 0,5 liitriga. Tõlk.

[3] B u š š e l — puistainete ja vedelike mahuühik Inglismaal ja teistes inglise mõõdusüsteemiga maades, võrdub 36,368 liitriga; Ameerika Ühendriikides käsutatakse buššelit ainult puistainete mahu-ühikdna ja seal võrdub see 35.238 liitriga. Tõlk.

mu koerte suud vaikima, ja tulin siis ara Läände rahu otsima. See oli raske ning vaevaline rännak. Tuli teha endale teed ümberringi mahalangevale puude vahel ja hingata nädal nädala järel sisse suitsevate alemaade hingematvat õhku. Pealegi on siit Yorgi osariiki päris hulk maad!»

«Minu ettekujutuse järgi on ta teisel pool vana Kentuckyt, ehkki ma eales pole teadnud, kui kaugel la sealt võib olla.» «Kajakal tuleks tuhat miili tiibadega õhku peksta, enne kui ta idamereni välja jõuaks. Ja ometi ei olegi see jahimehel nii tohutu ala läbi käia, kui vaid peavarju leidub ning metsloomi jätkub. Oli aeg, kus ma ühel ning samal aastaajal Delaware'i ja Hudsoni mägedes hirvi taga ajasin ja ülemiste järvede kallastel kopraid püüdsin, aga mu sümboli siis ka virk ning kindel ja mu liikmed nagu põdra koivad. Hektori ema oli siis alles noor kutsikas,» lisas ta, hellitavat pilku vanale koerale heites, kes ta jalge ees maas lamas, «ja alati valmis metslooma taga ajama, kui vaid kusagil lõhna peale sattus. Selle litaga oli mul tegemist ja vaeva kõvasti, seda võite uskuda.»

«Teie koer on vana, kulla võõras, ja hoop talle pähe oleks ainult halastamine vaese looma peale.»

«Koer on samasugune nagu ta peremees,» vastas trap-£ per, ilma et teise jõhkrale nõuandele tähelepanu oleks pööranud, «ja ta teeb oma eluga arved, kui ta tööga metsloomade hulgas lõpule on jõudnud, mitte aga enne. Mulle paistab, et kõik asjad siin ilmas on omavahel kindla korra järgi seotud. Ega see ole veel kõige väledam hirv, kes koerte

eest alati minema pääseb, ja see pole ka kõige võimsam käsi, mis kõige kindlamini püssi hoiab. Vaadake enda ümber ringi, mehed. Mis küll ütlevad jänkidest puuraiujad, kui nad endale idamerest läänemereni tee on rajanud ja leiavad, et see, kes ühe käeviipega kõik võib minema pühkida, on siin juba ise maa paljaks teinud, otsekui oleks . ta neid nende poörasuse pärast pilgata tahtnud? Nad pööravad oma sammud ringi nagu rebane, kes jälitajaid petta tahab, ja nende oma jälgede lehkav vina näitab siis neile nende laastamistöö sõgedust. Eks niisugused mõtted teki muidugi kergesti selle peas, kes kaheksakümmend eluaastat kogu seda meeletut narrust pealt on näinud, aga pole ju hoopiski niisama lihtne neid targaks teha, kes veel omaenda lõbusid taga ajavad. Teie peate nüüd siiski ruttama, kui tumedanäoliste indiaanlaste vaenu ja kavaluse

eest tahate pääseda. Nad peavad end selle maa seaduslikeks omanikeks, ja kui nad ainult võimust saavad, jätavad nad harva valgele midagi peale tema naha, millega ta suurustab, sest neil on alati tahtmine talle kahju teha.»

«Vanamees,» lausus Ishmael karmilt, «missuguse rahva hulka te kuulute? Teil on kristlase nahavärv ja kõne, aga teie süda paistab olevat punanahkade poolel.»

«Minu meelest on rahvaste vahel vähe erinevust. Inimesed, keda ma kõige rohkem armastasin, on laiali pillutatud nagu liiv kuivadest jõesängidest sügiseste rajutuultega, ja elu on selleks liiga lühike, et jälle, uuesti harjuda võõraste tavade ning kommetega, nagu seda võib teha siis, kui elada aastaid mõne rahva hulgas. Ometi ei voola mu soontes tilkagi indiaani verd, ja mida sõjamees võlgneb oma rahvale, seda võlgnen ma Ühendriikide rahvale, kuigi neil oma maaväes ja sõjalaevadel kaheksakümneaastasest vanamehest, vähe abi on.»

«Kuna te pole nende tõust, siis võin ehk esitada teile ühe lihtsa küsimuse. Kus on siuud, kes mu elajad ara varastasid?»

«Kus on see pühvlikari, keda puuma alles eile hommikul üle selle lagendiku taga ajas? Sellele on niisama raske ...»

«Sõber!» lausus doktor Battius, kes siiani tähelepanelikult pealt oli kuulanud, kuid nüüd äkilist kihu tundis jutuajamisse kaasa lüüa. «Mul ofi kurb ja valus näha, et nii kogenud ja nii tähelepanelik

jääger või jahimees nagu teie kordab üldlevinud vulgaarset eksimust. Loom, keda te kirjeldate, kuulub tegelikult liiki Bos ferus[1] (ehk Bos silvestris[2], nagu teda õnnestunult kutsuvad poeedid), ja kuigi nende vahel on palju sarnasust, on ta siiski hoopis erinev loom kui tavaline Bubalus[3]. Piison on siin parem sõna, ja ma soovitan teil tingimata kasutada edaspidi seda nimetust, kui teil mainitud liigile tuleb vihjata.»

«Piison või pühvel, vahe on siin väike. Elajas on ju üks ja sama, kutsuge teda missuguse nimega tahes, ja ...»

«Andestage, auväärt jääger! Kuna klassifikatsioon on loodusteaduste hing, tuleb looma või taime paratamatult iseloomustada tema liigile omaste tunnuste järgi. Igal liigil on aga alati oma nimi...»

[1] Bos ferus — metsik veis (lad. k.), piisoni teaduslik nimetus, Tõlk.

[2] Bos silvestris — metsveis (lad. k.). Tõlk. " Bubalus — pühvel (lad. k.). Tõlk,

«Sõber,» tähendas trapper veidi väljakutsuvalt, «kas kopra sabast saab halvem lõuna, kui me seda looma naaritsaks kutsume, või kas te hundiliha suudaksite isukalt süüa, kui mõni raamatutark seda hirvelihaks on nimetanud?»

Et nged küsimused esitati üsna tõsiselt ning õige enesekindlalt, oleks sellest tõenäoliselt võinud puhkeda äge vaidlus kahe mehe vahel, kellest üks pidas elus tähtsaks ainuüksi praktilist külge, teine aga oli nii kinni teoorias. Kuid siin segas vahel» Ishmael, kes arvas kohaseks sellele vestlusele lõpp teha, et kõne alla võtta uus küsimus, mis tema vahetute huvide seisukohalt palju suurema tähtsusega oli.

«Kobraste sabadest ja naaritsate lihast on paslik juttu vesta vahtrapuulõkke ja vaikse kolde ees,» sõnas skvotter vähimagi lugupidamiseta vaidlejate erapoolikute tunnete vastu. «Praegu ei ole meil midagi abi võõrastest sõnadest ega üldse mingisugustest sõnadest. Öelge mulle, trapper, kuhu teie siuud pakku on pugenud?»

«Niisama hõlpus oleks teile nimetada selle hauka värve, kes seal valge pilve all hõljub. Kui punanahk hoobi annab, ei ole tal kombeks ootama jääda, kuni talle pahateo eest tinaga tasutakse.»

«Kas nendele viletsatele metslastele on sellest küllalt, et nad kogu mu karja omanikuks on saanud?»

«Inimese loomus jääb ikka enamasti samaks, olgu ta käetud missuguse nahaga tahes. Kas olete kunagi leidnud, et teie iha rikkuse järele pärast hesd lõikust vähemaks on jäänud kui enne, mil te ainult seemne omanik olite? Kui nii, siis läheb teie loomus sellest lahku, mida ma pika elu jooksul tehtud tähelepanekute põhjal tavaliseks olen hakanud pidama.»

«Rääkige selgemini, võõras!» ütles skvotter püssipäraga raskelt vastu maad lüües, sest tema töntsivõitu mõistus ei leidnud mingit lõbu vestlusest, mis nii ähmaste vihjete varal toimus «Minu küsimus oli lihtne ja mulle on hästi teada, et te selle peale vastata saate.»

«Teil on õigus, täiesti õigus. Ma saan sellele vastata, sest ma olen küllalt kaua elanud, et tunda oma ligimeste loomulaadi, kui seal kurjus maad on võtnud. Kui siuud on elajad kokku kogunud ja kindlaks teinud, et te nende kännul ei ole, tulevad nad tagasi nagu näljased hundid ja varitsevad köhast silmapilku mahajäetud sööda kallale tormamiseks. Aga võib ka.olla, et nad toimivad suurte

karude taoliselt, kes asuvad Pika jõe kärestikkude läheduses, ja rabavad otsekohe käpaga, raiskamata aega saagi haistmisele.»

«Te olete siis mainitud loomi näinud!» hüüatas doktor Battius, kes vahepeal oli vestlusest nii kauaks kõrvale tõrjutud, kui ta kannatus seda vähegi lubas, ja kes nüüd teda huvitavast kõneainest kinni haaras, hoides oma märkmikku nagu mõnd teatmeteost avatult käes. «Võite te mulle öelda, kas loom, keda te kohtasite, kuulus liiki Ursus horribilis[1], kellel on järgmised tunnused: kõrvad — ümmargused; laup — kaarjas; silmad — ilma märgatava lisalauta; kuus lõikehammast; üks eba- ja neli täielikku purihammast...»

«Jutustage edasi, trapper, sest meil on siin praegu asjalik kõnelus,» segas vahele Ishmael. «Te siis arvate, et me veel neid röövleid näeme?»

«Ei, ma ei nimeta neid röövliteks, sest säärane on nende rahva komme ja seda võib. nimetada preeriaseaduseks.»

«Ma olen viissada miili maha käinud, et leida kohta, kus keegi mu kõrvu seadusesõnu ei saaks pasundada,» lausus Ishmael ägedalt, «ja mul ei ole põrmugi lusti seista rahulikult kohtulaua ees, mille taga on õigusemõistjaks punanahk. Ma ütlen teile, trapper, kui veel mõnda siuud on näha luusimas mu laagri ümber, kus see ka iganes asuks, siis

peab ta tunda saama, mis on selle vana kentakipüssi sisemuses.» Ta raputas oma pjissi nii tugevasti, et selle liigutuse .tähenduses ei saanud kahelda. «Ma nimetan igaüht röövliks, kes võtab seda, mis temale ei kuulu, kandku ta kas või Washingtoni medalit[2].»
«Tetoonid ja poonid, konsad ja terve tosin teisi suguharusid peavad neid paljaid välju enda omaks.»
«Loodus toob ise nende vale päevavalgele, õhk, vesi ja maapind on annid, mis on priid kõigile inimestele, ja kel-lelgi pole võimu neid tükkidena välja jagada. Inimene peab jooma, hingama ja kõndima, ja seepärast on igaühel õigus oma osa peale loodusest. Miks siis Ühendriikide maamõõtjad ei aseta oma sirkleid meie pea kohale ega tõmba sealgi piire, nagu nad meie jalge all teevad? Miks ei täida nad oma läikivaid pärgamente suurte sõnadega, mis luba-

[1] Ursus horribilis — «kõhutav käru» (lad. k.), s. o. grisli, tumepruun kuni hall karuliik, Põhja-Ameerika suurimaid kiskjaid. Tõlk.
[2] Ameerika valitsus nimetab läänepoolsete suguharude pealikud ja annetab neile hõbedast medalid, millel on kujutatud üks või teine president. Washingtoni kujutisega medalit hinnatakse kõige rohkem. (Autori märkus.)

vad maaomanikule — või ehk tuleks teda kutsuda õhu-omanikuks — nii mitu sülda maad taevas, kus nii- ja niisugune täht on piirimärgiks ja mingisugune pilv ajab veskitringi?»
Kui skvotter oma pöörase teravmeelsuse välja oli öelnud, pahvatas ta täiest kõrist halvustavalt naerma. Pilkav ning metsik lõbusus rändas ühe ta rohmaka poja suust teise suhu, kuni terve perekond oli sellest haaratud.
«Noh, tapper,» jätkas Ishmael paremas {ujus, nagu tundes, et ta vaidluses peale on jäänud, «ma arvan, meil kummalgi pole palju tulnud tegemist teha omandiõiguse paberitega või maakonna ametnikega või piirimärkidega ja seepärast ei maksa raisata sõnu igasugustele narrustele. Teie olete juba kaua sellel raatmaal ringi liikunud ja ma küsin nüüd teie käest, silm silma vastu, ilma hirmu ja armuta: mis te teeksite, kui te minu asemel oleksite?»
Vanamees jäi kõhklema: näis, et taile ei olnud sugugi meele järele anda nõu, mida temalt vajati. Et aga kõigi pilgud, kuhu ta ka iganes

palge pööras, tema mõtlikele näojoontele olid kinnitatud, vastas ta tasasel, nukral häälel:

«Ma olen liialt palju näinud tühistes riidudes valatud verd, et mul oleks tahtmist jälle vihaseid püssipauke kuulda. Kümme pikka aastat olen ma üksi nendel tühjadel lagendikel oma viimset tundi oodates mööda saatnud ega ole selle aja sees andnud ühtki lööki inimesetaolisema vaen- lase pihta, kui seda on grisli.»

«Ursus horribilis,» pomises doktor.

Trapper-peatus tema hääle kõla peale, ent taibates, et see polnud midagi muud kui teatav mõtteline hüüatus, jätkas ta uuesti samas toonis:

«Inimesetaolisema pihta, kui seda on grisli või Kalju-mägedes ringi uitav puuma, jättes ehk kopra, targa ning kavala, nende hulka arvamata. Mis nõu ma peaksin andma? Isegi emapühvel võitleb oma poegade eest!»

«Siis ei pea kunagi öeldama, et Ishmael Bush oma lapsi vähem armastab kui käru oma poegi!»

«Aga ometi on see liialt lage paik, et tosin mehi suudaks viiesajale vastu panna.»

«Jah, nii see on,» vastas skvotter, heites pilgu oma keh-vavõitu laagri poole, «kuid vankreid ja paplipuid võib ju abiks võtta.»

Trapper vangutas umbusklikult pead, osutas üle kühmja lagendiku lääne suunas ja, kostis vastuseks:

«Nendelt kinkudelt võiks püss kuuli otse teie magamishüttidesse saata, ja isegi nooled teie seljatagusest tihnikust sunniksid teid kõiki nagu preeriakoeri oma urgudesse pugema. Ei, see ei lähe! Aga kolm head miili siit edasi on koht, kus võiks päevi ning koguni nädalaid vastu pidada, kui vaid leiduks südameid ja käsi, mis on valmis veretööst osa võtma. Nii olen ma sageli mõelnud siinsel kõnnumaal ringi liikudes.»

Noormeeste suust oli jälle kuulda põlglikke naerumüha. tusi, mis näitas küllalt ilmekalt, et nad on valmis veel raskemakski ettevõtteks. Skvotter ise haaras innukalt kinni vihjest, mis trapperilt nii suure vaevaga välja oli pressitud. Nähtavasti oli vanamees mõne talle omase mõttekäigu kaudu endale selgeks teinud, et tema kohus on rangelt era- pooletuks jääda. Paar otsest, asjalikku küsimust aitasid veel üht-teist ümberkolimiseks vajalikku teada saada, ja siis asus Ishmael Bush,

kes äkki esilekerkinud ohu puhul oli niisama tohutult tarmukas, nagu ta muidu oli loid ja pikaldane, oma kavatsust viivitamatult täide viima.

Kõigi asjaosaliste usinusest ja innukast teotahtest hoolimata oli ettevõte väga raske ning vaevarikas. Koormatud veovankrid tuli käsitsi tirida üle laia preerialagendiku, kus ei olnud mingit rada ega teetähist peale selle, mis trapper suuna kohta üldjoontes oli seletanud. Iga mees pingutas oma vägilaslikku jõudu, äärmuseni ja ka naistele - ning lastele langes küllalt suur osa sellest raskest tööst. Sellal kui pojad usinasti ametis olid raskelt koormatud veovankrite ümber ja neid kõigest jõust naaberkingust üles tirisid, sammusid kohkunud lastekarjast ümbritsetud ema ja Ellen aeglaselt nende kännul, kõik küürus raskete pakkide all, mida igaühel oma jõu kohaselt tuli kanda. Ishmael ise vaatas kõik üle ja andis juhatusi, lükates vahetevahel' oma võimsa õlaga mõnda mahajäävat veokit, kuni peamine raskus oli võidetud ja nõlvast üles jõutud. Siin näitas ta kätte suuna ja manitses poegi kogu aeg edasi minema, et nad ei kaotaks liikumishoogu, mille nad nii suure vaevaga olid saavutanud. Seejärel andis ta märku naisevennale ja mõlemad läksid tühja laagri poole tagasi.

Kogu selle askelduse kestel, mis võttis umbes tund aega, seisis trapper oma püssile nõjatudes teistest eemal, elatanud koer suikumas jalge ees, ning jälgis kõike toimuvat vaikselt, kuid siiski tähelepanelikult. Vahetevahel elustas

naeratus ta karme, tugevaid, ent väsinud näojooni, just nagu päikesekiir, mis läbi lagunenud varemete vilksatab, ja reetis vanamehe hetkelist rõõmu Ishmaeli vägilaslike poegade tohutu jõu üle, mis aeg-ajalt ilmsiks tuli. Kui aga voor nõlvakut pidi aeglaselt üles liikuma hakkas, varjas jälle murelike mõtete pilv kogu ta näo ja see võttis omastavalise, iseloomuliku vaikse nukruse ilme. Kui veok veoki järel laagriplatsilt teele asus, jälgis vanamees, seda kõike üha suureneva tähelepanuga, heites ühtelugu uurivaid pilke väikesele mahajäetud telgile, mis koos omaenda vankriga ikka endiselt paigal seisis, üksikuna ja ilmselt kõigist unustatuna. Ishmaeli märguanne oma süngele kaaslasele aga oligi just seotud, nagu me seda kõhe näeme, selle siiani unarusse jäetud osaga tema varandusest.

Heitnud ettevaatliku ning umbuskliku pilgu igasse külge enda ümber,

sammusid skvotter ja ta kaaslane väikese vankri juurde ning lükkasid veoki telgiriide alla, samuti nagu nad ta eelmisel õhtul sealt välja olid tõmmanud. Siis kadusid mõlemad koos telgiriide taha. Järgnes mitu ootusärevat minutit, mille kestel vana trapper, keda sundis sisimas tagant põletav soov niisuguse salapäratsemise tähendust teada saada, märkamatult keelatud kõhale lähenes, kuni jäi seisma sellest mõne jardi kaugusel. Telgiriide kerge liikumine reetis inimeste askeldusi, kes selle taha varju olid pugenud, ehkki nende töö toimus ranges vaikuses. Nähtavasti oli kauaaegne praktika kummalegi mehele tema ülesande kätte õpetanud, sest Isjimaelil polnud tarvis oma tusasele kaaslasele vähimatki märku ega juhendit anda selle kohta, mis tal teha tuleb. Lühema ajaga, kui on kulunud selle jutustamiseks, viidi askeldused telgi sisemuses lõpule ja mehed ilmusid jälle välja. Liialt ametis oma tegevusega, et trapperi juuresolekut tähele panna, hakkas Ishmael telgiriide servi maa küljest lahti päästma ja neid vankri ümber laiadesse voltidesse seadma. Kerge vankri juhuslik liikumine pani värisema selle võlvj a katte, mis nüüd jällegi — see oli ilmne — oma salajast varandust varjas. Kui töö parajasti lõpule oli jõudnud, sattus Ishmaeli sünge abimehe põrnitsev pilk trapperile, kes nende askeldusi tähelepanelikult jälgis. Naisevend oli valmistunud asuma vankri ette, kohale, mida tavaliselt täitis loom, kes temast vähem arukas ja vahest ka vähem ohtlik oli, kuid nüüd pillas ta aisa, mille, ta juba maast üles oli võtnud, ja hüüdis järsult:

«Ma olen küll narr, nagu sa sageli ütled, aga vaata nüüd ise: kui see mees pole vaenlane, siis nimetan õrna isa ja ema häbiks ennast indiaanlaseks ja lähen koos siuudega jahti pidama!»

Ka äikesepilv, mis iga hetk võib raksatades kurikavala välgu välja saata, pole süngem ega ähvardavam kui pilk, millega Ishmael kutsumata vahelesegajat tervitas. Ta pööras pead igasse külge, just nagu otsides mõnda riista, mis oleks küllalt kohutav selleks, et süüteolt tabatud trapper üheainsa löögiga hävitada. Siis aga tuli ta nähtavasti mõttele, et tal vanamehe nõu veel vaja, võib minna, ja ta sundis end lausuma näilise rahuga, peaaegu lämbudes pingutusest:

«Kuulge, võõras, seni ma arvasin, et oma nina teiste asjadesse toppida on linna- ja alevinaiste kõmme ja et niiviisi ei talita

inimesed, kes on harjunud elama seal, kus igaühel enda jaoks ruumi jätkub. Missugusele seadusemehele või .šerifile te oma uudised maha müüa plaanitsete?»
«Mul on vähe läbikäimist teistega peale ühe, ja sedagi enamasti omaenda asjades,» kostis vanamees ilma vähimagi hirmuta ja näitas hardalt ülespoole. «Seal on kohtunik, kes kõikide üle kohut mõistab. Minu käest ei vaja ta mingeid teateid ja ka teil pole mõtet katsuda midagi tema eest saladuses hoida, isegi siin sellel kõnnumaal.» Trapperi lihtne ning pühalik toon ohjeldas tema jõhk-rate kuulajate kasvavat viha. Ishmael seisis tusasena ning mõtlikuna ja tema kaaslane heitis tahtmatult vargse pilgu rahuliku laotuse poole, mis avarana ja sinisena ta pea kõhal kummus, just nagu oleks ta lootnud näha kõigevägevama enda silma taevavõlvil lahkelt naeratamas. Kuid tõsist laadi muljed avaldavad harva kestvat mõju inimestele, kes neist ammugi on võõrdunud. Skvotteri kõhklus kestis järelikult õige lühikest aega. Aga niihästi trapperi sõnad kui ka kindel ja rahulik olek aitasid ara hoida ähvardavat sõimuvalingut, kui mitte isegi vägivalda.
«Oleks nagu rohkem sõbra ja seltsimehe moodi olnud,» lausus Ishmael häälel, mis õige tusasest, ehkki mitte enam kardetavast meeleolust tunnistust andis, «kui te oma õlaga mõnda rasket veovankrit tõugata oleksite aidanud, selle asemel et segada end teiste asjadesse, kus ei vajata kedagi, kes pole selleks kutsutud.»
«Ma võin seda vähest jõudu, mis mulle veel jäänud, ra-

kendada niisama hästi siin kui mõne teise koorma juures,» vastas trapper.
«Kas te peate meid poisikesteks?» hüüdis Ishmael ja naeris pooleldi julmalt, pooleldi pilkavalt. Samaaegselt lükkas ta oma võimsa jõuga salapärase väikese vankri liikuma, ja see veeres üle rohu niisuguse näilise kergusega, nagu oleks seda vedanud mõni tavaline etterakendatud veoloom.
Trapper ei lausunud midagi ja saatis pilguga kaugene-vat vankrit, juureldes sügavasti, mis võiks küll olla selle varjatud sisu, kuni see samuti kõrgendiku harjale jõudis ja omakorda nõlvaku taha kadus. Siis pöördus ta ümber ja laskis sumadel üle mahajäetud ning

laastatud paikkonna käia. Inimolevuste puudumine oleks vaevalt äratanud mingeid tundeid mehe rinnas, kes juba nii kaua üksindusega oli harjunud, kui mitte hüljatud laagrikohi poleks esile kutsunud tugevat mälestust nendest, kes seda paika hiljuti olid külastanud ja siin ka hävitustööd teinud, mis vanamehele otsekohe silma puutus. Pead vangutades heitis ta pilgu ülal paistvale tühjale kõhale, kus alles hiljaaegu olid kiikunud kõigi nende puude oksad, mis nüüd haljusest paljaks riisutult kasutute ning mahajäetud rontidena tema jalge ees lebasid.

«Jah,» pomises ta omaette, «seda oleksin ma pidanud teadma, oleksin pidanud ette nägema. Olen seda tihti varemgi näinud, ja sellest hoolimata tõin nad ise siia ja saatsin nüüd kohta, kus nad on mulle ainsad oma tõugu naabrid paljude penikoormate ulatuses ümberringi . . . Niisugune on see inimese soov, tema kõrkus, pillamine ja patused mõtted! Ta teeb taltsaks metsloomi, et oma tühiseid vajadusi rahuldada, ja röövinud elajatelt nende loomuliku toidu, õpetab ta neid nälja vaigistamiseks maad puudestki laastama.»

Kerge sahin madalates põõsastes, mis veel kasvasid patuke maad eemal piki lodumetsa serva, kus Ishmaeli laager oli paiknenud, tabas äkki trapperi kõrva ja lõikas ta monoloogi järsult kätki. Kõnnumaal paljude mööda-saadetud aastatega omandatud harjumused sundisid vanameest püssi palge seadma, mida ta tegi samasuguse kärmusega nagu oma noorusрäevil, kuid virgunud äkitselt mõtisklustest, laskis ta püssipäral uuesti kaenla alla libiseda, kusjuures ta nägu võttis jälle nukralt allaheitliku ilme.

«Tule aga julgesti, ara karda!» lausus ta valjusti. «Kes sa ka oled, lind või metsloom, need vanad käed ei tee sulle kurja. Ma olen söönud ja ma olen joonud; miks siis peaksin ma võtma elu, kui mulle ei ole tarvis mingit ohvrit? Mõne aja pärast nokivad nagunii linnud silmi, mis neid enam ei näe, ja võib-olla isegi laskuvad mu kontidele; sest kui juba niisugused olendid hukkuvad, miks peaksin siis mina arvama, nagu elaksin igavesti? Tule välja, ara karda, need nõdrad käed ei tee sulle miskit paha!»

«Tänan teid hea sõna eest vana trapper!» hüüdis valjusti Paul Hover, kärmelt oma pelgupaigast välja hüpates. «Kui te oma püssitoru ette

sirutasite, oli teil säärane väljanägemine, mis mulle sugugi ei meeldinud: see näis lausuvat, et ilma teie loata ei tohi ma ühtki liigutust teha.»

«Teil on õigus, täiesti õigus!» hüüdis trapper ja kõhistas sisemise rahuldustundega naeru, mõeldes oma varasemale osavusele. «Oli aeg, mil vähesed suutsid minust paremini toime tulla -niisuguse pika püssiga nagu see siin, ehkki ma praegu paistan olevat vana ning kasutu. Teil on õigus, tubli noormees; oli kord aeg, mil ohtlik oli mu kuulde-kauguses isegi lehte liigutada,» lisas ta häält madaldades ja tõsiseks muutudes, «või mõnel punasel mingol oma varitsuskohast silmamuna näidata. Olete kuulnud punastest rningodest?»

«Olen kuulnud naaritsatest[1],»» sõnas Paul vanamehel käest kinni haarates ja teda kergelt tihniku poole tõugates; samal ajal heitis ta rahutuid pilke selja taha, et kindlaks teha, kas teda ei jälgita. «Muidugi tavalistest mustadest naaritsatest, aga mitte ühestki teisevärvilisest.»

«Issand! Issand!» jätkas trapper pead vangutades ja ikka veel salapäraselt, kuid rahulikult naeratades. «See vennike ajab tõpra inimesega segi! Ehkki mingo on vaevalt parem kui mõni elajas; ei, õieti on ta loomast halvem, kui teda meelitab rumm ja juhus. Oli üks säärane neetud huroon, pärit ülemiste järvede äärest, kelle ma tema õrrelt mägedes kaljude vahel alla napsasin, sealpool Hori.. .»

Tema hääl kadus tihnikusse, kuhu ta end Paulist juhtida laskis, tegeldes mõttes selleks liiga pingeliselt oma maa ajaloos pool sajandit varem asetleidnud juhtumuste ning sündmustega, et Paulile vähimatki vastupanu osutada.

[1] Inglise keeles on sõnad «mingo» (mingo) ja «naarits» (mink) samakõlalised, millest tulenebki Pauli eksitus. Tõlk.

VIII PEATÜKK

Nüüd nad materdavad üksteist, mina aga vaatan pealt. See teesklev, jõle kaabakas Diomedes on saanud tolle armetu, ogara noore Trooja kelmi käise oma kiivri külge.

Shakespeare, «Troilus ja Cressida»

Et jutulõnga mitte nii pikalt heietada, et'see väsitavaks võib muutuda,

on lugejal vaja mõttes asetada üks nädal eelmise peatüki viimase juhtumuse ja nende sündmuste vahele, millega me kavatseme selles peatükis jutustust jätkata. Aastaaeg oli võtmas uut ilmet: suve rohelus hakkas ikka kiiremini sügise pruunikirjule rüüle maad andma. Taevalaotust katsid ajuvad pilved, mis tohutute massidena üksteise otsa kuhjusid ja mida tuuleiilid agedalt sinna-tänna keerutasid. Juhuti nihkusid pilved laiali ja siis vilksatas nende vahelt imekaunis säravsinine taevas, oma toreduses liialt suursugune ning püsiv, et seda oleksid suutnud häirida maise ilma hootised jõupingutused. All aga vuhises tuul üle tühja, lageda preeria, tormates niisuguse hoo ning ägedusega, mida varjulisemates maakohtades harva võib tähele panna. Iidsetel aegadel, mil tekkisid müüdid, oleks võinud kergesti ette kujutada, et tuulejumal on lubanud oma abilistel koopast välja tulla ja need tormavad nüüd hullates üle kõnnumaa, kus polnud ei puud, ei inimese kätetööd, ei ühtki mäge ega mingit tõket nende vallatusi piiramas.

Ehkki selle koha iseloomuliku tunnusena, kuhu meie jutustuse tegevuspaik üle tuleb känDA, võiks üldiselt nimetada lagedust, võis siin ometi leida jälgi inimese olemasolust. Preeria ühetooniliste lainjate kühmude vahelt kerkis üksik ning paljas sakiline kalju. See asus väikese oja kaldal, mis lookles kaugele üle lõputute tasandike ja leidis endale viimaks tee ühte «jõgede isa» arvukaist harudest. Kaljurünka jalamil asus soine nõgu, ja kuna seda veel lepa- ning sumahhitihnik palistas, siis võis arvata, et pinnas siin hilja-

aegu kiduralt kasvavat metsa oli toitnud. Puud aga olid naabruses asuva kaljumäe tipule ja nukkidele toimetatud, ja sealt võiski leida inimese jälgi, millele me asja vihjasime.

Altpoolt vaadates oli seal näha mingi palkidest ning Rividest rindvall, mille ülesladumisel oli ilmselt püütud hoiduda ülearusest vaevast; ka siia-sinna nõlvakule, kohta-desse, kust ligipääs hõlpsam kui mujalt, oli ehitatud samasuguseid barjääre; edasi paistsid mõned madalad puukoorest ja okstest varjualused ja lõpuks pisike riidest telk, mis oli üles tõmmatud kaljifkünka ühel nurgal kerkiva väikese püramiidi tippu. Telgi lõuend helkis kaugusest just nagu lumelaik, või kui tarvitada ümbrusega sobivat võrdlust, nagu puhas ning hoolikalt hoitud lahingulipp, mida need, kes kantši allosas valvel

olid, oma südameverega pidid kaitsma. Vaevalt on veel tarvis lisada, et see omapärane kindlus oligi köhaks, kus Ishmael Bush endale pärast loomadest ilmajäämist varjupaiga oli leidnud.
Sellel päeval, millest meie jutustus jätkub, seisis skvotter püssile nõjatudes kaljujalamil ning silmitses pilguga, milles olid ühinenud põlastus ja pettumus, viljatut maapinda oma jalge all.
«Meil on aeg oma loomust muuta,» tähendas ta naiseven-nale, kes peaaegu alati tema ligiläheduses viibis, «ja hakata mäletsejateks, selle asemel et ol^a inimesed, kes kristlaste ja vabade meeste toiduga on harjunud. Sina, Abiram, võiksid ennast minu arvates ka rohutirtsudest elatada: oled kärmas mees ja suudaksid nende kõige nobedamagi hüppaja kinni püüda.»
«Selle maaga ei ole meil midagi peale hakata,» vastas teine, kellele sugulase pingutatud nali põrmugi meelepärast ei olnud, «ja ei maksa unustada, et laisa reisija tee on alati pikk.»
«Kas sa siis tahaksid, et ma tervete nädalate või -isegi kuude kaupa vankrit enda järel üle selle kõnnumaa veak-sin?» kähvas Ishmael. Nagu kõik tema laadi inimesed, võis ta ennast hädalisel juhul uskumatult pingutada, kuid püsiva usinusega päevast päeva rasket tööd teha suutis ta harva ja teda ei meelitanud põrmugi ettepanek, mis nii vähe puhkust tõotas. «Niisugustel inimestel, kes asundustes ela-vad, on ehk tõesti alati kure taga kojujõudmisega, kuid minu farm, taevale tänu, on küllalt suur ja võib omanikule igal pool puhkepaika pakkuda.»

«Kui sulle see kõht meeldib, mis sa siis veel ootad: eks külva ja lõika.»
«Seda on niisuguses maanurgas kergem öelda kui teha. Meil tuleb siiski edasi liikuda, Abiram, ja selleks on rohkem kui üks põhjus. Sa tead, et ma olen mees, kes väga harva mingist tehingust osa võtab, aga see-eest täidan alati oma kokkuleppeid paremini kui need, kes paberi-lipakatele suuresõnalisi lepinguid kirjutavad. Meil tuleb veel oma sada miili edasi minna, et jõuda kohta, kuhu ma lubasin teid viia.»
Seda rääkides heitis skvotter pilgu üles väikesele telgile, mis kroonis tema sakilise kindluse harja. Kaaslane sai tema pilgust aru ning vastas sellele, ja mingi salajane mõjuvõim, mis toimis kas nende huvide või tunnete kaudu, seadis meeste vahel uuesti jalule üksmeele,

mis just asja oli ähvardanud katkeda.
«Ma tean seda ja tunnen seda kõigi oma liikmetega. Mäletan väga hästi põhjust, miks ma sellele neetud teekonnale asusin, mäletan liiga hästi, et unustada vahemaad, mis mind veel lõpust lahutab. Ei sina ega ka mina saa mingit kasu sellest, mida me nii hästi oleme alanud, kui me seda täielikult lõpule ei vii. Ma arvan, see tõde käib kogu maailma kohta. Kunagi ammu kuulsin ma üht rändjutlustajat, kes piki Ohio jõge allapoole liikus; too kõneles, et kui inimene peaks elama usklikuna sada aastat ja siis patustama kas või ühe päeva, tehakse temaga arved selle viimase teo järgi ja kohtupäeval vaetakse ainult kogu pahe, aga kõik hea jäetakse tähele panemata.»
«Ja sa uskusid seda näljast silmakirjateenrit!»
«Kes on öelnud, et ma teda uskusin?» sähvas Abiram trotsival pilgul, kuid see kõneles pigem hirmust kui põlglikust üleolekust, mida ta teeskles. «Kas see on uskumine, kui ma jutustan, mida üks kelm . . . Aga siiski, Ishmael, too mees võis lõppude lõpuks ka aus olla! Ta kõneles meile, et tõeliselt on maailm nagu suur kõrb ja et ainult üks käsi suudab kõige targematki inimest selle käänulistel radadel juhtida. Ja kui seda õigeks pidada terve looduse kohta. tuleks seda õigeks pidada ka osa kohta.»
«Abiram, ole mees ja jäta see nutulaul!» katkestas teda skvotter kähiseva naeruga. «Sa tahad hakata palveid lugema! Aga mis kasu sul sellest on, kui sa jumalat teenid viis minutit, kuradit aga terve tunni? Pane tähele, sõber: ma ei ole just suur põllumees, kuid seda tean ma

omaenese kibedatest kogemustest, et kui tahad saada tõesti head lõikust, isegi kõige viljakamalt pinnalt, tuleb rängasti vaeva näha; aga kõik su nohisevad jutlustajad võrdlevad maad viljapõlluga ning inimesi, kes sellel elavad, saagiga, mida ta annab. Seda ma sulle ütlen, Abiram, et sina ei ole küll põrmugi parem kui mõni karuohakas või vägihein; veel hullem — sa oled nagu pehkinud puu, mis ei kõlba isegi põletamiseks.»
Õel tuluke, mis nüüd Abirami tigedalt põrnitsevais silmis välgatas, andis tunnistust teda haaranud vihahoost, kuid kustus otsekohe skvotteri rahulikku, kindlat ilmet kohates: viimase mehisus, nagu näha,

hoidis teise arga loomust tugevasti oma võimu all.

Ishmael oli vägagi rahul oma üleolekuga, mis varemgi taolistel puhkudel tihtipeale ilmsiks oli tulnud ja mille tõhususes tal mingit kahtlust ei jäänud, ning ta jätkas külmavereliselt jutuajamist, vihjates juba otsesemalt oma tulevastele plaanidele.

«Inimesel peab olema õigus kõige eest täie mõõduga tasuda,» lausus ta. «Minu loomad on mult röövitud, aga ma mõtlesin välja plaani, kuidas oma varandust viimseni tagasi saada. Ja õigupoolest on lugu veel nii, et kui inimene mõne tehingu juures üksinda mõlema poole eest vaeva peab nägema, siis oleks temast väga rumal, kui ta . endale komisjonitasu ei võtaks.»

Sellal kui skvotter oma otsuse praegusest meeleolust tingitult mõnevõrra ärritatud toonil teatavaks tegi, astusid neli või viis ta poega, kes tegevusetult kaljujalamile olid nõjatunud, kogu perekonnale omasel viitsival sammul isale lähemale.

«Hõikasin Ellen Wade'i — ta peab ülal kaljul vahti — ja küsisin talt, kas midagi on näha,» tähendas kõige vanem poegadest. «Tema aga raputab ainult pead. Ellen on naise kohta sõnadega õige kitsi. Talle kuluks vähemalt viisakust õpetada — ega see ta head väljanägemist rikuks.»

Ishmael heitis pilgu ülespoole, kus-neiu, kes oma eksimusest teadlik ei olnud, ärevalt valvet pidas. Ta istus kõige ülemise kaljunuki serval väikese telgi ääres, vähemalt kakssada jalga tasandikust kõrgemal. Sellelt kauguselt oli võimalik eraldada üksnes ta kuju piirjooni, tuuleiilides lehvivaid heledaid juukseid õlgade ümber ja seda,

et ta ainitine pilk näis olevat suunatud mingile kaugele punktile eemal preerias.

«Mis sa seal näed, Neil?» hüüdis Ishmael võimsal häälel, mis, üle tuule mühina kajas. «On sulle silma hakanud midagi suuremat kui preeriakoer?»

Tähelepaneliku Elleni huuled paotusid. Ta sirutas end nii pikaks, kui ta väike kasv seda iganes võimaldas, nähtavasti ikka veel silmitsedes mingit tundmatut eset või olendit; aga ta hääl, kui ta üldsegi rääkis, oli selleks liiga nõrk, et seda läbi tuule kohina kuulda oleks võidud.

«Kindel, et tüdruk näeb midagi ebaharilikumat kui pühvel või preeriakoer!» jätkas Ishmael. «Hei, Neil, oled sa kurdiks jäänud?

Neil, kuuled sa? Ma loodan, et ta näeb seal punanahkade salka, sest ma käsutaksin meelsasti juhust neile nende lahkuse eest siin palkide ja kaljude varjus tasuda!»

Et skvotter saatis oma ärplemist vastavate liigutustega ja laskis kõneldes silmadel üle niisama enesekindlate poegade libiseda, siis tõmbas ta nende pilgud Ellenilt endale; ent kui nad nüüd kõik üheskoos ümber pöördusid, et jälgida, mis neiust vahimees etlasi teeb, osutus kõht, kus alles nii hiljuti tema kuju seismas oli nähtud, hoopis tühjaks.

«Nii tõesti kui ma vilets patune olen,» hüüdis Asa, tavaliselt üks loiumaid Ishmaeli poegadest, «tuul on tüdruku minema pühkinud!»

Noormeeste hulgas tuli ilmsiks midagi ärevusesarnast, mille järgi võis aimata, et Elleni naeratavad sinised silmad, õlgkollased juuksed ja õhetavad palged polnud jätnud nende tuimadele loomustele mõju avaldamata. Tummas nõutuses vahtisid nad tühjaks jäänud kaljutippu ja vahetasid hämmastunud, isegi veidi murelikke pilke.

«See võib küll nii olla!» lisas üks teine poeg. «Ta istus kaljuveerel lahtisel kivil, ja juba rohkem kui tund aega olen ma mõelnud, et talle peaks ütlema, kui ohtlik see on.»

«Kas see ei ole mitte tüdruku pael, mis seal alumise kaljunurga küljes lipneb?» hüüdis Ishmael. «Hei! Kes liigub telgi ümber? Kas ma ei ole teile kõigile öelnud ...»

«Ellen! See on Ellen!» hüüdsid kõik pojad kooris, ja sel hetkel ilmuski neiu uuesti nähtavale, et nende mitmesugustele oletustele lõpp teha ja rohkem kui üks pikaldane loomus harjumatust erutusest vabastada. Telgiriide alt välja tulnud, läks Ellen kerge ning kartmatu sammuga jälle oma peadpööritavale kohale tagasi, osutas käega preeria

suunas ja näis just nagu mõnele nähtamatule midagi innukalt ning kiiresti kõnelevat.

«Neil on hulluks läinud!» lausus Asa pooleldi põlglikult, kuid siiski õige mureliku tooniga. «Tüdruk magab lahtiste silmadega ja näeb unes mõnd metsikut elajat nende hulgast, kelle raskeid nimesid doktor talle kõrvu tuubib.»

«Vahest on ta avastanud siuude luuraja?» sõnas Ishmael ja pööras pilgu tasandiku suunas; kuid paar sõna, mis Abiram talle tähendusrikkalt kõrva sosistas, sundisid teda kähku silmi üles tõstma — just õigel ajal, et märgata, kuidas telgiriie mingist

liigutusest,võbisema hakkas, mis ilmselt erines tuule käes õõtsumisest.
«Katsugu ta ainult!» surus skvotter läbi hammaste. «Abiram, nad tunnevad mu loomust liiga hästi, et mulle vingerpussi mängida!»
«Vaata ise! Kui kate praegu üles ei ole tõstetud, siis ei suuda ma paremini näha kui öökull päevavalgel.»
Ishmael lõi ägedalt püssipäraga vastu maad ja hõikas siis nii kõva häälega, et Ellen seda kindlasti oleks pidanud kuulma, kui ta tähelepanu ei oleks ikka veel köitnud

mingi ilmutis, mis nii mõistatuslikult ta pilku kaugusse meelitas.
«Neil!» karjus skvotter. «Mine minema, lollpea, või sul läheb halvasti! Kuuled sa, Neil! .... Ta on unustanud oma emakeele; vaatame, ehk mõistab ta teistsugust kõnet.»
Ishmael tõmbas püssi õlga ja järgmisel hetkel suunas toru üles kalju tippu. Enne kui keegi jõudis sõnagi vahele lausuda, oli laeng tavalise heleda sähvatusega teele saadetud. Ellen võpatas nagu kohkunud mägikits, tõi kuuldavale läbilõikava karjatuse ja sööstis niisuguse kiirusega telki, et polnud võimalik aru saada, kas tema süüteo karistuseks oli ainult hirm või sai ta tõesti viga.
Skvotter tegutses niivõrd äkki ja ootamatult, et keegi teda takistada ei suutnud. Vaevalt aga oli püss kärgatanud, kui pojad isa mõtlematu teo üle päris avalikult oma pahameelt näitasid. Vahetati vihaseid ning kurje pilke ja kõigi suust tuli kuuldavale hukkamõistev pomin.
«Mis Ellen kurja on teinud, et tema pihta on vaja lasta nagu mõne äraeksinud hirve või näljase hundi pihta?» nõudis Asa ebatavalise ja seepärast üpris rabava elavusega.
«Üleannetust,» vastas skvotter aeglaselt ning kaalukalt, ja tema pilgus oli vaid külrna trotsi, mis näitas, kuivõrd vähe teda liigutas laste halvasti varjatud meelehärm.
«Üleannetust, poiss, üleannetust! Hoidke, et niisugune korralagedus maad ei võtaks!»
«Mehega tuleb ka teisiti ümber käia kui kilkava tüdrukuga.»

«Asa, sa oled mees küll, nagu sa ühtelugu hoopled, aga pea meeles, et mina su isa ja valitseja olen.»
«Ma tean seda hästi; ja veel missugune isa!» «Kuula, poiss: ma usun päris tõsiselt, et just sinu unise kolu tõttu tuli meil siuudega tegemist

teha. Talitse oma keelt, mu valvas poeg, või sul tuleb veel aru anda pahanduse pärast, mida sinu enda halvad teod meie kaela on toonud.»

«Ma lähen minema! Ma ei kärmata enam kauem, et mind hirmutatakse nagu väikest last. Sa räägid, et sa ühtki seadust ei tunnista, aga orrieti surud sa mind niiviisi alla, nagu mul oma elu ja soove ei olekski. Ma ei kannata enam, et sa minuga ümber käid nagu mõne oma kõige viletsama lojusega!»

«Maailm on lai, mu vahva poiss, ja seal on palju toredaid kohti, kus ei ole ühtki asunikku. Mine! Omandiõiguse paberid, kõik ilusasti allkirjaga kinnitatud ja pitsatiga varustatud, on sul käes. Vähesed isad annavad oma lastele rohkem kaasavara kui Ishmael Bush, ja sa tuletad seda veel meelde, kui kord jõukaks maaomanikuks oled saanud.»

«Vaata, isa! Vaata!» hüüdis mitu häält ühekorraga, haarates ahnelt kinni võimalusest katkestada see kahekõne, mis üha ägedamaks ähvardas muutuda.

«Vaata!» kordas ka Abiram õõnsal, hoiataval häälel. «Kui sul peale tülide ka muuks aega jätkub, siis vaata, Ishmael!»

Skvotter pööras aeglaselt silmad sõnakuulmatult pojalt kõrvale ja heitis pilgu, mida ikka veel sügav vimm rusus, ülespoole. Ent niipea kui ta märkas olendit, kes nüüd kõigi tähelepanu köitis, muutus ta vaade hoopis teiseks ja sellest peegeldus hämmastus ning kohkumus.

Kohal, kust Ellen nii jõhkralt minema oli peletatud, seisis keegi teine naisterahvas. Ta oli üsna väikest kasvu — niisugust kasvu, mis just parajasti veel meie ilumõistesse mahub ning mille poeedid ja kunstnikud on valinud naiseliku kauniduse ideaaliks. Tema riided olid tumedast läikivast siidist ja hõljusid peene loorina ta kcha ümber. Pikad, voogavad ja käharduvad juuksed, veel mustemad ning läikivamad kui ta rüü, langesid tal vahel üle õlgade, kattes kogu ta õrna rinna, ja vahel jälle lehvisid selja taga tuules. Suur vahemaa ei võimaldanud tema näojooni lähemalt silmitseda, aga nii palju oli siiski näha, et ta oli

õige nooruke ja sel ootamatu ilmumise hetkel äärmiselt erutatud. See kaunis ning habras olend näis tõesti niivõrd noor, et võis isegi kahelda, kas ta ongi üldse täielikult lapseaastatest välja jõudnud. Väike ning peenelt vormitud käsi oli südamele surutud, kuna teine

väljendusrikka liigutusega ettepoole sirutus, nagu tahaks ta Ishmaeli paluda, et kui see veel kord mõtleb tulistada, siis sihtigu otse tema rinnale.
Piiriasukate tumm imestus, millega nad nii ebatavalist vaatepilti ülal kaljul vahtisid, katkes alles siis, kui Ellenit arglikult telgist väljumas nähti, just nagu oleks teda kartus iseenda pärast tagasi hoidnud ja samal ajal hirm kaas-lase pärast sundinud välja tulema. Ta rääkis midagi, kuid allolijad ei kuulnud ta sõnu, ja neiu, kellele need olid määratud, ei pööranud neile tähelepanu. Viimane aga, just nagu rahul sellega, et ta ennast Ishmaeli vihameelele ohvriks oli pakkunud, eemaldus nüüd vagusi ja kõht, kus ta alles asja seisis, oli jälle tühi, nii et juhmistunud pealtvaatajaile jäi mulje, nagu oleksid nad üksnes mingit üleloomulikku ilmutist näinud.
Üle terve minuti kestis sügav vaikus, mille kestel Ishmaeli pojad ikka veel töntsis imetluses üles paljale kaljule vahtisid. Siis aga kohtas silm silma ja ühelt teisele kan-dus edasi üllatus ning äkiline taipamine, mis andis tunnistust, et vähemalt neile oli selle ebatavalise telgielaniku ilmumine niihästi ootamatu kui ka arusaamatu. Lõpuks võttis Asa kui kõige vanem poegadest, kelle südant ikka veel näris-hiljutisest tülist tekkinud pahameel, selgituse nõudmise enda peale. Kuid selle asemel et oma pahast isa veel enam ärritada — liigagi tihti oli poeg tunda saanud, kui metsik võis isa oma vihas olla —, pöördus ta vargliku Abirami poole ja tähendas irvitades:
«See siis ongi sama elajas, kelle sa preeriasse ahvati-seks oled toonud! Ma tean, et sa oled mees, kes tõest vähe hoolib, kui see sinu plaane segab, aga seekord oled sa küll iseenda põhjalikult üle trumbanud. Kentucky ajalehed on sind sadu kordi musta lihaga hangeldajaks kutsunud, kuid nad ei teadnud aimatagi, et sa oma äri ka valgetele perekondadele oled laiendanud.»
«Kes on inimesevaras?» päris Abiram vihast lõkendades. «Kas ma pean aru andma iga vale eest, mida ühendriikides trükkida lastakse? Vaata parem oma perekonda, poiss; vaata iseennast. Isegi Kentucky ja Tennessee kän-

nud kisendavad teie vastu. Jaa, mu kõneosav härrasmees, ma olen asundustes näinud kõikidele tulpadele ja puutüvedele ülespandud

kuulutusi isa, ema ja kolme lapse nimega — üks neist olid sina; seal lubati vaevatasuks küllaldasel hulgal dollareid, et ausat inimest rikkaks teha, sellele, kes . . .»

Tugev tagantkäelöök suu pihta katkestas ta sõnad ja pani ta tuikuma; löögi raskusest andsid tunnistust paistetavad huuled ja immitsev veri.

«Asa,» lausus isa talle lähemale astudes väärikal ilmel, mida looduse käsi näib olevat jaganud kõikidele vanematele, «sa lõid oma ema venda!»

«Ma lõin kogu perekonna teotajat,» kostis vastuseks vihane noormees, «ja kui ta ei oska oma keelt talitseda, oleks tal parem sellest hoopiski lahti saada. Ma ei ole küll eriti osav noaga ümber käima, kuid vajaduse korral tuleksin ometi sellega toime, et lõikaksin ise oma käega ära selle laimaja ...»

«Poiss, sa oled end täna juba kaks korda unustanud. Vaata, et seda ei sünniks kolmandat korda. Kui ka riigiseadus nõrk on, siis looduse seadus peab tugev olema. Sa mõistad mind, Asa, ja sa tunned mind. Mis sinusse puutub, Abiram, siis on poiss su vastu patustanud ja minu kõhus on sinu eest kätte maksta. Ole rahulik, ülekohus ei jää tasumata, ja sellest on küllalt. Aga sa oled lausunud raskeid sõnu minu enda ja mu perekonna vastu. .Kui need seadusepenid oma sedelid raiesmikkudel puude ja kändude külge riputasid, siis ei sündinud see sugugi mõne autu teo pärast, nagu sa tead, vaid sellepärast, et me kaitsesime seisukohta, mille järgi maa on kõikide oma. Ei, Abiram; oleks mul võimalik asjadest, mis ma sinu nõu järgi olen teinud, niisama lihtsalt oma käsi puhtaks pesta nagu sellest, mis ma saatana õssitamisel olen korda saatnud, siis oleks mu uni öösel rahulikum ja mitte keegi, kes kannab mu nime, ei tarvitseks seda kuuldes punastada. Vait, Asa, ja Abiram samuti; küllalt on juba öeldud! Mõtleme enne hästi järele, kui midagi lisame, mis võib niigi halva olukorra veel kibedamaks muuta.»

Kui Ishmael oli lõpetanud, heitis ta võimukalt käega ja pöördus minema, näol kindel veendumus, et need, kellega ta oli kõnelnud, ei julge tema käskudest üle astuda. Asa pid.as endaga ilmselt võitlust, et end nõutud kuulekusele

sundida, kuid tema raskepärane loomus sai peagi oma tavalise rahu tagasi

ja ta muutus jälle selleks, kes ta.tegelikult oli: ohtlik ainult teatavail silmapilkudel ja oma kirgedeski liialt loid, et kaua viha kanda. Hoopis teisiti olid lood Abiramiga. Seni kui sõnelus tema ja ta hiiglasliku õepoja vahel näis isikliku kokkupõrke iseloomu kand-vat, paistis ta näost selgesti vaid valdav hirm'. Nüüd aga, kui isa niihästi oma mõjuvõimu kui ka tohutu suure jõuga tema ja teda ründava poole vahele astus, andis kahvatus ta näol maad tuhkhallile jumele, mis näitas, kuivõrd sügavalt talle osaks saanud solvamine tema südant näris. Ometi alistus ka tema nagu Asagi skvotteri otsusele, ja jälle oli jalule seatud vähemalt näiline üksmeel inimeste vahel, keda ei ohjeldanud mingid tugevamad sidemed kui vaid mõjuvõimu habras võrk, millega Ishmaelil oli korda läinud oma lapsi ümbritseda.
Tüli oli noormeeste mõtted nende hiljutiselt külaliselt kõrvale juhtinud. Vaidlushoos, mis kauni võõra kadumisele järgnes, näis mälestuski temast hajuvat. Tõsi küll, isepäinis toimusid mõned pahaendelised ning salajased nõupidamised, mille kestel suund, kuhupoole kõnelejad vaatasid, reetis nende kõneaine; kuid need ähvardavad tundemärgid kadusid siiski üsna pea ja kogu salkkonda võis jälle näha jagunenuna tavalistesse, osavõtmatult vaikivatesse ning logelevatesse rühmadesse.
«Ma lähen üles kaljule, poisid, ja vaatan, kas kusagil metslasi näha ei ole,» ütles Ishmael-mõne aja pärast poegadele lähemale astudes, näol ilme, mis tema meelest ühtaegu nii lepitav kui ka aukartustäratav pidi olema. «Kui ei ole midagi karta, tuleb meil välja tasandikule minna: päev on liiga ilus, et seda sõnadetegemisega ara raisata, nagu on kombeks linnanaistel, kes oma tee ja suhkrukookide juures lobisevad.»
Nõusolekut või vastuväiteid ara ootamata sammus skvotter kaljujalami poole, mis moodustas mingi järsu, peaaegu kakskümmend jalga kõrge valli ümber kogu mäekünka. Ishmael aga seadis sammud köha poole, kust oli võimalik kõrgendikule tõusta kitsa lõhe kaudu, mille ta ettevaatusest oli kindlustanud paplipalkidest rinnatisega ja selle omakorda sama puu okstest chevaux-de-frise'iga. Et see kõht oli kogu kantsi võtmeks, siis hoiti siin tavaliselt relvastatud mees valves, ja praegugi seisis siin üks poegadest laisalt kalju vastu toetudes, valmis vajaduse korral

läbikäiku kaitsma, kuni kogu salk on jõudnud vastupanuks ettenähtud

punktidesse asuda.
Aga ka sellest kohast edasi leidis skvotter tõusu osalt looduslike ja osalt kunstlike takistuste tõttu üsna raske olevat, kuni ta jõudis välja mingile terrassile või täpsemalt öeldes kaljutasandikule, kuhu ta kogu perekonna jaoks hütid oli püstitanud. Nagu juba mainitud, olid need elamud seda laadi, missuguseid nii sageli piirialadel võib näha ja mis kuuluvad arhitektuuri lapsepõlve: nad olid väga lihtsal kombel palkidest, puukoorest ja teivastest kokku löödud. Plats, kus nad seibid, hõlmas mitusada ruutjalga ja asus küllaldaselt tasandikust kõrgemal, et suuresti vähendada või hoopiski ara hoida igasugust ohtu, mis neid indiaanlaste viskerelvade poolt ähvardas. Ishmael arvas, et siia võib ta oma lapsed päris julgesti ainuüksi nende vahva ema kaitse-alla jätta, ja siit ta nüüd leidiski Estheri tavalisi koduseid toimetusi tegemas. Tütred oli pereema ümber koos ja viimane tõstis aeg-ajalt valju häält, et noomida üht või teist väikest päevavarast, kes nii või teisiti ema meelepaha endale tõmbas; omaenda kõnetuhi-nast haaratuna polnud ta üldsegi märganud tormilist stseeni, mis asja all lagendikul aset oli leidnud.
«Oled sa aga kena tuulise köha laagri jaoks välja valinud, Ishmael!» alustas või pigemini jätkas naine, suunates lihtsalt oma rünnaku nuuksuvalt kümneaastaselt tüdrukult kohalejõudnud elukaaslase vastu. «Ausõna, iga kümne minuti tagant pean ma põngerjad üle lugema, et näha, kas nad kullide või partide seltsis minema ei ole lennanud. Mispärast te kõik kalju ümber ringi logelete just nagu laisad roomajad kevadel, samal ajal kui taevalaotus kihab lindudest? Kas arvate, et laisklemise ning magamisega nälg kustutatud ja suud söönuks saavad?»
«Räägi, räägi, lister, seda sa võid,» lausus mees, hääldades naise nime niimoodi nagu Ameerika provintsides kombeks ja silmitsedes käratsevat hulka enda ümber pigem harjumuseks saanud kannatlikkuse kui poolehoiuga. «Aga linnud pead sa saama, kui su keel neid liiga kõrgele ei heiduta. Jaa, naine,» jätkas ta, seistes nüüd juba selsamal kaljunukil, kust ta Elleni nii toorelt minema oli peletanud, «ja ka pühvliliha, kui mu silm on suuteline seda looma kolme hispaania miili kauguselt ära tundma.»
«Tule aga alla! Tule alla ja asu tööle, selle asemel et lobiseda! Lobisev mees ei ole klähvivast koerast põrmugi

parem. Neil riputab rätiku välja ja annab sulle õigel ajal märku, kui mõni punanahk nähtavale ilmub. Aga kuule, Ishmael, kelle pihta sa seal lasksid? See oli ju sinu püss, mida ma mõne minuti eest kuulsin, või ma ei suuda enam häälte vahel vahet teha.»

«Ah, ma tahtsin hirmutada haugast, keda sa seal kalju köhal hõljumas näed.»

«Haugast! Tõepoolest, leidsid aga aja haukaid ja viusid lasta, kui tervelt kaheksateist näljast suud toitu ootavad! Pane tähele mesilast ja kobrast, kulla mees, ja õpi nendelt, kuidas tuleb pere eest hoolitseda. Hei, Ishmael! ... Võin vanduda, et ta on jälle sinna telki pugenud!» jätkas ta omaette, pillates sülest takud, mida ta koonlapuule ke-ris. «Pooled päevad viidab ta tolle kasutu, mitte millekski kõlbava . ..»

Mehe äkiline tagasitulek pani naise suu kinni, ja kui Ishmael jõudis köhale, kus Esther uuesti tööd oli alustanud, avaldas viimane oma rahulolematust vaid mingi ebamäärase pominaga.

Kahekõne, mis nüüd armastava abielupaari vahel aset leidis, oli küllalt lühike ning väljendusrikas. Naise vastused olid algul napisõnalised ning pisut pahurad, kuid hool oma perekonna eest muutis ta peagi leplikumaks. Kuna edasises vestluses oli juttu üksnes sellest, et ülejäänud päev tuleb käsutada peatoiduse hankimiseks, tähendab küttimiseks, siis ei hakka me seda siin esitama.

Selle otsusega sammus skvotter alla tasandikule ja jagas oma jõud kahte ossa, millest üks pidi köhale jääma ja kindlust valvama, teine aga koos temaga välja tasandikule minema. Targu võttis ta oma salka Asa ja Abirami, teades, et üksnes tema enda mõjuvõim on suuteline taltsutama tema tormaka poja ägedat loomust, kui see kord põhjalikult üles on ärritatud. Kui need ettevalmistused lõpule olid viidud, asusid jahimehed südilt teele ja hargnesid veidi maad kaljurünkast eemal mööda preeriat laiali, et moodustada ring ümber kaugelt paistva piisonikarja.

IX PEATÜKK

Priscianus sai pisut kriimustada, aga käib küll!

Shakespeare, «Asjatu armuvaev»

Tutvustanud lugejale, kuidas Ishmael olukorras, mis enamiku teisi mehi kimbatusse oleks viinud, enese ja oma perekonna sisse oli seadnud, nihutame oma jutustuse tegevuspaiga viimati kirjeldatud kohast jälle paar miili edasi, seejuures silmas pidades aja loomulikku kulgu. Samal hetkel, mil skvottef ja tema pojad eelnevas peatükis mainitud kombel välja jahile läksid, olid kaks meest väikese oja kaldal nõos, laagrist vaevu kahurilasu kaugusel usinasti ametis isuäratava piisoniküüru kallal, mis oli valmistatud täie arusaamisega kõigist seda liiki roa erilistest väärtustest. Valitud tükk oli looma teiste, vähema väärtusega osade küljest hoolikalt eraldatud, looduse poolt antud karvkattesse mähitult tavalise maa-aluse kolde kuumuses korralikult pehmeks küpsetatud ja nüüd lõpuks preeriate kokakunsti hiilgava saavutusena oma isandate jette asetatud. Mis aga mahlakusse, õrnusse ning omapärasesse maiku, samuti põhilistesse toiteomadustesse puutub, siis oleks see liharoog kindlasti ka kõige kuulsama meistri keerukate retseptide järgi valmistatud ja välist toredust tagaajavad leiutised varju jätnud, ehkki maiuspala küpsetamisel ei olnud abiks võetud vähimatki kavalust. Oli üsna ilmne, et kaks õnnelikku surelikku, kellele langes osaks nautida söömaaega, mille juures tervis ja isu sellele Ameerika kõnnumaade hõrgule toidule oma peent vürtsi lisasid, nende eeliste suhtes kaugeltki ükskõikseks ei jäänud.

Üks neist kahest — see, kelle teadmistele kokakunstis teine niisuguse pidusöögi eest tänu võlgnes — paistis hoopis vähema innuga omaenda osavusele au andvat kui tema paarimees. Ta sõi, tõsi küll, ja seejuures naudinguga, kuid ometi kogu aeg eaka inimese mõõdukusega oma isu talitsedes. Tema kaaslase puhul polnud aga niisugusest tagasihoidlikkusest juttugi. Kõige õitsvamates aastates ja

täies mehejõus, avaldas ta oma eakama sobra kätetööle täit tunnustust ja sügavat austust. Sellal kui ta ühe maitsva suutäie teise järel suhu läkitas, pööritas ta kaaslase suunas silmi ja näis kõige lahkemate pilkudega oma tänumeelt väljendavat, sest sõnadeks ei jäänud tal mahti.

«Lõigake rohkem keskkoha poolt, vennas,» lausus trapper, sest tema, nende puustusmaade auväärne elanik, oligi mesilastepüüdjale selle

pidusöögi korraldanud. «Lõigake rohkem tüki südamest, sealt leiate ehtsaid looduse ande; ja pole siin vaja mitte mingeid vürtse ega kibedat sinepit, mis roale võõra maigu juurde annavad.»

«Oleks mul nüüd veel vaid toop mõdu,» sõnas Paul söömist katkestades, et vahepeal hinge tõmmata, «siis võiksin vanduda, et see on ülepea kõige tugevam söömaaeg, mida inimene veel iganes on maitsnud!»

«Jaa, jaa, tugevaks võite seda julgesti nimetada,» vastas teine oma iseäralikku naeru kõhistades, tundes ühtlasi sügavat heameelt oma seltsilise ääretust rahulolust. «Tugev see on ja tugevaks teeb ka selle, kes seda sööb . . . Säh, Hektori» lausus vanamees, visates tüki oma kannatlikule koerale, kes talle igatseval pilgul otsa vaatas. «Ka sul on vanul päevil jõudu vaja, vennas, samuti nagu su isandalgi. Vaadake, noormees, see koer on söönud mõistlikumalt ning paremini, ja pealegi hoopis rikkamat toitu kui ükski kuningas. Ja millest see tuleb? Aga sellest, et ta on oma looja ande tarvitanud, kuid mitte kurjasti tarvitanud. Ta on loodud jahikoeraks, ja nagu jahikoer on ta ka toitunud. Nemad aga on loodud inimesteks, kuid nad söövad nagu näljased hundid. Hektor on end üles näidanud tubli ning targa koerana ja iial ei ole ma leidnud ühtki tema sugupuust, kelle haistmine või sõprus petlik oleks olnud. Kas teate, missugune vahe on asunduste ja kõnnumaa koka-kunsti vahel? Ei, teie isu põhjal näen ma selgesti, et te ei tea. Noh, siis ütlen teile. Üks käib inimese, teine looduse järgi. Üks arvab, et ta on suuteline midagi looja andidele juurde lisama, teine aga on nendega alandlikult rahul. Selles ongi kogu saladus.»

«Teate mis, trapper,» lausus Paul, kes jäi kaunis ükskõikseks moraali suhtes, millega tema seltsiline pidas kohaseks- nende söömaaega vürtsitada, «iga päev, kuni me siin kandis oleme — ja neid päevi tuleb tõenäoliselt palju —, lasen maha ühe pühvli ja teie küpsetate tema küüru.»

«Ei, seda ei või ma küll lubada, mitte ei või. Loom on üleni hea, võtke ta lihast mistahes tükk, ja inimesele toiduks on ta loodudki, kuid ma ei taha olla tunnistajaks ja kaasaaitajaks niisugusele pillamisele, kus iga päev tapetakse üks loom.»

«Pagana pihta, mis pillamist saab siin olla, vanamees! Kui nad üleni niisama head on nagu see tükk, siis söön ma ise nad kõigi

kontide ja sõrgadega tükkis . .. Aga kes see sealt tuleb? Kindlasti keegi, kellel on väga hea nina, sest kui ta on teel lõunalaua poole, siis on ta just õige lõhna peale tulnud.»
Isik, kelle pärast vestlus oli»kätkenud ja kes Pauli märkuseks põhjust oli andnud, liikus mõõdukal sammul mööda ojakallast otse kähe maiustaja poole. Et võõra välimuses midagi hirmuäratavat ega ka vaenulikku ei olnud, ei katkestanud mesilastepüüdja oma tegevust, vaid asus veelgi agaramalt ametisse, just nagu kartes, et pühvliküürust ei jätku kõigi nende korralikuks kostitamiseks, kes nüüd tõenäoliselt maiusroast osa pidid saama. Trap-periga oli aga lugu teisiti. Ta mõõdukam isu oli juba rahuldatud ja ta silmitses nüüd uustulnukat sõbralikul pilgul, mis selgesti tunnistas, kuivõrd õigeaegseks ta võõra ko-halejõudrnist pidas.
«Tulge lähemale, sõber,» sõnas ta käega tõmmates, kui nägi, et võõras hetkeks just nagu kõhkvel seisma jäi. «Tulge aga lähemale, tulge julgesti. Kui teile on juhtijaks olnud nälg, on ta teid toonud õigesse paika. Siin on liha, ja see noormees võib teile ka küpsetatud maisi anda, mis on valgem kui lumi ülal mägedes. Tulge lähemale, ärge kartke! Me ei ole ju kiskjad metsloomad, kes üksteist nahka panevad, vaid ristiinimesed, kes tänulikult vastu võtavad seda, mis looja heaks arvab neile jagada.»
«Auväärt jahimees,» vastas doktor, sest see polnud keegi muu kui meie loodusteadlane ise, kes viibis parajasti ühel oma igapäevastest uurimisretkedest, «ma olen nii rõõmus selle õnneliku kohtumise üle: me armastame üht ja sama tegevust ja peaksime seetõttu sõbrad olema.»
«Sa armas jumal!» lausus vanamees ja naeris sündsus-reegleist eriti hoolimata õpetlasele otse näkku. «See on ju sama mees, kes mind vägisi uskuma tahtis panna, et nimi võib looma teiseks muuta! Tulge, sõber; ütleme teile tere tulemast, kuigi teie mõtted on liiga paljude raamatute lugemisest pisut sõgenenud. Võtke istet, ja kui olete siit sel-

lest tükist maitsnud, siis öelge mulle, kui oskate, looma nimi, kes teile oma liha toiduks on andnud.»
Doktor Battiuse pilk (me peame sündsaks kutsuda seda tublit meest nimega, mida ta kõige enam eelistas) väljendas ilmekalt rahulolu, mida ta selle ettepaneku üle tundis. Pikk jalutuskäik ning karge tuul

olid tema isule üpris ergutavalt mõjunud, ja vaevalt et isegi Paul nii varmalt valmis oli olnud trapperi kokakunstile au andma kui meie loodusearmastaja hetkel, mil see tänuväärne kutse ta kõrvu jõudis. Tema heameel tuli ilmsiks tahtmatus muheluses, mida ta püüdis tagasi hoida ja mis seeläbi peaaegu kohtlaseks muigeks muutus. Ta võttis vanamehe kõrval istet ja asus ilma pikema jututa nii lahkelt pakutud söömaaega nautima.
«Ma peaksin oma elukutse üle häbi tundma,» sõnas ta, kugistades ilmse õndsustundega küürutükki ja püüdes samal ajal vargsi kindlaks teha kõrbenud ning moondunud naha iseloomulikke omadusi, «ma peaksin tõesti oma elukutse üle häbi tundma, kui Ameerika kontinendil leiduks kusagil mõni loom või lind, keda ma ei oleks võimeline kindlaks tegema mõne tunnuse järgi nende paljude hulgast, mis kõik teadus nii täpselt üles on lugenud. See on . . . niisiis . . . liha on tal toitev ja maitsev. . . Kas te lubaksite ehk pisut maisi, mu noor sõber?»
Paul, kes üha suurema agarusega söömist jätkas, vaatas kõõrdi doktori poole, nagu seda tavaliselt teeb koer, kui ta niisama meeldiva toiminguga ametis on, ja viskas talle oma maisikoti, ilma et vajalikuks oleks pidanud oma tegevust seejuures katkestada.
«Te ütlesite, sõber, et teile on teada palju viise, kuidas seda looma kindlaks teha,» märkis tähelepanelik trapper.
«Palju; palju ja ilmeksimatuid. Näiteks lihasööjaid loomi tuntakse nende lõikehammaste järgi.»
«Mille järgi?» päris trapper.
«Hammaste järgi, mis loodus neile on andnud kaitseks ja toidu tükeldamiseks. Või jälle ...»
«Otsige siis selle looma hambad üles,» katkestas teda trapper, kel oli tahtmine tõendada, kuivõrd võhik oli see inimene, kes metsloomade tundmises oli julgenud temaga jõudu katsuda. «Pöörake tükki igast kandist ja leidke oma lõikeriistad.»
Doktor oli sellega päri, kuid tema otsingud, nagu võiski oodata, ei andnud tulemusi; ometi käsutas ta uuesti juhust,

et kortsunud nahale veel kord, ehkki ka nüüd tulutult, pilku heita.
«Noh, sõber, kas leidsite kõik, mis vaja, et ütelda, kas see on part

või lõhe?»
«Minu arusaamise järgi ei ole loom siin tervikuna.»
«Tõsi mis tõsi,» lausus Paul, kes pidi nüüd lihtsalt sellepärast söömise lõpetama, et talle enam suutäitki sisse ei mahtunud, «mina olen kõige õigema päsmri järgi, mis lääne pool Alleghanyt leida võib, oma paar naela liha juba kinni pistnud. Kuid siiski on teile siin pisut järele jäänud, et endal hinge sees hoida,» lisas ta juurde, silmitsedes tõrksalt ühte suurt tükki, millest võ*is söönuks saada kakskümmend meest, kuid millest ta küllastumuse tõttu oli sunnitud loobuma. «Lõigake rohkem keskkoha poolt, südame poolt, nagu vanamees ütleb, ja te leiate kõige rammusama koha.»
«Süda!» hüüdis doktor, tundes sisimas rõõmu, et oli olemas üks usaldusväärne organ, mida võis uurimise alla võtta. «Laske mul ainult südant näha, see määrab kõhe kindlaks, missuguse loomaga meil tegemist on. Kuid see ei ole süda . . . aga siiski, kindlasti on . . . Loom peab kuuluma seltsi Belluae[1], otsustades tema lihavuse järgi.»
Doktori sõnu katkestas trapperi pikk ning muhe, kuid siiski hääletu naeruhoog, mis näis haavunud looduseuuri jale nii kõhatu, et ta jutt otsekohe kätkes ja mõttedki ajus tardusid.
«Kuula nüüd, missugust loba ta ajab,» lausus vanamees, oma õpetatud võistleja ilmse kimbatuse üle heameelt tundes. «Jaa, vennas, tõest olete praegu küll hoopis kaugemal kui asundustest, vaatamata kogu teie raamatutarkusele ja rasketele sõnadele, millest ükski suguharu või rahvas, nagu ma juba ükskord olen öelnud, ida pool Kaljumägesid mõhkugi aru ei saa. Olgu lihavusega kuidas on, aga neid loomi võib näha kümnete tuhandetena preerias toitu otsimas, ja see tükk, mis te käes hoiate, on nii mahlaka pühvli-küüru südamik, mäherdust iganes võib ihaldada.»
«Mu auväärt seltsiline,» lausus Obed, püüdes maha suruda ärritust, mida ta oma väärikale loomusele sobimatuks pidas, «teie süsteem on läbinisti ekslik, algusest lõpuni, teie klassifikatsioon aga niivõrd puudulik, et see ajab täielikult segi igasugused teaduslikud eristused. Pühvlile ei ole loodus üldse küüru kinkinud, samuti pole

[1] B e l l u a e — harusarvelised (lad. k.). Tõlk.

tema liha maitsev ega kosutav, samal ajal kui meie .arutlusobjekti, pean tunnistama, võib just selle omadusega iseloo . ..»

«Siin olen ma täitsa teie vastu ja asun kõhklemata trapperi poolele,» segas vahele Paul Hover. «Inimene, kes ütleb, et pühvliliha pole maitsev, ei peaks seda üldse sööma!» '

Doktor, kes siiani mesilastepüüdjat üpris põgusalt oli silmitsenud, vahtis talle nüüd niisugusel pilgul otsa, nagu oleks ta püüdnud midagi meelde tuletada.

«Teie näo põhilised jooned, noor sõber,» lausus ta, «tulevad mulle tuttavad ette: teid ennast või mõnda teist indiviidi teie liigist peaksin ma tundma.»

«Ma olen sama mees, keda te Suurest jõest ida pool asuvates metsades kohtasite. Te püüdsite mulle veel auku pähe rääkida, et ma ühele kollasele vaablasele kuni tema pesani järele läheksin — just nagu ei oleks mu silm küllalt terav ja ma võiksin päise päeva ajal mõnd teist putukat taru-mesilaseks pidada! Mäletate ehk, et me luusisime terve nädala koos ringi, teie oma kärnkonni ja sisalikke taga ajades, mina oma kõrgeid urgusid ja õõnsaid puid otsides. Ja meie töö kandis rikkalikku vilja. Täitsin oma pütid kõige magusama meega, mida ma iganes asundustesse olen saatnud, ja ajasin peale selle tarudesse terve tosina sülemeid.[2] Teie kott aga suutis vaevalt oma roomavat muuseumi ara mahutada. Ma ei ole kunagi otseselt tihanud teilt seda küsida, võõras, kuid ma arvan, te vist kogutegi kõiksugu haruldusi muuseumi jagks?»

«Jällegi üks nende üleannetuid pahategusid!» lausus trapper. «Nad tapavad hirve ja põdra ja metskassi ja kõik loomad, kes metsades uitavad, topivad need täis vanu kaltse, seavad neile klaasist silmad pähe ning panevad nad

[1] Ei ole vist tarvidust lugejale selgitada, et loom, kellele siin raamatus nii sageli vihjatakse ja kcda üldiselt pühvliks kutsutakse, on tõeliselt piison. Siit tulenebki nii palju arusaamatusi preeriaelanike ja teadusemeeste vahel. (Autori märkus.)

[2] Ameerika aaremaadel on mesilastepüüdja amet küllaltki tavaline, ehkki seda siin pisut on ilustatud. Kui mesilased õitelt mett imevad, katsub nende tagaajaja mõne neist kinni püüda. Siis valib ta välja sobiva köha ja laseb ühe mesilase lahti, kes alati oma taru poole lendab. Läinud vastavalt olukorrale rohkem või vähem maad kõrvale, laseb

mesilastepüüdja teise linnu lahti. Jälgides mesilaste lennusuundi, mida tehnikas kutsutakse koordinaatideks, on tal võimalik välja arvutada kahe joone ristumisnurka, kus asubki taru. (Autori märkus.)
113

välja kõigile vahtimiseks. Ise aga kutsuvad neid jumala loomadeks, just nagu mõni elutu kuju võiks tema kätetööga sarnaneda!»
«Ma mäletan teid hästi,» vastas doktor, keUele vanamehe kaeblik kurtmine mingit silmanähtavat mõju ei avaldanud. «Ma tunnen teid,» lausus ta Paulile lahkelt kätt pakkudes. «See oli viljakas nädal, nagu mu herbaarium ja kataloogid ühel heal päeval seda tõendavad. Jaa, ma mäle-tan teid hästi, noormees. Teid võib määrata järgmiselt: klass — Mammalia[1]; selts — Primates[2]; perekond — Homo[3]; liik — Kentucky.»
Looduseuurija pidas vahet, et naerda omaenda vaimukuse'üle, ja jätkas siis: «Meie lahkumisest peale olen ma pikki rännakuid teinud, olen astunud kompaktaati ehk lepingusse ühe teatava mehega, kelle nimi on Ishmael...»
«Bush!» katkestas teda läbematu ning tormakas Paul. «Jumala eest, trapper, see on toosama aadrilaskja, kellest Ellen mulle pajatas!»
«Siis pole Nelly mulle au teinud, mida ma lootsin väärivat,» vastas otsekohene doktor, «sest ma ei kuulu üldsegi mitte flebotoomide[4] koolkonda, vaid eelistan igati menetlust, mis puhastab verd, selle asemel et seda eemaldada.»
«Minul endal läks vähe viltu, kulla võõras; tüdruk nime, tas teid osavaks meheks.»
«Selles suhtes on ta ehk mu teeneid üle hinnanud,» lausus doktor üsna alandlikult kujnmardades. «Kuid Ellen on hea ja lahke ja ka tarmukas neiu. Olen alati leidnud, et Nelly Wade on lahke ning armas tütarlaps.»
«Pagana pihta!» hüüdis Paul, pillates tüki, mida ta puhtast maitsmismõnust nätsutas, ja heitis raevuka pilgu otse pahaaimamatu doktori näkku. «Teil, võõras, on vist tahtmine J<a Ellen oma kotti pista!»
«Kõik taime- ja loomariigi varad kokku ei saaks mind viia kiusatusse kõverdada kas või ainsatki juuksekarva tema peas! Ma armastan seda last niisuguse armastusega, millele võib nimeks anda amor naturalis[5] või pigem amor paternus [6], see tähendab isalik armastus.»
[1] M a m m a l i a — imetajad (lad. k.). Tõlk.

[2] Primates — primaadid, esikloomalised e. ahvilised (lad. k.). Tõlk.
[3] Homo — inimene (lad. k.). Tõik.
[4] Flebotoom — aadrilaskja. Tõik.
[s] Amor naturalis — loomulik armastus (lad. k.). Tõlk.
[8] Amor paternus — isalik armastus (lad. k.). Tõlk.

«Tõepoolest, see on teie eale rohkem kohane,» sõnas Paui üsna jahedalt ning sirutas samas käe välja, et mahapillatud tükki üles võtta. «Oma aastates ei kõlbakski te enam muuks kui veel ainult isamesilaseks, kel on noor pere toita ja tarust välja saata.»

«Jaa, tema sõnad on üsna arukad, sest nad näitavad looduse mõistmist,» märkis trapper. «Aga te ütlesite, sõber, et elasite kellegi Ishmael Bushi laagris?»

«See on tõsi; vääritu pakti tõttu, mille sisse . . .»

«Ma ei tea, kas sissepakkimine ' on midagi väärt, kuigi ma vanas eas enda ülalpidamiseks metsloomi püüan. Muile on räägitud, et nahad sel moel üsna hästi seisavad; ainult et sellest on kaua aega tagasi, mil ma viimati tapsin rohkem, kui mulle toiduks ja riietuseks vaja oli. Olgu sellega kuidas on, aga ma nägin oma silmaga pealt, kuidas siuud teie laagrisse tungisid ja kogu karja minema ajasid, jätmata sellele vaesele' mehele, keda te Ishmaeliks kutsute, kõige vähematki kabilooma, isegi mitte ainsat sõralist.»

«Asinus välja arvatud,» pomises doktor, kes nüüd oma küürutüki kallale oli asunud ja kõik selle teaduslikud tunnused sootuks unustanud. «Asinus domesticus americanus[2] välja arvatud.»

«Mul on rõõm kuulda, et nii palju neist alles on jäänud, kuigi ma ei tunne nende loomade väärtust, keda te nimetasite; seal ei ole aga midagi imestada, sest ma pole juba ammust aega enam oma jalga asundustesse saanud. Aga kas võite mulle öelda, võõras, mida veab too rändur valge katte all? Ta valvab seda lausa irevil hammastega nagu mõni hunt, kes uriseb raipe kohal, mille jahimees maha on jätnud.»

«Te olete siis sellest kuulnud!» hüüatas looduseuurija, pillates ilmsest üllatusest lihatüki, mida ta parajasti suu juurde tõstis.

«Ei, ma pole midagi kuulnud; aga ma nägin seda lõuendit ja oleksin peaaegu pureda saanud, kui mul tekkis tahtmine vaadata, mis selle a!l varjul on.»

«Pureda saanud! Siis peab see loom lõppude lõpuks

[1] Mõistmata võõrsõnade tähendust, ajab trapper segi samakõlalised sõnad «pakt» (leping, kokkulepe) ja «pakkimine», millest viimane Ameerikas tähendab ka teatavat nahkade konserveerimise moodust. Tõlk.

[2] *Asinus domesticus americanus* — ameerika kodu-eesel (lad. k.). Tõik.

ikkagi lihasööja olema! Ursus horridus ' ei või ta olla, selleks on ta liiga rahulik. Kui ta oleks aga Canis latrans[2], reedaks seda tema hääl. Samuti ei ole võimalik, et Nelly Wade oleks nii tuttav kellegagi Ferae[3] seltsist. Auväärne kütt! See üksik loom, kes päeval veokisse ja öösel telki kinni on pandud, on viinud mu meeled suuremasse segadusse kui kogu ülejäänud neljajalgsete kataloog, ja seda üsna lihtsal põhjusel: ma ei tea, kuidas teda klassifitseerida.»

«Te peate teda kiskjaks loomaks?»

«Ma tean, et see loom on kvadrupeed; ja teid ennast ähvardanud oht näitab, et ta on lihasööja.»

Selle katkendliku seletuse jooksul oli Paul Hover istunud vaikselt ja mõtlikult ning jälginud vestlejaid sügava tähelepanuga. Vaevalt oli aga doktor jõudnud lausuda oma viimased sõnad, kui noormees, just nagu hämmastatud tema kinnitusest, äkitselt küsis:

«Palun öelge mulle, sõber, mida te nimetate kvadrupeediks?»

«Looduse kapriisi, milles ta on ilmutanud vähem oma piiritut tarkust kui tavaliselt. Kui oleks võimalik kaks jäset pöörlevate hoobadega asendada, vastavalt parandusele minu uues seltsis Phalangacrura, mis rahvakeeles tähendaks hoobjalgne, saavutaks seesama konstruktsioon imetlusväärse täiuse ja kooskõte. Kuid nii nagu kvadrupeed praegu on kujundatud, on see vaid lihtsalt looduse kapriis, mitte midagi muud kui kapriis.»

«Kuulge, võõras! Meie Kentuckys tunneme õige viletsasti igasuguseid raamatutarkusi. Kapriis on samasugune raske sõna kui kvadrupeed.»

«Kvadrupeed on neljajalgne elajas.»

«Elajas! Kas te siis arvate, et Ishmael Bush rändab koos elajaga, kes on sellesse vankrisse puuri pandud?»

«Ma tean seda. Ajage oma kõrvad kikki, sõber, — ma ei mõtle seda sõna-sõnalt, vaid piltlikus keeles,» lisas ta, märgates, et Paul tagasi

kohkus ja üllatunult vahtima jäi, «ja te saate nii mõndagi kuulda. Ma olen teile juba teatavaks teinud, et ühe pakti tõttu rändan ma koos varem mainitud Ishmael Bushiga. Aga ehkki ma olen seotud teatavate kohustustega kogu selle reisi kestel, ei ole paktis ühtki punkti,

[1] Ursus horridus — grisli (lad. k.). Tõlk.

'Canis latrans — koiott e. preeriahunt (lad. k.). Tõlk.

[3] Ferae — kiskjaliscd (lad. k.). Tõlk.

milles oleks öeldud, et mainitud reis peaks olema sempiternum ehk igavene. Ja kuigi see piirkond on teadusest puutumata jäänud ning looduseuurijale igas suhtes neitsilik ala, on see taimeriigi varadest siiski võrdlemisi paljas. Seepärast oleksin ma mõnisada miili ida pool peatuma jäänud, kui mind ei oleks virgutanud sisemine tung seda looma näha saada, et teda korralikult kirjeldada ja klassifitseerida. Ja mul on lootusi Ishmaeli veenda,» jätkas doktor häält tasandades, nagu oleks tal teatada mingi tähtis saladus, «et ta lubaks seda looma setseerida '.»

«Niisiis olete seda elajat näinud?»

«Mitte nägemisorganite, vaid hoopis usaldusväärsemate tajumisvahendite abil: mõistuse otsustuste ja teaduslikest eeldustest tulenevate järelduste abil. Ma olen jälginud selle looma harjumusi ja võin paljude tõendite alusel, mis tavalisele vaatlejale märkamata jääksid, julgelt väita, et see loom on suurte dimensioonidega, vähe liikuv — võibolla mingi tardumuse seisundis —, ablas, ja nagu nüüd selle auväärse küti otsesest tunnistusest ilmneb, metsik ning lihasööja.»

«Mulle teeks suurt rõõmu teada saada, võõras,» sõnas Paul, kellele doktori kirjeldus väga tugevat muljet avaldas, «kas see elukas ongi üldse loom.»

«Selles suhtes kahtlusi ei ole: kui mul oleks vaja tõestada fakti, mis tolle olevuse harjumuste põhjal küllaltki ilmne on, võin ma tuua Ishmael Bushi enda tunnistuse. Kuid kõige väiksemgi lüli minu järelduste ahelas on loogiliselt täiesti põhjendatud. Noormees, mind ei vaeva sugugi labane ning asjatu uudishimu, vaid puhas teadusejanu, mis, nagu ma alandlikult usun, aitab esiteks teadust edendada ja teiseks kaasinimestele käsu tuua. Ma põlesin soovist teada saada, mis

on peidetud sellesse telki, mida Ishmael nii hoolikalt valvab, kuid ta kohustas mind lepingu põhjal vanduma (jurare per deos[2]), et ma kindlaksmääratud ajavahemiku jooksul teatava arvu süldade võrra telgist eemale hoiduksin. Inimese jusjurandum ehk vanne on tõsine asi, mida ei saa niisama lihtsalt murda. Et aga mainitud tingimuse täitmisest sõltus minu edasine uurimisretk, andsin ma selle kohta oma nõusoleku, jättes endale siiski võimaluse igal ajal kõike kaugelt jälgida.

'Setseerima — lahkama. Tõlk.

[2] Jurare per deos — jumalate nimel vanduma (lad. k.). Tõlk.

Sellest on umbes kümme päeva tagasi, kui Ishmael minu, alandliku teadusejüngri olukorda nähes mulle kaasa tundis ja teatavaks tegi, et vankris peitub loom, keda ta veab preeriasse kaasa kui peibutist, mille abil ta kavatseb lõksu püüda teisi loomi samast perekonnast, aga võib-olla ka samast liigist. Sellest ajast peale piirdun ma ülesandega lihtsalt elaja harjumusi jälgida ja vaatluse tulemused registrisse kända. Kui me jõuame määratud kotita, kus neid loomi rohkesti pidavat leiduma, on mul täiesti vaba voli selle eksemplari uurimiseks.»

Paul kuulas kõige sügavamas vaikuses, kuni doktor oma eriskummalise, kuid ilmeka seletusega lõpule jõudis; siis raputas uskumatu mesilastepüüdja pead ja lausus vastuseks:

«Kulla võõras, vana Ishmael on teid peadpidi õõnsa puutüve sisse toppinud, kus teie silmadest rohkem käsu ei ole kui isamesilase astlast. Ka mina tean sellest vankrist ühtteist ja võin kinnitada, et skvotler oskab toredasti luisata. Kuulge, sõber, kas te tõesti arvate, et niisugune tüdruk nagu Ellen Wade hakkaks oma aega metslooma seltsis veetma?»

«Aga mispärast mitte?» päris looduseuurija. «Nelly qn teadmishimuline neiu ja kuulab tihti meeleldi mu seletusi teaduse aarete kohta, mida ma mõnikord olen sunnitud siin kõnnumaal välja puistama. Miks ei peaks ta huvi tundma mingi looma harjumuste vastu, isegi kui see ninasarvik oleks?»

«Pidage, pidage!» lausus samasugusel kindlal toonil mesilastepüüdja, kellel ei olnud küll nii suuri teadmisi, aga kes antud küsimuses oli päris kindlasti paremini informeeritud. «Ellen on tubli ning agar tüdruk ja

teab, mida ta tahab; selles ei ole mingit kahtlust. Kuid kogu oma julgusele ja vaprusele vaatamata on ta lõpuks ikkagi ainult naine. Kui palju kordi olen ma teda näinud pisaraid valamas . ..»

«Teie olete siis Nelly tuttav?»

«Mitte sugugi. Aga ma tean, et naine on naine, ja kõik Kentucky targad raamatud kokku ei suudaks panna Ellen Wade'i üksinda kiskja loomaga ühte telki minema.»

«Mulle näib,» sõnas trapper rahulikult, «et kogu selles loos on midagi tumedat ja salapärast. Ma võin tunnistada, et rändur ei luba kellelgi oma nina sinna telki pista, ja mul on palju kindlamaid tõendeid kui need, mida kumbki

teist suudaks tuua, et vankris ei ole mingit puuri ega mets. looma. Siin seisab mu truu Hektor, pärit suguvõsast, millele looja kõikvõimas käsi on kinkinud niisama usaldusväärse nina nagu kogu tema tõule. Kui seal oleks mõni metsloom olnud, oleks peni sellest juba ammu oma isandale teada andnud.»

«Kas te tõesti tahate kõrvutada koera inimesega, brutaalsust õpetatusega, instinkti- mõistusega!» hüüdis doktor üsna ägedalt. «Öelge, palun, millisel viisil suudab üks jahikoer kindlaks määrata looma harjumusi, liiki või isegi perekonda, nagu seda teeb arukas inimene, kellele on abiks mõistus ja teadus?»

«Millisel viisil?» kordas vana metsaelanik jahedalt. «Kuulake tähelepanelikult; ja kui te usute, et mõni koolmeister suudab mõistuse teravamaks teha kui looja, märkate peagi oma suurt eksitust. Kas te ei kuule kedagi võsastikus liikumas? Juba viis minutit ragistab ta oksi. Nüüd öelge mulle, mis olevus see on.»

«Ma loodan, et mitte verejanuliste hulgast!» hüüatas doktor, kellel ikka veel Vespertilio horribilis elavalt meeles oli. «Sõbrad, teil on ju püssid! Kas ei oleks mõistlik need laskevalmis seada? Minu linnupüssile ei või eriti lootma jääda.»

«Võib-olla on tal õigus,» tähendas trapper, tõstis seepeale püssi, mis söömise ajaks kõrvale oli pandud, ja suunas toru üles õhku. «Aga öelge mulle siiski selle elaja nimi.»

«See on väljaspool kõigi maapealsete teadmiste piire! Isegi Buffon ei suudaks öelda, kas see loom on neljajalgne või kuulub ta hoopis madude

seltsi, on ta lammas või on ta tiiger!»
«Aga muidugi, sest mis on üks tola ' minu Hektori kõrval! Tule siia, kutsikas! Mis on sul selle kohta öelda, peni? Kas peame ta kinni püüdma või laseme tal ara joosta?»
Koer, kes ärevalt oma kõrvu oli liigutanud ja sellega ,kogenud trapperile teada andnud, et haistab võõra olendi lähedust, tõstis pea esikäppadelt üles ning paotas koonu, just nagu kavatsedes oma hambakontse näidata. Kuid loobunud äkki oma vaenulikust plaanist, nuhutas ta korra kergelt õhku, haigutas pikalt, raputas ennast ning heitis jälle rahulikult lesima.

[1] Vana trapper kuuleb talle tundmatus nimes ingliskeelset sõna buf-foon, mis tähendab veiderdaja, narr, pajats. Tõik.

«Noh, doktor,» sõnas trapper võiduròõmsalt, «nüüd olen ma kindel, et tihnikus ei ole ei kiskjat ega muud metslooma, ja see on väga oluline teadmine inimese jaoks, kes on liiga vana, et oma jõudu pillata, ja kes siiski puumale söödaks ei taha saada.»
Koer katkestas oma peremehe jutu valju urisemisega, kuid hoidis koonu rahulikult maas.
«See on inimene!» hüüatas trapper end püsti ajades. «See on inimene, nii tõesti kui ma oma koera tunnen. Mina ja peni räägime omavahel vähe, kuid harva juhtub, et me teineteisest aru ersaa.»
Paul Hover kargas jalule nagif välk, ja tõmmanud püssi kindlalt õlga, hüüdis ähvardavalt:
«Tule välja, kui sa sõber oled; kui aga vaenlane, ole valmis kõige halvemaks!»
«Sõber; valge mees ja loodetavasti ka kristlane,» kostis vastuseks hääl tihnikust. Samal hetkel lükati oksad kahele poole laiali ja rääkija astus võsastikust lagedale.

X PEATÜKK

Astu kõrvale, Adam, küllap siis kuuled, kuidas ta mind materdab.
Shakespeare, «Nagu teile meeldib»

On üldtuntud tõsiasi, et isegi juba kaua aega enne seda, kui Louisiana

mõõtmatud alad teist, ja nagu võib loota, viimast korda isandaid vahetasid, ei olnud see kaitsmata territoorium mingil kombel kindlustatud valgete seiklejate sissetungi vastu. Poolbarbaarsed kütid Kanadast, samasugust sorti, kuigi pisut rohkem vaimuvalgust näinud rahvas Ühendriikidest ja mestiitsid ehk segaverelised, kes pidasid end valgete hulka kuuluvaks, elasid laialipillatult mitmesuguste indiaani suguharude hulgas või hankisid endale kasinat peatoidust üksinduses, kobraste ja piisonite ehk — kasutades sealse rahva hulgas levinud nimetust — pühvlite elupaikades.

Seepärast ei olnud põrmugi imeks panna, et võõrad Lääne lõpututel kõnnumaadel vahel kokku juhtusid. Mitmesuguste märkide järgi, mida kogenematu silm ei oleks tähelegi pannud, sai piiriasukas aru kui mõni omataoline läheduses viibis, ja ta kas hoidus sellest sissetungijast eemale või lähenes talle, nii kuidas tema tunnete ja huvidega paremini sobis. Tavaliselt olid need kokkusaamised rahulikud, sest valgetel oli üks ühine vaenlane, kelle ees nad hirmu tundsid, — selle maa põlised ning võib-olla suuremate õigustega omanikud. Kuid harvad ei olnud ka niisugused juhtumid, kus kadedus ning saamahimu viisid välja kõige ägedamate kokkupõrgeteni ja alatute reetmisteni. Kähe küti kokkusaamine Ameerika kõrbes, nagu me leiame kohase olevat seda ala mõnikord kutsuda, sündis järelikult mõnevõrra umbusklikul ning ettevaatlikul viisil, just nagu lähenevad teineteisele kaks laeva kusagil piraa-

[1] Lisaks tunnustele, millega teadus määrab nende kahe liigi erinevust, võib dr. Battiuse seisukohti arvesse võttes märkida, et veel palju tähtsam on järgmine tõsiasi: piisoni liha on hõrk ning loitev, kuna pühvli liha on vaevalt söödav. (Autori märkus.)

tidest kihaval merel. Kumbki pool ei taha kõhklemisega oma nõrkust reeta, ent samal ajal ei ole kumbki ka valmis ennast siduma mõne usaldusavaldusega, millest võiks hiljem olla raske taganeda.

Umbkaudu samasugune oli ka käesoleva kohtumise iseloom. Võõras tuli aeglasel sammul ligemale, jälgides ainiti vastaspoole liigutusi ja luues endale nimme igasuguseid väikesi takistusi, et lähenemine liiga kiiresti ei sünniks. Paul teiselt poolt seisis ja klõbistas hooletult oma püssi lukuga. Uhkus ei lubanud tal näidata, et kolm meest võiksid tunda mingit kartust üheainsa inimese ees, kuid samal ajal oli ta küllalt

mõistlik, et tavalisi ettevaatusabinõusid silmas pidada. Peamist põhjust, miks mõlemad täieõiguslikud pidusöögist osavõtjad niivõrd erinevalt oma esimesse ja teise külalisse suhtusid, võis aimata viimaste täiesti erinevast välimusest.
Kui looduseuurija paistis juba kaugelt täiesti rahumeelse, et mitte öelda hajameelse inimesena, iseloomustas uustulnukat jõuline kehaehitus, rüht ja samm, mille järgi võis kohe kindlaks teha, et tegemist on sõjaväelasega.
Ta kandis peenest sinisest kalevist sõdurimütsi, mille küljes rippus määrdunud kuldtutt ja mis ta paksudesse, käharduvatesse ning pigimustadesse juustesse peaaegu ara kadus. Kaela ümber oli ta hooletult sidunud musta siidrätiku. Seljas kandis ta tumerohelist jahikuube, ääristatud kollaste narmaste ja posamentidega ', mida mõnikord võis näha piirieskadronide sõduritel. Selle alt tulid nähtavale jaki krae ja käänised, mis olid täpselt sama värvi ning samast riidest nagu ta mütski. Ta jalad olid kaitstud hirve-nahast sääristega 'ja kängitsetud harilikesse indiaani mokassiinidesse. Rikkalikult kaunistatud ning äärmiselt hirmuäratav sirge pistoda oli torgatud punasest siidist särbi vahele; teise vöö või pigem värvimata nahast rihma küljes rippusid nägusates kabuurides kaks kõige väiksemat tüüpi püstolit ja üle õla oli heidetud lühike raske vintpüss. Püssi-rohusarv ja padrunitasku asusid nende tavalisel kõhal käsivarre all. Seljas kandis ta sõduripauna hästi tuntud initsiaalidega, mis Ühendriikide valitsusele on andnud tema mõnusa ning veidra hüüdnime — Onu Sam[2].
«Ma ei tule teie juurde vaennmõtetega,» lausus võõras,

[1] P o s a m e n t — riide pealisü.sand, poort, pae! või tutt. Tõlk.
[2] Inglise keeles U n e l e S a m, mille esitähed tulenevad Ühendriikide ingliskeelsest nimest — U n i t e d S t a t e s. Tõlk.

kes oli ilmselt niivõrd harjunud relvade nägemisega, et teda see kentsakalt sõjakas poos, millega doktor Battius oli pidanud kohaseks võõrast vastu võtta, põrmugi ei kohutanud. «Ma tulen sõbrana ja mu kavatsused ning soovid ei ole teie omadega sugugi vastuolus.»
«Kuulge, võõras,» ütles Paul Hover järsult, «kas te võite jälitada mesilast sellelt lagedalt kohalt kuni metsani, mis on võib-olla tosin miili eemal?»

«Mesilane on küll niisugune lind, keda mul kunagi ei ole tulnud taga ajada,» vastas võõras muheldes, «kuigi ma omal ajal olin ka midagi linnupüüdja-taolist.»

«Seda ma arvasin!» hüüatas Paul, sirutades teisele vastu oma käe selle ehtsa vabaduse ning otsekohesusega, mis on omane Ameerika piirielanikele. «Lööme selle peale kämblad kokku. Meil ei tule iialgi tülitseda kärgede pärast, kuna te mett nii tähtsusetuks peate. Ja nüüd, kui teie kõhus leidub tühi sopp ja kui te isegi puhtast kastepiisast, mis teile juhtumisi suhu langeb, oskate mõnu tunda, siis näete siin parajat suutäit, mis kõlbab hamba alla pista. Proovige seda, võõras; ja kui olete proovinud, siis öelge mulle, kas olete söönud midagi nii maitsvat pärast seda, kui... Kui kaua te õieti asundustest ära olete olnud?»

«Mitu nädalat, ja ma kardan, et läheb veel niisama palju aega, enne kui sinna tagasi saan pöörduda. Teie pakkumise võtan aga rõõmuga vastu, sest eilsest päikesetõusust peale olen ma paastu peal olnud, ja pealegi tunnen liialt hästi piisoniküüru väärtust, et niisugust toitu maitsmata jätta.»

«Ahaa! Juba olete selle roaga tutvust teinud! Noh, sel juhul olete minust algusega ette jõudnud, aga praegu võib minu meelest siiski öelda, et oleme tasa. Ma oleksin kõige õnnelikum mees Kentucky ja Kaljumägede vahel, kui mul oleks õdus onnike kusagil põlise metsa lähedal, kus on rikkalikult õõnsaid puid, ja iga päev lõunaks niisugune küür, tarude jaoks aga koorem värskeid õlgi ja väike El . . .»

«Väike mis?» päris võõras, kelles mesilastepüüdja seltsiv ning avameelne loomus ilmselt huvi äratas.

«Miski, mis ühel päeval minu omaks saab ja mis ei puutu kellessegi teise kui ainult minusse,» vastas Paul, nokitsedes oma püssi tulekivi kallal, ja nakkas uljalt vilistama Mississipi ääres hästi tuntud lauluviisi.

Selle sissejuhatuse ajal oli võõras piisoniküüru kõrval istet võtnud ja tõsiselt selle jäänuste kallale asunud. Dok-

tor Battius aga jälgis tema liigutusi umbusaldusega, mis oli veelgi hämmastavam kui avameelse Pauli äsjane südamlik külalislahkus.

Ent looduseuurija kahtlused või pigem kartused olid tingitud hoopis teist laadi põhjustest kui mesilastepüüdja usaldus. Teda üllatas asjaolu, et võõras käsutas looma kohta, kelle liha ta parajasti sõi, tema õiget nimetust. Ja et ta ise oli esimeste hulgas tõtanud käsutama nende tõkete kõrvaldamist, mida Hispaania poliitika oli seadnud kõikide teele, kes soovisid tutvuda tema Atlandi-taguste valdustega kas siis kaubanduslikest huvidest lähtudes, või nii nagu meie doktor, hoopis kiiduvää»sema, teaduse edendamise eesmärgiga, siis ütles talle tema küllaldane praktiline mõistus, et need motiivid, mis teda ennast nii võimsalt praegusele retkele olid tõuganud, võiksid avaldada samasugust mõju ka mõnele teisele looduseuurijale. Siin peitus võimalus kardetava võistleja ilmumiseks, mis ähvar-das doktori ilma jätta vähemalt poolest õiglasest tasust kõigi tema vaevade, loobumiste ja ohtude eest. Vaadates olukorrale niisugusest seisukohast, ei ole midagi imestada, et looduseuurija sünnipäraselt vagur loomus oli mõnevõrra üles ärritatud ja et ta jälgis võõra toiminguid äärmise valvsusega, lootes niiviisi kuidagi teise kurjade kavatsuste jälile saada.

«See on tõesti väga maitsev roog,» märkis pahaaimamatu noor võõras, kelle kohta töis täie õigusega öelda, et ta oli nii noor kui ka ilus. «Emb-kumb, kas on nälg andnud lihale eriliselt hea maigu või tuleb piisonit tõega härgade perekonna parimaks esindajaks pidada.»

«Armuline härra, looduseuurijatel on kombeks, kui nad juba lihtkeele sõnu tarvitavad, nimetada selle perekonna esindajaks lehma,» lausus doktor Battius, kelles salajane umbusaldus üha kasvas. Ta köhatas enne rääkimist hääle puhtaks ja silmitses võõrast niisuguse pilguga, nagu kahevõitleja tunnistab oma relva teravikku, mida ta on valmis vastase kehasse pistma. «See võrdkuju on hoopis õigem, sest Bos, tähenduses härg, on võimetu oma sugu jätkama, ja Bos selle sõna kõige laiemas tähenduses' käib ka Vacca[2] kohta, kes on hoopis suursugusem loom.»

Selle seisukoha väljendas doktor niisuguse tooniga, mis

[1] S. o. veis. Tõlk.

[2] Vacca — lehm(lad. k.). Tõlk

pidi tunnistust andma tema valmisolekust otsekohe vaidlusse astuda,

sest ta oli kindel, et võõra teadusalased vaated lähevad tema omadest paljudes punktides lahku; ja nüüd ootas ta vastaselt lööki, et sellele siis veelgi jõulisema pistega vastu anda. Ent noor tundmatu eelistas ilmselt nautida maiusrooga, millega juhus teda niiviisi õnnekombel oli kostitanud, ega näidanud põrmugi kalduvust kaitsta oma seisukohti selles või mõnes teises keerukas küsimuses, mis nii sageli annavad teadusejüngritele põhjust vaimseks piigimurdmiseks.

«Arvan, et teil on õigus, söör,» vastas võõras äärmise ükskõiksusega, mis doktorit seda enam ärritas, et teine küsimust nii tähtsusetuks pidas. «Muidugi, teil on täiesti õigus, Vacca oleks kahtlemata parem sõna olnud.»

«Vabandage, söör, aga te käsitate mu sõnu väga ekslikult, kui arvate, et ma Bibulus americanus'e ilma paljude ja eriliste piiritlusteta lihtsalt Vacca perekonda arvan. Ja nagu te hästi teate, härra... ma peaksin küll vist doktor ütlema, sest kahtlemata on teil meediku diplom?»

«Te osutate mulle rohkem au, kui ma ara teeninud olen,» lausus võõras vahele.

«Niisiis üliõpilane! Või olete saanud õpetlase kraadi mõne teise teaduse alal?»

«Kinnitan teile, et te jälle eksite.»

«Kuulge, noormees, te pole ometi seda tähtsat, ma ütleksin isegi aukartustäratavat üritust ette võtnud, ilma et teil oleks mingit volikirja, mis annab teile õiguse sel teadusalal tegutseda ja millele toetudes te võite astuda läbikäimisse ja liitu oma kaastöötajatega ühel ning samal kasulikul tööpõllul!»

«Ma ei tea küll, mil viisil või missuguse eesmärgiga te minu plaanidesse olete tunginud,» lausus noormees punastades ja kärmesti püsti tõustes, mis näitas, kui vähe ta oma kehalisi tarbeid silmas pidas, kui puudutati tema südamele lähedasemat küsimust, «ent teie sõnad, härra, on siiski arusaamatud. See ettevõte, mida mõne teise suhtes võiks ehk õigusega kasulikuks nimetada, on mulle kalliks ning pühaks kohuseks, ja pean tunnistama, et ma ei mõista, miks mult peaks nõutama või milleks ma peaksin vajama volikirja.»

«On kombeks saanud end niisuguse dokumendiga varustada,» vastas doktor tähtsalt, «ja igal sobival juhul see esitada, et sõbralikud ja vaimsete sugulussidemetega ühen-

datud inimesed saaksid vääritud kahtlused korrapealt minema pühkida ja otsekohe mõlemaid pooli huvitavate küsimuste juurde asuda, jättes nii-öelda vestluselemendid kõrvale.»

«See on imelik nõudmine!» pomises noormees ja laskis oma pahural pilgul järjestikku kõigist kolmest juuresolijast üle libiseda, just nagu uurides, mida nad endast õieti kujutavad ja missugune on nende füüsiline jõud" Sus pistis ta käe põue ja tõi esile väikese kärbi. Uiatanud selle väärikal ilmel doktorile, jätkas võõras: «See siin tõendab teile, söör, et mul on mõningane õigus rännata maal, mis kuulub praegu Ameerika Ühendriikidale.»

«Mis võiks see olla!» hüüatas looduseuurija suurt pärgamendilehte lahti voltides. «Ohoo! Filosoof Jeffersoni' isiklik allkiri! Riigipitser! Kaasallkiri sõjaministrilt! See on ju tunnistus Duncan Uncas Middletoni nimetamise kohta suurtükiväekapteniks!»

«Kelle? Kelle?» päris trapper, kes oli kogu vestluse kestel silmitsenud võõrast pilguga, mis näis tahtvat ahnelt neelata iga ta näojoont. «Kuidas see nimi oli? Kas te ütlesite Uncas? Uncas! Oli see Uncas?»

«Niiviisi mind kutsutakse,» vastas noormees pisut kõrgilt. «See on ühe pärismaalaste pealiku nimi, mida mu onu ja ma ise uhkusega kanname, sest see on mälestus ühest ülisuurest teenest, mille osutas mu perekonnale keegi sõjamees endistes sõdades provintside vahel.»

«Uncas! Kas te ütlesite Uncas?» kordas trapper noormehele lähenedes ja lükkas kõrvale salguti terna laubale langenud mustad . juuksekiharad, ilma et oleks leidnud vähimatki vastupanu nende imestunud omaniku poolt. «Oo, mu silmad on vanaks jäänud ega ole enam nii terased nagu tol ajal, kui ma ise sõjamees olin, aga ometi tunnen poja näos ära isa jooned! Märkasin neid otsekohe, kui ta meie juurde tuli. Ent tollest ajast on mu kustuvate silmade eest nii palju asju mööda läinud, et ma ei suutnud meelde tuletada, kus ma temaga sarnast inimest olen näinud. Öelge mulle, noormees, kuidas oli teie isa nimi?»

«Ta oli Iseseisvussõja ajal Ühendriikide vägedes ohvitser ja kandis sama nime mis minagi. Mu ema venda kutsuti Duncan Uncas Heywardiks.»

[1] Jefferson, Thomas (1743—1826) — ameerika riigimees ja filosoof; aastail 1801—1809 Ameerika Ühendriikide president. Tõlk.

«Veel üks Uncas! Veel üks Uncas!» kordas trapper erutusest värisedes.

«Ja tema isa?»
«Kutsuti samuti, välja arvatud pärismaalaste pealiku nimi. Just temale ja mu vanaemale osutatigi see teene, millest ma rääkisin.»
«Ma teadsin seda! Ma teadsin seda!» hõiskas trapper väriseval häälel ja tema karm nägu tõmbles erutusest, just nagu oleksid kuuldud nimed äratanud ammu uinunud elamusi, mis olid seotud endisaja sündmustega. «Ma teadsin seda! Poeg või pojapoeg, ükspuha — sama veri ja samad näojooned! Öelge jnulle, kas see, keda Duncaniks kutsuti, ilma lisanimeta Uncas, on veel elus?»
Noormees raputas kurvalt pead.
«Ei, ta suri kõrges vanuses ja kõigi poolt austatuna. Igaüks armastas teda, ta oli õnnelik ja tegi ka teisi õnnelikuks.»
«Kõrges vanuses!» kordas trapper, heites pilgu omaenda kõhetutele, kuid veol tugevate lihastega kätele. «Nojaa, ta elas asundustes ja tundis hästi vaid sealseid tarkusi. Kuid te nägite teda ju sageli? Kas ta rääkis vahel Uncasest ja põlismetsadest?»
«Üsna sageli. Ta oli omal ajal kuninglik ohvitser, aga kui algas sõda Inglismaa ja tema kolooniate vahel, ei unustanud mu vanaisa oma sünnikohta. Ta ütles end lahti paljast nimelisest sõltuvusest ja jäi truuks oma tõelisele kodumaale; ta võitles vabaduse poolel.»
«See oli mõistlik tegu, ja mis peaasi, loomulik. Tulge, noormees, ja istuge mu kõrvale; võtke istet ja jutustage mulle, millest teie vanaisal oli kombeks rääkida, kui ta mõtted ääretutes põlislaantes ringi uitasid.»
Noormees muigas, mitte niivõrd vanamehe pealekäimise kuivõrd tema ilmse erutuse üle. Ent kui ta nägi, et mitte kellelgi ei olnud enam vähimatki vaenulikku kavatsust, nõustus ta kõhklematult.
«Jutustage aga kõik algusest lõpuni ja ilusate sõnadega trapperile ara,» lausus Paul, võttes kaunis ükskõikselt istet noore sõjamehe teisel küljel. «See on juba kord vanade kõmme, et nad armastavad endisi aegu meelde tuletada, ja ka minul ei ole midagi selle vastu, et teie juttu pealt kuulata.»
Middleton muigas jällegi, võib-olla isegi veidi pilklikult, kuid pöördus siis lahkelt trapperi poole ja hakkas jutustarna:

«See on pikk ja võib-olla küllaltki kurb lugu. Tuleb ette verevalamist, indiaanlaste hirmsaid tegusid, nende sõjapidamise

kõiki koledusi.»
«Laske aga kõigest kuulda, võõras,» ütles Paul. «Meie Kentuckys oleme niisuguste asjadega harjunud, ja ma pean ütlema, et minu arvates ei tee see põrmugi lugu halvemaks, kui selles paar skalpi võetakse.»
«Kuid ta jutustas teile ka Uncasest, eks ole tõsi?» küsis trapper uuesti, ilma et oleks tähele pannud mesilastepüüdja tühiseid vahemärkusi, mis kujutasid endast ainult nagu mingit kõrvaltegevust. «Mis ta siis tollest noormehest mõtles ja mis ta temast rääkis, kui ta muretult oma elutoas istus kõikide nende mõnususte keskel, mida asundused suudavad pakkuda?»
«Ma ei kahtle, et ta kõneles neidsamu sõnu, mida ta põlislaaneski oleks tarvitanud, kui ta oleks seisnud silm silma vastu oma sõbraga ...»
«Kutsus ta seda metslast oma sõbraks? Seda vaest, paljast, maalitud sõjameest? Ta ei olnud siis liialt uhke, et indiaanlast oma sõbraks nimetada?»
«Ta isegi uhkustas selle tutvusega, ja nagu te juba kuulsite, andis oma esimesele lapsele tema nime, mis ka tõenäoliselt põlvest põlve kõigile ta järeltulijatele pärandina edasi läheb.»
«See oli hästi tehtud! Ta talitas nagu õige mees ja kristlane! Aga tal oli ikka viisiks öelda, et delavaaril on kärmed jalad — kas ta seda ka vahel meelde tuletas?»
«Jalad olevat tal olnud just nagu aniiloobil! Tõepoolest, vanaisa kutsus teda sageli Le Cerf Agile ' — selle nime oli ta oma väleduse tõttu saanud.»
«Ja julge oli ta ning kartmatu, mis, noormees?» päris trapper edasi ja vaatas oma kaaslasele näkku, silmis mõtlik-igatsev pilk, mis näitas, mäherdusi rõõmu ta tundis, kuulates kiidusõnu inimese kohla, keda ta ilmselt oli kunagi hellalt armastanud.
«Vapper nagu puhastverd hagijas! Ei mingit hirmu! Uncast ja ta isa, keda tema tarkuse tõttu Suureks Maoks kutsuti, tõi vanaisa alati kangelaslikkuse ning püsivuse eeskujuks.»
«Ta hindas neid õiglaselt, täiesti õiglaselt! Ustavamaid

' Le cerf agile (loe: lo serf a^{v}žil)—väle hirv (prantsuse k.). Tõlk.

mehi poleks võinud leida ühegi suguharu ega ühegi rahva hulgast, olgu nende nahavärv missugune tahes. Ma näen, teie vanaisa oli õiglane mees, ja ta on täitnud oma kõhust ka järeltulijate suhtes. Ta elas seal mägede keskel üle ohtlikke aegu ja tuli oma osaga suursuguselt toime. Öelge mulle, noormees — õieti peaksin ma teid kutsuma ohvitseriks, sest ohvitser te ju olete —, kas see on kõik, mis ta teile rääkis?»

«Muidugi mitte; nagu ma juba ütlesin, oli see pikk ning kõhutav lugu, täis põrutavaid sündmusi, ja niihästi mu vanaisa kui ka vanaema . ..»

«Ojaa!» hüüatas trapper ning viipas käega, kusjuures ta nägu elustasid mälestused, mida see nimi esile kutsus. «Alice, nii vist kutsuti teda! Elsie või Alice; see on üks ja sama. lõbus ning vallatu oli ta õnnelikuna, kurvastuse puhul aga nii õrnake ja valas ohtrasti pisaraid. Tema juus oli läikiv ning kollane nagu noore hirve karv, ja nahk klaarim kõige selgemast veest, mis ülalt kaljurünkalt alla niriseb. Mäletan teda! Mäletan teda väga hästi!»

Noormees tõmbas huuled, veidi vingu ja silmitses trappe-rit niisuguse näoga, nagu tahaks ta öelda, et tema mälestused oma auväärsest ning austatud vanaemast küll säärased ei olnud. Kuid nähtavasti ei pidanud ta vajalikuks seda sõnades välja öelda ja lausus ainult:

«Nad mõlemad säilitasid läbielatud ohtudest liiga elavaid muljeid, et nii kergesti oma kaaskannatajaid unustada.»

Trapper viis pilgu kõrvale ja näis mingi sügavalt loomupärase tundega võitlust pidavat. Siis pöördus ta jälle kaas-lase poole, kuigi tema ausad silmad nüüd enam endise varjamatu erutusega noormehele näkku ei vaadanud, ja jätkas pärimist:

«Kas ta jutustas teile neist kõigist? Olid nad kõik punanahad peale tema enda ja Munro tütarde?»

«Ei. Nende hulgas oli keegi valge, delavaaride sõber. Ta oli Inglise armee luuraja, kuid pärit siinseist provintsidest.»

«Küllap mõni purjufav, kasutu hulkur nagu enamik tema värvi mehi, kes metslastega koos elavad, eks ole?»

«Vanamees, teie hallid juuksed peaksid teid hoiatama laimu eest. Mees, kellest ma teile kõnelen, oli äärmiselt lihtsa loomuga, kuid kuldaväärt inimene. Vastupidi suuremale osale ringirändavaile piiriasukaile ühendas ta' endas kähe rahva parimad, mitte aga

halvimad omadused.

Ta oli inimene, kes oli varustatud kõige väärtuslikuma ja vahest ka kõige haruldasema loomuandega — oskusega hea ja kurja vahel vahet teha. Tema voorused tulenesid ta lihtsatest harjumustest. Sedasama võiks öelda ka tema eelarvamuste kohta. Vapruse poolest oli ta oma punanahaliste kaaslasteea võrdne, sõjakunstis aga ületas neid, sest oli paremat õppust saanud. Ühesõnaga, la oli «inimloomuse tüve õilis võsu. mis kunagi ei suutnud oma tõelisele kõrgusele ning tähtsusele välja iõuda sel lihtsal põhjusel, et kasvas metsapõues». Just niisugused, vana trapper, olid mu vaari enda sõnad, kui ta kõneles sellest mehest, keda teie nii kasutuna ette kujutate.»
Sellal kui võõras üllameelsele noorukile omase tulisusega neid sõnu lausus, ei tõstnud trapper kordagi silmi. Ta silitas ja katsus koera kõrvu, näppis sõrmedega oma käredat rüüd ja avas ning sulges oma püssi .süütepanni niivõrd värisevate kätega, et näis, nagu ei oleks need üldsegi kõlblikud relva käsitsema. Kui noormees oma jutuga lõpule oli jõudnud, ütles trapper kähedal häälel:
«Teie vanaisa ei olnud seda valget meest siis sootuks unustanud?»
«Kaugel sellest: kolm meie hulgast isegi kannavad selle luuraja nime.»
«Selle luuraja nime, kas nii te ütlesite?» hüüatas vanamees võpatades. «Kuidas! Seife üksildase, harimatu küti nime! Kas siis niisugused tähtsad ja rikkad, kõrgesti austatud, ja mis kõige parem, õiglased inimesed kannavad kõhe päriselt tema nime? Tema tõelist nime?»
«Seda nime kannavad minu vend ja kaks mu onupoega, ehkki ma ei tea, kas nad teie kütvat hinnangut väärivad või mitte.»
«Kas te mõtlete tema tõelist nime, kirjutatud täpselt samade tähtedega, alguses N ia lõpus L[1]?»
«Just sedasama,» vastas noormees naeratades. «Ei, me ei ole midagi unustanud, mis temale kuulus. Praegu on mul kaasas koer, kes kusagil siin lähedal hirve jälitab. Ta on pärit samast hagijast, kelle see luuraja hiljem oma sõpradele kingituseks saatis ja kes põlvnes samast suguvõsast, kust ta endalegi jahiseltsilisi valis. Tervel Ühendriikide maa-alal ei ole leida paremat tõugu, kelle nina ja jalad nii usaldusväärsed oleksid.»
[1] S. o. Nathaniel, mille lühendkujuks on Natty. Tõlk.

«Hektor!» lausus vanamees oma koerale niisugusel toonil, nagu oleks ta lapsega kõnelnud, püüdes ühtlasi maha suruda erutust, mis teda peaaegu lämmatama kippus. «Kas sa kuuled, kutsikas! Sul on siin preerias veresugulane! ... Nimi… Ei, see on imeline . .. väga imeline!»

Enam ei pidanud ta vastu. Vallatuna ebatavalistest ning harukordsetest tunnetest ja virgutatuna helladest ning kaua uinunud mälestustest, mis nii kummmaliselt ning ootamatult ellu ärkasid, suutis trapper end vaevu veel niipalju talitseda, et lausus õõnsal ning ebaloomulikul häälel: «Noormees, see luuraja olen mina; kunagi olin sõjamees, nüüd armetu trapper.» Nende sõnade juures hakkasid pisarad, mis purskusid ammu kuivanud lätetest, üle ta närtsinud põskede valguma. Vanamees langetas näo põlvedele, kattis selle sündsalt oma põdranahast rüüga ja nuuksus valjusti.

See vaatepilt erutas sügavasti kõiki tema kaaslasi. Paui Hover oli lausa neelanud iga sõna, mis kummagi kõneleja huulilt langes, ja tema tunded pidasid sammu selle kahe-kõne üha suureneva põnevusega. Harjumatu niisuguste kummaliste elamustega, pööras ta oma nägu sinna ja tänna ega osanud midagi peale hakata. Kui ta aga vanamehe pisaraid märkas ning nuukseid kuulis, kargas ta jalule, haaras külalisel raevukalt kõrist ja päris aru, mis õigusega ta tema elatanud seltsilise nutma pani. Kuid samal hetkel taipas ta, mis tegelikult-.oli sündinud, ja laskis oma vastase lahti. Et oma rõõmu kuidagi välja valada, haaras ta käega doktori juustest, mis paljastasid otsekohe oma kunstliku loomuse, takerdudes Pauli sõrmede vahele ja jättes loodusteadlase valge ning läikiva kuru ilma igasugusest soojemast kattest, kui seda oli paljas nahk.

«Mida teie, härra Putukakorjaja, sellest asjast arvate?» hõiskas ta valju häälega. «Raske oli, aga üles leiti selle isevärki mesilase urg!»

«See on tähelepanuväärne! Imekspandav! Meeltülendav!» vastas looduseuurija kähedal häälel ja vajutas lahkelt silmi pilgutades paruka taas endale pähe. «See on harukordne ja kiiduväärt! Kuigi ma ei kahtle, et kõik toimus põhjuste ja tagajärgede täpse korra kohaselt.»

Selle äkilise tundepuhanguga vaibus aga otsekohe üldine erutus ja kõik kolm nihkusid trapperile lähemale. Nii eaka inimese pisarad äratasid

neis aukartust.
131

«See peab küll õige olema, sest kuidas muidu võiks ta nii hästi teada lugu, mis väljaspool minu perekonda vähestele tuntud on,» tähendas lõpuks noor kapten, pühkides varjamatult silmist pisaraid, ilma et oleks häbenenud oma meeleliigutust näidata.
«Muidugi õige!» kajas vastuseks Pauli hääl. «Kui te aga vajate veel mingeid tõendeid, siis olen valmis kõike vandega kinnitama! Mina tean, et iga sõna sellest jutust on püha tõde!»
«Ja meie pidasime teda juba ammu surnuks!» jätkas sõjamees. «Minu vanaisa elas auväärse eani, ja ometi arvas end temast noorema olevat,»
«Ega seda juhtu kuigi tihti, et noored niiviisi vanade nõrkust pealt näevad!» tähendas trapper pead tõstes ja rahulikult ning väärikalt enda ümber vaadates. «Kui ma veel ikka siin ilmas rändan, siis on see Looja tahe, kes mind oma varjatud plaanide kohaselt on nii kauaks maailma jätnud, et mu silmad on näha saanud kaheksatküm-mend pikka ning vaevarikast aastat. Et ma seesama mees olen, kellest te rääkisite, selles ei pruugi te sugugi kahelda, sest miks peaksin niisuguse labase valega hauda minema!»
«Ma ei kahtle selles põrmugi; imestan ainult, et see nii on! Kuid ometi, mispärast näen ma teid, mu vanemate auväärne ning hindamatu sõber, nendel ohtlikel kõnnumaa--del ringi liikumas, nii kaugel kõigist mõnusustest, mida võib asustatud paikkondades leida?»
«Ma tulin nendele tasandikele selleks, et mitte enam kuulda kirvelööke; sest siia ei tule küll iial ükski puuraiuja. Kuid sama võin ma teilt küsida. Kas olete nende hulgast, keda Ühendriigid on saatnud oma uutele ostu-maadele, et vaadata, mis see kaup ka väärt on?»
«Ei ole. Lewis liigub ülesjõge sadu miile siit eemal. Mind tõid siia isiklikud asjad.»
«Ei ole sugugi imeks panna, kui mõnd jahimeest, kelle jõud ja nägemine viletsaks on jäänud, kobraste elupaikade lähedal võib leida neile lõkse üles seadmas ja mitte püssi käsutamas nagu varem, kuid on üpris kummaline, et nii noor ja nii varakas mees, kel pealegi on Suure Isa antud tunnistus, rändab ringi keset preeriaid, ilma et tal isegi tentsikut kaasas oleks.»
«Te peaksite mu põhjusi küllaldaseks, kui neid teaksite, ja te saate nad

ka teada, kui olete valmis mu jutustust
132
kuulama. Mulle näib, et te olete kõik ausad mehed ja pigem valmis aitama kui reetma inimest, kes peab silmas õilsaid eesmärke.»
«Tulge siis ja pajatage meile, kui teil selleks mahti on »
lausus trapper istet võttes ja noormehele märku andes sama teha.
Viimane võttis pakkumise meeleldi vastu ja kui ka Paul ja doktor end mõnusasti kuulama olid seadnud alustas noor sõjamees jutustust nendest iseäralikest põhjustest, mis teda nii kaugele siia tühjale maale olid toonud.

XI PEATÜKK

Nii sompus taevast selgendab vaid torm. Shakespeare, «Kuningas John»
Vahepeal jätkasid usinad ning tagasipöördumatud tunnid oma kulgu. Kogu päeva paksude udupilvedega võidelnud päike laskus aeglaselt selgele taevavöödile ja vajus siis uhke lõõmavpunase helgiga hämarate kõnnumaade rüppe just nagu ookeani voogudesse. Preeriate metsikuil rohumaadel toituvad suured loomakarjad kadusid pikkamööda pimedusse ja lõpututes parvedes lendavad veelin-nud, kes oma tavalisel iga-aastasel rännul põhjakaare neitsilike järvede juurest Mehhiko lahe aarde teel olid, ei lehvitanud enam tiibadega õhku, mis nüüd udust ja kastest oli küllastatud. Lõpuks laskusid öised varjud alla kaljurünkale ja laotasid pimedusliniku juba niigi süngete maastikuvormide üle.
Kui päevavalgus kustuma hakkas, kogus Esther nooremad lapsed enda ümber, võttis istet oma saaretaolise kind-luse ühel eenduval nukil ning jäi kannatlikult jahimeeste tagasitulekut ootama. Ellen Wade seisis veidi eemal: ta näis nimme hoiduvat pisut kõrvale sellest ootusärevast ringist, just nagu soovides rõhutada erinevust enda ja teiste vahel.
«Su onu, Neil, on vilets plaanitseja, ja selleks ta ka igavesti jääb,» tähendas ema, pärast seda kui vestluses, mis päevaste toimingute ümber keerles, oli tekkinud pikem vaheaeg. «Üleüldse võimetu midagi mõtlema või ette nägema on see Ishmael Bush! Siin ta logeles selle kalju ümber ringi päevatõusust kuni lõunani ega teinud midagi muud, kui aina plaanitses, plaanitses ja plaanitses. Ometi on tal käsutada seitse kõige toredamat poissi, mäherdusi iial üks naine mehele on kinkinud. Ja mis on nüüd

tulemus? Näe, öö võtab juba võimust, aga vajalikud toimetused on tal ikka veel tegemata.»
«Muidugi ei ole see mõistlik, tädi,» vastas Ellen ja tema

hajameelne ilme tõendas, et ta ise ei teagi, mis ta räägib. «Oma poegadele annab ta sellega väga halba eeskuju.»
«Etskae mul ninatarka! Kes on sind kohtumõistjaks pannud endast vanemate ja pealegi kõrgemate inimeste üle? Ma tahaksin näha, kas tervel sellel piirimaal leidub niisugust meest, kes oma lastele väärikamat eeskuju annab kui seesama Ishmael Bush. Näita mulle, kui see on sinu võimuses, preili Vigadeotsija, aga mitte vigade parandaja, mõni niisugune trobikond poisse, kes tarbe korral kärmemini suudaksid metsa põlluks teha kui minu pojad! Olgu küll, et mul endal ehk ei sobiks seda ütelda. Või tead sa mõnda niitjat, kes oma mehi paremini läbi nisupõllu juhtida oskab ja puhtama kõrretüüka enda järele jätab kui mu oma tubli mees? Aga kui isa on ta niisama helde nagu mõni tähtis isand: pruugib ta poegadel vaid nimetada kohta, kus neile meeldiks elama asuda, ja ta annab neile kohe terve suure mõisa ega nõua paberite eest mitte mingisugust tasu.»
Skvotteri naine lõpetas oma jutu õõnsa pilkliku naeru saatel ja sellele kostis vastukaja mitme noore järeleaimaja suust, keda ta kasvatas samasuguse muretu ning ohjeldamatu elu jaoks, millist ta isegi elas. Kuid kõigile ohtudele ja ootamatustele vaatamata ei puudunud sellel elul siiski salajased võlud.
«Hei, vana lister!» kõlas alt tasandikult tema abikaasa hästi tuntud hääl. «Teie muudkui lööte seal ülal lulli, samal ajal kui meie teile hirve- ja*pühvliliha muretseme! Tule aga'alla, vanamoor, kogu oma lastekarjaga ja 'aita meil liha üles künda! No mis lustipidu te seal peate! Tule alla, tule alla, poisid on juba kõhale jõudnud ja meil jätkub siin tööd ka siis, kui teid kaks korda nii palju oleks!»
Ishmaelil ei oleks pooltki vaja olnud nii väga kopse pingutada, et oma häält kuuldavaks teha, sest vaevalt oli ta lausunud oma naise nime, kui kogu kükitav trobikond ühekorraga jalule kargas ja üksteisest üle rübeldes ohtlikke kaliulõhesid mööda ohjeldamatu kärsitusega alla tormas. Esther järgnes õrna tüdrukutejõugule mõõdukamal sammul, ja ka Ellen ei pidanud mõistlikuks või pigem sündsaks maha jääda. Niisiis oli varsti terve pere kogune-nud lagedale tasandikule kantsi jalamil.

Siin leiti eest skvotter, kes vaarus toreda rammusa isahirve raskuse all, ja tema kõrval paar nooremat poega. Peagi ilmus nähtavale Abiram ja lühikese aja jooksul jõu-

135

dis kohale enamik kütte, tulles küll üksikult, küll paariviisi, igaühel oma uljuse tõendina kaasas mingi jahisaak.

«Punanahkadest on tasandik vähemalt täna õhtul puhas,» sõnas Ishmael, kui sagin, mille tema ilmumine esile kutsus, pisut oli vaibunud. «Ma olen preerias palju pikki miile maha kõmpinud ja võin öelda, et indiaani mokassiinide jälgi ma tunnen. Nõndaks, vanamoor, küpseta meile mõned tükid liha, ja siis on aeg minna päeva-väsimust välja puhkama.»

«Mina ei või küll sugugi vanduda, et ühtki metslast läheduses ei ole,» lausus Abiram. «Ka mina tean midagi punanaha jälgedest, ja kui mu silmanägemine vähemaks ei ole jäänud, siis võiksin julgesti vanduda, et indiaanlased ei ole siit kaugel. Aga ootame ara, kuni Asa tagasi jõuab. Ta läks mööda sellest kõhast, kus ma neid märke tähele panin, ja küll poiss niisugustest asjadest ka juba midagi teab.»

«Jaa, see poiss teab mõnest asjast liigagi palju,» lausus Ishmael süngelt. «Oleks parem, kui ta mõtleks, et ta vähem teab. Aga mis meil sellest, Hetty, kui ka kõik siuu suguharud lääne pool Suurt jõge rneist ainult miili kau-gusel oleksid! Nad saaksid tunda, et ei ole kuigi kerge ronida kaljule, mida kaitsevad kümme julget meest.»

«Ütle juba kohe kaksteist, Ishmael, kindlasti kaksteist!» kisas vahele tema riiakas elukaasfane. «Sest kui su sõpra, seda putukapüüdjat ja liblikakorjajat, meheks võib pidada, siis võta mind juba kahe eest arvesse. Kuuli- ja haavlipüssiga oskan ma temast paremini ümber käia, vahvusest aga ei maksa rääkidagi! Aastane õhvake, kelle need hiili

vad saatanad, tetoonid, meilt ara varastasid, oli meie hulgas kõige suurem argpüks, ja kõhe tema järel tuleb su napakas doktor. Oh, Ishmael, harva saad sa hakkama korraliku kaubaga, nii et sa kaotajaks pooleks ei jää, aga et sa selle mehega ühte oled heitnud, see on minu arvamist mööda veel kõige halvem tehing! Suudad sa endale ette kujutada? See vennike käskis mul tõmbeplaastri suu ümber panna, sel ajal kui ma hoopis jalavalu kaebasin!»

«Väga kahju, lister, et sa selle nõuande järgi ei talitanud,» vastas ta

elukaaslane jahedalt. «Minu arvates oleks sulle sellest palju käsu olnud. Aga kuulge, poisid, kui Abiramil.äkki õigus on ja indiaanlased tõesti läheduses, siis võib juhtuda niisugune lugu, et meil tuleb kiiresti kalju otsa ronida ja oma õhtusöök kõige täiega maha jätta. Nii
736
et viime parem jahisaagi ara kindlasse kohta ja doktori retseptidest kõneleme siis, kui meil midagi paremat teha ei ole.»

Sellele nõuandele järgneti kohe ja mõne minutiga oli kogu pere oma kaitsetust asupaigast üles kaljurünkale ümber kolinud. Siin hakkas Esther kähku askeldama, töötades ning tõreldes võrdse usinusega, kuni õhtusöök valmis oli, ja siis kutsus ta oma kaasa sööma, kusjuures ta hääl oli niisama kõlav nagu imaamil[1], kui see usklikele mõnd tähtsamat kohustust meelde tuletab.

Kui igaüks aurava liharoa ümber oma tavalise köha sisse oli võtnud, näitas skvotter teistele eeskuju ja lõikas endale tüki isuäratavat hirvepraad!, mis oli valmistatud niisama oskuslikult nagu piisoniküürgi; ka siin oli püütud selle õiget maitset pigem tugevdada kui varjata.

Maalikunstnik oleks nüüd meelsasti juhust käsutanud, et seda omapärast kõnnustseerii lõuendile kända. Lugejal on muidugi meeles, et Ishmaeli kants üksikuna kõrgel sakilisel kaljurünkal paiknes ning peaaegu ligipääsmatu oli. Selle kõrgendiku keskel heledasti leegitsev lõke, mille ümber toimekas salkkond kobaras koos istus, muutis paiga mingiks kõrgeks Faroseks[2], mis oli paigutatud kõnnumaade keskele, et see nendel mõõtmatutel avarustel rändavaile seiklejaile teed valgustaks. Loitva leegi kuma langes ühelt päevitunud näolt teisele, tuues esile väga erisuguseid ilmeid, alates laste süütust lihtsameelsusest, millesse nende poolbarbaarse elulaadi tulemusena segunes teatavat metsikust, kuni tuima ning kõigutamatu ükskõiksuseni, mis skvotteri näojoontel lasus, kui ta ärritat-ud ei olnud. Vahetevahel lõõtsus tuulepuhang söed lõkkele, ja kui siis hele valgus üles loitis, võis veidi eemal ning kõr-gemal keset sünget hämarust näha väikest üksikut telki otsekui õhus rippumas. Ümberringi aga oli kõik, nagu sellel tunnil tavaline, läbitungimatusse pimedusse mähitud.

«Imelik, et Asal on tahtmist nii hilja veel väljas hulkuda,» tähendas Esther pahuralt. «Kui kõik on lõpetatud ja ara koristatud, siis ilmub ta

lagedale, näljane nagu käru pärast talveuinakut, ja nõuab urisedes oma söögipoolist. Tema kõht on niisama täpne nagu kõige parem kell Kentuckys, ja harva on seda vaja üles keerata, et ta

[1] I m a a m — muhamedi usu vaimulik. Tõlk.

[2] F a r o s — saar Niiluse suudmes, III sajandil e. m. a. ehitatud tuletorniga. Tõlk.

õiget aega näitaks, olgu see siis päeval või öösel. Asa on kõhutav õgija, kui pisut rahmeldamist ta näljaseks on teinud.»

Ishmael vaatas karmi pilguga oma vaikivate poegade ringi, just nagu selleks, et näha, kas keegi nende hulgast söandab puuduva süüdlase kaitseks midagi öelda. Ent kuna praegu ei olnud mingeid erilisi asjaolusid nende roidunud meeli virgutamas, näis väljaastumine tõrksa venna kaitseks neile liialt suure pingutusena. Abiram aga, kes leppimisest peale tundis või vähemalt teeskles suuremeelset poolehoidu oma hiljutise vihamehe vastu, pidas kohaseks ilmutada rahutust, mida teiste juures sugugi märgata ei olnud.

«On hästi, kui poiss tetoonide kätte ei ole sattunud,» pomises ta. «Mul oleks väga kahju, kui Asa, kes nii vahvuselt kui ka osavuselt on üks kangemaid meie hulgast, nende punaste saatanate võimusesse langeb.»

«Hoolitse iseenda eest, Abiram, ja hoia oma keel hammaste taga, kui sa oskad teda kasutada ainult selleks, et naisele ja tüdrukutele hirmu nahka ajada. Näe, Ellen Wade on juba näost täitsa valge: küllap talle täna needsamad indiaanlased silma hakkasidki, kui ma pidin temaga kõnelema püssi läbi, sest et mu hääl tema kõrvu ei ulatunud. Kuidas sellega on, Neil? Sa ei ole meile põhjust öelnud, mis sind nõnda kurdiks tegi.»

Elleni põsed muutsid niisama äkitselt värvi, nagu oli sähvatanud skvotteri püss asja mainitud juhtumi puhul. Hõõguv puna kattis üleni ta näo ja andis isegi kaelale ilusa tervisliku jume. Kohmetult laskis tütarlaps pea longu, kuid ei pidanud nähtavasti tarvilikuks midagi vastata.

Ishmael, liialt pikatoimeline selle kõneaine jätkamiseks ' või lihtsalt rahul oma äsjase tabava vihjega, tõusis kaljunukilt püsti, sirutas oma võimsat kogu just nagu mõni hästi toidetud ning rasvunud härg ja teatas, et kavatseb magama heita. Inimtõu hulgas, kes peamiselt

selleks elas, et oma loomulikke tarbeid rahuldada, pidi niisugune aval- . dus ainult heakskiitu leidma. Kõik kadusid üksteise järel ning otsisid üles oma kõva aseme, ja veidi aja pärast, kui nooremad lapsed magama olid sõideldud, oli ainult Esther üksipäini lagedale kaljurünkale istuma jäänud, arvestamata tavalist tunnimeest, kes all vahti pidas. Missuguseid vähem hinnatavaid omadusi rändav eluviis

selles harimatus naises ka oli kujundanud, tema naiseloomuse põhielemendil olid igatahes liiga sügavad juured, et seda kunagi oleks saanud täielikult välja kiskuda. Võimukale, et mitte öelda taltsutamatule tundelaadile vastavalt olid ta kired keevalised ja neid oli raske vaos hoida. Aga kuigi ta sageli käidus kuritarvitama oma seisundi juhuslikke eelisõigusi, ei kustunud ta südames kunagi armastus oma järglaste vastu, ehkki see tihtipeale oli suikunud. Asa kauane äraolek tegi teda rahutuks. Ta oli ise küll kartmatu ega oleks hetkekski kõhelnud, kui tal enda pärast vaja oleks olnud üksinda sellesse tumedasse põhjatusse minna, kuhu ta nüüd igatsevate silmadega vahtis, kuid vaigistamatule tundele alistudes hakkas tema toimekas kujutlusvõime esile manama mitmesuguseid hädaohte, mis ta poega varitseda võisid. Võib-olla on Asa tõesti, nagu Abiram oli vihjanud, mõne.siin läheduses pühvleid küttiva suguharu kätte vangi langenud, või on temaga mõni veelgi kõhutavam õnnetus juhtunud. Niiviisi mõtles ema, ja vaikus ning pimedus panid ta südamehääle veelgi valjemini kõlama.

Erutatud nendest mõttemõlgutustest, mis ei lasknud magamisele mõeldagi, jäi Esther oma valvepostile edasi, kuulatades niisuguse meelteteravusega, mida loomadel, kes arukuse redelil temast mõned astmed allpool seisavad, instinktiks nimetatakse, iga kõige väiksematki sahinat, mis võis sammude lähenemist kuulutada. Lõpuks näisid ta soovid täituvat, sest oli selgesti kuulda kauaoodatud helisid ja peagi silmas ta kaljurünka jalamil ka ähmast kogu.

«Noh, Asa, sa oled täiesti ära teeninud, et sind sellel neetud ööl paljale maapinnale lesima jäetaks!» alustas ema torisedes, sest ta tunded võtsid äkki teise pöörde — asjaolu, mis sugugi ei üllata neid, kes inimloomust mitmekesistavaid vasturääkivusi uurivad. «Ja ma soovin, et su ase hästi kõva oleks! Hei, Abner! Abner! Kuuled sa, Abner! Oled magama jäänud või? Vaata et sa kedagi sisse ei lase, enne kui ma alla tulen!

Ma tahan teada, kes seal julgeb rahulikku ja ausat perekonda nii hilja öösel segada.»
«Naine!» kõlas hääl, millele hõikaja püüdis anda ähvardavat tooni, kuigi ta samal ajal võimalike tagajärgede pärast ilmselt mõningat kartust tundis. «Naine, ma keelan teil seaduse nimel mõnda põrgulikku viskeriista alla heita! Ma olen vaba kodanik, mul on kahe ülikooli diplom,
139
ja ma nõuan oma õiguste austamist. Hoiduge kuritahtlike plaanide, juhusliku või ettekavatsetud tapmise eest! See olen mina — teie amicus ', teie sõber ja rännukaaslane, doktor Obed Battius.»
«Kes?» päris Esther niisugusel häälel, mis vaevu ta sõnad alla ärevalt ootava kuulaja kõrvu kandis. «Kas sa siis ei olegi Asa?»
«Ei, ma pole Asa, pole ka Absalom ega ükski-teine heebrea vürst, vaid Obed, nende kõikide juur ja tüvi. Naine, ma iu ütlesin teile, et te lasete siin oodata inimesel, kellel on õigus vabalt sisse pääseda ja austava vastuvõtu osa-liseks saada! Kas te peate mind mõneks Amphibia[2] klassi kuuluvaks loomaks ja arvate, et võin oma kopsudega mängida nagu sepo lõõtsaga?»
Looduseuurija oleks veel kaua võinud ilma soovitud tulemusteta oma kopse pingutada, kui Esther tema ainuke kuulaja oleks olnud. Pettunud ning sügavasti mures, oli naine ara oma asemele läinud ja mingist lootusetust ükskõiksusest haaratuna seadis end nüüd magama. Abneri aga, kes all valvet pidas, oli see kära üpris kahtlasest sei-sundist üles virgutanud; ja kui ta niivõrd oli toibunud, et hääle järgi tohtri ara tundis, laskis ta viimase kõhe sisse. Erakordse kannatamatusega tõttas doktor Battius läbi kitsa sissepääsu ja hakkas juba järsku nõlva mööda üles ronima, kui ta äkki pilgu valvifrile heitis, seisma, jäi ja niisugusel toonil, mis pidi mõjukalt hoiatav olema, viimasele tähendas:
«Abner, sinu juures tulevad ilmsiks kardetavad somnolentsuse[3] sümptoomid.- See nähtub küllaldase selgusega kalduvusest haigutamisele ja võib hädaohtlikuks saada mitte ainult sulle endale, vaid ka kogu su isa perekonnale.»
«Eksite väga rängalt, doktor Battius,» vastas noormees ja haigutas ise otsekui laisk lõvi. «Kogu mu kehal ei ole ühtki sümptoomi, nagu te seda kutsute, jäämis isasse ning lastesse puutub, siis minu arvates on

neil tuulerõuged ja leetrid ;uba üsna hulk aega tagasi korralikult läbi tehtud.» Rahuldunud oma lühikese manitsusega, oli looduseuurija juba poolde mäkke roninud, enne kui pikatoimeline Abner enda õigustamisega lõpule jõudis, üleval arvas Obed kind-

<> A m i c u s — sõber (lad. k.). Tõlk.
* A m p h i b i a — kahepaiksed (lad. k.). Tõlk.
[s] S o m n o l e n t s u s — unisus. Tõik.

lasti kohtavat Estherit, kelle väledat keelt ta sageli üpris kurjasti tunda oli saanud ja selle ees liialt aukartust tundis, et seesuguste rünnakute kordumist soovida. Kuid lugeja võib juba ette aimata, et looduseuurijat ootas meeldiv pettumus. Kikivarvul astudes ja vargsi üle õla tagasi vaadates, just nagu oleks ta sõnavalingust veel midagi kõhutavamat kartnud, liikus doktor paiga poole, mis magamiskohtade jaotamisel temale oli määratud.

Kuid selle asemel et puhkama heita, jäi auväärne looduseuurija istuma ja mõtisklema kõige üle, mis ta päeva jooksul oli kuulnud ja näinud, kuni rahutu visklemine ja pomin tema lähima naabri Estheri hütis talle .teada andis, et naine veel ärkvel on. Doktor taipas otsekohe, et enne kui ta oma kavatsuse täide saab viia, peab ta midagi ette võtma selle emase Kerberose ' rahustamiseks, ja nii vastumeelt kui talle ka oli naise vaheda keelega tegemist teha,, pidi ta paratamatult kõnelust alustama.

«Nagu näha, ei magagi te veel, mu armas auväärne missis Bush,» lausus ta, kavatsedes alustada oma ravi plaastriga, mis oli tavaliselt hästi mõjunud, «Ilmselt häirib miski teie rahu, mu võrratu perenaine. Võin ma ehk teie kannatusi millegagi leevendada?»

«Mida te tahate siis mulle anda?» torises Esther. «Mõnda plaastrit, mis mind magama paneb?»

«Pigem juba kataplasmat[2]. Aga kui teid vaevavad valud, võin teile anda ka südametilku, mis minu hea konjakiga segatult teid otsekohe rahustavad, kui mul materia medica'st[3] kas või pisutki aimu on.»

Nagu doktor väga hästi teadis, oli ta Estheri nõrka kohta tabanud, ja kuna tal mingit kahtlust ei olnud, et tema ravim on täiesti vastuvõetav, 'asus ta otsekohe seda valmistama. Kui ta siis perenaisele täit rohuklaasi pakkus, võeti see näpsakalt ning tõredalt vastu, kuid tühjendati niisuguse kergusega, mis selgesti näitas, kui meelepärane

see rohi oli. Naine pomises mõned tänusõnad ja tema tohterdaja võttis vaikselt istet, et annuse mõju ara oodata. Vähem kui poole tunni pärast muutus Estheri hingamine nii sügavaks, ja nagu doktor ise oleks öelnud, nii ebatavaliselt regulaarseks, et viimane oleks võinud selles põhjust

[1] Kerberos — põrgukoer kreeka mütoloogias. Tõlk.
[2] Kataplasma — puderhautis. Tõlk.
' Materia medica — arstimiskunst (lad. k.). Tõlk.

näha oma retsepti kahtlustamiseks, kui ta mitte poleks teadnud, et see uus somnolentsuse juhtum tuleb lihtsalt kirjutada konjakile lisatud tugeva oopiumiannuse arvele. Selle rahutu naise magamajäämisega saabus üldine sügav vaikus.

Nüüd arvas doktor Battius sobivaks üles tõusta ja vaikselt ning ettevaatlikult nagu öine röövel oma hütist või pigem kuudist, sest mingit paremat nime see ei väärinud, ligilähedaste magamispaikade poole hiilida. Siin seisatas ta viivuks, et veenduda, kas kõik ta naabrid on sügavasse unne vajunud. Niipea kui ta sellele tähtsale asjaolule kin-nitust oli leidnud, ei viivitanud ta enam kauern, vaid hakkas kõhe mööda järsku nõlva kaljurünka tipule ronima. Ehkki ta liikus küllalt ettevaatlikult, ei olnud tema sammud siiski päris käratud. Kui ta oma ürituse kordamineku puhul juba endale mõttes õnne soovis ja parajasti tahtis jala kõige kõrgemale kaljuriukile asetada, haaras kellegi käsi teda kuuehõlmast. See avaldas talle niisugust mõju,

et ta ei saanud enam sammugi paigast, just nagu oleks Ishmael Bushi enda vägilaslik jõud ta maa külge kinni naelutanud.

«Kas selles telgis on keegi haigeks jäänud,» sosistas mahe hääl ta kõrva ääres, «et doktor Battius on kutsutud nii hilisel tunnil seda külastama?»

Alles siis, kui looduseuurija süda jälle oma kohale tagasi oli pöördunud pärast äkilist retke saapasäärde — nõnda oleks arvatavasti anatoomiaga vähem tuttav inimene kirjeldanud seda erakordset tunnet, mida ta selle ootamatu kohtumise puhul koges —, söandas ta

küsimusele vastata, kusjuures ta nii hirmu kui ka ettevaatuse tõttu oma hääle samuti sosinaks tasandas.
«Mu kallis Nelly! Kui rõõmus ma olen, et see oled sina, aga mitte keegi teine. Tasa, mu laps, tasa! Peaks Ishmael meie plaanidest teada saama, heidaks ta silmapilkugi kõhklemata meid mõlemaid sellelt kaljuit alla. Tasa, Nelly! Tasa!»
Neid manitsusi jagades sammus doktor üha edasi, ja kui ta lõpetas, oli ta koos kaaslasega kaljurünka tipule välja jõudnud.
«Nii, doktor Battius, tohin ma nüüd teada saada,» päris 'tütarlaps tõsisel häälel, «miks olete end nii suurde ohtu jjseadnud, et tahate siit kaljult ilma tiibadeta alla lennata |ja seejuures kindlasti oma kaela murda?»
«Midagi ei pea sinu eest varjule jääma, minu õilis, |ustav Nelly. Aga oled sa kindel, et Ishmael üles ei ärka?»
«Seda ei maksa karta; ta magab sen!, kui päike ta laugusid kõrvetama hakkab. Oht ähvardab aga mu tädi |poolt.»
«Esther magab,» vastas doktor lühidalt. «Ellen, sina [pidasid täna sellel kaljul valvet?»
«Mind kästi seda teha.»
«Ja sa nägid nagu harilikult piisonit ja antiloopi ja lunti ja hirve — loomi, kes kuuluvad seltsidesse Pecora', Belluae ja Ferae.»
«Ma olen näinud olendeid, keda te meie keeles nimetasite, kuid indiaani keeli ma ei oska.»
«Ühte seltsi ma ei nimetanud, aga selle esindajaid nagid sa samuti. Primaadid — kas pole tõsi?»
«Ei tea öelda. Ma ei tunne ühtki sellenimelist looma.»

[1] P e c o r a — mäletsejad (lad. k.). Tõik

«Ellen, sa ju kõneled sõbraga, õli see loom perekonnast Homo, mu laps?»
«Mis ka iganes muud mulle silma hakkas, igatahes ei näinud ma mitte Vespertilio horribi. . .»
«Tasa, Nelly, sinu elavus võib meid reeta! Ütle mulle, tüdruk, kas sa ei näinud mõningaid Bipedes [1], keda kutsutakse i n i m e s t e k s , preerias ringi rändamas?»
«Muidugi nägin. Minu onu ja ta pojad olid pühvlijahil kuni

päikeseloojakuni.»
«Ma pean vist rääkima lihtrahva keeles, et minust õigesti aru saadaks. Ellen, ma tahtsin öelda: species[2] Kentucky.»
Kuigi Ellen läks punaseks nagu roos, ei olnud seda pimeduse tõttu ometi märgata. Ta kõhkles hetke, kuid võttis siis julguse kokku ja lausus otsustavalt:
«Kui te soovite mõistu kõnelda, doktor Battius, peate endale otsima teise kuulaja. Esitage oma küsimused selges inglise keeles, ja ma vastan neile ausalt samas keeles.»
«Nagu sa tead, Nelly, rändan ma sellel kõnnumaal ringi loomade otsingul, kes on senini teaduse pilkude eest varjule jäänud. Teiste hulgas olen ma avastanud ühe primaadi, genus Homo, species Kentucky, ja ma nimetan teda Paul...»
«Tasa, jumalapärast, tasa!» kähistas Ellen. «Rääkige vaiksemalt, doktor, või me oleme kadunud.»
«.. . Hover, elukutselt ope» te ehk mesilaste koguja,» jätkas doktor. «Kas ma kõnelen nüüd lihtsas keeles ja arusaadavalt?»
«Täiesti, täiesti,» vastas neiu, kes hämmastusest vaevalt hingata suutis. «Aga mis temaga on? Kas tema käskis teid sellele kaljule ronida? Ta ei või ju midagi teada, sest vanne, mille ma oma onule andsin, on mu suu lukku pannud.»
«Jaa, kuid on olemas keegi, kes pole mingit vannet andnud, ja tema avaldas mulle kõik. Ma sooviksin, et looduse saladuste ümber mähitud käte saaks selle alla peidetud aaretelt niisama edukalt eemaldatud. Ellen, Ellen! See mees, kellega ma ebateadlikult kompaktaadi ehk lepingu sõlmisin, on kahjuks igasuguse aususe unustanud! Ma räägin sinu onust, mu laps.»

[1] Bipedes — kahejalgsed (lad. k.). Tõlk.

[2] Secies — liik (lad. k.). Tõlk.

«Te mõtlete Ishmael Bushi, minu isa venna lesknaise abikaasat,» kostis neiu, hääles haavatud uhkus. «On tõesti julm mulle etteheiteid teha juhuslikult kujunenud sidemete pärast, mis ma nii meelsasti igaveseks katki rebiksin.»
Solvunud Ellen ei suutnud enam midagi lausuda, vaid langes kaljupangale ja hakkas nii ägedasti nuuksuma, et tema ja doktori

olukord kahekordselt ohtlikuks muutus. Doktor pomises mõned vabandavad selgitussõnad, aga enne kui ta oma vaevalise kaitsekõne lõpetada jõudis, tõusis neiu jälle üles ning lausus kindlal häälel:
«Ma ei tulnud siia selleks, et oma aega sõgedatele pisaratele raisata, ega teie selleks, et neid kuivatada. Mis teid siis õieti siia tõi?»
«Ma pean selle telgi elanikuga kokku saama.»
«Tähendab te teate, mis seal sees on?»
«Antud juhendite põhjal usun ma seda teadvat, ja mul on kaasas kiri, mille pean isiklikult edasi 'andma. Kui see olend osutub neljajalgseks, siis on Ishmael õige mees, kui aga kahejalgseks, olgu sulgedega või ilma, on ta petis ja meie kompaktaat on murtud.»
Ellen andis doktorile märku oma kõhale jääda ja vaikida. Ise aga lipsas ta vargsi telki ja jäi sinna mitmeks minutiks, mis väljas ootajale erakordselt pikad ning ärevad tundusid. Kuid peagi tuli ta tagasi, haaras doktoril käsivarrest ja siis kadusid nad juba koos salapärase lõuendi varju.

XII PEATÜKK

Ah, tõestaks York vaid oma süütust selles! Shakespeare, «Kuningas Henry Kuues»

Kui ümberasujad järgmisel hommikul jälle kokku kogunesid, olid kõik vaiksed, tusased ja sünged. Hommikusöögi ajal ei olnud kuulda seda ebaharmoonilist saadet, millega Esther harilikult nende söömaaegu vürtsitas, sest doktori valmistatud tugevatoimelise unerohu mõju ei olnud veel täielikult lahtunud. Noormehed mõlgutasid morne mõtteid oma vanema venna puudumise üle ja Ishmaeli endagi kulm oli kortsus, kui ta põrnitsevaid pilke ühelt pojalt teisele heitis, otsekui valmistuks vastu võtma ja tagasi tõrjuma oma autoriteedi pihta suunatud rünnakut. Niisuguses vastastikuse umbusalduse õhkkonnas asusid Ellen ja ta sü-daöine vandeseltslane, looduseuurija, oma tavalisele kohale laste hulgas, ilma et oleksid kahtlust äratanud või mingeid märkusi esile kutsunud. Nende ühise ettevõtte ainsaks silmanähtavaks tulemuseks olid doktori juhuslikud ülespoole saadetud pilgud, mida ümberseisjad eksikombel taevalaotuse teaduslikuks vaatlemiseks pidasid, kuid mis tõeliselt vargsi jälgisid tuule käes laplevat keelatud telki.

Lõpuks otsustas skvotter, kes asjatult mõnd vähegi ilmsemat poegade

vastuhaku tundemärki oli oodanud, oma kavatsused avalikuks teha.

«Asa peab mulle oma sõnakuulmatu teo eest veel vastust andma,» algas ta karmilt. «Terve pikk öö on mööda läinud ja tema hulgub ikka veel preerias ringi, kuna meil ometi siuude vastu tema kätt ja püssi oleks tarvis võinud minna, sest kust võis ta teada, et taplust ei tule.»

«Ära kuluta asjatult sõnu, kallis mees!» sähvas talle vastu naine. «Ole nendega kokkuhoidlikum: võib-olla tuleb sul veel kaua hüüda, enne kui poiss vastu hõikab!»

«Mõned mehed on tõepoolest nii naiselikud, et lasevad noortel vanade üle valitseda! Kuid sina, vana Esther,

peaksid ometi teadma, et Ishmael Bushi perekonnas niisugust asja iial ei sünni.»

«Oojaa! Ma tean väga hästi, Ishmael, et sa poisse hirmuvalitsuse all hoiad, kui selleks vajadus on. Nüüd oled sa oma äkilise vihaga ühe nendest minema ajanud, ja seda pealegi niisugusel ajal, kui teda kõige enam tarvis läheb.»

«Isa,» ütles Abner, kelle pikaldane loomus aegamisi sedavõrd oli virgunud, et ta söandas nüüd julgelt välja astuda, «poisid ja mina oleme ühel meelel nõuks võtnud Asat otsima minna. Ei meeldi meile, et ta preerias ööd mööda saadab, selle asemel et oma asemele magama tulla, nagu ta palju parema meelega teeks — teame seda ju kõik.»

«Ah!» pomises Abiram. «Poiss on tapnud mõne hirve, võib-olla isegi pühvli, ja magab nüüd kuni päevavalgeni selle kõrval, et hunte eemale peletada. Küll ta varsti lagedale ilmub või hüüdma pistab, et me tal saaki aitaksime kohale kända.»

«Minu pojad nüüd küll palju abi ei vaja, et hirve õlale tõsta või härga tükeldada,» vastas ema. «Kuidas võid sina, Abiram, üldse nii mõistmatult rääkida! Ise sa ju ometi ütlesid, et alles.eile olid punanahad siin ümbruskonnas ringi luusimas ...».

«Mina? No muidugi!» hüüatas ta vend kähku, just nagu püüdes eksimust parandada. «Ma ütlesin seda siis ja ütlen ka praegu, ja sa saad näha, et nii see on. Tetoonid on meie naabruses, ja poiss võib ainult õnne tänada, kui ta nende silma alla ei satu.»

«Mulle näib,» lausus doktor Battius kaalukalt ning väärikalt nagu inimene, kes antud küsimuse põhjalikult läbi on mõelnud, «mulle näib — mul on küll vähe kogemusi indiaanlaste sõjategevust iseloomustavate

märkide ja tunnuste mõistmiseks, eriti siinsetel kaugetel tasandikel, kuid ma võin kelkimata öelda, et taipan nii mõndagi looduse saladustest —, niisiis, kui vähe mul ka oleks õigust oma arvamust avaldada, mulle näib, et kahtluste korral nii tähtsas küsimuses oleks ikka kõige mõistlikum püüda neid kuidagi leevendada.»

«Mulle aitab teie tohterdamisest!» lausus Esther tusaselt. «Üks terve perekond ei vaja teie posimist, ütlen ma teile! Eile polnud mul häda midagi, olin ainult natuke väsinud lastega askeldamisest, ja teie tempisite mulle rohu, mis nüüd mu keele otsas ripub nagu mõni naelane pomm koolibri tiiva küljes!»

«Kas seda rohtu enam ei ole?» torkas Ishmael. «See peab haruldane vahend olema, mis vana listeri keele raskeks teeb!»

«Sõber,» jätkas doktor Battius ärritatud naisele käega märku andes, et ta rahulik oleks, «auväärt missis Bushi süüdistus on juba ise küllaldaseks tõendiks, et see ravim ei suuda korda saata kõike, mida tema kohta räägitakse. Kuid pöördume tagasi Asa juurde. Tema saatuse suhtes on kahtlusi, ja on ette pandud see küsimus selgitada. Loodusteadustes on tõde alati desideraadiks[1], ja ma möönan, et täpselt samuti näib see olevat praeguses ebaselges olukorras, mida võib nimetada vaakuumiks, kuna füüsikaseaduste kohaselt peaks meil antud juhul materiaalsusest üsna käegakatsutavaid tõendeid olema.»

«Ärge pange teda tähele!» karjus Esther, kui ta nägi, et kõik teised looduseuurijat huviga kuulasid: nad kas olid ta ettepanekuga nõus või ei mõistnud tema sõnade tähendust. «Ärge pange teda tähele! Iga tema sõna on nagu paras tropp uimastusrohtu.»

«Doktor Battius tahab öelda,» sõnas Ellen areldi vahele, «et kuna mõnede arvates Asa on hädaohus ja teised jälle seda ei usu, siis võiks kogu perekond tunniks või paariks teda otsima minna.»

«Kas ta tõesti seda mõtleb?» katkestas Esther. «Siis on doktor Battiusel rohkem mõistust; kui mina uskusin. Ellenil on õigus, Ishmael, ja mis ta ütleb, seda tuleb teha. Ma ise võtan püssi õlale, ja häda punanahale, kes mu teele satub! Ma olen varemgi triklile vajutanud ja oma kurvastuseks ka indiaanlase kisa kuulnud.»

Estheri südikus nakatas kõiki ta poegi nagu ergutav sõjakisa. Nad tõusid kui üks mees püsti ja avaldasid oma toetust nii julgele

ettevõttele. -Ishmael andis targu järele kihule, millele ta ei suutnud vastu seista, ja mõne minuti pärast ilmus tema naine, sõjariist õlal, olles valmis isiklikult juhtima neid oma järeltulijaid, kes nõuks võtsid talle järgneda.

«Kes tahab, jäägu laste juurde,» lausus ta, «need aga, kel mehe süda rinnus, tulgu minu järel!»

«Abiram, see ei lähe, et me hütid ilma kaitseta jätame,» sosistas Ishmael pilku üles kaljurünka tipule tõstes.

Mees, kellele need sõnad olid määratud, võpatas ja vastas harukordselt kähku:

[1] Desideraat — soov-ese, soovitu; vajak; nõue. Tõlk.

«Ma jään maha laagrit valvama.»

Selle ettepaneku vastu tõusis otsekohe protestihäälte koor. Abiram pidi neile ju kätte näitama kõhad, kus vaenlase jälgi oli nähtud, ja tema riiakas õde tegi talle avalikult etteheiteid meheväärikuse unustamise pärast. Tõrkuv Abiram oli sunnitud järele andma ja Ishmael tegi nüüd uue korralduse laagri kaitsmiseks — ettevaatusabinõu, millel igaühe veendumust mööda oli nende julgeoleku ning heaolu kindlustamiseks ääretu tähtsus.

Skvotter pakkus komandandi kohta doktor Battiusele, kes aga otsustavalt ning mõnevõrra üleolevalt säärasest kahtlasest aust ära ütles, samal ajal Elleniga mõistvaid pilke vahetades. Niisuguse dilemma[1] puhul ei jäänud skvotteril muud üle kui tüdruk ise kastellaaniks[2] määrata. Selle tähtsa ameti üleandmisel jagas ta aga ohtrasti õpetussõnu ning manitses neiut igati ettevaatlikkusele. Kui see kõige esimene küsimus oli lahendatud, asusid noormehed ette valmistama kaitsevahendeid ja häiresignaale, mis vastaksid garnisoni jõududele ning iseloomule. Ülemise kaljutasandi äärele nihutati mitu kivimürakat ja seati need niiviisi, et nõrga-jõulisel Ellenil ja tema kaaslastel oleks vajaduse korral võimalik neid kaela heita igale sissetungijale, kes sai kõrgendikule ronida ainuüksi vaevalist ning kitsast teerada mööda, millest juba nii sageli juttu on olnud. Lisaks sellele hirmuäratavale kaitseabinõule tugevdati barjääre ning muudeti need peaaegu läbipääsmatuks. Varuti suur hulk väiksemaid kive, mida isegi nooremad lapsed suutsid heita, kuid mis niisugusest kõrgusest

alla paisatuna äärmiselt ohtlikuks võisid osutuda. Signaaltule läitmiseks koguti kaljurünka tipule hunnik kuivanud lehti ja laaste. Siis alles otsustati, ja isegi valvas skvotter toetas sed:a arvamust, et kindlus võib piiramisele auga vastu panna.

Nüüd, kus kaljurüngast küllaldaselt kindlustatuks peeti, asus kogu salkkond, kes oli end nii-öelda väljatungiks valmis seadnud, oma ärevale retkele. Esther võttis juhtimise isiklikult enda peale. Rüütatuna pooleldi meherõivaisse ja kandes sõjariista nagu kõik teisedki, näis ta täiesti väärilise juhina metsikult riietatud salgale, kes tema kännul sammus.

[1] D i l e m m a — raske valik kähe võrdse väärtuse või asja vahel. Tõlk.

[2] K a s t e l l a a n — linnuseülem; lossiülevaataja. Tõlk.

«Noh, Abiram,» kriiskas amatsoon mõrase ning käreda häälega, mis niisuguseks oli muutunud sel lihtsal põhjusel, et teda liiga sageli pingutatud ning ebaloomulike toonide andmiseks käsutati, «noh, Abiram, lase koon vastu maad ja lidu; näita, et sa puhast tõugu hagijas oled, kes korraliku väljaõppe on saanud. Sina ju nägid indiaani mokassiinide jälgi ja sul oleks paslik oma tarkust ka teistele jagada. Noh, asu aga etteotsa, veli, ja vii meid julgelt edasi.»

Vend, kes nähtavasti alati oma võimuka õe ees aukartust tundis, täitis otsekohe ta soovi, kuigi niivõrd ilmse vastumeelsusega, et see isegi skvotteri hajameelsete ning loidude poegade hulgas pilkavaid märkusi eši!e kutsus. Ishmael ise kõndis oma pikakasvuliste poegade keskel niisuguse näoga, nagu ei loodaks ta sellest retkest midagi ja nagu oleks talle ka täiesti ükskõik, kas nende ettevõttel edu on või mitte. Niiviisi jätkas salkkond oma teed, kuni nende kauge kindlus nii madalale silmapiirile oli vajunud, et teda veel vaid ähmase punktina võis eraldada. Siiamaani olid kõik vaikselt ning kaunis kiiresti edasi liikunud, sest kui kink kingu järel ületati ning selja taha jäeti, ilma et maastikus midagi oleks muutunud või kuskil mõnd elusolendit nähtavale ilmunud, kes vaatevälja üksluisust pisutki oleks elustanud, pani üha suurenev ärevus isegi Estheri keele kammitsasse. Nüüd aga otsustas Ishmael peatuse teha. Ta heitis püssi õlalt, lastes sellel päraga raskelt vastu maad langeda, ja .tähendas:

«Aitab naljast. Pühvlite ja hirvede jälgi on siin küllalt, aga kus on

indiaanlaste jalajäljed, mida sa nägid, Abiram?»

«Veel kaugemal lääne pool,» vastas viimane, sirutades käe nimetatud suunas. «See siin on kõht, kus ma hirvepulli jälgedele sattusin; tetoonide jalgraja leidsin pärast seda, kui hirve olin maha lasknud.»

«Jaa, tõelise veretöö oled sa tema kallal toime pannud, vennas,» lausus skvotter mõnitavalt sugulase määrdunud rõivastele osutades ja siis vaatajate tähelepanu võiduröõmsalt nagu kontrastiks oma riietele suunates. «Näete, mina lõikasin läbi kahe väleda emahirve ja ühe kergejalgse vasika kõri, ilma et ükski vcrepritse mind oleks määrinud, kuna sina, saamatu peni, oled Iisteri ja tema tütarde eest ,nii palju tööd ara teirjid, nagu oleksid sa elukutseline lihunik. Tulge, poisid; nuile aitab! Ma olen selleks küllalt vana, e-t'kõiki «pnseid märke tunda; ükski indiaanlane pole siit pärast viimast vihmavalingut läbi läinud. Tulge mu

150

järel ja ma näitan teile koha, kust me vaevatasuks vähemalt mõne emahirve leiame.»

«Tulge m i n u järel!» kajas vastuseks Estheri hääl, kusjuures ta ise kartmatult edasi sammus. «Täna olen mina teie juhiks ja te tulete minuga. Ma tahaksin teada, kes on veel kohasem kui ema juhtima neid, kes ta kadunud last otsivad?»

Ishmael silmitses oma tõrksat eluseltsilist leebe, kaastundliku naeratusega. Märgates, et naine oli juba valinud uue raja, mis niihästi Abirami soovitatud kui ka tema enda poolt kohaseks peetud suunast lahku läks, ei tahtnud Ishmael oma võimuohje säärasel hetkel liiga pingule tõmmata ning andis oma kaasa tahtmisele järele. Kuid doktor Bat-tius, kes seni vaikselt ning mõtlikult seda naist oli saatnud, pidas nüüd vajalikuks oma nõrga häälega protesti tõsta.

«Auväärne ja õilis missis Bush,» lausus ta, «ma olen teie elukaaslasega samal arvamisel, et mõni kujutlusvõime ignis fatuus[1] on Abirami petnud märkide ja sümptoomide suhtes, millest ta kõneles.»

«Ise olete paras sümptoom!» katkestas teda riiakas amatsoon. «Praegu ei ole aeg. oma raamatutarkusega lagedale tulla ega ole ka paik kohane, et siin seisma jääda ja teie rohtusid neelata. Kui teie jalad enam ei kanna, siis öelge seda otsekoheselt, nagu mehele sünnis;

istuge siiasamasse preeriasse maha just nagu haige käpaga koer ja puhake ennast korralikult välja.»

«Ma olen teiega täiesti nõus,» vastas looduseuurija rahulikult; ja sõna tõsises mõttes Estheri mõnitavat nõuannet järgides võttis ta õige külmavereliselt ühe põõsa ääres istet ning alustas otsekohe selle uurimist, et ükski vajalik ning tähtis üksikasi teadusele kaotsi ei läheks. «Nagu te näete, missis Bush, talilan ma teie oivalise nõuande järgi. Jätkake nüüd oma võsukese otsimist, mina aga jään siia, et midagi tähtsamat leida; püüan pilku heita Looduse suure raamatu saladustesse.»

Naine vastas ta sõnadele õõnsa, ebaloomuliku ning põlastava naeruga ja isegi ta raskepärased pojad, kui nad aeglasel sammul põõsa kõrval istuvast ja juba oma tegevusse süvenenud looduseuurijast möödusid, ei pannud paljuks väljendada oma põlgust pilkliku irvega. Mõne minuti pärast jõudis salkkond lähima kõrgendiku harjale ja kadus

'Ignis fatuus — sootuluke, virvatuli; petlik lootus Jad. k.). Tõlk.

peagi selle taha, jättes doktori täiesti üksinda oma kasulikke uurimisi teostama.

Möödus veel pool tundi, mille kestel Esther oma ilmselt viljatuid otsinguid jätkas. Kuid ta jäi üha sagedamini seisma ja ta pilgud muutusid rahutuks ning ekslevaks. Äkki aga kostis alt orust sammude kähinat, ja järgmisel hetkel võis näha isahirve nõlvakust üles kappavat ning salkkonna silme eest mööda sööstvat selles, suunas, kuhu looduseuurija maha jäi. Loom oli nii äkitselt ning ootamatult ilmunud ja künklik maastik talle nii palju varju pakkunud, et enne kui ükski piiriasukatest püssi õlga tõmmata jõudis, oli hirv juba silmist kadupud.

«Ärge te nüüd hunti mööda laske!» hüüdis Abner tusaselt pead vangutades, et ta vaid hetke hiljaks oli jäänud. «Hun-dinahk ei ole talvisel ööl kunagi üleliigne. Näe, sealt see näljane saatan tulebki!»

«Pea!» hüüatas Ishmael oma liiga ennatliku poja laskeriista sihist välja lüües. «See pole hunt, vaid puhastverd koer. Siin lähedal peab olema jahimehi: näe, sealt tuleb ka teine koer!»

Ta ei jõudnud veel lõpetada, kui mõlemad loomad, kellest juttu oli, hirve jälgedes mööda lidusid, püüdes imetlusväärse südidusega teineteisest ette kihutada. Üks neist oli vana koer, kelle jõudu veel vaid õilis võistlusind ülal näis hoidvat, teine aga alles kutsikas, kes isegi sellal kippus vallatusi tegema, kui ta kihusalt jahisaagile järele sööstis. Kuid nad mõlemad jooksid ühtlaste ning jõuliste hüpetega, koo-nusid kõrgel püsti hoides nagu kõige teravama ja peenema haistmisega loomad. Nad olid juba tükk maad edasi tormanud ja klähvides peaaegu

hirvele järele jõudnud, kui noorem koer äkitselt rajalt kõrvale kargas ning otsekui imestusest valjusti haukuma pistis. Ta elatanud kaaslane jäi samuti seisma ja sörkis lõõtsutades ning kurnatuna sinnapoole, kus teine üheainsa koha ümber kiiresti just nagu pöörane ringiratast tiirutas, lastes kuuldavale lühikesi ning teravaid haugatusi. Kui aga vanem koer kõhale oli jõudnud, istus noorem tagakäppadele maha, tõstis koonu kõrgele üles ja hakkas pikalt, valjusti ning kaeblikult uluma.

«See peab tugev lõhn olema, mis kaks säärast elukat nii äkki jälgedelt kõrvale suudab viia,» sõnas Abner, kes nagu teisedki koerte tegevust imestusega oli pealt vaadanud.

«Tapke nad!» karjus Abiram. «Ma võin oma pea anda, et

vanem koer kuulub trapperile, ja tema on ju meie surmavaenlane, nagu me nüüd kõik teame.»

Kuigi Estheri vend nii kurja nõu andis, ei olnud ta ise sugugi valmis selle järgi talitama. Imestus, mis kogu perekonna üle võimust oli võtnud, tuli ka tema nürimeelselt uudistavas pilgus niisama tugevasti ilmsiks nagu kõigil teistelgi nägudel tema ümber. Seepärast jäi tema üleskutse tähele panemata, olgugi et see sisaldas kohutava süüdistuse, ja koertel lasti vabalt ning takistamatult oma salapärase instinkti ajel toimida.

Läks mööda hulk aega, ilma et keegi sõna oleks lausunud, kuid lõpuks meenus skvotterile tema kui isa autoriteet ja ta otsustas endale õiguse võtta oma lapsi juhtida.

«Lähme minema, poisid; lähme minema ja las koerad uluvad, kui see neile lõbu teeb,» lausus Ishmael kõige ükskõiksemal toonil. «Mul pole mingit lusti loomalt sellepärast elu võtta, et ta isand oma laagri minu krundile liialt lähedale üles on löönud. Tulge, poisid, lähme ära, meil on endalgi küllalt tegemist, pole meil mahti oma naabrite asjadega jännata.»

«Ärge minge kuhugi!» kriiskas Esther, ja tema sõnad kõlasid nagu mõne sibülli[1] manitsus. «Ma ütlen teile, ärge minge kuhugi, mu lapsed! Selle taga peitub mingi tähendus ning hoiatus. Nii tõesti kui ma naine ja ema olen, tahan ma kogu tõde teada saada.»

Nõnda lausudes vibutas ärritatud naine oma sõjariista niisugusel ilmel, mis juuresolijaile mingit väga tugevat ning salapärast mõju avaldas, ja seadis sammud sinnapoole, kus koerad ikka veel pikalt ning kaeblikult ulusid. Kogu salkkond järgnes talle: ühed olid liiga laisad, et vastu panna, teised kuulekad tema käsku täitma, kuid kõik ebatavalisest vaatepildist enam või vähem erutatud.

«Öelge mulle, Abner… Abiram… Ishmael!» kriiskas naine,

peatudes kohal, kus maa oli sõtkutud ning segi pööratud ja selgesti verega üle piserdatud, «öelge mulle, teie jahimehed, missugune loom siin otsa on leidnud? Rääkige ometi! Te olete ju mehed ja harjunud märkidega, mida siin preerias võib kõhata. On see hundi või puuma veri?»

«Pühvli oma — ja tore ning võimas loom on see olnud!» vastas skvotter, silmitsedes õige rahulikult neid saatuslikke märke, mis ta naist nii kummaliselt erutasid. «Siin

[1] Sibüll — naisennustaja. *Tõlk.*

on koht, kus ta surmaheitluses oma sõrad maasse on loonud, ja seal kaugemal on ta sarvedega mulda üles kaevanud. Sellel pühvlipullil on küll olnud imestusväärne jõud ning südidus!»

«Aga kes ta ära tappis?» päris Esther edasi. «Kui inimene, kus on siis sisikond? Hundid? Need aga ei söö ju ometi nahka! Öelge mulle, te mehed ja kütid, on see tõesti looma veri?»

«Elajas on tormanud üle selle künka,» sõnas Abner, kes teistest pisut ette oli läinud. «Näe! Seal lepavõsastikus peab ta olema. Vaadake, kui palju rajsakulle korjuse kohal keerleb!»

«Loom ei ole siis veel täiesti surnud,» lausus skvotter, «muidu oleksid need raipesööjad juba oma saagi kallale asunud. Koerad on nii kangesti ärevil — ju see peab rningi kiskja olema. Küllap mõni grisli, kes ülalt kärestike juurest siia hulkuma on tulnud. Räägitakse, et nad on hirmus visa hingega.»

«Lähme tagasi,» ütles Abiram. «Siin võib veel ohtlikuks minna, ja mis mõtet on kiskjale loomale kallale tungida. Mõtle järele, Ishmael: risk on suur, aga kasu väike!»

Noormeeste näod tõmbusid muigele selle uue tõendi puhul nende onu hästi tuntud pelglikkuse kohta. Vanim poegadest väljendas oma põlgust isegi avalikult:

«Teda oleks hea puuri panna selle teise looma juurde, kes meil kaasas on. Siis võiksime täie kasuga asundustesse tagasi minna ning oma loomaaeda Kentucky kohtumajade ja vanglate ümbruses näitama hakata.»

Isa ähvardav kulmukortsutus manitses noormeest oma keelt talitsema. Ta vahetas vendadega väljakutsuvaid pilke, kuid pidas siiski paremaks vaikida. Ent selle asemel, et Abirami hoiatust tähele

panna, liikusid kõik üheskoos edasi, kuni viimaks mõne jardi kaugusel tihedast padrikust uuesti peatuma jäädi.

Ümbrus oli siin tõesti metsik ning oleks .tugevat mõju avaldanud mitte ainult tahumatule skvotteriperekonnale, vaid isegi haritud inimesele, kes ei lase end nii kergesti taolistest muljetest erutada. Nagu tavaliselt sellel aastaajal, oli taevas käetud tumedate, kiiresti rändavate pilvedega, mille all veelindude lõpmatud parved jälle oma vaevarikkal ning raskel teekonnal lõunakaare kaugete vete poole lendasid. Tuul oli valjemaks muutunud ja tuiskas

üle preeria iilingutena, millele oli tihti õige raske vastu panna; vahepeal aga näisid tormipuhangud kõrgematesse õhukihtidesse tõusvat, just nagu sooviksid nad hullata ülal triivivate udumassidega, paisates ja rullides hirmuäratavas, kuid siiski suursuguses korratuses tohutuid, tumedaid ning räbaldunud pilvelahmakaid üksteisest üle. Väikese tihniku kõhal aga lendles endiselt terve parv linde, kes raskelt tiibu lehvitades ühe ja sama paiga ümber tiirlesid. Aeg-ajalt tõusid nad tuuleiilidega heideldes kõrgele taeva alla ja tegid sealt julgeid sööste võsastiku peale, kust nad aga ikka jälle hirmukisaga minema purjetasid, just nagu oleks nägemismeel või vaist neile teada andnud, et nende apla võimutsemise tund ei ole veel täielikult kätte jõudnud.

Ishmael seisis tükk aega koos oma naise ja kübarasse kogunenud poegadega surmvaikselt paigal ning silmitses hämmastuse ja mingi iseäraliku aukartusega seda ebatavalist vaatepilti. Lõpuks purustas Estheri hääl lummuse ja tuletas vaatajaile meelde, et nad on mehed ja peavad oma kahtluste selgitamiseks julgelt tegutsema, aga mitte juhmilt ning teovõimetult vahtima.

«Kutsuge koerad siia ja Saatke nad tihnikusse!» ütles ta. «Kui te ei ole kaotanud vahvust, millega te minu teades ilmale tulite, on teid küllalt, et hakkama saada kõigi karudega Suurest jõest lääne pool. Kutsuge koerad siia, ütlen teile! Enoch! Abner! Gabriel! Kas olete imestusest kurdiks jäänud?»

Üks noormeestest asus käsku täitma. Tal õnnestus koerad kohast, mille ümber nad seni olid tiirutanud, eemale kutsuda ja nad tihniku veerele juhtida.

«Ajage nad võsasse, ässitage neid tagant,» jätkas ema. «Ja teie,

Ishmael ja Abiram, kui midagi kurja või kardetavat nähtavale ilmub, siis näidake talle, kuidas piirimehed püssiga ümber käia oskavad. Kui teil aga julgust ei jätku, siis pean teid mõlemaid oma laste silme ees häbisse saatma!»

Noormehed, kes seni kocri kinni olid hoidnud, lasksid nad nüüd lahti ja virgutasid neid valjude hüüetega rünnakule. Kuid vanemat koera näis nagu mingi ebatavaline ärevus tagasi hoidvat või siis oli ta liialt kogenud, et nii läbematult ohtu tormata. Jõudnud üsna padriku serva, jäi ta seal äkitselt seisma, värisedes kogu oma vanast kehast

ja suutmata ilmselt ei edasi ega tagasi minna. Noormeeste julgustavad hüüded jäid kas hoopis tähele panemata või siis kostis neile vastuseks üksnes tasane kaeblik niutsumine. Hetkeks haaras ka nooremat koera samasugune erutus; kuid olles vähem arukas või kergemini ärrituv, laskis ta end viimaks mõjutada, sööstis edasi ja kargas tihnikusse. Kohe seejärel oli kuulda hirmunud ning võpatama panevat ulgumist, ja järgmisel hetkel sööstis koer võsastikust välja ning hakkas niisama pööraselt ja rahutult nagu ennegi ühel kohal ringi tiirutama.

«Kas mu poegadest siis meest ei olegi?» nõudis Esther. «Andke mulle korralikum laskeriist kui see vilets haavlipüss, ja ma tahan teile näidata, mida piirimaade naine oma vaprusega ara suudab teha!»

«Oota, ema!» hüüdsid Abner ja Enoch. «Kui sa tõesti seda elukat näha tahad, siis las meie ajame ta välja.»

Mitte kunagi, isegi palju tähtsamatel juhtudel, polnud noormehed kõnelnud korraga rohkem sõnu kui praegu; aga kui nad juba olid tõotanud midagi ette võtta, siis nad seda ka viivitamatult tegid. Äärmise hoolega seadsid nad püssid laskevalmis ja sammusid siis kõhklematult võsastiku poole. Vähem karastatud närvidega inimesed kui need noored piiriasukad oleksid niisuguse tundmatu ohu ees kindlasti kohkuma löönud. Sedamööda kuidas nad tihniku veerele lähenesid, muutus koerte ulumine ikka kaeblikumaks ning läbilõikavamaks. Raisakullid ja hiireviud lendasid nii madalalt, et peksid oma raskete tiibadega

põõsaid, ning tuul pühkis vihisedes üle lageda preeria, just nagu oleksid ka õhuvaimud alla laskunud, et lähenevate sündmuste tunnistajaks olla.

Tavaliselt südi ning kohkumatu Esther tundis hinge rinnus kinni jäävat ja kogu verd südamesse tulvavat, kui ta nägi, kuidas pojad tihniku läbipõimunud oksad kõrvale lükkasid ja siis avanenud labürinti kadusid. Järgnes sügav ning pühalik vaikushetk. Seepeale kostis teineteise järel kaks valju ning läbilõikavat karjatust, ja jällegi võttis maad vaikus, veel kohutavam ning pahaendelisem kui enne.

«Tulge tagasi! Tulge tagasi, mu lapsed!» hüüdis Esther, kelle rinnas ematunded võidule pääsesid.

Ent ta hääl murdus ja kogu ta olemus näis tarduvat õudusest, kui samal hetkel oksad laiali nihkusid ning mõlemad pojad uuesti nähtavale ilmusid. Kähvatud ja peaaegu oimetud, asetasid nad ema jalge ette maha kadu-

nud Asa kangestunud keha, mille kahkjas nägu üpris selgesti vägivaldse surma pitserit kandis.

Koerad ulusid viimast korda pikalt ning kaeblikult, jäid siis ühtaegu vait ja pistsid ajama, et katkestatud hirve-jahti jätkata. Linnud tõusid keereldes taevalaotusse, täites õhku kaevetega selle üle, et neilt oli röövitud ohver, kes küll hirmuäratav ning eemaletõukav välja nägi, kuid ometi küllaldasel määral inimese ilme säilitas, et mitte nende jälkide himude ohvriks saada.

XIII PEATÜKK

Nüüd labidas ja kang, ja kang, ja
surisärgi kest;
ning mullakoopas oled vang, jääd
»siia igavest'.
Shakespeare, «Hamlet, Taani prints»

«Astuge tagasi! Seiske kaugemale, teie kõik!» kamandas Esther käheda häälega oma kaaslasi, kes liiga tihedasti surnukeha ümber tunglesid. «Mina olen ta ema ja minul on tema .peale suurem õigus kui teil kõigil

kokku! Kes on seda teinud? Vastake muile, Ishmael, Abiram, Abner! Avage oma suud ja südamed ning öelge mulle jumala nimel ainult tõtt! Kes on selle veretöö toime pannud?»

Tema elukaaslane ei vastanud ühtki sõna. Püssile nõjatudes vaatas ta kurvalt, ent kuivade silmadega oma tapetud poja surnukeha. Hoopis teisiti toimis ema. Ta viskus maha, võttis külma ning koletu pea t)ma rüppe ja silmitses sõnatus vaikuses, mis oli hoopis väljendusrikkam kui mõni haletsev kaebekisa, neid jõulisi näojooni, millel ikka veel lasus surmaheitluse kohutav pitser.

Südamevalu oli selle naise hääle otsekui tarretanud. Asjata püüdis Ishmael teda mõne lihtsa sõnaga lohutada: ta ei kuulanud ega vastanud midagi. Pojad kogunesid ema ümber ning väljendasid nii nagu oskasid kaastun-net tema kurbusele ja samuti oma isiklikke tundeid venna kaotuse puhul; kuid kannatamatu käeliigutusega ajas ta nad eemale. Kord segasid ta sõrmed surnu pulstunud juukseid, kord püüdsid need õrnalt ta kaame näo valuliselt tardunud lihaseid siluda, nii nagu emad vahel hellalt oma magava lapse palgeid paitavad. Siis aga, nagu kohkudes oma jubedast tegevusest, hakkas ta kätega enda ümber vehkima, just nagu tulutult otsides mingit abi selle vägivaldse löögi vastu, mis nii äkitselt oii röövinud talt lapse, kellest ta kõige rohkem oli lootnud ja kellele ta emana nii

uhke oli olnud. Neid arusaamatuid liigutusi omamoodi tõlgitsedes pöördus muidu alati osavõtmatu Abner kõrvale, ja püüdes alla suruda harjumatut meeleliigutust, mis teda pooleldi lämmatama kippus, tähendas vendadele:

«Ema tahab öelda, et me peaksime otsima märke, mille järgi võiksime teada saada, kuidas Asa oma otsa leidis.»

«See on neetud siuude töö!» vastas Ishmael. «Juba kaks korda on nad mind oma suureks võlglaseks teinud! Kolmandal korral tuleb arved ara klaarida!»

Seletus oli küllalt tõenäoline, kuid pojad ei jäänud sellega siiski rahule, ja võib-olla salajas rõõmu tundes, et saavad oma silmad ära pöörata vaatepildilt, mis nende tuimades südametes nii ebatavalisi ning harjumatuid tundeid äratas, sammusid nad üheskoos Estheri ja surnukeha juurest eemale ning asusid täitma ülesannet, millele nende arvates etna

juba mitmel korral oli vihjanud. Ishmael ei hakanud vaidlema, vaid isegi läks oma lastega kaasa ja aitas neid, kuid tegi seda ilma märgatava huvita tulemuste vastu, pigem lihtsalt sellepärast, et poegade soovile mitte järele anda oleks niisugusel silmapilgul sündsusetu olnud. Oma tavalisest nürimeelsusest hoolimata teadsid piirielanikud kaunis hästi kõike, mis nende eluviisi puutus, ja kuna jälgede ning märkide uurimisel oli palju ühist jahiloomade otsimise ning jälitamisega, siis võis oodata, et see ettevõte õige osavasti ning kavalalt läbi viiakse. Ja tõepoolest, Ishmaeli pojad asusidki taibukalt ning suure agarusega oma kurba ülesannet täitma.

Abner ja Enoch kirjeldasid mõlemad ühtemoodi, missuguses asendis nad surnukeha olid leidnud. Laip oli o!nud poolistukil, selg toetatud tiheda põõsa vastu, ja üks käsi hoidnud veelgi oma haardes murtud lepaoksa. Võis üsna tõenäoliselt oletada, et just tänu esimesena mainitud asjaolule polnud surnukeha tihniku kõhal lendlevate saagihimuliste raisakullide roaks saanud; viimane asjaolu aga kinnitas, et õnnetul ohvril veel elu sees oli, kui ta võsastikku jõudis. Kõigi ühise arvamuse järgi oli noormees surmava haava saanud lagedas preerias ja lohistanud siis oma jõuetu keha tihniku varju redusse. Põõsastest läbimurtud rada kinnitas seda arvamust. Lähemal uurimisel ilmnes ühtlasi, et tihniku veerel oli aset leidnud meeleheitlik võitlus. Mahasõtkutud oksad, sügavad jäljed niiskel maapinnal ja üsna ohtrasti voolanud veri olid selle ilmseiks tunnistajaiks.

«Teda haavati lagedal kõhal ja ta tuli siia varju otsima,» sõnas Abiram. «Need märgid näitavad seda selgesti. Poisile tungis kallale trobikond metslasi ja ta võitles nagu kangelane, kuni nad lõpuks temast jagu said ja ta siia põõsastesse lohistasid.»

Selle tõenäolise arvamuse vastu tõusis vaid üksainus hääl: pikatoimeline Ishmael nõudis, et kõigepealt surnukeha üle vaadataks, mis võimaldaks saada haavade ning vigastuste kohta täpsemaid andmeid. Järelevaatusel tuli ilmsiks, et kadunu kehast oli püssikuul läbi läinud: sisenenud tugeva, lihaselise õla alt ja välja tulnud rinna kaudu. Et seda keerukat küsimust lahendada, selleks oli vaja

mõningaid teadmisi laskehaavade kohta, kuid piirielanike kogemused osutusid siin täiesti piisavaks; ja mingi metsik ning kahtlemata kummaline rahulolu kutsus Ishmaeli poegade nägudel esile naeratuse, kui Abner kindlalt teatas, et vaenlased olid Asale kallale tunginud selja tagant.

«Teisiti see ei saagi olla,» lausus tusane, kuid tähelepanelik skvotter. «Asa oli liiga heast tüvest ja liiga hästi välja õpetatud, et täie teadmisega oma nõrka külge inimese või looma poole pöörata. Pidage meeles, poisid, et seni kui seisate näoga vaenlase poole, olgu ta siis missugune tahes, olete kaitstud argpükslike kallaletungide vastu, mis võivad teid ootamatult tabada. Nonoh, lister, naine, sa lähed ju päris meeletules! Mis sa seal katkud poisi juukseid ja riideid! Praegu ei suuda sa enam midagi tema heaks teha, kulla naine.»

«Vaadake!» hüüdis Enoch, kes oli venna riideräbalate vahelt leidnud tinatükikese, mis nii tugevalt mehelt jõu ja elu oli röövinud. «Siin see kuul ongi!»

Ishmael võttis tinatüki enda kätte ja silmitses seda kaua ning hoolikalt.

«Asi on selge,» pomises ta lõpuks läbi kokkusurutud hammaste. «Kuul on pärit tolle neetud trapperi jahitaskust. Tal on oma eriline valumärk nagu paljudel küttidel: selle järgi saab ta laskude tulemusi kindlaks teha. Siin ongi see märk üsna selgesti näha — kuus väikest auku.»

«Ma võin seda vandega kinnitada!» kriiskas Abiram võiduröõmsalt. «Ta ise näitas mulle seda märki ja hooples seejuures, kui palju hirvi ta nendesamade märgitud kuulidega maha on sirutanud. Kas sa nüüd usud mind, Ish-

mael, kui ma ütlen, et see vana kelm on punanahkade salakuulaja?»

Saatuslik tinatükk käis käest kätte, ja õnnetuseks trapperi heale nimele mäletasid mitmed noormeeste hulgast, et uudishimulikult küti varustust silmitsedes olid nad tõesti tema kuulidel ülalmainitud märki näinud. Lisaks kuulihaavale oli laibal muide palju teisi, ehkki vähem ohtlikke vigastusi, ja kõik need arvati kinnitavat trapperi süüd.

Sellest kohast alates, kus oli näha esimesi verelaike, kuni tihnikuni välja, kust Asa, nagu nüüd üldiselt arvati, pelgupaika otsis, märgati mitmesuguseid jälgi, mis paljudest heitlustest tunnistust andsid. Seda asjaolu peeti kindlaks tõendiks mõrtsuka nõrkuse kohta: ta oleks oma ohvrile kahtlemata kiiremini lõpu teinud, kui noormees isegi oma kustuva jõuga aastate koorma all rammetuks jäänud vastase jaoks nii kohutav poleks olnud. Küllaldaseks põhjuseks, miks trapper uuesti püssi ei olnud abiks võtnud, pärast seda kui ta oma ohvri võitlusvõimetuks oli teinud, peeti kartust, et korduv tulistamine teisi jahimehi ligi oleks võinud meelitada. Surnu relva ei leitud: see oli kahtlemata koos paljude teiste, vähem väärtuslike pisiasjadega, mida ta harilikult kaasas kandis, mõrtsukale röövsaagiks langenud.

Lisaks reetlikule kuulile näisid just jäljed erilise selgusega trapperile kui selle julma teo kordasaatjale viitavat, sest nad tõendasid, et noormees ka pärast seda, kui ta surmavalt haavata oli saanud, ikka veel suuteline oli mõrvari korduvatele rünnakutele kaua ning meeleheitlikult vastu panema. Ishmael rõhutas seda tõendit visalt ning ta ilmes olid kummaliselt segunenud valu ja uhkus: valu poja kaotuse pärast, keda ta sõbraliku läbisaamise korral kõrgelt hindas, ja uhkus selle üle, et poeg kuni viimse hingetõmbeni vapraks ning tugevaks oli jäänud.

«Ta suri, nagu minu poeg peab surema!» lausus skvotter võidurõõmsalt, just nagu oleks ta sellest ebaloomulikust tundest mingit petlikku lohutust leidnud. «Viimse minutini hoidis ta vaenlast hirmul, ja ilma igasuguse seaduse abita! Lähme, lapsed! Meil tuleb haud valmis kaevata ja siis mõrtsukat taga ajama minna.»

Nukras vaikuses asusid skvotteri pojad seda kurba kohustust täitma. Suure vaeva ning ajakuluga kaevati paatunud maapinda sügav auk ja seejärel mähiti surnu-

keha nendesse vähestesse riidehilpudesse, mida matuseliste! oli võimalik ara anda. Kui kõik ettevalmistused olid tehtud, astus Ishmael Estheri juurde, kes nähtavasti midagi enda ümber ei märganud, ja teatas talle, et kavatseb surnu mulda sängitada. Naine võttis teda kuulda, laskis rahulikult surnukeha ümbert lahti ja tõusis vaikselt, et

poega tema ahtasse puhkepaika saata. Siin istus ta haua peatsisse maha ja jälgis noormeeste iga liigutust ahnete ning kiivate pilkudega. Kui Asa tundetule põrmule juba küllaldaselt mulda oli aetud, et teda igasuguse teotuse eest kaitsta, astusid Enoch ja Abner hauale ning tampisid mulla oma vägilaskehade raskusega*kõvasti kinni, kusjuures nende nägudel peegeldus mingi kummaline, et mitte öelda metslaslik segu püüdlikkusest ja ükskõiksusest. Seda hästi tuntud ettevaatusabinõu kasutati selleks, et mõningad preerias elavad lihasööjad loomad surnukeha kõhe välja ei saaks kaevata, sest instinkt oleks neid kindlasti siia juhtinud. Isegi röövlinnud näisid nende toimingute tähendust mõistvat: mingil salapärasel viisil selgusele jõudnud, et inimesed selle õnnetu ohvri üsna peagi maha jätavad, hakkasid nad jälle kisa tõstes võsastiku kohal tiirutama, just nagu kavatsedcs lahkunu sugulasi hoole ning armastusega tehtava töö juurest minema peletada.

Ishmael seisis, käed vaheliti, ning jälgis üksisilmi poegade askeldust, kuni need oma kurva kohustusega valmis said. Siis võttis ta nende poole* kummardades mütsi peast ja tänas neid nähtud vaeva eest, tehes seda niisuguse kom-bekusega, mis isegi palju parema kasvatuse saanud inimesele oleks sobinud. Kogu matusetalituse ajal, mis alati pühalikke mõtteid sisendab, oli ta end väärikalt ning tõsiselt ülal pidanud. Tema karmidel näojoontel võis selgesti näha sügava mure pitserit, ku'd nad jäid liikumatuks kuni selle hetkeni, mil ta lõpuks oma esiklapse hauale selja pööras — igaveseks, nagu ta arvas. Nüüd ärkas tema loomus võimsa jõuga ja iga lihas ta valjul näol hakkas märgatavalt tõmblema. Pojad vaatasid talle ainiti näkku, just nagu püüdes ta ilmest lugeda, kuidas .väljendada neid kummalisi tundeid, mis ka nende endi tuima loomust tugevasti erutasid. Kuid skvotteri rinnas puhkenud võitlus lakkas äkitselt: ta võttis oma naisel käe alt kinni, tõstis ta nagu väikene lapse jalule ning lausus täiesti kindlal häälel, ehkki tähelepanelik vaatleja oleks märganud, et see tavalisest leebem oli:

«lister, me oleme nüüd kõik teinud, mida üks mees ja naine teha

suudavad. Me oleme oma lapse üles kasvatanud ja teinud temast niisuguse mehe, kelle taolisi Ameerika piirimaadel vähe leidub; ja nüüd oleme ta hauda sängitanud. Meil jääb üle minna oma teed.»

Naine pööras pikkamisi silmad värskelt hauakünkalt kõrvale, pani käed oma elukaaslase õlale ning jäi talle murelikult otsa .vaatama.

«Ishmael! Ishmael!» lausus ta. «Sa lahkusid pojast, ilma et temaga ara oleksid leppinud!»

«Andku issand tema patud talle niisama heldelt andeks, nagu mina kõige raskemad süüteod talle andeks olen andnud!» vastas skvottcr rahulikult. «Sina, naine, mine kaljule tagasi ja loe oma piiblit. Peatükk sellest raamatust toob sulle alati kergendust. Sina oled ju suuteline lugema, lister; see on eesõigus, millest mina ilma olen jäänud.»

«Jaa, jaa,» pomises naine mehe jõule alistudes ja lastes tal end, ehkki kaunis tõrksalt, sellest saatuslikust köhast eemale juhtida. «Ma oskan tõesti lugeda! Aga mis ma selle oskusega ära olen teinud! Temal, Ishmael, ei ole seda pattu hingel, et ta oma tarkust asjatult oleks pillanud. Vähemalt selle eest oleme teda hoidnud! On see sündinud halastusest või karmusest, seda ei tea ma mitte öelda.»

Mees ei vastanud midagi, vaid juhtis teda kindlalt nende ajutise eluaseme suunas. Kui nad kingu harjale olid jõudnud, kust Asa hauda veel viimast korda näha võis, pöördusid kõik nagu kokkuräägitult ümber,- et selle paigaga lõplikult jumalaga jätta. Väikest mullaküngast ennast silm enam hästi ei seletanud, kuid tema asukohta tähistas õudne märk — terve parv valjusti käratsevaid linde, kes ülal kogu aeg ringi tiirutasid. Vastassuunas, silmapiiri veerel kerkiv madal sinetav kühm märkis kohta, kuhu ema oma nooremad lapsed oli jätnud ja mis nüüd vastupandamatu jõuga tema tõrksad sammud vanima poja viimse puhkepaiga juurest eemale kiskus. Ta süda hakkas rinnus kiire-mini tuksuma, ja lõpuks tõi ta surnu õigused täielikult ohvriks elavate hoopis pakilisematele vajadustele.

Poolmetsiku elulaadi tõttu nii eriskummaliselt vormunud olendite karmist loomusest olid kirjeldatud sündmused löönud sädeme, mis neis perekondliku kiindumuse kustuvaid süsi hõõgvel hoidis. Et poegade ja vanemale vahel mingit tugevamat sidet polnud kui vaid harjumus, siis oli Ishmael hakanud kartma hädaohtu, et liialt

taru peret heidab ja noore ning abitu pesakonna eest hoolitsemise ainuüksi tema mureks jätab, ilma et teda seejuures toetaksid nende pingutused, keda ta juba üles oli kasvatanud. Vastuhakuvaim, mis õnnetu Asa juurest alguse oli saanud, oli levinud ka nooremate hulgas; ja see oli skvotterile valuliselt meelde tuletanud neid aegu, mil ta ise nooruse ülemeelikuses ning jõukülluses oma elatanud ning nõdraks jäänud vanemad maha oli jätnud, et takistamatult ja vabana maailma astuda. Kuid nüüd oli see oht möödunud, vähemalt ajutiseks, ja ehkki Ishmaeli mõjuvõim kogu oma endist jõudu ei olnud saavutanud, tunnustati siiski selle olemasolu, ja võis arvata, et see jääb veel mõneks ajaks kestma.

On küll tõsi, et samal ajal kui Ishmaeli pikatoimelised pojad hiljutiste sündmuste mõju all olid, käis neil peast läbi kurje kahtlusi selle suhtes, kuidas nende vanem vend õieti oma otsa oli leidnud. Paari vanema poja vaimusilma ette tõusis ähmaseid pilte, mis kujutasid isa ennast Abra-hami eeskujule järgnemas, ilma et talle oleks õigustuseks olnud taevast ülemvõimu, kes selle jälestusväärse teo täideviimiseks vagamehele käsu oli andnud.[1]Kuid need kujutlused olid siiski nii põgusad ja mõtted nii udused, et ei jätnud sügavamaid jälgi; ja kogu see sündmus, nagu juba öeldud, pigem tugevdas kui nõrgendas Ishmaeli autoriteeti..

Säärases meeleolus jätkas salkkond teed köha poole, kust õli hommikul alustanud otsingut, mis nii kurbade tulemustega oli lõppenud.

Pikk ning käsutu rännak Abirami juhtimisel, surnukeha leidmine ja selle muldasängitamine olid nii palju aega nõudnud, et kui nad viimaks tagasiteele asusid üle laia kõnnutasandiku, mis Asa hauda kaljurünkast lahutas, käidus päike juba õhtusse. Sedamööda kuidas nad kaljule lähenesid, kasvas see,järk-järgult kõrgemaks nagu mõni mererüpest kerkiv torn, ja kui minna jäi veel umbes miil maad, said ka väiksemad esemed tema tipul ähmaselt nähtavaks.

«Tüdrukutele on see kurb jällenägemine,» sõnas Ishmael, kes aeg-ajalt ikka jälle püüdis lausuda midagi niisugust, mis ta vanale,

murest murtud elukaaslasele troösti pidi

1 Piibli müüdi järgi andis jumal iisraeli rahva esiisale Abrahamile käsu, et viimane ohverdaks temale oma poja Iisaku. Tõlk.

pakkuma. «Kõik nooremad lapsed armastasid Asat, ja harva juhtus, et ta jahilt tagasi tulles neile midagi meelepärast kaasa ei toonud.»

«Jah, nii see tõesti oli,» pomises Esther. «See poiss oli meie perekonna uhkus. Mu teised lapsed pole ta kõrval mitte kui midagi.»

«Ära kõnele nõnda, kulla naine,» vastas isa, heites mõninga uhkusega pilgu oma jõulistele poegadele, kes talle vähe maad tagapool järgnesid. «Ara kõnele nõnda, lister, sest vähestel isadel ja emadel on põhjust oma lastele rohkem uhked olla kui meil.»

«Nende eest tänulikud olla, tänulikud olla,» pomises naine vaguralt. «Ishmael, sa tahad muidugi öelda, et me peaksime tänulikud olema!»

«Noh, hästi, kui see sõna sulle rohkem meeldib, olgu pealegi, kulla kaasa. Aga mis siis Nelly ja lastega on juhtunud? Tüdruk on nähtavasti unustanud kohustused, mis ma talle peale panin, ja pole mitte ainult lastele voli andnud magama jääda, vaid magab ka ise ja näeb kindlasti und Tennessee väljadest. Mulle paistab, et sinu sugulase mõtted on enamasti sealsete asunduste juures.»

«Jah, ta ei sünni meie hulka. Ma mõtlesin seda kohe ja ka rääkisin sellest, kui ma ta enda juurde võtsin, sest et surm ta kõikidest teistest omastest ilma oli jätnud. Surm teeb perekondades koledat laastamistööd, Ishmael. Asal olid tüdruku vastu õrnemad tunded ja ühel heal päeval oleksid nad võinud meie asemele astuda, kui see nõnda määratud oleks olnud.»

«Ei, tema ei kõlba piirielaniku naiseks! Kas ta niiviisi mõtleb kõdu hoida, kui mees on jahile läinud! Abner, anna õige üks pauk, et nad meie tulekust teada saaksid. Ma kardan, et Nelly ja lapsed on magama jäänud.»

Noormees viis selle käsu täide agarusega, mis selgesti tõendas, kui meelsasti ta oleks näinud Elleni ümarjat, vilgast kuju kaljurünka lagedat tippu elustamas. Kuid lasule ei järgnenud mingit märguannet ega vastust. Hetkeks tardus kogu salkkond ärevas ootuses liikumatult

paigale, siis aga prahvatasid mingi ühise aje sunnil kõigi püssid korraga, tekitades säärase kõmaka, mis pidi tingimata kõigile nii lähedal asujaile kuulda olema.

«Näe! Sealt nad lõpuks tulevad!» hüüdis Abiram, kes oli harilikult esimene ära käsutama iga asjaolu, mis vastumeelseid kartusi kuidagi hajutada aitas.

«See on nööri küljes lipendav seelik,» lausus Esther. «Mina ise riputasin ta sinna kuivama.»

«Sul on õigus. Aga nüüd see plikatirts tulebki; ennäe, või põõnutab muudkui telgis!»

«Asi ei ole sugugi nii,» sõnas Ishmael, kelle muidu nii ilmetud näojooned hakkasid rahutuse tundemärke ilmutama. «See on ju telk ise, mis seal lahtiselt tuule käes laperdab. Nad on põhja lahti päästnud, va rumalad lapsed, ja kui nad ette ei vaata, tulevad veel kõige täiega alla!»

Vaevalt olid need sõnad lausutud, kui vuhisev tuuleiil seisma jäänud salkkonnast üle pühkis,.tõstes oma teel üles tolmukeeriseid ja viies neid endaga kaasa. Just nagu nähtamatust käest juhituna kiskus ta ennast maapinnalt lahti ja kihutas otse selle köha poole, kuhu nüüd kõigi silmad olid pööratud. Vallandunud lõuend sai tunda tema survet ja lõi vankuma, kuid saavutas jälle tasakaalu ning jäi hetkeks päris rahulikuks. Samas tõusis õhku terve pilv kuivanud lehti; need keerlesid tuulepööristes kaljurünka ümber, laskusid saagile sööstva hauka kombel kiiresti allapoole ja lauglesid siis pikkade sirgete viirgudena eemale preeriasse, just nagu mõni pääsukeste parv, kes väljasirutatud tiibadel hõljub. Neile järgnes lumivalge telk, mis aga peagi kalju taha alla langes, jättes selle kõrgeima tipu niisama paljaks nagu siis, kui kalju veel täielikus kõnnuüksinduses seisis.

«Mõrtsukad on ka siin käinud!» halises Esther. «Mu lapsed! Mu lapsed!»

Niivõrd ootamatu löögi raskuse all lõi isegi Ishmael hetkeks vaaruma. Siis aga raputas ta end nagu ärganud lõvi ja sööstis edasi. Kaitsetõkkeid kõrvale paisates, nagu oleksid need udusuled, tormas ta kaljujärsakust üles säärase Sgeduse ning hooga, mis tõendas,

kuivõrd kohutavaks võib muutuda isegi pikaldase loomuga inimene, kui teda miski põhjalikult on ärritanud.

XIV PEATÜKK

Kumb pool on vastuvõetav linlastele?
Shakespeare, «Kuningas John»

Selleks et sündmused meie jutustuses ühtlase sammuga edasi liiguksid, tuleb meil tagasi pöörduda nende juhtumuste juurde, mis Ellen Wade'i vahikorra ajal aset leidsid.

Esimestel tundidel tuli sellel ausal ning heasüdamlikul tüdruku' täita mitmesuguseid lihtsamaid ülesandeid, et rahuldada neid sageli korduvaid nõudmisi, millega ta nooremad hoolealused tema aega kulutasid ning kannatust proovile panid, nälga, janu ja kõiki muid kiusliku ning ennatliku lapseloomuse lõpmatuid vajadusi ettekäändeks tuues. Vaevalt oli ta sellest tüütavast askeldusest silmapilguks mahti saanud, et telki lipsata ja pakkuda oma teeneid niisugusele olendile, kes tema õrnusi kaugelt rohkem vääris, kui laste hulgas tõusnud vali kisa talle neid kohustusi meelde tuletas, mis ta ajutiseks hooletusse oli jätnud.

«Vaata, Nelly, vaata!» hüüdis pool tosinat agarat häält. «Seal on mehed ja Phoebe ütleb, et need on siuu indiaanlased!»

Ellen pööras silmad sinnapoole, kuhu nii paljud väljasirutatud käed juba osutasid, ja nägi oma kohkumiseks mitut meest, kes kiirete sammudega edasi liikusid ja ilmselt otsejoones kaljurünkale lähenesid. Ta loendas neid ühtekokku neli, kuid suutis nende välimuse järgi vaid niipalju kindlaks teha, et nad ei kuulunud inimeste hulka, kellel oli õigus laagrisse pääseda. See oli Ellenile kohutav silmapilk. Vaadates kohkunud lastekarja, kes ta riiete külge klammerdus, püüdis ta meelde tuletada mõnda neist paljudest lugudest naise kangelaslikkuse kohta, mis läänepiiri ajalugu nii ohtrasti kaunistavad. ühes neist paneb üksainus mees kolme või nelja naise kaasabil pihttara taga päevade kaupa vastu saja vaenlase kallaletungile. Teises tulevad naised meeste äraolekul üksinda laste ja vara

kaitsmisega toime. Kolmandas loos aga kõneldakse sellest, kuidas üksik vangivõetud naisterahvas oma uinunud valvurid maha notib ja mitte ainult enese, vaid ka trobikonna abituid lapsi vabaks päästab. Seda juhtu võis kõige ligilähedasemalt võrrelda olukorraga, milles Ellen end praegu leidis. Ta põsed hakkasid õhetama ja silmad lõid lõkkele, kui ta oma nappe kaitsevahendeid kaalus ja neid siis ette valmistama asus.

Ellen paigutas suuremad tüdrukud väikeste hoobade juurde, mille abil kaljupanku ründajaile kaela võis paisata; väiksemaid lapsi käsutati rohkem kaiteesalga näiliseks suurendamiseks, kui et neist tõelist abi oleks olnud. Nagu iga teinegi juht, nii võttis ka Ellen enda peale kogu salga käsutamise ja selle võitlusvaimu õhutamise. Ettevalmistused lõpule viidud, jäi ta asjade käiku jälgima, püüdes seejuures näole manada võimalikult rahuliku ilme, et oma abilistele edu kindlustamiseks vajalikku eneseusaldust sisendada.

Kuigi Ellen kõlbelistest omadustest tuleneva vapruse poolest Estheri kahest vanemast tütrest suuresti üle oli, jäi ta neile siiski alla selles sõjamehele nii tähtsas omaduses, mida ohupõlguseks kutsutakse. Kasvanud rännuelu karmides tingimustes, tsiviliseeritud maailma äärealadel, kus nad olid harjunud igasuguste ohtudega, tõotasid need tüdrukud ühel heal päeval tulevikus niisama kartmatuks osutuda, nagu oli nende erna, ja silma paista nendesamade eriskummaliselt ühinenud heade ning halbade omaduste poolest, mis laie.ma tegevusvälja puhul oleksid skvotteri elukaaslasele arvatavasti võimaluse andnud oma aja kõige silmapaistvamate naiste hulka tõusta. Estheril oli juba kord tulnud kaitsta Ishmaeli palkmaja metslaste röövretke vastu; teisel korral jätsid kallaletungijad ta surnu pähe maha pärast vastupanu, mis tsiviliseerituma vaenlase puhul talle vähemalt vaba allaandmise austavad tingimused oleks taganud. Neid ja mitmeid teisi samalaadseid kan-gelastegusid oli sageli tütarde juuresolekul vastava rõõ-mujoovastusega meelde tuletatud, ja nüüd käis noorte amatsoonide rinnas mingi kummaline võitlus loomuliku hirmu ja auahne soovi vahel midagi niisugust korda saata, mis neid oma ema vääriliste lastena välja paista laseks. Näis, et nüüd ometi avaneb

neile selleks kohane võimalus. Võõrad olid juba jõudnud umbes poolesaja sammu kau-gusele kaljurünkast. Kas neile omase ettevaatlikkuse või

kummagi naissõduri ähvardava hoiaku tõttu, kes kähe vana musketi torud oma kivibarrikaadi tagant välja olid pistnud, jäid tulijad ühte nõkku peatuma, kus tavalisest tihedam rohi neile soodsat varju pakkus. Sealt luurasid nad kindlust mitme äreva minuti kestel, mis Ellenile lõputult pikad näisid. Siis astus üks nende seast esile ja hakkas ilmselt pigem heeroldina ' kui ründajana kaljurünka poole sammuma.

«Phoebe, anna tuld! Ei, Hetty, lase sina!» õhutasid teineteist pooleldi hirmunud ja siiski võitlusvalmis tüdrukud. Ent Ellen päästis läheneva võõra kui mitte mõnest suuremast ohust, siis vähemalt asjatust hirmutundest.

«Laske oma musketid alla, see on doktor Battius!» hüüdis ta.

Tema alamad täitsid ainult niivõrd ta käsku, et tõmbasid käed lukkude juurest tagasi, kuid ähvardavad torud jäid endisse asendisse. Looduseuurija, kes küllalt ettevaatlikult edasi oli liikunud, et garnisoni vähimatki vaenuavaldust tähele panna, tõstis nüüd oma haavlipüssi otsas valge l taskuräti üles ja lähenes piiratuile kuuldekauguseni. Mananud siis näole tähtsa ilme, mis pidi tema arvates aukartust sisendama, hakkas ta kõnelema nii valjul häälel, et seda oleks võinud ka palju kaugerna vahemaa tagant kuulda.

«Hei, teie seal! Põhja-Ameerika Ühendatud Suveräänsete Riikide Konföderatsiooni nirnel kutsun ma teid kõiki üles seadustele alluma!»

«Olgu ta doktor või mitte, igal juhul on ta vaenlane, Nelly! Kuula, kuula! Ta räägib seadusest.»

«Pidage! Laske ma kuulan ära, mis tal öelda on!» lausus peaaegu hingetu Ellen, tõugates kõrvale ohtlikud sõjariistad, mis jälle kohkunud heeroldi pihta olid sihitud.

«Ma hoiatan teid ja kuulutan avalikult,» jätkas heidutatud doktor, «et ma olen eelnimetatud Konföderatsiooni või täpsemalt öeldes Uniooni rahumeelne kodanik, ühiskondliku lepingu toetaja, kindla

korra ja rahu pooldaja!» Märganud siis, et hädaoht vähemalt ajutiseks oli eemaldatud, lisas ta kõrgendatud ning jälle vaenulikult kõlaval häälel: «Sellepärast nõuan ma teilt kõigilt seadustele allumist.»

«Ma arvasin, et te olete sõber,» vastas Ellen, «ja rändate koos mu onuga vastastikuse kokkuleppe alusel ...»

[1] H e e r o l d — käskjalg, sõnumitooja. Tõlk.

«See on maksvusetu! Mind on petetud juba alguspunktidest peale ja seetõttu kuulutan ma teatud kompaktaadi, mille on sõlminud ning alla kirjutanud Ishmael Bush, skvotter, ja Obed Battius, meditsiinidoktor, nüüdsest peale tühistatuks ning kehtetuks. Ei, ei, lapsed, kehtetus on puhtnegatiivne omadus ega too teie auväärsele isale midagi halba; nii et pange tulirelvad kõrvale ja võtke kuulda mõistuse häält. Ma kuulutan veel kord: see leping on väär, kehtetu, maksvuse kaotanud. Mis sinusse puutub, Nelly, siis minu tunnetes sinu vastu pole kõige vähematki vaenu. Seepärast kuula, mis mul sulle öelda on, ja ära pane asjata oma kõrvu kinni, arvates kõrgemeelselt, et sa kaitstud oled. Sulle on teada selle mehe loomus, kelle juures sa elad, noor neiu, ja samuti tead sa, missugune oht ähvardab inimest, kes leitakse halvast seltskonnast. Niisiis ütle ennast lahti kõigist neist tühistest eelistest, mida su olukord sulle pakub, ja anna kalju rahulikult üle nende võimusesse, kes minuga kaasas on. Neid on terve leegion, kinnitan ma sulle, noor neiu, tugev ning äravõitmatu leegion! Seepärast anna selle seadusetu, õela skvotteri omandus neile üle ... Ei, lapsed, niisugust hoolimatust inimelu vastu on lausa hirmus kõhata teiesuguste juures, kes te ise alles hiljuti selle kingituseks olete saanud. Pöörake need ohtlikud relvad kõrvale! Palun seda tungivalt, ja rohkem teie kui iseenda pärast. Hetty, oled sa unustanud, kes leevendas sinu piina, kui sul pärast külmal

ja niiskel maapinnal magamist kuulmisnärvid valutama hakkasid? Ja sina, Phoebe, sa tänamatu, lühikese mäluga Phoebe! Ilma selle käe abita, mille sa nüüd igaveseks paralüseerida tahad, valmistaksid sinu

lõikehambad sulle veel praegugi valu ning vaeva. Seepärast pange oma relvad kõrvale ja kuulake selle nõuannet, kes teiie alati sõbraks on olnud. Ja nüüd, noor neiu,» jätkas doktor, jälgides üha valvsamalt musketeid, mis vaid pisut oma sihist oiid kõrvale pööratud, «nüüd nõuan ma sinult viimast korda ja seepärast kõige pühalikumalt, et sa selle kalju viivitamata ja vastupanuta üle annaksid võimu, õigluse ja ...» Ta tahtis lisada «seaduse nimel», kuid talle tuli meelde, et sõna «seadus», mis skvotteri laste kõrvus nii halvasti kõlas, võiks uuesti vaenulikke tundeid esile kutsuda, ja seepärast talitses ta õigeaegselt oma keelt ning lõpetas ohutuma ja kohasema väljendiga: «... arukuse nimel».

See kummaline üleskutse ei avaldanud aga soovitud mõju. Noorematele kuulajatele jäi see täiesti arusaamatuks, välja arvatud mõned solvavad sõnad, mis olid neile juba küllalt tuttavad. Ja kuigi Ellen heeroldi mõtet paremini mõistis, näis ta ometi viimase ilukõnest niisama vähe liigutatud olevat nagu ta kaaslasedki. Nende kohtade juures, mis doktori meelest heldimust ja õrnust pidid äratama, oli see mõistlik ning arukas tüdruk kogu oma salajasest murest hoolimata ilmutanud isegi kalduvust naerma pahvatada, samal ajal kui ähvardused olid ta kõrvust hoopiski mööda libisenud.

«Ma ei saa küll kõigest aru, mida te öelda soovite, doktor Battius,»'vastas ta rahulikult, kui viimane oli lõpetanud, «aga ühte tean ma kindlasti: kui te tahate mind õpetada mulle usaldatud ülesannet reetma, siis ei peaks ma teid üldse mitte kuulama. Ma hoiatan teid vägivalla kasutamise eest, sest missugused ka poleks minu enda mõtted ja soovid, ma olen, nagu näete, ümbritsetud jõududest, kes minuga sel juhul karmill arved õiendaksid. Ja te ju teate või vähemalt peaksite teadma, et niisuguses küsimuses ei tohi ühegi tema liikmega naljatada, olgu ta isegi naine või laps.»

«Ma arvan, et tunnen mõnevõrra inimloomust,» vastas looduseuurija, tõmbudes trrgu pisut tagasi positsioonilt, mida ta seni kalju jalamil vapralt oma käes oli hoidnud. «Kuid sealt tuleb keegi, kes võib-olla minust paremini selle käänakuid ja salasoppe tunneb.»

«Ellen! Ellen Wade!» hüüdis Paul Hover, kes oli doktori kõrvale astunud, ilma et ta põrmugi niisugust kartlikkust üles oleks

näidanud, mis doktori nii ilmselt segadusse oli viinud. «Ma ei oodanud, et ma sinus vaenlase leian!»

«Ma ei olegi sulle vaenlane, kui sa minult reetmist ei nõua. Sa tead, et mu onu on usaldanud oma perekonna minu hoole alla. Kas ma siis pean seda usaldust kuritarvitama ja laskma sisse ta verivaenlased, kes võib-olla tapavad maha tema lapsed ja röövivad talt ara sellegi vähese, mis veel indiaanlastest järele on jäänud?»

«Olen ma siis mõni mõrtsukas? Kas sa tõesti usud, et see rauk või see Ühendriikide ohvitser» — siinjuures osutas ta trapperile ja oma asja leitud sõbrale, kes selleks ajaks tema kõrvale olid jõudnud — «võivad korda saata niisuguseid tegusid, nagu sa nimetad?»

«Mida te siis minult nõuate?» päris Ellen, rängas kahe-vahelolekus käsi ringutades.

«Metslooma! Mitte midagi rohkem ega vähem kui seda ohtlikku kiskjat, keda skvotter salajas hoiab.»

«Üllas neiu,» alustas kõnelust noor võõras, kes alles hiljuti selle preeriasalgaga oli ühinenud, kuid trapper katkestas teda otsekohe tähendusrikka käeviipega ja sosistas talle kõrva:

«Las see noormees kõneleb. Loodus ise teeb selle lapsukese südames oma töö, ja me jõuame varsti eesmärgile.» «Ellen, kogu tõde on päevavalgele tulnud,» jätkas Paul, «ja me oleme jälitanud skvotterit kuni tema kõige salajasemate süütegudeni välja. Me oleme tulnud ülekohut heaks pöörama ja neid, kes vangis, vabaks laskma. Kui sa tõesti ausameelne tüdruk oled, nagu ma seda alati olen uskunud, siis ei hakka sa meie teele tõkkeid seadma, vaid liitud meie sülemiga ning jätad vana Ishmaeli ja tema taru ta oma tõugu mesilaste hoolde.»

«Ma olen andnud pühaliku vande .. .»

«Kompaktaat, millesse on astutud teadmatusest või vägivalla ähvardusel, on kõigi väljapaistvate moralistide silmis kehtetu,» hüüdis doktor vahele.

«Kuss, kuss!» sosistas jällegi trapper. «Jätke kõik looduse ja selle noormehe hooleks!»

«Ma olen vandunud selle nimel, kes kõik on loonud ja kes kõike valitseb, mis hea ning õiglane, olgu see siis kõlbluses või religioonis,» jätkas Ellen, «et ma ei avalda kellelegi selle telgi saladust ega aita kaasa vangi põgenemi-

sele. Me mõlemad andsime selle kohutava vande ja võibolla on meile elu kingitud ainuüksi selle lootuse eest. On tõsi, et te saladuse jälile olete saanud, kuid mitte meie läbi; ja ma ei tea, kas suudan ennast õigustada isegi erapooletuks jäädes, kui te niisugusel vaenulikul kombel minu onu elupaika kavatsete tungida.»

«Ma võin ümberlükkamatult tõestada,» hüüdis looduseuurija innukalt vahele, «toetudes Paley', Berkeley[2] ja isegi surematu Bynkershoeki[3] autoriteedile, et kompaklaat, mis on sõlmitud tingimustes, kus üks pooltest, olgu see riik või üksikisik, on sunniolukorras ...»

«Te ainult ärritate last oma sõimuga,» lausus ettevaatlik trapper, «samal ajal kui see noormees, kelles kõnelevad inimlikud tunded, teeb ta taltsaks nagu noore hirve. Ah, te olete samasugune nagu minagi: ei tunne te headuse varjatud jõudu!»

«On see ainus tõotus, mille sa oled andnud, Ellen?» jätkas Paul niisugusel toonil, mis rõõmsameelse, muretu mesilastepüüdja huulil kurvalt ning etteheitvalt kõlas. «Oled sa ainult seda vandunud? Kas need sõnad, mis skvotter sulle ette ütles, on nagu mesi sinu keelele, ja kõik muud lubadused justkui hunnik kasutuid kärgi?»

Kahvatus, mis senini Elleni tavaliselt rõõmsat nägu oli katnud, asendus nüüd äkitselt ereda punaga, mis selgesti isegi nii kauge vahemaa tagant näha oli. Silmapilguks jäi neiu kõhklema, just nagu püüdes maha suruda mingit pahameelega sarnanevat tunnet, ja vasfas siis kogu talle omase tulisusega:

«Ma ei mõista, mis õigusega minult aru päritakse vannete ja lubaduste kohta, mis puutuvad ainuüksi sellesse, kes neid on andnud — kui tõepoolest niisuguseid vandeid ja lubadusi, millele sa vihjad, üldsegi on antud. Ma ei hakka pikemalt kõnelema säärase inimesega, kes nii palju enesest arvab ja üksnes omaenda tunnete järgi talitab.»

«Noh, vana trapper, kuulete, mis ta ütleb!» lausus lihtne, avameelne mesilastepüüdja, pöördudes järsult ema elatanud sõbra poole. «Kõige armetum putukas, kes laotuse all sumiseb, lendab otse ning ausalt oma pesa või taru juurde,

[1] Paley, William (1743—1805) — inglise teoloog. Tõlk.
[2] Berkeley, George (1684—1753) — reaktsiooniline inglise filo-soof, subjektiivne idealist. Tõlk.
[3] Bynkershoek, Cornelis (1673—1743) — hollandi õigusteadlane. Tõlk.

Kui ta oma kandami kätte on saanud; aga naise meel ja südame teed on niisama konarikud nagu mõni pahklik tamm ja hoopis kõveramad kui Mississipi käärud.»

«Nonoh, mu laps,» sõnas trapper lepitavalt, astudes patustanud Pauli kaitseks välja, «pea meeles, et noorus on äkiline ega armasta pikalt järele mõelda. Aga lubadus on lubadus ja seda ei saa minema visata ega ara unustada nagu pühvli sõrgu ja sarvi.»

«Ma tänan teid, et te mulle mu vannet meelde tuletasite,» lausus ikka veel pahane Ellen, hammustades tusaselt oma ilusat alahuult. «Oleksin selle muidu viimati veel tõesti ära unustanud!»

«Oo! Temas on ärganud naiselik loomus,» lausus trapper pead vangutades, millest oli selgesti näha, kui suurt pettumust neiu sõnad talle valmistasid. «Ainult et see ilmutab ennast pahupidi.»

«Ellen!» hüüdis noor võõras, kes seni jutuajamist tähelepanelikult pealt oli kuulanud. «Kuna kõik teid Elleniks hüüavad . ..»

«Sugugi mitte ainult Elleniks. Mõnikord lisatakse ikka ka mu isa nimi.»

«Kutsuge teda parem Nelly Wade'ks,» pomises Paul. «See on tema õige nimi ja minupärast võib ta seda igavesti kanda!»

«Wade, oleksin ma pidanud» lisama,» jätkas noormees. «Arvatavasti te tunnistate õigeks, et kuigi ma ise mitte ühegi vandega seotud ei ole, olen ma vähemalt osanud teiste tõotustest lugu pidada. Teie ise olete tunnistajaks, et ma pole ainsatki hüüet kuuldavale toonud, kuigi see päris kindlasti neisse kõrvadesse võiks jõuda, mis sellest suurt rõõmu tunneksid. Lubage siis minul üksinda sellele kaljule tõusta. Ma tõotan teie sugulasele täielikku hüvitust kogu kahju eest, mis tema varandusele osaks võib saada.»

Ellen näis hetkeks juba järeleandmisele kalduvat, kuid heitnud

vilksamisi pilgu Paulile, kes seisis uhkelt püssile nõjatudes ja vilistas äärmiselt ükskõiksel ilmel mingit meremehelaulu, suutis ta end veel õigel ajal koguda ja vastas:

«Mind on selleks ajaks kalju pealikuks jäetud, kui mu onu ja ta pojad jahti peavad, ja pealikuks tahan ma jääda, kuni ta tagasi tuleb ja mu sellest kohustusest vabastab.»

«Me kulutame asjatult aega, mida on raske tasa teha, ja jätame kasutamata soodsa juhuse, mis võib-olla enam

kunagi ei kordu,» tähendas noor sõjamees tõsiselt. «Päike hakkab juba alla laskuma ja mõne aja pärast võivad skvotter ning ta metsikud pojad oma laagrisse tagasi jõuda.»

Doktor Battius heitis pilgu selja taha ja võttis siis jutujärje enda kätte:

«Täiuslikkus saavutatakse alati küpsuses, olgu see loomariigis või vaimses maailmas. Mõtisklus on tarkuse ema, ja tarkus kordamineku sünnitaja. Ma panen ette sellest vallutamatust positsioonist sobivale kaugusele tagasi tõmbuda ja seal läbi viia nõupidamine selle kohta, kuidas alustada päris korralikku piiramist; või siis ehk peame paremaks oma operatsioonid seniks edasi lükata, kui on võimalik asustatud paikkondadest abiväge hankida ja sel viisil seaduse väärikust võimaliku lüüasaamise eest kaitsta.»

«Tormijooks oleks siiski parem,» vastas sõjamees naerulsui, mõõtes silmadega kaljurünka kõrgust ning uurides tähelepanelikult iga takistust. «Kõige halvemal juhul oleks sellf hinnaks vaid murtud käsi või lõhkine pea.»

«Niisiis rünnakule!» hüüdis keevaline mesilastepüüdja ning oli ühe hüppega kuuliohtlikust piirkonnast väljas, etteulatuva kaljuveere all, millele garnison oli paigutatud. «Noh, tehke nüüd kõik, mis teie võimuses, te põrgukutsikad; teile on jäänud ainult paar silmapilku oma vempude väljamängimiseks!»

«Paul! Paul! Hoia ennast!» kiljus Ellen. «Veel üks samm, ja rahnud teevad su lömaks! Nad ripuvad vaid juuksekarva otsas ja tüdrukud on valmis neid iga hetk alla tõukama.»

«Noh, siis aja see neetud sülem tarust välja, sest kaljule ma ronin, olgu see kas või üleni vaablastega käetud.»

«Proovigu Ellen meid takistada, kui ta julgeb!» hüüdis kõige vanem tüdrukute hulgast mõnitavalt ja vibutas oma musketit nii kindlameelsel ilmel, et see oleks võinud au teha isegi tema amatsoonist emale. «Ma tunnen sind, Nelly Wade: südames oled sa seadusemeeste poolt; aga kui sa kas või sammugi lähemale tuled, tabab sind niisugune karistus, nagu piirimaade! kombeks. Tüdrukud, tooge veel üks hoob: nihutage see siia alla! Ma tahaksin näha, kes nendest meestest julgeb Ishmael Bushi laagrisse tulla ilma tema lastelt luba küsimata!»

«Ära liiguta ennast, Paul! Kui sulle elu armas on, siis jää edasi kalju ...!»

Siinkohal katkestas Elleni sõnad sellesama helge nägemuse ilmumine, kes eelmisel päeval ühele teisele, vaevalt vähem tõsisele kokkupõrkele lõpu oli teinud, näidates end samal peadpööritaval kõrgusel, kus ta praegugi näha oli.

«Se!le nimel, kes kõigi üle valitseb, ma palun teid tungivalt, jätke järele! Niihästi teie, kes te nii meeletult ohtu tormate, kui ka teie, kes te nii järelemõtlematult valmis olete ara võtma seda, mida te kunagi ei suuda tagasi anda!» lausus pisut võõrapärase aktsendiga hääl, mis otsekohe kõigi pilgud üles kalju tipule tõmbas.

«Inez!» hüüdis ohvitser. «Näen ma sind tõesti jälle! Nüüd pead sa minu omaks saama, olgu kas või miljon kuradit sellele kaljule vahti pidama pandud. Suruge edasi, uljas jahimees, ja tehke ruumi teise jaoks!»

Telgielaniku äkiline väljailmumine oli kaljurünka kaitsjate hulgas esile kutsunud hetkelise tardumuse, mida oleks võinud tasa ja targu toimides edukalt ara kasutada; kuid üles ehmatatud Middletoni häälest, tühjendas segadusse sattunud Phoebe oma musketi tundmatu naisterahva peale, andes endale vaevalt aru kas ta sihib sureliku inimese või mõne teisest maailmast pärit olendi pihta. Ellen tõi kuulda-

vale hirmukarjatuse ja tormas siis kas kohutatud või haavatud sõbratarile telki järele.

Selle ohtliku episoodi ajal kostsid alt üsna selgesti hääled, mis kõnelesid tõsisest rünnakust. Paul oli käsutanud segadust oma pea kohal ja nihutanud ennast nii palju kõrvale, et ka Middletonile ruumi jätkus. Viimasele oli järgnenud looduseuurija, kes musketilasust põhjustatud meeltesegaduses loomusunniliselt kalju poole oli tormanud, et seal varju leida. Trapper jäi oma endisele kõhale ja jälgis rahulikult, kuid siiski tähelepanelikult kõiki neid askeldusi. Ehkki tal polnud tahtmist vaenutegevusest otseselt osa võtta, ei jäänud ta hoopiski mitte kasutuks pealtvaatajaks. Soodsa asukoha tõttu oli tal võimalik oma sõpradele teadustada kõigest, mida ülal nende hävitamiseks ette võeti, ja neile vajalikku nõu anda, kuidas nad edasi liikuma peavad.

Estheri tütred aga tõendasid oma ustavust sellele loomusele, mille nad oma kartmatult emalt olid pärinud. Niipea kui Elleni ja tema tundmatu kaaslase juuresolek neid enam ei seganud, pöörasid nad kogu oma tähelepanu palju

mehisematele ning kindlasti palju ohtlikumatele vastastele —ründa-jatele, kes selleks ajaks olid jõudnud tsitadelli nõlval mitmesuguste kaljunukkide varjus kindialt künda kinnitada. Pauli korduvatel nõud-mistel alla .anda, mida ta lausus võimalikult ähvardava häälega, et kindiuse kaitsjate noortes südametes hirmu äratada, oli niisama vähe mõju nagu trapperi manitsustel, kes kutsus neid üles lõpetama vas-tupanu, mis võiks mõnele neist saatuslikuks kujuneda, ilma et neil seejuures vähimatki võimalust oleks võitu saavutada. Julgustades üksteist kindlaks jääma, nihutasid nad rahnud kalju servale, hoolitsesid, et ka kergemad viskerelvad käepärast oleksid, ja sirutasid musketite torud ette niisugusel asjali-
kul ning rahulikul ilmel, mis isegi kogenud sõjameestele olek* au teinud.

«Hoidke kaljuveere alla.» lausus trapper Paulile juhatusi andes, kuidas tal tuleks edasi liikuda. «Hoidke oma jalad koomal, noormees! Ahah, näete nüüd, hoiatusest oli kasu! Oleks see kivi teie jalga tabanud, siis oleksid mesilased preerias omapead jäänud. Ja teie, mu

sõbra nimekaim, Uncas nime ja vaimu poolest! Kui te niisama nobe olete nagu Le Cerf Agile, võite teha tubli hüppe paremale ja ohutult paarkümmend jalga edasi jõuda. Ärge usaldage seda põõsast, selle juured annavad järele! Ahaa, ta tuli toime! Osavalt ja julgelt tehtud! Ja nüüd on kord teie käes, sõber, kes te looduse ande kogute. Murdke läbi vasakule, et laste tähelepanu kõrvale juhtida. Noh, tüdrukud, andke tuld! Mu vanad kõrvad on lina vilinaga harjunud, ja nüüd. kus mul kaheksakümmend aastat turjal, on mul üsna vähe põhjust hirve südant rinnus kända.» Ta vangutas nukralt naeratades pead, ent ükski lihas ta näos ei liikunud, kui kuul, mille ägestunud Hetty teele saatis, päris tema lähedalt kahju tegemata mööda lendas.

«Selle asemel et kõrvale põigelda, on kindlam rahulikult oma kõhale jääda, kui seesugune jõuetu sõrm triklile vajutab,» jätkas trapper. «Ent kurb on näha, kui palju inimloomuses on kurjust isegi juba nii noores eas! .. . Hästi tehtud, te looma- ja taimesõber! Veel üks niisugune hüpe, ja te võite kõiki skvotteri tõkkeid ning valle naeruks panna. Doktoril on veri keema löönud — ma näen seda tema silmadest. Nii võib temast veel asja saada! Hoidke ennast kalju lähedale, sõber, hoidke lähemale!»

Kuigi trapper doktor Battiuse hingeseisundit õigesti hindas, oli ta selle põhjuste suhtes siiski eksiarvamusel. Sellal kui looduseuurija oma kaaslaste järel äärmiselt ettevaatlikult ning hirmust ahistatult mööda kaljurüngast ülespoole rühkis, sumas ta juhtumisi üht tundmatut taime mõned jardid oma peast kõrgemal ja just niisuguses kõhas, kus polnud kõige vähematki kaitset kivide vastu, mida tüdrukud vahetpidamata ründajatele kaela paiskasid. Unustades silmapilguks kõik muu peale kuulsuse ja au olla esimene, kes selle kallisvara teaduse kataloogidesse kan-nab, sööstis doktor leiu suunas niisuguse ahnusega, millega varblane liblika järele tormab. Kaljupangad, mis otsekohe mürinal alla veeresid, andsid tunnistust, et teda oli nähtud. Viivuks mattus ta keha suurte rahnude lange-

misest tekkinud tolmu ja kivikildude pilve, nii et trapper teda juba kadunuks pidas, kuid järgmisel hetke! nähti teda ohutult istumas õõnsuses, mille olid moodustanud mõned suured, tõuke läbi kohalt nihutatud kivid, ja võidurõõmsal ilmel hoidmas käte vahel murtud taimevart, mida ta juba õndsalike ning kindlasti asjatundlike pilkudega neelas. Paul kasutas seda olukorda. Ta muutis välkkiirelt suunda ning kargas samale positsioonile, mille Obed nii kindlalt oma valdusse oli võtnud. Ja kui doktor oma aarde kohale kummardus, astus Paul täiesti viisakusetult talle turjale, vinnas enese läbi avause, mille oli jätnud allavarisenud rahn. ja jõudis kaljutasandile välja. Talle järgnes Middleton, kes aitas tal tüdrukuid kinni haarata ja relvituks teha. Sel kombcl saavutati verd valamata täielik võit kindluse üle, mida Ishmael asjata vallutamatuks oli pidanud.

XV PEATÜKK

Siis õnnistagu taevas püha liitu, et hiljem
mureaeg ei nuhtleks meid!

Shakespeare, «Romeo ja Julia»

Siinkohal oleks sobiv meie jutustuse kulgu pisut peatada, et pöörduda tagasi nende põhjuste juurde, mis lõpuks viisid selle omapärase võitluseni, millest meil asja juttu oli. See tagasivaade ei tohiks olla pikem kui just hädapärast vaja nende lugejate rahuldamiseks, kes nõuavad, et ajaloolase ülesandele pühendunud inimesed ei jätaks mitte ühtki lünka nende endi rikkalike kujutelmade täita.

Väeosade hulgas, keda Ühendriikide valitsus saatis äsja omandatud territooriumi läänes oma valdusse võtma, oli üks salk, mida juhtis seesama noor ohvitser, kes on hakanud meie jutustuse sündmustes nii tähtsat osa etendama. Põliste kolonistide healoomulised ning loiuvõitu järeltulijad võtsid oma uusi kaasmaalasf vastu ilma umbusalduseta, mõistes hästi, et toimunud vahetuse tõttu olid nad tõusnud alamate olukorrast hoopis kadestusväärsemasse, seaduslike riigikodanike seisusse. Uued valitsejad täitsid oma kohustusi mõistlikult ning arukalt ja kasutasid neile antud võimutäiust kedagi solvamata. Kuid säärastes tingimustes, kus omavahel olid segunenud vabaduses sündinud ning kasvanud kodanikud ja absolutistliku võimu ustavad teenrid, katoliiklased ja protestandid, teoinimesed ja jõudehulkujad, oli vaja

teatavat aega, et ühiskonna ühtesobimatuid elemente kokku sulatada. Nagu ikka, oli just naisel selle ihaldatava eesmärgi saavutamiseks talle omane ning tänuväärne ülesanne täita. Kõige tugevam inimlikest kirgedest murdis vastupandamatu jõuga läbi eelarvamustest ning usundlikest tõketest ja abieluliidud hakkasid peagi kindlustama poliitilisi sidemeid, mis olid sunniviisiliselt ühendanud kornmete, kasvatuse ning veendumuste poolest niivõrd üksteisest erinevad inimesed.

Maa uute peremeeste hulgas oli Middleton esimesi, keda ühe Louisiana neiu võlud oma kütkeisse panid. Temale määratud töökoha vahetus naabruses elas üks neid põliseid kolonistide perekondi, kes põlvest põlve olid rahuldunud vaikse olesklemisega kogu selle mugavuse, muretu loiduse ning külluse keskel, mis Hispaania asumaid iseloomustas. Selle perekonna pea oli endine kuninglik ohvitser, kuid teda oli mõjustanud Floridast, lahkuma ning naaberprovintsi, prantslaste hulka ümber asuma talle seal osaks langenud rikkalik pärandus. Don Augustin de Cerlavallose nimi oli väljaspool väikest asulat, kus ta elas, vaevalt tun-tud; kuid ta ise tundis salajast rahuldust, et võis oma ainsale lapsele näidata suuri koltunud pärgamendirulle, kus see nimi kõigi Vana- ja Uus-Hispaania kangelaste ning grandide' hulgas kirja oli pandud. See tema enda silmis nii tähtis ja kõigile teistele nii väheütlev tõsiasi oligi tema tagasihoidlikkuse peamiseks põhjuseks. Samal ajal kui märksa elavama loomuga gallialastest naabrid oma külalistega otsekohe avalikku läbikäimist alustasid, pidas tema paremaks kõrvale hoiduda, rahuldudes nähtavasti oma tütre seltsiga, kes oli just lapseeast välja jõudnud noor neiu.

Kuid nooruke Inez ei suutnud ümbritseva elu suhtes nii ükskõikseks jääda. Iga kord, kui ta garnisoni sõjaväemuusikat kuulis, mida õhtune tuulepuhang endaga kaasa tõi, või oma isa laialdaste maavalduste läheduses kõrgendikul võõrast lahingulippu lehvimas nägi,, ärkas temas uudishimu, mida. peetakse tema soole omaseks. Kuid loomupärane häbelikkus ja too võib-olla iseloomulik endassetõmbunud raugus, millel rajanebki Hispaania troopiliste asumaade naise eriline võlu, hoidsid teda näiliselt purustamatuis köidikuis; ja on päris tõenäoline, et kui

Middletonil poleks avanenud juhust neiu isale isiklikult kasulik olla, ei oleks nad veel niipea kohtunud ja tütarlaps, kes oli just säärases eas, mil ollakse äärmiselt vastuvõtlik nooruse ja ilu mõjule, oleks võinud oma tärkava igatsuse hoopis mõnda teise suunda pöörata.

Kuid jumalik ettenägelikkus, või kui soovite, saatus (et selle aukartustäratava väljendi asemel käsutada vähem täpset, kuid klassikalisemat), oli teisiti määranud. Kõrk ning ligipääsmatu don Augustin pidas liiga täpselt

"r Grand — kõrgaadlik Hispaanias, Tõlk,

kinni oma kõrgeks kiidetud seisuse tavadest ja kommetest, et oleks kunagi enda kui härrasmehe kohustused unarusse jätnud. Tänulikkusest Middletoni vastu avas ta oma maja uksed kohaliku garnisoni ohvitseridele ja alustas nendega tagasihoidlikku, kuid viisakat suhtlemist. Esialgne kinnisus ei suutnud aga noore, elavaloomulise kapteni kombekuse ning avameelsuse ees kuigi kauaks püsima jääda ja peatselt tundis see jõukas plantaator niisama suurt rõõmu nagu ta tütargi, kui tuttav koputus värava pihta neile teada andis garnisoni komandöri järjekordsest meel
divast külaskäigust. »

Oleks üleliigne peatuda muljete juures, mida Inezi nõiduslik ilu noorele sõjamehele avaldas, või pidurdada meie jutustuse käiku sellega, et hakata pikalt-laialt kirjeldama, missugune oli meeldiva ning viisaka käitumise, meheliku võlu, püsivate tähelepanuavalduste ja haritud mõistuse üha kasvav mõju romantilisele, osavõtlikule ning üksildasele kuueteistkümneaastasele neiule. On küllalt, kui ütleme, et nad hakkasid teineteist armastama, et noormees ei viivitanud oma tunnete avaldamisega, et ta üsna hõlpsasti suutis tütarlapse kõhklustest võitu saada, kuid pidi hoopis rohkem vaeva nägema isa vastuväidete tagasitõrjumisega; ja et enne kui Louisiana oli jõudnud kuus kuud ühendriikide valduses olla, oli Ameerika armee ohvitser juba kihlatud kõige rikkama pärijaga Mississipi kallastel.

Ehkki me eeldame, et lugeja on tuttav kõigi nende viisidega, kuidas niisuguste tulemusteni tavaliselt välja jõutakse, ei tule siiski arvata, et Middletoni võit nii isa kui ka tütre eelarvamuste üle saavutati ürna suurema vaevata. Religioossete tõekspidamiste erinevus oli nende mõlema silmis visaks ning peaaegu kõrvaldamatuks takistuseks. Armunud noormees alistus kannathkult raskele proovile, mida isa Ignatius oli volitatud läbi viima, et teda õigesse usku pöörata. Auväärse preestri pingutused olid järjekindlad, tahteküllased ja kauakestvad.

Oma tosin kordi (see oli säärastel silmapilkudel, kui Inezi kerge. habras kuju nagu mõni õhuline muinäsjutu-olend nende vestluspaigast mööda vilksatas) arvas vaimulik isa, et võib juba väga varsti väärusu üle hiilgavat $õitu pühitseda, kuid ikka purustas kõik tema lootused ,mön-i ootamatu vastuväide selle poolt, kelle-südamesse ta vagaduse seemet püüdis külvata. Niikaua kui rünnak tema usu vastu veel kauge ning nõrk oli, alistus Middleton, kes

vaidlemises kuigi vilunud ei olnud, sellele kannatlikult ja alandlikult nagu märter; kui aga püha isa tema tulevase õnne eest nii väga hoolt kandes püüdis saavutatud edu ära kasutada ja mõned oma usutunnistuse erilised peensused appi võttis, ei saanud noormees kui hea sõdur mitte jätta nii.ägedale pealetungile vastu panemata. On tõsi, et lahingusse astudes oli tema relvastuseks ainult terve mõistus ja mõningad vähesed teadmised oma maa tavadest ning kommetest. kuid needsamad algelised sõjariistad aitasid tal iga kord pühamehest jagu saada. Umbes samal kombel tuleb mõni jõuline kaikavõitleja kõige osavama vehklemismeistriga toime, vastates viimase rünnakutele otseste ning ümberlükkamatute argumentidega — purustatud pea ja tükkideks murtud relvaga.

Enne kui see vaidlus lõpule jõudis, tulid noorele sõjamehele appi sisserännanud protestandid. Ühed nende hulgast oma hoolimatu vabameelsusega ning ainult maapealse elu hüvedele mõtlemisega, ja teised jälle oma järjekindla ning mõõduka vagadusega sundisid ausameelset preestrit murega enda ümber vaatama, ühelt poolt eeskuju mõju ja teiselt poolt liiga vabast läbikäimisest tuleneva nakatuse tagajärjed hakkasid ennast lunda andma isegi tema karja selle osa

juures, mis tema arvates niivõrd kindlalt vaimsele juhtimisele oli allutatud, et enam õigelt teelt eksida poleks võinud. Aeg oli pealetungilt kaitsele üle minna ja õpetada oma järelkäijaid vastu panema sellele ohjeldamatule arvamuste tulvale, mis ähvardas nende usu barjäärid maha murda. Aruka väejuhi kombel, kes leiab, et ta rohkem maa-alasid on vallutanud, kui ta oma jõududega enda käes suudab hoida, hakkas ta oma eelposte vähehaaval tagasi tõmbama. Reliikviad viidi ilmalike pilkude eest varjule, usklikke manitseti mitte kõnelema imedest sellele inimhulgale, kes mitte üksnes et eitas nende olemasolu, vaid kel oli koguni pöörast jultumust nende kohta tõendeid nõuda, ja isegi piibli lugemine keelati kohutavate ähvardustega sel õilsal põhimõttel, et temast võidakse valesti aru saada. Vahepeal kerkis esile vajadus don Augustinile teatavaks teha, missugust mõju isa Ignatiuse argumendid ja palved noore sõjamehe ketserlikule meelele olid avaldanud. Ükski inimene ei taha oma nõrkust tunnistada, eriti veel niisugusel hetkel, mil olukord nõuab temalt kõigi jõudude äärmist pingutust. Ja niisiis võttis auväärne preester appi vaga pettuse, millele ta oma eesmärgi puhtuses kahtle-

mata õigustust leidis, ja teatas avalikult, et kuigi Middletoni hinges tegelikult mingit otsustavat muutust polnud toimunud, oli siiski küllalt alust loota, et ta mõistusesse on taotud argumentide talb ja et seetõttu on seal tekkinud lõhe, mille kaudu kõigi põhjendatud lootuste kohaselt usulise külvi õnnistatud seemned endale tee leiavad, eriti kui nende hoolealune saab püsivalt tunda katoliikliku osaduse kõiki eeliseid.

Ka don Augustinit ennast haaras nüüd usulise värbamise tuhin, ja isegi õrn ning leebe Inez tuli mõttele, et tema soovidele oleks hiilgavaks krooniks täita alandliku vahendaja osa oma armsama võitmisel õige ning tõelise kiriku rüppe. Middletoni kosjad võeti viivitamata vastu, ja samal ajal kui isa ootas pulmapäeva kannatamatuit nagu omaenda edu panti, oli tütrel sellele mõeldes pühalik usuline hardumus segunenud noore mõrsja õrnemate tunnetega.

Pulmapäeva hommikul tõusis päike niivõrd selges ning pilvitus taevas, et Inez seda oma tulevase õnne endeks pidas. Isa Ignatius viis kirikliku talituse läbi väikeses ka-belis, mis don Augustini mõisa juurde kuulus; ja ammu enne päikese loojumist surus Middleton oma rinnale häbelikku ning õhetavat noort kreoolitari[1], kes oli nüüd tema seaduslik ja lahutamatu naine. Noorpaar oli otsustanud pulmapäeva üksinduses veeta ja pühendada see ainuüksi kõige õilsamatele ning puhtamatele tunnetele, aga mitte kärarikkale lõbutsemisele, kus valitseb sunnitud pidulikkus ja mis jätab südame külmaks.

Tunnil, mil päikesevalgus õhtuvarjudesse mattuma hakkab, tuli Middleton tagasi oma laagrist, mida ta teenistuskohuste tõttu oli külastanud, ja sammus parajasti läbi don Augustini valduste, kui äkki ta pilk läbi üksildase lehtla roheluse samasugust rüüd märkas, milles Inez tema kõrval altari ees oli seisnud. Ta lähenes kõheldes, sest kuigi naine oli talle võib-olla andnudki õiguse ilmuda enda juurde ka nendel hetkedel, mis üksindusele olid pühendatud, nõudis see kahtlemata suurt peenetundelisust. Kuid kuuldes Inezi mahedat häält saatmas taeva poole palveid, milles kõige õrnemate sõnadega meenutati värsket abikaasat, sai Middleton kõhklustest võitu ja asus niisugusele kohale, kus ta nähtamatuks jäädes kõike pealt võis kuulata. Noorele abi-

[1] K r e o o l — Ameerikasse rännanud eurooplaste, eriti hispaanlaste, portugallaste ja prantslaste järeltulija. Tõlk.

elumehele valmistas kahtlemata suurt rõõmu sel kombel oma naise süütusse hinge vaadata ja leida seal kõige puhtamate ning vagamate püüdluste keskel omaenda kuju. Tema enesearmastus oli nii meelitatud, et ta vaatas meeleldi läbi sõrmede palve tegelikule sisule. Samal ajal kui naine palus, et temast võiks saada alandlik vahendaja oma mehe juhtimisel usklike karja hulka, anus ta ühtlasi endale halastust, kui ta liigsest enesekindlusest või ükskõiksest suhtumisest kiriku nõuannetesse oli oma mõjuvõimu liiga kõrgeks hinnanud ja ohtliku eksituse teele läinud, pannes ketseriga abiellumise läbi

omaenda hingeõnnistuse kaalule. Tema palves oli nii palju harrast vagadust ühendatud nii tugeva loomuliku tundepuhanguga, nii palju naiselikku kokku sulanud ingellikuga, et isegi kui Inez teda paganaks oleks nimetanud, oleks Middleton talle andeks võinud anda selle armsuse ning osavõtlikkuse pärast, millega naine tema eest oli palunud.

Noormees ootas, kuni ta mõrsja põlvitamast üles tõusis, ja läks siis tema juurde niisuguse näoga, nagu poleks tal aimugi, mida teine siin üksinduses tegi.

«On juba hilja, kallis Inez,» lausus ta, «ja don Augustin võiks teile etteheiteid teha, et te oma tervise eest ei hoolitse ja veel niisugusel tunnil väljas viibite. Mida pean siis tegema mina, kellele on pandud niisama suur vastutus ja kes ma teid kahekordselt enam armastan?»

«Olge k õ i g e s tema sarnane,» vastas Inez talle pisarsilmi näkku vaadates tugeva rõhuga, «k õ i g e s, Middleton. Võtke temast eeskuju, ja rohkem ei või ma teilt midagi nõuda.»

«Minult, Inez? Aga minu jaoks? Ma ei kahtle, et saaksin selleks, kellena te mind näha soovite, kui muutuksin niisama vooruslikuks nagu auväärne ning lugupeetud don Augustin. Kuid te peate arvesse võtma mõningaid sõjamehe nõrkusi ja harjumusi. Nüüd aga lähme selle võrratu isa juurde.»

«Veel mitte,» lausus mõrsja, vabastades end õrnalt noormehe haardest, kes oma käsivarre tema hapra piha ümber oli põiminud, et teda endaga kaasa viia. «Mul on veel üks kohustus täita, enne kui kõhklematult teie käskudele saan alluda, olgugi et te sõjamees olele. Ma lubasin õilsale Ine-sellale, oma ustavale ammele, kes, nagu te teate, mulle nii kaua ema on asendanud, et ma teda täna õhtul vaatama lähen. Ta arvab, et see jääb tema armsa lapsukese viima-

seks külaskäiguks, ja ma ei või talle pettumust valmistada. Teie aga minge don Augustini juurde; vähem kui tunni pärast olen ma tagasi.»

«Pidage meeles, üksainus tund!»

«Üksainus tund,» kordas Inez ja saatis oma abikaasale õhusuudluse; samas aga punastas ta oma julgust häbenedes, sööstis lehtlast välja, ja viivu pärast võis teda juba näha lippamas amme majakese poole, kuhu ta järgmisel silmapilgul kadus.

Middleton sammus aeglaselt ning mõtlikult maja poole, pöörates sageli pilke selles suunas, kus ta viimati oma naist oli näinud, just nagu oleks ta lootnud ikka veel sumata tema armast kuju läbi õhtuhämaruse hõljumas. Don Augustin võttis ta südamlikult vastu ja tükk aega lõbustas noormees end sellega, et pajatas uuele sugulasele oma tulevikuplaanidest. Vana nõudlik hispaanlane kuulas tema kirglikku, kuid tõepärast jutustust nende osariikide üha kasvavast heaolust, mille naabruses ta poole oma olust mööda oli saatnud, ilma et nende kohta midagi oleks teadnud, ja tema nägu väljendas osalt imestust, osalt aga seda laadi umbusku, mida inimesed tavaliselt tunnevad, kui nad jutustaja erapooletuses kahtlevad ja seetõttu arvavad, et kirjeldustele liiga eredaid värve on lisatud.

Sel kombel möödus tund, mille Inez endale välja oli tinginud, palju kiiremini, kui ta abikaasa tema äraolekul võimalikuks oleks pidanud. Lõpuks hakkasid Middletoni pilgud üha sagedamini kella poole rändama ja viimaks minutit minuti järel loendama, aga InezM ikka ei tu'nud. Suur osuti oli juba poole oma järgmisest ringkäigust numbrilaual maha käinud, kui Middleton lõpuks üles tõusis ning teatas, et kavatseb hilinejale järele minna ja talle kodutcel saatjaks olla.

Väljas oli juba päris pime ja laotust katsid tihedad pilved, mis selles kliimas alati eksimatult tormi ette kuulutavad. Niihästi ähvardav taevavõlv kui ka salajane rahutus südames sundisid Middletoni käiku kiirendama ja ta tõttas pikkade sammudega Inesella majakese poole. Korda kaks-kümmend jäi ta seisma, kujutledes, nagu oleks ta silme ees vilksatanud Inezi haldjataoline kuju, tippamas üle lageda välja härrastemaja poole, ja niisama palju kordi pidi ta pettunult teekonda jätkama. Lõpuks jõudis ta majakese väravani, koputas, avas ukse ja astus sisse ning seisis ka kõhe elatanud amme ees, kuid ei leidnud seda, keda otsis,

oli siit juba ara koju rutanud! Uskudes, et ta oma mõrsjast pimedas tõenäoliselt mööda oli läinud, tõttas Middleton tuldud teed tagasi. Ees ootas teda uus pettumus: Inez polnud ikka veel tulnud.

Ilma et ta oma kavatsusest kellelegi oleks teatanud, tõttas peigmees põksuva südamega väikese üksildase lehtla poole, kus ta oli kuulnud

oma mõrsjat palvetamas tema õnne ja õigele usu'e pööramise eest. Siin tabas teda samuti pettumus: ja nüüd haarasid valulikud kahtlused ning äh-mased oletused ta enda võimusesse.

Et Middletonil oli naise kadumise põhjuste suhtes mingi salaiane kahtlus, otsis ta teda esimeste tundide jooksul üksinda ning õige ettevaatlikult. Kui aga päev köitma hakkas, ilma et Inez oma isa või abikaasa käte vahele tagasi oleks pöördunud, ei tehtud sellest enam saladust ja tema seletamatust äraolekust anti kõigile teada. Nüüd hakati kadunud Inez'i otsese't ning avalikult otsima, kuid ka see ei andnud tulemusi. Keegi polnud teda näinud ega temast midagi kuulnud sellest ajast peale, kui ta oma amme majakesest lahkus.

Päev läks päeva järel, kuid jätkuvatest otsingutest hoolimata ei saadud mingeid uusi teateid. Lõpuks kadus igasu-gui.p lootus, ja enamik Inezi sugulasi ja sõpru pidas teda nüüd jäädavalt kadunuks.

Säärast ebatavalist sündmust ei saanud aga muidugi niipea unustada. See erutas meeli ning audis põhjust lõputuleks kuuldusteks ja hulgalisteks väljamõeldisteks. Siinset maakohta üleujutavate emigrantide see osa, kel oma rohkete toimetuste vahel aega jätkus võõraste asjade vastu huvi tunda, oli lihtsale ning otsesele järeldusele jõudnud, et kadunud mõrsja midagi muud ei olnud teinud kui endalt ise elu võtnud. Isa Ignatiust vaevasid kahtlused ja salajased südametunnistuse piinad, ent targa pealikuna püüdis ta seda kurba sündmust vähemalt oma tulevase usuvõitluse heaks kuidagi ara käsutada. Valinud oma patareile uue suuna, sosistas ta mõnele kõige vanemale koguduseliikmele kõrva, et ta oli Middletoni suhtes eksinud, sest noormehe hing, nagu ta nüüd oli sunnitud uskuma, oli täielikult ketserluse mülkasse vajunud. Uuesti hakkas ta oma reliikviaid nähtavale tooma ja teda kuuldi isegi jälle vihjavat õige delikaatsele ning peaaegu unarusse vajunud küsimusele kaasaegsetest imedest. Auväärse preestri niisuguse tegevuse tulemusena levis usklike hulgas kuuldus, mida lõpuks

terve kogudus uskuma hakkas, et Inez on ara taevariiki võetud.

Don Augustin kurvastas nagu isa kunagi, kuid tema sügav mure, nagu

kreoolile omane, rauge? peagi. Oma vaimse juhendaja eeskujul hakkas ka tema arvama, et nad vääralt olid talitanud, usaldades nii süütu, nii noore, nii armsa ja ennekõike nii vaga olevuse ketseri käte vahele; ja ta oli igati valmis uskuma, et teda vanas eas tabanud õnnetus oli karistuseks tema liigse enesekindluse ning ettenähtud usukommetest kõrvalekaldumise eest. Tõsi küll, kui koguduses maad võtnud lihtsameelne uskumus tema kõrvu ulatus, leidis ta sellest ajutist lohutust; kuid loomulikud tunded olid ta südames liialt tugevad, mistõttu temas sündis mässuline mõte, et ta tütar siiski pisut enneaegselt taevase pärandi osaliseks oli saanud.

Ent Middletonile kui armunule, kui peigmehele, kui abikaasale mõjus see ootamatu ning kohutav löök peaaegu hävitavalt. Kasvatatud lihtsa ning mõistuspärase usundi vaimus, ei võinud tal Inezi saatuse pärast mingit muud kartust olla kui see, mis kasvas välja teadmisest, et tema mõrsja oli avaldanud protestantliku kiriku suhtes otse ebausklikke arvamusi. On tarbetu peatuda nendel hingepiinadel, mitmesugustel oletustel, lootustel ja pettumustel, mida Middleton teda tabanud mure esimestel nädalatel pidi läbi elama. Umbusklik kahtlus Inezi kadumise motiivide suhtes küll pidurdas veidi tema otsingute indu, ent teiselt poolt salajane ning vaibumatu lootus teda siiski jälle üles leida ei lasknud tal neist täielikult loobuda. Kuid aja möödudes hakkas üha 'ebatõenäolisemana tunduma isegi see rusuv mõte, et teda oli tahtlikult, ehkki võib-olla ajutiselt, maha jäetud, ja ta alistus järkjärgult veelgi valulisemale veendumusele, et tema mõrsja on hoopis surnud, kui äkki ta lootused väga iseäralikul viisil uuesti ellu äratati.

Noor garnisoniülem sammus pärast õhtust ülevaatust aeglaselt ning kurvalt oma korteri poole, mis asus selsamal kõrgendikul, laagrist veidi maad eemal. Järsku langes tema hajameelne pilk ühele mehekogule, kuigi eeskirjade kohaselt ei olnud kõrvalistel isikutel õigust niisugusel tunnil selles paigas viibida. Võõras oli kehvalt riides ja kogu tema välimus ning ilme kõneles kasimatust vaesusest ning kõige lodevamatest eluviisidest. Kurvastus oli Middletoni ohvitseriuhkust pisut pehmendanud, ja kui ta sel-

lest küürutõmbunud kogust möödus, lausus ta leebel või õieti koguni lahkel häälel:

«Teil tuleb peavahis ööbida, sõber, kui patrull teid siit tabab. Siin on teile dollar; minge otsige endale parem koht magamiseks ja püüdke midagi hamba alla saada!»

«Ma neelan kogu oma toidu närimata alla, kapten!» vastas hulkur ja haaras väljaõppinud kelmi ahne rõõmuga hõbeda järele. «Visake sellele mehhiklasele teisi juurde, nii et neid kokku kakskümmend saab, ja ma müün teile ühe saladuse.»

«Minge aga minge,» lausus Middleton, kusjuures ta ilmesse sugenes jälle tavalist sõjamehelikku rangust. «Minge, enne kui ma teid vahisõduritel kinni võtta lasen.»

«Hea küll, võin ju minna. Aga kui ma lähen, siis võtan oma teadmised endaga kaasa, ja siis võite elada nõiutud lesena, kuni on löönud teie viimne tund.»

«Mida te sellega mõtlete, võrukael?» hüüatas Middleton, pöördudes kärmesti hulkuri poole, kes oli juba hakanud oma tõbiseid liikmeid köhalt lohistama.

«Mõtlen selle dollari hispaania viina vastu ümber vahetada ja siis tagasi tulla ning teile oma saladuse niisuguse hinna eest maha müüa, millest jätkuks terve vaadi ostmiseks.»

«Kui teil midagi mulle öelda on, siis öelge seda kohe,» lausus Middleton, hoides vaevu tagasi kärsitust, mis tema tundeid oleks reetnud. »

«Mu kurk on täitsa kuivanud, kapten, ja ma ei suuda ilusasti kõnelda, kui mu kõri kähiseb. Palju te annate, et teada saada, mis mul teile öelda on? See peaks kenake summa olema, nii nagu aumeeste vahel sünnis.»

«Ma arvan, et kõige õigem oleks teid vahimeeste kätte anda, võrukael. Millega on teie ülespuhutud saladus seotud?»

«Abieluga ... On naine — ja pole naist. Ilus näolapp, rikas mõrsja. Kas nüüd on selge, kapten?»

«Kui te midagi mu naise kohta teate, siis öelge seda otsekohe: tasu pärast ei maksa teil muret tunda.»

«Ehee, kapten, oma eluajal olen ma mitmesuguseid tehinguid teinud; mõnikord on mulle makstud rahas, mõnikord tasutud ükspäinis lubadustega. Neid aga nimetan ma näljapajukiks.»

«Kui palju te nõuate?»

«Kakskümmend… ei, pagana pihta, mu saladus on

väärt kolmkümmend dollarit, kui see üldse midagf väärt on!»

«Võtke, siin on teie raha. Aga pidage meeles, et kui te mulle midagi mõistlikku ei jutusta, on mul kasutada jõud, mis teilt need dollarid hõlpsasti tagasi võtab ja lisaks teid veel jultumuse eest karistab.»

Võõras silmitses saadud rahatähti umbusklikul pilgul, kuid veendus siis ilmselt nende ehtsuses ja pistis nad tasku.

«Ma armastan Põhja-Ameorika paberraha,» lausus ta ülirahulikult, «sest sellel jätkub väärtusi, mida kaotada, — nagu minulgi. Ärge kartke, kapten, ma olen aumees ja ei ütle teile sõnagi rohkem ega vähem, kui ma kindlasti tean.»

«Kõnelge siis ja ärge enam viivitage, muidu hakkan ma veel kahetsema ja lasen teilt kõik ära võtta, mis te saite, niihästi hõbeda kui ka paberraha.»

«Ausus olgu üle kõige, maksku see kas või elu!» vastas lurjus ja tõstis teeseldud hirmus käe nii reetliku ähvarduse vastu. «Hüva, kapten, te muidugi teate, et mitte kõik aumehed ühest ja samast ametist ei elatu; mõned hoiavad sellest kinni, mis neil käes on, teised jälle vaatavad, kust mida kätte saavad.»

«Te olete siis varas olnud.»

«Ma põlastan seda sõna. Mina olen inimeste peale jahti pidanud. Kas te teate, mida see tähendab? Noh, seda võib seletada mitut moodi. Mõned arvavad, et villpead[1] on vaesed õnnetud olevused, kes peavad töötama palavates istandustes kõrvetava päikese all ja kõiksugu muid hädasid kannatama. Vaadake, kapten, omal ajal olin ma niisugune inimene, kes püüdis neile vähemalt vaheldust luua ja neid uude ümbruskonda viia. Kas saate minust aru?»

«Te olete siis, lihtsalt öeldes, orjakaupleja.» «Kunagi olin, auväärt kapten, tõesti olin, kuid praegu olen ma sellest ametist tagasi tõmbunud, just nagu kaupmees, kes lõpetab tubaka müümise kastide viisi ja hakkab seda üksikute pakkidena müütama. Omal ajal olen ma ka sõjamees olnud. Kas te võite mulle öelda, mida peetakse meie ametis kõige tähtsamaks?»

«Ma ei tea,» vastas Middleton, keda võõra lobisemine tüütama hakkas, «võib-olla julgust?»

[1] S. o. neegrid. Tõlk.

«Ei, jalgu — jalgu, millega lahingusse minna, ja jalgu, millega plehku pista Ja selles suhtes, nagu näete, langevad mu kaks elukutset kokku. Praegu ei ole mu jalgadest enam asja, ja ilma jalgadeta inimesejahti pidada ei tasu ennast ära. Aga maailmas on veel küllalt inimesi, kellel on paremad liikmed kui minul.»

«Kõnelge edasi! Aga kui lausute ainsagi sõna, mis tõsi ei ole, tabab teid sedamaid kättemaks!»

«Kas te oleksite siis nii rumal, et usuksite minusugust lurjust, kui tema sõnadel kindlat tõepõhja all ei oleks? Ma tean ju, et te pole rumal, seepärast ütlen teile, mida tean, ja samuti seda, mida ma mõtlen, ja jätan teid seda kõike läbi seedima, kuna ise lähen joon teie suuremeelsuse terviseks. Ma tunnen üht meest, kelle nimi on Abiram White[1]. Ma usun, see kelm võttis säärase nime selleks, et näidata oma vaenu mustade vastu! See mees veab praegu, ja nagu ma kindlasti tean, on juba aastaid vedanud inimliha ühest osariigist teise. -Mul on temaga omal ajal pistmist olnud, ja ma ütlen, et ta on alatu koer! Temas pole kübetki rohkem ausust kui minu vatsas praegu toitu. Just teie pulma-päeval nägin ma teda siin kandis. Ta oli koos oma õemehega ja esines ümberasujana, kes läheb uut maad otsima. Kasu-liku äri ajamiseks oli neid suurepärane kamp: seitse poega, kõfk niisama pikad kui teie seersant koos mütsiga. Nojah, ja niipea kui ma teie naise kadumisest kuulda sain, oli mulle selge, et Abirami käed siin mängus on olnud.»

«Ta on varastatud!» oigas õudusest haaratud abikaasa.

«Ja rändama viidud, nii kindlasti nagu te siin paigal seisate!»

«Lurjus! Mis alust on teil säärast kohutavat lugu uskuda?»

«Käed eemale! Käed eemale! Kas te arvate, et mu keel liigub kiiremini, kui te mu kõri kinni pigistate? Olge kannatlik, ja te saate kõik teada. Kui te aga jälle minuga nii ebaviisakalt ümber käite, olen ma sunnitud seadusemehi appi kutsuma.»

«Kas te teate seda kindlasti? On see tõesti tõsi? Mis alust on teil

niisugust jõledust tõeks pidada?»

«Alust on mul selleks küllalt: ma tunnen Abiram White'i. Kas te ei lisaks nüüd pisut juurde, et mu kõri päriselt ara ei kuivaks?»

[1] White — valge (ingl. k.). Tõlk.

«Minge, minge! Te olete juba niigi joomisest segane, te õnnetu, ega tea enam isegi, mis te räägite. Minge; ja vaadake et te vahimeeste kätte ei satu!»

«Kogemus on hea teejuht,» hüüdis võõras eemalduvale Middletonile tagant järele, pöördus siis naeru pugistades ümber, just nagu oleks ta kõigiti endaga rahul, ja tõttas kähku markitandi poe suunas.

Korda sada tabas Middleton end öö jooksul mõttelt, et hulkuri sõnad väärivad tähelepanu, ja niisama palju kordi heitis ta selle arvamuse kui liiga, pöörase ning fantastilise kõrvale. Järgmisel hommikul, pärast rahutut ning peaaegu unetut ööd, äratas teda juba varakult käskjalg, kes tuli talle teatama, et paraadiväljakult, tema elukoha lähedusest, on leitud keegi surnud mees. Tõmmanud kähku riided selga, tõttas Middleton kohe sündmuspaigale ja nägi seal sedasama meest, kellega ta eelmisel õhtul oli kõnelnud. Surnu lamas täpselt samas asendis, milles ta oli leitud.

Armetu hulkur oli oma joomakire ohvriks langenud. Esiletunginud silmamunad, tursunud nägu ja peaaegu väljakannatamatu lehk, mida isegi tema korjusest veel levis, kõnelised sellest ilgest tõsiasjast küllalt selget keelt. Jäl-kustundest haaratuna käskis noormees laiba minema viia ning tahtis tülgastavast vaatepildist kõrvale pöörduda, kui surnu ühe käe asend teda hämmastunult paigale jääma sundis. Seda lähemalt silmitsedes märkas ta, et esimene sõrm oli väljasirutatult vastu maad, just nagu oleks sellega tahetud kirjutada, ja samas leidis ka liivasse kritseldatud pooliku lause, mida suuri vaevu oli võimalik välja lugeda: «Kapten, see on tõsi, nagu ma au . . .» Mees oli kas surnud või surmaeelsesse sügavasse unne langenud, enne kui ta lause lõpetada jõudis.

Seda leidu teiste eest varjates kordas Middleton oma käsku ja eemaldus. Lahkunu visadus ja kõik muud asjaolud kokku sundisid teda

salajasi järelepärimisi tegema. Ta sai teada, et joodiku kirjeldusele vastav perekond oli tema pulmapäeval tõepoolest sealt kandist läbi sõitnud. Ümberasujate jäljed viisid Mississipi aarde, kus nad mõnda aega edasi olid liikunud; siis aga oli perekond paati istunud ja jõge mööda kuni Missuurini üles sõudnud. Sealt-

[1] Markitant — sõjaväega kaasaskäiv kaupmees, kes müütab sõduritele tarbe- ja toiduaineid. Tõlk.

peale jäljed katkesid: need inimesed olid kadunud nagu sajad teisedki, kes sisemaa peidetud rikkusi taga ajasid.

Nende teadmistega varustatud, võitis Middleton endaga käasa väikese salga kõige ustavamaid mehi, jättis don Augustiniga hüvasti, kõnelemata talle sõnagi oma lootustest või kartustest, ja jõudnud välja köhale, kus jäljed kätkesid, asus kõnnumaal oma noorikut otsima. Niisugust voori, nagu seda oli Ishmaeli oma, ei olnud kuigi raske jälitada, kuni see liikus enam-vähem asustatud paikkondade piirides. Kui aga Middletonile selgeks sai, et ümberasujad nendest piiridest juba kaugele välja olid jõudnud, muutusid ta kahtlused loomulikult tugevamaks, ent koos sellega kasvas ka lootus, et ta otsinguid lõpuks edu kroonib.

Kui suusõnalisi juhatusi enam abistamas ei olnud, tuli murelikul kaasal usaldada ainuüksi neid tavalisi märke, mida voor endast maha jätab, ja nende järgi põgenikke taga ajada. See polnud samuti kuigi raske ülesanne, niikaua kui jälitajad ei olnud veel jõudnud kühmulise preeria paatunud pinnasele, mis ei säilitanud vähimaidki jälgi. Siin jäi Middleton tõsiselt kimbatusse. Viimaks pidas ta kõige paremaks oma kaaslased salkadesse jaotada ja mitmes suunas otsinguid jätkata. Ta määras kindlaks paiga, kus nad ühel kaugemal päeval uuesti kokku pidid saama, ja salgad läksid lahku. Suurendanud sel viisil nii palju kui võimalik oma edasist vaatlusvälja, lootis Middleton kao-tatud jäljed-uuesti üles leida. Terve nädala oli ta üksinda ringi hulkunud, kui juhus teda trapperi ja mesilastepüüd-jaga kokku viis. Osa nende omavahelisest kõnelusest on juba eespool ara toodud ja lugeja võib

hõlpsasti ette kujutada seletusi, mis Middletoni jutustusele järgnesid ja mis tal aitasid, nagu me juba nägime, oma noorikut jälle üles leida.

XVI PEATÜKK

Kõik kinnitab, et ta on pagend siitl Seepärast
ärgu jutud köitku teid, vaid kohe
sadulasse karake!

Shakespeare, «Kaks veroonlast»

Läbematutele, peaaegu seoseta küsimustele ja niisamasugustele vastustele oli kulunud terve tund. enne kui Middleton, kes oli kummardunud oma taas leitud aarde kõhale säärase kuva valvsusega, millega mõni ihnuskoi oma kal-lisvarasid üle vaatab, sellele katkendlikule kõnelusek omaenda seiklustest ja elamustest lõpu tegi ning naise poole pöördudes päris:

«Ja sina, mu Inez, kuidas sinuga ümber käidi?»

«Kui mitte arvestada seda suurt ülekohut, mille mu röövijad korda saatsid mind vägivaldselt mu sõpradest lahutades, siis peab küll ütlema, et üldiselt kohtlesid nad mind niivõrd hästi, kuivõrd see nende olukorras võimalik oli. Ma arvan, et selle perekonna pea on kuritegudes õigupoolest vaid vilumatu algaja. Minu juuresolekul läks ta hirmsasti tülli selle lurjusega, kes mu kinni haaras, aga siis sõlmisid nad nurjatu kokkuleppe, millega ma olin sunnitud päri olema ja mida ma pidin samuti nagu nemadki vandega kinnitama. Oo, Middleton! Ma kardan, et ketserid ei austa oma vandeid nii palju kui meie, kes me oleme üles kasvanud õige ning tõelise kiriku rüpes.»

«Seda võib arvata; neil kelmidel polegi mingisugust usku! Kas nad siis murdsid oma vande?»

«Ei, seda nad ei teinud. Kuid kas pole kohutav pöörduda hea jumala poole ja kutsuda teda tunnismcheks nii ülekohtusele lepingule?»

«Jaa, Inez, selles oleme meie, protestandid, niisama kindlalt veendunud nagu kõige vooruslikum Rooma kardinal. Aga kuidas nad oma vandest kinni pidasid ja mis oli selle mõte ning sisu?»

«Nad lubasid, et nad mind mitte millegagi ei tülita ja oma

vihatud nägugi ei naita, kui ma neile tõotuse annan, et ma ühtki põgenemiskatset ette ei võta ja ennast isegi kellelegi ei näita, kuni nende endi määratud aeg täis saab.»

«Ja see aeg?» nõudis kannatamatu Middleton, kes oma naise usulistest kahtlustest ja sisetundepiinadest nii hästi teadlik oli.

«Kui pikk on see aeg?»

«See aeg on möödas. Mind vannutati mu kaitsepühaku nimel ja ma pidasin sellest vandest ustavalt kinni, kuni mees. keda kutsutakse Ishrnaeliks, kokkuleppe tingimusi murdis ja vägivalda käsutas. Siis ilmusin ma välja kal-jule, sest ka tähtaeg oli juba möödunud. Ma mõtlen, et isa Ignatius oleks mu nagunii selle vande alt vabastanud, sest minu kinnipidajad ju murdsid sõna.»

«Ja kui ta poleks seda teinud,» pomises noormees läbi kokkusurutud hammaste, «oleksin mina ta igaveseks vabastanud vaimsest hoolitsusest sinu südametunnistuse eest!»

«Sina, Middleton!» vastas naine, vaadates abikaasa õhetavasse näkku, kuna ta oma armast nägu kattis samuti hele puna. «Sa võid mu vandeid küll vastu võtta, kuid sul ei ole ju mingit võimu, et mind nende täitmisest vabastada!»

«Ei, ei ole, Inez, sul on õigus. Neist peensustest ei taipa ma kuigi palju, ja ma olen kõike muud kui preester. Ent ütle mulle, mis pani nood peletised säärast hulljulget mängu mängima ja minu õnnega nii halba nalja tegema?»

«Sa tead ju, kui halvasti ma tunnen maailma ja kui võimetu olen seletama sääraste inimeste käitumist, kes niivõrd erinevad kõigist, keda ma kunagi varem olen näinud. Aga kas mitte rahaahnus pole see, mis ajab inimesi isegi veel halvematele tegudele? Ma arvan, nad uskusid, et suudavad ahvatleda vana jõukat isa maksma oma lapse eest rikkalikku lunatasu, ja võib-olla,» lisas ta, vargsi läbi pisarate küsivat pilku Middletonile heites, «arvestasid nad mõnevõrra ka noore abielumehe palavaid tundeid.»

«Nad oleksid võinud vere mu südamest tilkhaaval välja imeda!»

«Jah,» jätkas noor ning häbelik naine, peites samas pilgu, mille ta oli tihanud vargsi üles tõsta, ja püüde; kärmesti jutulõnga jätkata, just nagu oleks tahtnud oma abikaasat unustama panna liigset

vabadust, mida ta asja enesele oli lubanud. «Ma olen kuulnud, et leidub isegi nii

alatuid mehi, kes annavad altari ees valevande, et neid usaldavate lihtsameelsete tütarlaste varandust enda kätte saada. Kui aga rahaahnus juba säärase alatuseni välja viib, siis võib ammugi uskuda, et ta neid, kelle kogu elu on saamahimule pühendatud, väiksemate pettuste teele ajab.»

«Kahtlemata on see nõnda. Kuid nüüd, Inez, ehkki ma olen siin, et sind kas või elu hinnaga kaitsta, ja kuigi me selle kalju oma valdusse oleme saanud, ei ole meie raskused, võib-olla isegi meid ähvardaväd ohud, veel sugugi lõppenud. Sa pead kokku võtma kogu oma julguse, et katsumustele vastu astuda, ja näitama end tõelise sõdurinaisena, mu kallis Inez.»

«Ma olen valmis otsekohe teele asuma. Kiri, mille sa arsti kaudu saatsid, andis mulle kõige paremaid lootusi ja mul on kõik korda seatud, et esimese märguande peale, põgeneda.»

«Jätame siis selle paiga maha ja ühineme oma sõpradega.»

«Sõpradega!» hüüdis Inez ja laskis pilgul väikeses telgis ringi käia, otsides sealt Ellenit. «Ka minul on üks sõber, keda ei tohi unustada: ta tõotas mulle, et veedab kogu elu koos meiega. Aga teda ei ole enam näha!»

Middleton juhtis ta õrnalt telgist välja ning lausus naeratades:

«Võib-olla oli tal nagu minulgi mõne sõbra kõrvadele määratud salasõnu lausuda.»

Kuid noormees polnud Ellen Wade'i kadumise põhjusi siiski mitte õigesti aimanud. Hellahingeline ning arukas neiu oli otsekohe taibanud, kuivõrd üleliigne on tema viibimine kõneluse juures, mille me asja edasi andsime, ja ta oli eemaldunud selle vaistliku peenetundelisusega, mis näibki tema soole rohkem omane olevat. Nüüd võis teda näha ühel kaljunukil istumas, üleni oma rõivaisse mähituna, nii et isegi ta nägu oli varjatud. Seal oli ta viibinud peaaegu terve tunni, ilma et keegi teda oleks kõnetanud, ja tema rahutud ning murelikud pilgud näisid talle kinnitavat, et keegi teda tähelegi ei pane. Kuid viimasest

mõttest laskis Ellen, nii teravapilguline ning valvas kui ta ka pclnud, ennast petta.

Kui Paul Hover Ishmaeli kantsi oma valdusse oli saanud, laskis ta otsekohe kuuldavale võidukisa sel erilisel kentsakal viisil, mis Lääne piirielanike hulgas kombeks oli.

Pekstes kätega just nagu vastasest jagu saanud kukk tiibadega vastu külgi, aimas ta valjusti ning naljakalt järele selle linnu vaimustatud võidulaulu, mis oleks võinud ohtlikuks väljakutseks saada, kui see mõnele skvotteri vägimehelikule pojale kõrvu oleks küündinud.

«Oli see aga üks korralik kähmlus,» hõiskas ta valjusti, «ja mitte ühtki konti pole murtud! Noh, vana trapper, omal aja! olete ka teie sõjamees olnud, olete reas ja rivis seisnud — eks te ole ju varemgi kindlusi võtnud ja patareisid rünnanud —, kas pole tõsi?»

«Jaa, jaa, tõsi mis tõsi,» kostis vanamees, kes ikka veel asus oma vahipostil kalju jalamil, lastes end nii vähe mõjutada sellest, mille tunnistajaks ta asja oli olnud, et vastas Pauli pilkele ainult heatahtliku leebuse ning talle omase hääletu naeruga. «Te võitlesite nagu vahvad mehed kunagi!»

«Nüüd öelge mulle, kas pärast iga verist heitlust pole kombeks elavaid nimepidi üles lugeda ja surnuid maha matta?»

«Mõned on seda teinud, teised mitte. Kui söör William sakslast Dieskaud läbi mäekuru Hori .. .»

«Teie söör William oli vaid põrilane[1] söör Pauliga võrreldes ega teadnud midagi sõjaväelisest korrast. Niisiis, alustame loendust! Muuseas, vana trapper, osalt mesilaste-püüdmise ja pühvliküürude, osalt aga igasuguste muude askelduste tõttu on mul nii palju tegemist olnud, et ei ole saanud teie nimegi küsida; aga loendust tahan ma alustada just järelväest, sest ma tean, et mu sõdur eesliinil on liialt ametis ega saa praegu vastamiseks mahti.»

«Jumaluke, noormees, omal ajal oli mul niisama palju nimesid, nagu on olemas suguharusid ja rahvaid, kelle hulgas ma olen elanud. Delavaarid nimetasid mind mu silmade pärast kaugelenägija hauka järgi. Otsego mägede asukad aga ristisid mind omakorda ümber mu säärevarjude järgi, ja nii ma olen oma elus kandnud mitmesuguseid

nimesid. Aga vähe on sel tähtsust, missuguse nime all surelik oma osa on täitnud, kui kord jõuab kätte aeg, kus kõik kogunevad suurele ülevaatusele palgest palgesse. Ma loodan alandlikult, et võin iga oma nime peale valju ning julge häälega vastata.»

Paul peaaegu ei kuulanudki trapperi sõnu, millest pooled

[1] P õ r i l a n e — isamesilane e. lesk. Tõlk.

pealegi kauguse tõttu kaduma laksid. Oma tembutamist jätkates kutsus ta mürisevalt valjul häälel looduseuurijat oma nime peale vastama. Doktor Battius ei olnudki vajalikuks pidanud kaugemale edasi tungida sellest mugavast orvast mille juhus nii õigeaegselt talle varjupaigaks oli kujundanud ja kus ta nüüd pärast vaevarikkaid pingutusi rahulikult puhkas, haaratud mõnusast kindlusetundest ja rõõmujoovastusest juba mainitud botaanilise kallisvara leidmise üle.

«Ronige aga üles, mu auväärt mutipüüdja! Tu'ge ja silmitsege kaugeid avarusi, mis siit piirifändur Ishmaelile kätte paistavad: tulge vaadake otse ning julgelt loodusele näkku ja ärge hiilige kauem mööda preeriarohtu ning vägi-heinapuhmikuid just nagu mõni kalkun, kes rohutirtse taga ajab!»

Lõbusa ning ennatliku mesilastepüüdja suu langes otsekohe lukku, niipea kui ta Ellen Wade'i silmas, ja ta jäi nüüd niisama tummaks, kuivõrd ta asja käratsevalt lustakas ning lobisemishimuline oli olnud. Kui nukrameelne neiu kaljunukil istet võttis, tegi Paul niisuguse näo, nagu oleks ta kibedasti ametis skvotteri koduse vara ülevaatamisega. Viisakusetult soris ta Estheri laekais, pildus tema tütarde tagasihoidlikud ehted maad mööda laiali, ilma et nende väärtusele või ilule vähimatki tähelepanu oleks pööranud, ja loopis potte ning padasid sinna-tänna, nagu oleksid need puust, aga mitte rauast. Kogu sellel askeldusel polnud aga ilmselt mingit eesmärki. Ta ei võtnud midagi endale ega olnud nähtavasti isegi teadlik nende asjade väärtusest. miMega ta nii omavolilisel ning hoolimatult ümber käis. Kui ta iga üksiku onni sel kombel läbi oli tuhninud, vaatas ta veel kord üle koha, kuhu ta lapsed kokku oli ajanud ja tugevasti nööridega kinni sidunud. Seejärel virutas ta puhtast ülemeelikusest ühe Estheri pange nagu jalgpalli viiekümne jala

kõrgusele õhku, pöördus kaljuveerele tagasi, pistis mõlemad käed vampumvöö[1] vahele ja hakkas nii püüdlikult vilistama oma lemmikviisi «Kentucky kütid», nagu oleks ta palgatud oma kuulajaid tundide kaupa muusikaga lõbustama. Sel kombel möödus aeg, kuni Middleton, nagu me juba jutustasime, koos Ineziga telgist nähtavale ilmus ja kogu salkkonna mõtetele hoopis uue suuna

[1] Vamp urn — Põhja.Ameerika indiaanlastel raha asemel või ilustustena käsutatavad konnakarphelmed. Tõik.

andis. Ta tegi Pauli musitseerimisele lõpu, tõmbas doktori leitud taime uurimise juurest eemale ja andis nagu tunnustatud juht kunagi vajalikud korraldused viivitamatuks teeleasumiseks.

Niisugusele käsule loomulikult järgnenud askeldustes ja segaduses ei jäänud kellelgi mahti kurtmiseks või pikemaks kaalutlemiseks. Et ründajad juba enne võidu puhuks ettevalmistusi olid teinud, siis teadis nüüd igaüks oma kohta ja asus viivitamatult täitma ülesannet, mis tema jõule ning seisukorrale kõige paremini vastas. Trapper oli juba kinni püüdnud taltsa Asinuse, kes kaljurünka läheduses rahulikult rohtu sõi, ja seadis talle selga keerukat kaa-dervärki, mida doktor Battius heaks arvas omaenda leiutatud sadulaks nimetada. Looduseuurija ise aga askeldas oma mappide, herbaariumide ja putukakogude kallal, mida ta skvotteri laagrist kiiresti ülalmainitud teravmeelse leiutise taskutesse kandis, kust trapper need kohe jälle välja loopis, niipea kui doktor selja oli pööranud. Paul näitas oma osavust sellega, et kandis alla kantsi jalamile kergeid kompse, mis Inez ja Ellen põgenemise puhuks valmis olid seadnud, kuna Middleton, keelitanud lapsi niihästi ähvarduste kui ka lubadustega, et nad oma vangipõlve rahulikult ara kannataksid, aitas naisterahvastel kaljult alla laskuda. Et aeg üsna kasin oli ja iga silmapilk Ishmaeli tagasitulekut võis karta, siis tuli kõik need mitmesugused toimingud erakordse usinusega kärmesti lõpule viia.

Trapper .pakkis säärased asjad, mida ta salga õrnemate liikmete heaoluks ning mugavuseks vajalikuks pidas, nendessesamadespe

taskutesse, kust ta pahaaimamatu looduseuurija aarded nii hoolimatult välja oli loopinud, ja astus siis kõrvale, tehes ruumi Middletonile. kes aitas Inezi ühele nendest istmetest, mis vana kütt eesli seljas tema ja ta sõbratari jaoks valmis oli seadnud.

«Tule, lapsuke,» sõnas trapper, andes Ellenile käega märku sõbratari eeskujule järgneda, ja silmitses murelikul pilgul kõnnumaad enda taga. «Peagi võib selle köha omanik tagasi jõuda ja oma majapidamise üle vaadata; tema aga pole säärane mees, et oma varanduse, ükskõik mis viisil see ka poleks saadud, ilma kära ja.kisa tõstmata käest ara annaks.»

«See on õige,» kinnitas Middleton, «me oleme raisanud kallist aega ja peame nüüd väga usinad olema.»

«Jaa, jaa, seda ma mõtlesin ja oleksin seda ka öelnud,

kapten, aga mul tuli meelde, kuidas teie vanaisa oma nooruse ja õnne päevil armastas sellele neiule näkku vaadata, kelle ta hiljem oma naisena kaasa viis. Inimloomus on juba kord niisugune, ja hoopis mõistlikum on tunnetele pisut järele anda kui püüda tõkkeid seada voolule, mis neist ikkagi läbi murrab.»

Ellen astus eesli juurde, võttis Inezi käest kinni, ja püüdes alla suruda erutust, mis teda peaaegu lämmatama kip-pus, lausus südamest tuleva soojusega:

«Jumal õnnistagu teid, armas leedi! Ma loodan, et te unustate ja andestate ülekohtu, mis minu onu teile on teinud ...»

Kurbusest masendatud neiu ei suutnud enam edasi kõnelda ja puhkes ohjeldamatult nutma.

«Mida see siis tähendab?» päris Middleton ärevalt. «Kas sa, Inez, ei rääkinud mulle, ei see tubli noor neiu pidi meiega kaasa tulema ja elu lõpuni meie juurde jääma, või vähemalt niikauaks, kuni ta mõne meelepärasema elupaiga leiab?»

«Jah, rääkisin, ja loodan seda veel praegugi. Ta on mulle alati põhjust andnud uskuda, et pärast nii rohket kaastunnet ja sõprust, mida ta mulle mu vangipõlves osaks saada on lasknud, ei jäta ta mind ka siis maha, kui peaksid saabuma õnnelikumad ajad.»

«Ma ei või, ma ei tohi seda teha,» jätkas Ellen, kui ta oma

hetkelisest nõrkusest võitu oli saanud. «Nähtavasti on see minu saatus, et ma nende inimeste seltsis pean elama, ja ma ei tohi neid maha jätta. Kogu see lugu on mu onu meelest kahtlemata niigi juba küllalt hull ja ma ei taha, et ta lisaks kõigele mind veel reeturiks võiks pidada. Ta on minu, vaeslapse vastu oma karmil viisil isegi heatahtlik olnud ja ma ei või niisugusel hetkel tema juurest minema joosta.»

«Ta on piiriränduri Ishmaeliga niisama palju sugulane, kui mina olen piiskop!» lausus Paul valjusti köhatades, nagu oleks ta kurk puhastamist vajanud. «Kui see vana krants talle vahetevahel armu poolest tüki üha või lusikatäie maisiputru on andnud, kas pole tema siis selle eest heldelt tasunud, õpetades neid noori saatanakutsikaid piiblit lugema või aidates vahel Estheril hilpe parandada ja korda seada. Kui te mulle ütlete, et porilasel on astel, siis usun ma pigem teid kui seda, et see noor naisterahvas Ishmae'l Bushile või kellelegi ta suguvõsast midagi võlgu on!»

«See polegi nii väga tähtis, kas keegi tnulle võlgneb või olen mina võlgu. Aga ükski ei tunne ju muret tütarlapse pärast, kel ei ole ei isa ega ema ja kelle lähimad sugulased on kõigi ausate inimeste põlualused. Ei, ei; minge, leedi, ja taeva õnnistus olgu teiega! Mul on parem siia jääda, sellele kõnnumaale, kus keegi mu häbi ja alandust ei tea.»

«Pange tähele, vana trapper,» sähvas Paul vahele, «mulle on nüüd täiesti selge, kust kandist tuul puhub! Teie olete mees, kes elu on näinud ja kes ilmaasjadest midagi teab. Olge mulle kohtunikuks ja öelge otsekoheselt, kas ei ole see asiade loomulik käik, et taru peret heidab, kui noor pesakond üles on kasvanud? Kui aga juba lapsed jätavad maha oma vanemad, kas peab siis see, kel pole ühtki sugulast. ..»

«Tasa!» katkestas teda mees, kelle poole ta oli pöördunud. «Hektor on rahutuks muutunud. Mis on, kutsu? Ütle selgelt välja, mis see on, mida sa haistad?»

Auväärsesse ikka jõudnud koer oli püsti tõusnud ja nuhutas kargeid tuuleiilinguid, mis endise ägedusega üle preeria tuhisesid. Oma isanda sõnade peale uratas ta korraks ja paljastas pooleldi oma

vanad hambatüükad, nagu oleks ta nendega kedagi ähvardada tahtnud. Noorem koer, kes hommikusejahi järel väsimust välja puhkas, ilmutas samuti mõningaid tundemärke, et ta midagi kahtlast haistab, ja siis jäid mõlemad uuesti tukkuma, just nagu oleksid nad oma ülesande täitnud.

Trapper haaras eeslil valjastest, ajades looma liikvele, ja lausus ärevalt:

«Pole meil enam aega sõnu teha. Skvotter ja ta pojad on sellest neetud paigast vaevalt paari miili kaugusel!»

Middleton unustas Elleni sootuks, mõeldes ainult hädaohule, mis nüüd jälle nii äkitselt tema taas leitud kaasat ähvardas; samuti ei ole vajadust lisada, et ka doktor Battius ei jäänud ootama teistkordset hoiatust, vaid alustas otsekohe taganemist.

Vana trapperi näpunäidete järgi pöördus kogu salkkond ümber kaljurünka ning jätkas sellest varjatuna nii kiiresti kui võimalik oma teekonda läbi preeria.

Paul Hover aga ei liikunud paigast, vaid seisis ikka veel tusaselt püssile nõjatudes. Möödus peaaegu terve minut, enne kui Ellen teda märkas, sest neiu oli peitnud näo käte vahele, et iseenda eest oma kujuteldavat üksindust varjata.

«Miks sina ei põgene?» hüüdis neiu läbi pisarate, niipea kui nägi, et ta pole üksi.

«Ma ei ole põgenema harjunud.»

«Mu onu jõuab varsti siia ja sul ei ole temalt mingit halastust loota.»

«Ja tema noorelt sugulaselt samuti mitte, nagu mulle paistab. Las ta aga tuleb! Mis siis — koputab mulle korra pähe, ja kõik.»

«Paul, Paul, kui ma sulle armas olen, siis põgene!»

«Üksinda? Kui ma seda teeksin, olgu ma ...»

«Kui sa oma elu kalliks pead, põgene!»

«Ma ei pea seda sinuga võrreldes millekski.»

«Paul!»

«Ellen!»

Neiu sirutas mõlemad käed ette ja hakkas uuesti ning veelgi ägcdamalt pisaraid valama. Mesilaslepüüdja pani oma tugeva käe tema piha ümber ja järgmisel hetkel sammus teda endaga kaasa tõmmates kiiresti

üle lagendiku, et põgenevatele sõpradele järele jõuda.

XVII PEATÜKK

Te minge tuppa: pimestab teil silmad uus
Gorgo; minult ärge nõudke sõnu, vaid ise
vaadake ja kõnelge.

Shakespeare, «Macbeth»

Ahtake oja, mis skvotteri perekonda veega varustas ning kaljurünka jalamil kasvavaid puid ja põõsaid toitis, sai alguse võrdlemisi lähedalt, väikesest paplite ja viinapuude tihnikust. Sinna juhtiski trapper põgenikud, sest niivõrd ohtliku olukorra puhul oli see ainsaks käepäraseks pelgupaigaks. Tuleb märkida, et vanamehe elutarkus, mis taolistes juhtumustes saadud rikkalike kogemuste tõttu peaaegu instinktiks muutus, kui oli tegemist äkiliste ohtudega, oli teda kõhe ajendanud minema selles suunas, sest niiviisi jäi mägi põgenike ja läheneva jõugu vahele. See asjaolu andis neile just parasjagu aega põõsastesse taganemiseks. Paul Hovcr oli vaevalt jõudnud peaaegu hingetu Elleni tiheda võsa varju tirida, kui Ishmael juba eespool kirjeldatud viisil kalju tipul nähtavale Ilmus. Seal la seisis nagu äkitselt mõistuse kaotanud inimene, vahtides üksisilmi oma laialipillatud vara ja seotud ning topistatud suudega lapsi, kcs mesilastepüüdja ettenägelikkuse tõttu lamasid nüüd ohutuna läbisegi hunnikus ühes puukoorest katusegn varjualuses. Pikast püssist saadetud kuul oleks sellelt kõrgendikult, millel skvotter nüüd seisis, kindlalt tabanud põgenikke, kes kogu selle pahateo korda olid saatnud, kui nad ei oleks põõsastes pelgupaika leidnud.

Trapper laskis pilgul üle kõieri enda ümber kogurevate kaaslaste libiseda, et näha, kas keegi puudu ei ole, ja hakkas esimesena rääkima nagu mees, kelle mõistuselt ja kogemustplt igaüks nõu lootis.

«Jaa! Loomus jääb loomuseks ja on teinud oma töö,» lausus ta võidurõõmutsevale Paulile noogutades ja heakskiitvalt naeratades. «Ma mõtlesin kohe, et neil, kes nii sageli ilusa ilma ja tormiga, tähtede valgel ja pilvisel ööl

kokku on saanud, on lõpuks raske vihas lahkuda. Aga praegu pole sõnadeks aega, katsume ainult, et usinasti edasi saame! Juba varsti võib keegi tollest pesakonnast meie jälgi nuhkima hakata, ja peaksid nad need üles leidma — mis neil ka kindlasti korda läheb —, siis ootab meid julguseproov ja jõukatsumine, mis tuleb püssi abil läbi teha: selle eest hoidku aga jumal taevas! Kapten, kas te võite meid juhtida paika, kus leiduks müni teie sõjamees? Ma arvan, et skvotteri südide.poegadega ei ole meil võitluses nalja, või ma ei taipa midagi sõjakast loomusest!»

«Kokkusaamiseks määratud kõht on siit paljude penikoormate kaugusel, Platte'i kallastel.»

«See on halb, väga halb. Kui juba tuleb lahingut lüüa, siis on seda alati mõistlik teha võrdsetes tingimustes. Aga kas on sünnis inimesel, kes oma elupäevade lõpule läheneb südames vaenu ja ägedust kanda? Kuulake, mis on öelda hallpeal, kes on elus nii mõndagi näinud, ja kui siis keegi teie hulgast taganemiseks paremat nõu teab anda, võime ju talitada tema plaani järgi ja unustada selle, mis mina olen rääkinud. See tihnik ulatub peaaegu miili kaugusele ja .laskub eema! vististi madalamale, aga ta suundub päikeselooiaku ja mitte asulate poole.»

«Küllalt, küllalt!» hüüdis Middleton, kes oli liialt kär-situ, et oodata, kuni kaalutlev ja võib-olla lobisemishimuline vanamees oma üksikasjalise seletusega lõpule jõuab. «Aeg on liiga kallis, et seda sõnade peale raisata. Põgeneme!»

Trapper viipas nõusoleku märgiks käega, pöördus siis ümber, juhtis Asinuse üle kõikuva mätastiku ja jõudis peagi kindlale maale, jättes mülkalise lodu skvotteri laagri ja enda vahele.

«Kui vana Ishmael seda maanteed märkab,» tähendas Paul, kes kure pilgu selja taha laiale rajale heitis, mis salgast tihnikusse maha oli jäänud, «pole tal vaja ühtki viita, et teada, kuhu ta peab minema. Aga proovigu ta ainult tulla! Ma tean, see hulkur tahaks hea meelega oma tõu hulka pisut ka ausat verd segada, ent kui keegi tema poegadest saab kunagi endale naiseks ...»

«Tasa, Paul, tasa!» sõnas kohkunud neiu, kes tuge otsides tema käsivarrele nõjatus. «Sinu häält võidakse kuulda.»

Mesilastepüüdja jäi vait; aga seni kui nad oja kallast mööda

põgenesid, heitis ta ikka ja jälle selja taha ähvardavaid pilke, mis küllalt selgesti tema sõjakast meeleolust

kõnelesid. Et igaüks end pingutades kiiresii edasi tõttas, siis jõudis salkkond juba mõne minuti pärast ühe «preeria-laine» harjale, millelt hetkegi viivitamata teisele poole alla laskuti. Nüüd ei tarvitsenud nad enam karta, et Ishmaeli pojad neid näha võiksid, kui tagaajajad just juhuse tõttu nende jälgedele poleks sattunud. Trapper käsutas ara eelised, mida maastik põgenikele pakkus, ja võttis kohe teise suuna, mis võimaldas jälitajate eest kõrvale põigelda, nii nagu laev udus või pimeduses oma kurssi muudab, et vaenlase valvsate pilkude alt pääseda.

Äärmise usinusega edasi rühkides suutsid nad kähe tunniga teha suure poolringi ümber kalju ja jõuda välja punkti, mis nende põgenemise esialgsele sihile täpselt vastassuunas asus. Enamikule põgenikest oli nende asukoht niisama tundmatu nagu mõnele võhiklikule reisijale laeva asukoht keset ookeani, kuid' trapper jätkas teekonda üle kõrgendike ja läbi orgude kindlusega, mis sisendas tema kaaslastele täielikku usaldust: oli päris ilmne, et ,ta ümbrust hästi tundis. Tema koer, kes aeg-ajalt seisma jäi, et oma isanda pilke jälgida, sörkis kogu selle teekonna kes-. tel nii kindlalt trapperi ees, nagu oleksid nad varem omavahel kokku leppinud, missugust rada mööda minna. Äsja mainitud ajavahemiku lõpul jäi aga koer äkki seisma, istus siis keset preeriarohtu maha, vedas korra ninaga õhku ja hakkas tasa ning kaeblikult niutsuma.

«Jaa, kutsu, jaa! Ma tean, ma tunnen seda kohta, ja on ka põhjust seda hästi mäletada!» lausus vanamees oma rahutu kaaslase kõrvale seisma jäädes, kuni teised neile järele jõudsid. «Näete, seal ees on tihnik,» jätkas ta kätt välja sirutades, «kus me võime kas või niikaua paigal olla, kuni puud neile paljastele väljadele kasvavad, ilma et ükski skvotteri suguvõsast meid tülitama julgeks tulla.»

«See on ju kõht, kus lamas surnukeha!» hüüatas Middleton, silmitsedes vastumeelselt paika, mille meeldetuletamine tülgastust tekitas.

«Täpselt seesama. Aga kas tema sõbrad on ta maha matnud või mitte, seda tuleb järele vaadata. Koeral on küll hais ninas, aga ka tema paistab vähe nõutu olevat. Seepärast on vfja, sõber mesilastepüüdja, et te läheksite ja vaataksite seal järele, kuidas asjalood on, kuna mina jään siia koeri valvama, et nad liiga valjusti kiunuma ei hakkaks.»

«Mina!» hüüdis Paul ja torkas sõrmed oma tihedatesse

juuksekahludesse, nagu peaks ta mõistlikuks enne järele mõelda, kui võtab ette,nii kõhutava sammu. «Kuulge, vana trapper, mis ma teile ütlen! Ma olen oma kõige õhemates riietes seisnud nii mõnegi emast ilma jäänud sülemi keskel ega ole seejuures silmagi pilgutanud, ja te võite mind uskuda, et inimene, kes niisugust asja suudab, ei tunne põrmugi hirmu piiriränduri Ishmaeli elavate poegade ees. Aga minna otsima surnu konte — noh. see ei ole minu amet ega paku mulle ka mingit lõbu. Nii et tänan teid austava valiku eest. nagu Kentuckys kombeks on öelda, kui seal keegi kapraliks lüüakse, aga ma ütlen sellest aust ara.»

Vanamees pööras pettunud pilgu Middletoni suunas, see aga oli liialt ametis Inezi rahustamisega, et trapperi kimbatust tähele panna. Kuid abi tuli äkitselt sellest kandist, kust kõigi eelnenud asjaolude järgi otsustades niisugust meelekindlust vaevalt võis oodata.

Kogu senise põgenemise kestel oli doktor Battius silma paistnud erakordse usinusega. Tõepoolest, tema agarus oli nii suur, et soe oli täielikult võitu saanud kõigist tema tavalistest kiindumustest. Auväärne looduseuurija kuulus muidu seda liiki õpetlaste hulka, kes on võimatult halbadeks reisikaaslasteks inimestele, kel on põhjust kuhugi rutata. Ükski kivi. ükski põõsas, ükski taim ei jää kunagi nende valvsate pilkude eest kõrvale ega uurimata, ja kõmisegu kõu või pladistagu vihma, ikka on nad häirimatult oma juurdlemisse süvenenud. Teisiti aga oli lugu Linnaeuse ' jüngriga sel otsustaval ajavahemikul, mil ta oma parema arusaamise kohaselt püüdis leida vastust küsimusele, kas skvotteri toekad järeltulijad ei hakka vastu

seisma tema õigusele vabalt läbi preeria rännata. Ka kõige paremat tõugu ning eeskujulikult väljaõpetatud jahikoer, kel uluk silme ees. poleks nii innukalt selle jälgedel püsinud kui doktor oma kõverjoonelisel teerajal. Võib-olla tuli tema meelekindlusele käsuks, et ta ei teadnud, kui kavalal kombel trapper neid kõiki ümber Ishmaeli kantsi juhtis. Igatahes rahustas teda tublisti kindel veendumus, et iga toll läbitud preeriat suurendab niisama palju vahemaad tema ja vihatud kaljurünka vahel. Vaatamata hetkelisele vapustusele, mida ta muidugi läbi elas, kui see eksitus ilmsiks tuli, võttis ta nüüd julgelt enda peale ülesande sise-

;' "'Linnaeuš — rootsi loodusteadlase Karl Linne (1707—1778) ladinapärane vorm. Tõlk.

neda tihnikusse, kus mõrvatud Asa mõningate tundemärkide järgi otsustades ikka veel lamas. Võib-olla sundis looduseuurijat seekord oma julgust näitama salajane kartus, et tema ülemäärast agarust põgenemisel võidakse kuidagi vääriti mõista. Kindel aga on see, et kuidas ta ka iganes võis suhtuda elavate poolt ähvardavasse ohtu. oma kutse-harjumuste ja teadmiste tõttu seisis ta tublisti kõrgemal kartusest, et ta võiks mingit kahju saada kokkupuutumi-sest surnutega.

«Kui on vaia mõnd ülesannet täita, mis närvisüsteemi täielikku valitsemist nõuab» lausus teadusemees niisugusel ilmel. miUest võis välja lugeda kerget hooplemist, «siis tarvitsob teil vaid intellektuaalsetele võimetele suund kätte näidata, ia siin seisab inimene, kelle füüsilisele jõule te võite kindlad olla.»

«Mees on harjunud mõistu kõnelema,» pomises otsekohene trapper, «kuid mina arvan, et ta sõnade taga on alati peidus mingi tähendus, ehkki tema jutu mõtet tabada on niisama raske nagu leida korraga kolme kotkast ühe ja sama puu otsas. Oleks mõistlik tegu, sõber, kui me võsas varju otsiksime, et skvotteri pojad meie jälile ei satuks; aga nagu te hästi teate, ofi meil põhjust karta, et tolles tihnikus võib näha pilti, mis naisterahvastele hirmu peale ajab. Kas te olete küllalt meheks, et surmale otse näkku vaadata, või pean ma kõigest hoolimata ise sinna minema ja laskma koertel kära tõsta? Te näete, mu peni on juba va'mis

lõuad pärani padrikusse tormama.»

«Kas ma olen küllalt meheks! Auväärt trapper. me ei ole veel kuigi kaua suhelnud, ent vastasel korral võiks teie küsimus meie vahel ägeda dispuudi esile kutsuda. Kas ma olen küllalt meheks! Ma pean end kuuluvaks klassi Mammalia, seltsi Primates, sugukonda Homo! Niisugused on minu füüsilised atribuudid[2]; mu kõlbelistest omadustest laskem järelpõlvedel kõnelda! Minul on sünnis nendest vaikida.»

«Arstirohte[3] võivad'tarvitada need, kes sellest mõnu tunnevad; minu maitse ja arvamise järgi pole nad ei suupärased ega tervisele kasulikud. Kõlblus aga ei ole iial kahju teinud ühelegi surelikule, elagu ta kas põlismetsas

[1] Dispuut — avalik teaduslik vaidlus. Tõ.'k.
[2] Atribuut — oluline, lahufamatu tunnus. Tõlk.
[3] Tõlkimatu sõnamäng: physical — füüsiline; physic •— arstirohud. Tõlk.

või klaasitud akende ja suitsevate korstnate keskel. Meid lahutavad ainult mõned rasked sõnad, sõber, ja ma mõtlen, et pikema tutvuse ja vabade kõneluste läbi võiksime jõuda teineteise mõistmiseni ning ennekõike ühisele arusaamisele inimestest ja maailma asjadest... Tasa, Hektor, tasa! Mis sind nii erutab, kutsu? Pole harjunud inimverd haistma, jah?»

Doktor laskis loodusfilosoofile osaks saada kaastundlikult armuliku naeratuse ning astus kõhalt, kuhu teda oli viinud ülemäärane südidus, mõned sammud tagasi, et vastata vähema häälekulu ja suurema väärikuse ning enesekindlusega.

«Homo on kahtlemata Homo » lausus ta vaidlushimuliselt kätt välja sirutades. «Kõiges, mis puutub animaalsetesse funktsioonidesse, on olemas harmoonia, korra ja vastavuse ühendavad sidemed kogu geenuse vahel; kuid sellega sarnasus lõpebki. Ignorantsus võib inimese degradeerida äärmise piirini, mis teda loomast eraldab; teadmine aga võib ta tõsta osasaamiseni kõikvõimsast Kõrgemast Vaimust. Ma arvan isegi, et kui tal aega ning võimalust oleks, võiks ta saada kogu teaduse isandaks ja muutuda järelikult võrdseks suure, kõike liikumapaneva printsiibiga.»

Vanamees, kes seisis mõtlikult püssile nõjatudes, vangutas pead ja vastas loomupärase kõigutamatu rahuga, mille kõrval täielikult kahvatas tema vaidluskaaslase tehtult tähtis ilme:

«See ei ole midagi muud kui ainult sureliku inimese kõrk meel. Kaheksakümnel ja kuuel korral on minu elu jooksul aastaajad vahetunud ja igal aastal olen ma näinud, kuidas puud kasvavad ja surevad, aga ometi ei tea ma põhjust, miks pungad puhkevad, kui päike soojasti paistma hakkab, või miks lehed langevad, kui külm neid on näpistanud. Teie tarkus, ehkki inimene võib sellega hoobelda, on rumalus kõigevägevama silmis, kes istub üleval pilvedes ja vaatab kurval meelel alla enda loodud olevuste uhkusele .ning tühisusele. Öelge teie, kes te arvate nii kerge olevat üles kohtujärjele ronida, kas te suudate mulle midagi kõnelda algusest ja lõpust? On ju teie amet selles, et igasuguseid hädasid ja tõbesid arstida; mis on siis elu ja mis on surm? Miks on kotka elupäevad nii pikad ja miks on liblika iga nii lühike? Või vastake veelgi lihtsamale küsimusele: miks see koer nii rahutu on, samal

ajal kui teie, kes te oma päevad raamatutes tuhnimisega mööda olete saatnud, ei näe mingit põhjust ärevuseks?»

Doktor, keda vanamehe tarm ning väärikus mõnevõrra hämmastasid, tõmbas sügavasti hinge, otsekui tusane maadleja, kes vastase kägistavast haardest nüüdsama vabaks on pääsenud, ja kasutades ara tekkinud pausi, kostis vastuseks:

«See on tema instinkt.»

«Aga mis siis on instinkt?»

«Instinkt on mõistuse alam aste, mõtte ja mateeria salapärane ühendus.»

«Ja mis on see, mida te mõtteks kutsute?»

«Auväärt jääger, niisugune argumenteerimismeetod teeb täiesti mõttetuks definitsioonide käsutamise, ja seda, võin teile kinnitada, ei lubata mitte üheski koolis.»

«Siis on teie koolides rohkem kavalust, kui mina arvasin, sest niisuguse

meetodiga on neile kõige kergem nende tühisust näidata,» vastas trapper ning jättis äkitselt kätki vaidluse, mis looduseuurijale just nüüd hakkas suurt naudingut tõotama. Ta pöördus oma koera poole, silitades ja patsutades tema kõrvu, et looma kärsitust vaigistada:

«Ära ole rumal, Hektor! Sa pole ju mõni kasvatamata kutsikas, vaid mõistlik hagijas, kes on saanud oma teadmised ja oskused raskete katsumuste ning kogemuste läbi, aga mitte teiste koerte jälgede nuhkimisega, just nagu mõni poisike asundustes, kes käib om« õpetajatest tallatud rad-a mööda, olgu see õige või väär. . . Noh, sõber, kes te suudate teha nii palju, on teil julgust tihnikusse astuda või pean ma ise sinna minema?»

Doktor manas jälle näolef otsustava ilme, ja lausumata vastuseks ühtki sõna, asus soovitud ülesande täitmisele. Vanamehe manitsused suutsid koeri niivõrd talitseda, et nad valju kära ei tõstnud ja piirdusid vaid tasase, ehkki sagedase niutsumisega. Kui nad aga looduseuurijat tihniku poole sammumas nägid, kiskus noorem koer end lahti, tegi kiiresti ringi ümber doktori, ninaga kogu aeg maad nuhutades, ja tuli siis valjusti uluma pistes oma kaaslase iuurde tagasi.

«Skvotter ja ta pesakond on siia tugeva lõhna maha jätnud,» lausus vanamees, oodates samal ajal valvsalt, et õpetatud pioneer kuidagi märku annaks endale järgneda. «Loodetavasti jätkub sel koolitatud mehel küllaldaselt

mõistust ja ta ei unusta ara, milleks ma ta tihnikusse saatsin.»

Doktor Battius oli juba täielikult põõsastesse kadunud ja trapper hakkas mõningat kärsitust ilmutama, kui äkki nähti looduseuurijat, selg ees, tihnikust välja taganemas, pilk ärapööramatult äsja mahajäetud kohal, just nagu oleks teda mingi nõidus aheldanud.

«Mehikese heitunud näo järgi otsustades, peab seal midagi õige hirmuäratavat olema!» hüüdis vanamees Hektorit lahti lastes ja kindlal sammul täiesti oimetu looduseuurija kõrvale astudes. «Kuidas lood on, sõber? Kas leidsite mõne uue lehe oma tarkuseraamatust?»

«See on basilisk[1]!» pomises doktor, keile moondunud nägu reetis tema täielikku meeltesegadust. «Loom, kes kuulub seltsi Serpens [2].

Seni olin ma talle omistatud tunnuseid muinasjutulisteks pidanud, ent võimas loodus on suuteline kõigeks, mida inimene iganes endale ette kujutab!»

«Mis siis Jahti on? Mida te seal näete? Preeriamaod ei ole sugugi ohtlikud peale latsutaja, kui ta on vihale ärri-tatud, aga tema annab alati sabaga märku, enne kui kihvadega kurja teeb. Jumaluke, misuke alandav tunne on hirm! See mees siin lausub muidu niisuguseid suuri sõnu, mis lihtinimese suhu ei mahugi, aga nüüd on täitsa endast väljas ja häälgi on teisel äkki kime nagu takutoristaja vilistus. Võtke julgus kokku, vennas, ja öelge, mis seal näha on!»

«Mingi imeelukas! Lusus naturae[3]! Monstrum, mille loodus on heaks arvanud luua oma vägevuse tõenduseks! Kunagi varem pole ma näinud tema seaduste niisugust rikkumist ega kohanud eksemplari, mis nii täielikult kõik klassi ja geenuse erisused segi ajaks. Mul tuleb tema iseloomulikud tunnused üles märkida, seni kui veel aega ja võimalust on,» lausus ta oma märkmiku järele köhades, mida liialt värisevad käed kuidagi ei tahtnud leida. «Silmad — nõiduvad; värvus — kirju, intensiivne, keeruka mustriga ...»

«Võiks mõelda, et see mees on hulluks läinud oma nõiduvate pilkude ja kirjude värvidega!» torises vahele trap-

[1] Basilisk — teatav muinaslooline koletis. Tõlk.
[2] Serpens — roomaja; madu (lad. k.). Tõlk.
* Lusus naturae — «looduse mäng» (lad. k.), soerd, väärarend. Tõlk.

per, kes hakkas vähehaaval rahutuks muutuma, et ta kaaslased kogu selle aja jooksul ikka veel kaitsvat varjupaika polnud leidnud. «Kui võsas on tõesti mõni roomaja, siis juhatage mulle ta asukoht kätte, ja kui ta ei peaks tahtma sealt rahulikult ara minna, noh, siis tuleb temaga kakelda.»

«Seal ta on!» lausus doktor, osutades käega tihedasse rägasse, kohale, mis neist umbes viiekümne jala kaugusele jäi. Trapper pööras pilgu täiesti rahulikult näidatud suunas, kuid samal hetkel, kui ta kcgenud pilk olevusele sattus, kes looduseuurija kõik teadmised nii sootuks segi oli paisanud, võpatas ta ise kogu kehast, sirutas püssi kiiresti ette, ent laskis selle niisama kähku jälle langeda, just

nagu oleks mingi teine mõttevälgatus teda veennud, et esimene mitte õige ei olnud. Kuid niihästi loomusunniliseks liigutuseks kui ka äkiliseks ümbermõtlerniseks oli olemas küllaldane põhjus. Tihniku servas lamas otse vastu maad mingisugune elus kera, mis oma kummalise ning kohutava väljanägemisega võis tõesti looduseuurija meeltesegadust õigustada. Raske oleks kirjeldada selle ebatavalise olendi kuju ja värvust; ütleme ainult, et ta cli peaaegu kerakujuline ja tõi esile kõik vikerkaare värvid, mis ilma igasuguse korra ning kooskõlata ja ilma eriti selge mustrita omavahel olid segunenud. Põhivärvused olid must ja erepunane. Kuid nendega olid veidralt ning korratult liitunud valge, kollase ja karmiinpunase mitmesugused varjundid. Kui see oleks kõik olnud, oleks raske olnud väita, et see olend elavate hulka kuulub, sest ta lamas liikumatult nagu kivi. Kuid.paar tumedaid, läikivaid ning aeglaselt pöörlevaid silmamune, mis valvsalt trapperi ja tema kaaslaste iga väiksematki liigutust .jälgisid, kinnitasid küllaldaselt seda tähtsat tõsiasja, et tal elu sees oli.

«Teie roomaja on ju maakuulaja, kui ma üldse midagi indiaani maalingutest ja kavalustest tean,» pomises vanamees püssipära alla lastes ja kõhutavat olevust üksisilmi vahtides, kusjuures ta täiesti rahulikult ning külmavereliselt oma sõjariista torule nõjatus. «Ta mõtleb meie nägemist ja mõistust petta ning panna meid uskuma, nagu oleks punanaha pea kivi, mida katavad koltunud lehed; või siis on tal mõni muu saatanlik riugas meeles mõlkumas.»

«On see loom siis inimesetaoline?» päris doktor. «Kas ta kuulub geenusesse Homo? Mina arvasin, et ta on seni kirjeldamata liigi esindaja.»

«Ta on samavõrra inimesetaoline ja niisama surelik üht-

lasi, nagu siinsete preeriate sõjamees ikka ja alati on olnud. Kunagi oli niisugune aeg, et punanahale oleks läinud kalliks maksma, kui ta oleks söandanud säärasel kombel oma varitsemispaigast otsa vahtida ühele kütile, keda ma võiksin nimepidi nimetada ... Aga see kütt on nüüd liialt vana ja liialt lähedal oma päevade lõpule, et veel midagi muud

olla kui vaid haletsusväärne trapper. Ei teeks paha selle põrgulisega kõnelda ja talle -näidata, et tegemist on meestega, kellel habe lõua otsas kasvab. Tule oma pelgupaigast välja, sõber,» jätkas ta keeles, mida kõnelevad dakootade arvukad suguharud, «siin preerias jätkub ruumi veel ühe sõjamehe jaoks.»

Silmad hakkasid metsikumalt välkuma kui seni, ent mügarik, mis trapperi arvamuse kohaselt polnud midagi muud kui inimese pea, pügatud Lääne sõjameeste kombe järgi, jäi ikka veel liikumatuks ega andnud ka muidu mingit elumärki.

«See on eksitus!» hüüatas doktor. «Loom ei kuulu isegi klassi Mammalia, veel vähem siis inimeste hulka.»

«Niipaljukest teil siis teadmisi ongi,» vastas trapper võidukalt naerma puhkedes. «Niipaljukest ongi siis tar-

kust inimesel, kes on läbi tuhninud nii suure hulga raamatuid, et ta silmad ei suuda enam vahet teha, mis on põder ja mis metskass. Aga vaat see minu Rektor siin on ka omamoodi hariduse saanud, ja ehk küll kõige viletsamgi aabits asundustes oleks talle suureks mõistatuseks, ei suuda ometi keegi teda selletaolises asjas petta. Kuna te arvate, et see olevus ei ole inimene, peate teda kogu suuruses näha saama, ja öelge siis vanale rumalale trappe-rile, kes ei ole eales omal tahtel ühtki päeva aabitsa taga mööda saatnud, mis nime te talle annate. Ärge kartke, ma ei kavatse talle kurja teha; ainult hirmutan seda kuradit natuke, et ta oma varitsemispaigast välja tuleks.»

Trapper vaatas aeglaselt süütepannile puistatud püssirohu üle, hoolitsedes selle eest, et tema vaenulikud kavatsused sõjariista laskevalmis seadmise käigus võimalikult selgemini nähtavale tuleksid. Kui ta arvas, et võõras hakkab juba hädaohtu aimama, suunas ta püssitoru aeglaselt ettepoole ja hüüdis valjusti:

«Nüüd, sõber, on sul valida: tahad sa rahu või tahad sa sõda. Ei mingit vastust! Siis ei ole see tõesti mitteinimene, nagu targem mees siin ütleb, ja kellelegi ei või sellest kahju tulla, kui ma oma püssi lehehunnikusse tühjaks lasen.»

Nende sõnadega laskis ta vähehaaval toruotsa allapoole vajuda, kuni see jäi püsima kindlasse sihti, mis oleks ker-gesti võinud saatuslikuks saada, kui äkki pikka kasvu indiaanlane lehtede ja hagude

kuhja alt välja hüppas, mis ta salga lähenemisel enda ümber oli kogunud, ning sirgelt seisma jäädes valjusti hüüatas:

«Uhh!»

XVIII PEATUKK

Mu mask on Philemoni katus; ei Jupiter lahku ta alt.
Shakespeare, «Palju kära ei millestki»

Trapper, kes polnud mõelnudki vägivalda kasutada, laskis püssi uuesti alla ja kõhistas oma õnnestunud katse üle rahulolevalt naeru. Sellega tõmbas ta looduseuurija hämmastunud pilgu metslaselt enesele ning lausus siis seletuseks:

«Need põrgulised võivad tundide kaupa justkui magavad alligaatorid põõnutada ja oma kuratlikke kelmustükke ning muid vigureid välja haududa; aga kui nad mõne tõelise ohuga silm silma vastu satuvad, siis hoolitsevad nad enda eest samuti nagu muudki surelikud. See siin on luuraja oma täies sõjamaalingus. Arvatavasti on kusagil läheduses rohkem mehi ta suguharust liikvel. Katsume tema käest tõe välja meelitada, sest vaenulik sõjasaik võih meile ohtlikumaks saada kui skvotter kogu oma perekonnaga.»

«See on tõesti pööraselt ohtlik liik!» sõnas doktor ja ohkas täie rinnaga, vabanedes lõpuks oma kangestusest.

«Sõiakas tõug, mida on raske tavaliste definitsioonidega määratleda või liigitada. Kõnelge temaga, kuid olgu teie sõnad kantud sõprusest.»

Vanamees heitis terase pilgu igasse külge ümberringi, et jõuda selgusele, kas ehk võõral mõnd abimeest läheduses pole, tegi siis tavalise rahumärgi — sirutas oma avatud peopesa ette — ja astus julgel sammul edasi. Indiaanlane ei ilmutanud tema lähenedes mingeid ärevuse tundemärke — tema nägu, rüht, kogu olek väljendas silmatorkavat väärikust ja kartmatust. Võib-olla sai valvas sõjamees ka aru, et erinevuse tõttu nende relvastuses oleks ta lühema vahemaa puhul oma vastastega hoopis võrdsemas olukorras.

Kuna selle isiku kirjeldus võib anda mõnesuguse ettekujutuse kogu rassi välisilmest, oleks ehk kasulik meie jutus-

tuse kulgu pisut peatada, et temast lugejale kas või sedagi visandlikku ja ebatäielikku pilti maalida, milleks me võimelised oleme. Kui Allston[1] või Greenough[2] võtaksid vaevaks kas või ajutiseltki oma aeglevad pilgud antiiksetelt modellidelt kõrvale pöörata, et seda solvatud ning alandatud rahvast silmitseda, jääks meietaolistele viletsatele kunstnikele vähe teha.

Kõnealune indiaanlane oli igati toreda kuju ja suurepäraste kehavormidega sõjamees. Kui ta oma mitmevärvilistest lehtedest käruga kokkupandud maski kõrvale heitis, tuli tema ilme nähtavale kogu selles tõsiduses, väärikuses, ja võiks lisada, kohutavuses, mida tema elukutse nõudis. Ta nägu oli üldjoontes silmatorkavalt suursugune ja peaaegu rooma tüüpi, ehkki lähemal vaatlusel võis märgata aasialiku päritolu hästi tuntud jälgi. Omapärane nahavärvus näis juba looduse poolt määratud olevat söakat muljet jätma, ja sõjamaaling andis mehele veel eriliselt metsiku ning verejanulise ilme. Aga otsekui põlastades oma rahva tavalisi võtteid, ei olnud ta oma nägu moonutanud hirmuäratavate armidega, mille abil metsade lapsed, samuti kui mõned tsiviliseeritud vurrukandjad, tavatsevad endale vapruse aupaistet luua, vaid leppis laiade sügav-mustade vöötidega, mis rõhutasid tema sünnipäraselt tumeda naha vasekarva helki. Pea oli tal tavakohaselt paljaks pügatud kuni kuruni, kus kasvas suur ning uhke skalbitutt otsekui väljakutse vaenlastele. Ehted, mis harilikult ta kõrvalestades ripnesid, olid praeguse vaenuretke tõttu ara -võetud. Hilisele aastaajale vaatamata oli tema keha peaaegu paljas, ainult õlgadele oli hooletult heidetud — rohkem küll vist uhkuse pärast kui mingist ebamehelikust Vajadusest mõnususe järele — tore, pargitud hirvenahast rüü, millele eredate värvidega oli maalitud mingi ulja vägiteo lihtne kujutis. Säärekatted olid tal eredast sarlakpunasest kalevist, mis ainsana kõigist tema kehakatteist tõendas, et ta kahvanägudest kaupmeestega läbi oli käinud. Kuid nagu vastukaaluks sellele üksikasjale, milles ta naiselikule edevusele järele oli andnud, olid need 'katted põlvesidemest alates kuni alla mokassiinideni ehitud hirmuäratavate trofeedega — skalpidelt mahalõigatud juustega. Ühe käega nõjatus mees kergelt lühikesele hik-

[1] Allston, Washington (1779—1843) — ameerika maalikunstnik ja luuletaja. Tõik.

'Greenough, Horatio (1805—1832) — ameerika skulptor. Tõik.

koripuust vibule, kuna teine käsi hoidis pikka ning peenikest saarepuust oda. Kuuguarinahast[2] nooletupp, mille küljest iseloomuliku kaunistusena selle kiskja saba alla lipendas, oli rihmaga üle õla, ja soontest punutud nööri otsas rippus tal kaelas loomanahkne kilp, millel veider kirevavärviline maaling üht teist selle sõjamehe kangelastegudest kujutas.

Sellal kui trapper talle lähemale sammus, seisis luuraja nagu ennegi sirgelt ning rahulikult, ilma et ta kuidagi oleks püüdnud kindlaks teha, mida vastased endast kujutavad, või vähimatki soovi ilmutanud ise ennast uurivate pilkude eest varjata. Üksnes tema silmad, tumedamad ja läikivamad kui hirvesoku omad, rändasid lakkamatult ühelt võõralt teisele ja näis, et neil ei ole hetkekski püsi.

«Kas mu vend on oma külast kaugel?» küsis vanamees poonide keeles, pärast seda kui oli üksikasjaliselt silmitsenud maalingut ja muid tundemärke, mille järgi vilunud silm iga 'talle Ameerika kõnnumaadel vastutuleva sõjamehe suguharu hõlpsasti kindlaks määrab. Niisama osavasti ja sama laadi salapärase kaemuse abil teeb mõni meremees eemalt paistva purje järgi kindlaks laeva päritolu.

«Pikknugade linnadeni on kaugem tee,» kõlas sõnaaher vastus.

«Miks on pooniluup oma jõeharust ilma hobuseta nii kaugele tulnud, ja pealegi säärasesse tühja kohta?»

«Kas kahvanägude naised ja lapsed saavad ilma pühvli-lihata ära elada? Minu hütis valitseb nälg.»

«Mu vend on selleks veel liiga noor, et ta juba maja-isand võiks olla,» vastas trapper, ainiti noore sõjamehe liikumatut nägu silmitsedes, «aga ma ei salga, et ta on julge ning vapper, ja küllap on nii mõnigi pealik talle oma tütreid naiseks pakkunud. Ainult et ta on pühvli tapmiseks eksikombel lahtise ning kiskudega noolepea kaasa võtnud,» lisas trapper ja osutas noolele, mis vibule toetuva käe sõrmede vahelt alla ripnes. «Kas siis poonid tahavad oma jahiloomadele haavadega valu teha?»

«Ei tee paha siuude vastu valmis oila. Ehkki neid praegu näha

ei ole, võib iga põõsas neid varjata.»

[1] Hikkoripuu pähklipuutaoline väärispuuliik Põhja-Ameerikas. Tõlk.

[2] Kuuguar e. puuma lakata lõvi meenutav hallpunakas kiskja. Tõlk.

«Selle mehe sõnadest paistab selge tõde,» pomises trapper inglise keeles, «ja sitke ning vapper paistab ta ka olevat; ainult liiga noor, et mõni tähtsam pealik olla. Aga ikkagi on mõistlik temaga sõbralikult ning lahkelt kõnelda, sest kui meil skvotteriga löömiseks läheb, võib üksainus liigne käsi ühel või teisel poolel võitluse käiku pöörde tuua. Sa näed, mu lapsed on väsinud,» jätkas vanamees preeriate keeles, osutades käega ülejäänud salgale, kes nüüd samuti lähemale astusid. «Me tahame leeri üles lüüa ja kehakinnitust võtta. Kas mu vend peab seda kohta omaks?» Kaubitsejad Suure jõe ääres elavate inimeste hulgast räägivad meile, et teie rahvas olevat teinud kauba tõmmu-nägudepa, kes elavad soolajärve taga, ja et preeriad on nüüd pikknugade jahimaadeks.»

«See on tõsi: olen seda kuulnud ka Platte'i äärsetelt küttitelt ia trapperitelt: ainult selle vahega, et mu rahvas olevat kokku leppinud prantslastega, aga mitte nendega, kes ennast Mehhiko omanikeks peavad.»

«Ja sõjamehed lähevad nüüd Pikka jõge mööda üles, et järele vaadata, kas neid kaubaga petetud ei ole?»

«Kardan, et ka see on osaliselt tõsi. Ja ei lähe enam kuigi kaua aega, kuni metsaraiujate ja -laasijate neetud kamp tuleb nende kannul, et teha maatasa need ilusad laaned, mis nii uhkelt ning rikkalikult Mississipi läänekaldail laiuvad; ja siis muutub kogu maa suure mere rannikust kuni Kaljumägede jalamini asustatud kõrbeks, täis inimese vastikuid ja kavalaid väljamõeldisi ning paljaks riisutud kõigist andidest, ja kaunidusest, mis ta looja käest on saanud.»

«Aga kus olid siis pooniluupide pealikud, kui niisugust kaupa tehti?» päris äkki noor sõjamees, ja samal hetkel süttis tema tumedas näos jahmatavalt metsik pilk. «On siis võimalik rahvast müüa nagu mõnd kopranahka?»

«Sul on õigus, täiesti õigus; ja kus olid peale selle tõde ja ausus?

Kuid maapealsete tavade järgi on õigus seal, kus vägi ja võimus, ja mis tugevamad heaks arvavad teha, seda peavad nõrgemad õiglaseks tunnistama. Vaata, pooni! Kui Vakonda seadust niisamuti silmas peetaks kui pikknugade seadust, oleks sinul preeriatele samasugune õigus, nagu kõige suuremal pealikul asundustes on õigus selle maja peale, mille katuse all ta elab.»

«Ränduri nahk on valge,» lausus noor pärismaalane ja puudutas oma sõnade rõhutamiseks sõrmega trapperi

karmi ning kortsulist kätt. «Kas tema süda ütleb ühte ja keel kõneleb teist?»

«Valge mehe Vakondal on kõrvad, aga vale ees paneb ta need kinni. Vaata mu pead: see on nagu härmatanud mänd ja tal tuleb varsti põrmu variseda. Miks peaksin rna siis soovima, et Suur Vaim pahaselt minu peale vaataks, kui ma tema palge ees seisan?»

Nõtke liigutusega heitis pooni oma kilbi üle õla seljale, surus siis käe vastu rinda ja kummardas pea lugupidamise märgiks trapperi hallide juuksekahlude ees. Tema pilk muutus nüüd kindlamaks ja näoilme pehmenes veidi, kuid ometi säilitas ta endiselt valvsuse, mis näitas, et umbusaldus, ehkki vähenenud, polnud päriselt kadunud. Kui niisugused kõhklevad sõprussuhted preeriate sõjamehe ja vana, kogenud trapperi vahel olid jalule seatud, asus viimane kavatsetud peatuse asjus Paulile juhtnööre andma.

Sel ajal kui Inez ja Ellen eesli seljast maha ronisid ning Middleton ja mesilastepüüdja neid seejuures abistasid, jätkas vanamees indiaanlasega vestlust, kõneldes temaga pärismaalaste keeles, ent kui Paul ja doktor oma arvamusi vahele poetasid, läks ta üle inglise keelele. Pooni ja trap-per panid kumbki kogu oma kavaluse ning osavuse proovile, püüdes teise kavatsusi ning eesmärke teada saada ja seejuures mitte oma huvi välja näidata. Nagu ikka säärastel juhtudel, kui võitlus vastaste vahel on niivõrd tasavägine, ei vastanud tulemused kummagi lootustele. Trapper esitas igasuguseid küsimusi, mida tema leidlik mõistus ja kogemused talle ette ütlesid: missugune on üldse luu-pide

suguharu olukord, kuidas on lugu viljasaagi ja eelolevaks talveks varutud' toidumoonaga ning millised suhted valitsevad nende ja mitmesuguste sõjakate naabrite vahel; kuid ta ei saanud ühtki vastust, mis oleks vähimalgi määral seletanud üksiku sõjamehe viibimist nii kaugel oma rahvast. Indiaanlase küsimused omakorda olid niisama leidlikud, samal ajal kui need esitati sootuks väärikamalt ning peenetundelisemalt. Sõjamees avaldas oma arvamust seoses karusnabkade müügi võimalustega, kõneles paljude valgete küttide edust ning ebaõnnest, keda ta oli ise kohsnud või kelle kehta teistelt kuulnud, ja vihjas isegi sellele, et rahvas, kelle pealikuks on tema suur isa, nagu ta ettevaatlikult Ühendriikide valitsust nimetas, tema suguharu jahimaade poole järjekindlalt edasi liigub. Kuid sellest huvist ja ühtlasi põlgusest ning meelepahast,

rnis noore sõjamehe tagasihoidlikkusest vahetevahel siiski läbi vilksatas, oli üsna ilmselt näha, et ta seda võõrast rahvast, kes end niiviisi tema põlistesse õigustesse segas, hoopis rohkem kuulu järgi kui isikliku läbikäimise põhjal tunnis. See asjaolu tuli ilmsiks niihästi uudishimus, millega ta mõlemat naisolendit silmitses, kui ka lühikestes väljendusrikastes hüüatustes, mis aeg-ajalt ta huultelt libisesid.

Samal ajal kui ta trapperiga kõneles, peatus tema ringiuitav pilk sageli Inezil, kelle hingestatud ning peaaegu lapselik ilu noormehes harrast imetlust äratas. Näis, nagu silmitseks ta mõnd ebamaist, seletamatult kaunist olendit. Oli üsnagi ilmne, et ta nägi praegu esimest korda ühte nendest naisolevustest, kellest tema suguharu vanemad nii sageli olid rääkinud ja kes pidid kehastama kõige täiuslikumat ilu, mida indiaanlane üldse oskab ette kujutada. Ellenile pööras ta vähem tähelepanu, kuid isegi neis põgusates pilkudes, millega ta neiu küpsemat ning võib-olla maisemat ilu silmitses, oli sõjakast ning rangest ilmest hoolimata küllaltki märgata mehe loomupärast austust naise vastu. See imetlus aga oli tema harjumuspärase tagasihoidlikkuse tõttu niivõrd talitsetud ja sõjamehelik uhkus püüdis seda kõigiti niivõrd alla suruda, et seda ei märganud keegi peale trapperi, kes indiaani

kommetega liiga hästi tuttav oli ja oma kogemuste põhjal liialt hästi teadis, kui tähtis on luua endale õige ettekujutus võõra loomusest; seepärast ei lasknud ta k.õige pisemalgi muljel kaduma minna ega jätnud kõige tühisematki liigutust tähele panemata. Samal ajal askeldas Ellen vähimatki aimamata oma tavalise usinuse ja õrnusega nõrgukese ning otsustusvõimetu Inezi ürnber, kusjuures tema avalatel näojoontel peegeldus kord rõõm, kord mure, vastavalt sellele, kas mõte äsjasele otsustavale sammule temas kahtlusi või lootusi äratas. Kui loomulik oli mõnesugune vaimne kõhklus noore neiu juures, kes tema olukorda oli sattunud!

Teisiti oli aga lugu Pauliga. Kaks tema südamesoovi olid täide läinud: Ellen oli temaga ja ta võis võidutseda Ishmaeli poegade üle. Ja see teadmine andis talle kogu praeguses olukorras niisuguse rahu ning kindluse, nagu juhiks ta juba oma kuulekat mõrsjat pärast pidulikku laulatustalitust mõne piirimagistraadi ees omaenda kind-lalt kaitstud elupaika. Ta oli kogu tüütu ning väsitava reisi kestel selle edasirühkiva perekonna jälgedes liikunud,.

219

päeval end peites ja iga võimalust oma kihlatud armsamaga kokkusaamiseks otsides, nagu me seda juba kirjeldanud oleme, kuni viimaks õnnelik juhus ja tema enda kohkumatu uljus tema püüdlusi eduga kroonis, pealegi veel just siis, kui ta nakkas juba lootust kaotama; ja nüüd ei hoolinud ta enam ei kaugusest, ei ähvardavaist ohtudest ega raskustest. Tema optimistlikule kujutlusvõimele ja otsusekindlale meelelaadile tundus kõik' ülejäänu juba kergesti kättesaadavana. Niisugused olid tema tunded ja need tulid ka kogu tema olekus selgesti nähtavale. Müts ühele kõrvale lükatud, tuuseldas ta tasast vilet ajades põõsaste vahel ringi, et naisterahvastele köhast puhkepaika valmistada, kusjuures ta aeg-ajalt heakskiitva pilgu nobedasti askeldava Elleni poole saatis, kui viimane temast mööda tippas, ametis omaenda kohustuste täitmisega.

«Niisiis on pooni rahva hundi-suguharu oma naabrite, konsadega, sõjakirve maha matnud?» lausus trapper kõnelust jätkates, mida ta polnudki õieti raugeda lasknud. kuigi ta vahetevahel oli vajalikuks pidanud seda mitmesuguste juhendite andmiseks katkestada. (Lugeja peaks mäletama, et sellal kui ta pärismaalasest sõjamehega viimase

emakeeles vestles, pidi ta oma valgeid kaaslasi muidugi inglise keeles kõnetama.) «Luupid ja heledanäolised punanahad on jälle sõbrad... Doktor, see on suguharu, kellest te kindlasti tihti olete lugenud ja kelle kohta mõnigi alatu vale on liikvele lastud inimeste hulgas, kes elavad asulates ega tea, kuidas asjad tegelikult on. Üks lugu näiteks räägib, nagu elaksid kusagil siin preeriates ueilslased[1] ja nagu oleksid nende esiisad juba ammu enne seda siia maale tulnud, kui too rahutu vaimuga mees, kes esimesena kristlased siia maale tõi paganatelt nende pärisosa ara röövima, veel undki oskas näha, et päike läheb looja niisama suure maa köhal nagu see, mille rüpest ta tõuseb. Ja nagu tunneksid nad valgete kombeid ning kõneleksid valgete keeles, ja veel palju muid narrusi ning tühiseid totrusi.»

«Miks ma neist kuulnud ei ole!» hüüdis loodusteadlane, pillates kuivanud piisoniliha tüki, mida ta parajasti üsna muretult mugis. «Ma peaksin olema täielik võhik, kui

[1] Ueilslased — Inglismaa lääneosas, Walesis (ueilz) elav rahvus. Tõlk. .

ma poleks sageli naudinguga mõelnud sellele suurepärasele teooriale, mis nii veenvalt kinnitab kaht seisukohta, mida mina alati olen ümberlükkamatuks pidanud, isegi kui nende poolt ei kõneleks elavad tunnistused. Need on: esiteks, et see kontinent võib tõendada oma sugulust tsivilisatsiooniga hoopis kaugemale tagasi kui Kolumbuse aega, ja teiseks, et nahavärvus on kliima ning elutingimuste tagajärg, aga mitte looduse poolt ette määratud. Küsige, auväärt jääger, mis seisukohal on selles viimases punktis meie indiaanlasest džentelmen; ta on ise punakat värvi ja tema arvamus võiks anda meile võimaluse vaadelda vaidlusaluse küsimuse mõlemat külge.»

«Kas te arvate, et pooni viidab aega raamatute lugemisega ja usub kirjapandud valesid nagu päevavargad linnades?» naeris vanamees vastu. «Aga siiski, võiks ju doktori tujusid täita; need ongi ehk lõppude lõpuks tema loomulikud vaimuanded, ja neid tuleb silmas pidada, ehkki nad vääriksid pigem haletsust ... Mida mu vend selle kohta arvab? Kõigil, keda ta siin näeb, on valge nahavärv, kuid pooni sõjameestel on see punane. Kas ta

usub, et inimene muutub koos ajaga ja et poeg ei ole oma isa sarnane?»

Hetke silmitses noor sõjamees küsijat rahuliku ning kaalutleva pilguga, tõstis siis sõrme püsti ja vastas väärikalt:.

«Vakonda kallab pilvedest vihma; kui ta kõneleb, siis kõigutab ta mägesid, ja tuli, mis puid kõrvetab, on viha tema silmadest. Kuid oma lapsed lõi ta hoole ning ettenägelikkusega, ja mida ta kord sel kombel on teinud, see ei muutu iialgi!»

«Jaa, tark loodus on selle kõik niiviisi seadnud, doktor,» jätkas trapper, kui ta indiaanlase vastuse pettunud looduseuurijale ara oli tõlkinud. «Poonid on suur ning tark rahvas ja ma võin kinnitada, et neil on palju mõistlikke ning ausaid kombeid. Kütid ja trapperid, keda ma mõnikord kohtan, kõnelevad ühest suurest sõjamehest teie rahva hulgas.»

«Minu suguharu ei ole mitte naised. Vapper mees pole rnu külas tundmatu.»

«Seda kindlasti. Kuid kõige rohkem räägivad nad ühest pealikust, kelle kuulsus tavaliste sõjameeste vägiteod kau-gelt ületab ja kes oleks võinud isegi tollele kunagi vägevale, kuid nüüd allakäinud rahvale, mägede delavaaridele, au teha.»

«Niisugusel sõjamehel peab oma nimi olema?»

221

«Nad kutsuvad teda Kõvasüdameks tema otsusekindluse pärast, ja see on talle tõesti kohane nimi, kui kõik, mis ma tema tegude kohta olen kuulnud, tõsi peaks olema.»

Võõras vaatas vanamehele otsa niisuguse pilguga, mis näis otse tema avala hinge põhjani tungivat, ja küsis seejärel:

«Kas kahvanägu on mu rahva juhti näinud?»

«Ei kunagi. Ma ei ole nüüd enam see, mis ma olin umbes nelikümmend aastat tagasi, kui sõjapidamine ja verevalamine oli tegevus, milleKs ma loomupärast kalduvust tundsin.»

Tema jutu katkestas tuisupäise Pauli vali hõige ja järgmisel hetkel ilmus mesilastepüüdja tihniku teisest servast nähtavale, juhtides päitsetest indiaani sõjaratsut.

«Vaadake, missuguse elukaga punanahk ringi ratsutab!» hüüdis ta ja

sundis looma paari metsikut kapakusammu tegema. «Kogu Kentuckys ei leidu ühtki brigaadiülemat, kes võiks uhkeldada nii sileda ning toredakasvulise ratsuga. Ja seljas on tal hispaania sadul, just nagu mõne mehhiko grandi oma! Ja näe, mäherdune lakk ja saba, üleni väikeste hõbekuulidega läbi palmitsetud, just nagu oleks see Ellen, kes on ehtinud oma läikivad juuksed tantsule või lõikuspeole minekuks. Kas ei ole see tõeline traavel, vana trapper, kes peaks küll paremast sõimest sööma, kui seda on mõne metslase oma?»

«Tasa ikka tasa, noormees! Luupid on kuulsad oma hobuste poolest ja preerias võib sageli näha sõjameest, kel on kaugelt parem ratsu kui mõnel kongressiliikmel kusagil asulas. Aga see on tõepoolest säärane loom, kelle seljas võib sõita üksnes võimas pealik. Sadula kohta arvate kahtlemata õigesti: küllap see on omal ajal istmeks olnud mõnele, tähtsale hispaanlasest väejuhile, kes on kaotanud selle koos oma eluga nende sõjakäikude ajal, mida see rahvas üsna sageli lõunaprovintside vastu ette võtab. Ma olen kindel, täiesti kindel, et see nooruk mõne suure pealiku, võib-olla Kõvasüdame enda poeg on!»

Kogu selle aja kestel, mil vestlusse nii jämedalt vahele segati, ei ilmutanud noor pooni ei kannatamatust ega rahulolematust; ent kui ta leidis, et tema hobusest juba küllalt on kõneldud, võttis ta üsna rahulikult, just nagu inimene, kes on harjunud, et tema tahet austatakse, Pauli käest ratsutid ära, viskas rteed loomale üle kaela ja hüppas talle lausa ratsutamiskunsti õpetaja väledusega selga.

222

Miski ei võinud uhkem ega kindlam olla kui noore metslase rüht. Suur, rikkalikult kaunistatud sadul oli ilmselt rohkem näitamiseks kui käsutamiseks. Tõepoolest, see pigem takistas nooruki liigutusi, sest ta jalad ei otsinud tuge ega lasknud end kammitseda nii naiselikust leiutisest, nagu seda on jalused. Hobune, metsik ning ohjeldamatu nagu ratsanikki, hakkas kõhe perutama; kuid ehkki mõlema liigutustes oli vähe kunsti, tuli neis ometi ilmsikr-loomulik vabadus ning nõtkus. Oma suurepärased eelised võlgnes ratsu tõenäoliselt araabia verele, mis oli ristunud pika sugupuu vältel teiste tõugudega — mehhiko mus-tangi ', hispaania berberi[2] ja mauri lahinguratsuga. Saanud endale Kesk-Ameerika provintsidest hobuse, oli indiaanlane teda juhtides omandanud ka julguse ning nõtkuse, mis üheskoos loovad kõige uljama

ja võib-olla kõige osavama ratsaniku maailmas.

Kuigi pooni nii äkitselt jälle oma looma peremeheks oli saanud, ei paistnud ta ometi lahkumisega ruttavat. Tundes end nüüd, kus tal kõik teed põgenemiseks lahti olid, vabamalt ja vististi iseseisvamana, ratsutas ta salga ees edasi-tagasi ja silmitses selle üksikuid liikmeid kaugelt suurema voliga kui enne. Aga iga kord, kui ta küllalt kaugele oli ratsutanud ja terava pilguga trapper juba arvas, et ta oma soodsat olukorda käsutades minema kihutab, pööras indiaanlane hobuse ringi ja sõitis sama rada mööda tagasi, vahel põgeneva hirve kiirusega, vahel jälle aeglasemalt, nii ilmes kui ka rühis väärikus. Lõpuks otsustas trapper, kes soovis selgust saada mõningates küsimustes, millel võis nende edasise tegevuse määramisel tähtsust olla, indiaanlasega kõnelust jätkata. Seepärast tegi ta ratsanikule käega märgi, mis väljendas ühtaegu niihästi tema rahulikke kavatsusi kui ka soovi uuesti vestlust alustada. Indiaanlase" terane silm märkas otsekohe seda liigutust, aga tükk aega kaalus ta mõttes, kas niisugune samm on ikka mõistlik, enne kui ta usaldas(jälle nii lähedale tulla salgale, kes temast jõu poolest k'augelt üle käis ja seetõttu temalt iga hetk võis elu või vabaduse võtta. Kui ta siis lõpuks parajale kuuldekaugusele tuli, kõneles tema ilme kõrkusest ja umbusaldusest.

'Mustang — varemalt Ameerika rohtlais karjadena elanud metsistunud hobune. Tõlk.

2 Berber —" Berbeeriast (Maroko, Alžeerh, Tuneesia ja Tripoli- endine nimetus) pärit käre hobune. Tõlk,

«Luupide küla jääb siit kaugele,» sõnas ta ja sirutas käe välja suunas, mis oli hoopis vastupidine sellele, kus, nagu tapper hästi teadis, tema suguharu asus, «ja tee sinna on käänuline. Mis on pikknoal öelda?»

«Jah muidugi, tõesti käänuline,» pomises vanamees inglise

keeles, «kui sa mõtled teele asuda selles suunas, kuhu sa näitad; aga siiski pooltki mitte nii loogeline nagu mõne indiaanlase kaval mõistus ... Ütle, mu vend, kas poonide pealikud armastavad oma elupaikades võõraid nägusid näha?»

Noor sõjamees kummardas nõtkelt pea üle sadulakaare ja vastas: «Millal on mu rahvas unustanud võõrale toitu anda?»

«Kui ma oma tütred luupide uste juurde juhin, kas ulatavad siis naised neile abistava käe? Ja kas teie sõjamehed on valmis koos minu noorte kaaslastega suitsetama?»

«Kahvanägude maa on nende taga. Miks rändavad nad nii kaugele loojuva päikese poole? On nad teerajalt kõrvale eksinud? Või ehk kuuluvad need naised valgetele sõjameestele, kes pidavat «sogaste vetega jõge» mööda üles kahlama, nagu ma olen kuulnud?»

«Ei seda ega teist. Need, kes Missuurit mööda kahlavad, on mu suure isa sõjamehed, kellele tema selle ülesande on usaldanud; meie aga oleme rahusaadikud. Valged inimesed ja punanahad on naabrid ning nad soovivad sõbrad olla. Kas siis omahood ei külasta luupisid, kui tomahook nende kahe rahva vahelisele teele maha on maetud?»

«Omahood on teretulnud.»

«Aga jänktonid ja tumedanäolised tetoonid, kes «mudase veega jõe» käänus elavad? Kas nemad ei tule luupide onnidesse ega suitseta seal piipu?»

«Tetoonid on valelikud!» hüüdis indiaanlane. «Nad ei julge öösel oma silmigi kinni panna. Ei, nad magavad üksnes päikese käes. Vaata,» lisas ta, julma võidurõõmuga oma säärekatete kõhutavatele kaunistustele osutades, «nende skalpe on nii rohkesti, et poonid neid oma jalgade alla sõtkuvad! Mingu siuud lumehangedesse elama, tasandikud ja pühvlid on meeste päralt!»

«Ahaa! Saladus on käes!» lausus trapper Middletonile, kes tähelepanelikult vestlust jälgis, kuna ta sellest äärmi-selt huvitatud oli. «See nägus noor indiaanlane ajab siiude jälgi; seda võite näha tema noolepeadest ja sõjamaalingust, aga samuti ta silmadest, sest punanahk kohandab

kogu oma olemuse parajasti käsiloleva ettevõttega, olgu see sõja- või rahuajal . . . Tasa, Hektor, tasa! Kas sa siis varem ei ole poonit nuusutanud? Heida maha, kutsikas, heida maha! Mu vennal on õigus. Siuud on varganäod. Seda räägivad kõigist värvustest ja rahvustest mehed, ja nad räägivad tõtt. Kuid inimesed, kes tulevad tõusva päikese poolt, ei ole siuud, ja nad soovivad külastada luupide eluasemeid.»

«Minu venna pea on valge ja tema silmad palju näinud,» vastas pooni, heites trapperile pilgu, milles selgesti väljendus umbusaldus, arukus ning uhkus, osutas siis idapoolsele silmapiirile ja jätkas: «Kas ta oskab mulle öelda, mida ta seal eemal näeb? Kas ei ole see mitte pühvel?»

«Rohkem paistab see küll pilve moodi olevat, mis silmapiiri tagant piilub; päike valgustab tema serva. See on laotusealune leitse.»

«See on maapealne mägi ja selle tipul on kahvanägude eluasemed! Pesku mu venna tütred jalgu nende oma värvi inimeste hulgas.»

«Poonil peavad küll head silmad olema, kui ta valgenahka nii kaugelt näha suudab.»

Indiaanlane pöördus aeglaselt trapperi poole, ja viivitanud hetke, küsis karmilt:

«Kas mu vend küttida oskab?»

«Paraku ei pea ma end millekski paremaks kui vaid viletsaks trapperiks!»

«Kui tasandikul hulguvad ringi pühvlid, kas ta suudab neid siis näha?»

«Kahtlemata, kahtlemata; hoopis kergem on plagavat pulli näha kui teda kinni püüda.»

«Ja kui linnud pagevad külma eest ning pilved muutuvad nende sulgedest mustaks, kas ta siis ka neid näeb?»

«Või veel! Ei ole ju sugugi raske mõnd parti või hane tabada, kui miljonid neist taeva tumedaks muudavad.»

«Kui lumi langeb ja pikknugade elupaigad enda alla matab, kas suudab siis võõras õhus helbeid näha?»

«Mu silmad ei ole enam eriti head,» kostis vanamees pisut pahaselt, «aga kord oli aeg, mil ma oma nägemise järgi nime

kandsin!»

«Punanahad leiavad pikknoad üles niisama hõlpsasti, nagu võõrad näevad pühvlit või rändavaid linde või langevat lund. Teie sõjamehed mõtlevad, et Elu Isand on teinud kogu maa valgeks. Nad eksivad. Nad on kahvatud ja

näevad vaid omaenda nägusid. Aitab! Pooni ei ole pime ega tarvitse kuigi kaua sinu rahvast otsida!»

Sõjamees jäi äkki vait ja kallutas näo kõrvale, otsekui pingutatult midagi kuulates. Siis pööras ta hobuse ümber ja ratsutas lähima tihnikunukani, kus jäi teraselt salga asukohale vastupidises suunas üle kõleda preeria vahtima. Pärast seda seletamatut ning vaatajais kohkumust äratavat toimingut pöördus ta aeglaselt nende juurde tagasi, kinnitas pilgu Inezile ja ratsutas siis mitu korda edasi-tagasi, näol ilme, nagu peaks ta mõnes raskes küsimuses iseendaga ägedat võitlust. Ta oli oma kannatamatu looma ratsutid pingule tõmmanud ja kavafses nähtavasti midagi ütelda, kui ta pea taas rinnale kallutas ja endiselt tähelepanelikuks muutus. Hoogsalt nagu hirv kappas ta oma endisele vaatluskohale tagasi, tegi seal kiiresti mitu väikest ringi, nagu oleks ta ikka veel kahevahel, ja sööstis siis minema justkui lind, kes pärast pesa ümber tiirlemist ara kaugele lendab. Mõne hetke jooksul võis teda näha üle tasandiku tuiskamas; seejärel aga kadus ta ühe mäekünka varju.

Koerad, kes samuti juba mõnda aega üsna rahutud olid olnud, järgnesid talle veidi maad, kuid jätsid siis tagaajamise kätki, istusid maha ja tõid kuuldavale oma tavalise vaikse, niutsuva hoiatuse.

XIX PEATÜKK

Mis siis, kui vastu ta ei pea? Shakespeare

Eelmise peatüki lõpus jutustatud sündmused olid toimunud nii lühikese aja jooksul, et trapper, kes iga pisematki üksikasja püüdis tähele panna, ei saanud mahti võõra käitumise põhjuste kohta oma arvamust väljendada. Kui aga pooni oli silmist kadunud, vangutas ta pead,

sammus aeglaselt tihnikuservale, kust indiaanlane asja oli lahkunud, ning pomises omaette:

«Õhus on tunda nii lõhnu kui ka hääli, ainult et mu viletsaks jäänud meeled pole küllalt head esimesi haistma ega teiste tähendust kindlaks tegema.»

«Näha ei ole küll midagi,» lausus Middleton, kes üsna tema kõrval sammus. «Minu silmad ja kõrvad on head, ja ometi võin ma teile kinnitada, et ma ei kuule ega näe midagi.»

«Teie silmad on head! Ja te pole, kurt!» tähendas vanamees veidi põlastavalt. «Ei, noormees, ei; nad võivad küll selleks head olla, et näha kiriku ühest otsast teise või kuulda linna tornikella löömist, aga kui te preerias vähemalt aastat mööda pole saatnud, juhtub ikkagi, et võtate kalkunit pühvli pähe või peate pühvlipulli möirgamist issanda müristamiseks! Neil paljastel tasandikkudel petab loodus silma: õhk peegeldab tihtipeale nagu vesi, ja siis on raske öelda, kas teie ees on preeria või meri. Aga seal näete märki, mis on igale jahimehele tuttav!»

Trapper osutas raisakotkaste parvele, mis tükk maad eemal ja just sealpool, kuhu pooni nii üksisilmi o!i vahtinud, üle tasandiku purjetas. Esialgu ei suutnud Middletoni silm tabada väikesi tumedaid täppe videvate pilvede taustal; kui linnud aga kiiresti lähemale lendasid, tulid algul nende piirjooned ja siis juba ka rasked lehvivad tiivad selgesti nähtavale.

227

«Kuulake!» ütles trapper, kui Middleton tema juhatuse järgi lõpuks liikuvat linnukolonni nägi. «Nüüd kuulete ka pühvleid ehk piisoneid, nagu teie õpetatud doktor neid kohaseks peab kutsuda, kuigi nende nimi kõigi siinsete jahimeeste hulgas on pühvel. Ja ma arvan,» lisas ta noorele sõjamehele silma pilgutades, «et jahimees on looma ja tema nime üle igal juhul parem otsustaja kui mõni inimene, kes raamatulehti on pööranud, selle asemää et mööda maad ringi rännata ja selle elanike loomust tundma õppida.»

«Jahimees võib otsustada looma eluviiside üle, selles võin teiega nõustuda,» lausus rõhutatult looduseuurija, kes jättis harva kasutamata võimaluse arutada avalikult mõnd vaieldavat küsimust teda huvitavas teadusharus. «Muidugi eeldusel, et alati pööratakse

tähelepanu definitsioonide õigele kasutamisele ja et neid loomi vaadeldakse teaduse silmadega.»

«Muti silmadega! Just nagu oleks inimese silmadest nimede andmiseks vähe ja ta vajaks veel mingisuguseid erilisi silmi! Kes on looja kätetööle nimed andnud? Kas te võite seda mulle öelda kõigi oma raamatute ja koolitarkuse juures? Kas ei olnud see esimene inimene paradiisiaias ja kas pole siis selge järeldus, et ta lapsed tema annid on pärinud?»

«Nii kirjeldatakse tõesti piibli^ seda lugu,» lausus doktor, «ainult et te võtate loetut liiga sõnasõnaliselt.»

«Loetut! Noh, kui te arvate, et ma oma aega koolides olen raisanud, siis teete mulle küll ränka ülekohut. Minu teadmised ei ole pärit raamatutest.»

«Aga kas te siis ikkagi usute,» tähendas doktor, oma kangekaelse vastase dogmatismist pisut ärritatud ja võibolla salajas liiga kindel omaenda liberaalsemates, ehkki vaevalt nii kasulikes teadmistes, «kas te siis usute, et kõik need loomad sõna tõsises mõttes ühte aeda kokku olid kogutud, et esimene inimene neid oma nomenklatuuri [1] võiks kända?»

«Miks mitte? Ma saan aru küll, mis te mõtlete, sest pole ju selleks tarvis linnas elada, et kuulda kõigist neist saatanlikest leiutustest, mida inimene oma kõrkuses on suuteline omaenda õnne ja heaolu kahjuks välja mõtlema. Eks see näita ju ainult seda, et too aed ei olnud mitte niisu-

[1] Nomenklatuur — siin: teaduslik nimistu. Tõlk.

gune nagu tänapäeva viletsad aiad, mis tõendab selgesti, et nõndanimetatud tsivilisatsioon, millega maailm uhkustab, on tühi vale. Ei, ei, issanda aed oli siis põlismets ja on põlismets ka praegu; seal kasvavad mitmesugused viljad ja laulavad linnud tema targa korralduse järgi. Nüüd aga, noormees, võite oma silmaga näha, miks raisakotkad kokku on lennanud. Sealt tulevadki pühvlid ise, ja kui uhke kari see on! Ma olen kindel, et poonil on siin kusagil lähedal lohus salk

mehi. Kahtlemata kappas ta nende juurde, nii et varsti saate näha toredat jahti. See sunnib skvotterit ja tema pesakonda oma katuse alla jääma, ja meil siin on vähe põhjust kartuseks. Pooni ei ole tavaliselt sugugi õel metslane.»

Kõigi pilgud olid nüüd pööratud erakordsele vaatepildile, mis nende ees avanes. Isegi kartlik Inez tõttas Middletoni kõrvale, et toimuvaid sündmusi oma silmaga näha. ja Paul kutsus ka Elleni, kes parajasti toiduvalmistamisega ametis oli, seda erutavat stseeni pealt vaatama.

Kõigi nende vahelduvate sündmuste kestel. mida me õrna kohuseks oleme p'danud kirjeldada, oli preerias valitsenud täielik, ülev üksildus. Tõsi küll, ülelendavad rändlinnud olid aeg-ajalt taevalaotuse tumedaks muutnud, kuid salkkonna koerad ja doktori eesel olid ainsad neljajalgsed, kes kogu seda avarat kõnnupinda olid elustanud. Nüüd aga ilmusid äkitselt nähtavale loomad, ja see muutis nagu nõiavitsaga kogu pildi endisele täiesti vastupidiseks.

Kõigepealt nähti mitut tohutut piisonipulli, kes mööda kõige kaugemat preeriamõhna luusisid, seejärel ilmusid pikkades ridades üksikud loomad ja neile järgnes juba hulgana mustjaid kogusid, kuni tasandiku pruunhall roht-kate nende karvaste kuubede tumedama värvuse alla täielikult ara kadus. Kari laienes ja tihenes üha, kuni nägi viimaks välja nagu väikeste lindude lõpmata suur parv: üksteise järel tulevad linnud taeva ääretusest, kuni sulelisi koguneb niisama arvutult, nagu on lehti nendes metsades, millest nad oma lõputul lennul üle lendavad. Selle hulga keskelt tõusid kohati väikesed tolmusambad: seal kündis mõni teistest raevukam loom oma sarvedega tasandikku; ja aeg-ajalt tõi tuulepuhang endaga kaasa sügava, kumedalt kostva möirge, just nagu oleksid tuhanded kõrid oma kaebed mingisse ebaharmoonilisse mõminasse valanud.

Kaua seisid rändurid sõnatult mõttes, kui nad seda omapärast, metsikut ning suursugust vaatepilti silmitse-

sid. Lõpuks katkestas vaikuse trapper, kes juba ammust ajast niisuguste nähtustega oli harjunud ja seepärast end praegusest sündmusest vähem mõjutada laskis või õigemini asjale kainema ning rahulikuma pilguga vaatas kui need, kellele see stseen uudiseks oli.

«Seal läheb kümme tuhat härga üheainsa karjana, ilma et neil muud hoidjat või isandat oleks kui see, kes nad on loonud ja need avarad tasandikud neile karjartfaaks andnud! Jah, just siin võib inimene oma tühisuse ning meeletu narruse tõendust näha! Kas saab kõige uhkem võimumees Ühendriikides oma väljadele minna ja seal toredama härja tappa, kui siin kõige tähtsusetumale Inimesele osaks langeb? Ja kui talle neeru- või praetükk ette pannakse, kas võib ta siis seda niisama hea isuga süüa nagu mees, kes oma toitu tervisliku rügamisega on vürtsitanud ja selle ausa valitsemisega kõige üle, mis looja tema hoolde on usaldanud, looduse seaduste kohaselt ara teeninud?»

«Kui preeriavaagnal pühvliküür tossab, siis ütlen ma julgelt: ei või,» segas vahele maias mesllastepüüdja.

«Jaa, noormees, teie olete seda maitsnud ja võite minu jutu üle õigesti otsustada! Aga kari hakkab nagu siiapoole liikuma ja see manitseb meid nende tuleku vastu va!mis olema. Kui me end kõik ära peidame, murravad need sarvilised elajad läbi tihniku ja tallavad meid jalge alla nagu roomavaid madusid; niisiis peame nõrgemad varjule viima ning ise esireas valvepostidele asuma, nagu meestele ja küttidele kohane.»

Et vajalikeks ettevalmistusteks vähe aega oli, asus kogu salkkond tõsise agarusega tegevusse. Inezile ja Ellenile leiti koht tihniku servas, mis lähenevast karjast kõige kaugemale jäi. Asinus asetati tema närve arvesse võttes keskele; ja siis paigutasid trapper ning ta kolm meessoost kaaslast end niiviisi laiali, et neil kõige parem oleks pealetormava kolonni eelväge kõrvale tõrjuda, kui see juhuslikult nende positsioonile liiga lähedale peaks tulema. Poolsada pulli karja eesotsas ei lähenenud ctse, vaid astusid kord ühele, kord teisele poole kõrvale, nii et tükil ajal ei olnud selge, mis suunas nad kavatsevad edasi liikudn. Kuid siis kostis karja keskelt tolmupilvest kohutav valumöire, millele otse karja kohal ahnelt tiirlevate röövlindude kraaksatused võikalt vastasid, ja see andis juhtloomadele nähtavasti uut hoogu ning peletas otsekohe kõik kõhklused. Just nagu rõõmu tundes vähimastki märgist, mis metsa mee-

nutas, võttis kogu heitunud kari kindla suuna ja tormas otsejoones väikese tihniku poole, millest juba nii sagali juttu on olnud.

Hädaoht oli nüüd tõepoolest nii ilmne, et see kõige tugevamadki närvid

proovile pani. Tumeda liikuva hulga külgtiivad olid kaugemale ette jõudnud, nii et pealetungiva karja rinne mingi nõgusa kääre moodustas, ja kõik kurjait jõllis silmad, mis isaloomade pead üieni katva tokerja karvkatte alt välja vahtisid, olid meeletus ärevuses tihnikule suunatud. Näis, nagu püüaks iga loom oma naabrist ette joosta, et varem sellesse ihaldatud pelgupaika jõuda; ja kuna tuhanded tagumised esimestele sõgedalt peale surusid, hakkas peagi ähvardama oht, et karja juhid salkkonnale otsa paisatakse, ja siis oleks nende kõigi hukkumine kindel olnud. Igaüks meie seiklejaist tundis vastavalt oma iseloomule ja olukorrale, missugune hädaoht tema pea köhal ripub.

Middleton oli kahevahel. Ajuti tundis ta sundi läbi põõsaste söösta, Inez endaga kaasa haarata ja põgeneda. Kuid samas meenus talle, et heitunud ning meeletult tormavast piisonist on võimatu ette jõuda, ja ta surus relva kõvemini pihku, võttes otsuseks lõputule karjale vastupanu osutada. Doktor Battiuse närvid olid peagi nii pingul, et ta juba pettekujutlusi hakkas nägema. Loomade tumedad kogud kaotasid looduseuurija Silmis oma selged piirjooned, ja siis viirastus talle, nagu näeks ta enda ees metsikus karjas kõikvõimalikke maapealseid, olendeid, kes üheskoos talle peale tormavad, ihates kätte maksta paljude ülekohtuste tegude eest, mida ta oma väsimatus töös loodusteaduse' edendamiseks kogu senise elu jooksul nende mitmesuguste liikide kallal toime oli pannud. Ta jäi kangestunult paigale seisma, nagu oleks teda luupainaja rõhunud. Samavõrra võimetu põgenema kui edasi liikuma, seisis auväärt looduseuurija otsekui köhale naelutatult, kuni ta nii täielikult sõgestus, et hakkas teaduse nimel hädaohtu trotsides erinevaid eksemplare isegi klassidesse jagama. Paul aga, vastupidi, tõstis täiest kõrist kisa ning kutsus ka E'lenit, et see tuleks ja tal kisada aitaks, kuid ta hääl kad,;s pühvlikarja möirgamisse ning jalgade müdinasse. Raevunud, ent ühtlasi kummaliselt erutatud loomade kangekael-susest ja metsikust vaatepildist ning peaaegu hullunud murest armsama pärast, millesse päris loomulikult segunes ka alateadlik surmahirm, karjus ta endal peaaegu kõri

kähedaks, et oma elatanud sopra õhutada midagi otsustavat ette

võtma.

«Tulge lagedale, vana trapper,» kisendas ta, «ja tooge oma preeriatarkus välja! Muidu lämbume kõik varsti pühvliküürude mäe all!»

Vanamees, kes siiamaani oli püssile toetudes seisnud ja kindlal pilgul karja liikumist jälginud, leidis nüüd paraja silmapilgu olevat oma löögi andmiseks. Niisuguse väledusega, mis tema noorpõlvelegi au oleks teinud, võttis ta esimese pulli kirbule ja andis otsekohe tuld. Loom sai kuuli pulstunud karvadesse sarvede vahele ja kukkus põlvili; kuid pead raputades tõusis ta kohe uuesti ja näis, et see põrutus vaid suurendas tema pingutusi. Nüüd ei võinud enam viivitada. Visanud püssi hoopis kõrvale, sirutas trapper käed ette ja astus relvituna pelgupaigast välja, otse tormava loomakarja poole.

Inimene, keda toetab vankumatus ning rahulikkus, mida vaid mõistus on suuteline andma, sisendab kõikidele alamatele loomadele peaaegu alati aukartust. Karja juhtpullid kohkusid tagasi ja hetkeks tekkis nende kures jooksus äkiline peatus. Pealetulvav laviin kogunes selle tõkke taga tihedaks massiks, kuni sadasid loomi võis näha tasandikul rabelemas ja läbisegi tunglemas. Siis kostis tagantpoolt jälle kumedat möirgamist ja see ajas loomad uuesti liikvele, ent nüüd jagunes karja juhtrühm pooleks: trapperi paigaletardunud kogu lõhestas selle nii-öelda kaheks voogavaks eluhoovuseks. Middleton ja Paul võtsid otsekohe temast eeskuju ja pikendasid samal kombel omaenda kehaga seda nõrka barjääri.

Esimestele loomadele antud vastulöök, mis sundis neid senisest suunast kõrvale kalduma, hoidis mõne hetke kestel hädaohu tihnikust eemal. Kui aga karja põhimass ikka rohkem ja rohkem kaitsjate kindlustamata liinile peale surus ja aina tihenev tolm nende kogusid täiesti varjama kippus, ähvardas iga silmapilk uuesti oht, et loomad võivad läbi murda. Trapper ja tema kaaslased pidid üha vilkamalt raskete kehade eest kõrvale põikama, ja järk-järgult tõmbusid nad ennatult ruttava hulga ees tagasi. Juba sööstiski üks raevunud pull Middletonist nii ligidalt mööda, et oleks ta peaaegu jalust maha löönud, ja pühkis järgmisel hetkel tuulekiirul otse läbi tihniku.

«Hoiduge lähestikku ja ärge taganege, tulgu või surm,»

käsutas vanamees, «või muidu on tal kohe tuhat kuradit kännul!»

Kuid kõik nende pingutused selle elava voolu tagasitõrjumiseks oleksid viljatud olnud, kui mitte Asinus, kelle valdustesse nii jõhkralt sisse tungiti, poleks keset seda möllu oma häält tõstnud. Ka kõige südikamad ja raevukamad pullid lõid selle hirmuäratava ning tundmatu kärje peale kohkuma, ja siis võis näha iga üksikut elajat meeletus hirmus eemale surumas tihnikust, kuhu nad alles silmapilk tagasi olid valmis sisse tormama samasuguse kuru ning agarusega, millega mõni mõrtsukas endale pelgupaika otsib.

Nüüd, kus vool pooleks jagunes, jäi kõht tihniku ees tühjaks; kaks tumedat kolonni möödusid võsast paremalt ja vasakult, et siis miili kaugusel teisel pool padrikut jälle ühte valguda. Niipea kui vanamees seda äkilist mõju märkas, mille Asinuse hääl oli esile kutsunud, asus ta rahulikult jälle oma püssi laadima, naerdes samal ajal südamest oma iseäralikku hääletut naeru.

«Seal nad jooksevad nagu koerad, kellele pooltühjad haavlikotid saba külge on seotud, ja pole karta, et nad korda rikuvad, sest mida tagumised loomad oma kõrvadega ei kuulnud, seda arvavad nad mõttes kuulnud olevat. Ja pealegi, kui nad ka meelt muudaksid, ei ole ju kuigi raske sundida eeslit oma viisi lõpuni laulma!»

«Eesel on rääkinud, aga Piileam ' on vait!» hüüdis mesilastepüüdja, kui ta pärast järjekordset kärarikast naeruhoogu sai-pisut hinge tagasi tõmmata; võib-olla aitas ka tema vali naer piisonite kabuhirmu suurendada. «Doktor on täiesti sõnatuks jäänud, just nagu oleks parv noori mesilasi talle keeleotsa peale laskunud ja ta ei söanda kõnelda, sest on hirmul nende vastuse pärast.»

«Mida peab see tähendama, sõber?» jätkas trapper ikka veel liikumatut ning lummunud looduseuurijat kõnetades. «Teie, vennas, saate ju sellest ise ülalpidamist, et te maapinnal elavate loomade ja õhus lendavate lindude nimed ning loomused oma raamatusse kirja panete. Kas teie siis tõesti ühe plagava pühvlikarja ees hirmu tunnete? Kuigi te võib-olla ei anna mulle õigust kutsuda neid

nimega, mida iga jahimehe ja piirikaupmehe suust võib kuulda!»

[1] Piileam (Bileam) — piibli iegendi järgi prohvet, kelle eesel olevat kord kõnelnud. Tõlk.

Vanamees aga eksis, kui ta vaidluse kaudu doktori vaimuandeid arvas tardumusest äratada suutvat. Nüüdsest peale ei kuuldud teda enam iial, välja arvatud ühel juhul, lausuvat ainsatki sõna, mis selle looma liigile või sugukonnale oleks viidanud. Ta loobus kangekaelseit kogu härjaperekonna toitvast lihast; ja isegi praegu, mil ta auväärt ning kindlustatud teadusemehena ema elupäevi ühes mereäärses linnas mööda saadab, pöörab ta pidulikel lõunasöökidel hirmuvärinaga selja neile maitsvaüe ning võrratuile liharoogadele, millele ei ole võrdset kõigi nende toitude hulgas, mida Londoni üleskiidetud söögimajades või kõige kuulsamates Pariisi restoranides serveeritakse. Lühidalt, auväärt looduseuurija jälkustunne veiseliha vastu meenutas väga seda vastumeelsust, mille lamba-karjane mõnikord nimme oma patustanud koera juures esile kutsub, pannes talle suukorvi pähe ning sidudes jalad kammitsasse ja jättes ta siis kogu karjale mõnest aiast üleronimisel või lambatara väravast läbiminekul astmekiviks. Räägitakse, et säärane toimingu tulemusena tekib süüdlasel lambaliha vastu alatiseks püsima jääv tülgastus. Selle aja paiku, kui Paul ja trapper pidasid sündsaks lõpu teha üha uutele ja uutele naerupuhangutele, mida nende õpetatud kaaslase püsiv hajameelsus neis lahes-tahtmata esile kutsus, hakkas looduseuurija jälle hingama, just nagu oleksid ta kopsud kunstliku lõõtsapaari varal oma ajutiselt katkestatud tööd jätkanud, ja teda kuuldi suhu võtvat hiljem alatiseks põlu alla pandud terminit. See oligi see ainus kord, millele me asja vihjasime.

«Bowes americani horridi!» ' hüüatas doktor, rõhutades eriti viimast sõna. Pärast seda jäi ta tummaks, just nagu oleks ta kummaliste ning arusaamatute sündmuste üle mõttesse jäänud.

«Jaa, neil on kaunis hirmsad[2] silmad, olen sellega meelsasti nõus,» tähendas trapper. «Ja üldse paistab see elajas hirmuäratav nende silmis, kes looduse tõelise elu nähtuste ja vaatepiltidega harjunud ei ole; tegelikult ei ole selle looma julgus mingil määral kooskõlas tema väljanägemisega. Issand kaitsku, vennas, kui teid kord terve

pesakond grislikarusid peaks piirama, nagu juhtus Hektori

[1] Boves americani horridi — ameerika härjad on kõhutavad (lad. k.). Tõlk.
[2] Vana trapper kuuleb looduseuurija ladinakeelses hüüatuses tuttavakõlalist sõna horrid — kõle, iiirmus (ingl. k.). Tõlk.

ja minuga suurte Mississipi jugade lähe . . . Ahaa! Juba tulebki karja saba ja taga trobikond näljaseid hunte, valmis nahka pistma põduraid või sääraseid loomi, kes suures rüsinas kaela on murdnud. Ohoo! Nende kännul on ju ratsamehed, nii tõesti kui mu patused silmad seletavad! Siit võite neid näha, noormees. Vaadake sinna, kus tuul tolmu üles ajab! Nad piiravad haavatud pühvlit ja teevad sellele tõrksale kuradile nooltega lõpu peale!»

M.ddletun ja Paul silmasid peagi tumedaid kogusid, mis vanamehe terane pilk nii kärmesti üles oli leidnud. Umbes viisteist või kakskümmend ratsanikku kihutasid tõepoolest kiires kapakus ümber toreda pühvlipulli, kes seisis, pea maas, valmis ennast kaitsma, sest põgenemiseks oli ta liiga raskesti haavatud; ja ometi ei kavatsenud ta veel alla anda, olgugi et tema tugev keha juba rohkem kui sajale noolele oli märklauaks olnud. Kuid ühe võimsa indiaanlase oda tegi tema vastupanule lõpu ja toom jättis oma elu, millest ta nii kangekaelselt kinni oli hoidnud, säärase valju möirgamisega, et see kandus üle köha, kus meie seiklejad seisid, ja jõudis heidutatud karja kõrvu, õhutades neid veelgi kiiremale põgenemisele.

«Kui hästi see pooni oskab pühvlitele jahti pidada!» lausus vanamees, kui ta mõne hetke ilmse rahuloluga seda põnevat stseeni pealt oli vaadanud. «Te nägite, kuidas ta siit tuulekiirul minema pühkis, enne kui kari pärale jõudis. Seda tegi ta selleks, et õhk tema jälgi välja ei annaks ja et ta saaks ümbert ringi sõites ühineda ... Aga mis see siis tähendab?! Need punanahad seal ei olegi üldse poonid! Peas on neil öökulli tiiva- ja sabasuled. Oh mind viletsat, poolpimedat trapperit! See on ju nende neetud siuude kamp! Pugege peitu, vennikesed, pugege peitu! Ühestainsast siia saadetud pilgust oleks küllalt, et me oma

viimastestki hilpudest ilma jääksime just nagu välgust raasitud puud ja põõsad lehtedest, ja võib-olla tuleb meil isegi eluga maksta.»

Middleton cli juba varem kadunud, eelistades vaadata seda, mis talle rohkem meeldis — oma noort ning kaunist naist. Paul haaras doktoril käsivarrest kinni, ja kuna ka trapper neile võimalikult kiiresti järgnes, jõudis kogu salkkond üsna peatselt tihnikusse varjule. Vanamees, kellele tema suurte kogemuste tõttu langes kohustus kogu salka juhtida, selgitas lühidalt, missugune uus hädaoht neid ähvardab, ja jätkas siis:

«Siin maakohas, nagu te vististi kõik teate, on tugev käsivars kaugelt rohkem väärt kui õigus, ja valgete seadusi tuntakse niisama vähe, kui neid vajataksegi. Seepärast oleneb nüüd kõik meie arukusest ja jõust. Kui saaks välja mõelda midagi niisugust,» jätkas ta sõrme palge juurde tõstes, just nagu inimene, kes igakülgselt ja põhjalikult oma täbara olukorra üle aru peab, «midagi niisugust, mis need siuud ja skvotteri pesakonna üksteise vastu üles ässitaks, siis võiksime lagedale tulla nagu hiirekullid pärast võitlust metsloomade vahel ja kõigi üle võidumehed olla.. Ka poonid on kusagil siin meie läheduses! See on igatahes päris kindel, sest üksinda ei oleks too noor indiaanlane oma külast nii kaugele tulnud. Nõndaviisi on siin neli salka üksteisest kahurilasu kaugusel ja ükski neist ei saa teist usaldada. Kõik see teeb liikumise pisut raskeks, iseäranis niisuguses maakohas, mis nii vähe varju pakub. Kuid meid on kölni hästi relvastatud, ja ma võin vististi ka öelda, et kolm südikat ning vaprat meest . . .»

«Neli,» segas vahele Paul.

«Kuidas nõnda?» imestas vanamees, kohtlaselt oma kaaslasele otsa vaadates.

«Neli,» kordas mesilastepüüdja ja näitas seejuures loo-duseuurija peale.

«Igas armees on olemas muidusööjaid ja niisama ringiaelejaid,» kostis vastuseks otsekohene piiriasukas, «Sõber, teie eesel tuleb meil küll maha tappa.»

«Asinus maha tappa! See oleks ju lausa monstroosne tegu.»

«Ma ei taipa midagi'teie sõnadest, mille tähendus peitub nende kõla taga, kuid julm oleks hoopis niisugune tegu, kus ristiinimene looma pärast ohvriks tuuakse. Seda aga nimetan ma mõistusepäraseks heategevuseks. Lasta sel loomal veel kord häält tõsta tähendaks sama mis pasunat puhuda, sest see oleks siuudele avalikuks väljakutseks.»

«Ma vastutan Asinuse diskreetsuse eest; ta kõneleb harva ilma põhjuseta.»

«Öeldakse, et inimese üle võib ohustada selle järgi, keHec';i ta läbi käib,» kostis vanamees. «ja miks siis mille ka loutna üle! Kord tuli mul koos ühe kaaslasega, kes ema suu üksnes laulmiseks lahti tegi, kiirel marsil läbi paljude ohtude minna; ja see vennas valmistas mulle küllalt palju

muret ning tülinat. See juhtus tollesama sõjakäigu ajal, millest teie vanaisa osa võttis, kapten. Aga tal oli ikkagi inimese kõri ja tarbe korral oskas ta seda hästi käsutada, ehkki ta ei valinud alati õiget aega ega kohta niisugusteks hääleharjutusteks. Paraku jah! Oleksin ma praegu samasugune nagu tollal, ei siis läheks neil varganägudest siuudel nii hõlpsasti korda mind säärasest kohast nagu see siin välja ajada! Aga mis kasu toob hooplemine, kui niihästi nägemine kui ka jõud üles ütlevad. Sõjameest, keda delavaarid tema heade silmade pärast kord kohaseks pidasid hauka järgi nimetada, võiks nüüd pigem mutiks kutsuda! Nii et, jah, eesel tuleks minu meelest küll maha tappa.»

«See arvamine on põhjendatud ja täiesti mõistlik,» sõnas Paul. «Muusika jääb muusikaks ja kostab alati kaugele, tehku seda siis viiul või eesel. Seepärast olen ma vanamehega ühel nõul ja ütlen, et eesel tuleb ära tappa.»

«Sõbrad,» ütles looduseuurija, kord ühele, kord teisele verejanulisele kaaslasele kurblikult otsa vaadates, «ärge tapke Asinust! Ta on oma liigi esindaja, kellest palju head ja üsna vähe halba võib öelda. Ta on oma geenuse kohta vastupidav ning kuulekas; ja isegi oma tagasihoidliku liigi kohta käsin ning

kannatlik. Me oleme palju üheskoos rännanud ja tema surm kurvastaks mind väga. Kas teie hinge ei vaevaks, auväärt jääger, kui teil tuleks nii äkilisel kombel oma ustavast jahikoerast lahkuda?»

«Eeslil pole tarvis surra,» sõnas vanamees äkitselt köhatades, millest oli näha, et palve talle mõju oli avaldanud, «aga tema hääl tuleb vagaseks teha. Siduge ta suu ohelikuga kinni, ja ma arvan, et kõik muu võime saatuse hoolde usaldada.»

Selle kahekordse tagatisega Asinuse vaikimiseks — sest Paul sidus otsekohe eesli koonu soovitud viisil kinni — paistis trapper rahule jäävat. Seejärel suundus ta tihniku veerele maad kuulama.

Möödatuisanud piisonikarja möirgamine oli nüüd vaibunud, või õigemini öelda, seda võis kuulda miili kaugusel üle preeria kaikumas. Tuul oli juba tolmupilved laiali ajanud ja seal, kus kümme minutit tagasi nii metsik segadus ja möll oli valitsenud, avanes nüüd pilgule vaba väljavaade.

Siuud olid piisonile lõpu teinud, ja selle lisandusega juba varasemale rikkalikule saagile nähtavasti rahul olles lasksid nad ülejäänud karjal puutumatult põgeneda, ömä

tosin indiaanlast oli kogunenud surnud piisoni ümber, mille kohal mõned hiirekullid liikumatutel tiibadel lauglesid ja ahne pilguga alla vahtisid, kuna ülejäänud kauge-mal ringi tiirlesid, lootes leida uut saaki, mis nii suure karja jälgedes neile osaks võiks langeda. Trapper silmitses teraselt kogusid, kes tihniku veerele lähemale ratsutasid, ja uuris hoolikalt nende varustust. Lõpuks tundis ta ühes neist ara Vjuutša ning näitas teda Middletonile.

«Nüüd teame, kes nad on, samuti ka seda, mis asju nad ajavad,» lausus vanamees mõtlikult pead vangutades. «Nad on skvotteri jäljed kaotanud ja otsivad neid taga. See pühvlikari juhtus nende teele ette ja loomi taga ajades sattusid nad õnnetuseks just niisugusse kohta, kust neile paistab kätte kogu küngas, millel Ishmaeli pesakond varju on leidnud. Kas näete seal eemal linde, kes valvsalt ootavad, millal nad tapetud looma sisikonna kallale saavad asuda? See näitab väga õpetlikult, missugused kombed preeriaelus valitsevad. Salk poonisid varitseb neidsamu siuusid just nagu hiirekullid, keda te seal oma toitu

ootamas näete. Aga meil kui ristiinimestel, kel nii palju kaalul, tuleb neid mõlemaid silmas pidada. Kuid miks need kaks hiilivat madu äkitselt seisma jäid? Nii tõesti kui ma elan, nad on kätte leidnud koha, kus skvotteri õnnetu poeg oma elupäevad lõpetas.»

Vanamehel oli õigus. Vjuutša ja üks teine metslane olid sellesse paika välja jõudnud, mida me kui vägivalla ja verevalamise kõhutavat tõendit juba oleme maininud. Seal nad istusid oma ratsude seljas ja uurisid neid hästi tuntud märke indiaanlastele omase taibu ja leidlikkusega. Uurimine kestis pikka aega ja paistis, et nad kahtlevad ega usu oma silmi. Lõpuks tõstsid nad mõlemad korraga kisa, mis oli peaaegu niisama kaeblik ja õudust tekitav nagu mõni aeg tagasi koerte ulumine, kui need samadele saatuslikele märkidele olid sattunud. Sedamaid tõi see kisa terve salga nende ümber, just nagu šaakali käre haukumine pidavat tema kaaslasi jahiretkeks kokku kutsuma.

XX PEATÜKK

Tervist, lipnik Pistol! . Shakespeare, «Kuningas Henry Neljas»

Mõne aja pärast osutas trapper siuude juhi Mahtoree aukartustäratavale kogule. See pealik oli üks viimaseid, kes Vjuutša valjuhäälsele kutsele järgnes. Vaevalt oli ta jõudnud kohani, kuhu nüüd terve tema salk oli kogunenud, kui ta hobuse seljast maha kargas ja ebatavalisi jälgi nii väärikalt ja tähelepanelikult uurima asus, nagu tema kõrgele ning vastutavale seisukohale sünnis. Sõjamehed — sest oli küllalt ilmne, et nad kõik viimseni sellesse kartmatusse ning halastamatusse klassi kuulusid — ootasid tema uurimise tulemust kannatliku enesevalitsusega. Ükski nende hulgast, välja arvatud mõned kõige lugupeetavamad, ei söandanud selle tõsise toimingu ajal isegi kõnelda. Möödus mitu minutit, enne kui Mahtoree näis rahule jäävat. Siis vaatas ta järgemööda üle kõik need kohad, kus Ishmaelgi oli leidnud eemaletõukavaid märke siin toimunud verisest heitlusest, ja viipas oma kaaslastele, et need talle järgneksid.

Kogu jõuk liikus üheskoos tihniku suunas, kuni jõudis mõne jardi kaugusele sellest köhast, kus Esther oli õhutanud oma pikatoimelisi

poegi padrikusse tungima. Lugeja võib juba arvata, et trapper ja tema kaaslased ei jäänud sugugi ükskõikseiks pealtvaatajaiks, kui vaenlane nii ähvardavalt lähenes. Vanamees kutsus enda juurde kõik, kes olid võimelised sõjariistu kandma, ja küsis neilt selge sõnaga — ehkki võimalikult tasase häälega, et see ohtlike naabrite kõrvu ei ulatuks —, kas nad on valmis oma vabaduse eest võitlema või eelistavad proovida mõõdukamat abinõu — jõuda vaenlastega mingile kokkuleppele. Et see küsimus puudutas võrdselt kõigi huvisid, siis esitas ta selle just nagu mingile sõjanõukogule, kusjuures tema toonis oli midagi ammusest, juba peaaegu ununenud

sõjaväelase-uhkusest, Paul ja doktor läksid oma arvamustes diametraalselt lahku: esimene kutsus üles otsekohe sõjariistu haarama, teine aga kaitses tuliselt rahulike abinõude poliitikat. Middleton, kes nägi, et kähe nii täielikult vastandlikest tunnetest vallatud mehe vahel ähvar-dab puhkeda äge sõnasõda, pidas sündsaks võtta enda peale vahemehe kohustused või pigem otsustada küsimus ise, kuna ta sõjaväeline auaste tegi temast nagu mingi peakohtuniku. Ta käidus samuti rahu poole, sest talle oli täiesti selge, et vaenlaste tunduva ülekaalu tõttu viiks relvade kasutamine paratamatult kogu salga hukkumisele. Trapper kuulas noore sõjamehe põhjendusi väga tähelepanelikult, ja kuna viimane kõneles niisuguse kindlusega, mis tõendas, et ta ei lasknud hirmul oma mõistust tumestada, siis avaldasid tema sõnad ka vastavat mõju.

«See on mõistlik,» tähendas trapper, kui Middleton oma põhjendused ette oli toonud, «väga mõistlik, sest kus inimene jõuga hakkama ei saa, seal peab ta appi võtma kavala nõu. Just mõistus teebki ta tugevamaks kui pühvli ja väledajalgsemaks kui põdra. Nüüd aga jääge siia, kus te olete, ja ärge ennast kellelegi näidake! Minu elul ja püünistel on vaid vähe väärtust, kui nii paljude inimeste heaolu mängus on; ja pealegi võin ma kiitlemata öelda, et indiaanlaste kõverad riukad ja kavalused on mulle juba tuttavad. Seepärast lähen ma üksinda välja preeriasse. Võib-olla õnnestub mul ehk siiude pilke sellelt paigalt kõrvale pöörata ja avada teile

vaba tee põgenemiseks.»

Just nagu kindlalt otsustanud mitte mingisuguseid vastuväiteid kuulata, heitis vanamees rahulikult püssi üle õla, sammus siis aeglaselt läbi tihniku ja väljus lagendikule säärases kohas, kust ta siuudele silma alla sattudes ei tarvitsenud neis kõhe kahtlust äratada, et ta tihnikust tuleb. Niipea kui siuud märkasid jahimehe rõivais meest, kes õlal oma hästi tuntud hirmuäratavat püssi kandis, läbis kogu nende salka märgatav, kuigi allasurutud ärevus. Trapperi kavalus oli sedavõrd korda läinud, et oli äärmiselt raske otsustada, kas ta tuli kusagilt lagedast preeriast või astus välja tihniku varjust, ehkki indiaanlased ikkagi ühtelugu kahtlevaid pilke võsa poole saatsid. Nad seisid põõsastest noolelennu kaugusel, aga kui võõras juba nii lähedale jõudis, et indiaanlased temas tuulest parkunud ja päevitunud näo tumedast punakaspruunist kattest hoolimata kahvanäo ära tundsid, tõmbusid nad aeglaselt nii

kaugele eemale, et neid tulirelvaga vaevalt veel võis tabada.

Vahepeal astus vanamees ikka edasi, kuni oli salgale küllalt lähedale jõudnud, nii et teda vabalt võidi kuulda. Siis jäi ta seisma, toetas püssipära maha ja sirutas oma rahulike kavatsuste märgiks käe lahtise peopesaga ette. Manitsenud oma koera paari sõnaga rahule — see vahtis metslasi niisuguste silmadega, nagu oleks ta nad kõik ara tundnud —, hakkas ta siuu keeles rääkima.

«Mu vennad, on teretulnud,» lausus ta, esitledes end kavalalt siinse maakoha omanikuna ja sellena võõraste vastu külalislahkust üles näidates. «Nad on oma küladest kaugel ja näljased. Kas nad ei tahaks minu majasse tulla, et seal süüa ja magada?»

Vaevalt olid indiaanlased tema häält kuulnud, kui tosinast suust kostev rõõmukisa kogenud trapperile teada andis, et teda on samuti ära tuntud. Taibates, et taganeda on liiga hilja, kasutas ta valitsevat segadust, sellal kui Vjuutša temast teistele jutustas, ja astus edasi, kuni hirmuäratava Mahtoreega jällegi silm silma vastu seisis. Teistkordne kõnelus nende kähe, omal kombel tähelepanuväärse mehe vahel paistis silma ettevaatlikkuse poolest, mis piiriasukate juures tavaline. Peaaegu minuti seisid nad teineteisele uurivalt näkku vaadates, ilma et sõnagi oleksid lausunud.

«Kus on sinu noored mehed?» nõudis tetoonide pealik valjult, kui ta oli veendunud, et trapperi liikumatuks tardunud näojooned keelduvad indiaanfase ähvardavast pilgust hoolimata vähimatki saladust välja andmast.

«Ega siis pikknoad salguti kopraid püüdmas käi! Ma olen üksinda.»

«Sinu pea on valge, kuid keel on sul haraline. Mahtoree on sinu laagris käinud. Ta teab, et sa ei ole üksinda. Kus on sinu noor naine ja see sõjamees, keda ma preerias nägin?»

«Mul ei ole naist. Ma olen oma vennale juba öelnud, et see naine ja tema sõber on mulle võõrad. Hallpea sõnu tuleb kuulda võtta ja mitte unustada. Dakootad leidsid rändurid magamas ja arvasid, et neil ei lähe hobuseid vaja. Kahvanägude naised ja lapsed ei ole harjunud jalgsi kaugele minema. Otsige neid sealt, kuhu te nad jätsite.»

Tetooni silmad sähvisid tuld, kui ta vastas:

«Nad on ära läinud, aga Mahtoree on tark pealik ja tema silmad näevad kaugele.»

«Kas tetoonide juht näeb nendel lagedatel väljadel inimesi?» päris trapper täiesti rahulikult. «Ma olen üsna vana ja mu silmad on tuhmiks muutunud. Kus on nende asupaik?»

Pealik vaikis mõne hetke, just nagu poleks tal mingit tahtmist edasi vaielda tõsiasja üle, mis talle niigi küllalt selge oli. Siis aga osutas ta jälgedele maapinnal ning lausus äkki hoopis mahedamal ilmel ja toonil:

«Minu isa on paljude eluaastate jooksul tarkust õppinud; kas ta oskab mulle öelda, kelle mokassiin on jätnud need jäljed?»

«Siin preerias on nii hunte kui ka pühvleid luusinud; võib-olla on siin ka kuuguare käinud.»

Mahtoree pööras pilgu tihniku suunas, just nagu oleks ta viimast arvamust tõenäoliseks pidanud. Ta osutas käega sinnapoole ja käskis oma noormeestel võsastikku lähemalt uurida; ühtlasi- manitses ta neid — samal ajal karmilt trapperi otsa vaadates — pikknugade salakavaluse eest valvel olema. Kolm või neli poolpaljast tulisepilgulist noorukit andsid sedamaid oma hobustele piitsa ja

sööstsid käsku täitma. Vanamees vaatas neile järele ja mõtles hirmuga, kas ennatlikul Paulil jätkub küllalt enesevalitsust. Tetoonid ratsutasid kaks või kolm korda ümber kättenäidatud koha, iga ringiga üha koomale tõmbudes, ja kappasid siis tagasi oma juhi juurde teatega, et võsas ei ole kedagi näha. Trapper jälgis hoolikalt Mahtoree näoilmet, et tema mõtete keerdkäike võimalikult ette aimata ja vajaduse korral nad hoopis teise suunda juhtida. Kuid hoolimata kogu oma ääretust elutarkusest ja suurtest kogemustest, mis olid teda õpetanud indiaanlaste külmaverelisest maskist läbi nägema, ei suutnud ta ometi leida mitte ühtki tundemärki, mitte ainsatki ilmevarjundit, mis oleks näidanud, kuivõrd pealik saadud teateid uskus või umbusaldas. Selle asemel et luurajate ettekande peale midagi vastata, ütles Mahtoree mõned lahked sõnad oma hobusele, kutsus siis viipega kohale ühe nooruki, andis ratsmed või õigemini oheliku, mille abil ta looma juhtis, sellele üle, võttis trapperil käe alt kinni ja juhtis ta ülejäänud salgast pisut eemale.

«Kas mu vend on sõjamees olnud?» küsis salakaval dakoota niisugusel toonil, mis pidi lepitavalt kõlama.

«Kas lehed katavad sel ajal puid, kui nende otsas viljad kasvavad? Mine ikka! Dakootad ei ole nii palju elavaidki sõjamehi kohanud, kui mina olen neid näinud veres lamamas! Aga mis kasu on asjatust meeldetuletamisest,» lisas vanamees inglise keeles, «kui su liikmed jäävad päev-päevalt kangemaks ja nägemine hakkab ikka enam kustuma!»

Indiaani pealik silmitses teda hetke karmil pilgul, just nagu tahaks teda valetamises süüdistada, kuid nähes trapperi rahulikus vaates ja vankumatus näoilmes lausutud sõnade tõepärasuse kinnitust, võttis ta vanamehe käe ja pani selle hellalt oma pea peale — lugupidamise märgiks teise aastate ja elukogemuste vastu.

«Miks siis pikknoad räägivad oma punastele vendadele, et need tomahoogi maha mataksid,» ütles ta, «kui nende oma noored mehed kunagi ei unusta, et nad on vaprad sõjamehed, ja lahkuvad nii tihti pärast kohtumist verest määritud kätega?»

«Minu rahvas on arvukam kui pühvlid preerias või tuvid õhus. Nad tülitsevad tihti, kuid sõjamehi on neil vähe. Sõjaradadele asuvad üksnes need, kes vaprale omaste annetega on õnnistatud, ja niisugused siis näevadki paljusid heitlusi.»

«Asi ei ole sugugi nii, mu isa on eksinud,» vastas Mahtoree, väljendades võidurõõmsa naeratusega rahulolu oma terava mõistuse üle, kuid lugupidamisest niivõrd elatanud mehe aastate ja teenete vastu püüdis ta samas oma vastuväidet pehmendada. «Pikknoad on väga, targad ja nad on mehed; kõik nad sooviksid sõjamehed olla. Nad tahaksid panna punanahad juurikaid kaevama ja viljapõlde kõplama. Kuid dakoota ei ole selleks sündinud, et naisena elada; ta peab pooni ja omahoo puruks lööma, või ta kao-tab oma isade nime.»

«Elu Isand vaatab lahtiste silmadega alla oma laste peale, kes surevad võideldes õiguse eest, aga ta on pime ja tema kõrvad on kinni indiaanlase karjete jaoks, kes on tapetud sellel ajal, kui ta oma naabrit riisub või talle muud kahju teeb.»

«Mu isa on vana,» lausus Mahtoree ja vaatas oma elatanud kaaslasele pilklikul ilmel otsa, mis selgesti näitas, et ta kuulub niisuguste inimeste hulka, kes end hea kasvatuse kammitsaist tõkestada ei lase ja kes ehk kalduvad mõneti kuritarvitama niiviisi omandatud vabadust. «Ta on v ä g a vana. On ta teinud reisi kaugele maale ja nüüd vaevaks

võtnud siia tagasi tulla, et oma noortele meestele pajatada, mida ta seal nägi?»

«Tetoon,» vastas trapper püssipära ootamatu ägedusega vastu maad lüües ja indiaanlasele vankumatult kindla pilguga otsa vaadates, «ma olen kuulnud, et minu rahva hulgas on inimesi, kes oma suuri teadusi uurivad, kuni nad ennast jumalate sarnaseks hakkavad pidama, ja kes naeravad igasuguse usu üle peale uskumise oma enda tühistesse teadmistesse. See võib tõsi olla. Ja see ongi tõsi, sest ma olen neid oma silmaga näinud. Kui inimene kõigi oma narritempude ja meeletustega linnadesse ja koolidesse kinni on pandud, võib ta kergesti ennast Elu Isandast suuremaks pidada. Kuid sõjamees, kes elab säärases majas, kus katuse asemel on pilved ning kus ta iga silmapilk võib vaadata niihästi

taevalaotusse kui ka maa peale, ja kes päevast päeva näeb enda ümber Suure Vaimu vägevust, peaks hoopis alandlikum olema. Dakootade pealik peaks küllalt tark olema, et mitte naerda selle üle, mis on õige.»

Kaval Mahtoree, kes nüüd selgesti nägi, et tema vabamõtlemine vanamehele soodsat rnõju ei avalda, püüdis otsekohe jutule hoopis teist suunda anda ja viia seda välja niisugustele küsimustele, mis nende läbirääkimistega vahetumalt olid seotud. Pannud käe lahkesti trapperi õlale, juhtis ta teda pisut maad edasi, kuni nad mõlemad umbes viiekümne jala kaugusel tihniku.veerest seisma jäid. Siin kinnitas ta oma läbitungiva pilgu vanamehe ausasse näkka ja jätkas kõnelust.

«Kui mu isa oma noored mehed põõsaste vahele ära on peitnud, siis käskigu ta neil välja tulla. Sa näed, et dakoota ei tunne hirmu. Mahtoree on suur pealik! Sõjamees, kelle pea on valge ja kes varsti asub teele .vaimude maale, ei saa olla haralise keelega nagu roomav madu.»

«Dakoota, ma ei ole midagi valetanud. Sellest ajast peale kui Suur Vaim mu inimeseks lõi, olen ma elanud põlismetsades või nendelsamadel lagedatel tasandikel ilma eluaseme ja perekonnata. Ma olen jahimees ning käin üksinda oma teed.»

«Minu isal on hea karabiin. Sihtigu ta sellega põõsastesse ja andku tuld.»

Vanamees kõhkles silmapilgu ja valmistus siis aeglaselt oma sõnade kinnituseks seda rasket tõendit tooma, ilma milleta, nagu ta selgesti taipas, ei olnud võimalik tema osava kaaslase umbusaldust vaigistada. Kui ta oma püssi

sihile seadis, püüdis ta silm, ehkki juba tugevasti ähmastu-nud ja vanaduse tõttu nõrgaks jäänud, tihniku mitmevärvilise lehestiku vahel kiiresti mõnd kindlamat märki leida, kuni peatus lõpuks ühe väikese puu tüve pruunil koore-laigul. Selle pihta ta nüüd sihtiski ja andis siis tuld. Vaevalt oli»kuul rauast välja lennanud, kui trapperi käsi läbis värin, mis hetk varem oleks ta täiesti võimetuks teinud nii ohtlikku katset üritama. Lasule järgnes hirmus vaikus: iga hetk ootas vanamees, et kohe kostavad naisterahvaste karjatused. Kui siis tuul

suitsu eemale keerutas, sattus trapperi pilk lipendavale puukoorele, ja see oli talle küllaldaseks tõendiks, et tema endine osavus teda veel täiesti maha ei ole jätnud. Lasknud püssi otsapidi vastu maad, pöördus ta äärmiselt rahulikul ilmel jälle oma kaaslase poole ja päris:

«Kas mu vend on nüüd rahul?»

«Mahtoree on dakootade pealik,» vastas kaval tetoon ja surus käe rinnale, näidates sellega, et ta teise siirusesse usub. «Ta teab, et sõjamehel, kes nii paljude nõupidamis-lõkete ääres on suitsetanud, et ta pea juba valgeks on muutunud, ei ole kombeks õelate kambas viibida. Kuid kas ei ratsutanud mu isa kord hobusel nagu mõni kahvanägude rikas pealik, selle asemel et näljase konsa kombel jalgsi oma teed käia?»

«Mitte iialgi! Vakonda on mulle jalad andnud ja ka soovi neid käsutada. Kuuskümmend suve ning talve olen ma Ameerika metsi mööda rännanud ja kümme väsitavat ning kurnavat aastat elanud neil lagedatel väljadel, ilma et oleksin eriti vajadust tundnud endale abiks võtta teisi jumala loodud olevusi, kes mind paigast paika oleksid kandnud.»

«Kui mu isa nii pikka aega puude varjus on elanud, miks ta siis preeriatesse on tulnud? Päike hakkab teda siin ju kõrvetama.»

Vanamees vaatas viivu kurvalt enda ümber, ja pöördunud siis usaldaval ilmel oma kaaslase poole, kostis vastuseks:

«Ma saatsin oma elu kevade, suve ja sügise mööda puude keskel. Jõudis kätte mu päevade talv ja leidis ma sealt, kus ma armastasin olla — metsade rahus ja süütus puhtuses! Siis magasin ma õnnelikku und, tetoon: mu silmad võisid läbi mändide ja pöökpuude okste üles vaadata otse minu rahva Hea Vaimu enda eluaseme poole. Kuid

puuraiujate kirvelöögid äratasid mu üles. Kaua aega ei kuulnud mu kõrvad midagi muud kui vaid raiesmikelt kostvat raginat. Ma talusin seda vapralt nagu mees, sest mul oli põhjust seda taluda; kui aga see põhjus kadus, võtsin ma otsuseks selle äraneetud ragina eest pakku minna. Oli vaja suurt mehisust, et

senistest eluviisidest ja harjumustest lahti öelda, kuid ma olin kuulnud neist ääretuist lagedaist väljadest ja tulin siia, et oma rahva rüüstamis-tuhina eest põgeneda. Ütle mulle, dakoota, kas ei ole ma hästi teinud?»

Lõpetades pani trapper oma pikad kõhetud sõrmed indiaanlase paljale õlale ja näis temalt oma leidlikkusele ning kordaminekule heakskiitu nõudvat mingi haleda naeratusega, milles võidurõõm oli imelikult kokku sulanud kahetsustundega. Mahtoree kuulas tähelepanelikult ja vastas tema tõule omasel mõtterikkal viisil:

«Mu isa pea on väga hall; ta on alati inimeste keskel elanud ja ta on kõike näinud. Mis ta teeb, on hea; mis ta räägib, on arukas. Nüüd öelgu ta mulle, kas ta on kindel, et temale on võõrad need pikknoad, kes oma loomi igal pool preerias otsivad ja neid leida ei suuda?»

«Dakoota, mis ma olen öelnud, on tõsi. Ma elan üksinda ega seltsi mitte kunagi inimestega, kelle nahk on valge, kui. . .»

Ootamatu ning alandav vahelesegamine sulges äkitselt ta suu. Sõnad olid tal veel keelel, kui põõsad sellel tihnikuserval, kus vanamees ja indiaanlane seisid, äkitselt laiali nihkusid ja kogu salkkond, kelle trapper just äsja maha oli jätnud ja kelle pärast ta oma tõearmastust põikleva kavaldamisega sobitada püüdis, avalikult nähtavale ilmus. Sellele üllatavale vaatepildile järgnes hetk tumma jahmatust. Siis viipas Mahtoree, kes ei lasknud ainsalgi pilgul ega liigutusel reeta imestust, mida ta tegelikult tundis, trapperi lähenevatele sõpradele viisakust teeskleval ilmel ja niisuguse naeratusega, mis valgustas tema metsikut, tumedat nägu just niisamuti, nagu loojuva päikese hiilgus toob nähtavale elektrivoolust lõhkemiseni laetud pilve kogu suuruse ja raskuse. Ent ta pidas enesele alandavaks rääkida või kuidagi teisiti oma kavatsusi ilmutada. Ta ainult kutsus kogu eemalseisva jõugu enda juurde, ja kuulekatele alluvatele omase agarusega sööstsid indiaanlased otsekohe tema käske täitma.

Samal ajal tulid vanamehe sõbrad üha lähemale, Middle-

ton sammus kõige ees ja toetas Inezi habrast ning õhulisena näivat kuju, vaadates aeg-ajalt tema ärevasse näkku niisuguse õrna hoolitsusega, nagu seda isa samasuguses olukorras oma lapse vastu üles oleks näidanud. Otse nende kännul tuli Paul koos Elleniga. Aga kuigi mesilastepüüdja pilk alatasa tema õitsval kaaslasel püsis, kortsutas ta siiski vihaselt kulmu, sarnanedes rohkem pahura karuga, kes jahimehe eest taganeb, kui armunud ning õnneliku kosilasega. Obed ja Asinus tulid viimastena, kusjuures doktor juhtis oma kaaslast vähemalt niisama hellalt nagu noormehed oma armsamaid. Looduseuurija samm oli aga hoopis aeglasem kui eespool astujatel. Tema jalad näisid ühteviisi tõrkuvat nii edasi minemast kui ka paigale jäämast ja ta seisukord sarnanes suuresti Muhamedi kirstu omaga, välja arvatud see erinevus, et teda mõjutas mõlemalt poolt pigem tõuke- kui tõmbejõud. Tõukav jõud tema selja taga näis aga ülekaalus olevat; ja ainulaadse erandina kõigist filosoofilistest printsiipidest, nagu ta ise oleks öelnud, see ei vähenenud kaugusega, vaid suurenes. Et looduseuurija pilgud püsivalt tema liikumisteele vastupidisesse suunda olid pööratud, siis näitasid nad ka kogu selle rongkäigu pealtvaatajaile kätte köha, kust nad otsekohe saladuse võtme leidsid ja selle abil mõistsid, miks rändurid nii äkki oma pelgupaigast välja tulid.

Vähe maad eemal ilmus tihniku serva tagant nähtavale veel üks salk tugevaid sõjariistus mehi ja liikus otse, kuigi ettevaatlikult, selle köha poole, kus siuude jõuk oli aset võtnud. Niisamuti võib tihti näha kaaprite[2]-eskaadrit üle avara vetevälja rikkaliku, kuid hästi kaitstud laevakara-vani suunas tüürimas. Lühidalt öeldes, preerias tuli nähtavale skvotteri perekond või vähemalt need sellest perekonnast, kes olid võimelised sõjariistu kandma. Oli ilmne, et nad kavatsesid neile tehtud ülekohtu eest kätte tasuda.

Niipea kui Mahtoree ja tema salk uusi võõraid silmasid, f tõmbusid nad aeglaselt tihniku juurest tagasi, kuni jõudsid ühe kõrgendiku harjale, mis pakkus avarat ning takistamata vaadet lagedatele väljadele ümberringi. Siin kavatses dakoota nähtavasti positsioonile asuda ja kogu asjakäigu lõplikult otsustada.

Hoolimata sellest taganemisest, mille kestel Mahtoree trapperit endaga kaasa tulema sun-

[1] Legendi järgi olevat Muhamedi kirst rippunud kahe suure magneti vahel õhus Tõlk.
[2] K a a p e r — rõövlaev. Tõlk.

dis, liikus Middleton ikka veel edasi, kuni ka tema jäi lõpuks seisma samale kõrgendikule, ja niisugusele kaugusele sõjakatest siiudest, et võis nendega läbirääkimistesse astuda. Piiriasukad omakorda otsisid endale samuti soodsa positsiooni, kuigi hoopis tükk maad kaugemal. Kõik need kolm rühma sarnanesid nüüd kolme laevastikuga, kes on topslid üles tõmmanud ja luuravad teisi kiiduväärse ettevaatusega, enne kui igaüks suudab kindlaks teha, keda võõraste hulgast sõpradeks võib pidada ja kes tuleb vaenlaste kilda arvata.

Selle kõhklusviivu jooksul rändas Mahtoree sünge, ähvardav vaade ühelt võõraste salgalt teisele, neid kiiresti ning teraselt uurides, ja siis pööras pealik oma hävitava pilgu vanamehe suunas ning lausus tigeda pilkega:

«Pikknoad on lollid! Kergem on püüda magavat kuuguari kui leida pimedat dakootat. Kas hallpeal oli mõttes mõne siuu hobuse seljas sõita?»

Trapper, kes oli vahepeal jõudnud hämmeldusest toibuda ja ennast koguda, taipas otsekohe, et Middleton, märganud põgenike jälgedel Ishmaeli, pidas paremaks metslaste külalislahkust usaldada kui taluda seda kohtlemist, mis talle tõenäoliselt skvotteri käe läbi osaks oleks saanud. Seepärast otsustas vanamees teed sillutada oma sõprade heatahtlikuks vastuvõtuks, sest ta leidis, et säärane loomuvastane ühendus on vajalik kogu salga vabaduse, kui mitte isegi elu kindlustamiseks.

«Kas mu vend on kunagi läinud sõjateele, et võidelda minu rahva vastu?» päris ta häirimatu rahuga vihaselt pealikult, kes ikka veel tema vastust ootas.

Tetooni sõjamehe sünge ilme mahenes veidi rahulolu ja võidurõõmu helgist, mis tema metsikut nägu valgustas, kui ta käega enda ümber laia ringi tõmbas ja vastuseks kostis:

«Milline suguharu või milline rahvas ei ole tunda saanud dakootade lööke? Mahtoree on nende juht ja pealik.»

«Ja on ta leidnud, et pikknoad on naised, või on ta nende kui meeste vastu võidelnud?»

Indiaanlase tõmmukal näol peegeldus mitmesuguste äge-date tunnete võitlus. Hetkeks näis kustumatu vihkamine võitjaks tulevat, kuid siis sai ülekaalu üllam ilme, mis vap-

[1]Topsel — mastijätku (tengi) külge kinnitatud kolmnurkne puri. Tõlk.

rale sõjamehele hoopis paremini sobis, ja jäi ta näojoontele püsima. Ta heitis oma kerge, maalitud põdranahast rüü kõrvale ja osutas täägiarmile oma rinnal:

«See löök anti samal kombel, nagu see vastu võeti: me seisime ausalt silm silma vastu.»

«Sellest on küllalt. Minu vend on vapper pealik ja ta peaks olema arukas. Vaadaku ta hästi: on see kahvanägude sõjamees? Kas näeb ta samasugune välja nagu see, kes suurele dakootale tema haava lõi?»

Mahtoree vaatas sinnapoole, kuhu vanamehe väljasirutatud käsi näitas, ja märkas seal Inezi longuvajunud kuju. Kaua ei suutnud tetoon temalt pöörata oma imetlevat pilku. Samuti nagu hiljuti noor pooni, vahtis temagi seda neiut otsekui mõnd taevalikku ilmutist. Siis aga võpatas pealik, just nagu oleks end äkitselt eneseunustuses süüd-lasena tundnud, ja pööras järgmiseks silmad Ellenile, keda silmitses hetke hoopis maisema imetlusega, ja vaatas siis järgemööda kõik põgenikud veel kord üle.

«Mu vend näeb, et mu keel ei ole haraline,» jätkas trapper, jälgides indiaanlase näol peegelduvaid tundeelamusi läbinägelikkusega, mis isegi tetooni omast ainult õige vähe maha jäi. «Pikknoad ei saada oma naisterahvaid sõtta. Ma tean, et dakootad asuvad koos nende võõrastega suitsetama.»

«Mahtoree on suur pealik! Pikknoad on tema külalised,» lausus tetoon, surudes käe vastu rinda niisuguse väärika viisakusega, mis ka kõige kõrgema ühiskonnakihi esindajale au oleks teinud. «Minu noorte meeste nooled on tupes.»

Trapper andis Middletonile märku lähemale tulla ja mõne hetke pärast olid kaks salka ühte sulanud, kusjuures kõik mehed vahetasid sõbralikke tervitusi, nagu preeria sõjameestel kombeks oli. Kuid isegi sellel külalislahkuse silmapilgul pidas d»koota valvsalt silmas kaugemal paiknevaid kahvanägusid, nagu oleks ta ikka veel mõnd sõja-kavalust kartnud või olukorra kohta edasisi seletusi oodanud. Vanamees omakorda nägi selgesti, et on vaja otsekohesem olla ja tugevdada neid väheseid ning ebakindlaid eeliseid, mis ta juba kätte oli võitnud. Silmitsedes skvotteri salka, kes ikka veel samal kohal viibis, kus ta esialgu peatuma oli jäänud, ja tehes seejuures näo, nagu oleksid need mehed talle võõrad, nägi trapper samal ajal selgesti, et Ishmael koheseks vaenutegevuseks valmistus. Kokku-

põrge lagedas preerias kümmekonna kindlameelse piiriasuka ja viletsasti relvastatud pärismaalaste vahel, isegi kui nende valged liitlased neid abistaksid, oli trapperi kogemuste põhjal ettevõte, mille lõpptulemuses sugugi kindel ei saanud olla. Ja kuigi ta ise ei olnud kaugeltki võitlusse astumise vastu, pidas ta siiski oma aastatele ja loomusele hoopis kohasemaks taplusest hoiduda. Tema tundeid jagasid endastmõistetavatel põhjustel ka Paul ja Middleton, kellel tuli peale oma elu veel palju kallimate elude järele valvata ja neid kaitsta. Niisuguse dilemma puhul pidasid kõik kolm isekeskis aru, kuidas pääseda nendest kõhutavatest tagajärgedest, mida piiriasukate ainsamgi vaenutegevus otsekohe võiks endaga kaasa tuua. Vanamees püüdis kõigiti hoolt kanda, et neile punanahkadele, kes umbuskliku valvsusega iga põgeniku näoilmet jälgisid, jääks nende omavahelisest kõnelusest mulje, nagu keerleks see ainuüksi küsimuse ümber, mis põhjusel küll niisugune rändurite salkkond nii kaugele preeriasse on sattunud.

«Ma tean, et dakootad on tark ja suur rahvas,» alustas trapper lõpuks uuesti pealiku poole pöördudes. «Aga kas suur sõjamees ei tea oma vendade hulgas ühtegi, kes oleks alatu?»

Uhke pilguga silmitses Mahtoree kogu oma salka, kuid viivuks jäid ta silmad tahtmatult Vjuutšale peatuma, kui ta vastas.

«Elu Isand on loonud pealikuid ja sõjamehi ja naisi,» sõnas Mahtoree, arvates, et seega on ta hõlmanud kõik inimliku tubliduse

astmed, alates kõige kõrgemast ja lõpetades kõige madalamaga.

«Ja ta on samuti loonud õelaid ning kurje kahvanägu-sid. Niisuguste hulka kuuluvad ka need, keda mu vend seal kaugemal näeb.»

«Kas nad lähevad jalgsi oma pahategusid korda saatma?» päris tetoon, kusjuures ta silmade kurgus reetis küllaldase selgusega, kui hästi talle teada oli, miks nad nii armetul viisil pidid edasi liikuma.

«Nende hobused on kaotsi läinud. Aga nende püssirohi, kuulid ja vaibad on alles.»

«Kas nad kannavad oma vara käe otsas nagu viletsad konsad? Või on nad vaprad ja jätavad selle naiste hooleks, nagu on kohane meestele, kes teavad, kust leida seda, mis neil kaduma on läinud?»

«Mu vend näeb seal üle preeria sinist täppi; vaata, päike puudutas seda täna viimast korda.»

«Mahtoree ei ole mutt.»

«See on kalju ja sellel on pikknugade kogu varandus.»

Õela rõõmu ilme sööstis üle tetooni tumeda näo, kui ta neid sõnu kuulis. Ta pöördus vanamehe poole ja näis pilguga otse tema hinge põhja tungivat, nagu tahtes sealt kinnitust leida, et teda mitte petetud ei ole. Siis suunas ta pilgu Ishmaeli salgale ja luges üle selle võitlejate arvu.

«Üks sõjamees on seal puudu,» lausus ta.

«Kas mu vend näeb taamal hiirekulle? Seal on tema haud. Kas mu vend preerias verd ei leidnud? See oli tema veri.»

«Küllalt! Mahtoree on tark pealik. Pane oma naised dakootade hobuste selga; vaatame järele, mis me näeme, sest meie silmad on pärani lahti.»

Trapper ei raisanud rohkem sõnu edasisteks selgitusteks. Teades, et pärismaalased on napi jutuga ja kärmed tegutsema, andis ta viivitamatult läbirääkimiste tulemuse oma kaaslastele edasi. Ühe hetkega oli Paul hobuse seljas ja Ellen tema taga istel võtnud. Middleton vajas veidi rohkem aega, et Inezi kindlalt ja mugavalt istuma seada. Kui ta sellega parajasti ametis oli, astus Mahtoree lähemale ja jäi hobuse kõrvale seisma. See oli tema oma ratsu ja nüüd ilmutas ta kavatsust asuda.oma tavalisele kõhale selle turjal. Kuid

noor ohvitser haaras ratsmed enda kätte ja kumbki saatis teisele pilgu täis äkilist viha ning kõrki uhkust.

«Mitte keegi ei istu sellesse sadulasse peale minu,» ütles Middleton karmilt inglise keeles.

«Mahtoree on suur pealik!» sähvas metslane talle vastu. Kumbki neist ei mõistnud teise sõnade tähendust.

«Dakoota viivitab liiga kaua,» sosistas vanamees tema kõrval. «Vaata, pikknoad tunnevad hirmu ja jooksevad varsti tagasi.»

Tetoonide pealik loobus otsekohe oma nõudmisest ja kar-gas teise hobuse selga, käskides ühel oma noortest meestest trapperile samuti kohta anda. Indiaanlased, kes jalameesteks olid jäänud, võtsid aset oma kaaslaste selja taga. Doktor Battius istus kaksiratsa oma Asinuse turjale, ja hoolimata sellest lühikesest viivitusest, millest jutustamine meil poole rohkem aega võttis, oli nüüd kogu salkkond valmis liikuma hakkama.

251

Kui Mahtoree nägi, et kõik on korras, andis ta märku teele asuda. Mõned kõige paremate hobuste seljas istuvad sõjamehed, pealik ise nende hulgas, sõitsid teistest ähvardava moega pisut ette, nagu kavatsscksid nad võõrastele kallale tungida. Skvotter, kes tõepoolest oli hakanud aeglaselt taganema, peatas otsekohe oma salga ja võttis väljakutse julgesti vastu. Kuid selle asemel et kahvanägude püsside laskeulatusse minna, tegid kavalad metslased võõraste ümber suures kaares poolringi, hoides oma vastaseid pidevas rünnakuootuses. 'Siis aga, oma eesmärgis täiesti kindlad, tõstsid tetoonid valju kisa ning sööstsid üksteise järel üle preeria kaugelt paistva kalju suunas, niisama sirgjooneliselt ja peaaegu niisama kiiresti kui nooled, mis äsja vibult lendu on lastud.

XXI PEATÜKK

Ara viivitle jumalate keskel, mine minema.
Shakespeare

Vaevalt oli Mahtoree oma tõelisele kavatsusele vihjata jõudnud, kui piiriasukate üldine kogupauk tõendas, ei nad tema plaanidest hästi aru olid saanud. Kauge vahemaa ja hobuste kiire jooks muutsid aga tulistamise kahjutuks. Et näidata, kui vähe ta skvotteri salga vaenutegevusest hoolis, vastas dakootade pealik laskudele valju kisaga; ja karabiini pea kõhal vibutades tegi ta koos väljavalitud sõjameestega tasandikul ringi, et seega oma vaenlaste jõuetute katsete vastu põlgust avaldada. Kuna ülejäänud salk otsejoones oma teekonda jätkas, asus see väikesearvuline eliitrühm, pärast seda kui ta niiviisi metslaste kombel vaenlasele oma õelat halvakspanu oli demonstreerinud, teiste taha ning moodustas järelväe. Kogu see manööver viidi läbi äärmiselt osavasti ja kooskõlastatult, mis näitas, et ta juba varem valmis oli mõeldud.

Kogupauk järgnes väledasti kogupaugule, kuni maruvihane skvotter tahes-tahtmata pidi loobuma mõttest, et ta suudab vaenlasele nii mannetute abinõudega kahju teha. Jättes viljatud katsed, alustas ta vastase kiiret tagaajamist, ise aeg-ajalt tulistades, et garnisonile märku anda — selle oli ta ettenägelikult hirmuäratava Estheri enda ülemvõimu alla jätnud. Niisugune jaht kestis hulk aega, kusjuures ratsamehed oma jalgsi tagaajajaist üha enam ette jõudsid, kuigi viimsed uskumatut väledust ja vastupidavust üles näitasid.

Kui väike sinine täpike taevalaotuse tagapõhjal selgemini paistma ja suurenema hakkas, just nagu vetesügavusest kerkiv saar, tõstsid metslased valju võidukisa. Kuid piki preeria idaserva hakkas juba tihenema õhtune videvik, ja enne kui indiaanlased poolelegi teele jõudsid, olid kalju tumedad piirjooned tagapõhja hämarusse sulanud. See asjaolu aga jättis Mahtoree täiesti ükskõikseks, kuna see

pigem soodustas kui segas tema plaanide elluviimist. Ta oli jälle ette ratsutanud ja jätkas teed kindlalt ning kõrvalekaldumatult nagu kõige parema haistmisega jahikoer, ainult vähendades pisut kiirust, sest hobustel hakkas jõud juba üles ütlema. Nüüd ratsutas vanamees Middletoni kõrvale ja kõnetas teda järgmiselt inglise keeles:

«Tõenäoliselt plaanitsetakse siin vargust, millest minul, pean

ütlema, pole kuigi suurt tahtmist osa võtta.»

«Mida te siis mõtlete teha? End nurjatu skvotteri kamba kätte anda tähendaks ju hukatust.»

«Ei tea veel, kummad need nurjatumad on, kas valged või punanahad! Aga vaadake ettepoole, noormees, just nagu kiidaksite tetoonide hobuseid või kõneleksite millestki muust. Need kelmid armastavad ju kangesti kuulda, kuidas nende ratsusid ülistatakse, nii nagu asulates mõni rumal ema oma isemeelse lapse kohta meelsasti kiitust kuuleb. Nii; patsutage looma ja sõrmitsege neid nipsasju, millega punanahad .tema lakka on ilustanud; andke oma pilk nii-öelda ühe ja mõtted teise toimingu tarbeks. Pange tähele: kui asju arukalt ajada, võime tetoonidest lahku lüüa, niipea kui öö on kätte jõudnud.»

«Õnnelik mõte!» hüüatas Middleton, kellele oli piinavalt meelde jäänud niihästi Mahtoree imetlev pilk, millega ta kaunist Inez'i oli silmitsenud, kui ka tema jultunud soov viimase kaitsja ning soosija ülesanded enda peale võtta.

«Issand, issand! Missugune nõrk olevus on inimene, kui tema loomupärased võimed raamatutarkuse ja naiselike kommete alla on maetud! Veel üks niisugune liigutus, ja need põrgulised meie kõrval saavad teada, et me midagi nende vastu sepitseme, just nagu oleks neile seda siuude keeles kõrva sosistatud. Jaa, jaa, ma tunnen neid saatanaid: pealtnäha on nad süütud nagu kepslevad hirvevasikad, aga nende hulgas ei ole ühtegi, kes meie tühisematki liigutust tähele ei paneks. Sellepärast tuleb seda, mis tarvis, teha arukalt, et neid kavalpäid ninapidi vedada. Nii on õige: patsutage looma kaela ja naeratage, just nagu kiidaksite hobust, aga ise hoidke kõrvad lahti ning pange tähele, mis ma ütlen. Vaadake ette, et te oma looma väga ara ei vaeva, sest kuigi ma hobuseid vähe tunnen, õpetab mõistus mulle ometi, et enne pikka ning rasket teekonda tuleb jõudu säästa ning et väsinud jalg on tönts jooksma. Olge valmis ja jälgige märguannet — selleks on vana Hektori niutsumine. Esimene niutsatus tähendab ennast val-

mis seada, teine — vähehaaval salgast eemale nihkuda, ja kolmas — minema kihutada. Kas saite minust aru?»
«Täielikult, täielikult,» vastas Middleton, ise värisedes kannatamatust soovist Seda plaani otsekohe täide viia ja surudes oma rinna vastu väikest käekest, mis ta keha ümbert kinni hoidis. «Täielikult. Ainult kiiremini, kiiremini!» «Jaa, see loom ei ole laita,» jätkas trapper tetoonide keeles, just nagu oma senist juttu kokku võttes, ja nihkus märkamatult läbi tõmmu jõugu, kuni leidis ennast ratsutamas Pauli kõrval. Siin andis ta oma kavatsused edasi samasugusel ettevaatlikul viisil nagu ennegi. Südikas ning kartmatu mesilastepüüdja võttis selle teate rõõmuga vastu ja kuulutas, et ta on valmis kogu metslaste salgaga võitlusse astuma, kui see nende kavatsuse täideviimiseks peaks vajalikuks osutuma. Edasi nihkus vanamees ka selle paari juurest eemale ja hakkas pilguga looduseuurijat otsima.

Seni kui veel vähegi põhjust oli arvata, et mõni Ish-maeli kuulidest võites kuidagi tema isikut riivata, oli doktor nii omaenda kui ka Asinuse lõputu vaeva ja pingutuste hinnaga päris siuude salga keskel püsinud. Kui see oht aga vähemaks, oli jäänud või õieti hoopiski möödunud, hakkas tema südidus kasvama, ratsu oma aga kahanema. Säärase mõlemapoolse, kuid väga ..olulise muutuse tõttu jäid nüüd ratsanik ja tema easel nende indiaanlaste hulka, kes moo- dustasid midagi järelväetaolist. Sinna siis püüdiski trapper oma ratsut juhtida, ja tal läks see korda, ilma et ta

oleks oma teraste kaassõitjate hulgas mingit kahtlust äratanud.

«Sõber,» alustas vanamees, kui ta leidis, et olukord kõneluseks kohane oli, «kas teile oleks meele järeie tosin aastaid metslaste hulgas mööda saata, pea paljaks aetud ja nägu kirjuks võõbatud, ning hoolitseda võib-olla paari naise ja viie või kuue segaverelise lapse eest, kes teid oma isaks kutsuvad?»

«Ei mingil juhul!» hüüatas jahmunud looduseuurija. «Ma ei ole üldse nõus abielluma ja eriti olen ma liikide teisendite igasuguse segunemise vastu, mis üksnes ähmas-tab looduse ilu ja rikub selle

harmooniat. Pealegi on see tülikas uuendus, mis kõik nomenklatuurid segi ajab.»

«Jaa, jaa, teil on tõesti põhjust niisuguse elu suhtes vastumeelsust tunda; aga just säärane on teie saatus, kui neil siuudel peaks korda minema teid oma külasse viia. See on niisama kindel nagu tõsiasi, et päike tõuseb ja läheb looja issanda tahtmise ning heaksarvamise järgi.»

«Panna mind abielluma ja pealegi veel metslasega!» jätkas doktor tülgastusega. «Missuguses kuriteos olen ma süüdi, et mind nii raske karistus peaks ootama? Panna kedagi abielluma vastu tema oma soovi ja tahtmist tähendab ju vägivalda inimloomuse kallal!»

«Nüüd, kus te loomusest räägite, hakkan ma lootma, et mõistus teie aju veel täiesti maha ei ole jätnud,» vastas vanamees, salajane naeruvine mänglemas aukus silmade ümber, mis reetis, et tal ei puudunud huumorimeel. «Einoh, nad võivad teid mõneks tähtsaks isikuks pidada, kelle vastu tuleb eriti lahke olla, ja seepärast panna teid ühte viie või isegi kuue naisega. Omal ajal tundsin ma lugupeetud pealikuid, kellel oli arvutu hulk naisi.»

«Aga mispärast peaksid nad plaanitsema niisugust kättemaksu?» päris doktor, kelle juuksed hakkasid püsti tõusma, nagu oleks iga ta närv äkki äärmiselt tundlikuks muutunud. «Mis kurja olen ma teinud?»

«See ei ole kättemaks, vaid nende eriline lahkus. Kui nad juhtuvad teada saama, et olete suur võluarst, võtavad nad teid oma suguharusse vasfu ja mõni võimas pealik annab teile oma nime, aga vahest ka tütre või paar omaenda naist, kes juba kaua tema hütis on elanud ja kelle väärtust ta kogemuste põhjal hästi tunneb.»

«Looduse harmoonia valitseja ning rajaja kaitsku mind!» hüüatas doktor. «Mul ei ole vähimatki soovi isegi ühe abi-

kaasa järele, seda vähem selle klassi duplikaatide ja tripli-kaatide[1] järele! Ma katsun kindlasti nende juurest põgeneda, enne kui ennast nii vägivaldse ühendusega siduda lasen.»

«Teie sõnades kõneleb mõistus; aga miks mitte proovida põgenemist kohe?»

Looduseuurija vaatas hirmunult ringi, just nagu oleks ta oma meeleheitlikku kavatsust sedamaid soovinud täide viia; kuid tumedaid kogusid, kes igal pool tema ümber ratsutasid, paistis ühtäkki kolm korda rohkem olevat, ja preeria kohal üha tihenev pimedus näis ta silmis heleda, kesk-päevase valgusena.

«See oleks enneaegne, ja mõistus räägib selle vastu,» kostis ta. «Jätke mind, auväärt jääger, minu enda mõtetega nõu pidama, ja kui mu plaanid on korralikult klassi-fitseeritud, teatan ma teile, missugune on minu resolutsioon.»

«Resolutsioon!» kordas vanamees, raputades pisut põlglikult pead, laskis siis oma hobuse ratsmeid veidi järele ja poetas end metslastest ratsanike hulka. «Resolutsioon on säärane sõna, mida lausutakse asulates ja mille mõju tuntakse piirimaadel. Kas mu vend on näinud looma, kelle seljas kahvanägu sõidab?» jätkas ta, kõnetades üht sünge välimusega sõjameest siuude keeles ja tehes samal ajal käega liigutuse, mis juhtis indiaanlase tähelepanu looduse-uurijale ja viimase vagurale kaaslasele Asinusele.

Tetoon pööras viivuks silmad nimetatud'looma suunas, kuid ei ilmutanud enam vähimalgi määral -seda imestust, mida ta nii haruldast neljajalgset esmakordselt nähes koos oma kaaslastega oli tundnud. Trapper teadis, et eeslid ja muulad olid juba mõnevõrra tuntud küll nendele suguharudele, kes Mehhikole kõige lähemal elasid, kuid nii kaugel põhjas, kus Platte'i veed voolasid, kohtas neid võrdlemisi harva. Seepärast luges ta metslase tõmmult näolt sõnatut, sügavale peidetud hämmastust ja seadis oma jutu selle järgi.

«Kas mu vend mõtleb, et see ratsanik on kahvanägude sõjamees?» päris ta, kui arvas, et siuul küllalt aega oli .olnud looduseuurija hoopiski mitte sõjakat ilmet põhjalikult silmitseda.

Isegi tähtede tuhmil valgusel oli näha, kuidas halvaks-panev muie üle tetooni näo libises.

[1] Triplikaat — kolmas eksemplar. Tõlk.

«Kas dakoota on siis narr?» kostis vastuseks.

«Dakootad on tark rahvas, kelle silmad on alati lahti. Mind paneb väga imestama, et nad pikknugade suurt võlu-arsti pole

näinud!»

«Häh!» hüüatas teine ja kogu ta hämmastus selle uudise üle lõi tema karmil tumedal näol avalikult loitma just nagu välgusähvatus, mis kesköist pimedust valgustab.

«Dakoota teab, et mu keel ei ole haraline. Tehku ta oma silmad hästi lahti. Kas ta ei näe enda ees väga suurt võiu-arsti?»

Metslasele ei olnud tarvis valgust, et doktor Battiuse tõesti märkimisväärse riietuse ja varustuse iga üksikasja meelde tuletada. Indiaanlaste üldise harjumuse kohaselt ei olnud see sõjamees, samuti nagu tema kaaslasedki, jätnud tähele panemata ainsatki tundemärki, mis võisid iga võõrast iseloomustada, ilma et ta seejuures oleks endale lubanud tühiselt uudishimulikku ja mehisust häbistavat vahtimist. Talle oli teada, missugune ilme, kuju, riietus ja näojooned ning isegi silmade ja juuste värv on omane igale üksikule pikknoale, kellega ta nii kummalisel viisil kokku oli sattunud, ja sügavalt oli ta mõtisklenud pch'usie üle, mis võisid tuua nii iseäraliku salga nendesse paikkondadesse, kus tavaliselt viibisid ainult tema koduste kõnnumaade karmid elanikud. Ta oli juba salga liikmete erinevate füüsiliste võimetega tutvud» jõudnud ja neid võõra-maalaste oletatavate kavatsustega seadsalt võrrelnud. Sõjamehed nad ei olnud, sest pikknoad, samuti nagu siuud, jätsid oma naised küladesse maha, kui nad verisele teele asusid. Sama vastuväite tõttu ei saanud neid pidada ei küttideks ega isegi kaupmeesteks — kahe tegevusala esindajateks, kellena valged mehed tavaliselt nende küladesse ilmusid. Ta oli kuulnud ühest suurest nõupidamisest, kus menahašad ehk pikknoad ja vašeomantikvad ehk hispaanlased üheskoos suitsetanud, ja et seal olid viimased müünud esimestele oma käsitamatud õigused tohututele aladele, kus tema rahvas nii paljude aastasadade jooksu! vabalt ringi oli rännanud. Tema lihtne mõistus ei suutnud aru saada, kuidas võib üks rahvas niiviisi võimu teise rahva valduste üle enda kätte saada. Seepärast on kergesti mõistetav, et trapperi äsjase vihje peale oli metslane sedamaid valmis uskuma, et see pahaaimamatu inimene, kellest nad praegu olid kõnelnud, laseb nende salapäraste õiguste toetamiseks otsekohe käiku mõne varjatud võlutriki, mil-

lesse indiaanlane nii kaljukindlalt uskus. Tunnetades oma võhiklusest tingitud abitust, heitis ta kõrvale igasuguse enesevalitsemise ning väärikuse, pöördus näoga vanamehe poole ja sirutas käed välja, just nagu soovides sellega näidata, kui väga ta ennast trapperi armulikkuse hoolde usaldab, ning ütles:

«Las mu isa vaatab minu peale. Ma olen lihtne preeriate metslane; mu keha on paljas; mu käed on tühjad; mu nahk on punane. Ma olen hoope andnud poonidele, konsadele, omahocdele, oseidžidele ja isegi pikknugadele. Ma olen mees sõdalaste keskel, kuid nõidade hulgas olenjna naine. Mu isa võib rääkida: tetooni kõrvad on tema kõnele lahti, Ta kuulab tema sõnu nagu hirv kuuguari sammude kaja.»

«Targad ja äramõistmatud on selle teed, kes üksinda oskab vahet teha hea ja kurja vahel!» pahvatas trapper inglise keeles. «Mõnele jagab ta kavalust, teisele laseb [osaks saada mehisust ja jõudu! Alandav ja valus on näha nii suursugust olevust nagu see indiaanlane, kes nii mõneski verises heitluses kaasa on löönud, orjameelselt lömi-Itamas oma ebausu ees; ta on nüüd ju nagu kerjus, kes palub konte, mida harilikult koerte ette visatakse. Issand annab mulle andeks, kui ma metslase vaimupimedust ära kasutan, sest ta teab, et ma ei tee seda mitte vaesekese pilkamiseks ega enese esiletõstmiseks, vaid selleks, et surelike elu päästa ja ülekohut heaks pöörata, kuna ma niiviisi ajan nurja õelate kuratlikud plaanid! ... Tetoon,» jätkas ta metslase emakeeles, «ma küsin sinult, kas ei ole see imeväärne võluarst? Kui dakootad on targad ja arukad, ei hakka nad hingama seda õhku, mida tema hingab, ega püüa puudutada tema rõivaid. Nad teavad, et Vakonšetše, paha vaim, oma lapsi armastab ega jäta käristamata seda, kes neile häda on teinud.»

Vana trapper lausus need sõnad ähvardaval ning tähendusrikkal toonil ja ratsutas siis eemale, just nagu oleks ta küllalt öelnud. Järgnevad sündmused õigustasid tema lootusi. Sõjamees, kellega ta oli kõnelnud, ruttas oma tähtsat teadet ülejäänud järelväele edasi andma ja juba mõne hetke pärast seisis looduseuurija üldise tähelepanu ning austuse keskpunktis. Trapper, kellele oli hästi teada, et pärismaalased sageli kurja vaimu kummardavad, püüdes teda seeläbi armulikuks teha, ootas oma kavala pettuse tulemusi nii rahulikult ja külmavereliselt, nagu ei oleks ta neist põrmugi huvitatud. Mõne aja

pärast nägi ta, kui-

das tumedad kogud üksteise järel oma hobuseid jooksma sundisid ja kapates salga keskkoha poole kihutasid, kuni lõpuks ainuüksi Vjuutša tema ja Obedi lähedusse oli jäänud. Just selle orjameelse metslase juhmus, kes ikka veel mingis töntsis imetluses ettekujutatavat nõida vahtis, oli nüüd ainsaks takistuseks trapperi plaanide täielikule kordaminekule.

Vanamees, kellele selle indiaanlase iseloom läbinisti tuttav oli, ei kaotanud aega, et ka temast lahti ssada. Ajanud oma ratsu tema kõrvale, küsis ta tehtud sosinal:

«Kas Vjuutša täna pikknugade piima on joonud?»

«Uhh!» hüüatas metslane ja kõik tema töntsid mõtted laskusid selle küsimuse puhul otsekohe taevast maa peale.

«Minu rahva suurel pealikul, kes ratsutab esiridades, on lehm, kes alati piima annab. Ma tean, et ei lähe kaua aega, kui ta ütleb: «Kas keegi mu punastest vendadest janu ei tunne?»»

Vaevalt olid need sõnad lausutud, kui Vjuutša omakorda hobust tagant sundis ja peagi oma kaaslaste tumedate ko-gude hulka segunes, kes paarkümmend jardi temast eespool pisut aeglasemalt sammu ratsutasid. Trapper, kes teadis, kui äkki metslase mõtted võivad muutuda, ei raisanud hetkegi, et soodsat olukorda ara käsutada. Ta lõdvendas oma kärsitu hobuse ratsmeid ja oli kõhe jälle Obedi kõrval.

«Kas te näete seda siravat tähte, mis umbes nelja püssi-pikkuse kõrgusel ülal preeria kõhal paistab? Vaadake sinna, põhja suunas!»

«Jah, see kuulub tähtkujusse ...»

«Jätke oma tähtkujud, kulla mees! Kas te näete seda tähte, millest ma räägin? Öelge mulle selgesti ja arusaadavas keeles, jah või ei.»

«Jah.»

«Niipea kui ma teile selja pööran, tõmmake oma eesli ohelik pingule, kuni te need metslased silmist olete kaotanud. Siis usaldage ennast jumala hoolde ja laske end juhtida tollest tähest. Ärge pöörake paremale ega vasakule, vaid käsutage usinasti oma aega, sest teie loom ei ole kuigi kärmas astuma, ja iga samm,

mille võrra te kauge-male jõuate, pikendab ühe päeva võrra teie vabadust või koguni elu.»

Ilma et ta oleks jäänud kuulama pärimisi, mis looduseuurijal juba keelel olid, lõdvendas ta jälle oma hobuse

ratsmeid, ja üsna pea oli ka tema eessõitvate ratsanike hulka segunenud.

Obed oii nüüd üksi. Asinus võttis meelsasti kuulda märguannet, mille ta isand peagi andis pigem küll meeleheite sunnil kui saadud korralduste selge ning rahuliku mõistmise tulemusena, ja aeglustas vastavalt sammu. Et tetoonid parajat kapakut sõitsid, siis kulus vaid mõni minut, kuni nad ratsaniku silmist lõplikult kadusid. Ilma igasuguse plaani, väljavaate või lootuseta, ainsa sooviga oma ohtlike naabrite eest põgeneda, tegi doktor kõigepealt kind-laks., et komps tema taimekogude armetute jäänuste ja märkmetega ilusasti looma laudjal püsis, pööras siis eesli pea vajalikku suunda, ja mingis raevus kannatlikule loomale jalgadega hoope andes läks looduseuurijal varsti korda oma ratsu kärmesse traavi ajada. Vaevalt oli ta jõudnud orgu laskuda ja lähemale preeriakingule tõusta, kui kuulis — või arvas kuulvat —,'et kakskümmend-tetooni täiest kõrist kõige puhtama aktsendiga tema nime hüüavad. See pettekujutlus lisas talle uut indu; ja eales pole ükski ratsutamiskunsti õpetaja oma kandadele nii usinasti tööd andnud, nagu looduseuurija neid nüüd Asinuse ribidel kasutas. See vägivald kestis mitu minutit järjest ja küllap oleks veel praegugi jätkunud, kui vagura looma mõõt lõpuks täis ei oleks saanud. Võtnud eeskujuks viisi, millega tema isand oma ärritust väljendas, käsutas Asinus selle ara mõnevõrra muudetud kujul ja paiskas mõlemad tagajalad üheaegselt pahase rapsakuga õhku. See abinõu otsustas nende omavahelise jagelemise silmapilkselt tema käsuks. Obedil tuli õrna iste maha jätta, sest sellel püsida ei olnud enam võimalik; kuid paari hetke vältel lendas ta samas suunas edasi. Eesel aga, tulnud võitjaks, tundis end lahinguvälja peremehena ja hakkas võiduviljaks kuiva rohtu krõmpsutama.

Kui doktor Battius jälle jalule oli tõusnud ja tagasi saanud oma mõtlemisvõime, mille oli tublisti segadusse viinud tema kiire lahkumine endisest asupaigast, hakkas ta oma taimekogusid ja eeslit otsima. Et Asinus ilmutas küllaldast suuremeelsust, oli jällenägemine sõbralik, ja siitpeale jätkas looduseuurija kättenäidatud teed väga laiduväärse usinuse, kuid senisest hoopis suurema ettevaatlikkusega.

Vahepeal jälgis vana trapper hoolega kõike toimuvat, laskmata hetkekski silmist tähtsat eesmärki, millele vastavalt ta püüdis sündmusi juhtida. Obed ei eksinud,

kui ta arvas, et tema puudumist oli juba märgatud ja teda ennast otsima hakatud, ehkki ta kujutlusvõime oli moonutanud metslaste kisa talle hästi tuntud häälikuteks, millest tema ladinapärastatud nimi koosnes. Lugu oli lihtsalt järgmine. Järelväe hulka kuuluvad sõjamehed olid rutanud eesmistele teatama sellest salapärasest isikust, kellena trapper oli nõuks võtnud mitte midagi aimavat looduseuurijat esitada. Seesama ohjeldamatu vaimustus, mis oli sundinud tagumisi sõjamehi pärast selle teate saamist esimeste hulka kihutama, sundis nüüd paljusid esiridadest tahapoole jääma. Doktorit muidugi kohalt ei leitud ja metsik kisa, mis nüüd valla pääses, polnud midagi muud kui indiaanlaste esimese pettumuspuhangu kajastus.

Kuid Mahtoree mõjuvõim tuli leidlikule trapperile otsekohe appi ja surus selle ohtliku kära maha. Kui kord oli jälle jalule seatud ja pealikule teatavaks tehtud põhjus, mispärast tema noored mehed nii ettevaatamatult ennast ülal olid pidanud, märkas tema kõrval ratsutav vanamees hirmuga tugeva umbusalduse tulukest, mis metslase tõmmul näol sähvatas.

«Kus on sinu nõiakunstnik?» küsis pealik, pöördudes äkitselt trapperi poole, just nagu kavatsedes teda Obedi kadumise eest vastutavaks teha.

«Kas ma suudan oma vennale öelda, kui palju on taevas tähti? Suure võluarsti teed ei ole teiste inimeste teedega sarnased.»

«Kuula mind, hallpea, ja pane tähele mu sõnu,» jätkas pealik,

kummardudes üle oma sadulakaare nagu mõni tsiviliseeritumast inimtõust rüütel ning kõneldes piiramatu'e võimukandjale omasel üleoleval toonil. «Dakootad ei ole endale juhiks valinud naist. Kui Mahtoree mõne suure võluarsti võimu tunda saab, hakkab ta värisema; seni aga vaatab ta ringi omaenda silmadega, ilma et pruugiks neid kahvanäolt laenata. Kui sinu nõiakunstnikku hommikul oma sõprade hulgas ei ole, hakkavad mu noored mehed teda otsima. Su kõrvad on lahti. Ja nüüd aitab!»

Trapper ei kurvastanud sugugi selle üle, et Mahtoree nii pika tähtaja lubas. Juba varem oli ta leidnud põhjust uskuda, et tetoonide pealik kuulus sääraste julgete vabamõtlejate hulka, kes oskavad üle nende piiride astuda, mida tavad ning kasvatus igas ühiskonnas, olgu see vähem või rohkem arenenud, inimeste ette seavad; ja nüüd nägi ta üsna selgesti, et pealiku petmiseks peab ta välja mõtlema

hoopis peenema kavaluse kui see, millel alamate hulgas nii suur edu oli olnud. Kuid äkitselt ilmus nähtavale kalju, kerkides kõleda sakilise rünkana ümberringi laiuvast pimedusest, ja see tegi seks korraks nende omavahelisele kõnelusele lõpu, sest Mahtoree pööras nüüd kogu oma tähelepanu skvotteri järelejäänud vallasvara suhtes kavatsetud plaanide täideviimisele. Läbi tõmmunahaliste salga jooksis sumin, kui ihaldatud sadamat silmati, aga pärast seda oleks ka kõige teravam kõrv asjatult püüdnud tabada mõnd valjemat heli, kui seda oli sammude kerge sahin kõrges preeriarohus.

Kuid Estheri valvsust ei olnud kerge petta. Ta oli kaua ärevalt kuulatanud neid kahtlasi hääli, mis üle lageda kõnnumaa kaljule lähenesid; ka ei olnud indiaanlaste äkiline kisa väsimatute kaljuvalvurite kõrvust rnööda läinud. Metslased, kes nüüd vähe maad eemal hobuste seljast maha olid tulnud, ei jõudnud veel oma tavalisel käratul ning varglikul viisil künka jalami ümber koguneda, kui juba oli kuulda amatsooni häält, mis käskivalt nõudis:

«Kes on seal all? Vastake, kui elu armas! Olge te siuud või kuradid, ma ei karda teid!»

Sellele väljakutsele ei järgnenud ühtki vastust. Iga sõjamees jäi oma

kõhale, kindlas veendumuses, et tema tume kogu varjudega tasandikul ühte sulab. Just seda hetke otsustas trapper põgenemiseks ära kasutada. Ta oli koos oma sõpradega nende valve alla jäänud, kellele oli kohuseks tehtud hobuste järele vaadata, ja et nad kõik olid ikka veel ratsa, näis praegune silmapük tema plaanile soodne olevat. Valvurite tähelepanu oli kaljurünkale pööratud ja raske pilv, mis parajasti neist üle ajus, varjas ka tähtede nõrga valguskuma. Nõjatunud oma hobuse kaelale, pomises vanamees endamisi:

«Kus on mu kutsikas? Kus sa oled, Hektor? Tule siia, vanapoiss!»

Koer püüdis kinni hästi tuntud hääle ja vastas sellele sõbraliku niutsumisega, mis ähvardas läbilõikavaks ulumiseks üle minna. Trapper oli end just sirgu ajamas pärast seda edukat algust, kui tundis Vjuutša kätt oma kõril, just nagu oleks indiaanlasel mõttes olnud lämmatada tema häält päris otsese kägistamisega. Seda asjaolu kasutades tegi vanamees uuesti tasast häält, nagu oleks tal õhust puudu tulnud, ja ustav koer niutsatas vastuseks teist korda. Vjuutša laskis otsekohe trapperi lahti, et oma kättemaks

koera peale välja valada. Kuid jällegi oli kuulda Estheri häält, ja kõik muu jäeti nüüd kõrvale, et panna tähele, mis tema ütleb.

«Jah, vinguge ja moonutage häält, kuidas aga oskate, teie pimeduse sünnitised,» sõnas ta kraaksuva ning pilkliku naeruga. «Küll ma teid juba tunnen. Oodake natuke, kohe saate valgust oma pahategude kordasaatmiseks. Pane süsi juurde, Phoebe, pane aga julgesti; sinu isa ja poisid peavad nägema, et neil on tarvis koju tulla oma külalisi vastu võtma.»

Ta ei jõudnud veel lõpetada, kui kaljurünka kõige kõrgemal tipul lõi tähena särama tugev valgus; seejärel tuli nähtavale haraline leek, mis hetke tohutu suure haokuhja ümber keerles ja siis ühtse, siia-sinna lehviva palakana õhku loitis, heites kõigile ümbritsevaile esemeile kiirgavat helki. Kaljutipult kostis mõnitavat naeru, millega ühines igas vanuses laste hääli, just nagu oleksid nad tundnud võidurõõmu, et olid nii edukalt paljastanud tctoonide salakavalad plaanid.

Trapper vaatas ringi, et selgusele jõuda, missuguses olukorras on

tema sõbrad. Tema signaalide järgi toimides olid Paul ja Middleton natuke kõrvale sõitnud ja seisid nüüd ilmselt ootevalmis, et kolmanda niutsatuse peale põgenema pista. Hektor oli metslasest jälitaja eest ara lipsanud ja lümitas nüüd jälle oma isanda hobuse tagajalgade juures. Kuid lai valgusring muutus järk-järgult ikka suuremaks ning heledamaks, ’a vanamees, kelle silmad ning mõistus teda nii harva hätta jätsid, jäi kannatlikult oma plaanide täideviimiseks kohasemat silmapilku ootama.

«Noh, Ishmael, mu kaasa, kui su silm ja käsi on niisama ustavad nagu ikka, siis nüüd on paras aeg neid punanahku pisut õpetada, kes tahavad kogu su vara, isegi naist ja lapsi endale võtta! Näita siis, kallis kaasakene, mis tõugu ja mis mesti mees sa oled!»

Eemalt, skvotteri läheneva salga suunast, oli kuulda valju hüüdmist, mis oli naisgarnisonile kinnituseks, et ati-vägi ei viibi enam kaugel. Esther vastas oodatud häältele omapoolse käheda kriiskamisega ja ajas end esimeses vaimustuspuhangus niiviisi kalju kõhal sirgu, et oli kõigile allolijaile näha. Mõtlemata hädaohule, millesse ta end niiviisi seadis, hakkas ta võidurõõmsalt kätega vehkima, kui Mahtoree tume kogu äkki valguse kätte sööstis ja tal käed

külgedele surus. Kolme teise sõjamehe kojgud sööstsid üle kaljutipu, just nagu oleksid paljad deemonid vilksatanud kusagilt pilvede vahelt. Tuletukid lendasid läbi õhu, ja siis järgnes sügav pimedus, mis on sarnane tolle kõhutava silmapilguga, mil kuu päikese ette nihkudes selle viimased kiired kinni katab. Nüüd pääses metslaste suust omakorda valla võidukisa ja peaaegu sellega koos kostis Hektori pikk vali kiunumine.

Ühe hetkega oli vana trapper Middletoni ja Pauli hobuste vahel nig haaras kummagi valjaist kinni, et kannatamatuid ratsanikke tagasi hoida.

«Tasa, tasa,» sosistas trapper, «praegusel hetkel on nende silmad küll imeliselt kinni, just nagu oleks jumal neid pimedusega löönud, aga nende kõrvad on lahti. Tasa, tasa! Vähemalt paar-

kolmsada jardi tuleb meil liikuda ainult käies.»

Järgmised viis ebakindlat minutit tundusid kõikidele peale trapperi terve igavikuna. Kui nende silmad vähehaaval nägemisvõime tagasi said, paistis igaühele, nagu oleks tulelõkke kustutamisele järgnenud pimedus asendunud otse keskpäevaselt heleda valgusega. Järk-järgult aga laskis vanamees hobustel sammu kiirendada, kuni nad lõpuks välja jõudsid ühe preeriaoru keskele. Oma vaikset naeru kõhistades laskis ta siin ratsmed vabaks ning ütles:.

«Las nüüd annavad jalgadele valu; aga katsume ikka kuivanud rohu peale hoida, et kabjamüdinat kuulda ei oleks.»

Ei ole vajadust öelda, missuguse rõõmuga tema sõnad vastu võeti. Juba mõne hetke pärast tõusid nad järgmisest kingust üles ja jätsid selle selja taha ning jätkasid põgenemist nii kiiresti, kui hobuste jalad veel vähegi võtsid, laskmata silmist neile teejuhiks olevat tähte, nii nagu lainetest pillutatud lootsik hoiab kurssi tulele/mis kindlasse kodusadamasse teed valgustab.

XXII PEATÜKK

Kord heitis varju, kallas sära
küll pilverünk, küll päiksekiir;
need jäljetult on kadund ära,
jäänd vaikseks taevapiir.

Montgomery

Varsti märkasid põgenikud, et nendest asja mahajäetud paigas valitseb niisama sügav vaikus nagu pimedusse mattunud kõnnumaal nende ees. Isegi trapper, kuidas ta ka oma vilunud meeli ei pingutanud, ei tabanud ainsatki tuttavat märki, mis oleks kinnitanud, et Mahtoree ja Ishmaeli salga vahel on tõepoolest alanud vaenutegevus. Hobused kandsid nad lõpuks häälte ulatusest välja, ilma et nad oodatud kokkupõrke kohta ühtki tõendit oleksid saanud. Vahetevahel pomises vanamees endamisi rahulolematult, kuid ilmutas oma murelikkust vaid seeläbi, et sundis loomi kiiremale jooksule. Möödaminnes näitas ta oma kaaslas-tele hüljatud laagripaika, kus skvotteri perekond oli peatunud sellel õhtul, mil teda esmakordselt lugejale tutvustati, ja

pärast seda jäi ta pahaendeliselt vait — tõepoolest pahaendeliselt, sest kaaslased olid tema loomust juba küllalt tundma õppinud ja mõistsid nüüd selgesti, et olukord peab tõesti kriitiline olema, kui see on suuteline vanamehe püsivat meelerahu rikkuma.

«Kas me ei ole juba küllalt kaugel?» küsis mõne tunni pärast Middleton, kes tundis muret, et Inez ja Ellen ei suuda nii väsitavat sõitu välja kannatada. «Me oleme üsna tublisti kihutanud ja päris pika maa selja taha jätnud. On aeg hakata puhkepaika otsima.»

«Te peate seda siis küll taevast otsima, kui te enam edasi minna ei suuda,» torises vanamees. «Kui tetoonide ja skvotteri vahel oleks tapluseks läinud, nagu seda asjade käigu põhjal võis oodata, oleks meil nüüd .küllalt aega enda ümber vaadata ja mitte üksnes pääsemisvõimalustele, vaid ka rännaku mõnusustele mõelda; aga nii nagu lood praegu on, tähendaks see minu arvates kindlat

surma või lõputut vangipõlve, kui me eanast unehõlma usaldaksime, ilma et mõnes eriti hästi kaitstud pelgupaigas peavarju oleksime leidnud.»

«Ma ei tea,» vastas noormees, kes rohkem tema kaitse all oleva õrna olevuse kannatusi kui oma kaaslase kogemusi silmas pidas, «ma tõesti ei tea; me oleme nii palju rniile maha sõitnud ja ma ei näe mingeid erilisi ohumärke. Kui te enda pärast hirmu tunnete, mu kallis sõber, siis uskuge mind, et selleks pole põhjust, sest. . . »

«Kui teie vanaisa veel elaks ja siin viibiks,» katkestas teda trapper, sirutades välja oma kõhna käe ja pannes sõrme tähendusrikkalt Middletoni käsivarrele, «poleks ta neid sõnu öelnud. Tema teadis, et ma isegi oma kõige paremas elueas, mil mu pilk oli nobedam kui haukal ja mu jalad niisama kärmed nagu hirvpõdral, mitte kunagi liiga agaralt ega hellalt oma elu küljes ei rippunud. Mispärast peaksin ma siis nüüd äkki elu vastu säärast lapselikku kiindumust tundma, kui ta minu silmis on tühine ja täis häda ning muret? Tehku tetoonid, mis nad iganes oskavad; ometi ei pea nad näha saama, et vilets ja ärakurnatud trapper teistest valjemini kaebaks või palvetaks.»

«Andke mulle andeks, mu auväärne, mu hindamatu sõber!» hüüdis noormees kahetsustundes ja haaras tuliselt oma pihku käe, mida trapper parajasti tagasi tõmmata tahtis. «Ma ei teadnud, mis ma ütlesin, või õigemini mõtlesin üksnes nende peale, kelle heaolu eest meil kõige rohkem hoolt tuleb kanda.»

«Hea küll, hea küll. Nii on loomupärane ja õige. Ka teie vanaisa oleks sarnasel juhul täpselt samuti toiminud. Oh paraku! Kui palju aastaaegu, kuumi ja külmi, märgi ja kuivi, on mu vaese pea üle veerenud sest ajast saadik, mil me kahekesi järvehuroonide keskel rähklesime, seal karmides mägedes vana Yorgi taga! Ja palju toredaid hirvi ,on tollest ajast peale? mu käte läbi langenud; oo, ja palju mingodest varganägusid samuti! Öelge mulle, noormees, kas rääkis see kindral — ma tean, et ta pärast kindraliks sai —, kas rääkis ta teile kunagi hirvest, kelle-me kinni püüdsime tol ööl, kui selle neetud suguharu luurajad meid saarel asuvatesse koobastesse ajasid, ja kuidas me siis seal julgelt ja rahumeelega pidusööki maitsesime ning jõime?»

«Ma kuulsin temalt sageli kõige pisemaidki üksikasju selle öö sündmustest; kuid ...»

«Aga lauljast? Missugune avar kõri tal oli ja kuidas ta tapluste ajal hõiskas!» jätkas vanamees, naerdes rõõmsalt oma hea mälu üle.

«Kõigest, kõigest; ta ei unustanud midagi, isegi mitte kõige tühisemaid juhtumusi. Kas te ei . . .»

«Mis! Jutustas ta teile ka tollest põrgulisest puurondi taga ja õnnetust kuradist, kes kosest alla lendas, või sellest võrukaelast, kes end puu otsa peitis?»

«Igaühest ja kõigest, mis nendesse puutus. Ma arvan tõesti ...»

«Jah,» jätkas vanamees, ja tema hääl reetis, kuivõrd tugeva mulje viimane vaatepilt temasse oli jätnud, «ma olen seitsekümmend aastat metsades ning kõnnumaal elanud, ja kui keegi üldse võib öelda, et ta tunneb maailma või on hirmsaid sündmusi näinud, siis olen see mina! Kuid mitte kunagi, ei varem ega hiljem, pole ma näinud inimest niisuguses surmahädas, nagu oli see metslane; ja ometi pidas ta endale alandavaks rääkida või karjatada või kuidagi tunnistada oma lootusetut seisukorda! See on juba kord nende

loomuanne, ja kui üllalt ta sellele truuks jäi!»

«Kuulake korraks, vana trapper,» segas vahele Paul, kes rahuldatuna teadmisest, et Elleni käsivars kõvasti ta piha ümber oli põimunud, senini ebatavaliselt vaikivana oli ratsutanud. «Päeval on mu nägemine niisama kindel ja terav nagu koolibril, aga tähtede valgel ei saa ma sellega hoobelda. On see haige pühvel, kes seal lohus roomab, või mõni metslaste äraeksinud hobune?»

Kogu salkkond jäi nüüd seisma ja vaatas sinnapoole, kuhu Paul näitas. Seni olid nad enamasti mööda nõgusid ratsutanud, et paremini varju jääda, kuid just praegu olid tõusnud ühe preeriakünka harjale, et laskuda sellessesamasse lohku, kus nüüd tundmatut looma märgati.

«Sõidame alla,» lausus Middleton. «Olgu see kes tahes, loom või inimene, me oleme küllalt tugevad, et mitte kartma lüüa.»

«Noh, kui see mitte võimatu ei oleks,» hüüdis trapper, «siis ütleksin ma küll, et see on mees, kes oma ränriakuil usside ja putukate jahil ringi rändab, — meie kaasreisija, doktor.»

«Miks võimatu? Teie ju ise juhatasite teda selles suunas, et ta meiega jälle kokku võiks saada.»

«Seda küll, aga ma ei käskinud tal ometi niiviisi kihu-

tada, et ta oma eesliga hobustest ette.. Aga teil on õigus, täiesti õigus,» lausus trapper iseennast katkestades, kui ta lähemale jõudes märkas, et need Obed ja Asinus olid. «Teil on õigus, ehkki see on tõeline ime. Issand, mida küll hirm kõik võib korda saata! Kuidas siis nõnda, sõber? Te olete väga usin olnud, et te säärase lühikese ajaga nii kaugele ette olete jõudnud. Ma lausa imestan, kui kärme jooksuga on teie eesel!»

«Asinus on ära nõrkenud,» vastas looduseuurija kurval häälel. «Loomake ei ole tõesti mitte laisk olnud sellest ajast peale, kui me üksteisest lahku läksime, aga nüüd ei võta ta enam kuulda ühtki mu manitsust ega palvet edasi minna. Ma loodan, et praegu ei ole meil metslasi karta?»

«Seda ei või ma sugugi öelda. Asjalood skvotteri ja tetoonide vahel ei ole nii, nagu nad peaksid olema, ja ma ei saa veel endale vastutust võtta, et meil kõigil skalp pähe jääb. Jaa, see loom on

tublisti vatti saanud! Te olete teda kiiremini jooksma sundinud, kui tema loomulikud võimed kannavad, ja nüüd on ta nagu äravaevatud jahikoer. Ega ikka tohi halastust ja mõõdukust unustada, isegi kui inimene oma elu püüab päästa.»

«Teie näitasite mulle tähe kätte,» vastas doktor, «ja ma pidasin vajalikuks suurt kiirust arendada, et eesmärgile jõuda.»

«Kas te siis lootsite niisuguse tõttamisega tähe peale välja jõuda? Minge nüüd ikka! Te olete küll kange mees issanda loodud olevustest kõnelema, aga ma näen selgesti, et olete päris lapsuke niisugustes asjades, mis nende võimetesse ja loomusundi puutub. Missuguses kimbatuses te praegu oleksite, kui peaksite ühes meiega kiiresti pikale teekonnale tõttama!»

«Viga peitub selle neljajalgse ehituses,» lausus Obed, kelle rahulik meel hakkas nii paljude häbistavate süüdistuste vastu mässu tõstma. «Kui kahe jäseme asemel oleksid pöörlevad hoovad, oleks see väsimust poole võrra vähendanud; see on üks punkt. . .»

«Minge metsa kõigi oma pöörlemiste ja hoobadega! Äravaevatud eesel on äravaevatud eesel, ja kes seda salgab, see on talle paras paariline. Näete, kapten, meil tuleb valida üks kahest halvast. Me peame kas jätma maha selle mehe, kes koos meiega juba nii palju head ja kurja läbi on elanud, et teda raske on hoolimatult kõrvale tõugata, või

siis otsima varjupaika, kus ta eeslil oleks võimalik puhata.»

«Auväärt jääger!» hüüatas Obed heitunult. «Ma palun teid härdalt meile mõlemale ühise loomuse kõigi salajaste sümpaatiate nimel, kõigi varjatud . . .»

«Ahaa, hirm on pannud teda ka midagi mõistlikku rääkima! Tõepoolest on loomuvastane oma venda hädas maha jätta, ja jumal võib mulle tunnistajaks olla, et ma niisugust häbiväärset tegu veel eales ei ole teinud. Teil on õigus, sõber, õigus; meil kõigil tuleb pelgu minna, ja üsna kiiresti. Kuid mida peale hakata eesliga? Sõber doktor, kas te tõesti selle looma elu nii väga kalliks peate?»

«Ta on vana ning ustav teener,» vastas lohutamatu Obed, «ja ma tunneksin suurt piina, kui talle midagi halba peaks juhtuma. Siduge ta jäsemed altpoolt kinni ja jätke ta siia rohusängi puhkama. Tõotan teile,

et hommikul leiame ta samast kōhast, kuhu me ta jätsime.»

«Aga siuud? Mis saab sellest loomast, kui .keegi neist punanahalistest põrgulistest juhtumisi tema kõrvu silmab, mis otsekui kaks vägiheinalatva rohu seest välja ulatuvad?» lausus mesilastepüüdja. «Ta on siis ju kõhe üleni täis nooli, just nagu naiste õmbluspadi nõelu, ja nood kuradid arvavad ise kindlasti, et nad on kõikide küülikute esiisa maha nottinud! Aga ma annan selle peale sõna, et nad juba esimese suutäie juures oma eksitusest aru saavad!»

Middleton, keda need pikalevenivad targutused juba kannatamatuks muutsid, astus nüüd jutuajamisse vahele, ja et tema auastmest suuresti lugu peeti, läks tal üsna hõlpsasti korda kokkulepe sobitada. Vagur Asinus, liialt taltsas ja liialt väsinud, et vastupanu osutada, seoti peagi köidikutega kinni ja asetati kuivanud rohust sängi, kust tema isand lootis teda kindlasti mõne tunni pärast jälle eest leida. Trapper vaidles sellele sammule küll ägedalt vastu ja andis rohkem kui korra mõista, et nuga on köidikuist palju kindlam; kuid Obedi palved, millele võib-olla aitas kaasa vanamehe enda varjatud vastumeelsus looma hävitada, päästsid lõpuks eesli elu. Kui Asinus niiviisi kinni oli seotud, ja nagu ta isand uskus, kindlalt ara peidetud, asusid kõik otsima paika, kus nad ise *võiksid puhata, seni kui eesel vajalikul määral on kosunud.

Trapperi arvestuste järgi olid nad põgenemise algusest peale maha ratsutanud kakskümmend miili, õrn ning hab-

ras Inez hakkas juba ülemäärasest väsimusest kokku vajuma, ja ehkki Ellen oli tugevam, ei jätnud läbitehtud erakordne pingutus temalegi mõju avaldamata, sest ka tema oli ju ikkagi ainult naine. Ei olnud Middletonilgi midagi puhkuse vastu, ja jõuline ning südikas Paul tunnistas avalikult, et väikene uinak ei teeks talle paha. Ainult vanamees, nagu näha, jäi looduse tavaliste nõuete vastu ükskõikseks. Ta oli nii kiire ja kestva kihutamisega küll vähe harjunud, kuid näis kindlalt väsimusele vastu panevat. Ehkki pealtnäha .nii lähedal lõplikule kokkuvari-semisele, seisis tema kõhn ning kurnatud kogu ometi veel püsti nagu igivana tamm, mille tüvi on kuivanud, paljas ja

lõhenenud, kuid paindumatu ning tihke ja kõva nagu kivi. Kohe asus ta juhtima otsinguid sobiva puhkepaiga leidmiseks, ja tegi seda lausa noorusliku tarmuga, mida talitsesid küpsete aastate ettevaatlikkus ning elutarkus.

Veidi maad sõideti mööda rohtukasvanud lohku, kus põgenikud doktorit olid märganud ja kuhu ta eesel asja maha oli jäetud, kuni jõuti välja ääretu tasandiku veerele — lainjad preeriakingud olid siin kokku sulanud ning kaetud paljude miilide katipa sellesama kareda rohuga.

«Jaa, see juba kõlbab, see juba kõlbab,» lausus vanamees, kui nad selle kuivanud rohuvälja aarde jõudsid. «Ma tunnen seda kohta: olen sageli lesinud selle varjatud lohkudes mitu päeva järjest, kui metslased lagendikul pühvli-jahti pidasid. Meil tuleb minna äärmiselt ettevaatlikult, sest laia rada võidakse märgata, ja indiaanlaste uudishimu on ohtlik naaber.»

Ta valis välja niisuguse köha, kus pikk käre rohi täiesti sirgelt ülespoole kasvas, meenutades nii oma kõrguse kui ka tiheduse poolest pillirootihnikut. Sellesse sõitis ta üksinda sisse ja käskis teistel nii täpselt kui võimalik otse tema jälgedesse astuda. Kui nad umbes paarsada jalga tihedas rohupuhmastikus edasi olid läinud, andis ta Paulile ja Middletonile käsu otsesuunas teed jätkata, kuna ta ise hobuse seljast maha tuli ja õrna jälgi mööda rohumere servale tagasi pöördus. Seal askeldas ta tükk aega, tõstes üles mahatailatud rohtu ja kustutades, niipalju kui võimalik, iga raärgi nende läbisõidust.

Vahepeal jätkasid teised oma teed —võrdlemisi aeglaselt, sest sõita ei olnud kerge —, kuni rad rohupuhmastikus terve miili edasi olid kahlanud. Siin leidsid nad lõpuks sobiva paiga, ja tulnud hobuste seljast maha, hakkasid

tegema vajalikke ettevalmistusi selleks, et ülejäänud öö rahus mööda saata. Nüüd jõudis ka trapper tagasi ja võttis kõigi askelduste ning toimingute juhtimise jälle enda peale.

Küllaldase suurusega maa-ala puhastati peagi karedast rohust ja Inezile ning Ellenile valmistati kiiruga veidi teistest eemale ase, mis oli niivõrd pehme ja mugav, et see udusulgedest sängile põrmugi alla

ei jäänud. Võtnud Pauli ja vanamehe varutud toidumoonast pisut kehakinnitust, heitsid väsimusest kurnatud naised kõhe puhkama ja jätsid oma söakamad ning vastupidavamad kaaslased ise eneste eest hoolitsema. Middleton ja Paul ei viivitanud kaua, vaid järgnesid peagi oma mõrsjate eeskujule, trapper ja looduseuurija aga jäid veel istuma maitsva piisoni-prae juurde, mis oli küpsetatud eelmise peatuse ajal ja mida söödi külmalt nagu enamasti ikka.

Mingi sügav erutus, mis juba pikka aega Obedi meeli oli vallanud, ei lasknud tal praegu magama jääda; mis aga vanasse trapperisse puutub, siis tema oli oma vajadusi paratamatuse sunnil nii kindlalt tahtele alistama harjunud, nagu oleks nende rahuldamine täielikult ja ainult momendi võimalustest olenenud. Seepärast pidas ta nagu tema kaaslanegi magamise asemel paremaks valvesse jääda.

«Kui selle maailma lapsed, kes mugavuses ja rahus elavad, teaksid kõiki raskusi ja ohte, millega looduseuurijail tuleb nende huvides kokku põrgata,» lausus Obed pärast hetkelist vaikust, kui Middleton juba puhkama oli heitnud, «siis küll püstitaksid nad nende auks ja igaveseks mälestuseks hõbedast sambaid ja vasest raidkujusid.»

«Ei tea, kuidas sellega lood on,» vastas trapper. «Hõbedat ei ole kuigi rikkalikult, vähemalt kõnnumaadel mitte, ja vasksed ebajumalakujud on ju issanda käsuõpetuses keelatud.»

«Niisugune oli tõepoolest juutide suure seaduseandja arvamus, kuid egiptlastel ja kaldealastel, kreeklastel ja roomlastel oli kombeks oma tänumeelt just inimkuju vormis väljendada. Tõepoolest, paljud vanaaja kuulsad meistrid on teadmiste ja oskuse varal looduse teosed isegi ületanud ja toonud' esile inimkeha niisuguse ilu n'ng täiuslikkuse, mida selle liigi, genus Homo, kõige harulda-semategi elavate eksemplaride juures kuigi kerge leida ei ole.»

«Kas suudavad teie ebajumalad käia või rääkida, või

on nad mõistuse hiilgava anniga varustatud?» paris trapper, ja tema hääles kõlas pahameel. «Ma olen küll püüdnud ennast asulate kärast ja jutuvadast eemale hoida, -aga omal ajal on mul siiski tulnud linnades käia, et karusnahku tina ja püssirohu vastu vahetada, ja ma olen seal tihti näinud vahast nukke, klaasist silmadega ja kassikullast säravate rõivastega .. .»

«Vahast nukke!» segas Obed vahele. «See on ju kunstide suhtes pühaduse teotamine — võrrelda vahakaupmeeste viletsat käsitööd antiikaja ehtsate kujudega!»

«Aga see on pühaduseteotus jumala silmis,» sähvas vanamees hoogsalt vastu, «kui võrrelda tema loodud olevuste teoseid tema enda käte loominguga.»

«Auväärt jääger,» alustas looduseuurija uuesti, köhatades oma kurgu puhtaks nagu inimene, kes kavatseb väga tõsistest asjadest rääkida, «arutagem seda küsimust mõistlikult ja sõbralikult. Teie kõnelete võhikluse loodud viletsast prahist, kuna mina pean silmas neid hinnalisi kalliskive, mida mul kunagi õnn oli näha Vana Maailma kuulsate aarete hulgas.»

«Vana Maailm!» osatas trapper. «See on kõigi nende poolnäljaste lurjuste armetu kisa, kes minu poisipõlve päevadest peale sellele õnnistatud maale on tulnud! Nad kõnelevad sulle V a n a s t Maailmast! Just nagu poleks jumalal võimu või tahet olnud luua kogu maailma üheainsa päevaga, või nagu poleks ta oma heldeid ande kõikidele ühtemoodi jaganud, ehkki neid võib-olla ühesuguse meele ja mõistusega ei ole vastu võetud ja ara ka-sutatud. Kui nad selle asemel ütleksid: äraelanud, rikutud ja jumalakartmatu maailm, siis ei oleks nad tõest nii kaugel!»

Doktor Battius, kes leidis, et iga tema lemmikseisukoha kaitsmine niivõrd distsiplineerimatu vaidluskaaslase vastu nõuab peaaegu samasugust pingutust nagu jalul püsimine mõne Lääne maadleja haardes, köhatas valjusti, ja haarajas kinni trapperi vihjest, läks üle uuele kõneainele.

«Kui me Vanast ja Uuest Maailmast kõneleme, mu auväärt sõber,» lausus ta, «siis ei tule seda mõista mitte nii, nagu poleks mäed ja orud, kaljurünkad ja jõesängid maakera meiepoolsel küljel füüsilises mõttes niisama vanad nagu see paikkond, kust võib leida Baabüloni telliskive; sellega on tahetud lihtsalt öelda, et nende moraalne olemasolu ei vasta nende füüsilisele või geoloogilisele vanusele.»

«Mis see tähendab?» küsis vanamees, vaadates filosoofile arusaamatuses otsa.

«Lihtsalt seda, et siinpoolne maailm ei ole moraalses mõttes mitte nii ammust aega tuntud nagu teised kristlikud maad.»

«Seda parem, seda parem, Ma ei austa just eriti teie vana moraali, nagu teie seda kutsute, sest ma olen alati leidnud — ja ma olen pikka aega elanud nii-öelda otse looduse rüpes — , et see teie vana moraal ei ole sugugi kõige parem. Inimsugu käänab ja pöörab pahupidi iga jumalast seatud korralduse, et seda omaenda õelusega kokku sobitada, kui neil oma kuratlikus kavaluses liiga palju aega on olnud tema käskude üle naljaheitmiseks.»

«Ei, auväärt jääger, ikka veel ei mõista te mind. Moraali all ei mõtle ma sugugi selle termini piiratud ning sõnasõnalist tähendust, mida sünonüümiga «kõlblus» edasi võib anda, vaid inimeste igapäevase läbikäimisega seotud viise ja tavasid, nende asutusi ja nende seadusi.»

«Ja seda kõike nimetan ma häbituks ning avalikuks kõlvatuseks ja tühiseks ajaraiskamiseks,» lausus tema kange-kaelne vastane vahele.

«Noh, hästi, olgu nii,» tähendas doktor, jättes lootuse vanamehele midagi selgeks teha. «Võib-olla ma lubasin endale liiga palju,» lisas ta seejärel otsekohe, kujutledes, et on leidnud väljapääsu, kustkaudu on võimalik vaidlust uude ja kindlamasse suunda pöörata. «Võib-olla ma lubasin endale liiga palju, kui ütlesin, et see poolkera on oma formatsiooni poolest täpselt niisama vana kui too, mis Euroopa, Aasia ja Aafrika igipõliseid maakohu hõlmab.»

«On muidugi lihtne öelda, et pedajas ei ole nii kõrge nagu lepp, aga seda tõestada oleks raske. Kas te ka suudate säärast arvamist põhjendada?»

«Põhjendusi on siin palju ja kaalukaid,» vastas doktor sellest julgustavast algusest heameelt tundes. «Vaadake Egiptuse ja Araabia tasandikke: sealsed liivakõrbed otse kubisevad nende iidse päritolu mälestusmärkidest; peale selle on meil olemas ka kirjalikke dokumente, mis nende hiilgusest tunnistust annavad — ja seda kahekordse jõuga nüüd, kus need tasandikud on kaotanud oma endisaegse viljakuse. Samal ajal püüame asjatult leida tõendeid, et inimene kunagi siinsel kontinendil tsivilisatsiooni tippu on jõudnud; otsime tulemusteta seda teerada, mida mööda ta

on alla käinud ja jõudnud oma praegusse teistkordse lapseea seisundisse.»

«Ja mida te selles kõiges siis näete?» päris trapper, kes oma kaaslase väljenditest oli küll pisut segadusse viidud, kuid ometi tema mõtete käiku taipas.

«Kinnitust oma vaatele, et loodus ei ole määranud nii suurt ala seisma nii paljude sajandite kestel tühja kõnnumaana. See on muidugi ainult moraalne aspekt; kui vaadelda antud küsimust täpsematest, geoloogilistest...»

«Teie moraal on mulle juba küllalt täpne,» segas vanamees vahele, «sest minu meelest pole see midagi muud kui rumaluse kõrkus. Ma ei tea kuigi palju neist muinaslugudest, mis selles teie nõndanimetatud Vanas Maailmas ringi liiguvad, sest suurema osa oma elupäevadest olen ma loodusega silm silma vastu mööda saatnud ja mõelnud pigem selle üle, mida olen näinud, kui selle üle, mida ma juttude järgi olen kuulnud. Kuid ma ei-ole iial oma kõrvu kinni pannud pühakirja sõnade vastu, ja palju pikki talveõhtuid olen ma mööda saatnud delavaaride vigvamites ning kuulanud häid määri vendi[1], kui nad lenapi rahvale endiste aegade lugusid pajatasid ja õpetusi jagasid! Mõnus oli pärast väsitavat jahilkäiku nii tarku sõnu kuulata! Mulle oli see väga meeltmööda, ja tihtipeale arutasin ma delavaaride Suure Maoga neid küsimusi, kui meil juhtus mõni rahulikum tund olema, näiteks kui varitsesime mingode sõjasalka või mõnd hirve. Ma mäletan, kuidas seal siis räägiti, et Püha Maa oli kord niisama .viljarikas nagu Mississipi-äärsed madalikud ja ägas terade ning puuviljade raskuse all; aga et siis tabas teda jumala nuhtlus ja nüüd ei paista ta silma mitte millegi muu kui ainult viljatuse poolest.»

«See on tõsi. Kuid Egiptus — jah, suurem osa kogu Aafrikast annab palju hämmastavamaid tõendeid sellest looduse väsimisest.»

«Öelge mulle,» katkestas teda vanamees, «kas on tõesti tõsi, et sellel vaaraode maal seisavad seniajani ehitused, mida nende kuju poolest mägedega kõrvu võib seada?»

«See on niisama tõsi, kui et loodus kingib alati lõikehambad loomadele Mammalia, genits Homo ...»

"Määri vennad e. Böömi vennad — XV saj. tekkinud usuline vennaskond, kes taotles usu uuendamist ürgkristlikus vaimus. Tõlk.

«See on tõesti imestusväärne ja annab tunnistust looja suurusest, kui juba tema loodud olevused suudavad niisuguseid imesid korda saata! Kui palju inimesi läks küll tarvis, et säärast ehitust lõpule viia, ja pealegi tugevaid ning osavaid inimesi! Kas ka praegu elab seal maal niisugune rahvas?»

«Kaugel sellest. Suurem osa maad on nüüd tühi kõrb, ja kui ei oleks üht võimsat jõge, oleks maa tervenisti lage ning viljatu.»

«Jaa, jõed on suureks õnnistuseks nendele, kes maad harivad. Seda võib igaüks oma silmaga näha, kes Kaljumägede ja Mississipi vahel ringi rändab. Aga kuidas teie, koolitatud mehed, seletate kõiki neid muutusi maapinnas endas ja seda rahvaste langust?»

«See tuleb panna moraalsete põh ...»

«Teil on õigus, kõiges on süüdi nende moraal; nende kurjus ja nende uhkus, aga peamiselt nende pillamiskirg! Nüüd aga kuulake, mida vanamehe elukogemused talle õpetavad. Ma olen elanud küllalt kaua, nagu võib näha nii hallide juuste kui ka kortsus käte järgi, ehk küll mu keel ei ole vahest ehk suuteline kõigi mu elupäevade tarkust edasi andma. Ja palju olen ma näinud inimeste arutust, sest nende loomus on igal pool sama, olgu nad sündinud metsapõues või linnades. Minu viletsa arusaamise järgi on see ikka nii olnud, et inimese võimed ei vasta tema soovidele. Ta roniks kas või taevasse kõigi oma puuduste ja pahedega, kui ta sinna ainult teed tunneks, — sellele ei vaidle ükski vastu, kes näeb, kuidas ta siin maa peal kõigest hingest trügib ja rähkleb. Aga ta võimed ei vasta tema soovidele sellepärast, et looja tarkus on seadnud piirid tema õelatele tegudele.»

«On muidugi ülihästi teada, et mõningad faktid õigustavad teooriat, mille järgi pahelisus on kogu inimsoo loomupärane omadus; kui aga teadus võiks näiteks mõju avaldada tervele liigile korraga, siis võiks kasvatus kurjuse põhialused kuni juurteni ara hävitada.»

«Ei maksa see teie kasvatus midagi! Oli kord aeg, mil ma pidasin

võimalikuks teha metsloomast endale kaaslane. Nendesamade vanade kätega olen ma üles kasvatanud mitmeid karupoegi ja tähnilisi hirvevasikaid, ja nii mõnigi kord tundus mulle, et nad hoopis teiseks ja mõistusega varustatud olenditeks muutuvad. Aga mis sellest välja tuli? Täiskasvanud karu hammustas ikka endiselt ja hirv

jooksis minema, hoolimata mu jultunud kavatsusest ja soovist muuta loomust, mille jumal ise oli kohaseks pidanud kinkida. Kui inimene oma meeletuses nii sõgedaks on muutunud, et ta ajast aega halba teeb, ja seda peamiselt iseendale, siis on küllalt alust arvata, et ta siin samasuguseid pahategusid korda on saatnud nagu nendes maades, mida teie vanadeks kutsute. Vaadake enda ümber, mees: kus on need rahvahulgad, kes neid preeriaid kunagi asustasid? Kus on selle kõnnumaa kuningad ja paleed, selle rikkus j'a vägevus?» «Kus on need monumendid, mis nii ebamäärase teooria õigsust tõestaksid?»

«Ma ei mõista, mida te monumendiks kutsute?»

«Inimeste loomingut! Teeba ja Baalbeki kuulsusrikkaid mälestusmärke: sambaid, katakombe ja püramiide, mis seisavad Idamaa liivakõrbete keskel nagu laevarusud mõnel kaljusel rannikul, et aegade tormidest tunnistust anda!»

«Nad on kadunud. Nad ei ole suutnud ajale vastu panna. Ja miks? Aeg on jumala loodud, need aga on tehtud inimeste kätega. Võib-olla oli seesama koht, kus te praegu istute ja mis nüüd pilliroogu ning rohtu täis on kasvanud, kunagi mõne võimsa kuninga aed. Kõige saatuseks siin maailmas on küpseda ja siis närbuda. Ärge kõnelge mulle oma vanadest maailmadest! See on ju pühaduse teotamine — seada niiviisi piire ja ajavahemikke kõigevägevama tööde vahele, nagu teeb seda mõni naine, kes oma lapsukese eluaastaid kokku arvab.»

«Sõber jääger — või trapper,» kostis selle peale looduseuurija, köhatanud enne kurgu puhtaks mingis vaimses hämmelduses, mille teise jõulised rünnakud esile olid kutsunud, «kui maailm teie järeldused omaks võtaks, ahendaksid need kahetsusväärsel kombel

inimvaimu püüdlusi ja kitsendaksid suuresti teadmiste piire.»

«Seda parem, sgda parem. Ma olen alati leidnud, et enesest palju arvav inimene ei jää ealeski millegagi rahule. Kõik meie ümber näitab seda. Miks ei ole meil siis tuvi tiibu, kotka silmi ja põdra jalgu, kui oleks ette nähtud, et kõik inimese soovid peaksid täide minema?»

«Teatavad füüsilised defektid on tõepoolest olemas, auväärt jääger, ja ma olen alati valmis möönma, et siin võiks suuri ning väga soodsaid muudatusi ja parandusi teha. Näiteks minu enda Phalangacru ...»

«Rohmakas oleks küll see olend, kes teietaolise viletsate käte alt välja tuleks! Et ühe niisuguse sõrme puudutus kaotaks ahvi naljaka näotuse! Minge ikka! Jumal ei vaja inimeste meeletust oma suurte plaanide täideviimiseks. Ei ole olemas ühtki kuju, mingisugust ilu, kooskõla ega värvi, mis ei oleks juba loodud tema käte läbi.»

«See puudutab teist tähtsat küsimust, mille üle on palju vaieldud,» sõnas innukalt doktor Battius, kes haaras kinni igast selgemast mõttest, mida ta keevalise ning mõneti dogmaatilise vanamehe jutus tabas, hellitades asjatut lootust, et tal läheb korda trapper loogilisse arutlusse tõmmata, kus ta võiks vastase ebateadusliku kaitse purustamiseks oma süllogismide patarei appi võtta.

Meie jutustuse seisukohalt ei ole aga vajadust seda heitlikku vestlust, mis nüüd järgnes, edasi anda. Oma vastase hävitavate hoopide eest põikas vanamees igati kõrvale, samuti nagu kergelt relvastatud sõdur hõlpsasti ära lipsab raskema relvastusega regulaarväelase löökide alt, isegi kui see talle kõige vihasemalt peale tungib. Niiviisi läks mööda terve tund, ilma et vaidlejad üheski nendest arvukatest küsimustest, mille üle nad mõtteid vahetasid, rahuldavale kokkuleppele oleksid jõudnud. See-eest avaldas vaidlemine doktori närvisüsteemile samasugust mõju nagu mõned rahustusvahendid; ja selleks ajaks kui tema elatanud kaaslane kavatses oma pea kompsule nõjatada, oli ka Obed, värskendatuna äsjasest vaimsest piigivõitlusest, jõudnud juba niisugusesse seisukorda, et võis rahulikult uinuda, tarvitsemata karta luupainajaid mõne tetooni sõja-

rnehe või verega määritud tomahoogi kujul.

XXIII PEATÜKK

Päästke ennast, Isand!
Shakespeare

Põgenikud magasid mitu tundi. Trapper oli esimene endalt und maha raputama, niisamuti nagu ta viimane oli olnud selle kosutavat mõju otsima. Ta tõusis niipea, kui hall koiduvalgus hakkas helestama seda osa tähisvõlvist, mis üle tasandiku idaserva kummus, äratas oma kaaslased nende soojades pesades ning teatas neile, et jälle on tarvis erksalt valvel olla. Sellal kui Middleton tegi, mis oskas, et Inezil ja Ellenil eelseisev pikk ning vaevarikas teekond võimalikult mugavam oleks, valmistasid vanamees ja Paul hommikueinet, mida esimene oli soovitanud neil võtta, enne kui nad hobuste selga istuvad. Need mitmesugused askeldused lõpetati peagi ja varsti istus väike salkkond söögi ümber; ehkki see ei paistnud silma peenuse poolest, millega Middletoni noorik oli harjunud, ei puudunud sel ometi palju tähtsamad omadused maitse ning toiteväärtuse näol.

«Kui me kaugemale, poonide jahimaadele jõuame,» lausus trapper, tõstes Inezi ette väikesel liual, mis oli sarvest kenasti välja lõigatud ning ilmselt omaenda tarbeks mõeldud, tüki maitsvat ulukiliha, «leiame seal rasvasemaid ning maitsvamaid pühvleid, ohtramalt hirvesid, ja külluses kõiki jumala ande oma vajaduste rahuldamiseks. Võib-olla läheb meil isegi korda mõni kobras kätte saada ja tema saba-tükki kui haruldast maiuspala proovida.[1]»

«Mis teed mööda te kavatsete minna, kui olete need verekoerad meie jälgedelt eemale juhtinud?» päris Middleton.

«Kui ma võiksin nõu anda,» sõnas Paul, «siis oleksin selle poojt, et võimalikult kiiresti mõni jõgi üles otsida ja seda mööda alla sõita. Andke mulle kätte hea tubli pappel,

J Ameerika jahimehed peavad kopra saba kõige toitvamaks kõikidest roogadest. (Autori märkus.)

ja umbes ühe ööpäevaga õõnestan ma teile sellest kanuu, mis meid kõiki kannab, eesel muidugi välja arvatud. Ellen on küll vilgas tüdruk, aga suurt ratsutajat temast ikkagi ei ole. Ja üldse on hoopis mõnusam oma kuus-kaheksasada miili paadiga sõita kui põdra kombel hüpates preeriat mõõta; pealegi ei jää veele jälgi.»

«Seda ei või ma küll kinnitada,» tähendas trapper. «Ma olen sageli mõelnud, et punanaha silmad leiavad jälgi isegi õhus.»

«Vaata, Middleton, kui ilus on taevas!» hüüatas Inez äkilises nooruslikus rõõmutuhinas, unustades hetkeks kõik hädaohud. «Kindlasti tõotab ta meile õnnelikumaid aegu!»

«Tõesti imetore!» vastas tema abikaasa. «Kui taevalikult kaunis on see erepunane viir. Ja selle kõrval teine veelgi heledam. Harva olen ma näinud nii suursugust päikesetõusu.»

«Päikesetõusu!» kordas aeglaselt vanamees ja ajas end mõtlikult kaalutleval ilmel kogu oma pikkuses püsti, pööramata hetkekski silmi alatasa muutuvatelt ning tõesti ilusatelt värvivarjunditelt, mis nüüd taevavõlvi ehtisid. «Päikesetõus! Ei meeldi mulle niisugune päikesetõus. Oh häda! Need põrgulised on meid üle kavaldanud. Preeria põleb!»

«Jumal taevas kaitsku meid!» hüüdis Middleton, ja äkki teravalt neid ähvardavat ohtu tajudes surus Inezi oma rinna vastu. «Enam ei tohi aega kaotada, vanamees; iga silmapilk võrdub praegu päevaga. Põgeneme kiiresti!»

«Kuhu?» päris vanamees ja peatas ta rahuliku ning väärika käeliigutusega. «Selles ääretus rohupuhmastikus olete just nagu kompassita laev suurtel järvedel. Üksainus samm vales suunas võib meid kõiki hukka saata. Harva on oht nii pakiline, noor ohvitser, et mõistusel ei jääks enam aega oma tööd teha; seepärast ootame ara, mis nõu ta meile annab.»

«Mina omalt poolt arvan,» lausus Paul Hover, varjamatu ärevusega ringi vaadates, «et kui see kuiv rohulagendik kõik üleni tuld võtab, tuleb mesilasel tükk maad kõrgemal lennata, et ta tiivad ära ei kõrbeks. Sellepärast, vana trapper, olen ma kapteniga ühel nõul ja ütlen: hobuste selga ja minema!»

«Te eksite, eksite mõlemad; inimene ei ole loom, et ta peaks ainult oma vaistu järgi käima ja end mõnest lõhnast õhus või kõrvu kostvatest häältest juhtida laskma. Ta peab

280

tähele panema, läbi mõtlema, ja siis otsustama. Tulge minu järel pisut vasakule; seal on väike kõrgendik, kust saame maad kuulata.»

Vanamees viipas võimukalt käega, ja ilma et ta rohkem midagi oleks lausunud, sammus näidatud köha poole, kõik erutatud kaaslased kännul. Mõni vähem kogenud pilk ei oleks ehk märganudki väikest kühmu, millele trapper oli osutanud, sest see näis ainult ümbritsevast veidi kõrgema rohu puhmana. Kui nad aga sellele köhale välja jõudsid, nägid nad hoopis kiduramat rohtkatet, ja see andis tunnistust, et siin jäi ilmselt puudu niiskusest, mis peaaegu igal pool ümberringi lopsakalt vohavat heina toitis. Selle asjaolu järgi oligi trapper otsustanud rohu all peituva maapinna kuju üle. Mõni minut kulus pikemate kõrte mahamurdmiseks, mis Middletonil ja Paulil nende pikkusest hoolimata üle pea ulatusid ja seega takistasid väljavaadet ümberringi laiuvale tulemerele.

Kohutav pilt, mis nende silmadele nüüd avanes, ei andnud neile mingeid lootusi. Ehkki päev oli hakanud köitma, muutusid taeva erksad värvid üha sügavamaks, just nagu oleksid metsikud loodusjõud kavatsenud päikesevalgusega sõgedasse võitlusse astuda. Heledad tulesähvatused sööstsid kord siin, kord seal piki rohumaa serva kõrgele üles otsekui kärmesti vehklevad virmalised, kuid olid oma värvilt ja vahelduvatelt toonidelt kaugelt ähvardavamad ning hirmuäratavamad. Ärevus trapperi karmidel näojoontel süvenes märgatavalt, kui ta ruttamata seda hävitavat tulemöllu jälgis, mis laia vööna põgenike pelgupaiga ümber levis.

Lasknud pilgul üle kogu põleva silmapiiri käia, vangutas vanamees pead, pööras lõpuks näo uuesti sinnapoole, kust hädaoht näis ähvardavat kõige enam ning lähenevat kõige kiiremini, ja lausus:

«Me oleme end asjata petnud lootusega, et juhtisime tetoonid oma jälgedelt kõrvale, sest praegu näeme küllaldast tõendit, et nad väga hästi teavad, kus me end varjame, ja kavatsevad meid siit suitsuga välja peletada nagu urgudesse pugenud kiskjaid loomi. Vaadake,

nad on süüdanud tule üheaegselt ümber kogu madaliku, ja me oleme nendest saatanatest nii täielikult sisse piiratud nagu saar veteväljast.»

«Istume hobuste selga ja sõidame!» hüüdis Middleton. «Kas siis elu ei vääri võitlust?»

«Kuhupoole te tahate sõita? Ons tetooni hobune mõnt salamander, kes leekide vahelt terve nahaga läbi läheb? Või arvate, et jumal teie pärast oma vägevust näitab, nagu see sündis vanal ajal, ja teid ohutult läbi tulise ahju kannab, mida te seal punase taeva all lõõmamas võite näha? Samuti on seal siuud, kes meid väljaspool tuleringi noolte ja nugadega vastu võtavad, või ma ei mõista midagi nende mõrtsukalikust salakavalusest.»

«Sõidame otse selle suguharu keskele,» kostis noormees ägedalt, «ja vaatame, kas nad ongi nii väga mehised.»

«Jaa, sõnades on see kõik väga kena, aga mis tegelikult välja tuleb? Siin meie hulgas on mesilastcpüüdja, kes teile niisugustes asjades võib tarkust õpetada »

«Ei, vana trapper,» lausus Paul oma võimsat kogu sirgu ajades, just nagu oma jõust teadlik mastif[1], «mina olen selles asjas kapteniga ühel nõul ja pooldan kindlasti võiduajamist tulega, viigu see mind kas või tetoonide vigvamitesse. Siin on Ellen, kes tahab…»

«Mis kasu on küll teie vapratest südametest, kui võidelda tuleb mitte ainult inimeste, vaid ka looja enda jõudude vastu? Vaadake ümberringi, sõbrad: suits, mis keereldes madalikult üles tõuseb, kõneleb selgesti, et siit muud väljapääsu ei ole kui läbi lõõmava tulevöö. Vaadake ise oma silmadega, kulla mehed, vaadake ja otsige; kui te ainsagi ava leiate, olen ma valmis teile järgnema.»

Tema kaaslaste terased ja tähelepanelikud vaatlused aga ei leevendanud põrmugi nende kartust, vaid pigem kinnitasid, et olukord on lootusetu. Lagendikult tõusid pööreldes hiiglasuured suitsusambad, mis kogunesid paksude tumedate pilvedena kogu silmapiiri ümber. Punane hõõgus valgustas neid tohutuid suitsukeerdusid sünkja tulekahju-kumaga ja vahetas kohta, sedamööda kuidas leek maa peal üha edasi liikus, jättes kõik enda taga kõhutavasse pimedusse ning kõneldes selgemini kui sõnad vältimatult lähenevast hädaohust.

«See on hirmus!» hüüdis Middleton värisevat Inez'i oma südame vastu surudes. «Niisugusel hetkel ja nii õudsel kombel!»

«Taeva väravad on avatud kõigile, kes tõeliselt usuvad,» sosistas vaga jumalakummardaja tema rinnal.

«Niisugune saatusele alistumine võib hulluks teha! Kuid

Mastif — suur ja tugev inglise koerafõug. Tõlk.

meie oleme mehed ja võitleme oma elu eest! Mis siis nüüd teha, mu vapper sõber, kas istume ikkagi hobuste selga ja sööstame läbi leekide, või jääme paigale ning vaatame pealt, kuidas need, keda me kõige rohkem armastame, nii kohutaval kombel hukkuvad, ilma et me nende heaks midagi ette võtaksime?»

«Ma arvan, et on aeg peret heita ja ära lennata, enne kui taru meie jaoks liiga kuumaks läheb,» lausus mesilaste-püüdja, kellele Middletoni sõnad, nagu kohe võis märgata, olidki mõeldud. «Hei, vana trapper, te peate tunnistama, et olete valinud liiga aeglase tee ohust väljapääsemiseks. Kui me siin veel kauem viivitame, siis oleme varsti pikali maas nagu mesilased, kes lesivad õlgedel ümberringi, kui nad tarust välja on suitsutatud, et sealt mett kätte saada. Te võite juba kuulda, kuidas tuli mühisema hakkab, ja ma tean oma kogemustest, et kui kord leegid preeriarohtu haaravad, siis laiskelaja kombel siit välja ei pääse.»

«Kas te mõtlete,» kostis vanamees, osutades põlglikult kuiva ning pulstunud rohu puhmikuile, mis neid ümbritsesid, «et sureliku jalg võiks niisugusel teerajal tulest ette jõuda? Kui ma praegu ainult teaksin, kuspool kandis need lurjused ise aset on võtnud!»

«Mida ütlete teie, sõber doktor?» pöördus segadusse sattunud Paul looduseuurija poole niisuguse abitusega, millega tugevad sageli püüavad toetust otsida nõrgemailt, kui inimene määratsevate loodusjõudude ees -võimetuks osutub. «Mida ütlete teie? Kas pole teil mingit nõu anda, kui kaalul on elu ja surm?»

Looduseuurija seisis, märkmik käes, ja silmitses kõhutavat vaatemängu nii rahulikult, nagu oleks tuli süüdatud selleks, et

lahendada mõnd rasket teaduslikku probleemi. Rauli küsimuse peale ta otsekui ärkas, pöördus niisama rahuliku, ehkki hoopis muuga tegeleva trapperi poole ja küsis säärases pakilises olukorras ülimalt ärritava ükskõiksusega:

«Auväärt jääger, te olete vist sageli tunnistajaks olnud sellesarnastele optilistele nähtustele…»

Kuid Paul astus jõhkralt vahele ja lõi tal märkmiku käest maha niisuguse ägedusega, mis selgesti näitas, kui väga oli häiritud tema tavaline meelerahu. Trapper oli kogu seda vahejuhtumit säärase pilguga pealt vaadanud, nagu ei teaks ta sugugi, kuidas edasi toimida, ehkki ta seejuures pigem nõutu kui ärevil oli; ent nüüd, enne kui

doktor midagi kosta jõudis, muutus vanamehe ilme äkki otsustavaks, otsekui ei oleks ta enam selles kahelnud, mis nüüd kõige targem on ette võtta.

«On aeg tegude juurde asuda,» lausus ta, hoides niiviisi ära sõnasõja, mis looduseuurija ja mesilastepüüdja vahel puhkeda ähvardas. «On aeg raamatud ja oiged kõrvale jätta ning tegutsema hakata.»

«Liiga hilja ärkate, armetu vanamees,» hüüdis Middleton. «Leegid on vaevalt veerand miili kaugusel ja tuul toob neid kohutava kiirusega edasi.»

«Või nii! Leegid! Mulle teevad need vähe muret. Kui ma ainult teaksin, kuidas tetoonide kavalust üle trumbata, nii nagu ma tean, kuidas tuld tema saagist ilma jätta, siis jääks meil ükspäinis üle pääsemise eest jumalat tänada. Kas te nimetate seda siin tuleks? Kui te oleksite näinud vaatepilti, mille tunnistajaks ma kord olin Idas — võimsad mäed lõõmasid ümberringi otsekui sepaääs —, siis te alles teaksite, mis tähendab leekide ees hirmu tunda, ja oleksite tänulikud, et nende käest pääsesite! Ei, noormehed, küllalt jutust. Nüüd on aeg tööle asuda, sest too tulekeeris tuleb tõesti nagu traaviv põder lähemale. Pan-ge käed selle lühikese närbunud rohu külge, mille peal me seisame, ja kiskuge see üles, nii et maa oleks täiesti paljas.»

«Kas te loodate niisugusel lapsikul viisil tulelt tema ohvrid röövida?» hüüdis Middleton.

Mingi kerge, kuid pidulik naeratus libises üle vanamehe näo, kui ta vastas:

«Teie vanaisa oleks öelnud, et kui vaenlane on lähedal, siis on sõduril kõige parem käsku täita.»

Kapten mõistis seda etteheidet ja järgnes otsekohe Pauli eeskujule, kes kuidagi lootusetult käsule alistudes usinasti närbunud rohtu kiskus. Isegi Ellen lõi käed külge ja mõne aja pärast oli ka Inez samaga ametis, ehkki mitte ükski nende hulgast ei teadnud, mispärast ja milleks seda tehakse. Kui inimene teab, et töö eest saab ta tasuks oma elu, siis pingutab ta enamasti kõigest jõust. Mõne silmapilguga oli umbes kahekümnejalase läbimõõduga plats rohust puhtaks kistud. Selle väikese platsi ühte serva juhtis trapper naisterahvad ning andis Middletonile ja Paulile korralduse katta nende kerged ning tuldvõtvad riided kõigi kaasasolevate vaipadega. Kui need ettevaatusabinõud olid tarvitusele võetud, läks vanamees ise vastasserva, kus

kasvas pikk ning kergesti süttiv rohi, ja valinud peotäie kõige kuivemaid kõrsi, asetas need oma püssirohupannile. Kerge põletis võttis heleda sähvatusega tuld. Seejärel heitis ta leegitseva tuusti tihedasse rohupuhmikusse, tõmbus tagasi ringi keskkohta ning jäi kannatlikult tulemusi ootama.

Salakaval loodusjõud haaras ahnelt uue toidu järele ja hetke pärast nilpsasid haralised leegid rohtu, nii nagu lehmad keelega oma sööda hulgas ringi tuustivad, otsides ilmselt magusamaid suutäisi.

«Noh, nüüd te näete,» sõnas vanamees, tõstes üles kondise sõrme ja naerdes oma iseäralikku hääletut naeru, «kuidas tuli tulega lahingut lööb! Oh jaa, kui palju kordi olen ma niiviisi endale siledat teed põletanud — paljast laiskusest, et mitte pulstunud puhmikuis rassida.»

«Aga kas ei või see meile saatuslikuks saada?» hüüdis jahmunud Middlelon. «Kas ei too te meile vaenlast lähemale, selle asemel et teda eemale ajada?»

«Kas teie siis nii kergesti kõrbema lähete? Teie vanaisal oli vintskem nahk. Aga elame, näeme; küllap me kõik nii kaua elame, et näeme.»

Kogenud trapperil oli õigus. Kui kuumus kasvas ja tuli hoogu sai, hakkas ta levima kolme külge ning kustus iseendast neljandal küljel toidu puudumise tõttu. Järjest suurenedes ja vihase vuhinaga oma vägevust kuulutades hävitas ning laastas ta kõik enda ees, jättes musta, suitseva pinnase hoopis paljamana maha, kui seda vikat iialgi teha oleks suutnud. Põgenike olukord oleks ikka endiselt ohtlikuks jäänud, kui mitte leegid ise poleks puhastatud kohta suurendanud. Liikudes järk-järgult sinnapoole, kus trapper rohtkatte põlema oli süüdanud, läks neil korda kuumuse käest pääseda, ja juba mõne hetke pärast hakkasid leegid igast küljest kaugemale nihkuma. Põgenikke ümbritses nüüd tihe suitsupilv, kuid nad olid täiesti kaitstud tuleoja eest, mis üha raevunult edasi tormas.

Pealtvaatajad jälgisid trapperi lihtsa abinõu mõju samasuguse imestusega, nagu Ferdinandi õukondlased olevat vahtinud seda, kuidas Kolumbus asetas muna seisma ühe otsa peale, ainult et vanamehe kaaslaste südameid täitis tänutunne, aga mitte kadedus.

«Lihtsalt hämmastav!» lausus Middleton, nähes, et see tõhus abinõu on nad kindlalt päästnud hukust, mida ta juba vältimatuks oli pidanud. «See mõte oli küll otse taeva

kingitus, ja käsi, mis selle täide on viinud, peaks surematu olema!»

«Hurraa, vana trapper!» hõiskas Paul, lükates sõrmedega läbi oma pulstunud juuksesalkude. «Palju kordi olen ma jälitanud saagikandjat mesilast kuni tema uruni ja peaksin metsaelust ühtteist teadma, aga teie kunsttükk tähendab ju sedasama, mis röövida vaablaselt tema astel ilma putukat ennast puudutamata!»

«Hea küll, hea küll,» kostis vanamees, kes oma teo tulemusi nähes ilmselt rohkem sellele ei mõelnud. «Nüüd aga seadke hobused valmis. Las leegid teevad veel pool tunnikest oma tööd ja siis on aeg sadulasse istuda. On tarvis, et rohumaa natuke jahtuks, sest tetoonide hobused on oma rautamata kapjadega niisama hellikud nagu mõni tütarlaps paljajalu.»

Middleton ja Paul, kellele see ootamatu pääsemine näis otse surnuist ülestõusmisena, ootasid kannatlikult trapperi poolt määratud aja möödumist, sest neis oli uuesti ärga-nud usk tema otsuste ilmeksimatusse. Doktor sai oma märkmiku tagasi — pisut rikutuna küll, sest see oli langenud keset rohtu, mille kallal leegid oma tööd olid teinud — ja trööstis end oma tühises õnnetuses sellega, et pani nüüd vahetpidamata kirja neid mitmesuguseid valguse ja varju võnkumisi, mida ta harukordseteks loodusnähtusteks pidas.

Vahepeal püüdis vana veteran, kelle kogemustelt nad kõik nii kõhklematult abi lootsid, uurivalt kaugusse vaadata, kasutades selleks iga hetke, kui tuulepuhang juhtus siin-seal avausi rebima neisse tohutuisse suitsupilvedesse, mis selleks ajaks hiiglasuurte kuhjadena kogu lagendikku katsid.

«Vaadake teie, noormehed,» lausus trapper tüki aja pärast murelikult, «teie silmad on ehk terasemad kui minu omad, ehkki omal ajal oli ühel targal ning vapral rahval põhjust mind väga teraseks luurajaks pidada. Aga need ajad on möödas ja koos nendega on põrmu varisenud mitmed ustavad ning järeleproovitud sõbrad. Oh paraku! Kui mul võimalik oleks kõigevägevama plaanides midagi muuta — seda muidugi ei saa, ja oleks pühaduseteotus niisugust asja isegi proovida, sest maailma valitseb hoopis targem mõistus kui nõrga sureliku oma —, aga kui ma saaksin midagi muuta, siis sooviksin, et nendel, kes kaua truult ning sõbralikult koos on elanud ja näidanud, et nad

väärt on käsikäes sammuma, kuna nad teineteise heaks paljugi kannatusi ja ohtusid läbi on elanud, lubataks elust lahkuda ühel ning samal ajal, sest ühe surm jätab teisele vaid vähe põhjust ja lusti edasi elada.»

«On see indiaanlane, keda te näete?» nõudis Middleton kannatamatult.

«Punanahk või valgenahk, mis vahet seal on. Sõprus ja harjumused võivad inimesi metsades niisama tugevasti ühte köita nagu linnades, õigust öelda koguni tugevamini. Võtame kas või preeria noored

sõjamehed. Sageli valivad nad endale kaaslase ning pühendavad oma elu sõprusele temaga; ja täpselt ning ustavalt täidavad nad oma tõotusi. Surmahoop, mis on antud ühele, teeb enamalt jaolt ka teisele lõpu! Suure osa oma elust olen ma üksikuna mööda saatnud, kui võib üksikuks nimetada inimest, kes on elanud seitsekümmend aastat otse looduse rüpes, kus ta võis ükskõik mis ajal oma südame jumalale välja puistata, ilma et tal seda oleks pruukinud asulate askeldusest ja kurjusest lahti kiskuda. Jah, kui see jätta arvesse võtmata, siis olen ma üksildane inimene olnud; ja ikkagi olen ma alati leidnud, et omasuguste olevustega on mõnus läbi käia ja raske neist lahkuda, kui nad vaprad ning ausad on. Just vaprad, sest metsade keskel võib pelglik kaaslane» — vanamehe pilk langes juhuslikult viivuks hajameelse looduseuurija kujule — «ka kõige lühema tee pikaks muuta. Ja ausad sellepärast, et petlik kavalus on pigem loomadele omane vaist kui inimese mõistusele kohane omadus.»

«Aga see, keda te nägite, — oli see siuu?» «Ainult issand ise teab, missuguseks muutub kord Ameerika ja kuhu ta rahva sepitsused ning väljamõeldised lõpuks viivad. Omal ajal tundsin ma üht pealikut, kes oli näinud, kuidas esimene kristlane oma patuse jalaga Yorgi maa-aladele astus! Kui väga on kõnnumaade ilu kahe lühikese eluea jooksul rikutud! Minu silmad nägid ilmavalgust idamere kallastel ja ma mäletan hästi, et kui ma oma esimest püssi proovima läksin, jätsin isamaja lävelt arvates selja taha niisuguse vahemaa, nagu üks poisivolask ühest päikesetõusust teiseni iganes maha suudab käia; ja seejuures ei patustanud ma kellegi õiguste ega eelarvamuste vastu, sest siis ei kuulutanud veel keegi ennast metsloomade omanikuks. Loodus oma täies ning puutumatus ilus võttis enda alla kogu ranniku ja jättis üksnes kitsa riba

metsade ja ookeani vahel ahnete asukate «tujude rahuldamiseks. Aga kuhu olen ma praegu jõudnud? Oleksid mul kotka tiivad, väsiksid need enne ara, kui nad jõuaksid mind kanda ühe kümnendiku kauguselegi sellest vahemaast, mis mind idamerest lahutab; ja tervet seda ala

katavad üleni linnad ja külad, talud ja maanteed, kirikud ja koolid

— ühesõnaga, kõik inimeste väljamõeldised ning saatanlikud leiutised. Ma mäletan aega, kus mõne punanaha sõjakisa piirimail pani terved provintsid kihama: mehed kutsuti relvade alla, kaugelt maalt kutsuti abiks vägesid, taeva poole õhati palveid, naised olid hirmul ja vähesed magasid rahulikult, sest irokeesid olid sõjateele asunud või neetud mingod tomahoogid kätte haaranud. Aga praegu? See maa saadab laevu võõrastesse riikidesse, et otsustada nende sõdasid naabritega; suurtükke on nüüd rohkem, kui enne oli püsse, ja väljaõpetatud sõjameestest
ei ole iial puudust: vajaduse korral võib neid kokku kutsuda kümneid tuhandeid. Niisugune on vahe provintsi ja riigi vahel, mu sõbrad. Ja mina, vilets ning kurnatud, nagu ma välja näen, olen nii kaua elanud, et seda kõike pealt näha!»

«Jah, vana trapper,» lausus Paul, «ükski mõistlik inimene ei saa ja tõtt öelda ei tohigi kahelda selles, et teie olete näinud nii mõndagi metsaraiujat riisumas koort selle maa pinnalt ja nii mõndagi asunikku kogumas looduse enda mett. Aga Ellen hakkab juba siuude pärast rahutust tundma, ja nüüd, kus te küllalt oma südant olete kergendanud, nii avameelselt nendest asjadest kõneldes, kas ei näitaks te meile kätte meie põgenemise suuna, et sülem võiks uuesti edasi lennata.»

«Mis te ütlete?»

«Ma ütlen, et Ellen hakkab rahutust tundma; ja kuna suits juba tasandikult üles kerkib, siis oleks ehk mõistlik jälle põgenema pista.»

«Jaa, sel poisil on arukad mõtted. Mul oli juba meelest läinud, et me möllava tule keskel seisame ja et siuud meid piiravad just nagu näljased hundid, kes mõnd pühvlikarja varitsevad. Kui mu vanas ajus kerkivad mälestused ammu möödunud aegadest, siis kipun ma tänase päeva vajadusi hoopis unustama. Te ütlete õigesti, mu lapsed; on aeg liikuma hakata. Aga just nüüd tuleb meie ettevõtte kõige raskem osa. Tulelõõmast on hõlpus jagu saada, sest see ei ole muud kui märatsev loodusjõud; samuti ei ole

mõnikord ka eriti raske grislikaru jälgedelt eksitada, sest ta toimib

vaistu järgi, mis teda nii õpetab kui ka pimestab; aga mõne valvsa tetooni silmi kinnj panna — see nõuab hoopis suuremat arukust, sest tema saatanliku kavaluse taga on mõistus.»

Ehk küll vanamees nii hästi kõiki eelseisvaid raskusi näis mõistvat, asus ta otsusekindlalt ning. agarasti tegutsema. Lõpetanud ümbruse vaatlemise, mis tema meele nukrate rännakute tõttu vahepeal pooleli oli jäänud, andis ta kohe oma kaaslastele märku hobuste selga istuda. Ratsud, kes keset tulemöllu liikumatult ning värisedes paigal olid seisnud, võtsid nüüd oma kandami vastu nii ilmse rahuloluga, et see lubas neilt edaspidi erilist usinust ning kärmust loota. Trapper pakkus oma hobust doktorile, teatades, et ta kavatseb jalgsi edasi minna.

«Ma ei ole harjunud teiste jalgade abil ringi rändama,» lisas ta oma pakkumisele selgituseks juurde, «ja mu koivad on jõudeolekust väsinud. Kui me aga nüüd veel äkitselt mõnele varitsussalgale peaksime sattuma, mis ju kaugeltki võimatu ei ole, on hobusel kergem ühe mehega edasi käpata kui kahega. Mis minusse puutub, siis mulle on see ükskõik, kas mu elu päev varem või päev hiljem lõpule jõuab! Las tetoonid võtavad mu skalbi, kui see issandale meelepärane on; nad näevad, et see on kaetud hallide juustega, aga mitte mingisugune inimese kavalus ei saa minult võtta neid teadmisi ja kogemusi, mille läbi mu pea valgeks on läinud.»

Et ühelgi kärsitute kuulajate hulgast ei olnud nähtavasti tahtmist vaidlema hakata, siis võeti vanamehe ettepanek vaikides vastu. Doktor, kes küll mahajäetud Asinuse pärast mõningaid leinakaebeid pomises, oli ometi liigagi rahul, et võis nüüd põgenemisel kahe jala asemel neli jalga abiks võtta, ning jättis seepärast õige ruttu kurtmise. Ja juba mõne hetke pärast teatas valjuhäälne mesilaste-püüdja, kes sellistel juhtudel kunagi hiljaks ei jäänud, et nad on valmis teekonda jätkama.

«Nüüd pöörake oma pilgud sinna, ida poole,» sõnas vanamees, kui ta teiste eesotsas üle mustendava ning ikka veel suitseva tasandiku teele asus. «Niisugust rada mööda rännates ei ole karta, et jalad võiksid külmetama hakata; aga pöörake nüüd oma pilgud ida poole, ja kui te näete läikivat valget riba, mis kiiskab tõusvate suitsupilvede vahelt otsekui taotud hõbedast plaat, siis olgu teile teada,

et see on vesi. Sealpool voolab suur jõgi, ja mõni aeg tagasi paistis mulle, et ma teda näen; siis aga tulid teised mõtted vahele ja ma kaotasin ta silmist. See on lai ning kiire jõgi, samasugune nagu neid sellel kõnnumaal mitmeid voolab, sest siin võib loodust näha kogu tema rikkuses, välja arvatud üksnes puud. Jah, puud, aga need on maale nagu viljad aiale; ilma nendeta ei saa miski meeldiv või täiesti kasulik olla. Nüüd aga vaadake kõik hoolega ringi, kas te seda vilkuvat veeriba ei näe; alles siis võime kindlalt kaitstud olla, kui see meie jälgede ja nende terase pilguga tetoonide vahel voolab.»

Viimastest sõnadest oli küllalt, et trapperi kaaslasi äärmise hoolega toda ihaldatud jõge otsima panna. Ainult see eesmärk silme ees, jätkas salk oma teekonda sügavas vaikuses, seda enam et vanamees oli neid ettevaatusele manitsenud, kuna nad ratsutasid nüüd keset suitsupilvi, mis nagu uduvallid piki tasandikku rullusid, eriti niisugustes kohtades, kus tuli oma teel seiskunud veega loike oli kohanud.

Niiviisi rändasid nad peaaegu kolm miili, ilma et ihaldatud jõge oleksid silma/iud. Kauguses möllasid ikka veel leegid, ja kui tuul kandis eemale esimese leitse, mis tulekahju kõhalt üles tõusis, veeresid üle tasandiku ja piirasid vaatevälja aina uued suitsukeerised. Vanamees oli juba hakanud mõningat rahutust ilmutama, mis põhjustas ta kaaslastes kartust, et isegi tema erakordne nägemine võib selles paksus suitsus üles öelda, kui ta viimaks äkki peatus, ja toetanud püssipära vastu maad, jäi niiviisi mõttes seisma, nähtavasti midagi oma jalge ees silmitsedes. Middleton ja teised ratsutasid tema kõrvale ning pärisid, milles on asi.

«Vaadake siia,» vastas trapper, osutades moonutatud hobusekorjusele, mis pooleldi põlenuna ühes väikeses nõos lamas. «Siin võite te näha, kui suur võim on tulekahjul preerias. Maa ümberkaudu on niiske ja ka rohi on tavalisest pikem olnud. Õnnetu loom on otse magamise pealt selles puhmikus tuleroaks langenud. Vaadake neid konte, pragunenud ja kõrbenud nahka ning irevil hambaid. Ka tuhat aastat ei suudaks looma riii põhjalikult hävitada, nagu loodusjõud seda ühe minutiga on teinud.»

«Ja see oleks võinud olla ka meie saatus,» lausus Middleton, «kui leegid meid une pealt oleksid tabanud!»

«Ei, seda ma ei ütleks, ei ütleks. Mitte et inimene ei põleks niisama hästi nagu tael, ent tal on rohkem mõistust kui hobusel ja sellepärast teab ta ka paremini, kuidas ohu eest kõrvale hoida.»

«Võib-olla oli see siin vaid looma korjus, sest muidu oleks ju ka tema põgenema pistnud?»

«Kas näete neid märke niiskel maapinnal? Siin on tema kapjade, seal aga mokassiinide jäljed, nii tõesti kui ma vilets patune olen! Hobuse omanik on kõigest väest püüdnud teda siit eemale viia, aga see loom on juba oma olemuselt niisugune, et ta tuld nähes araks ning tõrksaks muutub.»

«See on hästi tuntud tõsiasi. Aga kui hobusega oli kaasas ratsanik, kus on ta siis praegu?»

«Jah, see'p see mõistatus ongi,» vastas trapper ja kummardus madalamale, et jälgi lähemalt uurida. «Jaa, jaa, on selgesti näha, et need kaks on omavahel hulk aega rassinud. Isand on tublisti vaeva näinud, et looma päästa, kuid leegid olid nähtavasti väga ahned, sest muidu oleks tal rohkem edu olnud.»

«Kuulge, vana trapper,» segas vahele Paul, osutades pisut kaugemale, kus maapind oli kuivem ning rohi seetõttu hõredamalt kasvanud, «teil tuleb rääkida kahest hobusest. Näete, seal lesib veel üks.»

«Poisil on õigus! Kas tetoonid on tõesti omaenda püünistesse sattunud? Niisuguseid asju juhtub vahel; ja see siin on hoiatavaks eeskujuks kõigile pahategijaile. Näete, seal on tükk rauda! Hobuse ehtimiseks on ilmselt käsutatud valge mehe tööd . . . Nii peab see olema . .. jah, küllap see nii on . . . Salkkond lurjuseid hiilis rohu sees meile järele, kuna nende sõbrad preeria põlema panid, ja näete, mis sellest välja tuli. Nad on kaotanud oma hobused ja võivad õnne tänada, kui nende hinged ei rända praegu teed mööda, mis indiaani taevasse viib.»

«Nad oleksid võinud ju samuti talitada nagu teie,» lausus

vastuväiteks Middleton, kui põgenikud aeglaselt edasi liikudes teisele korjusele lähenesid, mis otse nende tee peal lamas.

«Seda ei tea öelda. Mitte iga metslane ei kanna kaasas rauda ja tulekivi või nii head süütepanni, nagu on minu vanal püssil. Tuletegemine kähe pulga abil võtab üsna kaua aega, ja arupidamiseks või millegi väljamõtlemiseks oli neil siin vähe mahti, nagu te ise võite näha seal eemal

paistva tuleviiru järgi: see sööstab tuulest aetuna sähvides edasi, nagu oleks ta teele püssirohtu puistatud. Tuli on siit läbi läinud ainult mõned minutid tagasi ja me teeksime võib-olla targasti, kui oma püssid ning laskemoona üle vaataksime; mitte et mul tahtmist oleks tetoonidega lahingut lüüa — jumal hoidku selle eest! —, aga kui ometi võidelda tuleb, siis on alati mõistlik teha seda niiviisi, et esimene lask tuleks meie ja mitte vaenlaste poolt.»

«Imelik hobune on see olnud, vanamees,» lausus Paul, kes oma hobuse ratsmed või õigemini oheliku pingule oli tõmmanud ja teise korjuse juures peatuma jäänud, kuna ülejäänud salk juba kannatamatult edasi kippus. «Imelik ratsu, seda peab küll ütlema: ei ole tal pead ega kapju!»

«Tuli ei ole laisk olnud,» vastas trapper, kes iga kord valvsalt silmapiiri jälgis, kui keerlev suits selleks võimalust andis. «Ta küpsetaks peagi teile terve pühvli ja muudaks koguni tema sõrad ja sarved valgeks tuhaks . . . Häbi, häbi, vana Hektor! Kapteni kutsikalt võiks seda veel oodata tema nooruse tõttu, ja ma ütleksin, ilma et kedagi pahandada tahaksin, ka korraliku õpetuse puudumise tõttu, aga säärasele koerale nagu sina, Hektor, kes sa nii kaua põlislaanes oled elanud, enne kui nendele tasandikele tulid, on lausa häbiväärt näidata hambaid ja uriseda praetud hobusekere peale, just nagu tahaksid sa oma isandale öelda, et oled grislikaru jäljed leidnud.»

«Ma ütlen teile, vana trapper, et see ei olegi hobune; ei kapjade, pea ega naha järgi.»

«Nonoh! Ei ole hobune? Teie silmad on küll head mesilaste ja õõnsate puude jaoks, noormees, aga .. . Helde taevas, poisil on õigus! Kuidas

ma ometi pühvli nahka, kõrbenud ning kiprunud nagu see ka on, hobuse korjuseks võisin pidada! Oh mind viletsat! Ja kord oli aeg, mu sõbrad, kus ma võisin iga looma ara tunda nii kaugelt kui silm suutis haarata, ja seejuures nimetada enamasti ka tema värvi, vanust ja sugu.»

«Siis on teil hindamatud eelised käsutada olnud, auväärt jääger!» sõnas tähelepanelik looduseuurija. «Inimene, kes on suuteline siinsel kõnnumaal neid erinevusi märkama, pääseb nii mõnestki väsitavast retkest ja sageli ka uurimisest, mis lõpptulemuses kasutuks osutub. Palun öelge, kas teie suurepärane nägemine võimaldas teil otsustada, milline on nende ordo või genus?»

«Ma ei mõista, mida te tahate öelda oma geeniuse kordadega.» '

«Ei mõista!» lausus vahele mesilastepüüdja mõnevõrra põlglikul toonil, mis ei olnud talle sugugi iseloomulik, kui ta oma elatanud sõbraga kõneles. «Noh, vana trapper, tuleb nii välja, et te ei oska inglise keelt, mida ma teie teadmiste ja arukusega mehelt küll ei oleks oodanud. Sõnaga «kord» tahab meie sõber öelda seda, kuidas nad edasi lähevad: kas segiläbi karjana nagu mesilasemale järgnev sülem, või ühes reas, nagu te tihti näete pühvleid üksteise järel läbi preeria vantsimas. Ja mis «geeniusse» puutub, siis tean kindiasti, et see on hästi tuntud sõna, mida võib igaühe suust kuulda. Sedaviisi kutsutakse tragiduse ja kavaluse pärast niihästi meie saadikut kongressil kui ka toda lobisejat mehikest, kes meie maakonnas ajalehte välja annab. Ma arvan, et doktor seda mõtlebki, sest tema sõnadel on peaaegu alati mingi tähtis mõte taga.»

Lõpetanud selle ülitarga seletuse, vaatas Paul üle õla tagasi säärasel ilmel, mis õigesti tõlgitsetuna oleks öelnud: «Näete nüüd, ehki ma end harva nendesse asjadesse segan, ei ole ma ometi mõni lollpea.»

Ellen imetles Pauli küll kõige muu, kuid mitte tema õpetatuse pärast Noormehe aval, kartmatu, mehine loomus, mida pealegi toetas köitev välimus, suutis juba isegi neius tema vastu poolehoidu äratada, ilma et oleks tarvis olnud ta vaimseid võimeid proovile panna. Vaene tüdruk punetas nagu roos, tema ilusad sõrmed

näpitsesid vööd, mille abil ta hobuse seljas püsis, ja just nagu püüdes teiste tähelepanu kõrvale juhtida noormehe nõrkuselt, millele tal endal nii väga piinlik oli mõelda, tähendas ta rutakalt:

«Niisiis ei olegi see hobune?»

«Pole see rohkem ega vähem kui pühvli nahk,» jätkas trapper, kellele Pauli seletused olid niisama arusaamatuks jäänud kui doktori targad sõnad. «Karv on tal allpool. Tuli on nahast üle läinud, nagu te näete, aga leegid ei suutnud seda põlema panna, sest nahk oli veel liiga värske Loom on alles hiljuti tapetud ja võib-olla on siin veel veidi lihagi järel.»

«Tõstke nahk nurgast üles, vana trapper,» lausus Paul

[1] Ladinakeelsete sõnade ordo (selts) ja genus (perekond) asemel kuulevad ning käsutavad trapper ja Paul ingliskeelseid sõnu order (kord) ja genius (geenius, suurvaim). Tõlk.

sellisel toonil, nagu oleks ta nüüd omandanud;õiguse igasugusel nõupidamisel kaasa rääkida «Ku, tükike küüru veel järel on, siis on see kindlasti hästi küpsenud ja oleks praegu väga teretulnud söömaaeg.» Peamees naeris kõigest südamest oma kaaslase kehkuse üle. Kui ta aga jalaga nahka puudutas hakkas see liikuma, lendas siis samas äkitselt kõrvale, ja selle alt hüppas indiaani sõdur, ilmselt valmis igasugusele ohule tarmukalt vastu astuma.

XXIV PEATÜKK

Tahaksin, et oleks aeg magama minna ja kõik korras.
Shakespeare, «Kuningas Henry Neljas»

Kui rändurid esimesest jahmatusest toibusid, nägid nad kohe, et nende ees seisis jällegi noor pooni, keda nad juba kord olid kohanud. Üllatusest olid mõlemad pooled tummaks jäänud ja. rohkem kui minut kulus selleks, et teineteist hämmastuse või isegi umbusuga silmitseda. Ometi ilmutas noor sõjamees oma imestuses kaugelt enam enesevalitsust ja väärikust kui tema kristlastest tuttavad. Oma õrnade, hirmust värteevate kaaslaste mõjul tundsid ka Paul ja Middleton erutust, mis vere nende

soontes kiiremini voolama pani, kuna noore indiaanlase põlevad silmad ühelt teisele rändasid, nagu oleks ta valmis ka kõige jõhkramale kallaletungile julgelt vastu seisma. Ta peatas oma pilgu kordamööda igaühe imestunud ilmel ja jäi siis lõpuks kindlalt vahtima trapperi niisama kindlaid näojooni. Esimesena katkestas vaikuse doktor Battius oma hüüdega:

«Selts — Primates; perekond — Homo; liik — preeria!»

«Jaa, jaa; saladus on päevavalgel,» sõnas trapper pead noogutades, just nagu oleks ta iseendale õnne soovinud mõne keeruka küsimuse lahendamise puhul. «Noormees puges rohu sisse peitu; tuli tabas teda une pealt, ta hobune sai hukka ja ta ise oli sunnitud varju otsima selle värske pühvlinaha alt. Sugugi mitte halb mõte, kui sul puuduvad püssirohi ja tulekivi, et tükikest maad enda ümber puhtaks põletada. See on tõesti arukas noormees, ja temaga koos oleks meil julge rännata. Ma püüan temaga sõbralikult rääkida, sest vihameel ei too meile midagi kasu . . . Olgu mu vend jällegi tervitatud,» jätkas ta keeles, millest teine aru sai. «Tetoonid on teda suitsutanud just nagu mõnda pesukaru.»

Noor pooni laskis pilgul üle tasandiku käia, otsekui tunnistades seda kõhutavat hädaohtu, millest ta asja oli pääsenud, kuid ei pidanud seejuures väärikaks vähimatki

erutust üles näidata. Üksnes ta kulm tornbus kortsu, kui ta trapperi sõnade peale vastas:

«Tetoonid on koerad. Kui poonide sõjakisa nende kõrvu kostab, hakkab kogu nende rahvas ulguma.»

«See on tõsi. Need põrgulised on meie jälgedel ja mul on rõõm kõhata tomahoogiga sõjameest, kes neid ei armasta. Kas mu vend juhataks mu lapsed oma külasse? Kui siuud meile järele peaksid tulema, on mu noormehed talle abiks, et neid tagasi lüüa.» Noor pooni uuris võõraid tähelepanelikult, enne kui ta võimalikuks pidas nii tähtsale küsimusele vastata. Mehi ei vaadanud ta kuigi kaua ja jäi ilmselt nendega rahule. Kuid samuti nagu nende esimesel kuhtumisel, silmitses ta kaua ning imetledes Inez'i, suutmata tema erakordselt ning ennenägematult ilult silmi pöörata. Ehkki ta pilk vahetevahel ka Elleni rohkem mõistetavatele, ent siiski harukordsetele võludele

libises, pöördus see kohe jälle tagasi sellele imetaolisele olendile, kes paistis tema harjumata silmis ja ohjeldamatus ettekujutuses kogu selle täiuse kehastusena, mida tavaliselt noor luuletaja oma lõõmava' fantaasia kujudele osaks laseb saada. Mitte midagi nii kaunist, nii täiuslikku, üldse igas suhtes nii väärtuslikku, mis võiks sõjamehele tasuks olla tema vapruse ning eneseohverdamise eest, ei olnud varem preerias nähtud, ja noor uljaspea näis sügavalt ning vaistlikult tunnetavat seda mõju, mida naiseliku armsuse nii haruldane musterkuju tema peale avaldas. Kuid märgates, et ta imetlusalune tema ainitisest pilgust rahutuks muutub, pööras ta silmad Inezilt kõrvale, ja asetanud käe väljendusrikkalt rinnale, lausus kombekalt:

«Mu isa võetakse vastu kui külaline. Minu rahva noored mehed hakkavad jahti pidama koos tema poegadega, pealikud suitsetama koos hallpeaga. Poonide tüdrukud laulavad oma viise ta tütarde kõrvadesse.»

«Aga kui me tetoone kohtame?» päris trapper, kes selle uue liidu tähtsamate tingimuste suhtes täielikule selgusele tahtis jõuda.

«Pikknugade vaenlane peab tunda saama poonide lööke.»

«See on hea. Kas mu vend ei tahaks nüüd minuga nõu pidada, et meil ei tuleks kõverat rada mööda minna, vaid et meie tee tema külasse oleks nagu tuvide lend?»

Noor pooni väljendas tähendusrikka käeliigutusega oma nõusolekut ja läks koos vanamehega pisut kõrvale, et

ennatu Paul või hajameelne looduseuurija neid kuidagi segada ei saaks. Nende nõupidamine oli lühike, kuid et see toimus pärismaalastele omasel mõtterikkal viisil, siis sai kumbki pool teise kohta kõik vajalikud andmed. Kui nad teiste juurde tagasi tulid, pidas vanamees kohaseks osa sellest jutuajamisest, mis tema ja noore indiaanlase vahel oli aset leidnud, neile edasi anda.

«Jah, mul oli õigus,» lausus ta, «see nägus noor sõjamees — ta on tõesti nägus ja suursugune, kuigi võib-olla natuke kohutav oma maalingute tõttu —, niisiis, see nägus noormees kõneleb, et ta luurab neidsamu tetoone. Tema salk ei olnud küllalt tugev, et võidelda nende põrguliste vastu, kes on tulnud suurel hulgal oma asulatest välja

pühvleid küttima, ja ta saatis käskjalad teele poonide küladest abi kutsuma. See poiss näikse kartmalu sõjamees olevat, sest ta jälitas neid kogu aja üksinda, kuni oli sunnitud samuti nagu meiegi rohus varju otsimn. Kuid ta kõneles veel midagi, mu sõbrad, mis teeb mu meele üsna kurvaks. Ta ütles, et salakaval Mahtoree ei olevatki skvotteriga taplusse astunud, vaid hoopis tema sõbraks saanud, ja mõlemad pesakonnad, nii punanahad kui valged, on meie kannul. Selle põleva tasandiku on nad ümber piiranud, et meid kätte saada ja meiega arved õiendada.»

«Kuidas ta teab, et kõik see tõsi on?» päris Middleton.

«Mis asja?»

«Mis kombel on ta teada saanud, et asjalood tõesti niiviisi on?»

«Mis kombel! Kas te arvate, et luuraja vajab ajalehti ja sõnumikuulutajaid, nagu neid Ühendriikide linnades võib näha, et teada saada, mis preerias sünnib? Mitte ükski keelepeksumoor, kes ühest majast teise tõttab ja naabrite kohta tühje jutte levitab, ei suuda nii kiiresti sõnumeid künda, nagu need inimesed oma mõtteid edasi annavad mitmesuguste märkide ja hoiatuste kaudu, millest ainuüksi nemad aru saavad. See on nende tarkus, ja mis kõige parem, nad õpivad seda vabas looduses, mitte aga kitsaste kooliseinte vahel. Ma ütlen teile, kapten, et kõik, mis ta räägib, on sulatõsi.»

«Mina omalt poolt olen valmis vanduma, et see nii on,» lausus Paul. «See on mõistusele vastuvõetav ja peab seega tõsi olema.»

«Võite seda julgesti teha, noormees, päris julgesti. Liiatigi ütles ta mulle, et mu vanad silmad mind seekord

petnud ei ole ja et jõgi on tõesti siin läheduses, umbes poolteise miili kaugusel. Kõige rohkem, nagu te näete, on tuli möllanud just selles suunas ja meie tee on suitsupilvedesse mähitud. Pooni on samuti sellega nõus, et meil oma jäljed tuleb veega ara uhta. Jah, me peame selle jõe enda ja siuude vahele jätma ning siis võime jumala abiga, kui me ka ise usinad oleme, luupide külasse välja jõuda.»

«Sõnad ei vii meid sammugi edasi,» lausus Middleton, «Läki teele.»

Vanamees oli temaga nõus ja salk valmistus teekonda jätkama. Pooni heitis pühvlinaha õlgadele ja asus põgenike rühma etteotsa; aeg-ajalt

aga heitis ta vargsi nii mõnegi pilgu selja taha, et tunda mõnu mitte midagi aimava Inezi ebaharilikust ning tema silmis seletamatust kaunidüsest.

Ühest tunnist oli põgenikele küllalt, et veekogu kaldale välja jõuda. See oli üks .neist sadadest jõgedest, mis selle ääretu ning ikka veel asustamata ala veed Missuuri ja Mississipi võimsate arterite kaudu ookeani poole teele saadavad. Jõgi ei olnud eriti sügav, kuid kiirevooluline ning sogane.

Tuleleegid olid kõrvetanud maad otse veepiirini välja, ja et voogude soojad aurud hoopis jahedama homrmkuõhu ning tulekahjusuilsuga segunesid, oli suurem osa jõe pinnast keerlevasse udusompu mähitud. Trapper vihjas sellele asjaolule rahuldustundega, kui ta Ine/i käida ääres hobuselt maha aidates lausus:

«Need kelmid on ennast üle kavaldanud! Ma ei ole sugugi kindel, et ma ise poleks süüdanud preeriat ja kasutanud ära sedasama suitsu meie edasiliikumise varjamiseks, kui need südamelud põrgulised ei oleks meid sellest vaevast säästnud. Ma tean, et niisuguseid asju minu noor-põlvepäevil lehti, ja küllaltki edukalt. Olge lahke, noor daam, pange oma õrnad jalad siin maha... Teiesugusele pelglikule olendile on viimased tunnid kahtlemata väga hirmsad olnud. Oh paraku! Mida kõike küll noored, õrnad, vooruslikud --ning kombekad naisterahvad omal ajal ei pidanud kannatama indiaani sõdade kõleduste ning salakavalate kelmustükkide läbi! Tulge, tulge! Siit on jõe teisele kaldale vaevalt veerand miili maad ja siis on vähemalt meie jäljed kaotatud.»

Paul oh vahepeal aidanud Ellenil hobuse seljast maha

tulla ja seisis nüüd ning vaatas kurval pilgul jõe paljaid kaldaid enda ees. Ei kasvanud siin puud ega põõsast, välja arvatud kobati mõni üksik madal puhmastik, kust oleks raske olnud leida tosinatki küllaldase pikkusega võsu, millest tavalist jalutuskeppi lõigata.

«Kuulge, vana trapper,» torises mesilastepüüdja tusaselt, «teil on hea rääkida selle jõe või oja, või milleks te seda kutsute, teisest kaldast, aga minu meelest läheb siiski vaja üsna head püssi, et sinna mõnele indiaanlasele või hirvele tina järele saata.»

«Seda muidugi, seda muidugi; kuigi ma kannan kaasas laskeriista, mis vajaduse korral isegi kaugema maa tagant oma töö on teinud.»

«Ja kas te mõtlete Elleni ja Inezi mõne lasuga üle saata või arvate, et nad hõrnaste kombel, suud vee all, jõest läbi lähevad?»

«Ons see jõgi liiga sügav, et sellest jalgsi läbi kahlata?» küsis Middleton, kes samuti nagu Paulgi hakkas nüüd kahtlema, kas üldse on võimalik vastaskaldale toimetada olendit, kelle julgeolekut ta oma elust kallimaks pidas.

«Kui mäed teda ülalt oma ojadega toidavad, paisub ta, nagu võite näha, kiirevooluliseks ja võimsaks jõeks. Ometi olen ma omal aja! läbi ta liivase sängi kahlanud, ilma et põlvigi märjaks oleksin teinud. Aga meil on ju siuude hobused; ma olen kindel, et need põtkivad saatanad ujuvad niisama hästi kui hirved.»

«Teate, vana trapper,» sõnas Paul, lükates sõrmedega läbi oma pulstunud juuksekahlude, nagu see tal ikka kombeks oli, kui mõni raske küsimus ta kimbatusse viis, «omal ajal ujusin ma nagu käia ja võin seda ka praegu teha, kui selleks iganes vajadust on; samuti ei hooli ma eriti ilmast. Aga ma kahtlen, kas Nellyt on võimalik hobuse selga istuma panna, kui voolus ta silme ees vesirattana keerleb; pealegi on ilmne, et seejuures jalad kuivaks ei jää.»

«Jaa, poisil on õigus. Meil tuleb midagi välja mõelda, muidu me jõest üle ei saa.» Trapper katkestas jutu, pöördus pooni poole ja teatas talle nendest raskustest, mis seoses naisterahvastega üles kerkisid. Noor sõjamees kuulas teda tõsiselt, heitis siis õlalt pühvlinaha ja alustas selle kallal viivitamatult mingisuguseid vajalikke ettevalmistusi kusjuures teda vahetevahel abistas vanamees, kes tema kavat-susi hästi mõistis.

Hirvenahast rihmade abil, millega kumbki küllaldaselt oli varustatud, anti pühvlinahale peagi vihmavarju või ümberpööratud langevarju kuju. Mõned peened tugikepid aitasid nahka pingul hoida ega lasknud sellel kokku vajuda. Kui see lihtne ning loomulik hädavahend oma lõpliku kuju oli saanud, lasti ta vette ja indiaanlane andis märku, et laevuke on valmis koormat vastu võtma. Aga ei kumbki, ei Inez ega Ellen,

söandanud ennast kõhklemata niivõrd hapra lootsiku hoolde usaldada; ka Middleton ja Paul ei olnud nõus neile selleks luba andma, enne kui kumbki ise järele proovis ja veendus, et sõiduk on suuteline veel palju raskematki lasti kandma, kui talle praegu ette oli nähtud. Nüüd alles andsid nad tõrksalt järele ja nahk võis oma hinnalise koorma vastu võtta.

«Laseme poonil tüürimeheks olla,» sõnas trapper. «Minu käsi ei ole enam nii kindel, nagu ta varemalt oli, tema liikmed aga on tugevad ja sitked nagu hikkoripuu. Jätke kõik selle pooni tarkuse hooleks.»

Abikaasal ja peiul ei olnud muud valikut kui selle nõuande järgi toimida, ja neil tuli tegevuseta pealtvaatajaiks jääda, ehkki nad, tõsi küll, sügava erutusega seda algelist parvesõitu jälgisid. Kolme hobuse hulgast valis pooni kõhklematult Mahtoree ratsu, näidates seega, kuivõrd hästi ta selle suursuguse looma väärtusi tundis, hüppas siis talle selga ning ajas ta vette. Siin torkas ta oma oda otsapidi pühvlinaha sisse ning juhtis kerge sõiduriista vastu voolu ülespoole, ja andnud hobusele vaba voli, sööstis temaga julgelt voogudesse. Middleton ja Paul järgnesid talle, kusjuures nad laevukesele nii lähedale hoidusid, nagu arukus iganes lubas. Niiviisi juhtis noor sõjamees oma hinnalise laadungi kindlalt ja kärmesti vastaskaldale, ilma et reisijail vähimatki äpardust ette oleks tulnud. Nagu näha, ei olnud see hobusel ega ka ratsanikul esimene kord säärasel kombel jõge ületada. Kui teisele pervele välja oli jõutud, võttis indiaanlane sõiduriista koost, heitis naha üle õla, asetas tugikepid kaenla alla ja pöördus sõnagi lausumata tagasi, et ka salga mahajäänud liikmed sellele kaldale, mida täie õigusega kindlamaks peeti, samasugusel viisil üle tuua.

«Nüüd, sõber doktor, tean ma kindlasti, et seda punanahka võib usaldada,» lausus vanamees, kui ta indiaanlast üle jõe tagasi tulemas nägi. «Ta on tore ja ausa väljanägemisega noormees, aga taevaalused tuuledki ei ole nii pet-

likud nagu need metslased, kui neile mingisugune kuratlik tuju pähe tuleb. Oleks see pooni tetoon olnud või mõni nende südametute mingode hulgast, kes aastat kuuskümmend tagasi Yorgi metsades ringi

luusisid, siis oleks ta meile näidanud selga, aga mitte enam nägu. Mu süda hakkas juba kripeldama, kui nägin, et see noormees kõige parema hobuse valis, sest säärase loomaga oleks tal niisama hõlpus meid maha jätta nagu vilkal tuvil käratsevate ning rasketiivaliste vareste hulgast minema lennata. Aga nagu näete, see poiss on aus, ja kui punanahk kord teie sõbraks on saanud, siis jääb ta selleks senikaua, kuni temaga õiglaselt ümber käite.»

«Kui palju võiks siit maad olla selle jõe allikate juurde?» päris doktor Battius, kelle silmist paistis üsna tõsine hirm, kui tema pilgud üle pöörlevate veekeeriste rändasid. «Kui kaugel on ta varjatud lätted?»

«Eks see olene ilmadest. Ma olen kindel, et enne väsivad teie jalad, kui te jõe katlast mööda minnes Kaljurnägedesse välja jõuate. Aga on ka aastaaegu, mil siit päris kuiva jalaga läbi saaks.»

«Ja nimelt missugusesse aastalõiku need perioodilised ajavahemikud langevad?»

«See, kes mõned kuud hiljem siit läbi läheb, leiab vahutava veevoolu asemel eest ajuliivaga täidetud kõrbe.»

Looduseuurija jäi sügavasti mõttesse. Nagu enamik niisuguseid inimesi, kellele pole küllalt hefdesti füüsilist sitkust os? ks saanud, liialdas auväärt õpetlane ohtu, mis oli seotud jõe ületamisega nii lihtsa sõiduriista abil, ja hirm haaras teda üha suureneva jõuga, nii et hetkel, kui tuli lootsikusse astuda, mõlgutas Obed tõsiselt mõtteid, kas mitte teha meeleheitlikku pingutust ja minna jalgsi ümber jõe, selle asemel et elu kaalule psnnes üle vahutavate voogude parvetada. Oleks vist tarbetu pikemalt peatuda sellel uskumatul leidlikkusel, millega hirm ikka ja alati mõnd vankuvat argumenti toetab. Auväärt Obed kaalus kogu küsimuse kiiduväärse usinusega läbi ja tuli just parajasti lohutavale järeldusele, et säärase suure ning tähelepandava veekogu peidetud lätete ülesleidmine toob endaga kaasa niisama palju kuulsust nagu mõne taime või putuka lisandamine teadusliku kataloogi lehekülgedele, kui pooni nendepoolsele kaldale jõudis. Vanamees istus täiesti rahulikult nahast lootsikusse (niipea kui see sõidu-valmis oli pandud), ja seadnud Hektori hoolitsevalt oma

jalgade vahele, andis doktorile märku, et see kolmanda reisijana paati astuks.

Looduseuurija asetas jala haprasse sõidukisse samasugusel kombel, nagu elevant või hobune tihtipeale silla tugevust proovivad, enne kui nad kogu oma suure keha raskuse säärasele ebakindlale alusele üle viia usaldavad. Kuid just hetkel, mil vanamees uskus, et reisija on juba valmis istet võtma, tõmbas see jala jällegi tagasi.

«Auväärt jääger,» sõnas ta kaeblikult, «see on ju täiesti ebateaduslikult ehitatud paat. Sisemine hääl hoiatab mind, et ma ennast selle hoolde ei usaldaks!»

«Mis siis lahti on?» päris vanamees, kes parajasti koera kõrvu näperdas, nagu mõni isa samal kombel oma kõige armsamat last hellitab.

«Mul ei ole mingit soovi niisugusel ebareeglipärasel viisil vedelikega katset teha. Sõidukil ei ole ei õiget kuju ega proportsioone.»

«Ega ta ole tõesti nii ilus kui mõni kasekoorest kanuu, mida ma oma silmaga olen näinud, aga ka vigvamis võib ennast niisama mõnusasti tunda nagu suures lossis.»

«On täiesti võimatu, et,ükski sõiduk võiks kindel olla, mis teadusele nii vastuvõtmatute printsiipide järgi on ehitatud. See vilets pali, auväärt jääger, läheb põhja ega jõuagi teisele kaldale.»

«Ta on juba jõudnud, nagu te ise võite tunnistada.»

«Jaa, aga see oli ainult õnnelik anomaalia. Kui erandeid hakataks pidama reegliteks, mis asju juhivad, vajuks inimkond kiiresti võhikluse kuristikku. Auväärt trapper, see hädavahend, mille hooleks te oma julgeoleku usaldate, kujutab endast reeglipäraste leiutiste annaalides objekti, mida loodusteaduse nimistutes klassifitseeritaks kui lusus naturae, see tähendab monstrum!»

Kui kaua doktor Battius oleks veel kavatsenud vestlust jätkata, on raske öelda, sest lisaks võimsatele isiklikele kaalutlustele, mis sundjsid teda nii ilmselt ohtliku katsega igati viivitama, andis uhkustunne oma mõistuse üle talle uut hoogu vaidluseks. Vanamehe kannatus hakkas juba kätkema, aga kui looduseuurija oli jõudnud sõnanu millega ta oma viimjise lause lõpetas, kostis õnneks läbi ohu üksik kärje, mis näis asja öeldud mõtte üleloomuliku kajana. Noor pooni, kes tõsisel ilmel ja talle omase kannatlikku-sega arusaamatu vaidluse lõppemist oli oodanud, tõstis pea ja jäi seda tundmatut karjet

kuulatama just nagu isa-

hirv, kes mingite salapäraste võimete abil jahikoerte käü-ged sammud läbi tormikohina kindlaks on teinud. Trap-perile ja doktorile aga ei olnud see ebatavaline häälitsus sootukski nii mõistatuslik. Viimane tundis selles otsekohe ära oma eesli tuttava hääle ja oli juba valmis tugeva kiindumuse tuhinast aetuna madalast kaldajärsakust üles tor-mama, kui Asinus ise veidi maad eemal nähtavale kappas; ja niisugusele ebaloomulikule kõnnakule kihutas teda kärsitu ning toores Vjuutša, kes ta endale ratsuks oli valinud.

Tetooni ja põgenike pilgud kohtusid. Indiaanlane tõi kuuldavale pika, valju ning läbilõikava kisa, milles juubeldavad toonid hoiatavatega võikalt segunesid. See signaal otsustas silmapilkselt vaidluse paadi heade ja halbade külgede üle ning doktor astus nii kiiresti vanamehe kõrvale, nagu oleks mingi vaimne udu imepärasel viisil ta silme eest hajunud. Ja juba järgmisel hetkel võitles noore pooni ratsu voogudega.

Hobusel tuli kogu oma jõud kokku võtta, et päästa põgenikud noolterahe alt, mis sedamaid läbi õhu vihises. Vjuutša kisa peale olid kaldale ilmunud tema viiskümmend kaaslast, kuid õnneks ei olnud nende hulgas ühtki niisugusest seisusest, mis oleks andnud õiguse tulirelva kända. Aga veel ei olnud jõutud poole jõeni, kui Mahtoree enda kogu kaldal nähtavale ilmus ja paar tagajärjetut lasku pealiku viha ning pettumust kuulutasid. Rohkem kui korra oli trapper püssi tõstnud, just nagu oleks ta nõuks võtnud selle mõju vaenlastele proovida, kuid ikka oli ta selle uuesti alla lasknud, ilma et oleks tulistanud. Pooni silmad põlesid nagu kuuguaril, kui ta nii palju vaenulikust suguharust mehi nägi, ja ta vastas nende pealiku viljatutele pingutustele põlgliku käeliigutusega, tuues samal ajal kuuldavale oma rahva sõjakisa. Väljakutse oli liialt mõnitav, et sellele vastamata jätta. Tetoonid soosisid kobaras jõkke ja peagi kihas vesi ümberringi loomade ning ratsanike tumedatest kogudest.

Jälitatavad pingutasid nüüd kogu jõudu, et kiiremini vastaskaldale jõuda. Et dakootade hobused aga olid enam puhanud kui pooni ratsuja et neil peale indiaanlaste endi muud koormat polnud, jõudsid nad

hoopis kiiremini edasi kui põgenikud. Trapper, kes selgesti olukorra kogu ohtlikkust mõistis, pööras rahulikult silmad tetoonidelt oma noore indiaanlasest kaaslase poole, et teada saada, kas

viimase kindlameelsus pole ehk esimeste pideva lähenemise tõttu kuidagi kõikuma löönud. Kuid selle asemel et reeta hirmu või muretki, mida nii kergesti oleks võinud esile kutsuda tema omapäraselt riskantne olukord, kortsutas noor sõjamees vaid kulmu ja tema pilgus hõõgus sügav ning leppimatu vihavaen.

«Kas te hindate oma elu kõrgelt, sõber doktor?» päris vanamees mingi mõtliku rahuga, mis selle küsimuse tema kaaslase silmis kahekordselt kohutavaks muutis.

«Mitte enda pärast,» vastas looduseuurija, peopesalt jõevett rüübates, et oma kähisevat kurku niisutada. «Mitte enda pärast, aga siiski üliväga, kuivõrd minu olemasolu loodusloo suhtes nii oluline on. Sellepärast.. .»

«Jaa, jaa,» tähendas vanamees, kes oli liialt ametis oma mõtetega, et doktori mõttekäiku talle omase läbinägelikkusega lõpuni jälgida, «see tunne käib muidugi inimloomusega kokku, ainult et ta on nurjatu ning argpükslik! Sellele noorele poonile on elu niisama kallis nagu mõnele Ühendriikide kubernerile ja ta võiks seda päästa või vähemalt katsuda seda päästa, kui ta laseks meid lihtsalt allavett minema. Aga näete, ta peab mehiselt oma tõotust, nagu indiaani sõjamehele kohane. Mis minusse puutub, siis olen ma vana ja valmis alla heitma saatusele, mida jumal heaks arvab mulle määrata; ja ma ei usu, et ka teist inimkonnale palju kasu oleks. Oleks aga kisendav ülekohus, isegi patt, kui nii tore noormees nagu see indiaanlane peaks kähe nii kõlbmatu inimolendi pärast oma skalbi kaotama. Ja seepärast olen ma valmis, muidugi kui teil midagi selle vastu ei ole, meie punanahast kaaslasele ütlema, et ta oma jalgadele valu annaks ja meid tetoonide hoolde jätaks.»

«Mina lükkan selle ettepaneku tagasi kui loomusele vastuvõtmatu ja teadusele reetliku!» hüüdis ehmunud looduseuurija. «Me jõuame edasi üllatavalt kiiresti, ja kuna see imetlusväärne leiutis niivõrd

hämmastava kergusega liigub, siis oleme juba p"aari minuti pärast kaldal.»

Vanamees silmitses teda viivu tähelepanelikult, vangutas siis pead ja lausus:

«Heldeke, rnida küll hirm võib korda saata! Ta muudab loodud olendid ja inimese kätetöö sootuks ümber, laseb selle, mis on inetu, meie silmis sündsana paista, selle aga, mis ilus, hoopiski näotuna! Heldene aeg, mida hirm küll korda saadab!»

Tagaajajad aga lähenesid üha ja see tegi vaidlusele lõpu.

Dakootade hobused olid juba jõe keskele jõudnud ja ratsanikud panid õhu võiduhõisetest rõkkama. Sel hetkeU ilmusid Middleton ja Paul, kes oma naissoost kaaslased väikesesse tihnikusse varjule olid viinud, jälle jõe ääres nähtavale ning sirutasid püssid ähvardavalt vaenlase suu-; nas.

«Istuge hobuste selga, ruttu!» hüüdis trapper, njipea kui ta neid silmas. «Istuge hobuste selga ja põgenege, kui te neid, kes teie abi peale loodavad, kalliks peate! Istuge hobuste selga ja jätke meid jumala hooleks!»

«Pea madalamale, vana trapper!» kostis vastuseks Pauli hääl. «Tõmmake mõlemad ennast alla oma pessa! Tetoo-nist kurat on otse teie taga. Kummardage pead madalamale ja tehke teed Kentucky kuulile.»

Vanamees pööras pead ja nägi, et agar Mahtoree, kes oma salgast ette oli jõudnud, asus peaaegu ühel joonel paadi ja mesilastepüüdjaga, kes oli juba täiesti valmis oma] vaenulikku ähvardust täide viima. Trapper kummardus, kostis lask, ja kiire tinakuul vihises kahjutult temast mööda oma kaugema eesmärgi suunas. Kuid tetoonide pealiku silm polnud mitte vähem terane ning kindel kui ta vaenlase oma. Hetk enne seda, kui kajas lask, libistas ta end hobuse seljast maha ja sukeldus vette. Hobune norsatas hirmust, ning valust ja sööstis meeleheitliku hüppega poole kehani jõest välja. Siis aga kandis vool ta minema ja sogane vesi muutus tema järel verest punaseks.

Tetoonide pealik ilmus varsti uuesti pinnale, ja mõistnud, et tal enam hobust ei ole, ujus jõuliste löökide abil lähima noormehe

juurde, kes kõhe otsekui endastmõistetavalt oma ratsu kuulsale sõjamehele loovutas. See vahejuhtum põhjustas aga kogu dakootade jõugus segaduse: nähtavasti ei tahtnud nad ilma oma juhi korralduseta edasi minna. Vahepeal oli nahast veesõiduk maale jõudnud ja põgenikud said jõe ääres jälje kõik kokku.

Metslased ujusid nüüd peatult sinna-tänna nagu parv tuvisid, kes pärast esiridu tabanud kogupauku kabuhirmus ringi lendlevad. Ilmselt ei söandanud nad asuda ründama nii tugevasti kaitstud kallast. Indiaani sõjapidamisele omane ettevaatlikkus pääses võidule ja Mahtoree, äsjasest seiklusest õppust saanud, viis oma sõjamehed kaldale tagasi, et anda puhkust hobustele, kes juba rahutuks hakkasid muutuma.

«Nüüd pange oma õrnukesed hobuste selga ja ratsutage

tolle mäekünka poole,» lausus trapper. «Selle taga on teine jõgi, kuhu te peate sisse sõitma ja vee sees päikese suunas ühe miili edasi liikuma, kuni te kõrgele liivasele tasandikule välja jõuate. Seal saame kokku. Minge ja asuge hobuste selga! Sellest pooni noormehest ja minust ning mu söakast õpetatud sõbrast, kes on päris hulljulge sõjamees, jätkub küllalt, et kallast hoida, sest tarvis on ju ennast vaid näidata, mitte aga tõsiselt jõudu proovida.»

Middleton ja Paul nägid ara, et ei ole mõtet selle ettepaneku vastu vaielda. Rahul teadmisega, et nende seljatagune on kas või niigi puudulikul viisil kaitstud, ajasid nad hobused kiiresti kapakule ja kadusid peagi näidatud suunas. Minutit kakskümmend või kolmkümmend läks mööda, enne kui tetoonid vastaskaldal näisid jälle midagi plaanitsevat. Mahtoreed võis selgesti näha sõjameeste keskel. Ta jagas neile käske ja väljendas aeg-ajalt oma kättemaksuiha, vangutades käsivart põgenike suunas, kuid ei võtnud esialgu midagi ette, mis oleks tõotanud vaenutegevuse jätkumist. Lõpuks kostis metslaste hulgast vali kisa, mis andis teada mingist uuest sündmusest. Seejärel ilmusid eemal nähtavale Ishmael ja tema pikatoimelised-pojad ning varsti liikus ühinenud vägi alla jõe äärde. Skvotter uuris talle omase külmaverelisusega paar minutit

vaenlaste positsiooni ja saatis siis otsekui oma püssi proovides nende keskele ühe kuuli, millel oli küllaldaselt surmatoovat jõudu isegi nii kauge vahemaa tagant.

«Lähme nüüd minema!» hüüdis Obed, püüdes vargsi silmata kuuli, mis tema.meelest otse ta kõrva äärest mööda oli vihisenud. «Me oleme küllalt pikka aega kallast vapralt enda käes hoidnud, ja taganemisel tuleb samasugust sõjakunsti näidata nagu pealetungilgi.»

Vanamees heitis pilgu selja taha, ja nähes, et ratsanikud mäe varju olid jõudnud, ei hakanud sellele ettepanekule vastu rääkima. Mahajäänud hobune anti doktorile ning kästi tal Middletonileja Paulile järele sõita. Kui looduseuurija hobuse selga oli istunud ja juba küllalt kaugele kihutanud, püüdsid trapper ja noor pooni niiviisi minema hiilida, et vaenlased kõhe nende taganemist ei märkaks. Selle asemej et minna mäe poole mööda tasandikku, kus neid selgesti näha oleks võidud, valisid nad lühema tee, mis jäi maapinna kühmude varju, ning jõudsid väikese oja äiirde välja otse selles kõhas, kus Middletonil oli kästud kaldale minna, ja teistega parajasti ühel ajal. Doktor oli

nii virgasti taganenud, et ta oma sõpradele juba järele oli jõudnud, ja niiviisi said põgenikud jälle kokku.

Trapper laskis nüüd pilgul ringi käia, et leida mõnd sobivat kohta, kus kogu salkkond, nagu ta ütles, umbes viieks või kuueks tunniks peatuma võiks jääda.

«Peatuma jääda!» hüüdis doktor, kui ta seda kõhutavat ettepanekut kuulis. «Auväärt jääger, mulle näib, vastupidi, et mitu päeva tuleks usinasti põgeneda.»

Middleton ja Paul jagasid mõlemad sama arvamust ja väljendasid seda kumbki oma erineval viisil.

Vanamees kuulas nende juttu kannatlikult, kuid vangutas seejuures pead, mis näitas, et nad ei suuda teda ümber veenda, ja andis siis kõigi nende väidete peale ühe üldise ning kindla vastuse.

«Miks peaksime põgenema?» küsis ta. «Kas suudavad surelike meeste jalad hobuseid võidujooksus ületada? Mis te mõtlete: kas tetoonid heidavad magama või tulevad üle vee ja hakkavad meie jälgi

ajama? Tänu jumalale, oleme neid selles jões hästi uhtnud, ja kui me lahkume siit mõistlikult ning ettevaatlikult, võime veel siuud oma jälgedelt kõrvale eksitada. Kuid preeria ei ole mets. Seal võib inimene kaua rännata ja tal on ainult see mure, et ta mokassiinid jälgi jätavad; neil lagedail tasandikel aga suudab iga käskjalg, seistes näiteks tollel kingul, näha kaugele ümberringi otsekui lauglev haugas, kes ülevalt saaki luurab. Ei, ei, öö peab tulema ja pimedus meid varjama, enne kui me sellest paigast lahkume. Aga kuulame ara, mis pooni ütleb; ta on vapper noormees ja ma olen kindel, et mitugi korda on tal tulnud siuu jõukudega rängasti jõudu katsuda. Kas mu vend peab meie jälge küllalt pikaks?» päris ta indiaani keeles.

«Ons tetoon käia, et ta seda jões näha võib?»

«Kuid mu noored mehed arvavad, et me peaksime seda pikendama, kuni see üle preeria ulatub.»

«Mahtoreel on silmad: ta näeb seda.»

«Mis nõu mu vend annab?»

Noor sõjamees uuris viivu taevalaotust ja oli nähtavasti' kahevahel. Mõne aja mõtiskles ta endamisi ja kostis siis, nagu ok-ks kindlale otsusele jõudnud:

«Dakootad ei maga,» lausus ta. «Me peame rohu sisse pikali heilma.»

«Ahaa! Noormees mõtleb samuti nagu mina,» sõnas vanamees, andes lühidalt indiaanlase arvamuse oma val-

getele sõpradele edasi. Middleton oli sunnitud sellega leppima, ja et jalule jääda oli igal juhul ohtlik, hakkasid kõik oma julgeoleku eest hoolitsema. Inez ja Ellen peideti kii-resti sooja ning küllaltki mugava pühvlinahkadest kätte alla, mis kaeti ümberringi kõrge rohuga, nii et tavaline pilk eemalt midagi ei märganudki. Paul ja pooni panid hobused kammitsasse ja tõmbasid nad pikali. Küllaldasel hulgal toiduga varustatud, jäeti nemad samuti preeria-rohtu varjule. Kui need mitmesugused toimingud olid lõpetatud, otsis iga mees aega viitmata endale varjatud

puhkepaiga ja tasandik näis jällegi tühjana ning mahajäetuna.

Vanamees oli oma kaaslastele selgitanud, et neil on tingimata vaja mitmeks tunniks siia varjule jääda. Kõik nende lootused pääsemisele olenesid selle plaani kordaminekust. Kui nad selle lihtsa ning just seetõttu raskemini äraaimatava riuka varal oma jälitajaid kavaluses ületada suutsid, võisid nad vastu õhtut põgenemist jätkata, ja juba hoopis uues suunas. Sel kombel oleksid nende väljavaated õnnelikule lõpptulemusele tublisti suurenenud. Nende tähtsate kaalutluste mõjul jäid nad niisiis kõik mõtteid mõlgutades oma peidupaikadesse lamama, kuni aju väsis ja lõpuks uni kõik nad üksteise järel oma hõlma võttis.

Juba mitu tundi oli valitsenud sügav vaikus, kui trap-peri ja pooni terased kõrvad tabasid nõrga üllatuskarje, mis tuli kuuldavale Inezi huulilt. Käranud jalule, nagu tuleks neil otsekohe oma elu eest võitlusse astuda, leidsid nad kogu ääretu lainja tasandiku, väikese mäekünka ja siia-sinna laialipillatud võsastikud ühetaolise, pimestavalt valge lumelooriga käetud olevat.

«Issand halasta, see veel puudus!» hüüatas vanamees nukral pilgul ümbrust silmitsedes. «Nüüd, pooni, saan ma aru, miks sa nii teraselt pilvi silmitsesid. Aga on juba hilja, liiga hilja! Oravastki jääksid jäljed sellele heledale lumevaibale.. . Näe, sealt need põrgulised juba tulevadki! f Pikali kõik, pikali! Lootust pääsemisele on küll vähe, aga siiski ei tohi me seda tahtlikult ära põlata.»

Kõik pugesid otsekohe jälle peitu, kuigi paljud ärevad pilgud vargsi läbi rohulatvade vaenlase liikumist jälgisid. Umbes poole miili kaugusel oli näha tetoonide jõuku ratsutamas laias ringis, mis järk-järgult ikka koomale tõmbus ilmselt sellesama köha ümber, kus põgenikud ennast lamades varjasid. Ei olnud kuigi raske ara aimata selle

manöövri saladust. Lumi oli langenud just parajal ajal ja aidanud tetoonidel selgusele jõuda, et need, keda nad otsivad, ei ole mitte eespool, vaid nende taga, ja nüüd piirasid nad põgenike võimalikku pelgupaika väsimatu püsivuse ning kannatlikkusega, mis on omane indiaani sõjameestele.

Oht suurenes iga hetkega. Paul ja Middleton seadsid püssid

kindlalt laskevalmis, ja kui Mahtoree lõpuks viiekümne jala kaugusele lähenes, pilk ainiti puurimas rohtu, kust ta oma ratsuga läbi sõitis, sihtisid nad mõlemad tema pihta ja vajutasid korraga päästikule. Kuid laskude asemel oli kuulda vaid paljast kukkede naksumist.

«Küllalt,» lausus vana trapper ennast väärikalt püsti ajades. «Ma viskasin süütepüssirohu minema, sest teie läbematuse tagajärjeks oleks olnud kindel surm. Nüüd aga lähme oma saatusele vastu nagu mehed kunagi. Palved ja kaebed äratavad indiaanlases ainult põlgust.»

Tema väljailmumine kutsus esile valju kisa, mis igale poole üle tasandiku kaikus, ja hetke pärast ratsutasid sadakond metslast just nagu meeletud põgenike suunas. Mahtoree võttis oma vangid vastu äärmise rahu ja enesevalitsusega. Vaid korra vilksatas üle ta sünge näo metsiku rõõmu kiir, ja Middletonil tõmbus süda külmaks, kui ta märkas, missuguse pilguga pealik peaaegu teadvusetut, kuid ikkagi kaunist Inez'i silmitses.

Metslaste rõõm oma valgete vangide üle oli nii suur, et nad nende noore indiaanlasest kaaslase tõmmu ning liikumatu kogu ajutiselt hoopis silmist lasksid. Ta seisis eemal, pilk oma vaenlastelt põlglikult ara pööratud, niivõrd liikumatuna, nagu oleks ta sellesse väärika rahu asendisse igaveseks tardunud. Veidi aja pärast aga köitis ka see teisejärguline isiksus tetoonide tähelepanu. Valju võidukisa ja kestvate vaimustushüüete järgi, mis nüüd sajast kõrist valla pääsesid, samuti kohutava nime järgi, mis kõikjal läbi õhu kajas, sai trapper esmakordselt teada, et tema noor sõber mitte keegi muu ei olnud kui kardetud ja seniajani võitmatu sõjamees — Kõvasüda ise.

XXV PEATÜKK

Ütelge, kas olete veel sõber lipnik Pistoliga?
Shakespeare, «Kuningas Henry Viies»

Meie lõpetamata draama eesriie peab langema, et ühe teise stseeni ees tõusta. Mitu päeva on mööda läinud ja tegelaste olukorras väga tähtsad muutused aset leidnud. Aeg — keskpäev; tegevuskoht — kõrge tasandik, mis lõpeb kaunis järsu langusega ühe siinse jõe kaldaid palistavale viljakale madalikule. Jõgi sai alguse Kaljumägede

jalami lähedalt, ja uhtnud tohutut avarat lagendikku, segunesid ta veed veelgi suurema vooluga, et seejärel lõpuks Missuuri sogastesse voogudesse kaduda.

Maastik oli siin tunduvalt huvitavam, kuigi käsi, mis ümberkaudsetele aladele nii kõrbelise ilme oli andnud, oma vägevust ka siin oli proovinud. Taimkate ei olnud aga siiski nii kaldal kui kühmulise preeria viljatumail kõndudel. Puudesalusid leidus ümberringi ohtramalt ja vaatevälja põhjapiiri märkis pikk sakiline metsaviir. Paiguti võis madalikul näha jälgi, mis tõendasid, et siin ruttamisi ning puudulikult niisuguseid kohalikke taimi kultiveeriti, mis küllalt kiiresti kasvasid, ja nagu teati, rammusal uhtepin-nasel ilma erilise hooldamiseta jõudsasti edenesid.

Üsna selle lavamaa äärel oli üles löödud ühe ränd-siuude hordi sadakond eluaset. Kerged hütid asetsesid ilma igasuguse korrata laiali. Lähedus veele nais siin olevat ainsans kaaiutluseks, mida nende asukoha valikul arvesse oli võetud, ja ka seda tähtsat asjaolu polnud alati silmas peetud. Suurem osa elamuid paiknes piki tasandiku serva, kuid paljud asetsesid ka hoopis kaugemal, esimesel kohal, mis nende tujukate omanike pilku oli köitnud. Laagril ei olnud sojaieeri ilmet ega olnud ta ka vähimalgi maaral ei oma asendi poolest ega mingite kindlustustega ootamatu kallaletungi eest kaitstud. Ta oli igast küljest avatud ja igast küljest niisama ligipääsetav nagu ükskõik missugune paik neil kõnnumaadel, kui mitte arvesse võtta seda nõrga-

võitu looduslikku tõket, mida jõgi pakkus. Lühidalt, kogu see paik nägi välja, nagu oleks siia kauemaks elama jäädud, kui asukad algselt olid kavatsenud, ja nüüd valmistuti, nagu näha, kureks või isegi sunnitud lahkumiseks.

See oli ajutiseks laagripaigaks Mahtoree rahva sellele osale, kes juba ammu nendel aladel, mis tetoonide paikseid eluasemeid poonide sõjakatest suguharudest lahutas, tema juhtimisel jahti pidas. Elamuteks olid kõrged koonusetaolised nahast telgid —

äärmiselt lihtsad ning primitiivsed ehitused. Iga telgi ukseava ees nähti posti küljes rippumas omaniku kilpi, nooletuppe ja vibu. Mitmesugused majapidamisriistad, mis tema ühele, kahele või kolmele naisele kuulusid, vastavalt sellele, kas indiaanlasest sõjamees vähem või rohkem kuulus oli, vedelesid korratult telgi kõrval ja siin-seal võis näha ümmargust, täidlast, rahulikku lapsenägu välja piilumas käredast, puukoorest tehtud kätkist, mis hirvenahkse rihma otsas sama posti külge riputatuna mööduvas tuulehoos kukus. Suuremad lapsed hullasid läbisegi lõbusate puntratena, kusjuures poisid isegi juba nii varajases eas ilmutasid seda laadi üleolekut, mis edasises elus pidi täie teravusega välja arenema. Noormehed proovisid jõeäärsel madalikul oma nooruslikku jõudu isade metsikute ratsude taltsutamisega, kuna siinseal mõni laisavõitu tüdruk töö juurest vargsi minema hiilis, et nende uljaid julgustükke imetleda.

Siiani kujutas kogu see pilt igapäevast elu ühes laagris, mis oma julgeolekus kindel on. Kuid peagi võis hüttide ees märgata kogunemist, mis näis ennustavat mõningaid tavalisest põnevamaid sündmusi. Mõned kiprunud ning kalgid vanamoorid kogunesid kobarasse, et vajaduse korral oma kriiskavat häält tõsta ja järeltulijaid julmadele tegudele ergutada, mida nad samasuguse mõnuga pealt vaatasid nagu toretsevad Rooma matroonid gladiaatorite võitlusi ja surmapiinu. Mehed jagunesid rühmadesse, vastavalt igaühe tegudele ja kuulsusele.

Need, kes sellesse vahepealsesse ikka kuulusid, mis laskis neil juba jahiretkedest osa võtta, kuid kelle otsustusvõime siiski veel küllalt kindel ei olnud, et neid sõjateele lubada, seisid täismeestest veidi eemal, aimates järele seda tõsist rühti ning väärikat ülalpidamist, mis neis endis aja jooksul nii sügavalt juurduma pidi. Mõned natuke vanemad, kes juba raevukat sõjahüüdu olid kuulnud, lubasid endale pisut rohkem ja katsusid pealikutele lähemale trü-

gida, kuigi ei tihanud veel kaugeltki nende nõupidamistest osa võtta, tundes küllaldast uhkust sellestki, et nad tohtisid kuulata

tarku sõnu, mis nii austatud huulilt langesid. Lihtsõjamehed olid veelgi enesekindlamad ning poetasid end kõhklemata vähem tuntud pealikute hulka, ilma et oleksid siiski söandanud mõne kuulsa pealiku arvamusele vastu vaielda või kahelda nende sammude arukuses, mida suguharu targemad nõuandjad ette panid.

Pealikute endi hulgas oli väga erineva väljanägemisega sõjamehi. Nad jagunesid põhiliselt kahte liiki: need, kes oma mõjuvõimu peamiselt kehalistele omadustele ning sõjalistele kangelastegudele võlgnesid, ja need, kes pigem oma tarkusega kuulsaks olid saanud. Esimesi oli kaugelt rohkem ja neil oli ka suurem võim. Need olid pikka kasvu ja rühikad mehed, kelle karmid näod nende vapruse tõendite tõttu, mis vaenlaste käe läbi rohmakalt nende palgeile olid kirjutatud, veelgi mõjukamana paistsid. Neid aga, kes oma seisukoha vaimse üleoleku tõttu olid saavutanud, oli väga vähe. Kõiki neid võis ühteviisi ara tunda kurest ning elavast silmavaatest, umbusklikust olekust ja ägedatest sõnadest, millega nad vahetevahel oma asjalikke nõuandeid kuuldavale tõid.

Päris selle ringi keskel, mis oli moodustatud neist valitud nõuandjaist, võis näha rahutu, ehkki näiliselt külmaverelise Mahtoree kuju. Tema väliskujus ja loomuses olid ühinenud kõigi teiste juhtide mitmesugused omadused. Niihästi mõistus kui ka kehaline jõud olid tema mõjuvõimu aluseks ja toeks. Tema armid olid niisama rohked ja sügavad nagu suguharu kõige vanemal hallpeal; ta oli oma parimas mehejõus ja tema vahvus oli ületamatu. Et ta endas nii harukordsel vüsil vaimseid ja kehalisi eeliseid ühendas, siis oli isegi kõige julgema vaalega mees kogu selles rahvahulgas harjunud tema ähvardava pilgu ees silmi maha lööma. Vaprus ja kavalus olid ta ülemvõimu maksma pannud ja mõnel määral oli aeg seda ka pühitsenud. Ta oskas nii hästi mõistust ja jõudu isekeskis ühendada, et mõnes säärases ühiskonnas, kus tema tarm hoopis suuremaid rakendumisvõimalusi oleks leidnud, oleks sellest tetoonist tõenäoliselt vallutaja ning despoot saanud. Indiaanlaste jõugust'pisut eemal reisis rühm hoopis teist laadi inimesi. Nad olid kujult pikemad ning jõulisemad ja nende tõmmu näovärvi alt, mille nad Ameerika päikeselt olid saanud, võis veelgi leida jälgi nende saksi ning nor-

manni päritolust. Taolistes uurimustes vilunud inimesel oleks huvitav olnud neid erinevaid jooni jälgida, mis kõige läänepoolsema eurooplase järeltulijaid kõige kaugemate asiaatide sugujärglastest siiski veel lahutasid, ehkki need kaks tõugu maailma murranguliste sündmuste tõttu oma harjumuste, elukoha ja üsna tublisti ka iseloomu poolest teineteisele lähenesid. Selle rühma, kellest siin juttu, moodustas skvotteri perekond. Laisad, lodevad ja loiud nagu alati, kui mingi otsene vajadus nende suikuvat teovõimet ei virgutanud, seisid nad kobaras nelja-viie nahast elamu ees, mis nende liitlased, tetoonid, neile külalislahkelt kasutada olid andnud. Selle ootamatu liidu tingimustest kõneles küllalt selget keelt asjaolu, et skvotteri hobused ja kariloomad siinsamas jõeäärsel madalikul söaka Hetty valvsa pilgu all rahulikult rohtu sõid. Veovankrid olid elamute ümber mingiks korrapäratuks barjääriks seatud, mis otsekohe tõendas, et skvotter oma liitlasi siiski päriselt ei usaldanud, ehkki teiselt poolt ettevaatlikkus või loidus hoidis neid liiga avalikult umbusaldust ilmutamast. Kummaline segu osavõtmatust rahulolust ja tuimast uudishimust tukkus igaühe töntsil näol, kui kogu salkkond püssidele nõjatudes siuude nõupidamise käiku jälgis. Ent mitte keegi, isegi kõige nooremad, ei ilmutanud erilist huvi ega kärsitust ja kõik nad püüdsid kannatlikkust üles näidates oma kõige rahulikumaid liitlasi järele aimata. Nad peaaegu ei rääkinudki, aga kui nad seda tegid, siis piirdusid mõne lühikese ning põlgliku märkusega, mis pidi küllalt selgesti väljendama valge mehe kehalist üleolekut indiaanlasest. Lühidalt, Ishmaeli perekond näis oma tegevusetuses täielikult rahul olevat, kuigi aeg-ajalt mingi ähmane aimus läbi nende teadvuse vilksatas, et nende heaolu võib ähvar-dada toores vahelesegamine reeturlike tetoonide poolt. Selles kahtlase rahu olukorras oli vaid Abiram ainsaks erandiks.

Pärast loendamatuid alatusi ning väiksemaid kelmus-tükke, mida see inimesteroövel kogu oma senise elu jooksul korda oli saatnud, oli tema meel ja mõistus küllalt kalgistunud, et asuda hulljulge ettevõtte kallale, millest lugeja meie jutustuse käigus juba teada on saanud.

Tema mõju endast söakamale, kuid mitte nii toimekale Ishmaelile ei olnud kuigi tugev, ja kui viimast viljakandvalt maalapilt, mille ta oma valdusse oli võtnud ja mida ta seaduse ettekirjutuste vastaselt enda käes hoida kavatses, ühtäkki

314

minema ei oleks aetud, poleks tal kunagi korda läinud värvata oma õemeest ettevõttesse, mis nii palju otsusekindlust ja ettenägelikkust nõudis. Nende esialgne edu ja sellele järgnenud pettumus on lugejale juba teada; ja nüüd istus Abiram üksi, teistest eemal, mõlgutades mõtteid selle üle, kuidas endale kindlustada oma ettevõtte tulusid, mis iga silmapilguga, nagu ta nägi, ikka kättesaamatumaks muutusid selle avaliku imetluse tõttu, mida Mahtoree tema nurjatute plaanide süütu ohvri suhtes üles näitas. Jätame ta nüüd tema kõhkluste ning segaste plaanide juurde, et asuda kirjeldama mõningate teiste tegelaste olukorda selles draamas.

Meie pildil on veel üks nurgake, kus toimub tegevus. Väikesel nõlvakul laagri äärmisel parempoolsel serval lamasid Middleton ja Paul. Nende liikmed olid piisoni-nahast rihmadega valusasti kinni seotud, ja mingi rafineeritud julmusega olid nad niiviisi pikali pandud, et kumbki neist teise juures oma kannatuste peegeldust võis näha. Tosin jardi nendest eemal oli post maasse rammitud ja selle külge sihvakas, otse Apollot meenutav Kõvasüda kinni köidetud. Nende vätiel seisis trapper, kellelt ta püss, jahitasku ja rohusarv ara olid võetud, kuid kes muidu — põlgusest nii armetu vangi vastu — vabadusse oli jäetud. Ent viis või kuus noort sõjameest, kes, nooletuped seljas ja pikad vetruvad vibud õlal, sealsamas lähedal väärikalt valvel seisid, andsid küllaldase selgusega mõista, kui kasutu oleks nii elatanud ning jõuetul vanamehel igasugune katse põgeneda. Erinevalt teistest pealtvaatajatest, kes seda tähtsat nõupidamist jälgisid, ajasid vangid omavahel juttu, mis nende jaoks isegi juba küllalt huvi pakkus. «Kapten,» lausus mesilastepüüdja mingil kentsakal muretseval ilmel, nagu ei oleks ükski õnnetus tema tuju rikkuda suutnud, «kas see neetud parkimata rihm tõesti teie õlgadesse soonib või see ainult näib mulle nõnda, kuna ma oma käsivarres mõntngat kõdi tunnen?»

«Kui hing nii rängalt kannatab, siis on keha valu vastu tuim,» vastas hoopis peenekombelisem, kuigi vaevalt nii söakas Middleton. «Annaks taevas, et mõni mu ustav suurtükiväelane sellele neetud laagrile säru teeks!»

«Te võiksite niisama hästi soovida, et tetoonide telgid üleni vaablasepesadeks muutuksid ja et vaablased välja lendaksid ning nende poolpaljaste metslastega võitlema hakkaksid.»

Oma teravmeelsuse üle naeru kihlstades pöördus mesi-lastepüüdja kaaslasest kõrvale ja püüdis oma kannatustele seeläbi hetkelist kergendust leida, et kujutles, kuidas tema pöörane mõte teoks saaks ja kuidas niisugune kallaletung isegi kannatlikud indiaanlased rööpast välja viiks.

Middleton oli rõõmus, et võis vaikida; kuid vanamees, kes oli nende jutuajamist pealt kuulanud, astus lähemale ja jätkas kõnelust.

«Siin sepitsetakse nähtavasti mingit armutut ja saatanlikku tegu,» lausus ta ja vangutas pead, nagu tunnistades, et isegi tema tarkus jääb hätta ega oska nii raskest olukorrast väljapääsu leida. «Meie sõber pooni on juba piinamiseks tulba külge seotud ja siuude suure pealiku näost ning silmadest on selgesti näha, et ta oma rahvast edasistele koledatele tegudele üles ässitab.»

«Kuulge õige, vana trapper,» sõnas Paul oma köidikuis vääneldes, et pilku teise kurvameelsesse näkku heita, «teie oskate indiaanlaste keelt ja taipate nii mõndagi nende kuraditempudest. Minge nende nõupidamisele ja öelge nende pealikutele minu nimel, see tähendab Paul Hoveri nimel, kes on pärit Kentucky osariigist, et kui nad kellelegi Ellen Wade'ile vaba tagasipöördumise Ühendriikidesse kindlustavad, siis luban ma neil rõõmuga võtta mu skalbi igal ajal ja igal viisil, mis neile rohkem lõbu valmistab; kui nad aga nende tingimustega nõus ei ole, võite igaks juhuks veel ka paar tundi piinamist juurde lisada, et kaup neile kuraditele enam maitse järgi oleks.»

«Ei, noormees, vaevalt nad niisugust pakkumist kuulda võtavad; nad ju teavad, et te nagu karu lõksus olete, suutmata võidelda või põgenema pista. Kuid veel ei maksa meelt heita, sest valge mehe nahavärvus on talle nende kaugete metsikute suguharude keskel mõnikord surmaotsu-

seks, mõnikord aga kaitsekilbiks. Ehkki nad meid ei armasta, seob arukus tihti nende käed. Kui punanahad saaksid oma tahtmise järgi toimida, kasvaksid Ameerika küntud põldudel üsna peagi jälle puud ja metsades valendaksid kristlaste köndid. Kes vähegi teab, missugusf armastust punanahad kahvanägude vastu tunnevad, ei kahtle selles. Aga nad on meid üles lugenud säärasel hulgal, et neil arv segamini on läinud, ja pealegi ei'puudu neil terve mõistus. Seepärast on meie saatus veel otsustamata, kuid ma kardan, et sel vaesel poonil ei ole suurt midagi loota.»

Kui vanamees oma jutu oli lõpetanud, sammus ta aeglaselt selle poole, kelle kohta tema viimased sõnad käisid, ja jäi temast natuke eemal peatuma. Siin seisis ta vaikselt ning väärikalt, nagu oli kohane niivõrd kuulsa ja niisuguses seisukorras pealiku juuresolekul. Ent Kõvasüdame pilk oli kaugusse suunatud ja kogu tema ilme kõneles selgesti, et ta mõtted praegusest ümbrusest täielikult eemal viibivad.

«Siuud on kogunenud mu venna üle nõu pidama,» tähendas trapper viimaks, kui ta mõistis, et teise tähelepanu üksnes rääkimisega endale võib tõmmata,

Noor sõjamees pööras pead ja kostis rahulikult naeratades vastu: «Nad loevad skalpe Kõvasüdame vigvami kohal!»

«Kahtlemata, kahtlemata! Nende viha hakkab keema, kui nad tuletavad meelde tetoone, keda sa oma käega oled tapnud. Praegu aga oleks sulle parem, kui sa oma päevi rohkem hirvejahil ja vähem sõjaradadel mööda oleksid saatnud. Siis võiks mõni ilma lasteta ema selle suguharu hulgast sind oma kaotatud poja asemele võtta ja sa elaksid vaikselt ning rahulikult.»

«Kas mu isa tõesti usub, et sõjamees iial võib surra? Elu Isand ei tee oma kätt selleks lahti, et oma ande jälle tagasi võtta. Kui ta oma noori mehi vajab, siis kutsub ta neid ja nad lähevad. Ent punanahad, kellesse ta kord elu on puhunud, elavad igavesti.»

«Jaa, selles on rohkem trööst ning alandlikkust kui tolle südametu tetooni usus. Nende luupide juures on midagi, mis mu südame nende

vastu lahti teeb; nähtavasti on nad niisama julged ja niisama ausad kui mägede delavaarid. Ja see noormees ... imeline, väga imeline; aga vanuse, silmade ja liikmete järgi otsustades oleksid nad võinud vennad olla! Ütle mulle, pooni, oled sa millalgi kuulnud kõneldavat ühest võimsast rahvast, kes kunagi Soolajärve kallastel elas, otse tõusta päikese lähedal?»

«Maa on valge inimestest, kes mu isaga ühte värvi on.» «Ei, ei, ma ei kõnele praegu nendest hulgustest, kes on hiilinud sellele maale, et seaduslikelt omanikelt nende sünniõigust ära röövida, vaid ühest rahvast, kes on — või õigemini oli — osalt looduse poolest, osalt värvi tõttu punane kui mari põõsa otsas.»

«Ma olen kuulnud vanamehi rääkivat mingisugustest jõukudest, kes ennast tõusva päikese all metsades varja-

sid, sest nad ei julgenud preeriatesse välja tulla, et seal avalikult meestega võidelda.»

«Kas ei ole nad sulle kõnelnud kõige suuremast, kõige vapramast ja kõige targemast rahvast punanahkade hulgas, kellesse Vakonda iial oma hingeõhku on puhunud?»

Kõvasüda tõstis pea niisuguse üleoleku ja väärikusega, mida isegi tema köidikud ei suutnud vähendada, ja lausus siis vastuseks:

«Kas mu isa on vanadusest pimedaks jäänud? Või näeb ta nii palju siuusid, et tema meelest poonisid enam ei olegi?»[v]

«Jaa, säärane on surelike tühisus ning uhkus!» lausus vanamees pettunult oma emakeeles. «Punanahas on loomus niisama tugev nagu valge mehe rinnas. Peab ju delavaargi ennast hoopis vägevamaks poonist, samuti nagu pooni uhkeldades hoopleb, et tema on maailma vürstide soost. Samasugune oli lugu Kanada prantslaste ja punakuueliste inglaste vahel, keda kuningas heaks arvas Ühendriikidesse saata, kui need polnud veel Ühendriigid, vaid rahutud ning õigusi nõudvad provintsid. Nad võitlesid ja võitlesid, ja kuidas nad küll hooplesid maailma ees oma vahvuse ning võitudega! Aga mõlemad pooled unustasid seejuures nimetada tagasihoidlikku

sõjameest, kellele nad tegelikult oma võitude eest tänu võlgnesid, kuid kellel ei olnud siiski õigust suitsetada suure nõupidamislõkke ääres, mistõttu ta harva oma vägitegudest kuulis, pärast seda kui nad kord olid täide saadetud.»

Kui vanamees niiviisi oma peaaegu suikunud, kuid kau-geltki mitte veel täiesti kustunud sõjameheuhkusele voli oli andnud, mis teda ta enese teadmata välja oli viinud just sellesama eksimuseni, mida ta asja hukka oli mõistnud, muutus ta elavnenud ning noorustulest süttinud vaade pehmemaks ja ta pööras muretseva pilgu hukkumisele määratud vangi poole, kelle näole oli uuesti ilmunud endine külm rahu ning osavõtmatu eemalolek.

«Noor sõjamees,» jätkas vana trapper häälel, mis hakkas vähehaaval värisema, «ma ei ole eluilmas ei isa ega vend olnud. Vakonda määras mu üksinda elama. Ta ei köitnud eales mu südant maja või põllu külge nende sidemetega, millega minu tõugu inimesed oma eluasemete külge on aheldatud; kui ta oleks seda teinud, poleks rna mitte nii kaugele rännanud ega ka nõnda palju näinud. Ent ma olen pikka aega viibinud ühe rahva hulgas, kes elas nen-

des metsades, mida sa nimetad, ja ma leidsin küllalt põhjust nende mehisust järele aimata ja nende'aususest lugu pidada. Pooni, Elu Isand on pannud meisse kõigisse mingi tunde oma suguvõsa vastu. Ma ei ole iial isa olnud, kuid ma mõistan hästi isaarmastust. Sa oled ühe noormehe sarnane, keda ma kalliks pidasin, ja mulle tuli isegi mõte, et su soontes voolab ehk temaga üks veri. Aga mis sellel tähtsust on? Sina oled õige mees, nagu võin otsustada selle järgi, kuidas sa oma tõotust oled pidanud; ja ausus on liiga haruldane loomuanne, et seda kuidagi unustada saaks. Mu süda tunneb õrnust sinu vastu, mu poeg, ja rõõmuga teeksin ma sulle head.»

Noor sõjamees kuulas sõnu, mis tulid teise huulilt säärase jõu ning lihtsusega, et nende otsekohesuses mingit kahtlust ei saanud olla, ja kummardas tänutunde märgiks pea sügavale oma paljale rinnale. Siis tõstis ta uuesä oma tumedad silmad ja suunas pilgu kaugele ettepoole, just nagu mõtiskleks ta jälle asjadest, millel isiklike kaalutlustega vähimatki tegemist ei ole. Trapper, kes küllalt hästi teadis, kuidas sõjamehe uhkus talle toeks võib olla nendel hetkedel,

mida ta peab,vümasteks kogu oma elus, ootas oma noore sõbra soove niisuguse vaguruse ja kannat-likkusega, mille ta oli saavutanud läbikäimises selle tähelepanuväärse inimtõuga. Lõpuks muutus pooni vaade, kuidagi ebakindlaks; kärmesti sähvisid tema pilgud vanamehe palgelt kaugusse ja sealt jälle tema kortsulistele näojoontele tagasi, nagu oleks noor sõjamees äkki hakanud ärevust tundma.

«Isa,» lausus noormees lõpuks, kusjuures ta hääles kõlas usaldus ja hellus, «ma olen su sõnad ara kuulanud. Need on mu kõrvadest sisse läinud ja on praegu minu sees. Hallipäisel pikknoal ei ole poega; Kõvasüda pooni rahva hulgast on noor, aga juba kõige vanem oma perekonnas. Oma isa luud leidis ta oseidžide jahimaalt ja saatis nad Hea Vaimu preeriatesse. Ei ole kahtlust, et suur pealik, tema isa, neid nägi ja selle ara tundis, mis on osa temast endast. Kuid Vakonda kutsub peagi meid mõlemaid enda juurde; sinu sellepärast, et sa kõike oled näinud, mida siin maal võib näha, ja Kõvasüdame sellepärast, et talle noort sõjameest vaja on. Poonile ei ole aega antud täita kahvanäo vastu kohustusi, mida üks poeg oma isale võlgneb.»

«Ehk ma küll olen vana ja vilets ning abitu, võrreldes

sellega, mis ma ükskord olin, võin ma ometi niikaua elada, et näha, kuidas päike preerias looja läheb. Kas mu pojal on samasugused lootused?»

«Tetoonid loevad skalpe mu onni köhal!» vastas noor pealik naeratusega, milles läbi kurbuse säras võidurõõm.

«Ja nad leiavad neid palju, liiga palju, et selle omanikku, kes on sattunud nende tasumishimuliste käte vahele, ellu jätta. Minu poeg ei ole naine ja ta vaatab kindla pilguga sellele teele, mida mööda tal tuleb astuda. Aga kas ei ole tal enne, kui ta minema hakkab, midagi oma rahvale kõrva sosistada? Kuigi need jalad on juba vanad, võivad nad mind veel siiski kanda ja luupide jõe hargnemiskohani välja viia.»

«Ütle neile, et Kõvasüda oma vampumisse iga tetooni jaoks sõlme on sidunud!» tuli vangi huulilt kuuldavale niisuguse ägedusega, mis äkilises kirepuhangus kunstliku enesevalitsemise tõketest läbi

murrab. «Kui ta kas või ühegagi nende hulgast Elu Isanda preeriates kokku puutub, muutub ta süda samasuguseks nagu siuul!»

«Oo, säärane tunne oleks ohtlik kaaslane valgele mehele, kes. nii tähtsale teekonnale asub!» pomises vanamees inglise keeles. «Mitte seda ei rääkinud head määri vennad, kui nad delavaaride nõupidamistel kõnelesid, ja mitte seda ei jutlustata nii tihti valgenahalistele asulates, kuigi nad, olgu see öeldud nende värvile häbiks, sellele nii vähe tähelepanu pööravad. Pooni, ma armastan sind, aga ma olen kristlane ega või säärast sõnumit üle anda.»

«Kui mu isa tunneb hirmu, et tetoonid teda pealt võivad kuulda, las ta siis sosistab seda tasa meie raukadele.»

«Mis hirmu puutub, noor sõjamees, siis on see kahvanäole niisama suureks häbiks nagu punanahalegi. Vakonda õpetab meid armastama elu, mis ta meile annab; aga nii, nagu mehed oma jahimaid, oma koeri ja karabiine armastavad, aga mitte säärase hellusega, nagu ema oma lapse peale vaatab. Elu Isand ei tarvitse kaks korda hüüda, kui ta minu nime kutsub. Ma olen niisama valmis vastama sellele täna, nagu ma olen homme või igal muul ajal, mil ta oma vägevuses aga heaks arvab. Kuid mis on sõjamees ilma tavadeta? Minu tavad keelavad mul sinu sõnu edasi anda.»

Pealik noogutas arusaamise märgiks väärikalt pead. Näis, et nii imeliselt äratatud usaldus nüüd niisama äkki

ka vaibub. Ent vanamehe südant olid liiga tugevasti puudutanud kaua uinunud, kuid ikka veel edasi elavad mälestused, ja ta ei saanud kõnelust vangiga nii järsult katkes-tada. Viivuks jäi ta endamisi mõttesse, pööras siis nukra pilgu oma noore kaaslase poole ja jätkas:

«Iga sõjamehe üle peab otsustama tema loomuannete järgi. Ma olen oma pojale öelnud, mida ma ei suuda, kuid tehku ta kõrvad lahti sellele, milleks ma suuteline olen. Põdergi ei mõõdaks preeriat palju kiiremini kui needsamad vanad jalad, kui pooni mulle niisuguse läkituse annab, mida valge mees võib edasi toimetada.»

«Kuulgu kahvanägu,» vastas noormees pärast seda, kui ta oma äsjase pettumuse mõjul hetke kauemaks kõhklema oli jäänud. «Ta ei lähe siit enne ara, kui siuud oma surnud sõjameeste skalbid üle on

lugenud. Ta jääb ootama, kuni nad on proovinud katta üheainsa pooni nahaga kaheksateistkümne tetooni pead.. Ta teeb oma silmad pärani lahti, et võiks hästi näha kohta, kuhu nad ühe sõjamehe köndid matavad.»

«Kõike seda võin ja tahan ma teha, suursugune noormees.»

«Selle koha märgib ta ara, et ta hiljem seda üles võiks leida.»

«Ei ole karta, ei ole karta, et ma seda kohta eales unustan,» katkestas teda trapper, kelle meelekindlus niisugust rahu ja saatusele alistumist nähes juba üles hakkas ütlema.

«Ma tean, et mu isa läheb siis mu rahva juurde. Ta pea on hall ja tema sõnad ei lenda laiali nagu suits. Mingu ta sinna, kus on mu onn, ja hüüdku valjusti Kõvasüdame nime. Ükski pooni ei jää sellele kurdiks. Siis aga küsigu mu isa sälu järele, kelle seljas veel keegi ei ole sõitnud, kuid kelle karv on siledam kui hirvel ja kes on jooksus põdrast väledam.»

«Ma saan su sõnadest aru, poeg, mõistan neid täiesti,» lausus tähelepanelik, vanamees vahele, «ja mida sa ütled, see saab täidetud, pealegi veel hästi täidetud, või siis ei taipa ma midagi sureva indiaanlase soovidest.»

«Ja kui minu noormehed mu isale sälu valjad kätte on andnud, kas ta siis juhib tema kõverat rada mööda Kõvasüdame haua juurde?»

«Kas ma juhin? Muidugi juhin, vapper noormees, ehkki talv siinsed tasandikud lumehangedega kinni katab ja päike on päeval niisama varjatud nagu ööselgi. Ma juhin

selle looma pühitsetud koha juurde ja panen ta seal niiviisi seisma, et ta silmad loojuva päikese poole vaatavad.»

«Ja mu isa kõneleb talle ja ütleb, et isandal, kes teda sündimisest peale on toitnud, nüüd tema järele vajadus on.»

«Ka seda tahan ma teha, kuigi, jumal teab, ma ei aja hobusega juttu mitte albi mõtte sunnil, et ta mu sõnadest aru saab, vaid üksnes ebauskliku indiaanlase südamesoovide rahuldamiseks. Hektor, mu kutsu, mida sina sellest mõtled, kui ma hobusega kõnelen?»

«Rääkigu hallhabe säluga pooni keeles,» ütles noor vang vahele, märgates, et teine viimased sõnad tundmatus keeles lausus.

«Mu poja tahe saab täidetud. Ja nendesamade vanade kätega, millest ma küll juba lootsin, et neil enam ei inimese ega looma verd valada ei tule, tahan ma selle looma sinu haua peal tappa!»

«See on hea,» vastas indiaanlane ja rahulolu helk libises viivuks üle ta näo. «Kõvasüda ratsutab siis oma hobuse seljas õnnestatud preeriatesse ja ilmub seal pealikuna Elu Isanda palge ette!»

Äkiline ning silmatorkav muutus indiaanlase näos sundis trapperit kõrvale vaatama ja ta märkas, et siuude nõupidamine oli lõppenud ning et Mahtoree mitme silmapaistva sõjamehe saatel aeglaselt oma väljavalitud ohvrile lähenes.

XXVI PEATÜKK

Ei ole moeks mul nutta, nagu muidu on, meie sool.
. . . .
. . . . . . Vaid minu valu peidus
on põues, põletades hullemini, kui
uputaksid pisarad.
Shakespeare

Umbes kahekümne sammu kaugusel vangidest jäid tetoonid seisma ja nende juht andis vanamehele märku lähemale tulla. Trapper täitis kuulekalt käsu, kuid poonist eemaldudes saatis viimasele tähendusrikka pilgu, nagu veel kord kirmitades — ja nii sai noormees temast ka aru —, et ta oma lubadust ei unusta. Niipea kui Mahtoree nägi, et teine tema lähedale seisma oli jäänud, sirutas ta käe välja ja asetas selle valvsa trapperi õlale ning silmitses teda viivu niisuguse pilguga, nagu püüaks ta vanamehe mõtete kõige varjatumaisse soppidesse tungida.

«Ons kahvanäol alati kaks keelt?» küsis ta märgates, et vaatlusalune, nagu tavaliselt, niisama vähe tema praegust kulmukortsutust kartis, kui üldse tuleviku ees hirmu tundis.

«Aus meel asub sügavamal kui nahk.»

«Nii see on. Nüüd pangu mu isa tähele, mis ma ütlen. Mahtoreel on vaid üks keel, hallpeal on neid mitu. Võibolla on kõik nad sirged ja mitte ükski nendest haraline. Siuu ei ole midagi muud kui siuu, kahvanägu aga on kõik! Ta võib kõnelda pooniga ja konsaga ja

emahooga, ta võib kõnelda ka oma rahvaga.»

«Oo, asundustes on niisuguseid keeletarku, kes on suutelised veelgi enamaks. Aga mis käsu on sellest kõigest? Elu Isandal on kõrv iga keele jaoks!»

«Hallpea on paha teinud. Ta on öelnud ühte asja, mõelnud aga hoopis teist. Silmadega on ta vaadanud ettepoole, mõtetega aga tahapoole. Siuude hobuse on ta sõiduga ära vaevanud; ta on olnud pooni sõber ja minu rahva vaenlane.»

«Tetoon, ma olen su vang. Kuigi mu sõnad ori valge mehe sõnad, ei kuule sa nendes ühtki kaebust. Talita nii, nagu ise heaks arvad.»

«Ei. Mahtoree ei hakka valget juust punaseks tegema. Mu isa on vaba. Preeria seisab tema ees lahti. Aga enne kui hallpea siuudele selja pöörab, vaadaku ta neid veel hästi, et ta oma pealikule võiks öelda, kui suur on dakoota!»

«Mul ei ole teeleasumisega kiiret. Sa näed meest, kelle pea on valge, aga mitte mõnda naist, tetoon. Seepärast ei hakka ma kõigest väest jooksma, et preeriate rahvastele teada anda, mida siuud parajasti teevad.»

«See on hea. Mu isa on paljudel nõupidamistel koos pealikutega suitsetanud,» lausus Mahtoree, kes nüüd ennast teise poolehoius juba küllalt kindel arvas olevat, et oma plaanidest lähemalt juttu teha. «Mahtoree hakkab oma kalli sõbra ja isa keele abil rääkima. Noor kahva-nägu jääb kuulama, kui üks vanamees tema rahva hulgast oma suu lahti teeb. Nii seab mu isa selle, mida vaene indiaanlane ütleb, valgele kõrvale sündsaks ning paslikuks.»

«Kõnele julgesti!» vastas trapper, kes hõlpsasti mõistis piltlikku kõnet, milles tetoon tõi esile soovi, et vanamees tema sõnad inglise keelde tõlgiks. «Kõnele, mu noormehed on valmis sind kuulama. Noh, kapten, ja teie samuti, sõber mesilastepüüdja, valmistage end metslase saatanlike vempude vastu valgete sõjameeste mehisuse ning söakusega. Kui tema ähvardused teid värisema panevad, pöörake oma pilgud sellele vaprale poonile, kelle aeg on mõõdetud käega, mis niisama ihne on nagu kaupmehel, kes oma saamahimu rahuldamiseks linnades suutäishaaval issanda ande jagab. Ainsast pilgust sellele poisile on küllalt, et teie meelt jälle kindlaks muuta.»

«Mu vend on silmad väärale teele pööranud,» lausus Mahtoree vahele leplikul toonil, mis reetis, et tal põrmugi tahtmist ei olnud oma tulevast tõlki sõnadega haavala.

«Kas dakoota siis ei soovi mu noormeestega kõnelda?»

«Pärast seda, kui ta on laulnud kahvanägude õilme kõrvadesse.»

«Issand andku sellele nurjatule andeks!» hüüatas vanamees inglise keeles. «Tema ahnete soovide eest pääsemiseks ei ole keegi liiga õrn, liiga noor ega liiga süütu. Kuid kalgid sõnad ja külmad pilgud ei too meile mingit kasu;

mõistlikum on temaga sõbralikult kõnelda . . Tehku Mahtoree oma suu lahti.»

«Tahab mu isa siis valjusti kisendada, et naised ja lapsed pealikute tarkust kuulda saaksid? Me läheme hütti ja kõneleme sosinal.»

Kui tetoon oma jutu oli lõpetanud, osutas ta tähendusrikkalt telgi suunas, mis oli kaunistatud eredate piltidega ühest tema kõige suuremast ning ülistatumast kangelasteost ja.mis seisis teistest veidi eraldi, just nagu oleks sellega näidata tahetud, et see mõnele eesõigustatud isikule kuulub. Kilp ja nooletupp sissekäigu juures olid tavalisest rikkalikumalt ilustatud, ja ka ränilukuga püssi olemasolu andis tunnistust selle omaniku kõrgest seisusest ning tähtsusest. Kõigis muudes üksikasjades paistis see eluase silma pigem vaesuse kui jõukuse poolest. Majakraam oli õige napp ja ka hoopis lihtsam, kui oli näha kõige viletsamate onnide juures. Samuti polnud seal ühtki säärast eset, mida tsiviliseeritud elus nii kõrgelt hinnatakse ja mida harimatud indiaanlased juhuslike kaubitse-jate käest mõnikord ränga hinna eest ostsid. Niipea kui need olid omandatud, oli helde pealik nad kõik ka alluvate vahel ara jaotanud, et kindlustada endale mõjuvõimu, mis 'tegi ta oma suguharu täievõimuliseks ja piiramatuks valitsejaks. See oli mingi isemoodi rikkus, omast köhast kindlasti suursugusem ja hoopiski sobivam tema auahnuse rahuldamiseks.

Vanamehele oli hästi teada, et see hütt Mahtoreele kuulus, ja pealiku märguande peale hakkas ta aeglaselt ning tõrksalt selle

suunas astuma. Kuid läheduses oli veel teisigi inimesi, kes eelseisva jutuajamise vastu samasugust huvi tundsid, ja nemad ei suutnud oma erutust ning hirmu sugugi nii kergesti alla suruda. Middleton oli küllalt näinud ja kuulnud, et armukadeduse leek temas lõkkele puhkeks ja ta hinge kõledate eelaimustega täidaks. Uskumatu pingutusega õnnestus tal jalule tõusta ja eemalduvale trapperile valjusti hüüda:

«Ma palun teid härdalt, hea vanamees, kui teie armastus mu vanemate vastu oli rohkem kui paljad sõnad, või kui te tõelise kristlase kombel jumalat armastate, siis ärge öelge ühtki sõna, mis võiks solvata selle süütu ...»

Mure nööris tal kõri, köidikuis jalad ei kandnud enam, ja ta langes nagu puunott maha, kus jäi lamama otsekui surnu.

Paul aga oli ta sõnadest kinni haaranud ja lõpetes palve oma erilisel viisil.

«Kuulge teie, vana trapper,» hõikas ta, püüdes seejuures asjatult käega trotsivat liigutust teha, «kui te hakkate ümberpanijat mängima, siis kõnelge sellele neetud metslasele niisuguseid sõnu, mida valgel mehel on kohane paganale kõnelda ja paganal sünnis kuulata. Öelge talle minu poolt edasi, et kui ka sõna või teega söandab solvata tütarlast, kelle nimi on Nelly Wade, nean ma teda oma viimse hingetõmbega ja palun kõiki häid kristlasi Ken-tuckyst samuti teda needa — iga päev ja iga tund, istudes ja seistes, süües ja juues, sõjas, kirikus ja võiduajamistel, kodus või kcdunt väljas, suvel, talvel või märtsikuul; ühesõnaga — ja see on tõsi, täiesti tõsi —, ma hakkan teda pärast surma jälitama, kui kahvanäo vaim vähegi suudab tõusta hauast, mis on kaevatud punanaha kätega!»

Lausunud sel kombel kõige hirmsama ähvarduse, mille ta suutis välja mõelda ja mida ta oma praeguses seisukorras oli võimeline täide viima, oli aus mesilastepüüdja sunnitud selle mõju ootama jääma seda laadi allaheitlikkusega, mis isegi Lääne piiriasukat paratamaiult valdab, kui tal äsja nimetatud väljavaade silme ees seisab ja kui tal liiati on lõbu selle üle mõtteid mõlgutada üleni köidikuisse seotuna. Me ei hakka peatuma nende veidrate targutuste juures, millega ta nüüd

oma tundelisema kaaslnse langenud tuju virgutada püüdis, ega edasi andma neid vängeid ning omapäraseid õnnistusi, mida ta aeg-ajalt kõigile dakootadele osaks saada laskis, alates nendest, keda ta süüdistas vargustes ja tapmistes kauge Mississipi kallastel, ja lõpetades tetoonide suguharuga, kelle pihta ta asjakohaselt vägevaid sõnu saatis. See suguharu sai ta huulilt tõepoolest korduvalt needusi kuulda, mis olid niisama sõnaohtrad ning tähendusrikkad nagu too kuulus kirikuvanne, mille sisu enamikule harimata protestantidele auväärse Tristram Shandy vagade uurimuste kaudu tuttavaks on saanud. Middleton aga, niipea kui ta veidj toibus, püüdis oma tormakat kaaslast otsekohe vaigistada ja talle selgeks teha, et niisugune needmine on käsutu ja võib ainult veelgi õhutada seda kurjust, mida ta ise hukka mõistis, sest sellega ärritab ta vihale suguharu, kes oli

'Tristram Shandy — inglise kirjaniku Laurence SterneM (1713—1768) samanimelise romaani kangelane. Tõlk.

küllalt julm ja ohjeldamatu isegi kõige rahulikumas meeleolus.

Vahepeal jätkasid trapper ja siuu pealik teed onni suunas. Esimene oli ärevalt jälginud Mahtoree silmade ilmet, sellal kui nende selja tagant Middletoni ja Pauli sõnad kostsid; ent indiaanlase nägu jäi liikumatuks: ta oskas end liialt hästi vaos hoida, et lasta vähimalgi erutusel välja pääseda läbi nende tavaliste kanalite, mis harilikult inimhinges pulbitsevat vulkaani reedavad. Ta pilk püsis kindlalt väikesel elamul, millele nad lähenesid, ja praegusel hetkel näisid ta mõtted ainuüksi selle erakordse külastuse juures viibivat.

Onni sisemus oli kooskõlas selle välimusega. Ruum oli suurem kui enamik teisi, rohkem viimistletud ja ilusamast materjalist; kuid sellega tema eelised piirdusidki. Miski ei saanud lihtsam ega tagasihoidlikum olla kui see elukorraldus, millega auahne ning võimas tetoon oma rahva ees uhkustas. Valitud kogu jahipidamisriistu, kolm või neli auraha, annetatud kaubitsejate ja Kanada valitsusametnike poolt austusavaldusena või õigemini tema kõrge seisuse tunnustusena, ning mõned kõige vajalikumad isiklikud

tarbeesemed — ja oligi kogu sisustus. Ei olnud siin ohtraid tagavarasid ei hirve- ega piisonilihast; kaval peremees mõistis hästi, et üksikisiku heldus leiab rikkalikku tasu kogu salkkonna igapäevaste annetuste näol. Ehkki ta jahil oli niisama väljapaistev nagu sõjas, ei nähtud kunagi hirve või piisonit tervena tema hütti viidavat. See-eest aga toodi harva laagrisse mõni tapetud loom, ilma et sellest teatavat osa Mahtoree perekonna ülalpidamiseks poleks eraldatud. Kuid tark pealik ei lubanud endal peaaegu kunagi rohkem vastu võtta, kui ühe päeva vajadused nõudsid. Ta oli täiesti kindel, et kõik kannatavad pigem ise nälga, kui lasevad sellel metslaste elupõlisel nuhtlusel oma halastamatud kihvad nii tähtsa ohvri kehasse lüüa.

Otse pealiku kõige parema vibu all, mingis maagilises ringis odadest, kilpidest, piikidest ja nooltest, mis kõik omal ajal pealikut hästi olid teeninud, rippus salapärane ning püha rrõiakott. See oli toredasti ja rikkalikult vampumi, helmeste ning okasseaokastega kaunistatud, nii nagu indiaanlase leidlikkus iganes oskab välja mõelda. Oleme juba korduvalt vihjanud Mahtoree religioossete vaadete erilisele vabadusele, kuid mingi kummalise vasturää-

kivuse tõttu näis ta seda üleloomuliku jõu embleemi austusega ümbritsevat, ja pealegi niisugusel määral, mis oli täiesti vastandlik ta usule. Niiviisi käis see siuu lihtsalt variseride hästi tuntud juhtlause järgi: «Las inimesed näevad!»

Oma hiljutiselt sõjaretkelt tagasipöördumisest saadik ei olnud aga Mahtoree sellesse telki astunud. Nagu lugeja kindlasti juba ette on aimanud, oli see Inezi ja Elleni vanglaks muudetud. Middletoni noorik istus lihtsal, hea-lõhnalistest rohtudest asemel, mis oli pealt nahkadega käetud. Ta oli oma lühikese vangipõlve jooksul juba nii palju kannatusi üle elanud ja nii paljudele metsikutele ning ootamatutele sündmustele tunnistajaks olnud, et ta iga uue õnnetuse puhul, mis tema näilikult hukkumisele määratud pea peale langes, aina vähem löögi raskust tundis. Tema palged olid veretud, ta tumedad ning tavaliselt erksad silmad kustumatust murest tuhmid, ja ta näis üleni kuidagi kuhtunud ning peaaegu elutu. Kuid kõigi nende loomupärase nõrkuse tundemärkide kiuste valgustasid aeg-

ajalt ta nägu niisuguse vaga alistumise ja alandliku, kuid harda lootuse helged kured, et oleks võinud tekkida küsimus, kas õnnetule vangile tuleb kaasa tunda või pigem teda imetleda. Kõik isa Ignatiuse õpetused olid tal kindlalt meeles, ja neist kinnitust saades painutas see leebe, kan-natlik ning usaldav neiu oma pea selle uue saatuselöögi alla samasuguse vagurusega, nagu ta oleks alistunud igale ettekirjutatud patukahetsusviisile, kuigi ta loomus vahel nii-suguse sunnitud alandlikkuse vastu võimsalt mässu tõstis.

Ellenis aga olid hoopis suuremal määral naiselikkus ja järelikult ka ilmalikud tunded ilmsiks tulnud. Ta oli nõnda palju nutnud, et ta silmad nüüd paistes ja punased olid. Tema palged õhetasid vihast ja kogu tema olekust õhkus vahvust ning meelepaha, millele siiski liitus tubli annus hirmu tuleviku'pärast. Lühidalt, Pauli kihlatu ilme ja rüht tekitasid kindla veendumuse, et kui õnnelikumad ajad peaksid kätte jõudma ning mesilastepüüdja püsivus lõpuks tasu leidma, saaks ta endale väärilise elukaaslase, kes igati sobib tema muretu ning lõbusa meelelaadiga.

Selles väikeses naisterühmas oli ka veel kolmas kuju. See oli tetooni noorim, kõige ilusam ja kuni viimane ajani kõige armastatum naine. Ta võludel oli abikaasa silmis väga suur veetlus olnud, kuni viimane nii ootamatult avastas kahvanägude naise hoopis peenema ilu Sellest õnne-

tust silmapilgust peale olid noore indiaantanna armsus, tema kiindumus ja tema ustavus kaotanud mehe jaoks kogu oma võlu. Ometi oli Tatšetšaana näojume tema rassi kohta värske ja terve, ehkki mitte nii pimestav kui tema võistlejal. Ta pähkelpruunid silmad olid õrnad ning vallatud otsekui antiloobil, ta hääl oli mahe ja lustiline nagu käbliku laul, ta õnnelik naer nagu metsade muusika. Kõigi siuu tüdrukute hulgast oli Tatšetšaana (ehk Noor Hirv) kõige lõbusam ja kõige ihaldusväärsem. Tema isa oli olnud kuulus sõjamees ja vennad olid juba jätnud oma luud ühele kaugele ning hirmsale sõjateele. Arvutu hulk sõjamehi oli oma kingitusi ta vanemate hütti saatnud, kuid ühtki neist polnud kuulda võetud, kuni viimaks oli ilmunud käskjalg suure Mahtoree juurest.

Tatšetšaana sai, tõsi küll, tema kolmandaks naiseks, kuid see-eest ilmselt neist kõigist armsamaks. Nende kooselu oli kestnud ainult kaks lühikest aastat ja selle vilja võis nüüd näha Tatšetšaana jalge ees magamas, ümber tavalised nahkadest ja puukoorest sidemed, mis indiaani lapsele mähkmeid asendavad.

Sel hetkel, kui Mahtoree ja trapper onni sissekäigu juurde jõudsid, istus noor siuu naine lihtsal järil ja ta mahedad silmad, mille ilme vastavalt tema tunnetele muutus, vaatasid kord armastusega süütu lapse peale, kord imetlusega nendele haruldastele olenditele, kes ta noorusliku ning kogemusteta meele niisuguse vaimustuse ning hämmastusega olid täitnud. Kuigi Inez ja Ellen juba terve päeva tema läheduses mööda olid saatnud, näis ta uudishimu iga uue ihaleva pilguga aina kasvavat. Tema silmis olid nad preerianaistest täiesti erinevad olendid, erinevad nii oma loomulaadi kui ka seisundi poolest. Isegi nende keerukal ning mõistatuslikul riietusel oli tema lihtsale meelele oma salajane mõju, ehkki ta kõige enam imetles nende puhtnaiselikku armsust ja veetlust, millele on ühteviisi vastuvõtlikud kõik rahvad. Ent samal ajal kui ta otsekohene loomus sundimatult tunnistas võõraste üleolekut dakoota neiude vähem hiilgavatest võludest, ei näj;nud ta selles vähimatki põhjust neid pahatahtlikult kadestada. Praegu tuli tema abikaasa esimest korda pärast hiljutiselt röövretkelt tagasijõudmist seda telki külastama, ja kogu aeg kandis Tatšetšaana teda mõttes kui edukat sõjameest, kes vabadel silmapilkudel ei häbenenud ka isa ning abikaasa õrnematele tunnetele voli anda.

Me oleme igal pool püüdnud näidataj et kuigi põhiliselt läbi ja läbi preeriate sõjamees, oli Mahtoree selles mõttes oma rahvast kaugele ette jõudnud, et lähenes oma teadmiste poolest juba tsivilisatsiooni köidikule. Tal oli tulnud sageli kokku puutuda Kanada kaupmeeste ja sõjaväeosadega ja see suhtlemine oli vääranud paljud nendest mets-lase-arusaamadest, mis ta juba sündides oli pärinud, kuigi polnud neid nähtavasti asendanud mingite teiste, rakendamiseks küllalt kindlate

seisukohtadega. Ta arutlusviis oli pigem kaval kui õige ja ta mõtted ennemini julged kui põhjalikud. Nagu tuhandeil hoopis valgustatumail inimestel, kes kujutlevad, et nad on võimelised kõikidest inimelu katsumustest üksnes oma tarkuse ja meelekindluse abil läbi tungima, olid tema kõlbelised tõekspidamised paindlikud ja ta toimingute lähtealused omakasupüüdlikud. Neid iseloomujooni tuleb muidugi alati mõista seoses indiaanlase elutingimustega, ehkki meil ei ole vaja end vabandada, kui leiame sarnasust põhiliselt ühesuguse loomuga inimeste vahel, mäherdused ka poleks neis olukordadest tingitud eripärasused.

Inezi ja Elleni juuresolekust hoolimata sisenes tetooni sõjamees hütti, kus ta lemmiknaine viibis, peremeheliku ilme ning sammuga. Mokassiinidesse kängitsetud jalad astusid käratult, kuid käevõrude ja hõbedast sääreehiste kõlin andis küllalt selgesti tema tulekust teada, kui ta telgi sissekäiku katva naha kõrvale lükkas ja seesolijate silme ette ilmus. Tatšetšaana huulilt pääses selle äkilise üllatuse puhul nõrk rõõmukarje, kuid kohe surus ta erutuse maha: tema suguharu abielunaisel ei kõlvanud oma tundeid avaldada. Selle asemel et oma noore ning salajas rõõmu tundva naise vargsele pilgule vastata, sammus Mahtoree aseme juurde, kus ta vangid istet olid võtnud, ja jäi nende ette uhkelt ning sirgelt seisma, nagu indiaani pealikule kohane. Vanamees oli temast mööda lipsanud ja juba niiviisi seisma jäänud, et tal kõige mugavam oleks oma tõlgikohustusi täita.

Naised vaikisid üllatunult ning hoidsid hinge "kinni. Kuigi nad olid juba harjunud nägema metslastest sõjamehi selles hirmsas varustuses, mida need oma [ulma elukutse tõttu kandsid, oli selles äkilises külastuses midagi nii jahmatavat ja nende vangistaja seletamatus pilgus midagi nii jultunut, et nad mõlemad hirmust ning häm-meldusest silmad langetasid. Inez toibus esimesena, ja

pöördudes trapperi poole, küsis temalt solvatud aadlidaami väärikusega, ehkki talle omase armsusega, et millele võlgnevad nad tänu selle ebahariliku ning ootamatu külastuse eest. Vanamees lõi esiti pisut kõhklema, kuid köhatanud siis kurgu puhtaks, nagu

valmistuks ta harjumatuks pingutuseks, söandas anda järgmise vastuse:

«Kallis leedi,» algas ta, «metslane on metslane ja selles koledas ning tuulises preerias ei maksa teil otsida asulate pruuke ja kombeid. Nagu siinsed indiaanlased tavatsevad öelda, on kombed ja viisakused nii kerged asjad, et nad kiiresti minema lendavad. Ma kuulun ise küll metsameeste kilda, aga omal ajal olen ma siiski ka suurte isandate kombeid näinud ja mulle ei ole põrmugi uudiseks, et need alama rahva kommetest erinevad. Noorpõlves olin ma kaua teenriks; mitte niisuguseks, kes isanda käsu ja noogutuse peale mööda maja ringi jookseb, vaid meheks, kes oma ohvitseriga metsades rännates tõelise teenistuse läbi tegi, ja ma tean väga hästi, kuidas ühele kapteninaisele tuleb läheneda. Kui minul oleks lastud seda külaskäiku korraldada, oleksin ma kõigepealt ukse juures valjusti köhatanud — ette hoiatanud, et võõrad on tulemas, ja siis ...»

«Asi ei ole kommetes,» katkestas Inez, kes kuidagi ei kärsinud vanamehe sõnaohtraid seletusi ara kuulata. «Mis on selle külaskäigu eesmärk?»

«Selle kohta peab metslane ise aru andma ... Kahvanägude tütred soovivad teada, miks on suur tetoon oma hütti tulnud.»

Mahtoree vaatas pärijale üllatunult otsa, mis näitas, kui veidraks ta küsimust pidas. Võtnud siis armuliku poosi, lausus ta pärast hetkelist viivitust:

«Lase laulu mustsilma kõrvadesse. Ütle tal'e, et Mahtoree hütt on väga suur ega ole veel täis saanud. Selles leiab ta endale koha ja ükski ei pea temast üle olema. Ütle valgekiharale, et ka tema võib vapra sõjamehe hütti jääda ja seal jahiloomade liha süüa. Mahtoree on suur pealik. Tema käsi on alati lahti.»

«Ei, tetoon,» vastas trapper ja vangutas pead. näidates sellega, kui yäga ta kuuldud sõnu pahaks pani. «Punanaha sõnad tuleb valgeks värvida — alles siis võivad nad kahvanäo kõrvus muusikaks saada. Kui ma su sõnad oma tütardele edasi räägiksin, paneksid nad kõhe kõrvad kinni, ja Mahtoree paistaks nende silmis mitte sõjamehena, vaid

kaubitsejana. Kuula nüüd, mida ütleb hallpea, ja siis kõnele selle kohaselt. Minu rahvas on võimas rahvas. Päike tõuseb tema idapiiril ja läheb looja tema läänepiiril. Kogu see maa on täis särasilma-lisi ning naervaid tüdrukuid, samasuguseid nagu need, keda sa praegu näed. Jaa, tetoon, ma ei räägi valet,» lisss ta, kui märkas oma kuulajat võpatavat, umbusalduse ilme näol, «kõik nad on särasilmalised ja meeldiva väljanägemisega nagu need, kes on su ees:»

«On mu isal siis sada naist?» katkestas teda metslane, pannes sõrme trapperi õlale ja jäädes ilmse huviga vastust ootama.

«Ei, dakoota. Elu Isand on mulle öelnud: «Ela üksinda; mets peab sulle onniks olema ja su vigvami katuseks pii-

ved.» Aga kuigi ma ei ole ennast eales sidunud salajase tõotusega, mis mu rahva juures meest naisterahvaga ühte liidab, olen ma siiski tihti näinud, kuidas tärkab ja toimib see õilis tunne, mis neid kahte kokku viib. Mine mu rahva elupaikadesse; seal näed sa selle rnaa tütreid linnades askeldamas just nagu värvirikkaid rõõmsaid linde kevadisel õitseajal. Sa märkad neid laulmas ning ilutsemas kõikide suurte teede ääres ja kuuled, kuidas metsad nende naerust vastu kajavad. Nad ori toreda väljanägemisega ja noortel meestel on lust neid vaadata.»

«Häh!» hüüatas Mahtoree, kes tähelepanelikult trapperi sõnu kuulas.

«Ja sa võid seda tõesti uskuda, mida kuuled, sest see ei ole mitte vale. Kui aga noormees on leidnud neiu. kes talle meele järele on, kõneleb ta temaga nii mahedal häälel, et ükski teine seda ei kuule. Ta ei ütle: «Mu hütt on tühi ja seal on veel ühele ruumi.» Ta ütleb: «Pean ma onni ehitama? Ja kas mu neiu ei näitaks mulle, missuguse allika juures tahaks ta elada?» Tema hääl on magusam kui jaanimesi[1] ja tungib mahedalt kõrvu nagu käbliku laul. Seepärast, kui mu vend tahab, et ta sõnu kuulda võetaks; peab ta rääkima valge keelega.»

Mahtoree jäi sügavalt mõttesse, püüdmata varjata oma hämmeldust. Sõjamehel ennast niiviisi naise ees alandada tähendas kogu

ühiskonnakord pahupidi käänata ja — tema juurdunud veendumuste kohaselt — pealiku väärikus ohtu saata. Kuid Inez istus tema ees, ligipääsmatu ning aukartustäratav, taipamata midagi tema sõnadest ja. hoopiski mitte aimates selle nii erakordse külaskäigu eesmärke, ning metslane alistus tahtmatult nende harjumatute kommete mõjule. Ta kummardas pead, et tunnistada oma eksimust, astus paar sammu tagasi, ja võtnud sundimatult väärika hoiaku, hakkas rääkima enesekindlalt nagu inimene, kes kõnekunstis on niisama osav nagu sõjalistes vägitegudeski. Pööramata silmi mitte midagi aimavalt Middletoni noorikult, lõi ta kuuldavale järgmised sõnad:

«Ma olen punase nahaga inimene, kuid mu silmad on tumedad. Palju lund on maha langenud sellest ajast peale, kui nad avanesid. Nad on palju näinud ning oskavad vahet teha vahva mehe ja argpüksi vahel. Poisikesena nägin ma üksnes pühvlit ja hirve. Siis läksin ma jahile ning sain kuuguari ja käru näha. See tegi Mahtoreest mehe. Oma jjrnaga

[1] Jaanimesi — jaanileivapuu Õitest saadav mesi. Tõlk.

ta enam ei rääkinud. Ta kõrvad olid iahli vanade meeste tarkusele. Nemad pajatasid talle kõigest — pajatasid ka pikknugadest. Siis läks ta sõjateele. Tookord oli ta kõige viimane — nüüd on ta kõige esimene.' Missugune dakoota julgeb öelda, et ta enne Mahtoreed poonide jahimaadele läheb? Pealikud puutusid temaga kokku oma uste ees ja ütlesid talle: «Minu pojal ei ole kodu.» Nad andsid talle oma hütid, nad andsid talle oma vara ja nad andsid talle oma tütred. Siis sai Mahtoreest pealik, nagu ta isadki olid olnud. Ta lõi kõikide rahvaste sõjamehi ja oleks võinud endale valida naisi poonide, omahoode ja konsade hulgast, kuid ta silmad olid pööratud jahimaade, mitte aga oma küla poole. Tema meelest oli hobune armsam kui dakoota tütarlaps. Kuid ta leidis preerias lille, noppis selle ja tõi oma hütti. Ta unustab, et ta ainult ühe hobuse isand on. Ta annab kõik teised võõrale ara, sest Mahtoree ei ole varas; ta jätab endale ainult lille, mille leidis preeriast Lille jalad on väga õrnad; ta ei suuda minna oma isa ukseni. See lill jääb igaveseks vapra sõjamehe hütti.»

Oma tavatu kõne lõpetanud, jäi tetoon selle tõlkimist ootama, näol ilme, nagu ei piinaks teda kui kosilast põrmugi kahtlused oma ettevõtte edukuses. Trapper ei olnud ainustki silpi kaotsi lasknud minna ja valmistus nüüd kõnet niiviisi edasi andma, et selle peamine mõte jääks veelgi ähmasemaks, kui see oli algkeeles. Vaevalt aga sai ta oma tõrkuva suu lahti teha, kui Ellen sõrme tõstis ja talle keelavalt märku andis, heites ise kiire ning terase pilgu Inezi suunas, kes tähelepanelikult vanamehe sõnu ootas.

«Ärge raisake ilmaasjata sõnu,» lausus ta. «Kõike, mida üks metslane ütleb, ei tarvitse kristlasest daami ees korrata »

Inez võpatas, punastas, kummardas kergelt, tänades vanameest jahedalt tema hea kavatsuse eest, ja tähendas, et ta sooviks nüüd üksi jääda.

«Mu tütardel ei ole selleks kõrvu vaja, et mõista, mida suur dakoota ütleb,» kostis trapper ootusäreva Mahtoree poole pöördudes. «Tema pilgust ja ta käeliigutustest on nende jaoks küllalt. Nad saavad temast aru; nad tahavad tema sõnade üle järele mõelda, sest oma isade, vaprate sõjameeste lastena ei tee nad midagi ilma pikemalt mõtlemata.»

Sulle seletusega, mis oli nii meelitav pärast tema hoog-

sat ilukõnet ja nii lootustäratav tuleviku suhtes, jäi tetoon kõigiti rahule. Ta väljendas vastava hüüatusega oma nõusolekut ja valmistus lahkuma. Tervitanud naisi oma rahva jahedal, kuid väärikal viisil, mässis ta rüü endale kõvemini ümber ja pöördus minekule, halvasti varjatud võidurõõm näol.

Kuid asja toimunud stseenil oli veel üks, masendatud, ehkki liikumatu ning märkamatu tunnistaja olnud. Viimane kui sõna, mis pikka aega ärevalt oodatud abikaasa huulilt langes, oli tema ilmsüütule naisele otsekui noaga kõige sügavamale südamesse löönud. Samasugusel viisil oli ta ka teda meelitanud oma isakodu maha jätma, ja kuulates taolisi pajatusi oma suguharu kõige vaprama sõjamehe kuulsusest ja vägitegudest, oli ta kõrvad kinni pannud paljude siuu noormeeste mahedate juttude ees.

Kui tetoon ümber pöördus, et eelnimetatud viisil onnist lahkuda, nägi ta ootamatult enda ees seda pooleldi unustatud olendit. Nägu alandlik ja vaade arglev, nagu indiaani tütarlapsele omane, seisis ta otse keset teed, hoides kätel nende endise armastuse panti. Pealik võpatas, kuid samas omandas ta nägu uuesti selle kiviselt ükskõikse ilme, mis nii hästi tema teeseldud rahu iseloomustas, ja võimuka käeliigutusega andis ta märku, et naine tema teelt kõrvale astuks.

«Kas Tatšetšaana ei ole pealiku tütar?» päris summutatud hääl, milles uhkus ahastusega võitlust pidas. «Kas tema vennad ei olnud vaprad sõjamehed?»

«Mine ära! Mehed kutsuvad praegu oma juhti. Tal ei ole kõrvu naise jaoks.»

«Ei,» vastas härras paluja, «see, mis sa kuuled, ei ole Tatšetšaana hääl, vaid selle poisi hääl, kes räägib oma ema keelega. Ta on pealiku poeg ja tema sõnad jõuavad isa kõrvu. Kuula, mis ta ütleb. Kas on kunagi juhtunud, et Mahtoree oli näljas ja Tatšetšaanal ei olnud tema jaoks toitu? Kas on juhtupud, et ta poonide radadele minnes leidis need tühjad olevat, ja mu ema ei nutnud? Või millal tuli ta nende löökidest märgituna tagasi, ilma et Tatšetšaana teda oleks ülistanud? Missugune siuu tüdruk on kinkinud sõjamehele niisuguse poja nagu mina? Vaata mind hästi, et sa teaksid, missugune ma olen. Minu silmad on kotka silmad. Ma vaatan päikesele otsa ja naeran. Ei ole enam kaugel see aeg, mil dakootad mulle jahimaadele ja sõjaradadele järgnevad. Miks pöörab mu isa oma silmad

ära naiselt, kes mulle piima annab? Miks on ta nii ruttu ühe võimsa siuu tütre unustanud?»

Vaid üheksainsaks lühikeseks hetkeks, mil isa jahe pilk naeratava poja näole libises, näis uhkus ja rõõm tetooni karmi südant pehmendavat. Kuid surunud selle ülla tunde maha, et niiviisi vabaneda südametunnistuse valusatest etteheidetest, pani ta rahulikult käe naise käsivarrele ja juhtis ta otse Inezi ette. Osutanud viimase armsale näole, mis Tatšetšaanale lahkelt otsa vaatas, pilgus õrnus ja kaastunne, vaikis ta ning laskis oma naisel silmitseda kau-nidust, mis lihtsameelset indiaanlannat samal määral vaimustas, nagu see ta

truudusetule kaasale hukutav oli olnud. Kui naine tema meelest juba küllalt kaua teist oli imetlenud, tõstis ta äkitselt väikese peegli, mis Tatšetšaana rinnal rippus ning mille ta ise ühel õrnusehetkel tema ilu tunnustusena oli kinkinud, ja näitas talle selles terna tumedat nägu. Mähkinud seejärel endale rüü uuesti ümber, andis tetoon trapperile märku järgneda ja läks uhkelt onnist välja, ise pomisedes:

«Mahtoree on väga tark! Missugusel rahval on nii suur pealik kui dakootadel?»

Tatšetšaana oli otsekui alandlikkust kehastavaks raidkujuks tardunud. Tema leebe ning tavaliselt rõõmus nägu tõmbles kramplikult, peegeldades ägedat siseheitlust: näis, nagu kipuks kätkema side tema hinge ja selle ainelise kesta vahel, mille näotus talle nüüd nii tuikaks muutus. Inezil ja Ellenil ei olnud aimugi, mille üle ta oma abikaasaga oli kõnelnud, kuid Elleni käbe ning mõningatest elukogemustest teritatud mõistus laskis tal tõde aimata, mis ilmsüütule Inezile täiesti kättesaamatuks jäi. Mõlemad olid aga valmis avaldama hella kaastunnet, mis nende soo juures nii loomulik ja nii kaunis, kui äkitselt vajadus selleks näis kaduvat. Kramplikud tõmblused noore siuu naise palgeil lakkasid ja tema nägu muutus kalgiks ning jäigaks, just nagu kivisse raiutuks. Ainuüksi laubale, mis siiani harva kurvastusest kipra oli tõmbunud, jäi püsima summutatud valu ilme. See ei kadunud sealt enam Kunagi, ükskõik missugune oli aastaaeg või kuidas vaheldusid õnn ja kannatüsed, mida ta metslasnaise tujuka saatuse tahtel pidi edaspidi tunda saama. Samasugune lugu on taimega, mida on näpistanud varajane külm: ta võib küll kosuda ja virguda, kuid närvutava puudutuse jäljed jäävad alatiseks püsima.

Tatšetšaana vabastas enese kõigist neist algelistest, kuld kõrgelt hinnatud ehteasjadest, millega ta helde abikaasa teda üle oli külvanud, ja pani need alandlikult, nurisemata, otsekui andamina eelistatud Inezi ette. Ta kiskus käevõrud randmete ümbert, keerukad helmevanikud sääristelt ja laia hõbedase võru laubalt. Siis jäi ta tükiks ajaks valuliselt mõttesse. Kuid näis, et otsust, mille ta kord oli teinud, ei suutnud kõigutada mitte mingi tunne, ükskõik kui tugev

ja loomulik see ka polnud. Kõigele lisaks pandi isegi pojuke arvatava võistleja jalge ette, ja oma enesealandu-ses võis tetooni naine õigusega uskuda, et ta ohvrikarikas nüüd pilgeni täis oli.

Inez ja Ellen seisid ning jälgisid neid kummalisi toiminguid imestlevate pilkudega, kui äkki tasane, mahe, laulev hääl neile tundmatus keeles sõnas:

«Võõras keel ütleb mu pojale, kuidas tal tuleb meheks kasvada. Ta saab kuulda uut kõnet, kuid ta õpib selle ara ja unustab oma ema hääle. Nii on Vakonda tahtmine ja siuu tüdruk ei pea halisema. Räägi temaga tasakesi, sest ta kõrvad on väga väikesed; kui ta suureks saab, võivad su sõnad valjemad olla. Ara sa temast tüdrukut tee, sest naise elu on väga kurb. Õpeta teda meeste peale vaatama. Näita talle, kuidas lüüa neid, kes talle ülekohut teevad, ja argu ta kunagi unustagu löögile löögiga vastamast. Kui ta jahti pidama läheb, las siis kahvanägude õis» — ta kasutas oma meelekibeduses kujundit, mille oli leidnud tema truudusetu abikaasa — «sosistab tasa talle kõrva, et ta ema nahk oli punane ja et teda hüüti kunagi dakootade Nooreks Hirveks.»

Tatšetšaana surus poja huultele suudluse ja eemaldus hüti kaugemasse nurka. Siin tõmbas ta kerge kalingurrüü üle pea ja istus alandlikkuse märgiks paljale maapinnale. Kõik katsed tema tähelepanu köita jäid asjatuks. Ta nagu ei kuulnudki keelitamist ega tundnud puudutusi. Paaril korral tõusis ta hääl võbiseva rüü alt mingit kaebelaulu lauldes, kuid metslaste ohjeldamatuks muusikaks see ei paisunud. Sedaviisi jäi ta terveteks tundideks istuma, nägu käetud, samal ajal kui väljaspool hütti niisugused sündmused aset leidsid, mis mitte üksnes oluliselt tema enda saatust ei muutnud, vaid ka kogu rändava siiude suguharu edasisele elule kestva ning sügava jälje jätsid.

XXVII PEATÜKK

Mina e! salli mürgeldajaid; mul on hea nimi ja kuulsus kõige paremate inimeste seas. Pange uks lukku! Mürgeldajaid siia ei lasta. Pole ma selleks nii kaua maa peal elanud, et nüüd

mürgeldajaid kaela saada. Pange uks lukku, palun teidl
Shakespeare, «Kuningas Henry Neljas»

Oma hüti lävel kohtas Mahtoree Ishmaeli, Abirami ja Estherit. Juba esimesest pilgust tuimaloomulise skvotteri näole sai kaval tetoon aru, et reetlik vaherahu, mida sõlmides ta kahvanägusid osavasti ninapidi oli vedanud, ähvardas vägisi katkeda.

«Kuulge teie, vana hallhabe,» lausus Ishrnael trapperist kinni haarates ja teda ringi keerutades, nagu oleks ta vurrkann, «ma olen tüdinud juttu ajamast sõrmede ja pöialde abil, selle asemel et kasutada keelt, nagu see loomulik ja sünnis oleks. Teie peate mulle keeletargaks hakkama ja mu sõnad indiaani keeide panema, ilma et te suuremat hooliksite, on nad punanaha maitse järgi või mitte.»

«Laske aga kuulda, sõber,» kostis trapper rahulikult vastu, «ma annan nad edasi niisama selgesti, nagu nad ^ie suust tulevad.»

«Sõber!» kordas järele skvotter, vaadates teisele viivuks mingi seletamatu pilguga otsa. «Aga see on ju paljas sõna, ja sõnad ei murra konte ega mõõda maad. Ütelge sellele varganäole siuule: ma tulin tema juurde selleks, et nõuda pühaliku lepingu täitmist, mille me kalju jalamil sõlmisime.»

Kui trapper tema sõnad siuu keeles edasi oli andnud, küsis Mahtoree teeseldud imestusega:

«Kas mu vennal on siis külm? Pühvlinahku on siin külluses. On ta näljane? Las mu noormehed kannavad tema hüttidesse metsloomade liha.»

Skvotter tõstis ähvardavalt rusika ja lõi sellega tuge-vgsti teise käe pihule, nägu kinnitades, et tema oma otsusest ei tagane.

«Ütelge sellele petisele ja valevorstile, et ma ei ole tulnud kerjuse kombel tema järelt konte puhtaks närima, vaid nagu vaba mees omaenda vara järele; ja selle pean ma kätte saama. Peale selle nõuan ma temalt, et ta ka teie, viletsa patustaja, mulle kohtumõistmiseks välja annaks. Arve on klaar ja õige: ma nõuan tema käest kolme inimest — oma vangi, oma naise sugulast ja teid —, nii nagu meie vandega-kinnitatud

kokkulepe ette näeb.»

Vanamees kuulas neid sõnu häirimatu rahuga ja vastas siis kummaliselt naeratades:

«Sõber skvotter, te nõuate seda, mida väga vähesed nõustuksid täitma. Te tahaksite esmalt tetooni suust keele ja siis ta rinnust südame välja lõigata.»

«Ishmael Bush hoolib vähe, kes või mis saab kannatada, kui ta enda oma nõuab. Teie aga pange mu jutt sõnasõnalt indiaani keelde ümber, ja kui te iseendast kõnelete, tehke niisugune märk, millest valge mees võiks aru saada; siis ma tean, et te mind ei tüssa.»

Trapper naeris oma kõlatut naeru, pomises midagi endamisi ja pöördus siis pealiku poole:

«Tehku dakoota oma kõrvad hästi lahti,» lausus ta, «et suurtel sõnadel oleks ruumi sisse minna. Ta sõber Pikknuga tuleb tühjade kätega ja ütleb: tetoon peab need täitma.»

«Häh! Mahtoree on rikas pealik. Ta on preeriate isand ja valitseja.»

«Ta peab mustajuukselise välja andma.» Pealiku kulm läks ähvardavalt kortsu ja ta näis valmis olevat jultunud skvotterile samas lõppu tegema. Kuid otsekohe talitses ta ennast ja vastas ettevaatlikult ning kavalalt:

«Tüdruk on liiga kerge kandam niisuguse vapra mehe käte jaoks. Mul on nõu need pühvlitega täita.»

«Ta ütleb, et talle on vaja ka valgejuukselist, kelle soontes on tema verd.»

«Tema saab Mahtoree naiseks. Siis on Pikknuga pealikule isaks »

«Ja mind erinast,» jätkas trapper, tehes ühe neist ilmekaist märkidest, mille vahendusel pärismaalased peaaegu niisama hõlpsasti nagu keele abil üksteisega suhtlevad, ja pöördudes samaaegselt skvotteri poole, et viimane võiks näha, kuidas ta sõna peab. «Ta nõuab üht viletsat, elatanud trapperit.»

Ääretult osavõtlikul ilmel pani dakoota käsivarre ümber trapperi piha ja õlgade, enne kui ta selle kolmanda ning viiiniase nõudmise peale vastas.

«Mu sõber on vana,» lausus ta, «ega suuda kuigi kaugele rännata. Ta

jääb tetoonide juurde, et nad tema sõnadest tarkust võiksid õppida. Missugusel siuul on niisugune keel nagu mu isal? Mitte kellelgi! Ei, olgu ta sõnad väga pehmed, kuid olgu need ka väga selged. Mahtoree annab nahku ja pühvleid. Ta annab kahvanägude noormeestele naisi, kuid ei saa ara anda kedagi, kes tema hütis elab.»

Pidades seda lühikest ning mõjuvat vastust täiesti küllaldaseks, sammus pealik ootavate nõuandjate poole, kuid pööras siis äkitselt ümber ja lisas, katkestades trapperit tõlkimisel:
«Ütle sellele Suurele Piisonile» — niisuguse nimega olid tetoonid Ishmaeli juba ristida jõudnud —, «et Mahtoree käsi on alati lahti. Vaata, » jätkas ta tähelepanelikult kuulava Estheri karmile ning kortsus näole osutades, «tema naine on säärase suure pealiku jaoks liiga vana. Ajagu ta tema oma hütist välja. Mahtoree armastab teda nagu venda. Ta ongi tema vend. Te peab tetooni kõige noorema naise saama. Tatšetšaana, siuu tüdrukute uhkus, hakkab talle toitu keetma, ja paljud vaprad ning tublid mehed vaatavad tema peale kadeda pilguga. Ütle talle, et dakoota heldus on piiritu!»

Tetooni erakordne rahu ja külmaverelisus, millega ta oma jultunud ettepaneku lõpetas, lõi isegi paljunäinud trapperi rööpast välja. Ta vahtis eemalduvale indiaanlasele järele, tegemata katsetki oma hämmastust varjata; samuti ei püüdnud ta tõlkimist jätkata, enne kui Mahtoree kuju sõjameeste hulka kadus, kes nii kaua ja nii iseloomuliku karmatusega tema tagasitulekut olid oodanud.

«Tetoonide pealik kõneles väga selgesti,» alustas vanamees. «Ta ei anna teile seda leedit, kelle peale, taevas teab, teil ainult niisamasugune õigus on kui hundil voonakese peale. Ta ei anna teile ka piigat, keda te oma sugulaseks kutsute, ehkki siin, pean tunnistama, ei ole ma kaugeltki mitte kindel, et tal samasugune õigus on. Peale selle, sõber skvotter, keeldub ta kindlalt täitmast teie nõudmist minu järele, vilets ja väärtusetu nagu ma ka olen. Ja ma ei arva, et ta mõistmatult talitab, sest mul on palju põhjusi, miks ma teiega siit kaugele ara ei saa rännata. Kuid ta teeb teile pakkumise, mille üle teil tuleb järele mõelda.

Tetoon ütleb minu läbi, kes ma talle vaid suuvoodriks olen ja niisiis tema patuste sõnade eest ei vastuta, et kuna see hea naine oma nägusamast east juba välja on jõudmas, siis on täiesti arusaadav, et te säärasest kaasast tüdinud olete. Seepärast annab ta teile nõu see naine oma hütist välja ajada, ja kui see on tühjaks saanud, saadab ta sinna oma lemmiknaise või õigemini selle, kes oli ta lemmiknaine, Noore Hirve, nagu siuud teda kutsuvad. Näete nüüd, sõber, kuigi punanahk on otsustanud teie vara endale jätta, on ta siiski valmis teile üht-teist vastutasuks andma!»

Ishmael kuulas oma nõudmiste peale saadud vastuseid üha kasvava meelepahaga, mis niisuguste äärmiselt tuima loomuga inimeste juures mõnikord kõige ägedamateks vihahoogudeks üle läheb. Teda ajas isegi naerma mõte vahetada oma järeleproovitud elukaaslane nõtkema abilisega noore Tatšetšaana näol, kuid ta naer kõlas õõnsalt ning ebaloomulikult. Esther aga oli kaugel sellest, et niisugust ettepanekut naljaga vastu võtta. Ta peaaegu lämbus vihast, aga niipea kui ta jälle kõnevõime tagasi sai, kruvis ta oma hääle kõige kõrgematele toonidele ja andis sellele vaba voli:

«Etskae! Kes on siis nüüd indiaanlase abielusid sõlmima ja lahutama pannud? Või muudkui laulatatud naiste õiguste kallale kippuma! Kas ta mõtleb, et naine on mõni preeriaelajas, keda koerte ja püsside abil külast välja saab ajada? Astugu ette kõige vapram skvoo ja ladugu välja, millega ta oma elus toime on tulnud. Võib ta näidata niisugust peret, nagu on minul? Õel türann on see punanahast varganägu, ja häbematu kelm veel pealekauba. Ta tahaks nii oma kui ka teiste kõdudes käsutajaks olla! Aus naine ei ole tema silmis parem kui. mõni ta sohinaine. Ja sina, Ishmael Bush, seitsme poja ja seitsme nägusa tütre isa! Mis sa vahid, patune suu ammuli, et sa talle nee-dusi kaela ei saada! T^had sa oma nahavärvi, oma pere-konda ja rahvust ara teotada, segada valget verd punase verega ja saada isaks muulade soole? Saatan on sind tihti kiusanud, mu mees, aga kunagi varem ei ole ta nii osavalt võrku pununud nagu seekord. Mine tagasi oma laste hulka, sõber. Mine ja pea meeles, et sa pole mitte kiskja käru, vaid ristiinimene, ja täna jumalat, et sa seaduslik abikaasa

oled!» Arukale trapperile ei tulnud Estheri käratsemine oota-

matult. Ta oli juba etle näinud, et viimase vagur loomus hakkab käärima niivõrd nurjatu ettepaneku puhul, nagu seda on mehest lahtiütlemine, ja ta kasutas puhkenud tormi tagasitõmbumiseks niisugusesse kohta, kus ta vähemalt oli kaitstud otsese vägivalla eest, mis võis ähvardada küll mitte nii ärritatud, kuid naisest kahtlemata ohtlikuma mehe poolt. Ishmael, kes oli mõelnud, maksku mis maksab, oma nõudmiste rahuldamise saavutada, pidi nüüd selle tormilise sõnavalingu all oma kavatsusest loobuma, nagu seda vahel veelgi kangekaelsemate abielumeestega juhtub; ja et vaigistada kiivushoogu, mis sarnanes poegi kaitsva emakaru raevuga, tuli tal eemalduda hüti juurest, kus kogu selle ootamatult puhkenud kära täiesti süütu põhjustaja asus.

«Astugu see vasekarva ninatark lagedale ja näidaku oma tõmmu ilu naise ees, kes rohkem kui üks kord on kuulnud kirikukellade helinat ja teab, mis tähendab tõeliselt kindel abielu!» karjus Esther ja vehkis võidukalt käega, samal ajal kui ta Ishmaeli ja Abirami nagu kaht koolist poppi teinud poisikest enda ees nende oma laagri poole ajas. «Küll ta näeb, et siin on keegi, kes ta suu peagi lukku paneb! Ja teie ärge mõelgegi kauemaks siia jääda, kullakesed; ärge mõelgegi niisuguses laagris silma kinni panna, kus saatan avalikult otsekui aumees ringi kõnnib ja kindel on, et teda hästi vastu võetakse. Abner, Enoch, Jesse, tulge siia! Kuhu te ometi kadunud olete? Asuge tööle, asuge tööle! Kui see nõdra aruga tossike, teie isa, veel kord selles naabruses sööb või joob, mürgitavad kavalad punanahad ta peagi mõne oma nõiarohuga. Mitte et ma põrmugi selle üle muret tunneksin, kes siis minu asemele tuleb, kui mu koht kord seaduslikult tühi on, kuid ma poleks, iial mõelnud, et sina, Ishmael, kellel on valge nahavärviga naine, lõbuga seda häbitut vaskkuju vaatad. Vask aga on ta tõepoolest, seda ei või sa kuidagi salata, ja kindel, et häbitu on ta ka!»

Sellele solvatud naiseuhkuse puhangule vastas kogenud abikaasa üksnes paari ebamäärase hüüatusega, mis pidid kinnitama, et ta on täiesti süütu. Kuid Estheri raevu ei olnud kerge vaigistada. Ta ei kuulanud mitte midagi peale omaenda hääle, ja järelikult polnud ka

midagi muud kuulda kui ainult tema käske viivitamatult lahkuda.

Skvotter oli juba varem ettenägelikult oma loomad kokku kogunüd ja kraami vankritele ladunud, pidades silmas

äärmisi abinõusid, mida ta kavatses tarvitusele võtta, juhul kui läbirääkimised peaksid nurjuma. Järelikult oli kõik valmis Estheri soovi viivitamatuks täitmiseks. Ema erakordset ärritust nähes jõllitasid noormehed arusaamatuses üksteisele otsa, ent ei ilmutanud erilist uudishimu, sest taolised stseenid ei olnud nende elus kuigi haruldased. Isa käsu peale visati ka telgid veovankritesse, otsekui selleks, et äsjast liitlast täitmata jäänud lubaduste pärast karistada, ja siis hakkas voor oma tavalisel loiul ning pikaldasel viisil liikuma.

Et hästi relvastatud piiriasunike hirmuäratav jõuk eemalduva salga seljatagust kaitses, vaatasid siuud nende lahkumist pealt, avaldamata vähimatki märki üllatusest või pahameelest. Samuti nagu tiiger, tungib ka metslane harva kallale vaenlasele, kes teda ootab; ja kui tetooni sõjameestel olidki peas vaenulikud mõtted, siis jätkus neil nagu kassitaolistel kiskjatelgi kannatlikkust vaikselt oodata, kuni neil ohvri ettevaatamatust ära käsutades õnnestub anda täpne ja kindel löök. Kuid Mahtoree, kelle näpunäidetest tema rahva teod ja ettevõtmised suurel määral olenesid, varjas oma kavatsusi sügaval mõtete varaaidas. Võib-olla rõõmustasuta selle üle, et oli nii hõlpsasti vabanenud niivõrd tülikate nõudmiste täitmisest; võibolla ootas ta oma võimu näitamiseks kohasema aega; aga. võib ka olla, et tal hoopis tähtsamad asjad mõttes pakitsesid, mistõttu tal ei olnud lihtsalt mahti nii tühisele sündmusele tähelepanu pöörata.

Ent Ishmael, kuigi ta Estherile järele andis, et naist vaigistada, ei mõelnud nähtavasti sugugi oma esialgsetest kavatsustest lahti öelda. Ta liikus oma vooriga piki jõge umbes miil maad edasi ja jäi siis peatuma kõrgendiku veerele niisugusesse kohta, mis ümberasujaile kõike vajalikku pakkus. Siin lõi ta jälle oma telgid üles, võttis veoloomad rakkest lahti, ajas karja alla orgu — lühidalt, tegi kõik tavalised ettevalmistused öiseks puhkuseks säärase kaaluka aegluse ja rahuga, just nagu polekski see tema olnud, kes asja oma ohtlikele naabritele ähvardava väljakutse näkku oli paisanud.

Vahepeal .asusid tetoonid asja juurde, mis neil kindlalt päevakorras oli. Sellest ajast peale, kui punanahkadele oli teatavaks saanud, et nende pealik on tagasiteel vangiga — vaenlaste juhiga, keda nad juba pikka aega olid kartnud ja ühtlasi vihanud, oli laagris valitsenud pöörane, metsik

rõõmujuubeldus. Tundide kaupa olid suguvõsa moorid hütist hütti käinud ja sõjameeste kirgi õhutanud, et nood halastuse ja kaastunde unustaksid. Ühele pajatasid nad lugu pojast, kelle skalp on kuivamas pooni hüti suitsus. Teisele lugesid nad üles tema armid, äpardused ja lüüasaamised; kolmandaga tegid juttu tema nahkade ja hobuste kaotuse üle; neljandale esitasid tähendusrikka küsimuse mingi koletu sündmuse kohta, milles ta kaotajaks pooleks oli jäänud, ja tuletasid meelde, et nüüd on aeg kätte maksta.

Niisuguste abinõudega ässitati mehed sedavõrd üles, et nad juba kirjeldatud viisil kokku kogunesid, ehkki veel ei olnud teada, mis nad oma kättemaksuihas ette võtavad. Arvamused selle kohta, kas on mõistlik vange hukata, läksid suuresti lahku, ja Mahtoree ei kiirustanudki väga seda küsimust arutama, sest ta polnud ette kindel, kas nõukogu otsus tema isiklikele plaanidele soodsaks kujuneb või, vastupidi, neid takistab. Siiani olid toimunud vaid esialgsed nõupidamised, et igal juhil oleks võimalik kindlaks teha, kui suurt hulka pooldajaid ta võib arvestada, kui seda tähtsat küsimust nakatakse arutama kogu suguharu pidulikul koosolekul. Viimane pidigi nüüd kõhe algama ja selleks tehti vastavaid ettevalmistusi kogu väärikuse ning pidulikkusega, mis säärasele otsustavale sündmusele kohane.

Indiaanlaste rafineeritud julmusega oli paik selleks tõsiseks nõupidamiseks valitud vahetult tulba lähedusse, mille külge oli seotud toimuva draama kõige tähtsam tegelane. Middleton ja Paul toodi käsist-jalust köidetult sinnasamasse ja pandi pooni jalge ette; seejärel asusid kõik mehed kohtadele, igaüks vastavalt oma seisundile. Üksteise järel võtsid sõjamehed laias ringis istet, näod kõigil niivõrd rahulikud ning mõtlikud, nagu oleksid nad tõesti võimelised õiglaselt ning isegi armulikult kohut mõistma. Kolme-nelja kõrgema pealiku

jaoks jäeti kõhad vabaks, aga mõnedõige elatanud naised, närtsinud, nagu neid iganes võivad närtsitada aastad, karm ilmastik, eluraskused ja metslaste tormilised kired, trügisid kõige esimesse ritta; niisugusele hoolimatule julgusele ajas neid kustumatu janu julmuse järele, ja nende teguviisi võis vabandada üksnes kõrge vanus ja ammu äraproovitud truudus oma suguharule ning rahvale.

Kõik peale asja nimetatud pealikute olid nüüd koh-

tadele asunud. Pealikud olid tulekuga viivitanud, lootes ilmaaegu, et nende endi üksmeel võiks ka nende poolehoidjaid aidata selleni välja jõuda. Tohutust mõjujõust hoolimata suutis Mahtoree oma võimu alal hoida vaid sellega, et ta pidevalt oma alamate nõuandeid arvestas. Kui need tähtsad isikud lõpuks üheskoos ringi keskele ilmusid, tunnistasid nende tusased pilgud ja kortsus kulmud küllalt selgesti, et nad pikale nõupidamisele vaatamata ikka veel ühel meelel ei olnud. Mahtoree silmade ilme oli muutlik: vahetevahel lõi neis lõkkele äkiline tuluke, mille näisid läitnud olevat tema hinges hõõguvad tunded, kuid samas see kustus, asendudes külma ning kaine tasakaalukusega, mida peeti pealikule nõupidamise ajal eriti sündsaks. Ta istus oma kõhale demagoogi sihiliku lihtsusega, kuid terav ning sähviv pilk, mille ta sedamaid üle vaikiva rahvahulga laskis käia, reetis temas türanni.

Kui kõik kohal olid, süütas keegi elatanud sõjamees oma rahva suure piibu ja puhus sellest suitsu iga nelja ilmakaare poole. Niipea kui see lepitusohver oli toodud, ulatas ta piibu Mahtoreele, kes selle teeseldud alandlikkusega ühele hallipäisele pealikule, enda kõrval edasi andis. Kui kõik rahustava taime mõjust osa olid saanud, järgnes tähendusrikas vaikus, just nagu oleksid nad nüüd võimelised eelseisvate küsimuste üle sügavalt järele mõtlema ja seda tõepoolest ka teeksid. Siis tõusis keegi vana indiaanlane ja lausus järgmised sõnad:

«Kotkas lõputu jõe koskede juures koorus munast alles palju talvi pärast seda, kui minu käsi juba poonit rabas. Seda, mida mu keel ütleb, on mu silmad näinud. Boretšiina on väga vana. Mäed on seisnud kauemini oma kohtadel, kui tema oma suguharu keskel on

elanud, ja jõed olid täis ja tühjad ka enne, kui tema sündis; aga kes siuudest teab seda'enne teda? Mis ta ütleb, seda nad kuulavad. Kui mõned ta sõnad maha langevad, korjavad nad need kõhe üles ja hoiavad neid pma kõrvade juures. Kui tuul neist mõned eemale kannab, püüavad minu noored mehed, kes on väga kärmed, need kinni. Nüüd kuulake. Sellest ajast peale, kui vesi hakkas voolama ja puud kasvama, on siuud oma sõjateel poonisid leidnud. Nagu kuuguar armastab antiloopi, nii armastab dakoota oma vaenlast. Kui hunt

[1] Demagoog — väheteadlike masside instinkte ja meeleolusid isiklikes huvides ärakasutav poliitikategelane. Tõlk,

hirvevasika leiab, kas ta siis heidab maha ja jääb magama? Kui puuma näeb allika juures kitse, kas ta siis paneb oma silmad kinni? Te ise teate, et ta seda ei tee. Ka tema joob> kuid ta joob verd! Siuu on hüppav puuma, pooni aga on värisev hirv. Kuulgu mu lapsed, mis ma ütlen. Nad leiavad, et mu sõnad on head. Ma olen rääkinud.»

Sügav kurguhäälne heakskiiduhüüe pääses kõigi Mahtoree poolehoidjate huulUt, kui nad kuulsid seda verejanulist nõuannet inimese suust, kes kindlasti selle rahva kõige vanemate meeste hulka kuulus. Sügavasti juurdunud kättemaksuiha moodustas ühe silmapaistvama joone nende loomuses, ja seepärast olid kõneleja piltlikud vihjed neile väga meele järele. Pealik ise rõõmustas juba ette kõigi oma plaanide kordamineku üle, nähes, kui palju on neid, kes ta sõbra nõuannetega päri olid. Kuid veel ei valitsenud kau-geltki üksmeel. Esimese kõneleja sõnadele järgnes pikk ning väärikas vaikus, et kõik nende üle nagu kord ja kõhus järele saaksid mõelda, enne kui mõni teine pealik neid kummutama asub. Järgmine kõneleja, kuigi ka juba oma parimatest aastatest välja jõudnud, oli siiski märksa noorem kui eelmine. Ta mõistis hästi selle asjaolu halvemust ja püüdis seda, niipalju kui võimalik, rõhutatud alandlikkusega tasakaalustada.

«Ma olen vaid laps,» alustas ta, lastes silmadel vargsi ringi käia,

et kindlaks teha, kuivõrd tema arukusel ning vaprusel põhinev kuulsus sellele väitele vastu räägib. «Ma elasin siis veel naiste hulgas, kui mu isa juba mees oli. Kui mu pea hakkab halliks minema, siis mitte sellepärast, et ma vana olen. Lumi, mis mulle pähe langes, kui ma sõjateedel magasin, on sinna kinni külmunud, ja kuum päike oseidži külade lähedal ei olnud selleks küllalt tugev, et seda ara sulatada.»

Sõjameeste ridadest kostev tasane sumin väljendas imetlust tegude üle, millele kõneleja nii osavalt vihjas. Ta ootas tagasihoidlikult, kuni elevus pisut vaibus, ja jätkas siis heakskiidust julgustatuna üha kasvava hooga:

«Aga noorel sõjamehel on head silmad. Ta võib näha väga kaugele. Ta on ilves. Vaadake mind teraselt. Ma pööran selja, et võiksite mind näha mõlemalt poolt. Nüüd teate, et olen teie sõber, sest te vaatate mu keha osa, mida pooni veel eales ei ole näinud. Nüüd vaadake mu nägu; mitte seda armi, sest sealtkaudu ei suuda teie silmad iial mu südamesse tungida. Selle augu lõi üks konsa. Kuid siin

on avaus, mille tegi Vakonda, ja selle kaudu võite mu hinge vaadata. Kes ma olen? Dakoota, niihästi seest- kui ka väljastpoolt. Teile on see teada. Sellepärast kuulake mind. Iga preeriaelaja veri on punane. Kes suudab eraldada kohta, kus pooni maha löödi, sellest kõhast, kus mu noormehed pühvli tapsid? Need kõhad on sama värvi. Elu Isand lõi nad teineteise jaoks. Ta lõi nad teineteise sarnaseks. Kuid kas hakkab rohi haljendama sellel kõhal, kus kahvanägu on tapetud? Minu noormehed ei pea mitte
arvama, et see rahvas on väga arvukas ega märkagi ühe sõjamehe puudumist. Nad loevad neid tihti üle ja lausuvad: «Kus on mu pojad?» Kui nad märkavad, et üks on puudu, tulevad nad preeriasse teda otsima. Kui nad teda ei suuda leida, saadavad nad käskjalad siuude sekka tema
kohta järele pärima. Mu vennad, pikknoad ei ole rumalad. Meie keskel on praegu nende võimas manatark; kes teab öelda, kui vali on ta hääl või kui pikk tema käsivars? ...»

Kõnelejat, kes hakkas oma sõnadest hoogu sattuma, kat-kestas läbematu Mahtoree. Pealik tõusis äkitselt püsti ning hüüdis häälega, milles võimukus esialgu põlguse ja lõpuks ka mürgise irooniaga segunes:

«Las mu noored mehed toovad kahvanägude kurja vaimu siia nõupidamisele. Minu vend peab manatarka palgest palgesse näha saama!»

Otsekui surmavaikus järgnes sellele ebatavalisele vahe-kõnele, mis kujutas endast rasket eksimist vaidluse pühitsetud tavade vastu. Pealegi oli Mahtoree käskl just nagu väljakutseks tundmatule jõule, mis peitus ühes neist mõis-tetamatuist olendeist, kellesse vaid vähesed, laiefna silmaringiga indiaanlased tollal ilma sügava aukartuseta suhtusid ja kellele vaid vähesed söandasid vastu hakata. Ometi võtsid alamad käsku kuulda ja Obed toodi Asinuse seljas lagedale niisuguse tseremoonia ning pidulikkusega, mis muidugi pilkeks oli mõeldud, kuid mis sellest hoolimata üsna tublisti hirmu tegi.

Kui nad ringi keskele jõudsid, laskis Mahtoree, kes doktori mõju kartes oli püüdnud seda ennetada jaObedit võimalikult põlastusväärsena näidata, pilgu üle kõigi kokku-tulnute libiseda, et lugeda tõmmudelt nägudelt enda ümber oma kavaluse kordaminekut.

Loodus ja kunst olid ühisel jõul tõepoolest suutnud looduseuurija kujule ja varustusele niisuguse välimuse

anda, mis tast igal pool imetlusaluse oleks teinud. Ta pea oli siiude kõige tunnustatuma moe järgi hoolikalt paljaks aetud. Uhke skalbitutt, millest doktor arvatavasti loobunud oleks, kui tema arvamust selle kohta oleks küsitud, oli kõik, mis lopsakast ja sellele aastaajale sugugi mitte liigsest juukseparukast järele oli jäänud. Paljas pealagi oli üleni käetud paksu värviga ja mingid kummalised maalitud mustrid ulatusid ka üle näo kuni silmade ja suuni, andes doktori teravale pilgule mingi eriliselt kavala ilme ja tema pedantsele suujoonele nõiakunstniku kärmuse. Ta pealmised riided olid ära võetud ja nende asemel kaitses teda külma eest fantastiliselt maalitud hirvenahast rüü. Just nagu tema ameti pilkamiseks olid ta ainsa juuksetutt, kõrvade ja mitmete teiste silmatorkavamate kehaosade külge seotud igasugused kärnkonnad,

tavalised konnad, sisalikud, liblikad ja nii edasi, kõik hoolikalt prepareeritud, et kunagi tema erakollektsioonis oma kohale asuda. Kuid see kummaline kostüüm mõjus vaatajaile pigem õudse kui naljakana. Lisaks mijutsid auväärt Obedi ilme veelgi karmimaks hirmsad aimused ja hingepiin, kui ta nägi oma isiku väärikast niiviisi jalge alla tallatavat, ja mis tema silmis hoopis tähtsam, uskus kaljukindlalt, et tema kallal mõni paganlik ohvritalitus toime pannakse. Kõike seda 'arvestades ei ole lugejal raske mõista sügavat aukartust, mida äratas tema ilmumine niisuguse jõugu hulka, kes oli juba ennegi valmis teda kui kurja vaimu võimsat saadikut kummardama ja austama.

Vjuutša juhtis Asinuse otse ringi keskele, jättis nad siis üheskoos sinna (looduseuurija jalad olid niiviisi elaja külge kinni seotud, et näis, nagu oleksid kaks looma ühte liitunud ja moodustaksid mingi uue liigi) ja ruttas jälle tagasi oma kohale, kus jäi nõiakunstnikku üksisilmi vahtima, pilgus talle iseloomulik tönts hämmastus ja orjameelne imetlus.

Selle kummalise etenduse pealtvaatajate ja peategelase hämmastus näis vastastikune olevat. Kui tetoonid aukartuse ja kohkumusega võluarsti salapäraseid atribuute silmitsesid, siis ka doktor vahtis enda ümber kummaliste segatud tunnetega, mille hulgas hirm siiski küllalt tähtsat osa mängis. Kõikjal, kuhu ta silmad pööras — nende juures tuli just nüüd ilmsiks mingi salajane suurendamisvõime —, nägi ta korraga paljusid tumedaid, metsikuid ja süngeid nägusid, ilma et ta üheltki ainsat kaastunde- või

haletsusmärki oleks suutnud välja lugeda. Lõpuks langes ta ekslev pilk trapperi tõsistele ning siivsatele näojoontele. Vanamees seisis ringi serval, Hektor jalge ees, toetus oma pikale püssile, mis temale kui tunnustatud sõbrale jälle tagasi oli antud, ja mõtiskles ilmselt sündmuste üle, mida võis oodata pärast niisugust rohkete ja silmapaistvate tseremooniatega nõupidamist.

«Auväärt jääger, kütt või trapper,» lausus lohutamatu Obed, «mulle teeb suurt rõõmu teid jälle kõhata. Kardan, et see kallis aeg, mis ühe tohutu töö lõpetamiseks minu käsutusse on antud, hakkab enneaegu täis saama, ja ma puistaksin meeleldi oma südant kui mitte just

teadusehar-
rastajale, siis ikkagi niisugusele inimesele, kel on vähemalt mõningaid teadmisi, mida tsivilisatsioon laseb osaks saada ka oma kõige tähtsusetumatele lastele. Kahtlemata hakkavad terve maailma teaduslikud ühingud minu saatuse kohta tõsiselt andmeid koguma ja võib-olla saadetakse nendesse paikadesse isegi ekspeditsioone, et hajutada igasuguseid kahtlusi, mis nii tähtsa küsimuse puhul võivad tõusfa Ma
pean ennast õnnelikuks, et mu juures viibib mees, kes minuga ühte keelt räägib ja«mu lõpust mälestuse võib talletada. Te ütlete neile, et ma surin pärast kasulikku ning kuulsusrikast elu kui teaduse märter ja kui vaimupimeduse ohver. Kuna ma loodan oma viimsetel minutitel iseäranis rahulik ning mõtteisse süvenenud olla, siis arvan, et kui te lisate mõned üksikasjad meelekindluse ja tõelise teadusemehe-väärikuse kohta, millega ma surmale vastu läksin, võib see üksnes õhutuseks olla kõigile neile, kes iial niisamasugust kuulsust taotlevad, ja ei solva kindlasti
kedagi. Ja nüüd, sõber trapper, küsin ma lõpuks kohusetundest, mida ma inimloomusele võlgnen, kas kõik lootused on mind maha jätnud või oti veel mingite abinõudega võimalik päästa nii paljud väärtuslikud teadmised võhikluse haardest, et säilitada need loodusloo lehekülgede jaoks?»

Tähelepanelikult kuulas vanamees seda kurba palvet. Ilmselt mõtles ta selle tähtsa kijsimuse üle igakülgselt järele, enne kui söandas vastata.

«Mina arvan, sõber tohter,» lausus ta siis tõsiselt ning kaalukalt, «et teie praeguses olukorras olenevad elu ja surma võimalused täiel määral saatuse tahtest, mis arvab sedapuhku heaks ennast ilmutada salakavalate indiaanlaste neetud riugaste kaudu. Minu meelest ei ole aga lõpp-

tulemustes kuigi suurt vahet, sest mitte kellelegi peale teis enda ei lähe ju eriti korda, kas te elus või surnud olete.»

«Kas te peate nurgakivi väljalangemist teadusehoone alusmüürist tähtsusetuks asjaoluks kaasaegsetele ja järelpõlvedele?» katkestas teda Obed. «Pealegi, mu eakas sõber,» lisas ta etteheitvalt, «inimese huvi

oma olemasolu vastu ei ole sugugi tühine asi, ehkki seda võivad varjutada hoopis üldisemad ja filantroopilisemad[1] tunded.»

«Ma tahaksin seda öelda,» jätkas trapper, kes kaugeltki ei mõistnud kõiki neid peensusi, millega tema õpetatud kaaslane oma kõnet nii sageli ilustas, «et kõigil siin ilmas on üksainus sünd ja üksainus surm, olgu ta koer või olgu hirv, olgu punanahk või olgu valge. Ja inimesele on niisama lubamatu püüda surma kiirendada, nagu tal on võimatu sündimist tagasi hoida. Kuid ma ei taha sugugi öelda, et mitte midagi ei võiks teha viimse silmapilgu edasilükkamiseks, kas või ainult mõneks ajaks, ja sellepärast on igaühel õigus küsida omaenda tarkuselt, kui kaugele tahab ta minns ja kui palju vaeva kannatada, et pikendada aega, mis juba niigi võib-olla liiga pikk on olnud. Mitmed karmid talved ja kõrvetavad suved on sel-le_st mööda läinud, kui ma kord paremale, kord vasakule põikasin, et lisada tunnikest juurde elule, mis nüüd juba üle kaheksakümne aasta ulatub. Ma olen igal ajal valmis kutsele vastama, just nagu sõjamees õhtusel loendusel. Mina arvan, et kui teie saatuse otsustamine indiaanlaste hooleks jääb, siis õhutab suur siuu oma rahva selleni üles, et teid Kõiki ohvriks tuuakse. Samuti ei pane ma suurt lootust tema näilisele armastusele minu vastu. Seepärast on kogu küsimus selles, kas te niisuguseks reisiks valmis olete, ja kui te valmis olete, kas põie siis ükskõik, millal teele asuda — nüüd või mõnel muul ajal. Kui minu arvamist küsitaks, siis kõneleksin ma teie käsuks; see tähendab, minu meelest on jteie elu küllalt süütu olnud, sest mõnda suurt kuritegu |te ju toime ei ole pannud, ehkki ausus sunnib mind lisama, et see kõik, mis te ka iganes oma tegude arvele võite; kirjutada, ei vääri viimsel kohtu-päeval nimetamistki.» \

Enda kohta nii lootusetut otsust kuuldes pööras Obed teise rahulikule, mõtlikule näole kurva pilgu ja köhatas, püüdes peita meeletut hirmu, millest ta mõistus juba segi

[1] Filantroopi! ine — inimesesõbralik, heategev, Tõlk.

kippus minema, selle uhkusekübeme alla, mis vaese inimhinge isegi kõige suuremates ohtudes harva maha jätab.

«Mina arvan, auväärt jääger,» kostis ta, «et kui kaaluda küsimust igast küljest ja eeldada teie teooria õigsust, sus on kõige kindlam järeldada, et ma praegu nii kureks teeleminekuks valmis ei ole, ja seepärast tuleks otsekohe ettevaatusabinõud tarvitusele võtta.»

«Kui te niiviisi mõtlete,» kostis trapper aeglaselt ning rahulikult, «tahan ma teie heaks teha sedasama, mida ma teeksin iseenda heaks; et aga aeg on hakanud teie jaoks juba allamäge veerema, siis annaksin ma teile nõu oma asjad kiiresti korda seada, sest võib juhtuda, et teie nime hüütakse, kui olete niisama vähe valmis sellele vastama nagu praegu.»

Pärast seda sõbralikku nõuannet tõmbus vanamees jälle ringi tagasi ning jäi mõtlema, mis tal nüüd tuleks ette võtta. Tema ilmes peegeldusid niihästi teotahe ja otsusekindlus kui ka kõige vaguram saatusele alistumine — omadused, mis tulenesid tema eluviisist ja sünnipärasest alandlikkusest ning mis omavahel kummaliselt põimudes moodustasid tema iseloomu põhialused.

XXVIII PEATÜKK

Nõid Smithfieldis peab tuhaks põlema; teil
kolmel nöörib pooja kõri kinni.

Shakespeare, «Kuningas Henry Kuues»

Siuud ootasid kiiduväärse kannatlikkusega eespool toodud kahekõne lõppemist. Enamikku jõugust hoidis oma võimuses salajane aukartus, mida nad Obedi salapärase kuju ees tundsid, kuna mõned arukamad pealikud kasutasid meelsasti seda viivitust, et korraldada oma plaane võitluseks, mida nad selgesti ette nägid. Mahtoree aga oli lihtsalt rahul, et võis trapperile näidata, kuivõrd ta lema tujudele järeleandmisi teeb, ja kui vanamees vestluse lõpetas, heitis pealik talle tähendusrikka pilgu, et ta meeles peaks, kui kannatlikult tema järele oli oodatud. Pärast sügavat, tardunud vaikust tõusis Mahtoree püsti, kavatsedes ilmselt kõnelema hakata. Kõigepealt võttis ta väärika poosi ja libistas üle kõigi kokkutuinute kindla ning valju pilgu. Ent ta silmade ilme muutus selle kohaselt, kas need ta poolehoidjate või vastaste nägudel peatusid. Pilk, mis oli suunatud esimestele, oli küll karm, kuid mitte ähvardav, kuna

viimastele näis see kõnelevat kõikidest ohtudest, mis nad endale kaela tõmbavad, kui nad julgevad esile kutsuda nii võimsa pealiku meelepaha

Kuid kogu selle kõrkuse ning eneseusalduse juures ei jätnud tetooni siiski maha tema arukus ning kavalus. Heitnud nii-öelda kogu suguharule väljakutse ja andnud seega küllaldaselt tunda oma õigusi ülemvõimule, muutus ta hoopis lahkemaks ja tema piik vähem kohutavaks. Ja nüüd hakkas pealik keset sügavat hauavaikust kõnelema, muutes oma hääle toone vastavalt kujunditele, mida ta oma ilukõnes ohtrasti tarvitas.

«Kes on siuu?» alustas pealik osavasti. «Ta on preeriate valitseja ja ka sealsete loomade isand. Kalad «sogase veega jões» tunnevad teda ja ilmuvad ta kutse peale. Ta on rebane nõupidamisel, kotkas nägemise poolest, grisli

karu võitluses. Dakoota on mees!» Oodanud ara, kuni tasane heakskiidusumin, mille ta rahva nii meelitav kujutamine esile oli kutsunud, vaibuda jõudis, jätkas tetoon: «Kes on pooni? Varas, kes näppab naiste tagant; punanahk, kellel puudub mehisus; kütt, kes mangub endale jahisaaki. Nõupidamisel on ta paigast paika karglev orav; ta on kakk, kes öösiti preerias hiilib; tapluses on ta pika-koivaline põder. Pooni on naine.»

Järgnes uuesti lühike paus, mille kestel metsik rõõmukisa mitmetest suudest valla pääses; nõuti, et need mõnitavad sõnad selle salvava põlguse osalisele, kes neist mitte midagi ei taibanud, ära tõlgitaks. Vanamees mõistis Mahtoree pilgust, et temal tuleb see ülesanne täita, ja ta alistus vastuvaidlematult. Kõvasüda kuulas teda tõsiselt, siis aga, otsekui selgusele jõudnud, et aeg kõnelemiseks ei ole veel käes, suunas pilgu uuesti kaugusse. Oraator silmitses pooni nägu niisuguse ilmega, millest kiirgas kustumatut viha selle ainsa pealiku vastu, kelle kuulsus kaugel ümberringi tema enda kuulsusest üle käis. Kuigi pettunud, et ta ei suutnud riivata selle inimese uhkust, kes tema silmis vaid poisike oli, hakkas ta»— ja seda pidas ta hoopis tähtsamaks — oma suguharu meeste meeli üles kütma, et neid oma õelate kavatsuste täideviimiseks ette valmistada.

«Kui maa oleks käetud rottidega, kes ei kõlba mitte millekski,» lausus ta, «siis ei oleks seal ruumi pühvlitele, kes indiaanlasele toitu

ja riideid annavad. Kui preeriad oleksid kaetud poonidega, siis ei oleks seal ühtki kohta dakoota jala jaoks. Luup on rott, siuu aga raske pühvel; las pühvlid tallavad rotte ja teevad enda jaoks vaba ruumi. Minu vennad, teiega rääkis enne väikene laps. Ta ütles teile, et ta juuksed pole hallid, vaid külmavõetud, ja et rohi ei kasva selles paigas, kus kahvanägu on surnud! Kas teab ta üldse, mis värvi on pikknoa veri? Ei, ta ei tea seda; ta ei ole seda eales näinud. Missugune dakoota peale Mahtoree on kunagi kahvanägu tapnud? Mitte ükski. Kuid Mahtoree peab vait olema. Kui ta räägib, panevad kõik tetoonid oma kõrvad kinni. Skalbid tema hüti kohal on naiste võetud. Mahtoree võttis need, ja ta on naine. Ta suu on kinni pandud; ta ootab pidupäevi, et laulda tüdrukute hulgas!»

Hoolimata kahetsus- ja pahameelehüüetest, mis sellele teeseldud enesealandusele järgnesid, istus pealik oma kohale, nagu oleks ta tõesti otsustanud mitte enam kõnelda. Kuid sumin muutus üha valjemaks ning haaras üha laie-

maid hulki ja mitmesugused ähvardavad tundemärgid näitasid, et nõupidamine võib lõppeda täieliku segadusega. Siis tõusis Mahtoree uuesti ja jätkas kõnet, kuid nüüd juba kättemaksu januneva sõjamehe ägedal ning raevukal toonil.

«Mingu mu noormehed otsima Tetaod!» hüüdis ta võimukalt. «Nad leiavad ta skalbi pooni suitsus kuivamas. Kus on Boretšiina poeg? Ta luud on valgemad kui tema tapjate näod. Kas Mahha magab oma hütis? Teile on teada, et ta juba palju kuid tagasi õnnistatud preeriaisse teele asus; kui ta siin oleks, võiks ta teile öelda, mis värvi oli käsi, mis talt skalbi võttis!»

Samas laadis kõneles see kaval pealik veel kaua, kutsudes nimepidi kõiki neid sõjamehi, kelle kohta oli teada, et nad olid surma saanud võitluses poonidega või mõnes seadusvastases kokkupõrkes, rnis nii sageli aset leidsid siuu jõukude ja seda liiki valgete vahel, kes oma arenemistaseme poolest väga vähe metslastest erinesid. Et ta kõigi nende nimedest üsna kähku üle libises, ei olnud juuresolijail mahti enamiku mainitud isikute teeneid või pigem puudusi meelde tuletada; kuid nii osavalt valis ta sündmusi ja nii haaravad olid ta üleskutsed — seejuures abistas teda tublisti tema

võimas ning virgutav hääl —, et iga ta sõna pani mõne keele kuulajate rinnas vastu helisema.

Keset tema ilukõne kõige hoogsamat lendu astus üks mees, kes oli nii vana, et ta vaevaga jalgu liigutas, otse ringi keskele ja jäi vahetult kõneleja ette seisma. Väga terane kõrv oleks võib-olla ära tabanud, et kõneleja hääl pisut väratas, kui tema leegitsev pilk sellele ootamatult esiie astunud kujule langes; kuid tooni muutus oli nii tühine, et üksnes inimene, kes mõlemat indiaanlast põhjalikult tundis, seda märgata oleks võinud. See rauk oli kunagi kuulus olnud oma ilu ja kehaehituse poolest, samuti nagu ta kotkasilmad vastupandamatu, kohutava pilgu poolest. Praegu aga oli tema nahk nii kortsunud ja ta nägu nii armiliseks küntud, et ta pool .sajandit . tagasi Kanada prantslastelt hüüdnime oli saanud, mida nii paljud Prantsusmaa kangelased juba auga olid kandnud ja mille see metsik hord, kellest me praegu kirjutaine, üle oli võtnud kui nende vahva sõjamehe tegude kõige ilmekanja esile-tooja. Tasane pomin: «Le Balafre!» ', mis läbi koosolijate

[1] Balafre — armiline, vermeline (prantsuse k.). Tõlk.

ridade jooksis, kui rauk ringi keskele astus, andis teada tema nime ja väljendas sügavat austust selle inimese vastu, aga samuti ka hämmastust tema äkilise ilmumise üle. Et ta aga ühtki sõna ei lausunud ega ennast kohalt liigutanud, siis vaibus tema tulekust põhjustatud erutus üsna pea. Kõikide silmad pöördusid uuesti kõneleja poole ning kõrvad ammutasid jälle joobumust tema hullustavatest üleskutsetest.

Kuulajate näod peegeldasid kõige selgemini Mahtoree võidukäiku. Üsna pea võis enamiku sõjameeste karmidel palgeil tähele panna julma ning kättemaksujanulist ilmet Ja iga uus osav mõistaandmine, et vaenlased tuleb hävitada, kutsus esile üha elavamaid ja üha valjemaid heaks-kiiduhüüdeid. Selle edu haripunktil lõpetas tetoon oma kõne, pöördudes veel kord suguharukaaslaste uhkuse ning mehisuse pole, ja istus siis kiiresti oma kõhale tagasi.

Keset mürisevaid heakskiiduhüüdeid, mis nii tähelepanuväärsele ilukõnele järgnesid, oli äkki kuulda mingit vaikset, nõrka ning õõnsakõlalist häält. See näis välja tungivat inimese rinna kõige sügavamatest soppidest ja sedamööda jõudu saavat, kuidas ta vabasse õhku pääses Neile häälitsustele järgnes pühalik vaikus ja siis nähti esimest korda elatanud mehe huuli liikumas.

«Le Balafre päevad on lõpule jõudmas,» olid esimesed selgesti kuuldavad sõnad. «Ta on samasugune nagu pühvel, kellele enam karva ei kasva. Ta valmistub peagi õrna hütist lahkuma, et minna otsima uut eluaset, mis asub siuude küladest kaugel. Seepärast ei käi tema sõnad mitte ta enda, vaid nende kohta, kes temast maha jäävad. Ta. sõnad on nagu vili puul: nad on küpsed ja sobivad hästi pealikutele edasiandmiseks. Palju lund on sestsaadik maha langenud, kui Le Balafre enam sõjateel ei käi. Ta veri oli kunagi väga kuum, kuid nüüd on juba jahtuda jõudnud. Enam ei saada Vakonda talle sõjaunenägusid; ta näeb, et parem on rahus elada. Mu veenad, üks jalg on mul astunud õnnelikele jahimaadele, teine läheb talle peatselt järele, ja siis otsib vana pealik oma isa mokassiinide jälgi, et ta mitte ära ei eksiks, vaid kindlasti Elu Isanda palge ette jõuaks sedasama teed mööda, kus nii paljud head indiaanlased on juba rännanud. Aga kes talle järele tuleb? Le Balafrel ei ole poega. Ta vanem poeg on liiga palju poonisid taga ajanud, noorema poja luud aga on konsade koertest ara näritud! Le Balafre tuli nüüd üht noort käsivart otsima,

mille peale ta võiks toetuda, tuli leidma endale poega, et ta hütt tühjaks ei jääks, kui tal tuleb ara minna. Tatše-tšaana, tetoonide Noor Hirv, on liiga nõrk toetama sõjameest, kes on vana. Ta vaatab enda ette, aga mitte tagasi. Ta meel on tema mehe hütis.»

Vana sõjamees kõneles rahulikult, kuid küllalt selgel ning otsustaval toonil. Tema sõnavõttu kuulati täielikus vaikuses, ja kuigi mitu pealikut, Mahtoree mõtteosalised, viimasele ootavalt näkku vahtisid, ei söandanud keegi nii elatanud ja nii auväärsele sõjamehele vastu rääkida,

seda enam et tema otsus selle rahva tavade ja kommetega täielikus kooskõlas oli. Ka Mahtoree ise vaikis ja ootas kõne tagajärgi näilise rahuga, kuigi ta silmis loitev õel tuluke näitas, missuguseid tundeid temas tekitas see äkiline vahejuhtum, mis talt ähvardas röövida ohvri, keda ta kõige rohkem vihkas.

Vahepeal sammus Le Balafre aeglaselt ning vaevaliselt vangide poole. Ta jäi peatuma Kõvasüdame ees, kelle laitmatut kuju, kindlat .pilku ja väärikat ilmet ta kaua ning nähtava rahuloluga silmitses. Teinud siis käega võimuka liigutuse, jäi ta oma käsu täitmist ootama. Ainsa noalöögiga vabastati noormees tulba küljest ja teda sidunud köidikuist. Kui noor sõjamees rauga tuhmunud ning nõrgenenud silmade ette oli toodud, uuris vanamees teda veel kord tähelepanelikult ja niisuguse imetlusega, mida kehaline täiuslikkus nii kergesti iga metslase rinnas esile kutsub.

«Väga hea,» pomises lõpuks väsinud veteran, kui ta veendus, et ei suuda- noore sõjamehe kehaehituses ühtki puudust leida. «See on hüppav puuma! Kas mu poeg räägib tetoonide keelega?»

Arusaamise säde vangi silmis reetis, kui hästi ta küsimust mõistis, kuid ta oli liialt uhke, et väljendada oma mõtteid vaenuliku rahva keeles. Mõned lähemal seisvad sõjamehed tegid vanale pealikule selgeks, et vangistatud indiaanlane on pooniluup.

«Mu poeg tegi oma silmad lahti «huntide vete» ääres,» sõnas Le Balafre poonide keeles, «aga ta paneb need uuesti kinni «sogase vooluga jõe» käärus. Ta sündis poonina, kuid sureb dakootana. Vaata minu peale. Ma olen sükomoori-puu, mis kunagi paljusid oma varjuga kattis. Lehed on maha langenud ja oksad hakkavad kuivama. Mu juurtest võrsub üksainus võsu; see on väike väät, mis põimib ennast

rohelise puu ümber. Ala olen kaua otsinud seda, kes on väärt mu kõrval kasvama. Nüüd olen ma ta leidnud. Le Balafre ei ole enam ilma pojata; tema nime ei unustata ära, kui ta õnnelikele jahimaadele läheb! Vennad tetoonid, ma võtan selle noormehe oma hütti!»

Keegi ei julgenud vastu vaielda Õigusele, mida nii tihti olid kasutanud kõnelejast kaugelt alamadki sõjamehed, ja lapsendamistalitust kuulati pealt tõsise ning aupakliku vaikusega. Le Balafre võttis oma väljavalitud poja käest kinni, juhtis ta otse ringi keskele ja astus siis võidukal ilmel kõrvale, et pealtvaatajad võiksid ta valiku heaks küta.

Mahtoree ei reetnud millegagi oma plaane, olles ilmselt otsustanud oodata kohasemat silmapilku oma kavalate riugaste ja sepitsuste täideviimiseks. Kogenumad ning arukamad pealikud mõistsid selgesti, et kahel nii väljapaistval ja nii vaenulikul sõjamehel, nagu seda olid nende vang ja nende kaasmaalasest juht, kes pealegi omavahel nii kaua kuulsuses olid võistelnud, oli täiesti võimatu sõprade kombel ühes ja samas suguharus elada. Kuid Le Balafre isiksus oli nii aukartustäratav ja tava, niida ta oli kasutanud, nii püha, et keegi ei julgenud tema vastu häält tõsta. Kõik ootasid üha kasvava põnevusega, mis nüüd edasi saab, ehkki nad oma ärevust ükskõikse maskiga varjasid. Sellele raskele kimbatusele, mis ähvardas suguharu peaaegu lõhenemiseni viia, tegi ootamatult lõpu mees, kes oleks pidanud kõige rohkem huvitatud olema elatanud pealiku plaanide kordaminekust.

Kogu eelneva stseeni jooksul oleks raske olnud vangi näojoontel ainsatki selget tundeliigutust märgata. Sõnu oma vabastamisest oli ta kuulanud samasuguse ükskõiksusega nagu käsku teda tulba külge siduda. Nüüd aga, kus aeg oli kätte jõudnud, mil ta valima pidi, hakkas ta kõnelema ja tõendas, et vahvus, mis tema nime nii kuulsaks oli teinud, teda põrmugi maha polnud jätnud.

«Minu isa on väga vana, kuid kõike ei ole ta siiski näinud,» lausus Kõvasüda nii selgel häälel, et iga kohalolija pidi seda kuulma. «Ta ei ole eales näinud, et pühvel nahkhiireks muutuks, ega saa ta ka kunagi näha, et pooni siuuks ümber kasvaks!»

Selle otsuse kuulutas ta niivõrd kõhklematult ja ühtlasi rahulikult, et enamik kuulajaid mõistis, kui vankumatu see oli. Le Balafre süda aga kiskus noormehe poole, ja vanaduses ärganud kiindumust ei ole nii hõlpus maha suruda. Väl-

kuvi silmi pöördus ta jõugu poole, just nagu sellele etteheiteid tehes vaimustus- ja juubelduspuhangu pärast, mille olid esile kutsunud vangi julgus ning uuesti virgunud lootus kättemaksule, ja kõnetas jälle oma lapsendatud poega, nähtavasti visalt oma plaani juures püsides:

«Hästi öeldud,» lausus ta. «Need on sõnad, mida sangar peab käsutama, et sõjamehed võiksid ta südant näha. Oli kord aeg, mil Le Balafre hääl kõlas konsade hüttide keskel valjemini kui ühelgi teisel. Kuid valgete juuste juur on tarkus. Mu laps näitab tetoonidele oma vaprust ja lööb nende vaenlasi. Dakoota mehed, see on mu poeg!»

Pooni kõhkles silmapilgu, siis aga astus pealiku ette, võttis tema kareda, kortsulise käe ning pani selle harduses endale pea peale, nagu oleks tahtnud oma piiritut tänumeelt tunnistada. Astunud seejärel sammu tagasi, ajas ta end kogu pikkuses sirgu, vaatas uhke, põlastava pilguga teda piiravat vaenulikku jõuku ning lausus valjusti siuu keeles:

«Kõvasüda on vaadanud ennast seest ja väljalt. Ta on mõelnud kõige üle, mis ta jahil ja sõdades on teinud. Igal pool on ta üks ja sama. Mingit muutust ei ole olnud. Ta on kõikides asjades pooni. Ta on löönud nii paljusid tetoone, et ta ei saaks iialgi süüa nende hüttides. Tema nooled hakkaksid tagasi lendama ja ta odaots pöörduks vääras suunas; nende sõbrad nutaksid tema sõjahüüdu kuuldes, nende vaenlased aga naeraksid. Kas tetoonid tunnevad poonit? Las nad vaatavad teda uuesti. Ta pea on maalitud; ta käsivars on liha; ta süda on kalju. Kui tetoonid näevad päikest tõusmas Kaljumagede tagant ja liikumas kahvanägude maa poole, siis pehmeneb Kõvasüdame meel ja ta muutub siuuks. Aga kuni selle päevani tahab ta elada ja surra poonina.»

Vaimustuskisa, milles kummaliselt segunesid imetlus ja tapahimu, tegi pooni kõnele lõpu ja andis küllalt selgesti mõista, missugune on tema edasine saatus. Vang ootas silmapilgu, kuni ärevus veidi vaibus, pöördus sjis uuesti Le Balafre poole ja jätkas lepitaval ning lahkel toonil, nagu oleks ta äkki vajadust tundnud oma keeldumist kuidagiviisi leevendada, et mitte haavata inimese uhkust, kes nii väga talle head soovis teha.

«Las mu isa nõjatub kindlamini dakootade Hirvele,» lausus ta. «Praegu on ta nõrguke, aga kui ta hütt kord lastega täitub, muutub ta tugevamaks. Vaata,» lisas ta rauga

pilku trapperi tõsisele näole suunates, «Kõvasüda ei ole jäetud ilma hallpeata, kes talle õnnistatud preeriatesse teed näitab. Kui tal kunagi on teine isa, siis olgu selleks too õiglane sõjamees.»

Le Balafre pöördus pettunult noormehest ara ja lähenes võõrale,

kes niiviisi tema plaanidest ette oli jõudnud. Kaks elatanud meest tunnistasid teineteist kaua ning uudishimulikult. Paljude aastate vintsutused olid trapperi näole maski vajutanud, ja nii selle maski kui ka tema omapärase metsameherüü tõttu ei olnud kerge k.indlaks teha, keda või mida trapper endast tõeliselt kujutab. Võttis mõni silmapilk aega, enne kui tetoon kõnelema hakkas, ja ilmselt ei olnud talle päris selge, kas ta kõnetab omataolist või mõnd hulkurit sellest rassist, kes kuulu järgi otsekui näljaste rohutirtsude parv üle kogu maa levis.

«Mu venna pea on väga valge.» lausus ta, «aga Le Balafre silmad ei ole enam kotka silmad. Mis värvi on tema nahk?»

«Vakonda lõi mind nendesarnaseks, keda sa dakootade kohtuotsust näed ootamas, kuid vihm ja päike on mind rebase nahast tumedamaks värvinud. Aga mis tähtsust sellel on! Kuigi koor on kare ja lõhenenud, puu süda on ometi terve.»

«Minu vend on pikknuga! Pööraku ta nägu loojuva päikese poole ja tehku silmad hästi lahti. Kas näeb ta nende mägede taga soolast vett?»

«Omal ajal, tetoon, oli vähe neid, kes suutsid kotka pealael valgeid sulgi näha kaugemalt kui mina; ent kaheksakümne seitsme talve helk on mu silmad tuhmiks teinud ja viimasel ajal võin ma oma nägemisega vähe hoobelda. Kas siuu peab kahvanägu jumalaks, kes läbi mägede suudab vaadata?»

«Vaadaku ta siis minu peale. Ma olen ligidal ja mu vend võib näha, et ma rumal punanahk olen. Miks ei suuda tema rahvas kõike näha, kui nad iga asja endale himustavad?»

«Ma saan sust aru, pealik, ja ma ei taha su sõnadele vastu vaielda, sest neis on kahjuks liigagi palju tõtt. Aga ehkki ma olen sündinud sellest tõust, keda sina nii vähe armastad, ei söandaks ka mu kõige vihasem vaenlane, isegi mitte valelik mingo, eales öelda, et ma kunagi oma käe välja oleksin sirutanud võõra vara järele peale selle, mis ma võtsin mehises võitluses sõjaajal, või et ma kunagi

oleksin himustanud rohkem maad, kui seda issand igale inimesele ette on

näinud.»

«Ja ometi on mu vend tulnud punanahkade hulka endale poega otsima?»

Trapper asetas ühe sõrme Le Balafre paljale õlale, vaatas nukra ning usaldusliku pilguga tema armidest küntud näkku ja vastas:

«Õige küll; aga sellega tahtsin ma poisile üksnes head teha. Kui sa arvad, dakoota, et ma võtsin selle noormehe endale vanaduspäevade toetuseks, siis teed sa mulle suurt ülekohut, kuna sa nähtavasti vähe tunned oma rahva kurje kavatsusi. Ma olen ta oma pojaks teinud, et ta teaks, et keegi tast maha jääb .. . Tasa, Hektor, tasa! Kuhu see kõlbab, peni, et sina oma kiunumisega vahele segad, kui hallpead isekeskis aru peavad! See koer on vana, tetoon, ja ehk küll hästi kasvatatud, hakkab ta nähtavasti, samuti nagu meiegi, vahel juba oma noorpõlve kombeid unustama.»

Edasise kõneluse kähe veterani vahel katkestas mitmehäälne kisa, mis sol hetkel kuuldavale tuli tosina krimpsus vanaeide suust, kes olid, nagu juba mainisime, ringis kõige eesmistele kohtadele trüginud. Selle kisa kutsus esile Kõvasüdame näoilme äkiline muutus. Kui raugad noormehe poole pöördusid, nägid nad teda otse ringi kes-kel seismas, pea püsti, pilk tardunult tühjusse suunatud, üks jalg eespool ja käsi pisut üles tõstetud, just nagu oleks ta kogu oma olemusega midagi kuulatanud. Üheks hetkeks valgustas tema nägu kerge naeratus; siis aga sai ta kõhe jälle enesevalitsuse tagasi ning manas oma palgele endise väärika ning rahuliku ilme. Seda liigutust tõlgitseti põlguseavaldusena, ja isegi pealikud läksid nüüd kihkvele. Eided aga, võimetud talitsema oma pöörast viha, tormasid ringi keskele ja alustasid rünnakut, puistates vangi üle kõige ägedama sõimuga. Nad hooplesid mitmesuguste vägitükkidega, mida nende pojad poonide suguharude kallal toime olid pannud. Nad kiskusid alla vangi kuulsust ja käskisid tal vaadata Mahtoreed, et ta kordki näeks tõelist sõjameest. Nad karjusid talle näkku, et teda on imetanud emahirv ja et ta koos piimaga endale arguse sisse on joonud. Lühidalt, nad külvasid oma kõigutamatu vaenlase üle säärase teotava sõimuga, mille poolest metslaste naised, nagu teada, nii väga silma paistavad, kuid mida liialt sageli on kirjeldatud, et seda siinkohal tarvitseks korrata.

Selle äkilise puhangu mõju ei olnud enam võimalik ära

hoida. Le Balafre pöördus pettunult kõrvale ja peitis end rahva hulka, kuna trapper, kelle aus nägu kõneles selgesti tugevast erutusest, nihkus oma noorele sõbrale lähemale. Nii võib sageli näha, kuidas kurjategija omaksed teiste inimeste arvamust mitte millekski pannes hukkamispaiga lähedal seisavad, et seda, kellega neid seovad tugevad sidemed, surmaeelsetel minutitel toetada. Eitede kihk kandus väga varsti alamatele sõjameestele üle, kuigi pealikud ikka veel viivitasid märguandega, mis ohvri nende meelevalda oleks usaldanud. Mahtoree oli säärast meeleolu oma alamate hulgas just oodanud, et tema isiklik kadedus ja vimm selle varju võiks jääda. Nüüd muutus ta peagi viivituse pärast kärsituks ja heitis oma poolehoidjatele väljendusrikka pilgu, õhutades neid piinamise juurde asuma.

Vjuutša, kes seda märguannet oodates juba kaua pealiku nägu oli jälginud, kargas nüüd esile otsekui verekoer, kes rihma otsast lahti on lastud. Jõuga tungis ta vanamooride keskele, kes juba sõimusõnadelt vägivallale üle läksid, tegi neile etteheiteid kannatamatuse pärast ja käskis neil oodata, seni kui sõjamees piinamist on alustanud; siis pidavat nad näha saama, kuidas nende ohver nagu naine pisaraid valab.

Südametu metslane alustas sellega, et vehkis tomahoogiga vangi pea ümber. Näis, nagu peaks iga löök poonile surma tooma, ehkki tegelikult sõjariista nii osavalt valitseti, et see isegi nahka ei puudutanud. Selle hariliku võtte suhtes jäi aga Kõvasüda täiesti tundetuks. Ta silmad olid endiselt kaugusse suunatud ja pilk oli rahulik ning kindel, kuigi läikiv kirves tema näo ees alatasa välkuvaid ringe joonistas. Et see katse tulemusi ei andnud, asetas käik tetoon tomahoogi külma tera oma ohvri paljale pealaele ja hakkas kujutama mitmesuguseid viise, kuidas vangilt nahka võiks nülgida. Naised saatsid tema julmusi mõnitustega ja püüdsid igati pooni tardunud näojoontelt mõne loomuliku tunde jälgi esile manada. Kuid ilmselt säästis ta ennast pealikute ja kõige piinarikkamate minutite jaoks, mil ta hinge ülev väärikus võiks hoopis mõjuvamal viisil tema laitmatule kuulsusele au teha.

Trapper jälgis tomahoogi iga liigutust tõelisele isale omase

erutusega, kuni ta lõpuks enam ei suutnud oma meelepaha tagasi hoida ja hüüdis:

«Mu poeg on oma kavaluse unustanud. See on alatu indiaanlane ja teda on kerge lollustele õhutada. Mina nii-

viisi talitada ei võiks, sest mu usk keelab sureval sõjamehel oma tagakiusajaid teotada, kuid punanaha loomus on hoopis teistsugune, öelgu pooni kibedaid sõnu ja lunastagu endale kerge surm. Ma olen kindel, et see tal korda läheb, muidugi kui ta kohe räägib, enne kui tõsised mehed oma tarkust pruugivad ja selle lollpea narrusi juhtima hakkavad.»

Raevunud siuu, kes kuulis tema sõnu, ilma et oleks nende tähendust mõistnud, pöördus kõneleja poole ja ähvardas teda hulljulge vahelesegamise eest surmaga käristada.

«Tee minuga, mis iganes tahad,» lausus kohkumatu vanamees. «Mul on ükskõik, kas ma suren täna või homme, ehkki see on säärane surm, mida aus inimene endale ei sooviks. Vaata seda õilsat poonit, tetoon, ja pane tähele, kelleks punanahk võib saada, kui ta Elu Isandat kardab ja tema käskude järgi toimib. Kui palju sinu rahvast on ta kaugetesse preeriatesse saatnud!» jätkas ta, põlgamata õilsat kavalust, mõeldes, et kuna teda ennast ähvardab hädaoht, siis ei ole selles midagi halba, kui ta teise väärtusi ülistab. «Kui palju ulguvaid siuusid on ta tapnud avalikus ja ausas võitluses, mil õhus rohkem nooli lendas kui langeva lume helbeid! Aga kas võib Vjuutša öelda üheainsagi vaenlase nime, keda ta kunagi surma on saatnud?»

«Kõvasüda!» kriiskas siuu, meeletus vihas ümber pöördudes ja tomahooki oma ohvri pea kohale tõstes, et talle surmavat lööki anda. Ta käsivars langes aga vangi pihku. Hetkeks jäid mõlemad tardunult seisma, üks nagu halvatud nii ootamatust vastupanust, teine pead alla kummardades — mitte surmahoobi vastuvõtmiseks, vaid selleks, et midagi pingsalt kuulatada. Naised kujusid võidurõõmust, sest nad arvasid, et vangi närvid lõpuks ometi üles olid öelnud. Trapper värises oma sõbra au pärast, ja Hek-tor, otsekui toimuvast aru saades,

tõstis koonu kõrgele õhku ning tõi kuuldavale kaebliku ulumise.

Kuid pooni kõhklus kestis vaid silmapilgu. Välkkiirelt tõstis ta teise käe, tomahook sähvatas läbi õhu, ja Vjuutša langes tema jalge ette maha, pea kuni silmini pooleks löödud. Seejärel tormas vang endale verise relvaga teed tehes läbi hirmunud naistekarja ja paistis siis üheainsa hüppega nõlvakust alla sööstvat.

Oleks piksenool ülalt taevast tetoonide jõugu keskele langenud, poleks ka see suuremat jahmatust esile kutsunud kui niisugune pöörane julgustükk. Naiste suust tuli

kuuldavale läbilõikav, kaeblik karje ja viivuks näisid ka kõige vanemad sõjamehed segadusse sattuvat. See tardumus kestis aga ainult silmapilgu. Kõhe pääses sajast kõrist valla raevukisa ja niisama palju sõjamehi sööstis paigast, et täide viia kõige verisemat kättemaksu. Kuid neid kõiki sundis peatuma Mahtoree võimas ning käskiv hääl. Pealik, kelle näol pettumus ja raev ägedalt võitlesid tehtud rahuga, mis ta seisusele kohane, sirutas käe jõe suunas, ja kogu saladus tuli päevavalgele.

Kõvasüda oli juba poole madalikku mäenõlva ja jõe vahel selja taha jätnud. Just selsamal silmapilgul ilmus ühe kingu tagant nähtavale jõuk sõjariistus poonisid hobuste seljas, kes kappasid jõe kalda poole. Selgesti võis kuulda vee laksatust: vang oli sukeldunud. Tema jõuline kätepaar vajas ainult paar minutit kogu vahemaa läbimiseks, ja peagi oli vastaskaldalt kuulda rõõmukisa, mis häbistatud tetoonidele teada andis, et vastased on täielikult võitnud.

XXIX PEATÜKK

Kui karjust veel kinni võetud ei ole, las põgeneb:
needused, mis teda tabavad, ja piinad, mis tal tuleb
taluda, võivad murda selja mehel ja südame koletisel.

Shakespeare, «Talvemuinasjutt»

Ei ole raske mõista, et sündmus, millest me äsja jutustasime, siiude hulgas erakordset ärevust põhjustas. Koos jahimeestega

laagrisse tagasi tulles polnud nende pealik unustanud ühtki tavalist ettevaatusabinõu, mida indiaanlaste arukus on välja mõelnud, et oma jälgi vaenlaste eest varjata. Sellele vaatamata tuli aga ilmsiks, et poonid olid nende jäljed üles leidnud, ja veel enam, suutnud kavalal kombel läheneda vaenlasele sellest ainsast küljest, kuhu siuud ei olnud vajalikuks pidanud valvet välja panna. Valvurid, kes olid paigutatud piki mitmeid väikesi kõrgendikke teisele poole laagrit, olid üldse viimaste hulgas, kes neid ähvardavast ohust teada said.

Niisugusel otsustaval silmapilgul ei olnud aega pikalt aru pidada. Mahtoree oli saavutanud oma võimu rahva üle ja seda tugevdanud just sellega, et ta samasugustes rasketes olukordades suurt meelekindlust üles oli näidanud, ja praeguselgi juhul näitas ta end oma kuulsuse väärilisena, ilmutamata vähimatki kõhklust. Keset laste kiljumist, naiste karjeid ja vanamooride ulgumist, mis juba iseendast võis küllalt kergesti igaühe segadusse ajada, kes ei olnud harjunud ootamatutes ohtudes tegutsema, pani ta kiiresti oma mõjuvõimu maksma ja hakkas vilunud sõjamehe rahuga vajalikke käske jagama.

Sellal kui sõjamehed relvastusid, saadeti poisid alla orgu hobuste järele. Naised koristasid rutuga telgid ja paigutasid need vanemate ja viletsamate loomade selga, kes enam võitluseks ei kõlvanud. Väiksemad lapsed tõsteti emade kukile ja need, kes juba käia suutsid, aeti voori lõppu kokku «nagu kari mõistuseta elajaid. Kuigi kõik need .ettevalmistused toimusid keset valju kisa ja kära, mis mee-

nutas Paabeli torni ehitamist, viidi need ometi lõpule arukalt ning uskumatu kiirusega.

Vahepeal ei jätnud Mahtoree unarusse ühtki kohustust, mida tema vastutusrikas seisund talt nõudis. Kõrgelt künkalt, millel ta seisis, võis saada täieliku ülevaate vaenuliku salga jõududest ja liikumisest. Õel naeratus valgustas ta nägu, kui ta leidis oma sõjameeste arvu vaenlase omast suuresti üle olevat. Sellest paremusest hoolimata valitses teistes asjades ebavõrdsus, mis tema edu eelseisvas kokkupõrkes arvatavasti äärmiselt kahtlaseks oleks muutnud. Tema

rahvas elutses kaugemal põhjas ning vähem külalislahketel aladel kui vaenlased ja ei paistnud kaugeltki silma seda liiki varaga, mis on lääneindiaanlaste peamiseks, kõige kõrgemalt hinnatud jõukuseks, — nimelt hobuste ja relvadega. Siuude vastas seisev jõuk istus viimaseni ratsude seljas, ja et ta oli siia tulnud nii kaugelt, pealegi vabastama oma kõige suuremat pealikut — või tema eest veriselt kätte tasuma —, siis ei olnud põhjust kahelda, et see üksnes kõige vapramatest sõjameestest koosnes. Seevastu paljud Mahtoree kaaslased olid hoopis paremad jahi-kui sõjamehed, inimesed, keda võis küll käsutada vaenlaste tähelepanu kõrvalejuhtimiseks, kuid kellelt ei olnud oodata meeleheitlikku vastupanu. Siiski leidus tal salk sõjamehi, kes teda veel kunagi ei olnud petnud, ja neile pööras pealik nüüd lootusega oma välkuva pilgu. Ta poleks kindlasti võitlusest ara öelnud, kuid praegust olukorda arvestades ei tundnud ta siiski soovi kokkupõrget esile kutsuda, sest naiste ja laste juuresolek andis vaenlasele tugeva paremuse.

Poonid aga, kes nii ootamatult oma esimese ja kõige tähtsama eesmärgi kätte olid saanud, ei ilmutanud erilist kavatsust taplusse tormata. Jõest oli küllalt ohtlik üle minna otse vaenlase nähes, kes oli valmis otsustavat vastulööki andma, ja nende ettevaatliku tegutsemisviisiga oleks nüüd täielikus kooskõlas olnud mõneks ajaks tagasi tõmbuda, selleks et alustada kallaletungi pimedas, mil edu näis hoopis kindlam olevat. Kuid nende pealiku hinges oli vaimustus, mis teda hetkel ülemale tõstis indiaanlaste sõjapidamise tavalistest võtetest. Ta põles soovist kätte maksta talle osaks saanud häbi ja teotuse eest, ja võib-olla mõtles ta ka sellele, et tagasitõmbuv siuude laager peitis endas kallisvara, mis hakkas tema silmis üha suuremat väärtust omama, palju kõrgemat, kui seda võis leida viiekümne

tetooni skalbis. Olgu sellega kuidas on, aga vaevalt oli Kõvasüda jõudnud oma sõjameeste lühikesed tervitused ara kuulata ja vajalikud teated pealikutele edasi anda, kui ta hakkas kohe selleks valmistuma, et eelseisvas kokkupõrkes veel kord kinnitada oma ärateenitud kuulsust ja lisaks rahuldada kõige salajasemad soovid. Sõjamehed olid

pealiku jaoks kaasa toonud tema parima jahihobuse, kuigi neil oli vähe lootust, et peremees veel selles elus ratsu teeneid vajab. Hella tähelepanu ja hoolitsusega, mis näitas, kui tugevasti vapra noormehe õilsad omadused tema rahva tundekeel! olid puudutanud, olid vibu, oda ja nooletupp asetatud risti üle looma selja, keda oli kavatsetud noore sõjamehe hauakünkal ohvriks tuua. Niisugune hoolitsus oleks tarbetuks teinud selle püha kohustuse, mida oli tõotanud täita trapper.

Kuigi Kõvasüda oma sõjameeste heasoovlikkust kõrgelt hindas ja uskus, et pealik, kellele niisugune varustus kaasa on antud, võiks auga Elu Isanda kaugetele jahimaadele teele asuda, näis ta,ühtaegu kalduvat arvama, et ratsu talle asjade praeguse seisu puhul niisama kasulik võiks olla. Ta nägu lõi karmist rõõmust särama, kui ta vibu painduvust proovis ja hästi tasakaalustatud oda käes hoidis. Kilpi silmitses ta põgusamalt ja ükskõiksemalt, ent kui ta oma lemmikratsu selga kargas, ei suutnud isegi indiaanlasele omane tagasihoidlikkus tema vaimustust varjata. Ta kappas oma samavõrra vaimustatud sõjameeste keskel sinna-tänna, juhtides looma niisuguse nõtkuse ja osavusega, mida ei ole kunagi võimalik mingite reeglite järgi õppida; kord vibutas ta oda, nagu püüdes selgusele jõuda, kas ta ka kindlalt sadulas püsib, kord uuris hoolikalt oma püssi, mis talle samuti kaasa oli toodud, tehes seda niisuguse inimese hellusega, kes on imekombel tagasi saanud varanduse, mis tema õnne ja uhkuse moodustab.

Just sel hetkel otsustas Mahtoree, kes oli vajalikud ettevalmistused lõpetanud, kindlalt tegevusse astuda. Tetoon oli tükk aega aru pidanud, mida vangidega peale hakata. Skvotteri telgid olid nägemisulatuses, ja indiaanlasele omane ettevaatlik arukus ei jätnud Mahtoreed hoiatamata, et sellest küljest võib samuti ähvardada kallaletung ja et jälgida ei tule mitte ainult poonisid, kes avalikult rünnakule valmistusid. Tema esimene mõte oli olnud meesvangide elu tomahoogiga lõpetada, naised aga usaldada sama kaitse alla, kus olid ta oma jõugu skvood. Ent otsustades

selle järgi, missuguse silmanähtava aukartusega paljud ta sõjamehed ikka veel pikknugade arvatavat nõidarsti silmitsesid,

mõistis ta, kui kardetav oleks niisugune ettevõte otse enne võitluse algust. Seda oleks võidud lüüasaamise endeks pidada. Niisuguses kimbatuses kutsus ta viipega enda juurde ühe vana sõjamehe, kellele oli teinud ülesandeks hoolitseda võitlusest eemalejääjate eest, ja viinud ta veidi kõrvale, asetas talle sõrme tähendusrikkalt õlale ning lausus võimukal, ehkki usalduslikul toonil:

«Kui minu noormehed poonidega heitlevad, anna naistele kätte noad. Küllalt. Mu isa on väga vana, tal ei ole tarvis poisikese tarkust kuulata.»

Valju näoga vana metslane väljendas õela pilguga oma nõusolekut ja pealiku meel jäi selle tähtsa küsimuse suhtes nähtavasti rahule. Sellest hetkest peale mõtles Mahtoree ainuüksi kättemaksule ja oma sõjalise kuulsuse alalhoidmisele. Ta kargas hobuse selga ja andis sõjameestele majesteetlikult märku endale järgneda, katkestades pikema jututa nende sõjalaulud ja pühalikud kombetalitused, mille abil paljud nende hulgast oma vaimu julgetele tegudele valmistasid. Kui iga mees oma kõhale oli asunud, liikus jõuk vaikselt ning kindlalt jõe poole,

Vaenulikud väed olid nüüd teineteisest üksnes vee läbi lahutatud. Jõgi oli selles kohas liiga lai ega võimaldanud käsutusele võtta indiaanlaste tavalisi viskerelvi, kuid nende pealikud vahetasid omavahel mõned tulutud lasud püssidest, pigem küll oma uljuse näitamiseks kui lootuses mingit kahju teha. Et need ähvardused ja asjatud pingutused mõnevõrra aega nõudsid, siis pöördume nende juurest pisut kõrvale ja jälgime neid meie jutustuse tegelasi, kes metslaste kätte vangi jäid.

Kui lugejale oleks veel tarvis seletada, et kogenud trapper vahepeal toimunud sündmuste käigust peaaegu midagi kahe silma vahele ei jätnud, siis oleme küll asjatult palju tinti kulutanud ja terved poognad paberit raisanud, mida ehk hoopis tulusamalt oleks saanud kasutada. Koos teistega oli ta jahmunud Kõvasüdame ootamatust vastupanust, ja korraks oli isegi pettumus ning pahameel võitu saanud tema soovist selle noormehe elu päästa. Kui kogu tema poolehoiu võitnud sõjamees oleks ilmutanud vähimatki nõrkust, siis oleks lihtne ning heatahtlik vanamees tundnud samasugust kurvastust, nagu seda tunneb kristlasest isa, kes

uskmatu lapse surivoodi üle kummardub.

Aga kui ta nagi, et tema sõber hoopiski ei ilmutanud jõuetut ning ebamehist hirmu oma elu pärast, vaid olles kõike talunud indiaani sõjamehele tavaliselt omase väärika allaheitlikkusega, kuni avanes võimalus põgeneda, toimis vahvasti ning otsustavalt nagu tõeline sangar, haaras trapperit niisugune rõõm, mida oli peaaegu võimatu varjata. Keset kogu seda halisemist ning segadust, mis Vjuutša surmale ja vangi põgenemisele otsekohe järgnes, asus ta oma valgete kaaslaste kõrvale, kavatsedes iga hinna eest vahele segada, juhul kui metslaste raev nende vastu peaks pöörduma. Vaenuliku jõugu ilmumine aga säästis teda sellest meeleheitlikust ja tõenäoliselt ka lootusetust katsest ning andis talle võimaluse sündmuste käiku jälgida ja vabalt ning segamatult oma plaane läbi mõelda.

Ta pani tähele, et samal ajal kui tublisti suurem osa naisi ja kõik lapsed koos kraamiga kiiresti kaugemale ara saadeti — arvatavasti käsuga ennast mõnes ümberkaudses metsas varjata —, jäi Mahtoree telk paigale ja selle sisemus täiesti puutumata. Läheduses aga seisid kaks toredat hobust, keda hoidsid kinni paar poisikest — selleks veel liiga noored, et võitlusest osa võtta, kuid siiski juba niisugustes aastates, et oskasid loomadega ümber käia. Trapper mõistis, et niisuguse korralduse põhjuseks on . Mahtoree soov mitte lasta silmist oma taasleitud «õisi» ja ühtlasi kindlustada endale lüüasaamise puhuks taandumisvõimalus. Vanamehele ei jäänud samuti märkamata tetooni näoilme, kui ta elatanud metslasele korraldusi tegi, ega ka õel rõõm, millega viimane selle verise ülesande vastu võttis. Kõigi nende salapäraste askelduste järgi oli trapperile selge, et otsustav hetk on lähedal, ja ta võttis appi kõik oma pika eluea iooksul talletatud teadmised, et praegusest meeleheitlikust olukorrast mingit väljapääsu leida. Kui ta parajasti mõtles, mida tuleks ette võtta, tõmbas doktor jällegi tema tähelepanu endale, anudes kaeblikult tema abi.

«Auväärt trapper, või nagu ma nüüd võin öelda, vabastaja,» alustas valust vaevatud Obed, «mulle näib, et lõpuks on saabunud

sobiv aeg läbi lõigata see ebaloomulik ja üldse mitte seaduspärane side minu alajäsemete ja Asinuse keha vahel. Võib-olla kui vabastada mu jalad kas või sedavõrd, et ma kõige muu üle isandaks saaksin, ja siis praegust soodsat olukorda käsutades kõige kiiremas korras asulate poole teele asuda, ei oleks ehk veel

kadunud kõik lootused alal hoida teaduste aardeid, mille vääritu varaait ma olen. Nii kõrge eesmärk väärib kindlasti riskantset katsetust.»

«Seda ei tea ma mitte öelda,» vastas vanamees mõtlikult. «Põrnikad ja roomajad, keda te endaga kaasas kan-nate, lõi jumal preeriate jaoks, ja ma ei näe selles midagi head, kui nad saadetakse säärastesse paikadesse, mis nende loomusele kohased ei ole. Ja pealegi võite praegu niiviisi eesli seljas istudes suurt ning iseäralikku käsu tuua, ehkki mind ei pane imestama, et te sellest aru ei saa, sest teiesugused raamatutargad ei ole ju harjunud ennast kellelegi kasulikuks tegema.»

«Mis kasu võib minust olla selles piinarikkas ja aheldatud seisukorras, kus loomafunktsioonid on teataval määral katkestatud ja vaimsed ehk intellektuaalsed võimed sõgestatud selle salajase sümpaatiasideme läbi, mis mõistust ja mateeriat omavahel ühendab? Need kaks vaenulikku paganahordi hakkavad tõenäoliselt verd valama; ja kuigi see ülesanne mulle eriti ei meeldi, oleks siiski hoopis parem, kui ma haavade sidumisega tegeleksin, selle asemel et kallist aega hinge ja keha suretamisele raisata.»

«Punanahk hoolib vähe tohtrist, kes ta haavad kinni seoks, niikaua kui tal sõjahüüd kõrvus kajab. Kannatlik-kus on indiaanlase hea omadus, aga samuti ei ole see ka kristlasest valgele mehele mingiks häbiks. Vaadake neid vanamoore, sõber doktor. Kui nad verd ei ihka ega ole valmis seda neetud iha meie kõigi arvel rahuldama, tunnen ma halvasti metslaste loomust. Aga niikaua kui te eesli seljas istute ja nii kuri välja näete, mis ei ole põrmugi teie sünnipärane omadus, võib hirm nii suure võluarsti ees nende söakust tagasi hoida. Ma olen siin praegu nagu kindral enne lahingut ja minu kohus on kõiki oma jõude

niiviisi käsutada, et igaüks täidaks ülesannet, mis minu arvamise järgi talle kõige kohasem on. Niipalju kui mina nendest asjadest aru saan, toote te praegusel silmapilgul oma väljanägemisega rohkem käsu kui ükskõik missuguse kangelasteoga.»

«Kuulge, teie, vana trapper,» hõikas Paul, kel ei jätkunud enam kannatust tema "arutamist ning sõnaohtraid seletusi ara kuulata, «mis oleks, kui te kahele asjale, mida ma teile kõhe nimetan, järsu lõpu peale teeksite? Nimelt oma pikkadele kõnedele, mida on küll õige mõnus kuulata

hästi küpsetatud pühvliküüru juures, ja nendele neetud nahksetele rihmadele, mis minu kogefnuste järgi ei saa kusagil meeldivad olla. Üksainus löök teie noaga oleks praegu palju kasulikum kui kõige pikem kõne, mida kunagi mõnes Kentucky kohtumajas on peetud.»

«Jaa, kohtumajad on «õnnelikud jahimaad», nagu ütleks punanahk, ainult nende jaoks, kes looduselt peale keele väleduse midagi paremat kaasa ei ole saanud. Kord viidi mindki ühte niisugusesse hundikoopasse, ja seda vaid säärase tühipalja asja pärast nagu ühe hirve nahk. Issand andku neile küll ise andeks! Nad ei teadnud, mis nad tegid, ja talitasid oma nõdra mõistuse järgi, nii et neid tuleb ainult haletseda. Ja siiski oli see kurblik vaatepilt, kui aastates mees, kes alati vabas õhus oli elanud, kinni võeti ja seaduse järgi pokri pisteti ning ühe priiskajate asula naistele ja poistele avalikuks vaatamiseks välja pandi, et nad tema peale sõrmega võiksid näidata!»

«Kui niisugune on teie arvamine vangistuse kohta, aus sõber, siis parem näidake seda tegudega ja päästke meid vabaks nii kiiresti kui võimalik,» sõnas Middleton, keda samuti nagu Pauligi hakkas ärritama nende järeleproovitud sõbra erakordne aeglus.

«Seda tahaksin ma väga teha, iseäranis teie pärast, kapten, kes te sõjamehena võiksite leida mitte üksnes lõbu, vaid ka kasu, kui saaksite vabamalt indiaanlaste võitlusviise ja nende kavalusi tundma õppida. Mis aga teie sõbrasse puutub, siis on sellel vähe tähtsust, kui palju või kui vähe tema nende asjadega kursis on, sest mesilastega ei saa ju samal viisil toime tulla nagu indiaanlastega.»

«Vanamees, niiviisi meie õnnetuse üle nalja heita on lausa hoolimatu, kui mitte kõvemini ütelda .. .»

«Jaa, jaa, juba teie vanaisa oli äge ning keevaline, ja ei saa ju ometi oodata, et puuma poeg maad rnööda roomaks, nagu teeb seda okassea pesakond. Nüüd aga olge mõlemad vait ja kuulake mind, nagu käiks mu jutt-ainult selle kohta, mis seal all jõe äären toimub. Niiviisi suigutame kõigi nende metslaste valvsuse, kes muidu harva sõba silmale saavad, kui on võimalik oma õelust ning julmust rakendada. Ennekõike peate teadma, et see petlik ningäraandlik tetoonon ilmselt jätnud käsu meid kõiki surmata, niipea kui seda on võimalik teha salaja ja ilma suurema kärata.»

«Helde taevasi Kas te siis tõesti lasete meid tappa nagu kaitsetuid lambaid?»

«Tasa, kapten, tasa! Ägedus pole midagi väärt niisugusel puhul, kus vajatakse rohkem kavalust kui, lööke. Oo, see pooni on tubli poiss! Teie süda rõõmustaks nähes, kuidas ta vee äärest tagasi tõmbub, et vaenlasi üle jõe meelitada; ja ometi, kui mu vilets nägemine ei peta, tuleb iga tema sõjamehe kohta kaks tetooni! Nii et jah, nagu ma juba ütlesin, kiirustamine ja mõtlematus toob vähe kasu. Asjad on ju niivõrd selged, et iga laps võib nendest aru saada. Metslaste vahel ei ole üksmeelt selles suhtes, mis meiega peale hakata. Mõned kardavad meid meie nahavärvi pärast ja laseksid meid meelsasti vabaks, teistelt aga võiksime samasugust halastust oodata nagu emahirv näljaselt hundilt. Kui suguharu nõupidamistel lahkarvamused ilmsiks tulevad, siis jääb halastus harva võitjaks. Vaadake neid krimpsus ja õelaid skvoosid ... ei, niiviisi lamades te neid muidugi ei näe, aga igatahes on nad siin ja valmis otsekui raevunud emakarud meile kallale viskuma, niipea kui kohane aeg käes »

«Kuulge, vanahärra trapper,» katkestas Paul teda kibestunud toonil, «kas te jutustate kõiki neid asju meie või iseenda lõbuks? Kui meie lõbuks, siis võite küll oma hingeõhku järgmiseks korraks hoida, sest mina isiklikult olen juba peaaegu naerust lämbumas.»

«Tasa, tasa!» sosistas trapper, lõigates rihma, mis Pauli üht kätt keha külge sidus, osavasti ning kärmesti läbi ja pistes samaaegselt oma noa sellesse vabaks saanud pihku. «Tasa, noormees, tasa! Meil

vedas. Kisa, mis alt orust kostis, tõmbas nende vereimejate pilgud teisele poole ja praegu ei ole neil meie jaoks mahti. Kasutage nüüd juhust, aga vaadake ette, et keegi midagi ei märkaks.»

«Aitäh sellegi abi eest, vana venivillem,» pomises mesilastepüüdja, «kuigi see tuleb pisut hilja, just nagu lumi maikuus.»

«Sõge noormees!» lausus etteheitvalt trapper, kes oma sõprade juurest veidi eemale oli läinud ja näis nüüd hoolega vaenulike salkade liikumist jälgivat. «Kas te siis eluilmas kannatlikkuse tarkust tundma ei õpi! Ja teie samuti, kapten. Kuigi ma ise ei ole küll niisugune inimene, kes iga tühja asja südamesse võtab, näen ma ometi teie vaikimisest, et te ei taha enam abi paluda sellelt, kes teie arvates liialt kaua abi andmisega viivitab. Muidugi, te mõ-

lemad olete noored ja tais uhkust oma jõu ning mehisuse üle, ja küllap on teie meelest vaja ainult rihmad läbi lõigata, et te siin võidumeesteks saaksite. Inimene aga, kes palju on näinud, kaldub ka palju mõtlema. Oleksin ma jooksnud nagu mõni peata naine teid vabaks päästma, oleksid siuu vanamoorid seda kohe näinud, ja kus oleksite siis nüüd olnud? Tomahookide ja nugade all, just nagu abitud ning karjuvad lapsed, ehkki ise olete täiskasvanud ja habemega mehed. Küsige meie sõbralt, mesilastepüüdjalt, kas ta oleks suuteline praegu, pärast seda kui ta nii kaua kinniseotult on lamanud, jagu saama mõnest tetooni poisikesest, seda enam veel tosinast halastamatust, verejanulisest skvoost!»

«Tõepoolest, vana trapper,» vastas Paul õrna liikmeid sirutades, mis nüüd täielikult valla olid päästetud, ja seismajäänud vereringet elustada püüdes, «te ikka üht-teist nendest asjadest taipate. Siin ma nüüd olen — Paul Hover, mees, kes maadluses või võidujooksus väga vähestele alla jääb —, peaaegu niisama abitu nagu sel päeval, kui ma esmakordselt ilmusin vana Paul Hoveri majja, kes on surnud ja rahu leidnud — andku issand talle andeks kõik eksimused, mis ta Kentuckys viibides võis korda saata! Praegu toetan ma jalga maha, niipalju kui silmanägemist saab uskuda, ja ometi võiksin ma peaaegu vanduda, et see tervelt kuus tolli maapinnast kõrgemal on. Kuulge, kulla sõber, kui te

meie heaks juba nii palju olete teinud, siis olge kena ja hoidke need äraneetud skvood, kellest te meile nii palju huvitavat pajatasite, sellest köhast natuke eemal, kuni ma vere oma käe sees liikuma saan ja valmis olen neid vastu võtma »

Trapper noogutas märgiks, et ta asjast täielikult aru saab, ja sammus siis vana indiaanlase poole, kes ilmutaski juba kavatsust talle usaldatud ülesanne täide viia. Nii sai mesilastepüüdja võimaluse oma liikmeid elustada ja vabastada ka Middleton, et temagi oleks suuteline ennast kaitsma.

Mahtoree ei olnud oma veriste plaanide täideviija valikus eksinud. See oli üks neid halastamatuid metslasi, keda suuremal või vähemal määral igas suguharus võib leida; need inimesed on tihtipeale teatava sõjalise kuulsuse omandanud, ilmutades niisugust julgust ja vahvust, mille allikas on varjul sünnipärases julmuses. Vastupidi preeriaindiaanlaste hulgas üldiselt levinud üllale ning

rüütellikule arusaamale, mille järgi langenud vaenlaselt võidumärgi võtmine on isegi väärikam tegu kui tema tapmine, oli tema alati eelistanud lõbu, mida talle pakkus elu hävitamine, surnute skalpeerimisega omandatud aupaistele. Sellal kui ennastsalgavamad ja auahnemad sõjamehed kuulsust taga ajades kõige palavamasse taplusse sööstsid, võis teda ühtelugu näha mõne soodsa kaitse varjus röövimas haavatuilt elulootust ning viimas lõpule seda, mida mõni vapram oli alustanud. Igast oma suguharu julmast teost oli ta alati esimesena osa võtnud ja nõupidamistel kõige kindlamalt tooruste pooldaja olnud.

Kannatamatusega, mida isegi sissejuurdunud enesevalitsus vaevu suutis maha suruda, oli ta oodanud selle hetke kättejõudmist, mil ta võiks asuda suure pealiku soovi täideviimisele, kelle heakskiidu ja võimsa toetuseta ta ei oleks iialgi julgenud astuda sammu, millel suguharus nii palju vastuseisjaid oli. Kuid sündmused arenesid kiiresti kähe vaenuliku salga kokkupõrke suunas, ja salajas õelat rõõmu tundes võis metslane nüüd vabalt oma tahtmist mööda talitada.

Trapper leidiski ta juba nuge jagamas tapahimulistele

vanamooridele, kes võtsid need vastu tasase ühetoonilise lauluga, milles meenutati oma rahva kaotusi mitmesugustes kokkupõrgetes valgete meestega ning ülistati kättemaksu, mis on magus ja toob kuulsust ning au. Niisuguste vaatepiltidega vähem harjunud inimene poleks iialgi söandanud astuda keset seda ringi, kus need metsikud ning eemaletõukavad kombetalitused parajasti aset leidsid.

Iga vanamoor, niipea kui relv käes, alustas vana indiaanlase ümber aeglast ning rütmilist, kuid kohmakat tantsu, kuni nad kõik lõpuks teda otsekui mingi maagilise ringina piirasid. Nende liigutused käisid laulu sõnadega teataval määral ühes rütmis, samuti nagu elid kooskõlas mõtetega. Kui jutt oli isiklikest kaotustest, pildusid nad oma pikki halle juukseid üles õtiku või jälle lasksid neil korratuses alla kuivetunud õlgadele langeda; ent tarvitses vaid ühel neist laulda sellest, et magus on tasuda löögile löögiga, kui vastuseks kajas üldine ulgumine, mida saatsid väljendusrikkad liigutused. Kõik see näitas küllalt selgesti, milleks vanamoorid endas raevu õhutasid.

Sellesse märatsevate deemonite ringi sammuski nüüd trapper nii rahulikul ning tõsisel ilmel, nagu oleks ta küla-

kirikusse astunud. Tema ilmumine andis põhjust üha uuteks ähvardavateks žestideks ja oma jõledate mõtete ning kavatsuste veelgi selgemaks esiletoomiseks. Andnud vanamooridele märku vait jääda, küsis vanamees:

«Miks laulavad tetoonide emad nii kurja laulu? Poonidest vangid ei ole veel nende külades; nende noormehed ei ole veel tagasi tulnud skalpidest koormatuna!»

Vastuseks kõlas üldine ulgumine ja mõned kõige julgemad nende fuuriate hulgast söandasid isegi talle ligineda ning tema liikumatute silmamunade ontlikus läheduses nugadega vehkida.

[1] Fuuria — naiskättemaksuvaim rooma mütoloogias; õel naine. Tõlk.

«Te näete enda ees sõjameest, aga mitte mõnda pikknugade käsukandjat, kelle nägu muutub kahvatuks, kui ta tomahooki silmab,» lausus trapper, ilma et tal ükski lihas oleks väratanud. «Mõelgu siuude naised järele: kui üks kahvanägu sureb, ilmuvad sajad sellele kohale, kus ta on langenud.»

Vastuseks vanamoorid ainult kiirendasid tantsutuure ja lasksid oma ähvardavaid laule üha valjemini ning mõistetavamalt kõlada. Korraga keeras üks vanemaid ning metsikumaid naisi ringist välja ja tormas öise ohvrite poole, just nagu röövlind, kes õhus hõljudes saagi kind-laks on teinud ja siis äkki sellele tuija laskub. Teised järgnesid korratu karjana kisades ta kannul, kartes hiljaks jääda ja kaotada oma osa sellest verisest lõbustusest. «Minu rahva võimas nõidarsti» hüüdis vanamees tetoonide keeles. «Tõsta oma häält ja kõnele valjusti, et siuu suguharu võiks kuulda.»

Kas oli nüüd Asinus oma hiljutise kogemuse läbi nii palju teadmisi juurde saanud, et ta oma hääleliste võimele väärtust hinnata oskas, või erutasid tema meeli mööda-sööstvad vanamoorid, kes täitsid õhku niisuguste häältega, mida isegi eesli kõrvad ei talunud, igatahes üks on kindel: elajas tegi seda, mis oli kästud teha Obedil, ja arvatavasti kaugelt suurema mõjuga, kui looduseuurija kogu oma jõudu kokku võttes oleks suutnud saavutada. Tundmatu loom hakkas esimest korda pärast indiaanlaste laagrisse saabumist kõnelema. Manitsetud nii kohutavast hoiatusest, jooksid vanamoorid laiali nagu raisakullid, kes oma röövsaagi juurest eemale on peletatud, kuicl kriiskasid ikka edasi ja ei olnud nähtavasti sugugi veel täiesti oma eesmärgist loobunud.

Vahepeal oli äkilise ohu ähvardav lähenemine hoopis kiiremini kui kõige vaevarikkam hõõrumine vere Pauli ja Middletoni soontes käima ajanud. Esimene oli tegelikult juba jalule karanud ja võtnud niisuguse seisangu, rais võib-olla ähvardas ronkem, kui väärikas mesilastepüüdja täide suutis viia, ja isegi kapten oli põlvedele tõusnud ning näitas valmidust oma elu eest võidelda.

Vangide seletamatu köidikuist vabanemine pandi võluarsti manamiste arvele ja see eksitus tõi neile arvatavasti niisama palju käsu nagu Asinuse imepärane ning õigeaegne vaheleastumine.

«Nüüd on õige aeg varitsuskohast välja tulla,» hüüdis

vanamees oma sõprade juurde joostes, «ja avalikku ning mehisesse võitlusse astuda. Targem oleks küll olnud taplusest hoiduda, seni kui kapten oleks küllalt toibunud ja suutnud meiega kaasa lüüa; aga et me oma patarei oleme paljastanud, noh, siis tuleb meil seda ka kindlalt...»

Siinkohal jäi ta äkitselt vait, sest tundis oma õlal järsku üht vägilaslikku kätt. Ähmase mulje mõjul, et tõesti on tegutsemas mingid maagilised jõud, pöördus ta ümber ja leidis end kardetava ning vägeva nõiameistri, ei kellegi muu kui Ishmael Bushi haardest. Ka skvotteri hästi relvastatud pojad tulid nüüd üksteise kannul välja Mahtoree telgi tagant, ja kohe oli selge, kuidas vangid tagalast sisse piirati, sellal kui kogu nende tähelepanu eespool toimuvatele sündmustele oli suunatud. Ühtlasi näitas nende tulek, et igasugune vastupanu on täiesti võimatu.

Ei Ishmael ise ega tema pojad pidanud vajalikuks sõnaohtraid seletusi. Middleton ja Paul seoti jälle kinni, muuseas erakordselt kiiresti ning täielikus vaikuses, ja isegi elatanud trapperit tabas samasugune saatus. Telk võeti maha, naised pandi hobuste selga ja kogu salkkond asus teele skvotteri laagrikoha suunas Kõik see sündis nii kärmesti, et võis tõepoolest nõidusena näida.

Nende lihtsate ning rutuliste korralduste ajal nähti Mahtoree pettunud käsilast ja tema halastamatuid kaaslasi pagemas üle tasandiku selles suunas, kuhu siuude perekonnad peitu olid läinud, ja kui Ishmael koos oma vangide ja sõjasaagiga teele asus, jäi see kõht, mis alles hiljaaegu suure indiaani laagri kärast ning askeldustest oli kihanud, niisama vaikseks ja tühjaks nagu kõik muudki paigad nendel ääretutel kõnnulagendikel.

XXX PEATÜKK

Ons nõnda teha õiglane ja aus?
Shakespeare

Sellal kui kõrgendikul need sündmused aset leidsid, ei vahtinud ka sõjamehed all orus niisama jõude. Me jätsime mõlemad indiaanlaste jõugud jõe kummalegi kaldale vastamisi, kusjuures nii üks kui teine püüdis oma vaenlast äärmiselt mõnitavate pilgete ja sõimuga mõnele ettevaatamatule sammule õhutada. Poonide pealik aga mõistis peagi, et tema kavalat vastast niisugune ajaraiskamine põrmugi ei häiri. Seepärast muutis ta oma plaane ja taganes kaldalt kaugemale, nagu juba trapperi suu läbi kuul-, sime, et siuude arvukamai väesalka jõest üie meelitada. Seda väljakutset ei võetud aga vastu ja luupid olid sunnitud oma eesmärgi saavutamiseks muid abinõusid otsima. Enam ei hakanud poonide noor pealik kallist aega raiskama viljatuile katseile püüda vastast üle jõe ahvatleda, vaid kihutas oma vägede eesotsas kures kapakus piki kal-last kaugemale, otsides mõnd kohast paika, kust võiks ise oma salga kiiresti ja ilma kaotusteta vastaskaldale üle viia. Niipea kui tema kavatsust märgati, võttis iga tetooni ratsanik oma selja taha veel ühe jalamehe, ja nii oli Mahtoreel kohe võimalik kõik oma jõud vaenlase vastu koondada. Taibates, et ta plaan on avalikuks tulnud, ja soovimata oma hobuseid võiduajamisega väsitada, mis oleks võinud nad lahingu tarvis kõlbmatuks muuta, isegi kui neil oleks õnnestunud siuwde raskemini koormatud loomadest ette jõuda, rivistas Kõvasüda oma salga üles ja jäi jõe ääres liikumatult peatuma.

Et see maakoht oli liiga lage indiaanlaste sõjapidamise tavaliste riugaste rakendamiseks ja ka aeg ikka kasinamaks jäi, otsustas vapper pooni abiks võtta ühe nendest uljustükkidest, millega indiaani sõjamehed nii silma paistavad ja millele nad tihti oma kõige suurema ning hinnalisema kuulsuse võlgnevad. Koht, mille Kõva-

süda välja oli valinud, aitas tema plaanile kõigiti kaasa. Jõgi, mis oli enamalt jaolt sügav ja kiire, paisus siin rohkem kui kaks korda laiemaks ja vee virvendamine tõendas, et ta madalat põhja mööda

voolas. Keset voogu oli avar ning lage liivaseljandik, mis vaid pisut üle veepinna tõusis; selle värvi ja väljanägemise järgi polnud kogenud silmal raske kindlaks teha, et jalg siia kindlalt ning julgelt võis toetuda. Selle koha poole suunaski pealik oma mõtliku pilgu, ja ei võtnud kaua aega, kui ta juba otsuse tegi. Oma sõjameeste poole pöördunud ja neile oma plaani teatavaks teinud, sööstis ta otse voogudesse, ja osalt ujudes, kuid enamasti mööda põhja ratsutades jõudis ohutult saarele välja.

Kõvasüdame kogemused ei olnud teda petnud. Kui ta norskav ning puristav ratsu veest välja tuli, leidis ta ennast üsna suurelt, kuid niiskelt ja tihkelt liivaseljandikult, mis oli haruldaselt kohane selleks, et siin hobuse kõige hiilgavamaid võimeid näidata. Loom näis sellest ka ise teadlik olevat ja, kandis oma sõjakat ratsanikku ringi vetruval sammul ning uhke rühiga, mis isegi kõige treenitumale ja suursugusemale sõjaratsule au oleks teinud. Ka pealiku enda veri hakkas erutusest kiiremini tuikama. Teadmine, et kaks suguharu kõiki tema liigutusi pilkudega, jälgivad, andis temagi rühile väärikust juurde; ja kui tema oma sõjasalk selle sünnipärase suursugususe ja julguse üle rõõmu ning uhkust tundis, siis vaenlastele ei saanud miski mõnitavam ning alandavam olla.

Pooni äkiline ilmumine liivasaarele kutsus tetoonide hulgas esile üldise raevupuhangu. Kõik tormasid vee äärde, ja otsekohe vihisesid läbi õhu viiskümmend noolt ning kostis üksikuid püssipauke. Paljud sõjamehed olid valmis isegi vette sööstma, et jultunud vaenlast ta uljuse eest käristada. Kuid Mahtoree vali keeld tõkestas salgas maad võtva erutuse, mis ähvardas peaaegu ohjeldamatuks muutuda. Vähe sellest, et ta ühelgi sõjamehel jalga märjaks ei lubanud teha ega korrata viljatuid katseid vaenlast viskerelvade abil taanduma sundida; ta koguni käskis tervel salgal kaldast eemalduda ja andis siis oma plaanid paarile kõige lähemale kaaslasele teada.

Kui poonid oma vaenlaste söösti märkasid, ratsutasid kakskümmend sõjameest vette; aga niipea kui nad nägid, et tetoonid tagasi tõmbuvad, pöördusid nad jälle viimaseni kaldale, jättes oma noore pealiku tema äraproovitud

osavuse ja hästi tuntud vahvuse hooleks. Kõvasüdame korraldused, mis ta oma salgale lahkudes oli andnud, olid igati tema ulja ning ennastohverdava loomuse väärilised. Seni kui vaenlased üksikult terna vastu tulevad, pidi ta lootma Vakonda peale ja omaenda käsivarre jõule; kui aga siuud teda suuremal arvul ründavad, pidid kaaslased teda toetama, vajaduse korral kuni viimase meheni. Neid üllaid korraldusi peeti täpselt silmas, ja kuigi paljud südamed salgas põlesid soovist pealiku kuulsust ning ohtusid jagada, ei leidunud nende hulgas ühtegi sõjameest, kes ei oleks osanud varjata oma kannatamatust indiaanlase tavalise talitsetud maski taha. Terasel ning valvsal pilgul jälgisid nad asjade käiku ja nende huulilt ei tulnud kuuldavale mitte ühtki üllatushüüet, kui nad nägid, nagu peagi ilmneb, et nende ulja pealiku teguviis mitte sõjale, vaid hoopis rahule võib viia.

Mahtoree ei vajanud palju aega, et oma plaane usaldusmeestega jagada, ja ta laskis nad peagi minema, käskides neil teistega ühineda. Tetoon ise läks vähe maad vette ja jäi siis seisma. Siin tõstis ta mitmel korral kätt, peopesa väljapoole, ja tegi mitmesuguseid muid märke, mida nende maakohtade elanike hulgas sõbralike kavatsuste väljenduseks peetakse. Seejärel, just nagu oma siirust kinnitades, heitis ta isegi püssi kaldale ja läks veelgi sügavamale vette, kus seisatas teistkordselt, et näha, kuidas pooni tema rahupakkumise vastu võtab.

Kaval siuu ei olnud asjatult rajanud oma plaane noore võistleja õilsale ning ausale loomusele. Kuni viskerelvad õhus lendasid ja vaenlane kallaletungiga ähvardas, oli Kõvasüda jätkanud liivikul kappamist niisama uhkelt ning kindlalt nagu enne. Kui ta nägi tetoonide pealiku tuttavat kogu ratsut vette ajamas, viibutas ta võidurõõmsalt käega, raputas oda ja tõi kuuldavale oma rahva läbilõikava sõjakisa, otsekui kutsudes vaenlast välja kahevõitlusele. Kui ta aga lepitusmärke nägi, siis otsustas ta, ehkki talle olid hästi teada kõik need kavalad võtted ja riukad, mida metslased iganes sõjapidamises kasutasid, et talle oleks alandav vähem omaenese jõule loota, kui seda tegi vaenlane, ja seega talle mehisuses alla jääda. Ratsutanud liiviku kõige kaugemasse otsa,

viskas ta oma püssi sinna maha ja pöördus endisesse kohta tagasi. Mõlemad pealikud olid nüüd relvastatud täpselt ühtemoodi. Kummalgi oli kaasas oda, vibu, nooletupp, väike

sõjakirves ja nuga, ja kummalgi oli ka nahkne kilp, mida võis kaitsevahendina kasutada, kui mõni neist sõjariistus! tarvitusele oleks võetud. Siuu ei viivitanud enam 'kaucm, vaid ajas hobuse veelgi sügavamale vette ja maabus peagi liiviku teises otsas, mille tema vastane viisakalt vabaks oli jätnud. Oleks keegi saanud Mahtoree näoilmet jälgida, kui ta läbi vee sumas, mis teda ta kõige hirmuäratavamast ja ühtlasi kõige vihatumast võistlejast lahutas, oleks ta ehk märganud salajase kurja rõõmu helki tungimas läbi selle rrraski, mille kavalus ning südametu reetlikkus üle ta tumeda palge olid tõmmanud; ent mõnel hetkel oleks võinud arvata, et tetooni silmade välgatused ja ta sõõrmete paisumine tulenesid hoopis õilsamast ning indiaani pealikule väärilisemast tundest.

Pooni ootas vaenlase päralejõudmist rahulikult ning väärikalt. Tetoon tegi paar lühikest tuuri, et oma ratsu kannatamatust ohjeldada ning end sadulas kohendada, sõitis siis otse platsi keskele ja andis poonile viisakalt märku ligemale lulla. Kõvasüda lähenes niisugusele kaugusele, kust tal vajaduse korral ühevõrra soodus oli nii edasi liikuda kui ka tagasi tõmbuda, ja jäi siis omakorda seisma, pööramata vaenlaselt oma välkuvaid silmi. Järgnes pikk ning pingeline vaikus, mille kestel need kaks kuulsat pealikut, kes nüüd esmakordselt, relvad käes, vastamisi seisid, teineteisele otsa vaatasid nagu sõjamehed, kes vapra, ehkki vihatud vaenlase teeneid vääriliselt hinnata oskavad. Kuid Mahtoree ilme ei olnud hoopiski nii vali ega sõjakas kui luupide pealikul. Visanud kilbi üle õla, nagu soovides teises usaldust äratada, viipas ta tervituseks ja hakkas esimesena kõnelema.

«Mingu poonid üles mägedesse,» lausus ta, «ning vaadaku hommikupäikesest õhtupäikese poole, lumehangedest paljude lillede poole, ja nad näevad, et maa on väga suur. Miks ei suuda punanahad sellel kõigi oma külade jaoks ruumi leida?»

«Kas tetoon on eales kuulnud, et luupide sõjamees tema

asundustesse on tulnud oma hüti jaoks kohta paluma?» vastas noor indiaani pealik uhkuse ning põlgusega, mida ta ei püüdnudki varjata. «Kui poonid jahil käivad, saadavad nad siis oma käskjalad Mahtoreelt küsima, kas preeriates mõnda siuud liikvel ei ole?»

«Kui sõjamehe hütis valitseb nälg, siis otsib ta endale toiduks pühvli,» jätkas tetoon, püüdes tagasi hoida viha,

mida pooni põlastavad sõnad temas esile kutsusid. «Vakonda on neid rohkem loonud, kui ta on loonud indiaanlasi. Ta ei ole mitte öelnud: «See pühvel peab olema pooni oma ja see seal dakoota oma; see kobras konsa jagu ja see seal omahoo jagu.» Ei, ta ütles: «Kõike on küllalt. Ma armastan väga oma punanahalisi lapsi ja olen nende kätte andnud suured rikkused. Kõige kiiremgi hobune ei pea jõudma tetoonide külast luupide külasse, enne kui mitu päikest on loojunud. Poonide asundustest on kauge tee oseidžide jõe aarde. Ruumi on kõigile, keda ma armastan. Miks peaks siis punanahk oma vennale kallale tungima?»»

Kõvasüda laskis oda otsapidi vastu maad, ja heitnud samuti kilbi üle õla, toetus kergelt oma sõjariistale ning vastas naeratusega, mille tähendust ei saanud kaksipidi mõista:

«Kas tetoonid on väsinud jahipidamisest ja sõjaradadel käimisest? Kas nad tahavad hirveliha keeta, ilma et looma tapaksid? Kas nad lasevad juustel oma päid katta, et nende vaenlased enam ei teaks, kust nende skalpe üles leida? Asjata! Ükski pooni sõjamees ei tule iial niisuguste siuu skvoode hulgast naist otsima!»

Seda põletavat solvangut kuuldes ei suutnud dakoota end pidada ja tema näol hõõgus hetkeks kõhutav raev. Kuid ta surus selle äraandliku tunde kiiresti alla ja manas näole niisuguse ilme, mis hoopis paremini tema plaanidega sobis.

«Niiviisi kõlbab sõjast rääkida noorel pealikul,» vastas ta iseäraliku rahuga, «ent Mahtoree on näinud rohkem raskeid talvi kui tema vend. Kui ööd olid pikad ja tema hütis valitses pimedus ning noored mehed magasid, mõtles ta oma rahva vaevarikka elu peale. Ta ütles endale: «Tetoon, loe üle skalbid oma köide köhal. Nad kõik on

punased peale kahe! Kas hunt ilmaski hunti murrab või latsutaja madu oma venda salvab? Sa tead, et nad seda ei tee. Seepärast, tetoon, ei ole sul õigust minna tomahoogiga mööda teerada, mis punanahkade külasse viib.»»

«Siuu tahaks sõjamehelt tema kuulsuse röövida! Niisiis ta ütleks oma noortele meestele: «Minge, kaevake preeriates juuri ja otsige auke, kuhu oma tomahoogid matta; te ei ole enam vaprad sõjamehed!»»

«Kui Mahtoree keel kunagi seda ütleb,» kostis kaval pealik teeseldud meelepahaga, «siis las naised lõikavad selle

välja ja põletavad ara koos pühvli jäänustega. Ei,» lisas ta ja ajas hobuse otsekui oma puhtsüdamliku usalduse tõenduseks paar sammu liikumatule Kõvasüdamele lähemale, «punanahal ei tule iial puudu vaenlastest; neid on rohkem kui lehti puudel, linde taeva all või pühvleid preeriates. Avagu mu vend oma silmad pärani! Kas ta ei näe siis kusagil vaenlast, kelle vastu kätt tõsta?»

«Kui palju aega on sellest möödas, mil tetoon viimati üle luges oma sõjameeste skalbid, mis ühe pooni hüti suitsus kuivavad? Käsi, mis need võttis, on siin, ja ta on valmis kaheksateistkümnest kakskümmend tegema.»

«Argu mu vend mingu kõverat teed mööda. Kui punanahad igavesti punanahku tapavad, kes siis hakkavad preeriaid valitsema, kui enam ei ole ühtki sõjameest ütlemas: «Need on minu.» Kuula vanade meeste häält Nad jutustavad meile, et nende päevil tulid paljud punanahad metsadest, mis kasvavad tõusva päikese all, ja täitsid kogu preeria kaebustega pikknugade laastamise ning riisumise üle. Kuhu kahvanägu ilmub, seal ei ole punanahal enam asu. Maa on selleks liiga väike. Nemad on alati näljased. Vaata, nad ongi juba siin!»

Nende sõnadega osutas tetoon Ishmaeli telkide suunas, mis olid eemal selgesti näha, ja jäi siis ootama, kuidas tema jutt otsekohesele vaenlasele mõjub. Kõvasüda kuulas teda, nagu oleksid need arutlused tema peas terve rea uusi mõtteid esile kutsunud. Ta kaalutles viivu, enne kui vastas:

«Mida siis tarkade siuu pealikute meelest tuleb teha?»
«Nad arvavad, et iga kahvanäo jälgi tuleb ajada samuti nagu karu jälgi. Et pikknuga, kes preeriasse tuleb, iialgi enam tagasi ei läheks. Et tee peab lahti olema nendele, kes tulevad, ja kinni nendele, kes ara lähevad. Näei seal on neid palju. Neil on hobused ja püssid. Nad on rikkad, aga meie oleme vaesed. Kas poonid tulevad tetoonidega nõu pidama? Ja kui päike kaljumägede taha on läinud, võivad nad öelda: «See on luupile, see on siuule.»»
«Ei, tetoon! Kõvasüda ei ole iialgi löönud võõrast. Nad tulevad tema hütti ning saavad seal süüa, ja nad lähevad vabalt minema. Võimas pealik on nende sõber! Kui mu rahvas kutsub noori mehi sõjateele asuma, on Kõvasüdame mokassiin alati viimane. Aga niipea kui tema küla on puude varju jäänud, on ta esimene. Ei, tetoon, tema käsi ei tõuse iial võõra vastu.»
«Lollpea! Sure sus tühjade kätega!» karjus Mahtoree,

tõmmates vibu akitselt vinna ja sihtides surmatoovä noole otse oma õilsa ning usaldava vaenlase paljasse rinda.
Salakavala tetooni reetlik liigutus oli selleks liiga kiire ja läbi kaalutud, et pooni ennast tavalisel viisil kaitsta oleks saanud. Tema kilp rippus endiselt üle õla ja isegi nool oli kohalt nihkunud ning lebas pihus, mis vibu kinni hoidis. Kuid vapra sõjamehe kiire pilk jõudis vaenlase liigutust märgata ja tema terane mõistus ei jätnud teda maha. Tugeva ning järsu rapsakuga ratsmeid pingule tõmmates sundis ta hobuse tagajalgadele tõusma, ja kuna ta ise alla kummardus, siis sai loom talle kilbiks. Kuid sihtimine oli niivõrd täpne ja nool nii jõuliselt lendu lastud, et see looma kaela sisse tungis ja vastasküljel läbi naha nähtavale tuli.
Mõttest kiiremini saatis Kõvasüda nüüd omalt poolt noole teele. See lõi tetooni kilbist läbi, kuid jättis keha puutumata. Mõne hetke jooksul kostis lakkamatult vibunööri tininat ja noolte vihisemist, vaatamata sellele, et võitlejail tuli ennast seejuures ka kaitsta. Nooletuped said peagi tühjaks, aga kuigi veri juba voolas, ei jahutanud see võitluse ägedust, sest haavad olid veel tühised. Seepeale järgnes terve rida kiireid ning meisterlikke manöövreid hobustega. Vastased keerlesid teineteise ümber, põrkasid äkki

vastamisi, tegid küreid edasisööste ja kappasid siis jälle kaares tagasi, just nagu vee kõhal tiirutavad pääsukesed. Kumbki püüdis teist odaga läbi puurida, kapjade alt paiskus liiva kõrgele üles, ja tihti näis, et ühel või teisel ei õnnestu vältida saatuslikku lööki; kuid ikka veel püsisid mõlemad sadulas ja ratsmed olid kindla-tes kätes. Lõpuks oli tetoon sunnitud hobuse seljast maha kargama, et vältida lööki, mis muidu oleks saatuslikuks saanud. Pooni torkas ta ratsu kõhu odaga läbi ja kappas valju võidukisaga temast mööda. Kohe pöördus ta ümber, et oma ülekaalu ara kasutada, kui äkki tema südikas ratsu tuikuma lõi ja raske koorma all maha langes, suutmata seda enam kända. Mahtoree vastas tema enneaegsele võidukisale kõhutava ulgumisega ning tormas, nuga ja tomahook käes, mahakukkunud noormehe kallale. Kogu oma väleduse juures ei suutnud Kõvasüda siiski õigel ajal looma alt välja rabelda. Ta nägi, et olukord on lootusetu. Noa järele kobades võttis ta selle terapidi pöidla ja esimese sõrme vahele ning heitis siis imetlusväärse rahuga läheneva vaenlase pihta. Terav sõjariist keerles paar korda

õhus ringi ja tungis siis otse keevalise tetooni paljasse rinda, mattudes sinna kuni põdrasarvest käepidemeni.

Mahtoree haaras sellest kinni ja näis kõhklevat, kas nuga välja tõmmata või mitte. Viivuks tumenes ta nägu kustumatust raevust ning vihkamisest, siis aga,- otsekui sisemist manitsust kuuldes, et aega ei tohi kaotsi lasta, tuikus ta liivaseljandiku veereni ja jäi peatuma, jalad vees. Kavalus ning kahekeelsus, mis nii kaua tema helgemaid ja üllamaid iseloomujooni olid varjutanud, kadusid mitte kunagi hääbuvasse uhkustundesse, mida ta lapsest saadik endasse oli imenud.

«Luupide kutsikas!» lausus ta kurja ning rahuloleva naeratusega. «Võimsa dakoota skalp ei kuiva iial pooni kolde suitsus!»

Tõmmanud noa haavast välja, paiskas ta selle põlastavalt vaenlase suunas. Siis raputas ta oma võiduka vastase poole käsivart, kusjuures ta näol hõõgusid ägedasti põlgus ja viha, mida ta sõnades väljendada ei suutnud, ja heitis end, pea ees, jõe kõige kiiremasse voolu. Veel mitu

korda viipas ta käsi võidurõõmsalt vee kõhal, ehkki keha oli juba igaveseks voogudesse vajunud. Kõvasüda oli selleks ajaks jalule saanud. Siiani vaikinud vaenulike jõukude seas pääses nüüd äkitselt valla kõrvulukustav kisa. Viiskümmend sõjameest kummaltki kaldalt sööstsid jõkke, tõtates kes võitjat hukkama, kes teda kaitsma, ja heitlus näis pigem alles algavat kui lõppevat. Kuid noor pealik jäi kõigi teda ähvardavate ohtude vastu täiesti ükskõikseks. Ühe hüppega oli ta noa juures ja tormas siis antiloobi väledusega mööda liivikut, puurides pilguga voogusid, mis tema saaki varjasid. Tume, verine laik märkis kohta, kuhu tetoon oli uppunud, ja noor võitja sukeldus, nuga peos, kindla kavatsusega kas surra või trofeega tagasi pöörduda.

Vahepeal arenes liivaseljandikul verine, julm taplus. Poonid, kellel olid paremad hobused ja võib-olla ka südikam vaim, olid sinna jõudnud küllaldasel hulgal, et vastaseid tagasi tõrjuda. Võitjad surusid vaenlasi edukalt vastaskalda poole ja jõudsid keset lahingumöllu kindlale maale. Seal aga võtsid neid vastu tetoonide jalamehed ja nad olid sunnitud omakorda taganema.

Võitlus jätkus, kuid nüüd juba indiaanlastele omase ettevaatlikkusega. Kui mõlemaid pooli surmaheitlusse õhutanud metsikud kired jahtuma hakkasid, said pealikud võimaluse oma mõjuvõimu maksma panna ja rünnakute äge-

dust arukalt piirata. Juhtide manitsusi kuulda võttes hakkasid siuud endale varju otsima kas kõrges rohus, mõne üksiku põõsa või maapinnakonaruse taga. Seepärast muutusid ka poonide rünnakud ettevaatlikumaks ja endastmõistetavalt vähem ohtlikuks.

Niisugusel kombel jätkus võitlus vahelduva eduga ja suuremate kaotusteta. Siuudel oli korda läinud varju pugeda tihedasse, lopsakasse rohtu, kuhu vaenlaste hobused ei suutnud tungida, või kui tungisidki, siis oli neist seal pigem kahju kui käsu. Oli tarvis tetoonid sellest varjupaigast välja ajada või siis taplusest üldse loobuda. Mitu meeleheitlikku rünnakut oli tagasi löödud, ja julguse kao-tanud poonid hakkasid juba taandumisele mõtlema, kui äkki Kõvasüdame tuttav sõjakisa läheduses kuuldavale tuli ja pealik järgmisel

silmapilgul nende keskele ilmus, viibutades suure siuu skalpi just nagu lippu, mis pidi nad võidule viima.

Teda tervitati vaimustuskisaga ja tema järel tormati tetoonidele peale niisuguse ägedusega, et korraks näis, nagu pühiksid nad kõik oma teelt. Ent verine võidumärk pealiku käes oli ergutuseks niihästi ründajaile kui ka rünnatavaile. Mahtoree jõugus oli palju uljaid sõjamehi, ja toosama kõnemees, kes ennestisel nõupidamisel nii rahumeelseid mõtteid oli väljendanud, näitas nüüd üles kõige õilsamat eneseohverdust ja sööstis taplusse, et mälestist inimesest, keda ta kunagi ei olnud armastanud, oma rahva avalike vaenlaste käest ara kiskuda.

Edu kaldus suurema jõugu poole. Pärast ägedat võitlust, milles kõik pealikud äärmist vahvust ning kartmatust ilmutasid, olid poonid sunnitud tagasi tõmbuma lagedale madalikule, kus siuud neile kõvasti peale surusid, haarates otsekohe iga jalatäie maad, mis vaenlased maha jätsid. Kui tetoonid oleksid lõpetanud rünnaku rohumaa veerel, oleks võiduau tõenäoliselt neile jäänud, hoolimata sellest asendamatust kaojusest, mis neid Mahtoree surma läbi tabas. Kuid kõige julgemad nende seast tegid vea, mis täielikult võitluse käiku muutis ja siuud nii vaevarikkalt kättevõidetud eelistest ühtäkki ilma jättis.

Üks pooni pealikuid oli lugematute haavade tagajärjel nõrkenud ja tosinast noolest läbipuurituna oma taganeva salga kõige viimastes ridades maha kukkunud. Unustanud vajaduse vastast jälitada ja mõtlemata sellest, kui arutu on säärane tegu, tormasid siuude vapramad sõjamehed

valju kisa tõstes edasi, igaüks põlemas soovist lõigata endale suurt kuulsust surnukeha skalpeerimisega. Neile astus vastu Kõvasüda väljavalitud meeste salgaga, kes kõik olid kindlalt otsustanud päästa oma rahva au niivõrd jälgist häbiplekist. Vastased läksid käsitsi kokku ja veri nakkas ohtrasti voolama. Kui poonid surnukehaga tagasi tõmbusid, olid siuud neil parvena kännul, ja ka viimased tetoonide sõjamehed tulid oma pelgupaikadest metsiku ulgumisega välja, ähvardades väärata igasuguse vastupanu lihtsa arvulise ülekaalu abil.

Nii Kõvasüda kui ka tema kaaslased oleksid pigem surnud kui oma kandami maha jätnud, ja nende saatus oleks peagi otsustatud olnud, kui neile sel hetkel ootamatult abiväge ei oleks ilmunud. Vasakul kasvavast väikesest tihnikust oli kuulda valju kisa, millele surmatoovatest püssidest otsekohe kogupauk järgnes. Umbes viis või kuus siuud varisesid surmaheitluses maha ja kõigil vajusid käed äkitselt alla, otsekui oleks pikne pilvist kärgatanud, et luupidele abi tuua. Siis jooksid Ishmael ja tema tugevad pojad võsast lagedale ning langesid ähvardava kisa ning vihast moonutatud nägudega oma äraandiike liitlaste peale.

See äkiline löök murdis tetoonide jõu ning meelekindluse. Mitu vapramat pealikut oli neil juba langenud ja need, kes seni veel ellu olid jäänud, ei suutnud enam lihtsõjamehi põgenemast tagasi hoida. Mõned kõige hullju!-gemad püüdsid ikka veel oma kuulsuse hukatuslikule sümbolile ligi pääseda ja läksid uut julgust saanud poonide löökide all väärikalt surmale vastu. Teine kogupauk skvotteri salga püssidest lõpetas tetoonide viimase vastupanu.

Siuusid võis nüüd näha põgenemas kaugema! asuvate pelgupaikade poole niisamasuguse agaruse ja poörase hoolimatusega, nagu nad mõne minuti eest võitluskeerisesse olid sööstnud. Võidukad poonid tormasid neid taga ajama nagu puhastverd, hästi väljaõpetatud jahikoerad. Igast kandist oli kuulda võidukisa või kättemaksuhüiideid. Mõned põgenikud tegid katset oma langenud sõjameeste surnukehi minema kända, kuid hoogne tagaajamine sundis neid peagi tapetuid maha jätma, et elavaid päästa. Kõigist katsetest päästa siuude au rüvetusest, miileks nende omapäraste arusaamade järgi peeti langenud sõjamehe skalpeerimist, oli vaid üksainus edukas.

Me juba nägime, kuidas üks pealikutest hommikusel

nõupidamisel vaenulike plaanide vastu välja astus. Ent pärast seda, kui ta oma häält asjatult rafiu kaitseks oli tõstnud, ei väsinud ta käsi ometi sõjamehe kohust täitmast. Tema vahvusest on juba juttu olnud, ja peamiselt tema julguse ning eeskuju tõttu

pidasidki tetoonid end nii kangelaslikult ülal, kui Mahtoree surm neile teatavaks sai. See sõjamees, keda tema rahva piltlikus keeles Sööstva Kotka nime all tunti, oli kõige viimasena võidulootused maha jätnud. Kui ta nägi, et kardetud sõjariistad olid tema jõugult röövinud vaevaga kättevõidetud eelised, tõmbus ta noolerahe all süngelt pelgupaika tagasi, kus ta kõrge rohu puhmastikesse õrna ratsu ara oli peitnud. Siin leidis ta endale täiesti ootamatult võistleja, kes oli valmis temaga hobuse valdamise õiguse pärast sõnelusse astuma. See oli Boretšiina, toosama Mahtoree eakas sõber, kes Sööstva Kotka mõistlike nõuannete vastu oli kõnelnud. Nüüd lamas ta noolest läbipuurituna ja kannatas ilmselt surmaeelseid piinu.

«Ma olen oma viimset sõjateed käinud,» lausus karm vana sõjamees, kui ta nägi, et hobuse tõeline peremees on oma varanduse järele tulnud. «Kas tõesti mõni pooni siuu valged juuksed oma külasse viib, et ta naised ja lapsed neid teotada saaksid?»

Sööstev Kotkas haaras tema käe ning vastas ta sõnadele valju pilguga, mis väljendas vankumatut otsusekindlust. Selle sõnatu tõotusvandega aitas ta haavatu hobuse selga. Juhtinud ratsu rohumaa servale, hüppas ta ise samuti laudjale, sidus kaaslase endale vöö külge ja sõitis välja lagedale tasandikule, lootes, et kiirejalgne ratsu nad mõlemad päästab. Poonid aga märkasid peagi ratsanikke ja mõned neist pöörasid hobused ringi, et jälitamist alustada. Võiduajamine kestis, terve miili, ja kogu selle aja jooksul ei teinud kannataja ühtki häält, kuigi ta lisaks kehalistele piinadele ahastusega märkas, et vaenlased iga sammuga järjest lähemale jõuavad.

«Pea kinni,» lausus ta, tõstes üles jõuetu käe, et kaaslase kihutamist tõkestada. «Mu suguharu kotkas peab laiemalt tiibu sirutama. Las ta viib vana sõjamehe valged juuksed dakootade külasse!»

Nende meeste vahel ei olnud vaja palju sõnu, sest neid valdas ühesugune kuulsusiha ja mõlemad tundsid ülihästi oma romantilise au põhimõtteid. Sööstev Kotkas kargas hobuselt ja aitas teisel maha tulla. Vanamees tõusis taa-

rudes põlvedele, ja heitnud pilgu kaaslasele näkku, just nagu temaga jumalaga jättes, sirutas kaela välja hoobi ette, mida ta ise oli palunud. Paarist tomahoogilöögist ja ringikujulisest noaliigutusest oli küllalt, et pea lahti lõigata kere küljest, mida indiaanlased vähem hindavad. Tetoon hüppas uuesti hobuse selga just õigel ajal, et pääseda noo-lerahe eest, mille agarad ning pettunud tagaajajad talle järele saatsid. Viibutades käes sünget ning verist pead, tormas ta

valju võidukisaga minema ja kappas juulekiirusel üle tasandiku, justkui oleksid teda päris tõeliselt kandnud selle linnu võimsad tiivad, kelle järgi ta oma meelitava nime oli saanud. Sööstev Kotkas jõudis õnnelikult oma külasse. Ta oli üks neid väheseid siuusid, kes selle saatusliku päeva veresaunast eluga pääsesid, ja pikki aastaid pärast seda võis tema üksinda ellujäänute hulgast oma rahva nõupidamistel häält tõsta, ilma et usaldus tema vastu oleks vaibunud.

Nuga ja oda tegid suurema osa võidetute taganemisele lühikese lõpu. Isegi põgenevad naised ja lapsed pillutati armutult laiali; ja õhtupäike oli ammu enne lainja silmapiiri taha vajunud, kui need kohutavad tapatalgud viimaks täielikult lõpule jõudsid.

XXXI PEATÜKK

> Kes neist on kaupmees siin ja kes on juut?
> Shakespeare, «Veneetsia kaupmees»

Järgmisel hommikul köitis päev hoopis rahulikuma vaatepildi kõhal. Veretöö oli lõppenud, ja kui päike kõrgemale tõusis, kallas ta valgust täiesti vaiksele ning rahulikule preerialagendikule. Ishmaeli telgid seisid ikka veel samal kõhal, kus neid viimati nähti, kuid mingit muud jälge inimese lähedalolust ei olnud märgata tervel kõnnumaal. Siinseal lauglesid väikeste parvedena kisavad

röövlinnud, tähistades kohti, kus mõned mitte küllalt kergejalgsed tetoonid oma elu ohvriks olid toonud, kuid kõik muud märgid hiljutisest võitlusest olid sootuks kadunud. Läbi lõputute aasade looklevat jõge võis aurava sängi järgi kaugele jälgida, ehkki väikesed hõbejad udupilved hakkasid juba hajuma üha suureneva soojuse mõjul, mis säravast taevast alla hoovas ning avaral kõnnumaal kõigele leebet ning elustavat jõudu kiirgas. Preeria oli nagu taevalaotus pärast tormi — mahe, rahulik ja lahkelt naeratav.

Ja niisugusel hommikul tuli skvotteri perekond kokku, et teha lõplik otsus isikute kohta, kes asja jutustatud sündmuste käigus tujuka saatuse tahtel nende võimusesse olid langenud. Kõik vabad ja ellujäänud olid juba sellest ajast peale jalul, kui idas hakkas hahetama hall koiduvalgus, ja isegi kõige nooremad sellest räjidavast pesakonnast näisid teadlikud olevat, et on kätte jõudnud silmapilk, mil pidid ilmsiks tulema asjaolud, mis võisid tunduvalt muuta nende poolbarbaarse elu edasist käiku.

Ishmael kõndis oma väikest laagrit mööda tõsisel ilmel, just nagu inimene, kel tuleb ootamatult tegemist teha tähtsamate asjadega kui tema rahutu elu-olu tavalised sündmused. Ent ta pojad, kes nii tihti olid tunda saanud isa loomuse paindumatut valjust, said aru, et tema tusane ilme ja karm pilk ei kõnele mjtte kõhklustest ega kahtlus-test, vaid pigem kindlast kavatsusest jääda oma otsuste juurde, mida ta harilikult ikka, nii armutud kui need ka

polnnud, kangekaelselt läbi viis. Isegi Estherit erutas märgatavalt eelseisev tähtis sündmus, mis riiVäs nii lähedalt tema perekonna huvisid. Ta askeldas oma majapidamisega küll täpselt samuti, nagu oleks vist askeldanud igasugustes mõeldavates tingimustes ja olukordades — nii jäikab maakera oma pöörlemist isegi siis, kui maavärinad tema koort lõhestavad ia vulkaanid ta põlevat sisikonda välja paiskavad —, kuid tema hääl oli siiski tooni võrra tavalisest vaiksem ning ärevaist eelaimustest rõhutud; ja kuigi ta oma lapsi küllalt tihti sõitles, oli tema toonis ometi märgata vanemliku mõjuvõimu leebemaid noote.

Abiram näis, nagu tavaliselt, kõigeenam murest ja kaht-lustest

vaevatud olevat. Sagedastes pilkudes, mida ta Ishmaeli jäigalt vankumatule näole heitis, võis märgata teatavat ängistust, mis reetis, kui vähe nende endisest usaldusest ja vastastikusest mõistmisest järele on jäänud. Tema silmadest oli näha, et ta pidevalt lootuse ja hirmu vahel kõigub. Vahetevahel, kui ta pilk telgile langes, mis tema tagasisaadud vangi varjas, kiirgas ta nägu nurjatust rõõmust, kuid samas kustutas selle seletamatul kombel otsekui mingi raske eelaimuse vari. Niisugustel hetkedel otsisid ta silmad ikka ja alati oma tuima ning ligipääsmatu sugulase nägu. Ent ta leidis sealt pigem põhjust ärevuseks kui julgustust, sest skvotteri palgelt vaatas talle vastu kõhutav tõde: Ishmael oli oma töntsi vaimu orjakaupleja mõju alt vabaks päästnud ja mõtles jonnakalt ainuüksi omaenda kavatsuste täideviimisele.

Niisugune oli olukord, kui Ishmaeli pojad isa käsku täites kõik need isikud, kelle saatust ta nüüd mõtles otsustada, telkidest välja tõid. Mitte ühelegi ei tehtud erandit. Middleton ja Inez, Paul ja Ellen, Obed ja trapper — kõik toodi lagedale ning seati niiviisi "seisma, nagu see leiti paslik olevat isehakanud kohtuniku otsuse ärakuulamiseks. Üürikese, kuid tugeva uudishimu ajel kogunesid ka nooremad lapsed selle pajga ürnber ja isegi Esther jättis oma köögitööd ning astus lähemale, et kohtupidamist pealt kuulata.

Üksinda, ilma ühegi saatjata oli Kõvasüda ilmunud tunnistajaks -sellele uudsele ning küllaltki mõjuvale vaatemängule. Ta seisis ja toetus väärikalt odale, kuna aurav ratsu, kes lähedal rohtu sõi, tõendas, et ta peremees kaugelt oli tulnud ja tuhatnelja kihutanud, et toimuvat sündmust pealt vaadata.

Ishmael oli oma uue liitlase jahedalt vastu võtnud, mis näitas, kui ükskõikselt ta suhtus sellesse peenetundelisusse, mis oli ajendanud noort pealikut tulema siia üksipäini, et tema sõjameeste juuresolek kohmetust või umbusaldust ei sünnitaks. Skvotter ei ihaldanud nende abi ega kartnud ka nende vaenu ja asus nüüd niisuguse meelerahuga päevakorra juurde, nagu oleks see patriarhaalne võim, mida ta

kindlalt enda käes hoidis, kõikjal üldist tunnustust leidnud.

Igasuguses võimus, isegi kui seda kuritarvitatakse, on midagi ülendavat, ja tema valdajas kipub inimmõistus tahes-tahtmata niisuguseid omadusi otsima, mis vastaksid tema seisundile, ehkki siin võib sageli eksida ja see, mida enne üksnes vihati, muutub lisaks ka veel naeruväärseks. Ishmael Bushi kohta ei saanud viimast ütelda. Välimuselt raskepärane ja kaalukas, meelelaadilt sünge, kehalise jõu poolest kõhutav ja oma piiritu kangekaelsuse tõttu ohtlik, äratas ta isehakanud kohtunikuna niisugust aukartust, et isegi arukas Middleton ei suutnud selle vastu täiesti tundetuks jääda. Ent tal oli vähe mahti oma mõtteid korraldada, sest skvotter, kuigi ta ei olnud harjunud ruttama, oli juba varem kõik valmis mõelnud ega kavatsenud nüüd asjatult aega raisata. Kui ta nägi, et kõik kohal olid, laskis ta tuima pilgu üle vangide käia ja pöördus seejärel kapteni kui nende kujuteldavate süüdlaste peamehe poole.

«Mul tuleb täna ametit täita, mis te asulates kohtunike peale panete, kes on nimme määratud inimestevahelisi tülisid lahendama. Mul on võrdlemisi vähe teadmisi kõhtu kommetest ja viisidest, aga üks reegel on kõigile tuntud ja see kõlab: silm silma ja hammas hamba vastu. Ma ei armasta eriti kohut käia ja kõige vähem meeldib mulle elada krundil, mille šerif on üle vaadanud ning ara mõõtnud; aga selles seaduses on siiski oma arukas mõte, nii et tema järgi võib julgesti käia, ja seepärast kuulutan ma pühalikult, et täna toimin ma just selle seaduse kohaselt ning jagan kõigile ja igaühele seda, mis ta on ara teeninud, ja mitte rohkem ega vähem.»

Siinkohal jäi Ishmael vait ning vaatas enda ümber, otsekui soovides kuulajate nägudelt oma kõne mõju lugeda. Kui ta pilk Middletonil peatus, vastas viimane:

«Kui kurjategija peab karistust kandma ja see, kes mitte kellelegi paha ei ole teinud, vabaks lastama, siis peate küll

minuga osad vahetama ja kohtuniku asemel vangiks saama.»

«Te tahate öelda, et ma teile kurja olen teinud, kui võtsin selle leedi ta isamajast ja tõin ta vastu tema tahtmist nii kaugele nendesse

metsikutesse paikadesse,» kostis kõigutamatu skvotter, kes talle esitatud süüdistuse puhul niisama vähe viha kui kahetsust ilmutas. «Ma ei taha pahategu valega toetada ega teie sõnu ümber lükata. Et asjad meie vahel nüüd nii kaugele on läinud, on mul aega olnud kõige üle järele mõelda. Ja ehkki ma pole mõni mõttetark, kes suudab — või teeb näo, nagu suudaks — üheainsa pilguga asjade loomusesse tungida, olen siiski võrdlemisi arukas inimene ega hakka tõde salgama, kui mulle ainult aega antakse. Seepärast olen ma otsusele jõudnud, et laps vanemalt ara võtta on väärsamm, ja leedi viiakse sinna tagasi, kust ta toodi, nii kindlalt ja kenasti kui iganes võimalik!»

«Jaa, jaa,» lisas Esther, «tal on õigus. Vaesus ja ränk töö olid ta ara piinanud, pealegi ei andnud šerif talle enam põrmugi rahu, ja ühe! nõrkusesilmäpjlgul tegi ta selle kurja teo. Aga ta on mu sõnu kuulda võtnud ja jälle õigele teele pööranud. Tõesti kole ning ohtlik tegu on tuua teiste inimeste tütreid rahuliku ja korraliku perekonna hulka!»

«Ei tea, kes teid selle eest tänama hakkab, pärast seda mis kõik juba tehtud on,» pomises Abiram White kurja ning pilkava muigega, mille petetud ahnus ja hirmutunne veelgi vastikumaks tegid. «Kui te kord kuradiga lepingu olete sõlminud, siis võite oma tulu täies ulatuses ainuüksi tema käest loota.»

«Pea suu!» sõnas Ishmael, sirutades oma raske rusika sugulase poole, ja see ähvardav liigutus sundis teise otsekohe vaikima. «Sinu hääl kõlab mu kõrvus otsekui kaarna kraaksumine. Poleks sina iial oma häält tõstnud, oleksin mina sellest häbist ilrga jäänud.»

«Kuna te nüüd hakkate mõistma oma vigu ja nägema tõde,» lausus Middleton, «siis ärge ajage asju poolikult, vaid püüdke oma suuremeelse käitumisega võita endale sõpru, kes teile kasulikud võivad olla ja aidata kõrvale pöörata ohtu, mis teid kunagi seaduse poolt...»

«Noormees,» katkestas teda skvotter, süngelt kulmu kortsutades, «ka teie olete juba küllalt kõnelnud. Kui hirm seaduse ees minu üle võimust oleks võtnud, siis ei oleks te

praegu siin tunnistajaks, kuidas Ishmael Bush õigust mõistab.»

«Ärge lämmatage oma häid kavatsusi. Ja pidage meeles, et kui te mõtlete, ükskõik kelle kallal meie hulgast vägivalda tarvitada, ulatub selle seaduse käsi, mida te nii väga põlgate, küllaltki kaugele. Ta liigutused on mõnikord küll aeglased, kuid selle tõttu mitle vähem kindlad!»

«Jah, skvotter, ta räägib katruks liigagi selget tõtt,» lausus trapper, kes tähelepanelikult kuulates iial ühtki sõna kõrvust mööda ei lasknud, mis tema juuresolekul kõneldi.«Seaduse käsi on siin Ameerikas tihtipeale õige toimekas ja tülikas, olgugi et siin, nagu räägitakse, in me-sele ometi suurem vabadus on antud oma tahtmist mööda talitada kui teistes maades. Selle erilise õiguse tõttu on ta siin ka õnnelikum, mehisem ja ausam kui kusagil mujal maailmas! Kas teate, mu sõbrad, et on olemas maid, kus seadus on isegi nii agar, et ütleb: «Niiviisi peate elama, niiviisi peste surema, aga säärasel kombel peate.maailmast lahkuma, et ilmuda issanda kohtujärje ette!» See on jumalavallatu ning kohatu vahelesegamine tolle asjadesse, kes oma olevusi mitte selleks ei ole loonud, et neid härgade kombel karjatataks ja ühelt väljalt teisele aetaks, nii nagu nende juhmid ning isemeelsed hoidjad oma soovide ja vajaduste järgi heaks arvavad. Vilets maa peab see küll olema, kus niihästi vaimu kui keha aheldatakse ja kus jumala loodud olevused, kes on lastena ilmale tulnud, jäävadki niisugusteks, nende inimeste patuste väljamõeldiste pärast, kes tahaksid terve maailma valitsemise enda peale võtta!»

Kogu selle asjakohase arutluse kestel ei lausunud Ishmael ühtki sõna, kuigi pilk, millega ta kõnelejat silmitses, polnud kaugeltki sõbralik. Kui vanamees oma jutu oli lõpetanud, pöördus skvotter Middletoni poole ja jätkas kõnelust, mille teine oli katkestanud.

«Mis meisse puutub, noor kapten, siis on süüd olnud kummalgi poolel. Kui mina seeläbi teie tundeid haavasin, et viisin minema teie naise — muuseas ausate mõtetega ta teile jälle tagasi tuua, niipea kui selle kehastunud kuradi plaanid täide on viidud —, siis teie murdsite sisse mu laagrisse, kaasa aidates ja õhutades, nagu seaduses öeldakse, minu varanduse laastamisele ja hävitamisele.»

«Kuid ma ju ainult püüdsin vabastada ...»

«Asi on meie vahel klaar,» katkestas teda Ishmael, kes,

oli selle küsimuse juba ise igakülgselt läbi kaalunud ja hoolis nüüd vähe teiste mõtetest. «Teie koos"naisega olete vabad ning võite minna ja tulla, millal ja kuidas tahate. Abner, lase kapten vabaks! Kui te aga soovite seniks siia jääda, kuni saan mahti asulate poole liikuda, võite mõlemad mu vankrisse istuda; kui mitte, ärge siis öelge, et teile sõbralikku pakkumist pole tehtud.»

«Nuheldagu mind rängalt mu pattude eest, kui ma unustan teie aususe, mis küll aeglaselt, ent lõpuks ometi ilmsiks on tulnud!» hüüdis Middleton ja sööstis, niipea kui oli vabaks saanud, nutva Inezi juurde. «Sõber, ma annan teile sõjamehe ausõna, et teie osa selles sobingus peab unustatud saama, mis ma ka iganes ei otsustaks ette võtta, kui kord niisugusesse kohta jõuan, kus seaduse käel jõudu on.»

Loid naeratus, millega skvotter neile sõnadele vastas, näitas, kui vähe ta hindas tõotust, .mille noormees oma esimeses rõõmupuhangus nii heldelt oli andnud.

«Ei hirm ega arm, vaid see, mida ma õiglustundeks nimetan, on mind sellele otsusele juhtinud,» lausus ta. «Tehke, mida te õigeks peate, ja uskuge, et maailmas jätkub küllalt ruumi meile mõlemale, ilma et meie teed jälle ristuma peaksid! Kui te rahul olete, siis on hästi, kui mitte — andke oma tunnetele voli, nagu heaks arvate. Ma ei hakka halastust paluma, kui te mu kunagi põrmu lööte. Ja nüüd, doktor, on arvepidamises järg teie kätte jõudnud. On aeg need väikesed summad, mis mõnda aega meie vahel on kasvanud, kokku võtta. Ma tegin teiega avaliku ning ausa lepingu. Kuidas olete seda täitnud?»

Iseäralik osavus, millega Ishmael vastutust kõige juhtunu eest oma õlgadelt vangide kaela nihutas, kusjuures teda pealegi aitas olukord, mis vaevalt võimaldas mõnda vaieldavat kõlblusküsimust sügavamalt uurida, viis küllaltki suurde segadusse kõik need inimesed, kellelt nüüd nii ootamatult aru päriti tegude eest, mida nad oma lihtsameelsuses hoopis kiiduväärseks olid pidanud. Obed, kelle elu nii täielikult teooriale oli pühendatud, sattus kõige sügavamasse hämmeldusse, ehkki olukord poleks talle võib-olla sugugi nii kummaline tundunud, kui ta maailma asjadega natuke rohkem kursis oleks olnud. Auväärt looduseuurija ei olnud kaugeltki mitte

esimene niisugusesse olukorda sattuma, et just sel silmapilgul, mil ta kiituse osaliseks lootis saada, leidis end äkitselt süüdimõistetuna nendesamade

tegude eest, mida ta kõigiti tunnustusväärseks pidas. Ehkki asjade niisugusest pöördest äärmiselt solvatud ning pahandatud, püüdis ta ometi teha, mis vähegi võimalik, ja tõi enda õigustamiseks ette esimese põhjenduse, mis talie segaduses meelde tuli.

«Ma ei taha sugugi eitada, et Obed Bat, medicinae doctor[1] ja Ishmae! Bush, viator[2] ehk rändav põlluharija, kunagi omavahel teatud kompaktaadi ehk lepingu sõlmisid,» lausus ta, püüdes hoiduda väljenditest, mis võisid skvotteri enesetunnet riivata. «Ja selles lepingus, möönan täielikult, oli tingimuseks seatud ehk stipuleeritud, et teatud reis tuleb sooritada ühiselt ehk kommuunselt nii ja nii paljude päevade kestel. Kuna aga mainitud ajavahemik on ammugi möödunud, siis võtan ma endale õiguse järeldada, et lepingu võib nüüd aegunuks lugeda.»

«Ishmael,» katkestas teda kannatamatu Esther, «ara raiska sõnu inimese peale, kes võib su kondid niisama kergesti murda kui ühte panna, ja lase sel mürgisegajal minna! Ta on petis kõigi oma karpide ja pudelitega, muud midagi. Anna temale-pool preeriat ja võta teine pool endale. Kus mul tohter või asi! Ma võin oma põngerjad alati ise terveks tohterdada, kui nad palavikuga maha jäävad, ja saan igatahes hakkama ilma keeruliste sõnadeta, mis keele sõlme ajavad. Annan neile vaid kirsipuu koort ja lisan ehk juurde tilga või paar mõruviina — Lääne elanike lohutust. Ühte ma sulle ütlen, Ishmael: ma ei armasta niisuguseid kaasreisijaid, kes ausa naise keele oma rohtudega raskeks teevad, ilma et seejuures sugugi hooliksid, kas ta majapidamine korras on või mitte.»

Skvotteri süngele näole laotus silmapilguks mingi tönts naerumuie, kui ta vastas:

«Teised inimesed võivad selle mehe kunsti üle teisiti otsustada. Aga kui su soov on lasta tal lahkuda, ei hakka ma preeriat üles kündma, et ta teerada konarlikuks muuta. Sõber, teil on vaba voli asulatesse minna, ja ma annaksin teile nõu sinn.a päriselt jäädagi, sest

minusugused inimesed teevad väga harva kontrahte, aga ei armasta sugugi neid nii kergel käel murda.»

«Ja nüüd, Ishmael,» kõneles tema võidukas naine edasi, «selleks et perekonnas rahu alal hoida ja igasugune vimm

[1] Medicinae doctor — meditsiinidoktor (lad. k.). 7õlk.
[2] Viator — teekäija, rändur (lad. k.). Tõik.

meie vahel kustutada, juhata tollele punanahale ja tema tütrele» — ta näitas Le Balafre ja leseks jäänud Tatšetšaana peale — «tee nende oma külasse kätte, ja ütleme neile kõhe, et «issand õnnistagu teid ja jumalaga»!»

«Indiaani sõjapidamise reeglite kohaselt on nad selle pooni vangid ja ma ei või tema õigustesse vahele segada.»

«Hoia end kuradi eest, kallis mees! Ta on petis ning kaval kiusaja ja keegi ei või enda eest kindel olla, kui tal põrgu ahvatlused silme ees seisavad. Võta kuulda inimese nõuannet; kellele su hea nimi ja au kallis on, ja saada see vasekarva Jesabel minema.»

Skvotter pani oma laia käe naisele õlale, vaatas talle kindlalt silma ja vastas karmil ning pühalikul toonil:

«Naine, meil on küllalt tegemist muude asjadega kui need narrused, mis sinul meeles on. Mõtle selle peale, mis meil ees seisab, ja jäta oma rumal armukadedus.»

«Sul on õigus, sul on õigus,» pomises naine oma tütarde juurde tagasi minnes. «Issand andku mulle andeks, et ma selle unustasin!»

«Ja nüüd räägime teiega, noormees, kes te mesilaste jälitamise ettekäändel nii tihti mu raatmaale olete tulnud,» jätkas Ishmael lühikese vaheaja järel, mille ta just nagu selleks oli teinud, et oma mõtteid koguda. «Teiega on mul hoopis tõsisem arve klaarida. Kogu mu laagri läbi-tuhnimisest teile ei aidanud; te röövisite ka veel tüdruku, kes on mu naise sugulane ja keda ma olen mõelnud kunagi oma tütreks teha.»

See süüdistus erutas juuresolijaid palju tugevamini kui kõik eelnenud ülekuulamised. Kõik noormehed pöörasid oma uudistavad pilgud Paulile ja Ellenile, kellest esimene näis tublisti kohmetunud olevat, kuna viimane häbi pärast pea rinnale langetas.

«Kuulake, sõber Ishmael Bush,» vastas mesilastepüüd a, kes mõistis, et tal tuleb vastust anda nii sissemurdmise kui ka tütarlapse röövimise eest. «Et ma teie pottide ja pangedega kõige viisakamalt ümber ei käinud, seda ma ei püüagi salata. Kui te mulle nende asjade hinna nimetaksite, oleks võimalik kahjusumma suhtes rahulikult kokku leppida ja kõik vaenulikud tunded unustada. Mul ei olnud just eriti jumalakartlik meeleolu, kui me teie kalju otsa

[1] Jesabel — iisraeli kuninga Ahabi (875—853 e. m. n.} õe! naine; ülekantud tähenduses — kuri, häbitu, liiderlik naine. Tõlk.

ronisime, ja on isegi rohkem kui võimalik, et ma niisama usinalt teie nõusid peksin kui kurja vandusin. Aga rahaga võib ju parandada ka kõige uhkema kuue. Mis nüüd Ellen Wade'isse puutub, siis siin ei ole lugu enam nii lihtne. Inimestel on erisugused arvamused abielu kohta. Mõnede meelest on rahuliku kodukolde loomiseks küllalt sellest, kui vastata jah või ei nende küsimuste peale, mida paneb ette rahukohtunik — või pastor, kui see juhtub käepärast olema. Aga mina arvan, kui noor naine on midagi kindlalt nõuks võtnud, siis ei ole mõistlik teda sellest tagasi hoida. Ma ei taha küll öelda, et Ellen selleks sugugi sunnitud ei olnud, mis ta tegi; tema on selles loos niisama süütu nagu too eesel, kes teda kandma pidi — samuti üsna vastumeelselt, võin selle peale vanduda, ja ta ütleks seda ka ise, kui ta oskaks niisama hästi rääkida kui kisa teha.»

«Nelly,» alustas skvotter uuesti, pöörates vähe tähelepanu sellele, mida Paul üpris kohaseks ning arukaks kaitsekõneks pidas, «Nelly, see on lai ja kuri maailm, kuhu sa nüüd nii kuruga oled tormanud. Sa oled söönud ja maganud mu laagris terve aasta, ja ma lootsin, et vaba preeriaõhk on sulle niivõrd meele järele, et sa soovid meie juurde jääda.»

«Tehku tüdruk oma tahtmise järgi,» pomises Esther teiste tagant. «See, kes oleks võinud teda jääma meelitada, puhkab külmas lagedas preerias, ja on väga vähe lootust, et tüdruk oma meelt muudab. Naisterahvas on ju alati väga isemeelne ja tema kangekaelsust pole kerge murda, naqfti sa, kulla mees, isegi tead, sest muidu ei oleks ma mitte siin kui su poegade ja tütarde ema.»

Näis, et skvotter ei tahtnud oma kavatsustest selle koh-metunud tüdruku suhtes nii kergesti lahti öelda, ja enne kui ta naise soovitusele vastas, laskis ta oma tavalisel tuimal pilgul üle poegade uudishimulike nägude libiseda, just nagu otsides nende hulgast kedagi, kes oleks võimeline lahkunu aset täitma. Paul märkas kõhe seda pilku, ja aimanud hoopis täpsemini kui tavaliselt teise salajasi mõteid, uskus olevat leidnud abinõu, mis võiks kõrvaldada igasuguse raskuse.

«On täiesti selge, sõber Bush,» lausus ta kärmesti, «et selles asjas on kaks arvamist; teie oma on kasulik teie poegadele, minu oma on kasulik mulle endale. Ma näen vaid ühte rahulikku teed selle küsimuse lahendamiseks, ja see on järgmine: valige oma poegadest üks välja, keda

aga tahate, ja saatke meid mõlemaid asja, otsustamiseks siit paari miili kaugusele preeriasse. See, kes sinna maha jääb, ei saa enam iial kellegi maja või vara ihaldada, aga see, kes tagasi tuleb, võib kõik teha, mis ta iganes suudab, et neiu poolehoidu võita.»

«Paul!» hüüdis Fllen etteheitvalt, kuid surutud häälega. «Ära karda, Nelly,» sosistas lihtsameelne mesilaste-püüdja, kes oma armsama erutuse taga mingit muud põhjust ei osanud näha kui vaid rnuret tema pärast «Ma om neid kõiki hoolikalt takseerinud, ja sa võid usaldada silma, mis nii mõnegi mesilase uru üles on leidnud!»

«Ma ei taha ennast kellegi tunnete üle käsutajaks seada,» tähendas skvotter. «Kui selle lapse süda tõesti asulate poole kisub, siis öelgu ta seda avalikult; ma ei hakka talle mingisuguseid takistusi tegema. Kõnele, Nelly, ja ütle oma soovid otse välja, ilma hirmu ja häbtla. Kas sa tahad meid maha jätta, et minna koos selle noore mehega asustatud paikadesse, või tahad sa jääda ja jagada seda piskut, mis meil on anda, aga mida me sulle hea meelega anname?»

Kutsutud sel kombel .otsust tegema, ei võinud Ellen enam viivitada. Tema pilk oli alguses pelglik ning vargne. Siis aga tõusis puna ta palgeile ja hingamine muutus kiireks ning ärevaks, mis näitas, et tüdruku loomupärane julgus sai ikka enam võitu tema soole omasest häbelikkusest. «Te võtsite minu kui isatu, armetu ja mahajäetud vaes-

lapse enda juurde,» lausus ta meeleliigutust alla surudes, «kuna teised, kes teiega võrreldes külluses elavad, pidasid paremaks mind unustada. Selle eest õnnistagu teid taevas oma helduses! See vähene, mis ma olen teinud, ei saa kuidagi tasuda niisuguse suuremeelse teo eest. Aga mulle ei meeldi teie eluviis; see on liiga erinev kõigest sellest, millega ma lapsest saadik olen harjunud, ega vasta ka mu soovidele. Ja ometi, poleks te seda õrna süütut leedit tema sõpradest lahutanud, ei oleks ma teid iial maha jätnud, enne kui te ise oleksite mulle öelnud: «Mine, ja jumala õnnistus olgu sinuga!»»

«See tegu ei olnud tark, aga ma olen seda juba kahetsenud ja tahan heaks teha, mis heaks teha annab. Nüüd aga ütle otsekoheselt: jääd sa meie juurde või lähed äara?»

«Ma olen sellele leedile tõotanud,» lausus Ellen jälle silmi maha lüües, «et ma teda maha ei jäta; ja pärast seda

kui la meie läbi nii palju ülekohut tunda on saanud, on tal vististi õigus nõuda, et ma oma sõna peaksin.»

«Päästke see noormees lahti,» sõnas Ishmael. Kui see käsk oli täide viidud, andis ta poegadele märku lähemale tulla ja seadis nad Elleni ette ritta. «Nüüd jäta vigurdamised ning lase üksnes südamel kõnelda. Siin on kõik, mis mul pakkuda on peale südamliku vastuvõtu.»

Õnnetu neiu pööras kohmetu pilgu ühelt noormehelt teisele, kuni see lõpuks Pauli erutatud ning tõmblevale näole langes. Ja nüüd sai loomulik tunne sündsusnõuetest võitu. Ta viskus mesilastepüüdja käte vahele ja kuulutas valju nuuksumisega küllalt selgesti oma valikut. Ishmael andis poegadele märku tagasi tõmbuda, ja tulemuse üle ilmselt kurvastatud, kuigi ehk mitte üllatunud, lausus ta vähimagi kõhkluseta:

«Võtke ta endale ja olge tema vastu hea ning aus. Sellel tüdrukul on niisugune süda, mis iga mehe majale rõõmu peaks tegema, ja ma ei tahaks sugugi kuulda, et temaga halvasti ümber käiakse, Ja nüüd olen ma teie kõigiga arved klaarinud — loodan, et mitte rangelt, vaid, vastupidi, õiglaselt ning suuremeelselt. Mul on veel ainult üks küsimus, ja nimelt kaptenile: kas te tahate asulatesse tagasiminekuks mu vankreid kasutada või mitte?»

«Ma sain teada, et mõned mu sõdurid otsivad mind poonide külade lähedusest,» lausus Middleton, «ja ma kavatsen minna koos selle pealikuga, et oma meestega ühineda.»

«Niisiis, mida varem te lahkute, seda parem. All orus on hobuseid küllalt. Minge ja valige nende hulgast ning asuge rahus teele.»

«See on võimatu, kuni vanamees, kes peaaegu poolsada aastat mu perekonna sõber on olnud, teie kätte vangi jääb. Mis ta on teinud, et teda koos meiega vabaks ei lasta?»

«Ärge küsige niisuguseid küsimusi, millele vastuseks valet võib kuulda,» tähendas skvotter tusaselt. «Mul on trapperiga isiklikud arved, millesse Ühendriikide ohvitseril ei ole sünnis vahele segada. Minge, seni kui tee on lahti.»

«See mees annab vististi õiget nõu ja teil kõigil tuleks seda kuulda võtta,» tähendas elatanud vang, kes ei paistnud põrmugi ärevust tundvat selle iseäraliku olukorra pärast, milles ta nüüd ennast leidis. «Siuud on arvutu

ning verejanuline suguharu ja keegi ei tea*ette öelda, kui kaua võib veel aega minna, enne kui nad kätte maksma tulevad. Seepärast ütlen ka mina teile: asuge teeleja o'ge eriti ettevaatlikud orgudest läbiminekul, et te jälle end tulest ei lase sisse piirata, sest ehtsad jahimehed põletavad sel aastaajal tihti kulu, et pühvlid võiksid kevadel eest leida värskema ja haljama rohuga karjamaa.»

«Ma peaksin unustama mitte üksnes tänumeele, vaid ka oma kohustused seaduste vastu, kui ma selle vangi isegi ta enda nõusolekul teie kätte jätaksin, ilma et teaksin ta süüteo loomust, milles me kõik võime tahtmatult kaasosalised olla.»

«Kas jääte rahule, kui ma ütlen, et ta kõik selle ära on teeninud, mis talle nüüd peab osaks saama?»

«See igatahes muudab mu arvamust tema kõrita.»

«Vaadake siis seda,» lausus Ishmael ja seadis kapteni silme ette kuuli, mis oli leitud Asa surnukeha juurest. «Sellesama tinatükiga sirutas ta maha kõige toredama poja, kes iganes isa silma on rõõmustanud!»

«Ma ei suuda kuidagi uskuda, et tema selle teo on korda saatnud,

muidu kui ehk ainult enese kaitsmiseks või mõnel muul kaalukal põhjusel. Et ta teie poja surmast teadis, seda ma tunnistan, sest ta näitas kätte tihniku, kus noormehe keha lamas, kuid et ta ülekohtuselt võttis talt elu, selles ei suuda mind mitte miski peale tema enda ülestunnistuse uskuma panna.»

«Ma olen elanud küllalt kaua,» lausus trapper, kes üldise vaikimise põhjal mõistis, et talt oodatakse enese kaitsmist niisuguse raske süüdistuse vastu, «ja oma päevade sees palju kurja näinud. Rohkesti olen ma kohanud tugevaid karusid ja väledaid puumasid võitlemas pala pärast, mis nende teele on sattunud; ja palju olen ma näinud ka mõistlikke mehi heitlemas omavahel elu ja surma peale, et inimese meeletus võitu võiks pühitseda. Mis aga rrfnusse endasse puutub, siis võin ma ilma hooplemata öelda, et kuigi mu kätt on tarvis läinud õeluse ja rõhurnise mahasurumiseks, ei ole see eales andnud lööki, mida ta isandal oleks häbi .meelde tuletada palju suuremal kohtupäeval, kui seda on tänane.»

«Kui mu isa on kelleltki oma suguharu hulgast elu võtnud,» lausus vahele noor pooni, kelle terane pilk oli kuuli ja ümberolijate nägude järgi tabanud kõige selle tähenduse, mis ta silme ees toimus, «siis andku ta end surnu

sõpradele välja, nagu sõjamehele sünnis. Ta on liialt õiglane selleks, et teda köidikutes peaks kõhtu ette viidama.»

«Ma loodan, noormees, et sa mind õigesti hindad. Kui ma sellesinase nurjatu teo, mida nad mulle süüks panevad, tõesti korda oleksin saatnud, oleks mul küllalt mehisust tulla ja panna oma pea karistuseks löögi alla, nii nagu seda kõik head ja ausad punanahad teevad.» Heitnud murelikule indiaanlasest sõbrale, veel kindla pilgu, et teda oma täielikus süütuses veenda, pöördus ta ülejäänud kohalolijate poole, kes teda tähelepanu ning huviga kuulasid, ja jätkas kõnelust inglise keeles: «Minu jutt ei ole pikk, ja kes seda usub, see usub tõde, aga kes ei usu, viib vaid eksiteele iseennast ja võib-olla ka oma naabrit. Kui olime teada saanud, sõber skvotter, et teie laagris on varjul keegi leedi, keda te väevõimuga kinni peate, luu-sisime kõik seal ümbruskonnas ringi, nagu te nüüd vist juba isegi mõistate; aga meil polnud muud kavalsust — oli see siis aus või mitte --

kui teda vabastada, nagu see loomulik ja õiglane oleks olnud. Et ma luuramises teistest osavam olin, saadeti mind välja tasandikule maad kuulama, kuna mu kaaslased peitu jäid. Teil ei olnud aimugi, et keegi nii lähedal oli ja kõiki teie jahiretke üksikasju pealt nägi, aga nii see oli. Kord pikutasin põõsa või rohutuusti taga, kord roomasin kingult alla orgu. ja teile ei tulnud pähegi, et teie liikumise järele valvatakse, nagu valvab puuma hirve, kes oma janu kustutab. Jah, skvotter, kui ma oma paremas meheeas olin, vaatasin vahel vaenlaste telgi uksest sisse, samal ajal kui nad magasid ja und nägid, et on väljaspool igasugust hädaohtu. Oleks mul ainult küllalt aega, et teile kõike üksik. . . »

«Jätkake, jätkake oma seletust,» lausus Middleton vahele.

«Oo, ma nägin verist ning kurja tegu! Olin pikalvtihedas rohus, kui kaks jahimeest teineteisele lähenesid. Nende kohtumine ei olnud südamlik ja nad ei rääkinud mitte nii, nagu inimesed, kes kõnnumaal kokku saavad, üksteisega peaksid rääkima. Ma arvasin siiski, et nad jälle leplikult lahku lähevad, kui äkki nägin, et üks oma püssi teise selja vastu pani ja saatis korda niisuguse teo, mida ei saa millekski muuks nimetada kui äraandlikuks ning jõledaks tapmiseks. See poiss oli tubli ja mehine noormees! Ehkki püssirohi ta kuube põletas, seisis ta ometi rohkem kui

minuti veel jalul. Siis kukkus ta põlvedele ja lohistas ennast meeleheitliku ning mehise pingutusega tihniku poole, just nagu mõni haavatud karu, kes endale varjupaika otsib.»

«Kuid miks siis, taevase kohtumõistja nimel, te kõike seda varjasite?» hüüatas Middleton.

«Kuidas! Kas te arvate, kapten, et inimene, kes üle kuuekümne aasta kõnnumaal on elanud, ei ole vaikimise voorust ara õppinud? Missugune punanahk tõttab pajatama, mis talle kusagil silma on hakanud, enne kui kohane aeg käes on! Ma viisin doktori sinna, et näha, kas tema kunstist võiks veel abi olla; ja meie sõber, mesilastepüüdja, kes samuti seal viibis, võib teile tunnistada, et surnukeha keset põõsaid lamas.»

«Jaa, jaa, see on tõsi,» lausus Paul. «Aga ma ei teadnud, missugused erilised põhjused võiksid sundida vana trapperit seda asja maha

vaikima, ja rääkisin siis ka ise sellest nii vähe kui võimalik, õigemini peaaegu mitte midagi.»

«Ja kes oli see kurjategija?» päris Middleton.

«Kui te kurjategija all seda mõtlete, kes selle teo toime pani, siis seal see mees seisab; ja meie soole on häbiks ning teotuseks, et ta on surnuga samast verest ja samast perekonnast.»

«Ta valetab! Ta valetab!» kriiskas Abiram. «Ma ei tapnud teda, ma ainult vastasin löögi peale löögiga.»

Ishmaeli hääl oli kõmav ja isegi kõhutav, kui ta vastas: «Küllalt! Laske vanamees vabaks. Poisid, võtke oma ema vend ja pange tema asemele!»

«Ärge mind puudutage!» karius Abiram. «Ma kutsun teile kaela jumala needuse, kui te seda teete!»

Ta silmade metsik ning haiglane läige sundis noormehi oma kohale jääma; aga kui Abner, teistest vanem ja kindlameelsem, talle otse vastu astus, näol niisugune ilme, mis ta vaenulikust kavatsusest küllalt selgesti tunnistust andis, pöördus heitunud kurjategija ümber ja püüdis põgeneda, kuid landes .samas näoli maha nagu surnu. Keset tasaseid hirmuhüüatusi, mis selle peale kuuldavale tulid, andis Ishmael poegadele märku, et nad liikumatu keha telki kannaksid.

«Ja nüüd,» lausus ta nende poole pörrduries, kes tema laagris võõrad olid «jääb vaid üle igaühel oma teed minna. Soovin teile kõike head; ja sinule, Ellen, kuigi sa võib-olla seda ei hinda, ütlen ma: jumal õnnistagu sind!»

Middleton, täis aukartust ja lausa rabatud sellest, mida ta taeva ilmseks kohtumõistmiseks pidas, ei ajanud enam vastu, vaid hakkas lahkumiseks ettevalmistusi tegema. Nendega jõuti peagi lõpule. Kui kõik valmis olid, jätsid nad skvotteri ja tema perekonnaga lühidalt ning vaikides hüvasti, ja varsti liikus see iseäralik salkkond aeglaselt ning sõnatult võiduka pooni järel tema kaugete külade poole.

XXXII PEATÜKK

Teid palun härdalt,
et teie mõjuvõim kord seadust väänaks: suur õigus olgu tähtsam väiksest veast.

Shakespeare, «Veneetsia kaupmees»

Ishmael ootas kaua ja kannatlikult, kuni Kõvasüda oma kireva kaaskonnaga silmist kadus. Kui ta luuraja talle teatas, et viimane indiaanlane pooni rohkearvulisest sõjasalgast (noor pealik oli nad laagrist küllalt kaugele jätnud, et mitte ärevust ega umbusaldust põhjustada, ja nüüd ühinesid nad temaga uuesti) kõige kaugema preeriakingu taha oli kadunud, andis ta käsu telgid kokku panna. Hobused olidki juba ette rakendatud ja majakraam asetati peagi oma tavalisele kohale mitmesugustesse veovankritesse.

Kui kõigi nende askeldustega lõpule oli jõutud, tõmmati väike kummvanker, mis nii kaua Inezile eluasemeks oli olnud, telgi ette, kuhu kurjategija tundetu keha oli kantud, ja seati selles kõik valmis ilmselt uue vangi majutamiseks. Alles siis, kui Abiram nähtavale ilmus, kahvatu, hirmunud ja oma avastatud süü koorma all vankudes, said perekonna nooremad liikmed teada, et ta veel elavate hulka kuulub. Nende seas oli maad võtnud üldine ebausklik arvamine, et tema kuritegu oli juba saanud kohutava taevase kättemaksu osaliseks, ja nüüd vahtisid nad teda pigem nagu teise ilma kuuluvat olevust ja mitte kui tavalist surelikku, kellel veel nende kombel viimset heitlust tuleb taluda, enne kui inimelu suur ahel katki murtakse. Kurjategija ise oli niisuguses seisundis, kus kõikevaldav ning kõhutav hirm oli kummaliselt ühendatud täieliku kehalise apaatiaga. Asi oli selles, et kuna ta keha oli saadud löögist just nagu tuimunud, hoidis hirmutundele vastuvõtlik meel ta hinge vaibumatus ahastuses. Kui ta ennast vabas õhus leidis, vaatas ta ringi, et ümberolijate ilmete järgi, kui võimalik, oma edasisest saatusest vähegi aimu saada. Nähes aga, et näod olid küll tõsised, kuid

rahulikud, ning et kellegi silmist ei paistnud otsese vägivalla ähvardust, muutus õnnetu mees virgemaks, ja kui ta vankrisse pandi, hakkas ta riukaline meel juba plaane sepitsema, kuidas oma sugulaste õiglast viha kõrvale tõrjuda, või kui ta sellega toime ei tuleks, kuidas pääseda karistusest, mis, nagu ta aimas, pidi kohutav olema.

Kõigi nende ettevalmistuste jooksul rääkis Ishmael vaevalt mõne sõna. Viipest või pilgust piisas, et poegadele oma tahet teatavaks teha, ja selle lihtsa suhtlemisviisiga näisid kõik rahule jäävat. Kui teeleasumiseks märku oli antud, seadis skvotter püssi kaenla alla, heitis kirve üle õla ja asus nagu tavaliselt .voori etteotsa. Esther puges

veo-vankrisse, kuhu olid mahutatud tema tütred; noormehed asusid oma harilikele kohtadele karja hulgas või rakendite kõrval ja kogu salkkond hakkas liikuma neile omasel loiul, kuid väsimatul sammul.

Esimest korda pärast paljusid päevi pööras skvotter selja loojuva päikese poole. Teekond viis teda asustatud paikade poole, ja selle järgi, kuidas ta edasi liikus, mõistsid lapsed, kes olid õppinud oma isa kavatsusi ta näost lugema, et nende rännak mööda preeriat peagi lõpule jõuab. Ometi ei toimunud esialgu mitme tunni jooksul midagi niisugust, mis Ishmaeli kavatsustes või tunnetes mingit äkilist, jõulist pööret oleks näidanud. Kogu selle aja jooksul sammus ta üksinda, kolm-nelisada jardi oma rakenditest eespool, ega ilmutanud peaaegu millegagi ebatavalist erutust. Paaril korral võis küll näha, kuidas tema tohutu kogu mõne kauge kingu harjal seisatas ja püssile nõjatudes pea rinnale laskis vajuda; ent need pingsa mõtlemise hetked olid harvad ja kestsid lühikest aega. Päev kaldus õhtusse ja voor oli juba pikka aega oma varje ida poole heitnud, ilma et tema liikumises mingeid olulisi muudatusi oleks toimunud. Ikka ühteviisi sumati läbi jõgedest ja ojadest, ületati tasandikke, roniti mööda nõlvakuid üles ja laskuti nendest jälle alla, ilma et selles mingit vaheldust oleks tulnud. Pikka aega tunda saanud taolise rännaku kõiki raskusi, vältis skvotter juba vaistlikult raskemini ületatavaid takistusi oma teel, pöördudes õigeaegselt kas paremale või vasakule, niipea kui maapinna ilme, puude-salk või märgid jõe lähedusest talle teatasid, et otse pole võimalik minna.

Lõpuks jõudis kätte tund, mil halastus inimese ia looma vastu päevatöö katkestamist nõudis, ja Ishmaelile omane

praktiline mõistus aitas nüüd voorile kohast puhkepaika valida. Ühtlaselt kühmuline preeria, mida on kirjeldatud meie raamatu varasematel lehekülgedel, oli juba ammu mitmekesisemaks ning konarlikumaks muutunud. Tõsi, üldiselt võis siin köhata neidsamu avaraid ning tühje tasandikke, neidsamu laialdasi ning lopsaka taimkattega jõeäärseid madalikke ja seda lainjate väljade ning paljaste kinkude metsikut ja omapärast põimingut, mis annab sellele paikkonnale põliselt asustatud maa ilme, kust nii inimesed kui ka nende eluasemed arusaamatul kombel on kadunud. Kuid kühmuliste preeriate

iseloomulike tunnuste hulka oli sugenenud korrapäratuid künkaid, juhuslikke kaljusid ja laiu metsavööndeid.

Ishmael valis ühe allika, mis umbes nelja- või viiekümne jala kõrguse kalju alt välja voolas, kui peatuseks kõlbliku paiga, kus loomade jaoks kõike vajalikku leidus. Vesi niisutas mäekünka jalamil väikest orgu, mis vastutasuks sellele kosutavale annile kasinat rohtu tärgata laskis. Üksik paju oli ajanud juured uhtepinnasesse, ja käsutades oma ainuõigust sellele viljakale maaribale, oli ta oma tüve sirutanud kõrgele kalju köhale, mille te-avat tippu tema tihedad oksad kord olid varjanud. Kuid ta ilu oli hääbunud koos elu salapärase algmega. Just nagu pilkeks napile rohelusele, mida see kõht pakkus, oli ta endise viljakuse suursuguseks ning väärikaks mälestusmärgiks jäänud. Jämedamad oksad, pahklikud ja kummaliselt väändunud, sirutusid ikka veel uhkelt laiali, vanadusest hall, kooreta tüvi aga oli valkjaks pleekinud ja tormidest lõhestatud. Ühtki lehte ega muud elumärki polnud ta juures näha. Kogu oma väljanägemisega kuulutas ta elu nõtrust ning haprust ja ajalist piiratust.

Andnud voorile märku lähemale tulla, heitis Ishmael oma tohutu keha rohule pikali ja jäi nähtavasti sügavalt mõtlema selle suure vastutuse üle, mida praegune olukord tema ette seadis. Ta pojad jõudsid üsna varsti kohale, sest niipea kui loomad toitu ja vett haistsid, hakkasid nad kohe kärmemalt astuma; ja nüüd järgnesid tavalised askeldused ning ettevalmistused laagrisse jäämiseks.

Ishmaeli ja Estheri lastele ei olnud hommikune stseen nii sügavat ning kestvat muljet jätnud, et nad oma loomulikud vajadused oleksid unustanud. Ent sellal kui pojad oma nälja vaigistamiseks teemoona hulgast midagi tõhusa-mat otsisid ja nooremad põngerjad lihtsa roa ümber naak-

lesid, olid selle näljase perekonna vanemad hoopis muude asjadega ametis.

Kui skvotter nägi, et kõik, isegi uuesti virgunud Abiram, oma isu kustutama olid asunud, heitis ta murest murtud kaasale kutsuva pilgu ja eemaldus kauge kingu suunas, mis idapoolset vaatevälja piiras.

Abielupaari kokkusaamme sellel täiesti lagedal paigal sarnanes kõnelusega nende tapetud poja haua ääres. Ishmael andis naisele märku, et see tema kõrval kivil istet võtaks, ja siis järgnes tükk aega vaikust, nagu poleks kumbki tahtnud rääkima hakata.

«Me oleme kaua üheskoos rännanud, palju head ja halba näinud,» hakkas Ishmael lõpuks kõnelema. «Palju on meil olnud katsumusi, kulla naine, ja nii mõnigi kibe karikas on meil tulnud tühjaks juua; kuid midagi seesugust ei ole iial varem mu teele sattunud.»

«See on raskeks ristiks vaesele, eksiteele viidud ning patusele naisele!» lausus Esther pead põlvede juurde kummardades ja nägu osaliselt undrukusse peites. «Ränk, hirmus ränk on see koorem õe ja ema õlgade jaoks!»

«Jaa, see'p see ongi. Ilma suurema vaevata valmistasin ma oma vaimu ette tolle kodutu trapperi nuhtlemiseks, sest ta oli mulle vähe head teinud ja ma mõtlesin — issand andku mulle see ülekohus andeks! —, et kurja oli temalt tulnud kuhjaga. Nüüd aga tuleb häbi mu enda hütti ühe ukse kaudu sisse tuua, et seda teise kaudu jälle välja ajada. Aga mis siis teha? Mu poeg on tapetud, ja kas siis see, kes ta tappis, peab vabadusse jääma? Poiss ei leiaks hauas iialgi rahu!»

«Oo, Ishmael, me ajasime asja liiga kaugele! Kui me vähem oleksime rääkinud, poleks keegi midagi teada saanud. Siis oleks ka meie südametunnistus rahulik võinud olla.»

«lister,» lausus vastuseks mees, saates talle etteheitva, kuid ikka endiselt tuima pilgu, «oli aeg, mil sina, mu naine, arvasid, et üks teine käsi on selle kuritöö korda saatnud.»

«Jah, tõesti, seda ma mõtlesin! Jumal saatis mulle selle väära kahtlustuse karistuseks minu pattude eest… Ja siiski, Ishmael, tema soontes voolab niihästi minu kui ka mu laste veri! Kas ei saaks tema peale halastada?»

«Naine,» vastas mees karmilt, «kui me arvasime, et vaene vilets trapper on selle teo korda saatnud, ei olnud mingit juttu halastusest.»

Esther ei vastanud, vaid istus, käed risti rinnal, vaikselt ning mõtlikult mõne minuti. Siis pööras ta veel kord äreva pilgu mehe

näole ja leidis, et kogu tema raev ja mure on kõige külmema ükskõiksuse alla maetud. Mõistes, et venna saatus on otsustatud, ja samuti tõenäoliselt teadlik sellest, kuivõrd ärateenitud oli karistus, mis nüüd kurjategijale osaks pidi langema, jättis ta mõtte vahele segada. Enam ei vahetanud nad ainsatki sõna. Üheks hetkeks kohtusid nende pilgud ja siis tõusid mõlemad püsti ning sammusid täielikus vaikuses laagri poole.

Skvotter leidis oma lapsed ennast samasuguse ükskõiksusega ootamas, nagu nad kõiki eelolevaid sündmusi ootasid. Kari oli juba kokku aetud ja hobused ette rakendatud ning kõik olid valmis jälle teele asuma, niipea kui isa peaks märku andma, et ta seda soovib. Ka lapsed olid vankrisse tõstetud; lühidalt, miski ei olnud takistanud lahkumist peale selle metsiku pesakonna vanemate endi eemaloleku. «Abner,» lausus isa aeglaselt ning kaalukalt, nagu see ta kõikidele korraldustele iseloomulik oli, «võta oma ema vend vankri pealt maha ja too ta siia.»

Abiram tuli oma varjupaigast välja üleni värisedes, kuid ta ei olnud põrmugi kaotanud lootust sugulase õiglase vihameele vaigistamiseks. Ta heitis pilgu kõigile ümber-olijaile, otsides asjatult ainsatki nägu, millelt kõige vähematki kaastundehelki võiks tabada, ja katsus siis summutada ärevat kartust, mis teda nüüd endise ägedusega oli haaranud, alustades skvotteriga sõbralikku kõnelust. «Loomad on üsna kurnatud, vennas,» lausus, ta. «Oleme juba ka suure tüki teed maha käinud, nii et ehk oleks nüüd aeg laagrisse jääda? Minu arust tuleb sul kaugele minna, enne kui leiad mõne parema köha, kus ööd mööda saata.»

«See on hea, et paik sulle meeldib. Sul tuleb vististi kauaks siia jääda. Tulge lähemale, mu pojad, ja kuulake! Abiram White,» jätkas ta siis pead paljastades ja nii pühalikul ning kindlal toonil, et isegi tema tuim nägu küllalt aukartustäratavaks muutus, «sa oled tapnud mu esimese lapse ja jumala ning inimese seaduste järgi pead sa surema!»

Selle kõhutava ning äkilise otsuse peale võpatas kurjategija, nagu oleks ta täiesti ootamatult mingi koletise küünte vahele sattunud, kust tal enam väljapääsu ei ole. Ehkki teda juba enne piinasid koledad eelaimused, ei olnud

tal siiski küllalt mehisust, et saatusele otse näkku vaadata, ja oma lootusetut olukorda iseenese eest varjates, nagu see argade loomuste juures tavaline, püüdis ta, selle asemel et valmistuda kõige.halvema vastu, virgutada end petliku lootusega, et tal õnnestub kuidagi välja rabelda.

«Surema!» kordas ta lämbunud, vaevalt kuuldava häälega. «Kas siis inimene tõesti isegi oma sugulaste hulgas kaitset ei leia?»

«Niiviisi mõtles ka mu poeg,» vastas skvotter, ja andnud käega märku, et vanker tema naise ja tütardega teele asuks, vaatas äärmise rahuga oma püssi süütepanni üle. «Püssiga tapsid sa mu poja, ja seepärast on nüüd sünnis ja õiglane, et sa sellesama tapariista läbi oma otsa leiaksid.»

Abiram jõllitas enda ümber niisuguse pilguga, mis juba lausa meeltesegadusest tunnistust andis. Ta isegi puhkes naerma, just nagu oleks tahtnud kinnitada mitte üksnes endale, vaid ka teistele, et ta kuulis vaid lõbusat nalja, mis oli mõeldud tema närvide proovimiseks. Ent tema õudne naer ei leidnud keHeltki vastukaja. Kõik ta ümber oli pühalik ning vaikne. Tema õepoegade näod olid erutatud, kuid nad vaatasid teda külma pilguga, ja tema endise liitlase ilme oli kõhutavalt otsusekindel. Just see vankumatult rahulik nägu oli tuhat korda hirmuäratavam, kui oleks olnud ükskõik missugune vägivald, ja ei jätnud mingit lootust. Vägivald oleks teda arvatavasti virgutanud ja vastupanule õhutanud, kuid selle külma, osavõtmatu ilme ees oli ta täiesti abitu.

«Vennas,» lausus ta lõpuks kurel, ebaloomulikul sosinal, «kas ma kuulsin su sõnu õigesti?»

«Mu sõnad on selged, Abiram White: sa oled tapmise toime pannud ja sellepärast pead sa surema!»

«Esther! Õde, õde, kas sa mu tõesti maha jätad? Oo, õde! Kuuled sa mu appihüüdu?»

«Ma kuulen kedagi hauast rääkimas!» vastas Esther kähiseva häälega, kui vanker kurjategijast mööda sõitis. «See on mu esmasündinud poja hääl, kes valjusti kohtu-mõistmist nõuab! Issand halastagu su vaese hinge peale!»

Voor liikus aeglaselt edasi ja mahajäetud Abiramile ei paistnud

enam vähimatki lootuskiirt. Ometi ei suutnud ta ikka veel julgust koguda, et oma surmale mehiselt vastu minna, ja kui ta liikmed poleks keeldunud talle abi andmast, oleks ta nüüdki põgeneda proovinud. Siis aga asendus lootus äkitselt täieliku meeleheitega. Kurjategija

410

langes põlvili maha ning hakkas palvetama, anudes halastust kord issandalt, kord oma sugulaselt, nii et ta palve kujunes võikaks ning jumalavallatuks soigumiseks. Ishmaeli pojad pöördusid õudusega sellest, tülgastavast vaatepildist ara ja isegi skvotteri karm loomus lõi niivõrd haletsusväärse ahastuse ees vankuma.

«Andku jumal sulle seda, mis sa palud,» lausus ta, «aga isa ei suuda oma tapetud last eales unustada.»

Vastuseks kuulis ta kõige alandlikumaid palveid, et karistus edasi lükataks. Nädalat, päeva, koguni ühtainukest tundi anuti säärase kirglikkusega, mis arusaadavalt vastab sellele väärtusele, mille need lühikesed ajavahemikud saavad, kui neisse peab mahtuma kogu järelejäänud elu. Skvotter lõi kõhklema ja andis viimaks kurjategija palvetele osaliselt järele. Tema lõplik eesmärk jäi samaks, kuigi ta selle saavutamiseks vahendeid muutis. «Abner,» lausus ta, «roni kalju otsa ja vaata hoolega ringi, kas kedagi kusagil läheduses ei ole.»

Kui õepoeg seda käsku läks täitma, libisesid üle kurjategija võbiseva näo elustuva lootuse nõrgad kured. Saadud teade oli soodus: ühtki elusolendit peale kaugenevate rakendite ei olnud näha. Viimaste juurest tuli aga ilmselt suure kiiruga käskjalg. Ishmael ootas, kuni see kõhale jõudis. See oli üks tema tütreid, nõutu ning kohkunud, ja ulatas isale mõned lehed piiblist, mida Esther nii hoolega oli hoidnud. Skvotter andis tüdrukule märku ara minna ja pistis lehed kurjategija käte vahele.

«Esther saadab sulle selle,» lausus ta, «et sa võiksid oma viimsetel minutitel jumalat meelde tuletada.»

«Issand õnnistagu teda! Issand õnnistagu teda! Alati on ta hea ja armas õde olnud! Kuid vaja on aega, et seda lugeda; aega, mu vend, aega!»

«Aega peab sul küllalt olema. Sa pead iseenda timukaks saama; minu käed jäävad sellest haletsusväärsest tööst kõrvale.»

Ishmael, asus otsekohe seda uut otsust täide viima. Kui kurjategija

kuulis, et ta veel mitmeid päevi võib elada, kuigi karistus on möödapääsmatu, rahunes ta kohe. See ajutine viivitus avaldas viletsale ning armetule Abiramile niisugust mõju nagu täielik armuandmine, Ta asus isegi esimesena appi kohutavaid ettevalmistusi tegema ja kõigi selle tragöödia tegelaste hulgas kõlas üksnes tema hääl naljatlevalt ning reipalt.

Vana paju pahkliku haru alt ulatus esile õhuke kaljulaudis. See oli maapinnast oma paarikümne jala kõrgusel ja otsekui loodud selle plaani täideviimiseks, mis oli Ishmaelile kohe mõttesse tulnud, kui ta kaljunukki silmas. Sellele väikesele ning kitsale lavatsile asetatigi kurjategija,
käed küünarnukkidest selja taha köidetud, nii et ta kuidagi ennast lahti päästa ei saanud, ja kaela ümber pandi talle tugev nöör, mis seoti üles puuharu külge. Nöör oli niiviisi seatud, et kui keha selle otsa rippuma jäi, ei leidnud jalad enam tuge. Piibli lehed anti talle kätte, et ta neist endale
lohutust võiks leida.

«Ja nüüd, Abiram White,» lausus skvotter, kui ta pojad nende korraldustega lõpule olid jõudnud ja kaljult alla laskunud, «ma küsin sult tõsiselt viimast korda. Surm on sinu ees kahel kujul. See püss võib su kannatustele lühikese lõpu teha, muidu aga pead sa varem või hiljem nööri läbi oma otsa leidma.»

«Lase mul ainult veel edasi elada! Oo, Ishmael, sa ei tea, kui magus on elu, kui viimne minut nii lähedale on jõudnud!»

«Olgu nii,» lausus skvotter oma abilistele märku andes, et nad karjale ja rakenditele järgneksid. «Ja nüüd, armetu mees, et sa surma eel lohutust võiksid leida, annan ma sulle andeks kõik selle kurja, mis sa mulle oled teinud, ja jätan su jumala hooleks.»

Ishmael pöördus ja asus oma tavalisel pikaldasel ning raskel sammul teele üle tasandiku. Kuigi ta pea oli natuke longu vajunud, ei virgutanud loid mõistus teda viivukski tagasi vaatama. Korraks tuli talle küll ette, nagu oleks ta kuulnud veidi summutatud häälel oma nime hüütavat, kuid see ei suutnud teda peatuma sundida.

Sellelt kohalt, kus tema ja Esther nõu olid pidanud, võis kaljut viimast korda silmapiiril näha. Siin jäi skvotter seisma ja söandas heita pilgu tagasi asja mahajäetud paiga suunas. Päike oli laskumas kauge silmapiiri taha ja valgustas veel oma viimaste kiirtega üksiku paju paljaid oksi. Ishmael nägi hõõguva taevalaotuse taustal puu sakilisi piirjooni ja talle hakkas isegi silma ikka veel püsti seisev kuju, kelle ta saatuse hooleks oli jätnud. Siis sammus ta kingust alla ja jätkas teekonda niisuguse tundega, mida inimene ikka läbi elab, kui ta äkilisel ning vägivaldsel kombel igaveseks oma hiljutisest liitlasest on lahutatud.

Jätnud umbes miili selja taha, jõudis skvotter oma voo-

rile järele. Pojad olid leidnud kohase paiga öise. laagri jaoks ja ootasid veel vaid isa päralejõudnust, et see nende valiku heaks'kiidaks. Väheste sõnadega andis ta oma nõusoleku. Kõiki askeldusi saatis vaikus, täielikum ning hoopis märgatavam kui kunagi varem. Esther peaaegu ei sõidel-nudki lastega, või kui ta seda ka tegi, siis mitte kriisates nagu tavaliselt, vaid hoopis pehmemal toonil, nii et see pigem leebe manitsemisena kõlas.

Ishmaeli ja tema naise vahel ei olnud kõige vähematki küsimist ega seletamist. Alles siis, kui Esther valmistus ööseks laste hulka minema, märkas skvotter vargset pilku, mis tema püssi süütepannil peatus. Ishmael käskis poegadel puhkama heita ja teatas, et kavatseb ise sel ööl laagrit valvata. Kui kõik ümberringi vaikseks oli jäänud, seadis ta sammud preeria poole: talle näis, et telkide vahel ei suuda ta küllalt vabalt hingata. Öö oli ka niisugune, et see omalt poolt veelgi süvendas ängistust, mille päevased sündmused esile olid kutsunud.

Koos kuuga oli tõusnud tuul, ja kui see nüüd hooti üle tasandiku

vuhises, ei olnud tunnimehel raske ette kujutada, nagu kuuleks ta nendes iilingutes mingeid kummalisi ning ebamaiseid hääli. Andes järele iseäralikule tundele, mis tema üle võimust oli võtnud, heitis ta pilgu ümberringi, et näha, kas kõik on rahulikult suikunud, ja sammus siis meile juba tuttava kingu poole. Siit avanes skvotterile vaade niihästi ida kui lääne suunas. Kerged sulgjad pilved katsid vahetevahel kuud, mis paistis siis külm ja hämune, kuigi oli hetki, mil ta rahulikud kured selgesti sinisest laotusest valgust alla kallasid, andes kõigele mingi omapärase pehmuse ja maheda võlu.

Esimest korda oma seiklusrikka elu jooksul tundis Ishmael end üksi ja mahajäetuna. Lage preeria näis tema silmis ääretu ning sünge kõrbena ja tuule köhin kajas ta kõrvus nagu surnute sosistamine. Mõne aja pärast paistis talle, nagu oleks tajnööduvas iilingus kellegi läbilõikavat karjet kuulnud. See ei kõlanud maapealse hüüdena, vaid sööstis õudselt läbi ülemiste õhukihtide, segunedes tuule käheda saatega. Skvotter surus hambad kõvasti kokku ja tema tohutu kämmal pigistas püssi niisuguse ägedusega, nagu oleks ta selle rauda puruks muljuda tahtnud. Korraks saabus vaikus, siis tuli uus puhang ja jälle hirmu-kärje, mis otse ta kõrva äärest näis kostvat. Tema huulilt pääses tahtmatult valla mingi vastukaja, nii nagu inimes-

tega ebaloomuliku erutuse mõjul tihti juhtub, ja püssi õlale heites hakkas ta hiiglasammul eemalt paistva kalju poole astuma.

Ei juhtunud kuigi tihti, et Ishmaelil veri niisama kiiresti soontes liikus nagu enamikul inimestel; kuid nüüd ta tundis, et see oli valmis tema keha igast poorist välja purskuma. Nagu loom talveunest, oli ärganud tema uinuv teovõime. Kogu aeg, mil ta edasi sammus, kuulis ta neid läbilõikavaid karjeid, mis vahel näisid kajavat pilvede keskel, vahel aga kihutasid mööda nii lähedalt, nagu oleksid riivanud maad ta jalge all. Lõpuks kostis säärane karjatus, mille tähenduses ei saanud kuidagi eksida ja mida inimlik kujutlusvõime ei suutnud enam kohutavamaks muuta. See näis täitvat kogu õhu, nagu sageli üksainus elektrisähvatus tervet vaatevälja silmipimestava säraga valgustab. Selgesti oli kuulda, kuidas hüüti jumala nime, kuid sellega kaasnesid nii hirmsad needused, mida ei ole võimalik korrata. Skvotter

jäi seisma ja surus viivuks kõrvad kinni. Kui ta käed jälle ara võttis, küsis kellegi kähisev hääl tema kõrval tasasel, kummutatud toonil:

«Ishmael, kullake, kas sa midagi ei kuulnud?»

«Tasa!» kostis mees, pannes oma võimsa ning tugeva käsivarre Estheri piha ümber, ilma et ta naise ootamatu ilmumise üie vähimatki üllatust oleks ilmutanud. «Tasa, naine! Kui sa jumalat kardad, ole vait!»

Järgnes sügav vaikus. Kuigi tuul nagu ennegi kord tõusis, kord vaibus, ei segunenud iilide vihinasse enam neid hirmsaid karjatusi. Hääled, mis nüüd ümberringi kostsid, äratasid aukartust ja kõlasid pühalikult, kuid see oli looduse pühalikkus ning suursugusus.

«Lähme edasi,» sõnas Esther, «kõik on vakka jäänud.»

«Naine, mis küll sind siia tõi?» päris mees, kelle veri jälle rahulikumalt voolama oli hakanud ja mõtted oma endise ärevuse kaotanud.

«Ishmael, ta tappis meie esmasündinud lapse, kuid ei ole sünnis, et mu ema poeg jääks nagu koeraraibe maa peale vedelema.»

«Tule kaasa!» lausus skvotter, haaras püssi jälle kätte ja hakkas kalju poole astuma. Vahemaa oli veel küllalt suur; ja mida enam nad hukkamispaigale lähenesid, seda enam aheldas õudus nende samme. Hulk aega oli mööda läinud, enne kui nad niisuguse kohani jõudsid, kus esemete ähmased piirjooned juba selgemini nähtavale tulid.

«Kuhu sa keha jätsid?» päris Esther sosinal. «Vaata, siin on kirka ja labidas, et mu vend võiks maapõues puhata.»

Kuu tuli pilverüngaste tagant välja ja naisel oli võimalik jälgida suunda, kuhu Ishmaeli sõrm osutas. See näitas inimkogu peale, mis paju helkja pahkliku oksaharu all tuule käes kõlkus. Esther laskis pea rinnale ja kattis silmad kätega, et mitte seda hirmsat vaatepilti näha. Ent Ishmael sammus lähemale ja silmitses pikka aega õudusega, kuid ilma vähemagi kahetsuseta oma kätetööd. Püha raamatu lehed olid maad mööda laiali ja isegi tükikese kaljulaudist oli kurjategija oma viimses heitluses lahti murdnud. Kuid nüüd valitses ümberringi

surmavaikus. Kuuvalgus tõi ajuti selgesti nähtavale ohvri sünge ning moonutatud näo, ja kui tuulehoog pisut vaibus, paistis heleda kuuketta taustal saatusliku köie tume joon. Skvotter tõstis püssi palge, sihtis äärmise hoolega ja andis tuld. Nöör kätkes ning keha kukkus raskelt prantsatades maha.

Seniajani ei olnud Esther paigast liikunud ega sõnagi lausunud. Kuid nüüd asus ta agaralt tööle. Haud oli peagi valmis kaevatud ja võis oma armetu asuka vastu võtta. Kui elutut keha alla hakati laskma, vaatas Estber, kes surnu pead toetas, ahastaval pilgul mehele näkku ja lausus valuga:

«Ishmael, kulla mees, kui hirmus see on! Oma isa lapse korjust ei saa ma isegi mitte suudelda!»

Skvotter pani oma laia kämbla surnu rinnale ja lausus:

«Abiram White, meile kõigile on halastust vaja; annan sulle kogu südamest andeks! Olgu jumal taevas sulle sinu pattude pärast armuline!»

Esther kummardas pea alla ja surus huuled pikalt ning tuliselt venna kahvatule otsaesisele. Pärast seda oli kuulda mullakamakate kukkumist, ja haud oli peagi kinni aetud. Esther laskus kääpa juurde põlvili ja Ishmael seisis kat-mata peaga, kuni naifte vaikselt oma palvet pomises. Sellega oligi kogu talitus lõppenud.

Järgmisel päeval võis skvotteri rakendeid ja kariloomi näha oma teekonda asulate poole jätkamas. Kui nad inimeste elupaikadele lähenesid, kadus nende voor tuhandete teiste hulka. Kuigi mõned selle iseäraliku paari arvukaist järeltulijaist oma ohjeldamatust ning poolmetsikust eluviisist lahti ütlesid, ei olnud perekonna rajajatest enes-test hiljem enam midagi kuulda.

XXXIII PEATÜKK

Sind jumalaga jätta veel ei saa, vaid
sõidan kaasa, kuni kannab maa.

Shakespeare

Pooni jõudis oma külasse ilma ühegi vahejuhtumita. Jahimaadele, kust tal tuli läbi rännata, ei olnud siuud jätnud ainsatki luurajat, nii et

Middletoni ja tema sõprade reis oli täiesti rahulik ning ohutu, nagu oleks see toimunud Ühendriikide südames. Päevateekonnad ei olnud pikad, sest arvestati naisolendite vähest jõudu. Lühidalt, võitjad näisid oma edu tõttu olevat kaotanud vähimagi metsikuse ja olid ilmselt valmis vastu tulema selle ahne rahva kõige tühisematelegi soovidele, kes nende õigusi iga päev jalge alla tallas ja Lääne punanahkasid, uhkeid ning iseseisvaid, põgenike ja ringihulkujate haletsusväärse olukorrani alandas.

Meie jutustusele seatud piirid ei luba meil kirjeldada kõiki üksikasju võitjate pidulikust saabumisest kodukülla. Suguharu, kes oli neid oodanud nukralt ja rõhutult, juubeldas nüüd seda suurema rõõmuga. Emad kuulutasid kiites oma poegade auväärset surma, naised uhkeldasid oma meeste haavadega, ja indiaani tüdrukud ülistasid lauludes noori kangelasi. Langenud vaenlastelt võetud trofeed seati nähtavale, nii nagu tsiviliseeritumates maades vallutatud lipud vaatamiseks välja pannakse. Vanamehed tuletasid meelde endiste sõjameeste kangelastegusid ja kinnitasid, et praeguse võidu kuulsus on nende aupaistet suuresti tumestanud. Kõvasüda aga, kes oli oma vägitegudega juba poisipõlvest peale silma paistnud, kuulutati üksmeelselt ikka ja jälle kõige väärikamaks pealikuks ning kõige vapramaks kangelaseks, keda Vakonda oma armsaimatele lastele, pooniluupidele, iial on kinkinud.

Middleton, ehkki tema taas leitud aare siin võrdlemisi kaitstud ning väljaspool ohtu oli, tundis siiski head meelt, kui ta indiaani külasse jõudes keset rahvamurdu oma

ustavaid ning tublisid suurtükiväelasi silmas, kes teda sõjameheliku juubeldusega tervitasid. Selle, olgugi väikesearvulise väesalga kohalolek peletas ta südamest vähimagi mure ja rahutuse. See tegi ta täiesti sõltumatuks, andis talle uute sõprade silmis juurde väärikust ning tähtsust ja võis aidata võita raskusi, mis tal ees seisid pikal teekonnal üle laia maa-ala poonide küla ja oma kaasmaalaste lähima kindluse vahel. Inezile ja Ellenile anti käsutada eraldi onn; ja isegi Paulil oli süda rahul, kui ta nägi selle hüti ees Ühendriikide univormi kandvat sõjariistus tunnimeest edasi-tagasi sammumas. Ta läks hulkuma punanahkade onnide vahele ja toppis oma nina vähimagi viisakuseta nende majapidamisse, tehes mõnikord naljatoonil, mõnikord tõsiselt, kuid alati sundimatult

igasuguseid märkusi ja soovitusi ning püüdes imestunud maja-emandatele veidrate žestide abil selgeks teha, kuivõrd palju paremini see või teine asi tema arvates valgetel on korraldatud.

See tüütav kalduvus uurida ja pärida ei leidnud indiaanlaste hulgas põrmugi jäljendamist. Kõvasüdame peenetundelisus ja tagasihoidlikkus oli ka tema rahvale edasi kandunud. Kui võõraste rteaks oli tehtud kõik, mis poonide lihtsa eluviisi ja nappide vajaduste juures mõeldav oli, ei söandanud ükski üleannetu jalg isegi läheneda külaliste käsutusse antud hüttidele. Neile jäeti täielik võimalus end niiviisi välja puhata, nagu see nende tavade ja harjumustega kõige paremini sobis. Suguharu laulud ning rõõmuhõisked kestsid aga südaööni ja veel.üsna hilistel tundidel oli kuulda onnide katustelt sõjameeste hääli oma rahva kangelastegudest ja nende kuulsusrikastest võitudest pajatamas.

Öisele pillerkaarile vaatamata olid kõik, kel elu sees, päevatõusuga jälle jalul. Rõõmujoovastus, mida veel hiljuti iga indiaanlase näol võis märgata, oli nüüd asendunud niisuguse meeleeluga, mis praeguse hetkega paremini sobis. Kõigile oli selge; et kahvanäod, kes nende pealikusse nii sõbralikult olid suhtunud, valmistusid suguharu juurest lõplikult lahkuma. Middletoni kohalejõudmist oodates olid tema sõdurid ühelt siinselt kaupmehelt, kelle äri halvasti edenes, üürinud käsutamiseks paadi, ja see seisis nüüd käida ääres, et oma lasti vastu võtta. Kõik ettevalmistused pikaks teekonnaks olid seega lõpule viidud.

Middleton ootas selle silmapilgu kättejõudmist teatava umbusaldusega. Imetlus, millega Kõvasüda Inez'i silmitses, polnud tema kuvalt valvsa pilgu eest sugugi rohkem varjule jäänud kui Mahtoree taltsutamatu iha. Ta teadis, kui osavasti metslased oma mõtteid varjata oskavad, ja tundis, et oleks täiesti andestamatu nõrkus, kui ta end halvima vastu ei valmistaks. Seepärast oli ta oma meestele andnud mõningad salajased juhtnöörid, efikki ta kõiki ettevaatusabinõusid hoolikalt varjas sõjaväeparaadi sildi taha, millega nad oma teeleasumist kavatsesid ara märkida.

Kuid südametunnistus tegi noorele sõjamehele kibedaid

etteheiteid, kui ta kogu suguharu täiesti relvitult ning kurbade nägudega oma väesalka jõe aarde saatmas nägi. Poonid kogunesid võõraste ja oma juhi ümber ning vaatasid kõike toimuvat täiesti rahumeelselt ning suure huviga pealt. Et Kõvasüda ilmselt kavatses kõnelema hakata, jäid külalised seisma ja ilmutasid valmisolekut teda ara kuulata. Trapper võttis enda peale tõlgi kohustused. Nüüd pöördus noor pealik indiaanlastele omases piltlikus keeles oma rahva poole.

Ta alustas vihjega poonide kuulsusele ja igipõlisusele. Ta kõneles nende edust jahiretkedel ja sõjaradadel, sellest, kuidas nad alati oskasid oma õigusi kaitsta ja oma vaenlast nuhelda. Kui ta juba küllaldaselt luupide suurusele austust oli avaldanud ja kuulajate uhkust ning auahnust rahuldanud, läks ta äkitselt üle rassi juurde, kelle hulka võõrad kuulusid. Ta võrdles nende äraarvamatut hulka rändlinnuparvedega õiteajal või sügise tulekul. Niisuguse peenetundelisusega, milles keegi ei suuda indiaani sõjameest ületada, ei teinud ta ainsatki otsest vihjet röövellikule ahnusele, mida nii paljud nende hulgast punanahkadega läbikäimises olid ilmutanud. Teades, kui sügavalt umbusaldus poonide hinges oli juurdunud, püüdis ta. nende õiglast pahameelt kaudsete vabanduste ja õigustustega leevendada. Ta tuletas kuulajaile meelde, et isegi pooniluupid olid aegade jooksul sunnitud olnud paljusid väärituid oma küladest välja ajama. Vakonda oli mõnigi kord oma palge punanahast ara pööranud. Ja kahtlemata vaatab ka kahvanägude Suur Vaim üsna tihti tusaselt oma laste peale. Need, kes end kurja võimusesse ori andnud, ei saa eales vaprad ega vooruslikud olla, olgu nende nahavärv missugune tahes. Ta käskis oma noortel meestel

pikknugade käte peale vaadata. Need ei olnud mitte tühjad nagu näljastel kerjustel. Samuti polnud nad täidetud kaupadega nagu petislike kaupmeeste käed. Nad olid sõjamehed, samuti nagu poonidki, ja kandsid sõjariistu, mida nad hästi käsutada oskasid; nad olid

väärt, et neid vendadeks kutsutaks!
Seejärel juhtis ta kõikide tähelepanu võõramaalaste pealikule. Ta oli nende suure valge isa poeg. Mitte selleks polnud ta preeriasse tulnud, et pühvleid nende karjamaadelt minema peletada või indiaanlaste jahiloomi ihaldada, õelad inimesed olid talt ära röövinud ühe ta naistest; kahtlemata oli see kõige kuulekam, kõige vaguram ja kõige armsam nende kõikide hulgast. Poonidel tuli vaid silmad lahti teha, et näha, kui õiged ta sõnad on. Nüüd, kus valge pealik oma naise üles oli leidnud, valmistus ta rahus oma rahva juurde minema. Ta ütleb seal, et poonid on õiglased, ja mõlemat rahvast seob omavahel nüüdsest peale vampumvöö. Soovigu kogu tema suguharu võõrastele, et nad oma asulatesse õnnelikult tagasi jõuaksid. Luupide sõjamehed teavad, kuidas oma vaenlasi vastu võtta ja kuidas oma sõprade teerajalt okkaid koristada. Middletoni süda tagus kiiresti, kui noor kangelane Inezi võlusid meelde tuletas, ja viivuks laskis ta äreva pilgu oma suurtükiväelaste reast üle käia; kuid nüüdsest peale näis Kõvasüda unustanud olevat, et ta üldse nii kaunist olendit kunagi oli näinud. Kui ta ka koges mingeid tundeid, siis olid need ennastsalgavalt varjatud indiaanlasele omase ükskõikse maski taha. Ta surus iga sõjamehe kätt, ilma et oleks unustanud ka kõige alamat nende hulgast, kuid tema külm ning keskendunud pilk ei pöördunud hetkekski sinnapoole, kus asusid Inez ja Ellen. Tema noored sõjamehed olid mõnevõrra üllatatud oma juhi pillavast hoolitsusest valgete naiste mugavuse ja mõnude eest, ent mitte millegi muuga ei haavanud ta nende mehelikku uhkust, mis ei lubanud nõrgema soo esindajatele liigset tähelepanu pöörata.

Jumalagajätt oli üleüldine ja väga mõjuv. Iga meessoost pooni hoolitses, et mitte ükski võõras sõjamees tema lugupidamisavaldustest ilma ei jääks, ja kogu see tseremoonia võitis muidugi mõnevõrra aega. Ainukeseks, ehkki mitte täielikuks erandiks kujunes selles suhtes doktor Battius. Üsna paljud noormehed ei rutanud armastusväärsustega üle külvama niivõrd kahtlase elukutsega inimest,

kuid auväärt looduseuurija leidis lohutust vanade meeste targemast viisakusest, kes arvasid, et kuigi pikknugade võluarstist sõjaajal suuremat kasu ei ole, võib ta ehk rahupäevil siiski mõneti vajalik olla.

Kui kogu Middletoni salk oli paati asunud, võttis trapper maast väikese kompsu, mis kõigi eelnenud askelduste ajal tema jalge ees oli lebanud, vilistas Hektori enda juurde ning istus kõige viimasena oma kohale. Suurtükiväelased lasksid kõlada oma tavalistel hurraahüüetel, millele kogu suguharu kisaga vastas, ja siis lükati paat keset jõge, kus ta kiiresti allavoolu libises.

Lahkumisele järgnes pikk ning mõtlik, isegi nukker vaikus. Selle katkestas esimesena trapper, kelle rusutud, kurvas pilgus peegeldus samasugune kahjutunne nagu teistelgi.

«Poonid on vapper ning aus suguharu,» lausus ta, «seda võin ma julgesti nende kohta öelda; ja minu arust jäävad nad maha ainult mägede delavaaridest, omal ajal võimsast, nüüd aga laialipillatud rahvast. Paraku jah, kapten, kui te oleksite punanahkade juures nii palju head ja halba näinud nagu mina, siis te alles mõistaksite julge ning otsekohese sõjamehe väärtust. Ma tean, et leidub inimesi, kes mõtlevad ja ütlevad ka lausa välja, et indiaanlased ei ole palju paremad nende lagedate tasandike metsloomadest. Kuid selleks, et teiste aususe üle õiglaselt otsustada, on tarvis ise aus olla. Ei ole kahtlust, et punanahad tunnevad, kes on nende vaenlased, ega püüagi nende vastu üles näidata usaldust ega ka armastust.»

«Inimene on juba kord niisugune,» vastas kapten, «ja arvatavasti on ka indiaanlastel olemas kõik ta loomupärased omadused.»

«Jaa, jaa; vähe on neil puudu sellest, mida loodus iganes suudab anda. Aga kes ainult ühte indiaanlast või ühtainust suguharu on näinud, teab niisama vähe punanaha loomusest, nagu võib teada sulgede värvusest see, kes üksnes varest on silmitsenud. Aga nüüd, sõber tüürimees, suunake paadi nina selle madala liivaneeme peale. Teete mulle suure heateo, kui te mu väikese palve täidate.»

«Mispärast?» küsis Middleton. «Siin jõe keskel on kõige kiirem vool, ja kui me nüüd kalda poole pöörame, kaotame ilmaasjata aega.»

«Ma ei pea teid kaua kinni,» vastas vanamees, pannes käe aeru külge, et oma palve täitmisele ise kaasa aidata.

Sõudjad olid näinud, kui suurt mõju ta nende juhile avaldas, ega seisnud tema soovile vastu, ja enne kui keegi jõudis midagi lausuda, puudutas paadi nina juba kallast.

«Kapten,» alustas trapper, kusjuures ta oma väikese kompsu aeglaselt ning mõtlikult, viivitusest isegi nagu rahuldust tundes lahti päästis. «Ma tahan teile midagi vahetuseks pakkuda. Asjad on muidugi üsna tühised, aga nad on siiski kõige paremad, mida inimene, kelle käsi enam püssi ei suuda hoida ja kes millekski muuks ei kõlba kui vaid armetuks trapperiks, võib teile pakkuda, enne kui me lahku läheme.»

«Lahku läheme!» hüüdsid ühel häälel kõik, kes temaga koos alles hiljuti olid ohte jaganud ja tema hoolest osa saanud.

«Pagana päralt, vana trapper, kas te siis tõesti tahate jalgsi asulatesse minna, kui meil siin on olemas paat, mis poole kiiremini sinna jõuab, kui suudab.traavida isaeesel, kelle doktor poonile kinkis?»

«Asulatesse, noormees? Sellest on palju aega möödas, kui ma asunduste ja linnade kõlvatuse ja pillava elu maha jätsin. Siin elan fna raatmaal, mis juba loodusest niisugune on ega arata mu hinges raskeid mõtteid. Aga iial enam ei hakka ma meelega kippuma sinna, kus kõiksugu pahed mulle võrku seavad.»

«Ma ei osanud üldse mõelda, et me peaksime lahkuma,» vastas Middleton, kusjuures ta ärev pilk sõprade osavõtlikel nägudel peatus, otsekui nendelt abi otsides. «Vastupidi, ma lootsin ja uskusin, et te meiega kaasa tulete, ja ma annan teile pühaliku tõotuse, et miski ei pea teil puuduma, mis teie päevi meeldivaks aitab muuta.»

«Jaa, noormees, teie teeksite küll kõik, aga mis aitavad inimese püüded kurja vaimu sepitsuste vastu! Kui kõik ainult lahketest pakkumistest ja headest soovidest oleneks, siis oleksin ma juba aastaid tagasi kongressi liige või isegi kuberner olnud. Teie vanaisa oli samuti valmis minu heaks kõik tegema, ja loodetavasti elavad Otsego mägedes veel praegugi inimesed, kes mulle meelsasti terve lossi eluasemeks oleksid andnud. Kuid mis on rikkus ilma

rahuloluta! Mu päevad on ilmselt juba lõpule jõudmas ja ma ei pea seda suureks patuks, kui inimene, kes ligemale üheksakümmend talve ja suve ausalt oma kõhust on täitnud, tahab kõik need vähesed tunnid, mis talle veel üle on jäänud, rahus mööda saata. Kui ma teie mee-

lest vääriti toimisin — teiega koos nii kaugele tulin, et nüüd uuesti lahku minna —, siis tahan teile avalikult ning häbenemata tunnistada, miks ma seda tegin. Ehkki ma juba ammust aega kõnnumaal elan, ei saa ma ometi salata, et niihästi mu tunded kui ka mu nahk on valge mehe omad. Ja poleks ju põrmugi sünnis olnud, kui pooni-luupid oleksid näinud ühe vana sõjamehe nõrkust, mida ta ehk oleks võinud ilmutada lahkumisel nendest inimestest, keda tal on põhjust armastada, kuigi ta süda vahest küll mitte niivõrd tugevasti nende küljes ei ripu, et ta ihaldaks koos nendega asulatesse minna.»

«Kuulge õige, vana trapper,» lausus Paul, meeleheitliku pingutusega oma kõri puhtaks köhides, just nagu oleks ta nõuks võtnud häälele täiesti vaba väljapääsu anda. «Et te kord juba sellest juttu tegite, siis on ka minul isu üht väikest kaupa teha. Nimelt tahan ma teile pakkuda ühe osa oma hütist, kas või kõige suurema osa; kõige magusamat ja puhtamat mett, mida metsmesilastelt on võimalik saada; igal ajal küllalt süüa, vahel sekka ka suutäis hirveliha, ja kui võimalik, tüki pühvliküüru, sest ma mõtlen ka edaspidi oma tutvust selle loomaga jätkata; ja see kõik nii hästi ning korralikult keedetud ja küpsetatud, nagu seda iganes suudab niisugune inimene kui Ellen Wade, keda varsti hoopis teise nimega hakatakse kutsuma ... Ja üleüldse pakun ma teile säherdust hoolitsust, nagu seda korralik inimene oma parimale sõbrale või õigemini öelda lihasele isale osaks laseb saada. Vastutasuks kõige selle eest peate meile vabadel silmapilkudel mõne oma vanadest lugudest jutustama, võib-olla tarbe korral veidi kasulikku nõu andma ja meile oma lahket seltsi pakkuma, niipalju kui see teile meeldib.»

«Hea küll, noormees, hea küll,» kostis vanamees oma kompsu kallal kohmitsedes, «teie pakkumine on ausalt mõeldud ja ma ei taha

seda tänamatult tagasi lükata; aga ometi ei või see sündida, ei, mitte iial ei või see sündida.»

«Auväärt jääger,» lausus doktor Battius, «igal inimesel on teatavaid kohustusi, mida ta niihästi ühiskonnale kui ka inimloomusele võlgneb. Teil on aeg oma kaasmaalaste juurde tagasi pöörduda, et jagada nendega oma eksperimentaalseid teadmisi, mida te nii pikka aega nendes metsikutes paikades viibides kahtlemata koguda olete jõudnud. Kuigi need teadmised on ehk moonutatud mõningatest

eelarvamustest, võib neist siiski kasu olla nendele, keda te omaenda sõnade järgi peate varsti igaveseks maha jätma.»

«Sõber tohter,» vastas trapper teisele kindlalt näkku vaadates, «niisamuti nagu ei ole lihtne otsustada latsutaja mao loomuse üle põdra eluviisi silmas pidades, nõnda on ka raske rääkida ühe inimese kasulikest omadustest, kui seejuures liialt teise tegudele mõeldakse. Ma arvan, et teil on õrnad anded nagu igal teiselgi, ja ma ei taha neid põrmugi halvaks panna. Mis aga minusse puutub, siis on issand loonud mind tegude jaoks, mitte aga kõnede pidamiseks, ja seepärast ei leia ma selles midagi halba, kui oma kõrvad teie kutse ees kinni panen.»

«Aitab,» segas vahele Middleton. «Ma olen sellest harukordsest mehest küllalt palju kuulnud ning ise näinud ja tean, et mitte mingi keelitamine ei suuda teda sundida oma kavatsust muutma. Kuulame nüüd kõigepealt ära teie soovi, kallis sõber, ja siis otsustame, mida on võimalik teie heaks teha.»

«See on tühine asi, kapten,» kostis vanamees, kes lõpuks oma kompsu lahti oli saanud. «Väike ja tühine selle kõrval, mis mul omal ajal vahetuseks oli pakkuda; aga midagi paremat mul ei ole ja seepärast ei maksa seda ära põlata. Siin on nelja kopra nahad — need loomad püüdsin ma umbkaudu kuu aega enne seda, kui teiega kokku sain — ja siis veel ühe pesukaru nahk, mis ei ole küll suurem asi, kuid võib ometi kaalule lisa anda.»

«Ja mida te kavatsete nendega teha?»

«Ma pakun nad välja ausaks vahetamiseks. Need kelmid, siuud, — issand andku mulle andeks, et rna neid alguses konsadeks pidasin! — varastasid ära mu parimad lõksud ja sundisid mind omatehtud püüniseid käsutama, ja see võib mulle viletsat talve tähendada, kui ma veel nii kaua peaksin elama. Seepärast on mul teile palve, et te võtaksite need nahad kaasa ja pakuksite neid mõnele trapperile, keda te sealpool kindlasti trehvate, vahetuseks paari lõksu vastu; ja et te saadaksite need lõksud poonide külasse minu nime peale. Ärge ainult unustage neile maalimast minu märki — N-tähte koos koerakõrva ja püssilukuga. Siis ei hakka ükski punanahk minu omanikuõiguse vastu vaidlema. Kogu selle tüli ja vaevanägemise eest võin ma teile vaid tänulik olla, kui mitte sõber mesilastepüüdja ei taha seda pesukarunahka kingiks saada ja vastutasuks asja korraldamist enda peale võtta.»

«Kui ma selle naha võtaksin, siis olgu ma .. .»

Elleni käsi langes Pauli suu peale ja viimane oli sunnitud lause lõpu alla neelama, mida ta tegi niisuguse erutusega, et näis peaaegu lämbuvat.

«Hea küll, hea küll,» kostis vanamees alandlikult, «ma loodan, et selles pakkumises ei ole midagi haavavat. Ma tean küll, et pesukarunahk on odav, aga see ei ole ju ka eriti suur töö, mis ma vastutasuks palusin.»

«Te mõistsite meie sõpra sootuks valesti,» segas vahele Middleton, kui ta märkas, et mesilastepüüdja vaatab igale poole mujale, kuid mitte sinna, kuhu oleks pidanud vaatama, ega suuda kuidagi leida sõnu enese õigustamiseks. «Ta ei tahtnud sugugi öelda, et ta seda ülesannet enda peale ei võta; ta ainult keeldub igasugusest tasust. Kuid sellest pole mõtet rohkem kõnelda: minu kohus on selle eest hoolitseda, et meie võlg saaks korralikult tasutud ja kõik teie vajadused alati juba ette rahuldatud.»

«Kuidas see oli?» lausus vanamees ja vaatas arusaamatuses kaptenile näkku, just nagu oleks seletust oodanud.

«Kõik saab täidetud, nagu te soovite. Pange oma nahad mu pakkide juurde. Me kaupleme nendega, nagu oleksid nad meie omad.»

«Aitäh, kapten, suur tänu! Teie vanaisa oli helde ja suuremeelne inimene. Tõepoolest, isegi niivõrd, et nood õiglased inimesed,

delavaarid, teda Heldeks Käeks kutsusid. Küll tahaksin olla veel see, kes ma varem olin, — siis võiksin leedile krae ja kasuka tarvis mõned peened kärbinahad saata ning sellega näidata, et ma lahkuse eest lahkusega tasuda oskan. Aga ärge selle peale lootke, sest ma olen liiga vana ega või enam midagi lubada. Kõik sünnib issanda tahtmise järgi. Teile ei saa ma midagi pakkuda, sest ehk ma küll nii kaua kõnnumaal olen elanud, tean siiski, kui nõudlik härrasmees õrna asjadega on.»

«Kuulge, vana trapper,» lausus uljalt mesilastepüüdja, lüües vanamehe väljasirutatud pihule niisuguse valju ja heleda laksaku, mis peaaegu püssipauguga sarnanes, «ma pean kahte asja ütlema: esiteks, et kapten andis teile mu sõnade mõtte paremini edasi, kui ma seda ise suudan teha, ja teiseks, kui te vajate nahka, kas iseenda tarbeks või kuhugi saatmiseks, võin ma selle igal ajal teie käsutusse anda — see on Paul Hoveri nahk!» Vanamees vastas omapoolse käepigistusega ja ajas suu pärani lahti, kõhistades oma iseäralikku, hääletut naeru.

«Ei oleks te siis saanud nii kõvasti pigistada, noormees, kui tetooni naised oma nugadega teie ümber seisid! Jaa, te olete oma õitseeas, teil jätkub jõudu ja ka õnne, kui te ausat rada sammute.» Trapperi karm nägu muutus äkitselt tõsiseks ning mõtlikuks. «Tulge, noormees,» lausus ta mesilastepüüdjal nööbist haarates ja teda kuivale maale juhtides.

Siin, teistest eraldi, ütles ta temale manitseval ning usalduslikul toonil:

«Me oleme palju selle üle rääkinud, missuguseid mõnusid ja missugust käsu pakub elu metsades ja piirimail. Ma ei taha põrmugi öelda, et see, mis te minult kuulnud olete, ei oleks tõsi; aga erinevad loomused ihaldavad ometi erisugust tööd ja tegevust. Te olete endale hea ning armsa lapse kaasaks võtnud ja nüüd on teie kõhus oma elu korraldamisel silmas pidada mitte ainult ennast, vaid ka teda. Teil on kalduvus asulatest eemale hoiduda, kuid minu lihtsa arusaamise järgi puhkeb see näitsik õitsele pigem raiesmiku päikeses kui preeria tuultes. Seepärast unustage ära kõik, mida te minult olete kuulnud,

ehkki selles sõnagi valet ei ole, ja pöörake «ma mõtted sisemaa teedele.»

Paul võis vastata üksnes käepigistusega, millest enamikul inimestel pisarad silma oleksid tulnud; ent trapperi kõva käsi kannatas selle välja ja vanamees üksnes naeratas ning noogutas pead, just nagu oleks ta seda pigistust pandina võtnud, et mesilastepüüdja tema nõuannet ei unusta. Seepeale pöördus trapper oma tormakast, kuid siiski suuremeelsest kaaslasest kõrvale, ja kutsunud Hektori paadist enda juurde, näis tahtvat veel midagi lausuda.

«Kapten,» hakkas ta lõpuks kõnelema, «ma tean, et kui vaene mees räägib laenust, siis astub ta maailma arvamuse järgi kõikuvale pinnale, ja kui vana mees räägib elust, siis. kõneleb ta sellest, mida ta võib-ol!a varsti enam näha ei saa. Ent ometi tahan ma üht asja paluda, ja seda mitte niipalju enda kui ühe teise olevuse pärast. Siin mu kõrval lesib Hektor, hea ja ustav penike, kes on koera tavalise vanuse kaugelt üle elanud ja kes samuti nagu ta isandki mõtleb nüüd rohkem puhkusele kui ringijooksmisele. Aga sel loomal on samuti tunded nagu ristiinimeselgi. Viimasel ajal on ta oma sugulasega sõbrustanud ning tema seltsist palju rõõmu leidnud, ja ma pean tunnistama, et mulle teeb haiget sundida neid jälle nii ruttu

lahku minema. Kui te nõustuksite oma koera eest mingi tasu määrama, püüaksin selle teile kevadel ära saata, eriti kui ma uued lõksud õnnelikult kätte saan. Ei taha te aga loomast päriselt lahkuda, siis paluksin teda endale talveks laenuks. Ma arvan, et kevadeni mu peni enam ei ela; nende asjade üle oskan ma otsustada, sest olen oma eluaja jooksul mitmeid sõpru, olid nad siis koerad või punanahad, suremas näinud. Ainult minu enda nime hüüdmiseks ei ole issand veel heaks arvanud oma inglitele käsku anda.»

«Võtke ta, võtke ta,» sõnas Middleton. «Võtke kõik, mida aga soovite!»

Vanamees vilistas noorema koera paadist kaldale ja asus siis lõplikult jumalaga jätma. Kumbki pool ei teinud seejuures palju sõnu. Trapper surus südamlikult igaühe kätt ja lausus kõigile midagi

lahket ning sõbralikku. Middleton oli täielikult kõnevõime kaotanud ja pidi oma erutuse varjamiseks tegema näo, nagu oleks ametis pakkide korraldamisega. Paul vilistas kõigest jõust ja isegi Obedil ei olnud lahkumine kerge, ehkki ta varjas oma kurbust tehtud filosoofilise meelerahuga. Kui trapper kordamööda kõigiga hüvasti oli jätnud, lükkas ta paadi omaenda kätega keset voolu ja soovis kõigile õnnelikku reisi. Ei olnud kuulda ainsatki sõna ega aerulööki, kuni reisijad olid mööda ajanud väikesest künkast, mis trapperi nende pilgu eest varjas. Viimast korda nägid nad teda seismas madalal neemel ja toetumas püssile, Hektor jalge ees maas ja noorem koer karglemas kallast mööda, tulvil noorusvallatust ning elujõudu.

XXXIV PEATÜKK

Ma kuulsin nagu mingit hääli.
Shakespeare

Vesi oli jões tõusnud kõrgele ja paat lendas kures voolus otsekui lind. Reis edenes viperusteta ning jõudsasti ja nõudis kolm korda vähem aega, kui oleks vaja läinud samasuguseks teekonnaks maad mööda. Laskudes ühest jõest teise, mis nagu sooned inimese kehas ikka suuremate elukanalitega liituvad, jõudsid nad varsti Lääne veeteede peaarterisse ja maabusid õnnelikult otse Inezi isamaja läve ees.

Võib endale ette kujutada don Augustini piiritut rõõmu ja auväärse isa Ignatiuse hämmeldust. Esimene nuttis ja tänas jumalat; teine tänas, aga ei nutnud. Pehmeloomulised provintslased olid liiga õnnelikud, et nii rõõmsa tagasijõudmise üle pikemalt aru pärida, ja nagu üldisel kokkuleppel kujunes peagi välja arvamine, et Middletoni mõrsja oli ara röövitud kellegi alatu lurjuse poolt ja oma sõpradele tagasi antud inimkäte vahendusel. Leidus muidugi mõningaid skeptikuid, kuid need nautisid oma kahtlusi salajas, niisuguse üleva ja üksildase rahuloluga, mida leiab ihnur oma kasvavaid, kuid käsutuid aardeid silmitsedes.

Et auväärt preestrile mingit meelepärast tegevust anda, laskis Middleton tal Pauli ja Elleni abielu sõlmida. Esimene nõustus kirikliku tseremooniaga, sest ta nägi, et kõik ta sõbrad panevad sellele suurt rõhku; kuid varsti pärast seda viis ta oma nooriku Kentucky

tasandikele, tuues ettekäändeks kavatsuse mitmetele Hoveri perekonna liikmetele mõningaid kombekohaseid külaskäike teha. Jõudnud sinna, kasutas ta juhust ja laskis õrna paariminekut korralikult pühitseda tuttava rahukohtuniku juures, kelle võimesse abieluahelat sepistada tal palju rohkem usku oli kui kõigisse rooma kiriku rüükandjaisse. Kuna Ellen nähtavasti mõistis, et tema tuisupäise kaasa hoidmiseks sead-

sates abielupiirides on ehk tõesti vajalikud mõningad erakorralised abinõud, ei olnud tal midagi nende kahekordsete sidemete vastu, ja kõik pooled jäid sellega rahule.

Kohalik tähtsus, mille Middleton oli saavutanud nii jõuka maaomaniku tütrega abielludes, ning muidugi ka tema isiklikud teened olid valitsuse tähelepanu äratanud. Talle hakati peagi usaldama mitmesuguseid vastutavaid ameteid ja ülesandeid, mis omakorda tõstsid tema kaalu ühiskonna silmis ning andsid talle võimaluse eestkostjana toimida. Mesilastepüüdja oli esimesi, kelle kasuks ta vajalikuks pidas oma mõjukust rakendada. Ühiskondlikes oludes, mis nendes paikades tol ajal valitsesid, ei olnud sugugi raske Pauli võimetele kohast ametit leida. Ellen toetas innuga ning arukalt Middletoni ja Inezi püüdlusi oma abikaasa huvides ja ühisel jõul suutsid nad aja jooksul tema loomust suurel määral paremuse poole muuta. Peagi sai ta maaomanikuks, seejärel jõukaks põlluharijaks ja varsti pärast seda linnaametnikuks. Sedamööda kuidas tema rikkus kasvas, suurenesid tal kummalisel kombel, nagu seda vabariigis tihti võib näha, ka teadmised ja enesest lugupidamine, ja ta tõusis aste-astmelt kõrgemale, kuni tema naine võis emalikku rõõmu tunda, nähes, et ta lapsi ei ähvarda enam oht sattuda tollesse olukorda; millest nende mõlemad vanemad olid välja jõudnud.

Paul on praegu selles osariigis, kus ta nii kaua aega on elanud, seadusandliku kogu alamkoja liige. Ta on seal isegi kuulus oma kõnede poolest, millel on kalduvus head tuju ja meeleolu luua. Need kõned on rajatud suurtele praktilistele teadmistele ja oskusele arvestada antud rnaa olukorda ning tingimusi; lühidalt, neil on see eriline väärtus, mis jääb nõnda sageli vajaka palju osavamates ning kee-rukamates teoreetilistes arutlustes, mida-taolistel koosolekutel iga päev võib

kuulda mõningate eluvõõraste poliitikameeste suust. Kuid kõik need head viljad võrsusid suure usinuse tulemusena ja nõudsid küpsemiseks pikka aega. Middleton, kes erineva kasvatuse ning hariduse tõttu asub mainitud seadusandlikus organis hoopis kõrgemal kohal, on olnud selleks allikaks, kust oleme ammutanud suurema osa andmeid, mis olid vajalikud meie jutustuse kokku-seadmiseks. Lisaks sellele, mis ta on kõnelnud Paulist ja omaenda kestvast õnnest, on ta jutustanud lühikese loo sündmuste kohta, mis leidsid aset ühel hilisemal preeria-reisil. Selle jutustusega, mis meie arvates on kohaseks

lõpuks kõigele eelnevale, peame mõistlikuks oma tööle punkti panna.

Eespool kirjeldatud sündmustele järgnenud aasta sügisel jõudis Middleton, tol ajal ikka veel sõjaväeteenistuses, Missuuri jõe ääres ühte paika, mis pooni külade lähedal asus. Vabanenud ajutiselt oma otsestest teenistuskohustustest, andis ta järele Pauli ägedale keelitamisele, kes koos tema väeosaga preeriasse oli tulnud, ja otsustas sõita külastama poonide pealikut, et oma sõbra, trapperi saatuse kohta mingeid teateid saada. Kuna Middletonil ta seisundile ja ülesannetele vastav saatjaskond ühes oli, siis kulges tema teekond küll teatavate puuduste ja raskustega, mida kõigil taolistel reisidel ette tuleb, kuid ilma nende ohtude ja vaevadeta, mis olid tähistanud tema varasemat rännakut samades paikades. Kui ta eesmärgile juba küllalt lähedal oli, saatis ta indiaanlasest käskjala, kes kuulus ühe sõbraliku suguharu hulka, teatama enda ja oma salga lähenemisest, ning jätkas ise teekonda aeglasel sammul, et teade, nagu see viisiks oli, tema tulekust ette võiks jõuda. Reisijate üllatuseks ei tulnud nende läkitusele vastust, üks tund järgnes teisele ja miil miili järel jäi selja taha, ilma et oleks näha olnud vähimatki märki austavast vastuvõtust või mõnest lihtsamast sõpruseavaldusest. Lõpuks laskus kavalkaad, mille eesotsas ratsutasid Middleton ja Paul, ülalt kiltmaalt, kus nad juba kaua aega olid sõitnud, alla rikkaliku taimkattega orgu, mis kuni luupide külani välja ulatus. Päike hakkas parajasti loojuma ja kullane valgus laotus üle kogu rahuliku tasandiku, kattes selle ühtlase pinna kujutlematult kaunite värvide ja varjunditega. Rohi oli veel haljas ja tohutu suurel looduslikul vainul sõid valvsate pooni poiste silme all rahulikult hobuse-ning muulakarjad. Paul leidis peagi üles Asinuse tuttava kuju.

Sile, rammus ja külluses mõnulev, seisis ta, kõrvad lidus ning silmalaud suletud, ja mõtiskles nähtavasti oma praeguse jõudeelu kõigi oivaliste naudingute üle.

Oma teel möödus salk kaunis lähedalt ühest neist valv-saist noorukeist, kellele oli usaldatud hoolitsemine suguharu põhilise varanduse eest. Ta kuulis hobusekapjade tampimist ja keeras korraks pead, kuid selle asemel et uudishimu või ärevust ilmutada, pööras ta pilgu kõhe uuesti sinnapoole, kus teati olevat indiaanlaste küla.

'Kavalkaad — ratsasalk; pidulik ratsanike rongkäik. Tõlk.

«Selles kõiges on midagi imelikku,» pomises Middleton, pooleldi solvunud sellest, mida ta pidas nii oma auastme halvustamiseks kui ka otse isiklikuks haavamiseks. «See poiss on juba meie tulekust kuulnud, sest muidu oleks ta otsekohe sellest oma suguharule teatama tõtanud; ja ometi peab ta meid vaevalt üheainsa pilgu vääriliseks. Vaadake oma relvad üle, mehed; võib-olla on meil vaja nendele metslastele oma jõudu tunda anda.»

«Mulle näib, et te eksite, kapten,» tähendas Paul. «Kui preerias üldse truudust võib kõhata, siis leiate seda meie vana sõbra Kõvasüdame juures. Ja pealegi ei saa indiaanlase üle otsustada valgete, kommete ning tavade järgi. Näete! Meid ei ole sugugi halvaks pandud: sealt tuleb lõpuks salkkond meile vastu, kuigi võrdlemisi väike ja mitte põrmugi pidulik.»

Paulil oli mõlemas asjas õigus. Eemal sõitis väikese metsasalu tagant välja salgake ratsanikke, kes liikusid aeglaselt ning väärikalt otse üle tasandiku nende suunas. Kui salkkond natuke ligemale jõudis, nähti, et selle moodustas tosin nooremaid luupide sõjamehi; eesotsas pealikuga. Kõik nad olid täiesti relvitud, samuti ei kandnud nad isegi ehteid ega sulgi, mida indiaanlased peavad külalistele osutatava lugupidamise märgiks ja omaenda tähtsuse tõendiks. .

Kahe salga kohtumine oli sõbralik, kuigi mõnevõrra tagasihoidlik. Middleton, kes niihästi isiklikku väärikust kui ka oma valitsuse autoriteeti silmas pidas, arvas kahtlevalt, et Kanada agendid on poonidele mingit soovimatut mõju avaldanud; ja et ta oli otsustanud igati kinnitada võimu, mille esindajaks ta oli, tundis ta end

kohustatud olevat ilmutama kõrkust, mis tema tegelikule suhtumisele hoopiski ei vastanud. Mitte nii lihtne ei olnud mõista poonide käitumist. Rahulikud, väärikad, kuid sugugi mitte vaenulikud, andsid nad head eeskuju tagasihoidlikkusega ühendatud viisakuses, mida nii mõnedki diplomaadid kõige peenemas õukonnas asjata oleksid püüdnud järele aimata. Niiviisi liikusid mõlemad salgad nüüd küla poole. Teel jõudis Middleton õrna leidliku mõistusega kaaluda kõiki võimalikke põhjusi, mis poonidel sääraseks kummaliseks vastuvõtuks võisid olla. Kuigi tal nagu tavaliselt tõlk kaasas oli, tervitasid poonid teda niisugusel viisil, mis tõlgi teened ülearuseks tegi. Paarikümnel korral pööras kapten pilgu endise sõbra poole, püüdes selle karmide näojoonte

430

tagant mingeid mõtteid välja lugeda. Kuid kõik pingutused ja kõik oletused osutusid ühtemoodi asjatuks. Kõvasüdame pilk oli rahulik ning liikumatu ja mõnevõrra murelik, kuid igasuguse muu hingeliigutuse suhtes täiesti läbitungimatu. Ta ei rääkinud ise midagi ega olnud nähtavasti valmis ka külalisi vestlusse tõmbama. Seepärast ei jäänud Middletonil muud üle kui oma saatjate rahulikkust järele aimata ja oodata, kuni edasised sündmused ise asjasse sei-gust toovad.

Viimaks jõudsid nad külasse Ja nägid, et kõik selle elanikud olid ühel avaral platsil koos ning seal tavakohaselt, iga-

431

üks vastavalt oma vanusele ja seisundile, aset võtnud. Nad moodustasid suure ringi, mille keskel seisis ligi tosin kõige tähtsamaid pealikuid. Kõvasüda viibutas lähenedes kätt, ja kui rahvahulk kahele poole astus, ratsutas ta kõigi oma kaaslaste saatel ringi sisemusse. Siin tulid nad hobuste seljast maha, ja kui loomad ara viidi, piirasid võõraid igast küljest paljud tõsised ning rahulikud, ent samal ajal mureliku ilmega näod.

Middleton vaatas enda ümber üha kasvava ärevusega, sest ühtki hõiset, ühtki laulu ega ühtki juubeldust ei kõlanud talle tervituseks vastu rahva hulgast, kellest ta alles hiljuti vastastikuse kahetsusega oli lahkunud. Tema rahutust või isegi kartusi jagasid kõik ta kaaslased. Kui aga igaüks oma sõjariistu kobas ja leidis, et need kasutamiseks

käepärast on, hakkasid meelekindlus ja karm otsustavus ärevusest võitu saama. Ent pererahvas ei ilmutanud omalt poolt vähimatki vaenumärki. Kõvasüda viipas Middletonile ja Paulile, et nad temale järgneksid, ning juhtis nad inimesterühma poole, kes ringi keskel seisis. Siin leidsid külalised lõpuks lahenduse mõistatusele, mis neile nii palju põhjust kartuseks oli andnud.

Lihtsal istmel, mille valmistamisel oli silmas peetud, et see keha sirges asendis hoiaks ja ühtlasi mõnusat tuge pakuks, istus trapper. Juba esimesest pilgust oli tema vanadele sõpradele täiesti selge, et vanamees lõpuks kutsutud oli loodusele oma viimset andamit tasuma. Tema silmad olid klaasjad ja tundus, nagu ei näeks ega väljendaks nad midagi. Ta palged olid natuke rohkem auku vajunud ja näojooned märgatavalt teravamad kui enne; kuid sellega, niipalju kui välimuse järgi võis otsustada, kogu vahepealne muutus piirduski. Ta lähenevat lõppu ei saanud mõne kindla haiguse arvele panna — see oli lihtsalt kehajõu järkjärguline ning rahulik kustumine. Tema soontes tuikas küll veel elu, kuid vahetevahel näis, nagu oleks see valmis lõplikult lahkuma; siis aga tuli ta ikka jälle tagasi nõrkevasse kehasse, hoides visalt kinni oma asupaigast, mida polnud iial rikkunud pahe ega õõnestanud ükski haigus.

Surija keha oli asetatud nõndaviisi, et loojuva päikese kured otse ta pühalikele näojoontele langesid. Ta pea oli katmata ja pikad, hõredad, hallid juuksed lehvisid kergelt õhtutuule puhanguis. Püss lebas tal põlvedel ja ülejäänud jahitarbed olid asetatud tema kõrvale, nii et la neid sai

käega katsuda. Tema jalgade vahel lebas koer, pea vastu maad surutud, just nagu oleks ta suikuma jäänud. Looma asend oli vaba ning loomulik ja alles teistkordsel silmitsemisel mõistis Middleton, et see oli ainult Hektori nahk, millele indiaanlased suure armastuse ja osavusega täpselt elava koera välimuse olid andnud. Middletoni koer aga hullas läheduses Tatšetšaana ja Mahtoree lapsega. Ema ise seisis sealsamas ja hoidis kätel teist maimukest, kes võis hoobelda auväärse päritoluga, sest tema isaks ei olnud

keegi muu kui Kõvasüda. Le Balafre oli istet võtnud otse sureva trapperi kõrval ja kõik temas tunnistas selgesti, et ka tema viimne tund enam kuigi kaugel ei ole. Ülejäänud indiaanlased selles rühmas olid kõik üsna eakad taadid, ilmselt kogunenud sinna selleks, et näha, kuidas õiglane ning kartmatu sõjamees oma kõige pikemale teekonnale asub.

Oma karske ja tegevusrohke elu eest leidis vanamees tasu rahulikus ning vaikses surmas. Tema jõud oli teataval määral vastu pidanud kuni viimase ajani. Kõdunemine, kui see ilmsiks tuli, oli kiire ja valutu. Kogu kevade ja isegi suurema osa suvest oli ta suguharu seltsis jahil käinud, kuni äkki ta ihuliikmed keeldusid oma tavalisi kohustusi täitmast. Keha nõrgenes ja koos sellega kahanesid ka vaimsed võimed, ja poonid arvasid juba, et kaotavad peagi nii ootamatul kombel oma targa nõuandja, keda nad olid hakanud armastama ja austama. Aga nagu juba öeldud, ei tahtnud elutuli sugugi veel kustuda, ehkki ta vaevalt hingitses. Sama päeva hommikul, kui Middleton pärale jõudis, näis kogu tema endine jõud uuesti ellu ärganud olevat. Tema keel tõi jälle kuuldavale kasulikke õpetusi ja tarkussõnu ning ta pilk peatus ajuti äratundvalt sõpradel ja kaaslastel. See oli aga vaid viimne ning lühike ühendus maailmaga, mille ta vaim, nagu arvati, juba igaveseks maha oli jäinud.

Kui Kõvasüda oma külalised surija juurde oli juhatanud, kummardus ta pärast hetkelist vaikimist, mida põhjustas nii kurbus kui ka sündsustunne, pisut ettepoole ja küsis:

«Kas mu isa kuuleb oma poja sõnu?»

«Kõnele,» sõnas trapper vastuseks kõlatul häälel, mis aga ümberringi valitseva vaikuse tõttu väga selgesti kuuldav oli. «Ma lahkun peagi luupide külast ja varsti ei jõua su hääl enam minu juurde.»

«Ärgu tark pealik tundku muret oma teekonna pärast,» jätkas Kõvasüda siira hoolitsusega, mis teda hetkeks unustama pani, et ka teised tema kasuisa kõnetamiseks võimalust ootasid. «Sada poonit peavad tema teeraja okastest puhtaks tegema.»

«Ei, pooni, ma suren, nagu elasin — ristiinimesena!» lausus

trapper jõulisel häälel, mis kuulajaid jahmatas nagu pasunaheli, mis algul summutatult, nagu kusagilt kaugelt, ja siis äkki vabalt läbi õhu kaigub. «Niiviisi, nagu ma ellu tulin, tahan ma siit ka lahkuda. Hobuseid ja sõjariistu pole selleks vaja, et seista minu rahva Suure Vaimu ees. Ta teab mu nahavärvi ja otsustab mu tegude üle minu loomu-annetele vastavalt.»

«Mu isa jutustab minu noortele meestele, kui palju min-gosid ta maha on löönud ja missuguseid vapraid ning õiglasi tegusid on ta korda saatnud, et nad saaksid temast eeskuju võtta.»

«Valge mehe taevas ei võeta kuulda hooplevat keelt!» kostis vanamees pühalikult. «Mis ma olen teinud, seda on Suur Vaim näinud. Tema silmad on alati lahti. Mis hästi on tehtud, seda ta mäletab; minu eksimisi ei unusta ta nuhtlemast, ehkki nuhtleb armulikult. Ei, mu poeg, kahvanägu ei või iseendale kütust laulda ja loota, et see ta jumalale meelepärast on!»

Pisut pettunud, astus pealik kombekalt tagasi, et võimaldada külalistel lähemale tulla. Middleton võttis trapperi kõhna käe, ja häält vaevaga valitsedes suutis talle oma kohalolekust teatada. Vanamees kuulas teda nagu inimene, kes mõtleb hoopis teistest asjadest; kui aga Middletonil lõpuks õnnestus talle selgeks teha, kes tema ees seisab, libises üle ta kurtunud näo rõõmsa äratundmise helk.

«Ma loodan, et te nii ruttu neid ei ole unustanud, kellele te nii suurt abi osutasite!» lõpetas Middleton. «Mul oleks valus mõelda, et ma nii kergesti teil meelest läksin.»

«Vähe olen ma unustanud sellest, mis ma kunagi näha olen saanud,» vastas trapper. «Palju vaevarikkaid päevi olen ma seljataha jätnud, aga nende seas ei leidu ühtegi, mida ma tahaksin vahele jätta. Ma mäletan teid ja kõiki teisi, kes teiega kaasas olid; mäletan isegi teie vanaisa ... Ma olen rõõmus, et te jälle siia preeriasse tagasi olete tulnud, sest ma tundsin vajadust inimese järele, kes ing-

lise keelt räägib, aga siinsete paikade kaupmehi ei saa usaldada. Kas

te ei tahaks ühele vanale ja surijale mehele meelehead teha?»
«Öelge oma soov,» lausus Middleton, «ja see saab täidetud.»
«See on küllalt kauge teekond niisuguste tühiste asjade saatmiseks,» alustas vanamees uuesti, kõneldes lühikeste katkete kaupa, nii nagu tal jõudu ja hingeõhku jätkus. «Tee on pikk ja vaevarikas… Aga heategusid ja sõprust ei tohi unustada. Otsego mägede keskel on asula ...»
«Ma tean seda kohta,» katkestas teda Middleton, märgates, et trapperil üha raskem on rääkida. «Öelge ainult, mis ma pean tegema.»
«Võtke see püss, haavlitasku ja sarv, ja saatke need inimesele, kelle nimi on kirjutatud püssi lukule — keegi kaupmees lõikas need tähed oma noaga —, sest juba ammu olen ma tahtnud neid talle saata . .. oma poolehoiu märgiks.»
«See saab tehtud. On teil veel mingeid soove?» «Muud ei ole mul kuigi palju pärandada. Lõksud annan oma indiaanlasest pojale, sest ta on ausalt ja lahkelt oma tõotust pidanud. Las ta astub minu ette.»
Middleton andis trapperi sõnad pealikule edasi ja loovutas köha temale.
«Pooni,» alustas jällegi vanamees, unustamata selle keelele üle minna, kelle poole ta pöördus, «minu rahval on kombeks, et isa jätab pojale oma õnnistuse, enne kui silmad igaveseks kinni paneb. Selle õnnistuse annan ma sinule. Võta ta vastu, sest ristiinimese palved ei tee õiglase sõjamehe teed õnnistatud preeriatesse ei pikemaks ega käänulisemaks. Ma ei tea, kas me kunagi veel kokku saame. On mitmeid arvamusi selle kohta, kus head vaimud asuvad. Minusugusel inimesel ei ole põrmugi sünnis, kuigi ma vana ja kogenud olen, oma arvamust terve rahva arvamusele vastu seada. Sina usud õnnistatud preeriatesse, mina aga jagan oma isade usku. Kui meil mõlemal õigus on, siis on meie lahkumine teineteisest lõplik; kui aga ometi ilmsiks peaks tulema, et erinevate sõnade taga on peidus üks? ja sama mõte ning tähendus, seisame veel ükskord kõrvuti, pooni, sinu Vakonda palge ees, kes pole siis keegi muu kui minu jumal. Palju võib öelda kummagi usu käsuks, sc-st üks on nähtavasti kohane ühele rahvale ja teine teisele, ja kahtlemata oli see niiviisi määratudki.

Kardan, et ma mitte täiesti ja kõiges niisugune pole olnud, nagu valge mees peab olema, sest mul on natuke raske püssist ning jahilõbudest igaveseks ajaks lahti öelda. Aga see on mu enda viga, sest looja ei saanud niiviisi eksida. Jaa, Hektor,» jätkas ta pisut ettepoole kummardudes ja kobamisi koera kõrvu otsides, «nüüd tuleb meil lõpuks lahkuda — ees ootab pikk jahilkäik. Sa oled olnud truu ja julge ja ustav koer. Pooni, sa ei või seda peni minu haual tappa, sest kus kristlase koer sureb, sinna jääb ta igavesti lamama; aga armastusest ta peremehe vastu võid sa tema vastu lahke olla, kui mind enam siin ei ole.»

«Mu isa sõnad on mu kõrvades,» kostis noor pealik, kusjuures ta aupakliku ning väärika liigutusega oma nõusolekut avaldas.

«Kuulsid sa, peni, mis pealik tõotas?» päris trapper ja püüdis pingutusega elutu kuju tähelepanu endale tõmmata, kuna ta seda oma koeraks pidas. Saamata vastuseks ühtki pilku ja kuulmata ainsatki sõbralikku niuksatust, kobas vanamees koera suu järele ja püüdis kätt tema külmade lõugade vahele pista. Siis äkitselt koitis talle tõde, kuigi ta pettust siiski kogu ulatuses ei tajunud. Ta vajus istmele tagasi ja laskis pea norgu nagu inimene, keda raske ning ootamatu löök on tabanud. Vanamehe ajutist mõttesolekut ara käsutades eemaldasid kaks noort indiaanlast koera topise sellesama peenetundelisusega, mis neid varem oli õhutanud niisugust õilsat pettust toime panema.

«Koer on surnud!» pomises trapper pärast pikka vaikimist. «Koerale on samuti määratud oma aeg nagu inimeselegi, ja hästi on ta oma päevi kasutanud! Kapten,» lisas ta ning püüdis Middletoni poole viibata, «ma olen rõõmus teie tuleku üle, sest kuigi siinsed indiaanlased on lahked ja heasoovlikud, nagu nende nahavärviga inimestest võib oodata, ei ole nad siiski kohased selleks, et valge mehe pead hauda lasta. Ma olen mõelnud ka koera peale, kes mu jalge ees maas lamab. Ei kõlba muidugi säherdust arvamust avaldada, nagu võiks ristiinimene oma koeraga pärast surma kokku saada. Aga ometi ei tohiks selles midagi halba olla, kui nii ustava teenri põrm oma isanda luude kõrvale pannakse.»

«Soe peab sündima, nagu te soovite.»

«Mul on hea meel, et te selles asjas minuga ühtemoodi mõtlete. Et aga mitte üleliigset tööd teha, pange penike mu

jalgade juurde, või veel parem, minuga kõrvuti. Jahimehel ei pruugi häbi tunda, kui ta oma koera seltsis leitakse.»

«Ma tõotan, et viin teie soovi täide.»

Vanamees jäi nüüd tükiks ajaks vait — süvenes nähtavasti mõtisklustesse. Vahetevahel tõstis ta nukralt silmad, nagu oleks ta veel kord Middletoni kõnetada tahtnud, kuid ilmselt hoidis mingi sünnipärane tunne teda tagasi. Tema kõhklust märgates päris Middleton temalt kõige julgustavamal toonil, kas tal ehk polnud veel mõningaid soove.

«Mul ei ole kogu laias maailmas ühtki sugulast ega omast,» vastas trapper. «Kui ma suren, on mu suguvõsal lepp. Me ei ole iial pealikud olnud, kuid alati ausad ja omal kombel kasulikud, mida loodetavasti keegi ei saa eitada. Mu isa on mere äärde maetud ja tema poja luud pleegivad varsti keset preeriat...»

«Nimetage see koht, ja teie põrm saab isa kõrvale seatud,» segas Middleton vahele.

«Ei, ei, mitte seda. Las ma puhkan seal, kus olen elanud, eemal asulate mürast ja kärast! Ometi ei näe ma vajadust, miks ühe ausa mehe haud peaks niiviisi peidetud olema nagu mõni punanahk varitsemiskohas. Kui mu isa suri, maksin ma ühele mehele, et ta teeks ja paneks tema puhkekoha peatsisse hauakivi. See läks mul maksma kaksteist kopranahka. Aga kui osavasti ja hoolikalt oli see tahutud! Kivi jutustas kõigile, kes iganes juhtusid seda vaatama, et selle all puhkab nii- ja niisuguse kristlase keha; kõneles tema eluviisidest, tema aastatest ja ta aususest. Kui me vanasti sõjaajal prantslastega toime olime tulnud, läksin ma isa hauale vaatama, kas kõik on tehtud nagu kord ja kõhus, ja ma võin oma rõõmuks öelda, et töömees tõesti sõna oli pidanud.»

«Ja te tahaksite niisugust kivi ka oma haua peale?»

«Mina? Ei, ei, mul ei ole ühtki teist poega peale Kõvasüdame, aga mis mõistab indiaanlane valgete inimeste pruukidest ning kemmetest! Liiati olen ma juba niigi tema võlglane, sest seda on väga vähe, mis ma tema suguharu keskel elades olen teinud. Püss võiks niisuguse

kulutuse muidugi tasa teha, aga ma tean, et poiss riputab selle suure rõõmuga oma saali seinale, sest tema silma nähes on selle läbi paljud hirved ja linnud otsa leidnud. Ei, ei, püss tuleb ara saata sellele, kelle nimi luku peale on
kirjutatud!»

«Kuid on siiski olemas inimene, kes meeleldi teie soovi

täidaks, et kas või niigi oma kiindumust tõendada. See inimene on teile võlgu juba sellegi eest, et olete teda ennast nii paljudest ohtudest päästnud, ja lisaks on ta pärandusena kaasa saanud ränga tänuvõla ka oma esivanemate käest. Teie haua peatsisse saab pandud korralik kivi.»

Vanamees sirutas oma kõhetu kämbla ja surus tänuliku R Middletoni kätt.

«Ma arvasin küll, et olete nõus seda tegema, aga ei söandanud teid paluda,» lausus ta, «sest te ei ole mulle ju sugulane. Ärge pange kivi peale suurustavaid sõnu, vaid üksnes mu nimi, eluiga ja surmaaeg; ja paar sõna pühakirjast. Muud midagi, mitte midagi. Mu nimi ei kao siis maa pealt lõplikult. Rohkem ei ole mulle midagi vaja.»

Middleton tõotas kõike seda teha ja siis järgnes pikk vaikus, mida katkestasid ainuüksi surija harvad ning seoseta sõnad. Nähtavasti oli ta juba oma arved maailmaga lõpetanud ja ootas veel vaid viimset kutset, et seda päriselt maha jätta. Middleton ja Kõvasüda seisid teine teisel pool tema istet ja jälgisid nukral ning murelikul pilgul ta näoilme muutumisi. Kähe pika tunni kestel ei olnud eriti tajutavaid muutusi märgata. Närbunud, kortsus rauganäol püsis rahulik ning väärikas ilme. Aeg-ajalt lausus ta mõned õpetlikud sõnad või esitas mõne lihtsa küsimuse nende kohta, kelle saatuse vastu ta ikka veel huvi tundis. Kogu selle pika aja kestel, mis oli täis pühalikku pinevust, seisid kõik suguharu liikmed paigal, ilmutades üllatavat kannatlikkust ja enesevalitsust. Sellal kui vanamees kõneles, kallutas

igaüks pead, et kuulata, ja kui ta oma sõnad oli lausunud, näisid kõik nende tarkuse ning kasulikkuse üle järele mõtlevat.

Sedamööda kuidas eluküünal ikka madalamale põles, vaibus vähehaaval vanamehe hääl, ja oli üksikuid silmapilke, mil ümberseisjad kahtlesid, kas ta üldse veel elavate kilda kuulub.

Trapper oli istunud terve tunni peaaegu liikumatuna. Ainult ta silmad olid vahetevahel avanenud ja jälle sulgunud. Kui need lahti olid, näis ta pilk pilvedel püsivat, mis' üksikute rüngastena õhtutaevast katsid ning eredates värvides ja kaunites vormides Ameerika päikeseloojaku suur-sugusl hiilgust vastu peegeldasid. Ehatund, aastaaja vaikne ilu, see, mis toimumas oli, — kõik täitis vaatajate meeli pühaliku aukartusega. Äkki tundis Middleton, kes

parajasti oma kummalise olukorra üle mõtteid mõlgutas, et käsi, mida ta peos hoidis, uskumatu jõuga tema kämmalt surus, ja vanamees, mõlemalt poolt sõpradest toetatud, ajas end kogu pikkuses sirgu. Viivuks vaatas ta ümberringi, otsekui kutsudes kõiki kohalolijaid ennast kuulama (inimliku nõrkuse viimne jäänus!), tõstis siis sõjamehe kombel uhkelt pea ja lausus häälega, mis selles arvukas rahvahulgas selgesti igaühe kõrvu kostis:

«Siin!»

Trapperi täiesti ootamatu liigutus, suursugune ja a'and-lik ilme, mis ta näol nii tähelepanuväärsel kombel ühinesid, selge ning tavatult jõuline hääl — see kõik ajas juuresviibijad korraks segadusse. Middleton ja Kõvasüda olid mõlemad tahtmatult käe sirutanud, et vanamees sellele toetuks, aga kui nad tema poole pöördusid, märkasid nad, et nende hoolealune enam iial nende abi ei vaja.

Kurvalt asetasid nad trapperi keha. istmele tagasi ja Le Balafre tõusis püsti, et suguharule vanamehe surmast teada anda. Elatanud indiaanlase hääl kostis otsekui mingi kauge kaja tollest nähtamatust maailmast, kuhu trapperi vagune hing just nüüdsama oli lahkunud.

«Vapper, õiglane ja tark sõjamees on asunud teele, mis teda ta rahva õnnistatud jahimaadele viib!» lausus ta. «Kui Vakonda hääl teda kutsus, oli ta valmis vastama. Minge, mu lapsed; mäletage kahvanägude õiglast pealikut ja puhastage omaenda teerajad okastest!»

Haud kaevati paari toreda tamme varju. Pooniluupid on seda tänini hoolsasti hoidnud ja näitavad seda tihti rän-dureile ja kaupmeestele kui kohta, kus üks õiglane valge mees puhkab. Peagi pandi haua peatsisse kivi lihtsa kirjaga, mida trapper ise oli soovinud. Ainus vabadus, mida Middleton endale lubas, oli see, et ta laskis lisada: «Argu ükski üleannetu käsi tema põrmu häirigu!»